

ALİYYÜ'L-KARÎ

UYDURMA OLDUĞUNDA İTTİFAK EDİLEN HADİSLER

المصنوع في فتح الحديث الموضوع
وهو الموضوعات الضعيفة

TAHKİK

ABDÜLFETTAH EBU GUDDE

TERCÜME

DR. HALİL İBRAHİM KUTLAY

Aliyyü'l-Karî

UYDURMA OLDUĞUNDA İTTİFAK EDİLEN HADİSLER

TAHKİK Abdülfettah Ebu Gudde

TERCÜME Halil İbrahim Kutlay

Mevzu (Uydurma) Hadisler; Peygamberimiz'e yamayan, uydurulmuş, asılsız sözler ya da onun mübarek sözü olmadığı halde ona nisbet edilen başka zevata ait güzel sözlerdir. Sahabe ve Tabiin döneminden sonra dini lekeleme ve karalama amacıyla kasıtlı olarak hadis uyduranlar olduğu gibi, ticarî kazanç arzusuyla hadis uyduran çıkarıcılar, yöneticilere şirin görünmek amacıyla hadis uyduran dalkavuklar veya mınaları ibadere, hayra, iyiliğe davet etme gibi kendilerine göre iyi niyetle hadis uyduran safdil kimseler de olmuştur. Ancak mütehasıs, münekkid, müteki İslâm âlimlerinin ihlâşlı gayretleriyle hadis uydurmacıları ve uydurdıkları hadisler tek tek tesbit edilmiş, dinin nezaheti ve sâfiyeti asırlar boyunca aynen korunmuştur.

Bu kitapta gerçekten asılsız uydurma hadisler ele alındığı gibi, halk arasında veya ilim dünyasında "Hadis" olmadığı halde çeşitli sebeplerle "Hadis" diye nakledilen sözler de ele alınmaktadır. Bir kısmı mana itibariyle doğru olan, büyük zevata ait güzel sözler, zaman zaman halkın dilinde ya da bazı eserlerde, yazarlarının derinliğine inceleme imkânı bulamamaları sebebiyle olsa gerek, hadis olarak nakledilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v)'ın mübarek lisanından sâdır olmayan sözlerin, güzel sözler olsa bile, onun adına nakledilmesi, o söylenmiş gibi kabul edilmesi, bu sözlerin "Uydurma Hadis" kapsamında değerlendirilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Türkçe'ye ilk defa tercüme edilen el-Masnu' li Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzu isimli elinizdeki kitap, uydurma hadisler konusunda yapılan ilmi çahmaların özü ve hulâsası niteliğinde bir eser olup müellifi Molla Aliyyü'l-Karî'nin hassasiyet ve titizliği, merhum muhakkik Abdülfettah Ebu Gudde ustamızın dikkat ve itinası sebebiyle ilim dünyasında takdirle anılan eserlerden biridir.

6. BASKI

www.inkilab.com.tr

ISBN 978-975-7560-79-1

İnkılâb Yayınları: 83
Araştırma Dizisi: 44
ISBN 978-975-7560-79-1
6. baskı

ADI

Uydurma Olduğunda İttifak Edilen Hadisler

ORIGINAL ADI

el-Masnu' fi Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû

(4. baskı, Kahire 1984)

TELLİF

Ali bin Sultan Muhammed el-Kari el-Herevi

TALİKKİT

Abdülfevzi Ebu Gude

TERCÜME

Dr. Halil İbrahim Kutlay

KAPAK

İnkılâb

İÇ DÜZEN

Sembol Tanıtım

BASKI VE ÇİLT

Erkam Yayın Sanayi ve Tic. A.Ş., İstanbul

Kasım 2015 / Muharrem 1437

İnkılâb Basım Yayın Organizasyon ve Tic. Ltd. Şti.
Fevzipaşa Cad. Şehitkubilay Sok. No: 6/A-3 Fatih, İstanbul
Tel-Faks: (0-212) 524 44 99
www.inkilab.com.tr
inkilab@inkilab.com.tr

Ali bin Sultan Muhammed el-Karî el-Herevî

UYDURMA OLDUĞUNDA İTTİFAK EDİLEN HADİSLER

el-Masnu' fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû

FAHRE

Abdülfettah Ebu Gudde

TERCÜME

Dr. Halil İbrahim Kutlay

inkılâb

Ali bin Sultan Muhammed el-Karî el-Herevî

Afganistan'ın Herat şehrinde tahminen 930 H./1524 M. yılında dünyaya geldi. Herat âlimlerinden ders aldı. Gençlik yıllarında Mekke'ye göç ederek oraya yerleşti. İbn Hacer el-Heytemî, Aliyyü'l-Müttaki, Kutbeddin el-Mekki gibi meşhur âlimlerden ders aldı. Hadis, Fıkıh, Tefsir, Kıraat dersleri verdi. Molla Aliyyü'l-Karî lakabıyla meşhur oldu. Her yıl güzel hattıyla, bir mushaf yazıp bunu ücretle hediye ediyor ve böylelikle bir yıllık geçim masrafını karşılıyordu. 1014 H./1605 M. yılında Mekke-i Mükerrerme'de vefat etti.

Fıkıh, Hadis, Tefsir, Kıraat, Usûl, Kelâm, Feraiz, Tasavvuf, Tarih, Tabakat, Teracim, Arap Dili ve benzeri ilimlerde birkaç sayfalık risale ile on ciltlik kitap arasında değişen 125'i aşkın pek çok nâdir eser telif etti. *Fethu Babi'l-İnaye*, *Şerhu's-Sıfa*, *Şerhu's-Şemail*, *Şerhu's-Satıbiyye*, *Şerhu Ayni'l-İlm*, *Şerhu Şerhi'n-Nuhbe*, *Mirkatü'l-Mefatih*, *el-Mevzûâtü'l-Kübra* ve *el-Masnâ fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû* en çok bilinen eserleridir.

Abdülfettah Ebu Gudde (1917-1997). Suriye'nin Halep şehrinde dünyaya geldi. 1948 yılında Ezher Üniversitesi'nden mezun oldu. Mısır'da bulunduğu sıralarda son Osmanlı Seyhulislâmı Mustafa Sabri Efendi ve Ders Vekili Muhammed Zahid el-Kevserî'den özel dersler aldı. Şam Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı. 1967-1988 yılları arasında Suudi Arabistan Riyad Üniversitesi'nde Hadis ve İlahî Usulü dersleri verdi. Hadis, Hadis Usulü, Hadis Rical, Kur'ân İlimleri, Fıkıh, Fıkıh Usulü, Akaid, Tasavvuf, Arap Dili ve Edebiyatı, Eğitim ve Öğretim Metodlarıyla ilgili 70'den fazla telif veya tahkik eseri neşretti. Uluslararası pek çok konferans ve sempozyuma katıldı, akademik tebliğler sundu. Riyad'da vefat etti.

Üstad Ebu Gudde'nin *Safahat min Sabri'l-Ulemâ*, *Kıymetü'z-Zemmen inde'l-Ulemâ*, *er-Rasûlü'l-Muallim*, *Lemhat min Tarih's-Sünne* isimli telif eserleri ile tahkikini yaptığı Muhasibî'nin *Risale'tü'l-Müsterşidin*, Tehanevî'nin *Kavaid fî Ulûmü'l-Hadis*, İbnü'l-Kayyim'in *el-Menaru'l-Münif* ve Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* adlı eserleri Türkçe'ye tercüme edildi. Ebu Gudde'nin tahkiki ile yayınlanan Aliyyü'l-Karî'nin *el-Masnâ fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû* adlı eseri ise ilk defa Türkçe'ye tercüme edilmektedir.

İçindekiler

Önsöz	7
Takdim	11
Giriş	14
Müellif Aliyyü'l-Karî ve Eseri	18
Uydurma Hadislerle İlgili Bazı İstılâhlar	28

UYDURMA OLDUĞUNDA İTTİFAK EDİLEN HADİSLER

Müellif Aliyyü'l-Karî'nin Mukaddimesi	59
Hadis Metinleri	61
Elif Harfiyle Başlayan Hadisler	63
Be Harfiyle Başlayan Hadisler	101
Te Harfiyle Başlayan Hadisler	109
Se Harfiyle Başlayan Hadisler	120
Cim Harfiyle Başlayan Hadisler	122
Hâ Harfiyle Başlayan Hadisler	123
Kha Harfiyle Başlayan Hadisler	133
Dâl Harfiyle Başlayan Hadisler	137
Râ Harfiyle Başlayan Hadisler	141
Zây Harfiyle Başlayan Hadisler	147
Sin Harfiyle Başlayan Hadisler	153

Şın Harfiyle Başlayan Hadisler	158
Sâd Harfiyle Başlayan Hadisler	162
Dâd Harfiyle Başlayan Hadisler	169
Tâ Harfiyle Başlayan Hadisler	171
Zâ Harfiyle Başlayan Hadisler	172
Ayn Harfiyle Başlayan Hadisler	173
Gayn Harfiyle Başlayan Hadisler	180
Fâ Harfiyle Başlayan Hadisler	182
Kaf Harfiyle Başlayan Hadisler	185
Kâf Harfiyle Başlayan Hadisler	190
Lâm Harfiyle Başlayan Hadisler	204
Mim Harfiyle Başlayan Hadisler	216
Nûn Harfiyle Başlayan Hadisler	278
He Harfiyle Başlayan Hadisler	285
Vav Harfiyle Başlayan Hadisler	286
Lâm-elif Harfiyle Başlayan Hadisler	289
Yâ Harfiyle Başlayan Hadisler	295
Bazı Hadis İmamlarının Bazı Uydurma Rivayetler	
Hakkındaki Görüşleri	309
İNDEKS	363
Şahıs İsimleri	363
Yer İsimleri	378
Âyet-i Kerimeler	379
Mübarek Sözler	380
Uydurma Hadisler Listesi (Arapça)	382
Uydurma Hadisler Listesi (Türkçe)	410
Dipnot Kaynakları	433
Kitabın Arapça baskısının ünvan sayfası	440

TÜRKÇE ALFABETİK LİSTE. / HADİS NO

A

Abdest suyuna değer verin. / 35

Açlık kâfirdir. Onu öldüren Cennet ehlindendir . / 101

Adaletli hükümdarın zamanında dünyaya geldim . / 390

Adem henüz su ile toprak arasında -yani çamur hâlinde- iken ben Peygamber idim . / 233

Adeti terk etmek, düşmanlığa sebep olur / 90

Ahir zamanda Rum diyarının soğuğu Şam'a, Şam'ın soğuğu Mısır'a geçecektir / 209

Ahmak kimseye ahmaklığı sebebiyle fâcirin fücûrundan daha büyük azab isabet eder... / 456

Akıllının iki rekat namazı, câhilin yetmiş rekatından daha faziletlidir ... / 457

Aklı olmayanın dini yoktur / 398

Alim ve talebesi bir kasabaya uğradıklarında; Allah Teâlâ bu kasabanın mezarlığından kırk gün azabı kaldırır / 57

Alimin arkasında kılman namaz, dört bin dört yüz kırk na-maza eşittir / 178

Âlimin fitnesi, konuşmanın kendisine dinlemekten daha sevimli olmasıdır / 372

Âlimin mürekkebinin bir damlası, Allah'a yüz şehidin kefe-ninin terinden daha sevimlidir / 386

Âlimler Allah'ın velî kulları değilse, Allah'ın velî kulu yoktur / 45

(Âlimler arasında) ihtilaf edilen bir mesele sebebiyle Allah azab etmez / 404

Âlimleri ziyaret eden kimse, sanki beni ziyaret etmiş gibi olur / 335

Allah bir kulu rezil etmek istediğinde onu ilim ve edebden mahrum kılar / 270

Allah dünya semasına inmeyi murad edince, arşından bizzat iner / 14

Allah Rasûlü (s.a.v)'nün Ebu Cehille güreşmesi / 303

Allah Rasûlü Cebrail'e: "Güneş zevale doğru meyletti mi?" diye sordu ... / 211

Allah, aklı yarattığında ona: One geç dedi, o da öne geçti ... / 48

Allah, Beytullah'a her yıl altı yüz bin kişinin haccedeceğini vaad etti. Eğer sayı eksik kalırsa ... / 50

Allah, bid'atçıyı azarlayan kimsenin kalbini güven ve iman-la doldurur / 314

Allah, eskiden olduğu gibi şimdi de aynı durumdadır... / 220

Allah, her mü'minden her münafığa buğzetme, her münafık-tan da her mü'mine buğzetme, sözü aldı / 46

Allah, hiçbir cahili dost edinmemiştir. Böyle birini dost edinecek olsaydı ... / 269

Allah, işsiz adamdan hoşlanmaz / 51

Allah, kardeşine kuyu kazan kimseyi yakında o kuyu içine düşürür / 331

Allah, Kitabından başkasının sahih olmasını murad etmemiştir / 12

Allah, nağmeli duayı kabul etmez / 47

Allah, susan kimsenin dostudur / 208

Allah, zenginlerin yemeğinin tadını fakirlerin yemeğine nakletmiştir / 49

Allah'a sâdık olarak yemin eden kimse, sanki Allah'ı teşbih ve takdis etmiş gibi olur / 332

Allah'a, gönül almaktan daha muazzam bir şeyle kulluk yapılmamıştır / 282

Allah'ım!.. Kur'ân'ın kaybolmaması için öğretmenleri bağışla. Dinin kaybolmaması için âlimleri aziz eyle / 5, 6

Allah'ım!.. Öğretmenleri bağışla. Ömürlerini uzun eyle ve kazançlarını bereketli eyle / 7

Allah'ın bir meleği vardır ki, iki kaşının arası beş yüz yılhk mesafedir / 63

Allah'ın kendisine herhangi bir tahsil görmeden ilim verme-sini... / 318

Allah'ın kitabından bir âyet, Muhammed ve ehl-i beytinden daha hayırlıdır / 11

Allah'ın kulu için seçtiği şey, kulun kendi nefsi için seçtiği şeyden daha hayırlıdır / 124

Allah'ın kuluna yardımı, kulun kendisine yardımından daha hayırlıdır / 382

Allah'ın mahlûkatına şefkat, Allah'ın emrini ta'zim etmek demektir / 163

Allah'ın ölüleri taşıyan melekleri vardır / 62

Allah'ım!.. Dîn hakkında bilgisizce konuşmaktan sana sığınırım / 8

Allahım!.. İslâm'ı iki Ömer'den biriyle destekle / 9

Ana yoldan git, yol dolaşsa bile. Bakire ile evlen, yaşı geçse bile / 184

Araplar, arap olmayanların efendileridir / 191

Ashabıma sövmek, affolunmayacak bir günahdır / 151

Aşk yılanı ciğerimi soktu / 236

Aşûra Namazı, Regaib Namazı, Receb Geceleri Namazı, Receb ayının yirmi yedinci gecesi namazı... / 464

Ateş, kuru şeyleri yakma konusunda, kulun güzel amellerini yiyip bitiren ... / 292

Aynı yıl içerisinde hem beni hem de babam Hz. İbrahim'i ziyaret eden kimse, Cennet'e girer / 336

Az başarı, çok ilimden daha hayırlıdır / 218

Az sadaka, çok belâyı engeller / 172

B

Babaları sevmek, çocuklar için sıla-i rahimdir / 295

Bakara ve Âl-i İmran sûrelerini okuyan kimse "şeyh=üstad" diye çağırılmazsa ... / 354

Balık yiyen kimse, ardından hurma yesin / 320

Bana salavat getirdiğinizde umumî ifade kullanın / 21

Bana sizin dünyanızdan (üç şey) kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Namaz gözümün nuru kılındı / 103

Bana ümmetimin amelleri arz edildi. Onların arasında makbul amel de makbul olmayan amel de gördüm. Bana getirilen salavat müstesna / 192

Bazı şeyleri görmezden gelerek değerinizi yüceltin / 193

Ben araplarm en fasih konuşanıyım. Şu kadar var ki, ben Kureyş'liyim / 40

Ben bu duvarın arkasını bilemem / 271

Ben dad harfiyle konuşanların -yani Arapların- en fasih ko-nuşanıyım / 41

Ben Rahman'm nefesini Yemen tarafında buluyorum / 70

Ben, bilinmeyen bir hazine idim ... / 232

Ben, zahirle (görünen delillerle) hüküm vermekle emr olundum. Gönülleri bilen ise Allah'tır / 38

Beni namazda "Seyyid" kelimesiyle anmayın / 395

Benim, Allah ile birlikte özel bir vaktim vardır. Bu vakitte Allah'a yakın bir melek ... / 259

Benim bir kişi için verdiğim hüküm, bir cemaat hakkında verdiğim hüküm gibidir / 115

Benim hasmım, benim hükmümü verecek olandır / 122

Benim vasıyyetim, sırdaşım, ailemde benden sonra vekilim ve ... Ali'dir / 389

Beyaz gül Peygamberimizin terinden, kırmızı gül Cebrail'in terinden ... / 388

Beytullah'ı koruyan bir sahibi (Rabbi) vardır / 245

Beytullah'ı yedi defa tavaf eden, Makam-ı İbrahim arkasında iki rekat (Tavaf namazı) kılan ... / 345

Beytullah'ta tavaf, Tahıyyetü'l-mescid namazı yerine geçer / 88

Bilâl, ezanda (şîn) harfini (sin) olarak değiştiriyordu / 55

Bilâl'in (sîn) harfi, Allah nezdinde (şîn)'dir / 159

"Bilmiyorum" sözü, ilmin yarısıdır / 392

Bir âlimin meclisinde bulunmak bin rekat namazdan daha faziletlidir / 114

Bir âlimle oturan kimse, sanki bir Peygamberle oturmuş gibi olur / 329

Biraraya gelen hiçbir topluluk yoktur ki, içlerinde bir Allah dostu olmasın ... / 288

Bir cemaate içlerinde yüzü en güzel olan kişi imam olur / 405

Bir dirhem bile olsa borç, bir kız bile olsa çoluk-çocuk, “yol nasıl?” demek bile olsa sormak (düşüklüktür)!.. / 136

Bir dirhem altıda birinin (yani bu kadar küçük bir meblağın bile) ehil olan kişiye verilmesi ... / 141

Bir kadınla malı için evlenen kimseye, Allah o kadının malı-nı ve güzelliğini haram kılar / 326

Bir kimseye asıl değerinden fazla değer veren kimsenin, muhatabı nezdindeki değeri ... / 281

Bir kulun övgüsü doğu ile batı arasında yayılır da, Allah nez-dinde ... / 58

Bir mü'mini sevindiren Allah'ı sevindirmiş olur ... / 340

Bir saat tefekkür, bir sene ibadetten daha hayırlıdır / 94

Bir şey hakkında bilgisi olmayan, ona düşman olur / 330

(Bir şeye Allah tarafından) izin verilmesinin alâmeti, onun kolaylaştırılmasıdır / 195

Bir şeye sevinen kimse; yemek ziyafeti versin / 338

Bir toplumun küçükleri, gelecekte o toplumun büyükleridir / 174

Bir zâlime uzun ömürlü olması için dua eden kimse ... / 333

Birinin İslâm'a girmesine vesile olan kimseye Cennet vacip olur / 319

Boşanma, fâsıkların -günahkâr kişilerin- yeminidir / 185

Bu kuş, Aşûra orucu tutan ilk kuştur / 469

Bulaşıcı hastalığa yakalananlardan sakının / 3

Bütün dertlerin aslı, insanın kendi nefsinden hoşnut olmasıdır / 30

C

Cahile nasihat eden onun düşmanlığını kazanır / 367

Cennet ehli, Cennette âlimlere muhtaç olur. Zira ... / 53

Cennetin en üst makamlarında olanlar, akıl sahipleridir / 34

Cennetin kapısını çalmaya devam et... /138 Cesur olan lezzeti kazanır / 130

Cîze, Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Mısır Allah'ın yer- yüzündeki hâzineleridir / 102

Cömert, günahkâr olsa bile Allah'ın sevgilisidir... /221

Cünüplükten helâl yolla yıkanan kimseye ... / 312

Ç

Çarşamba günü hangi işe başlanmışsa, mutlaka ... / 275

Çocukların hocası, onların aralarında adâletle davranmazsa ... / 307

Çocukların sünnetini gizli tutun. Nikâhı duyurun / 13

Çoluk-çocuğu olmayan bir toplumun eli boş kalır / 118

Çoluk-çocuğunuza malınızın üçte birini vererek ... /129

D

Dağlama ile tedavi, en son tedavidir / 10

Delinin dostluğu yerine, akıllı kişinin düşmanlığı... / 187

Denizdeki toprak, karadaki ahır gibidir / 28

Devecinin dövülmesi Haccın kemalindendir / 369

Devesinin yuları elinde olduğu halde beni ziyaret eden kim-seye Allah rahmet eylesin /140

Diğer ümmetlere göre benim ümmetim, yıldızlar arasındaki ay gibidir / 445

Dilsiz sarıktan Allah'a sığınırım / 31

Din kardeşini memnun etmek için onun yemeğini yiyen kim-seye, bu yemek zarar vermez / 323

Dinimiz hakkında (Kur'ân ve Sünnete aykırı) kendi (şahsî) görüşünü söyleyen kimseyi öldürün / 352

Dininizin yarısını Humeyra'dan alın / 121, 407 dipnot

Dirhem kadar kan yıkanır ve bundan dolayı namaz iade edilir /133

Dosta ulaştıran yol uzak değildir / 276

Dört şey dört şeye doymaz: Toprak yağmura, kadın erkeğe, göz bakmaya, âlim ilme doymaz / 26

Dünya bir saattir, onu taâtla değerlendir /134

Dünya tamamen taze kan olsaydı, mü'minin dünyadaki rızkı yine helâl olurdu / 253

Dünya, ahiretin tarlasıdır / 135

Dünyanın sonu gelip arzular değiştiğinde, bedevilerin ve kadulların dinine sarılın /199

Dünyayı tahrip etmek istediğimde Önce Beyt'im... / 15

Düşmanın elini bükemediğin takdirde öp / 412

Düşmanlık ailede, kıskançlık komşular arasında, menfaatçilik de kardeşler arasında olur /188

E

Ebrarın (sâlih kulların) güzel amelleri, Mukarreblere (Allah'a çok yakın kullara) göre günah sayılır / 111

Ebubekir; ne nafilâ oruç, ne de nafilâ namaz sebebiyle sizden üstün bir derece kazanmış değildir ... / 285

Eken kimse (ektiğini) biçer / 337

Ekmeği küçültün ve sayısını çoğaltın ki, size bereket verilsin / 175

Elhamdülillah, Rahman'ın ridâsıdır /116

Elle istimnâ (mastürbasyon) yapan lânetlenmiştir / 378

En şerli olanlarınız, çocuklarınızın öğretmenleridir... / 161

Evlâdından yüz çeviren kimse, insafı davranmamıştır / 283

Evlenmeden önce fıkıh öğrenin /93

Ey Ali!. Demirden iki ayakkabı edin. Bunları ilim yolunda eskit / 409

Ey Ali!.. Azık edindiğinde soğanı unutma / 411

“Ey Ali!.. Bir sayfa ve mürekkep getir”, dedi. Allah Rasûlü (s.a.v) yazdırdı. Ali yazdı ve Cebrail şâhid oldu / 410

Ey Ali!.. Bu tavsiyede sana ilklerin ve sonların ilmini verdim / 436

Ey Ebu Hureyre!.. Abdest aldığı anda “Bismillah ve'l-hamdü lillah” de. Zira senin ... / 406

Ey İbn Ravaha!.. Seci'den (kafiyeli konuşmaktan) sakın / 73
Ey Şeyh!.. Selâmette kalmayı arzu ediyorsan, bunu başkalarımın... / 408
Ezandan sonra okunan duada (ed-Derecetü'r-Refia) ilâvesi / 132
Ezanı çok olan şehrin soğukluğu az olur / 290

F

Fakirlik benim övüncümdür. Ben fakirlikle iftihar ederim / 207
Fatiha hangi niyetle okunursa; o gerçekleşir / 204

G

Gece namazı için sırtımı güçlendirmek üzere, Cebrail bana herîse ... / 465
Geceleyin namazı çok olanın, gündüz yüzü güzel olur / 360
Gerçeği itiraf eden insafı davranmıştır / 43
Geyiğin selâm vermesi hadisi / 91
Gıybet edenle bunu dinleyen kişi, günahta ortaktırlar / 308
Gizli olan nedir? denildi. Olmayan şey, dedi / 74
(Gizli sırlara ait) Perde açılsaydı, benim yakını imanım daha fazla artmazdı / 254
Gölge bir buçuk iki'zira' arasında olursa öğle namazını kılın / 22
Gurbette Allah'a isyan edeni Allah eli boş döndürür / 350
Gururlu kişinin namazı başından yukarı çıkmaz / 179
Gündüz namazı dilsizdir / 180

(Gusül yaparken) ağza ve burna üç defa su vermek, cünüp için farzdır / 304

Gül, Hz. Peygamber (s.av)'in terinden -veya Burak'ın terinden- yaratıldı / 71

Günahlardan öyleleri vardır ki, bu günahları Arafat'ta vak-feye durmaktan başka bir şey silemez / 67

Günahları affedilmiş biriyle beraber yemek yiyen kimsenin günahları affolunur / 324

Güvercinle oynamak fakirliğe sebep olur / 237

Güzel hanıma tâlip olan, onun mehrini verecektir / 368

Güzel yüze bakmak ibadettir / 383 .

Güzellik, rahmete vesiledir /112

H

Hacûn ve Bakî iki uçlarından alınır ve Cennette saçılır / 108

Hadis öğrenimi yolundaki niyet, sadece hadisin şerefli olma-sı sebebiyle değer kazanmıştır / 284

Hadis yazarken kalemlerin çıkardığı gıcırta, Allah nezdinde ... /173

Haksız yere bir âlimi zillate düşüren kimseyi ... / 317

Hangi topluma mantık (tartışma kabiliyeti) verilmişse; mutlaka o ... / 274

Hanımlarınıza danışın ama onların görüşlerine uymayın / 160

Hareketlerde bereketler vardır /210

Hased edilen kişinin rızkı bollanır / 297

Hastanın inlemesi teşbih, bağırması tekbir, nefesi sadaka ... / 299

Hayatın kötüsü, ölümden iyidir / 162

Hayır, kıyamete kadar bende ve benim ümmetimdedir / 126

Hepiniz kazançlısınız. Hepiniz azimlisiniz / 229

Her belânın bir yardımı vardır / 241

Her bid'at sapıklıktır, ibadetteki bid'at müstesna ... / 226

Her düşük -hatalı- sözü bulacak -tenkit edecek- biri vardır / 243

Her gayretli kişinin bir nasibi vardır / 244

Her hayra bir engel vardır /194

Her ikincinin bir üçüncüsü vardır /227

Her kap içindekini sızdırır / 225

Her odanın bir ücreti vardır / 242

Her yasak tatlıdır / 230

Her yıl -giderek- düşüyorsunuz /228

Herkese güvenmek âcizliktir /98

Hızır ve İlyas (a.s)'ın her yıl hac mevsiminde Mina'da buluş-ması hakkındaki hadis / 4

Hiç bir Peygamber yoktur ki, kendisine Peygamberlik kırk yaşından sonra verilmiş olmasın / 291

Hiç kimse bana karşı iki defa büyüklük taslayamamıştır / 278

Hiçbir ev yoktur ki, bir melek, o evin kapısında beş defa durup da rızık tükenmiş, eceli sona ermiş bir insan bulduğunda... / 437

Hiçbir gece yoktur ki, o gece bir melek: -Ey kabir halkı!.. Kime imreniyorsunuz? diye sorunca onlar da; -Mescidlerde ... / 289

Hiçbir şişman başarılı olamamıştır / 272

Hoca, ekmek yemekten utanmadığı gibi, ilim öğrenmekten de utanmasın / 402

Hür insanların gönülleri, sırların kabirleridir / 153

Hz. Ali diyor ki: “Peygamberimiz (s.a.v)’i yıkadığımda göz kapaklarında damlalar ... /246

(Hz. Ali için), o senin tâatinde ve Rasûlünün tâatinde idi. Onun için güneşi iade et / 471

Hz. Ali’ye Vasiyetler / 410

İ

İbadetlerin en faziletlisi en zor olanıdır / 33

İbrahim Halil ve Ebu Bekir Sıddık’ın Cennette sakalı vardır / 61

İçimize nesebsiz girene de, bizden sebepsiz ayrılana da Allah lanet eylesin / 238

İçinizde en zayıf olan kişinin hızıyla yürüyün / 158

İhtiyaç sahibi ködür /170

İki değerli âzâsını (yani gözlerini) seven kimse, ikindiden sonra yazı yazmasın / 315

İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır ... / 311

İki zayıf, bir güçlüyü yener / 183

İlim iki çeşittir: Din ilmi, beden ilmi / 197

İlim, kadınların baldırlarında kayboldu / 181

İlim, yüceltmeye ve kendisine gidilmeye daha lâyıktır / 198

İlki Mikâil olmak üzere üç yüz altmış meslek erbabı emek

vermedikçe... / 403

İlme gidilir, ilim (kimseye) gitmez / 198

İlme koşulur /198

İman hem söz hem de ameldir, artar ve eksilir veya iman hem artmaz ve eksilmez / 54

İman kalple tasdik, dille ikrar, âzalarla ameldir / 72

İnsan şeytanları, cin şeytanlarını yener /168

İnsanlar babalarıyla değil, zamanlarıyla uyumlu olmalıdırlar / 374

İnsanlar hükümdarlarının dini üzerinedirler / 376

İnsanlar insanlarla muhatab olur / 375

İnsanlar uykudadırlar. Ölünce uyanırlar / 377

İnsanlar, sütleğende neler bulunduğunu bilselerdi, onu mutlaka ... / 258

İnsanlara dışkıyı ufalama yasağı getirilseydi ... / 256

İnsanların alışkanlık hâline getirdikleri ayları ve bayramları tebrik etmeleri hadisi /97

İnsanların en değerlisi, en akıllı olanıdır / 455

İtibarın zekâtı, darda kalanların imdadına koşmaktır / 147

İtiraf edenin mazereti olamaz / 399

İyiliğin düzeltmediği kişiyi kötülük düzeltir / 365

İyilik yaptığın kimsenin kötülüğünden sakın / 1

K

Kabe'nin taş taş sökülüp yıkılması, bir müslümanın öldürülmesinden daha basittir / 247

Kaderiyye bu ümmetin mecûsîleridir / 149

Kabir, ne güzel hısımdır! / 384

Kadınlar birbirlerine yardım ederler / 380

Kalb, Rabbin evidir /217

Kalbden gelmeyen şeye önem vermek zordur / 287

Kameti tek tek okuyan kimse bizden değildir / 322

Kardeşim Hızır hayatta olsaydı, mutlaka beni ziyaret ederdi / 251

Kardeşim Hızır'a Allah rahmet eylesin. Sağ olsaydı, beni mutlaka ziyaret ederdi / 139

Kardeşine abdest alması için bir ibrik sunan kimse, sanki cihad için bir at vermiş gibi olur / 353

Kardeşine Allah'ın Kitabı'ndan bir âyet öğreten kimse onun efendisi olur / 351

Karga ve benzerlerini görünce; (hayırdır, hayırdır) denilmesi / 125

Katil, öldürdüğü kişinin üzerinde hiçbir günah bırakmaz / 277

Kavmi içindeki şeyh, ümmeti içindeki peygamber gibidir / 169

Kediyi sevmek imandandır /105

Kelâm, Mütেকellim olan Allah'ın sıfatıdır / 223

Kısa boylu hanımın boyu uzayabilir / 59

Kısa boylu hiçbir kimse, hikmetli konuşmadan mahrum kalmaz / 280

Kıskançlık duymayan hiçbir kimse yoktur / 279

Kıyamet alâmetlerinden biri, imamlıktan kaçınmaktır / 371

Kıyamet günü sancağı Ali taşıyacaktır / 250

Kızarmaya başlayınca bilirsin / 117

Kim abdest alırken besmele çekerse o kimse.... / 342

Kim ciddî çalışırsa -aradığını- bulur. Kim bir işe sımsıkı sarılırsa yola girer ve hedefe ulaşır / 244

Kim fıkıhtan bir mesele öğrenirse şu kadar ecre erişir / 439

Kim, Beytullah etrafında çok sıcak bir yaz gününde başı açık bir şekilde yedi defa tavaf eder, adımlarını / 346

Kimin mazereti ortaya çıkarsa, ona sadaka vermesi vacip olur / 325

Kişi ameliyle"bilinir; babasıyla ve dedesiyle değil / 298

Kişinin düşmanı, kendi işinde çalışandır /189

Kişinin elçisi, onun aklının göstergesidir /142

Kişinin -ilim yolunda- dinlediği bir kelime ... / 231

Kişinin kendi aleyhine şâhitliği iki şahide bedeldir /165

Kork, Allah'dan korkmayandan / 363

Kölenin verdiği eman (güvence) geçerlidir / 37

Kötü yolda kazanan, kaybetmiş .olur / 138

Kötülükten uzak ol ki, kötülük de senden uzak olsun. / 222.

(Kul) kelimesiyle başlayan sûreleri okumak, fakirlikten kurtuluş teminatıdır / 214

Kulun her sözünde istisna etmesi, onun imanının kâmil olduğunun alâmetidir / 66

Kur'ânı Allah'ın kelâmıdır, Kur'aii sonradan yaratılmamıştır. Kim bundan başkasını söylese küfre girer / 213

Kur'ân okuyanın sultana sığındığını görürsen, .bil ki o hırsızdır ... / 19

Kuyruk ol, baş olma. Zira baş yok olur, kuyruk kurtulur / 234

Küçük su döktüğünüz tuvalette abdest almayın. Zira mü'mi- nin abdest suyu .. / 394

L

Levh-i Mahfuz'da (kayıtlı olan bir emir hakkında) Arşın üze-rinden Allah'ın bir şeye “olL” dediğini işittim o da olu-verdi.../ 202

Lûtî (homoseksüel), deniz suyu ile yıkansa bile, kıyamet günü yine cünüp olarak gelecektir / 249

M

Maddî imkân bulamaman, Allah'ın seni koruduğunun alâmetlerindendir / 68

Mahallenin türkücüsü insanları coşturmaz / 145

Masıyetler nimetleri giderir / 305

Maymunun devletinde onun için oynanır / 413

Mekke'nin beyinsizleri Cenneti dolduracaktır /155

Mercimek, sonuncuları İsa aleyhisselâm olan yetmiş Peygamber tarafından takdis edilmiştir / 212

Merkebin ve eti yenen her hayvanın idrarında sakınca yok-tur / 393

Mescid, -yere atılan- sümükten ezilip büzülür / 64

Mescidde dünya kelâmı konuşan kimsenin, Allah kırk yıl amellerini boşa çıkarır / 328

Mescidde konuşma, hayvanın otu yediği gibi, haseneleri yiyip bitirir / 109, 328 dipnot

Mide dert yuvası, perhiz ise devamın başıdır / 306

Miraca çıkarıldığım gece, benim terimden yeryüzüne bir damla düştü. Ondan gül yeşerdi... / 478

Misvak kullanma, kişinin fesahatini arttırır / 157

Mizah yoluyla bile olsa, yalan söyleyene Allah lanet ... / 239

Muharrem ayının onuncu (Âşûra) günü ismid ile kirpikleri-ne sürme çeken ... / 313

Musibetler, rızıkların anahtarıdır / 302

Mü'min -dünya işlerinde- kolay aldanır / 266

Mü'min imrenir, münaфіk ise kıskanır / 268

Mü'min kindar değildir / 263

Mü'min konuştuğunda doğru konuşur. Ona bir şey söylendiğinde bu sözü hemen doğru bulur / 260

Mü'min tathıcı, kâfir içkicidir / 261

Mü'min uysal ve cömerttir; münaфіk ise sahtekâr ve alçaktır / 262

Mü'min, külfeti az olandır / 267

Mü'mine belâlar verilir, kâfir ise belâlardan korunmuştur / 265

Mü'mini sevindiren beni sevindirmiş olur... / 340

Mü'minin artığı şifadır / 144, 150

Mü'minin korku ve ümidi tartılsaydı mutlaka birbirine eşit olurdu / 257

Mü'minin sırtı kabledir / 186

Mü'minin tükürüğü şifadır /144

Müezzin'in namaza dâvetini (ezanı) işiten kimse, "Doğruyu söyleyenlere merhaba... / 341

Müezzin'in; "Eşhedü enne Muhammede'r-Rasûlullah" sözünü işittiğinde; ... başparmağın tırnaklarını gözlere sürmek/300

Mümin, kendi nesebi hakkında —yerdiği bilgiye- güvenilen kişidir / 264

Müslüman olarak öl ve hiçbir şeye aldırış etme / 294

Müslümanın farzları ve sünnetleri bilmemesi helâl/caiz değildir. Bunun dışındakileri bilmemesi ise caizdir / 401

Müslümanların birbirleri aleyhine şahitlik etmeleri caizdir. Alimlerin birbirleri aleyhine şahitlik etmeleri ... /166

Müşteriye yardım edin / 32

Müşteriye yardım olunur / 32, 301

Müzik, zinanın nağmesidir /203

N

Nafilelerinizi güzelce eda edin ki, farzlarınızdaki eksiklikler bunlarla tamamlansın / 113

Namaz içinde (tekbirlerde) ellerini kaldıran kimsenin nama-zı olmaz / 334

Namazı terk eden kişiye bir lokma ile yardımcı olan ... / 321

Ne yeryüzüne sığdım, ne de gökyüzüne. Ama mü'min kulu-mun kalbine sığdım / 293

Nefsini bilen, Rabbini bilir / 349

Niyetini saf kıl. Toprakta uyu / 29

Normal kıyafetinden başka bir kıyafete bürünen kimsenin kanım dökmek / 327

O

Oruca başladığınız gün ile, kurban bayramının ilk günü ay-nı gündür / 417

Ö

Öğle namazından (farzından) önce dört rekat namaza devam etmeyen kimseye şefaatiim erişmez / 364

Ölmeden önce ölünüz / 373

Ölü, kendi evinde yedi gün ateş (mum) yakıldığı görür / 69

Önemli kişi -yani meşhur- olmamak bir nimettir, halbuki hiç kimse böyle bir şeyi istemez / 123

Özrü, günahından daha büyüktür / 190

P

Peygamber yer altında bin yılı tamamlamaz / 379

Peygamberimiz (s.a.v)'in Hz. Ömer (r.a) ve Hz. Ali (r.a)'ye hırkasını Üveys'e vermelerini vasiyet ettiği ... / 475

Peygamberimizin (s.a v) şehadet parmağı orta parmağından daha uzundu / 152

Peygamberler lider, Fakihler efendidirler. Onlarla oturmak ziyadedir / 42•

Pirinç adam olsaydı, mutlaka yumuşak huylu biri olurdu / Muhaddislerin, (Lâ yasıhh) İfadesini... babı md. 6, 252 nolu hadis

R

Rabbimi (hacıların) Mina'dan ayrılış günü insanların önün* de gri renkli bir deve üzerinde, yün bir cübbe ile gördüm/ 137

Rabbini bilen kimsenin dili susar / 348

Ramazan ayının son Cuma günü farz namazlardan birini kı-lan kimseye ... / 358

Razı olması istendiği halde razı olmayan kimse, o şeytandır / 310

Recep ayının diğer aylara üstünlüğü, Kur'ân'm diğer sözlere olan üstünlüğü gibidir. Şaban ayının diğer aylara üs-tünlüğü ... / 206

S.

Sabah namazında “Elem neşrah” ve “Elem tera keyfe” sûre-lerini okuyan ... / 355

Sabır, Cennet hâzinelerinden bir hazinedir / 171

Sâlihlerin anıldığı yere rahmet iner / 201

Sallallahu aleyhi ve sellem'in Cuhfe'de hamama girmesi / 131

Sanki ölüm başkasına yazılmıştır / 437

Sanki sen dünyadasın ama dünyada hiç bulunmamış gibisin ... / 219

Sarıkla kılınan bir namaz, sarıksız kılman yirmi beş namaza eşittir ... / 177

Satın almayacağı halde fiyatı artıran kişi, lanetlenmiştir / 309

Satranç oynayan, lânetlenmiştir / 362

Selâm sadece sana döner. Ey Rabbimizî. Bizi selâmınla selâmla. Bizi Selâm Yurdu Cennet'e koy / 472

Selâmet, yalnız yaşamaktadır / 156

Selâmeti isteyen selâmeteerer / 347

Semâ' (musikî) anında titremeyen değerli biri değildir / 467

Sen olmasaydın, ben bu kâinatı yaratmazdım / 255

Seni bir şey karşılığında seven kimse, bu (menfaat) sona erince seni
usandırır / 316

Sevgi samimi ise, edep şartları düşer / 20

Sevgi, kusurları örter / 296

Sevgili, sevgilisine azab etmez / 107

Sır, hür olanlara aktarılır / 153

Sırrını gizleyen kimse işine sahip olur / 359

Sivrisinek sizden 'birinizin tabağına düştüğünde onu -yemeğe- iyice
batırın / 25

Siz hanımlardan her biriniz, ömrünün yarısını namazsız geçirir / 96

Sizden biriniz Hacer-i Esved'e hüsnü zan ederse, Allah bu hüsnü zannını ona
faydalı kılar / 248

Sizden biriniz, bir yazı yazdığında o yazıya 'Beleğâ' yaz-masın. Zira
o şeytan ismidir. Sadece 'Allah' yazsın / 23

Size en az verilen şey, yakın ve sabır azimetidir. Kime bu iki hususta nasib
verilmişse ... / 65

Sizler, kendilerine amel ilham edilen bir zamandasınız. Öyle bir
toplum gelecek ki ... 60

Sofrada konuşmak / 224

Soğuktan sakınan, sıcaktan da sakınır / 415

Soğuktan sakınınız. Zira o kardeşiniz Ebu'd-Derdâ'yı soğuk
öldürmüştür / 2

Söyleyene değil, söylediği şeye bak / 397

Söz gümüşse, sükût altındır / 44

Söz, hiç ara vermeksizin peş peşe söylenmez / 110

Sözü yumuşak olanı sevmek vacip olur / 361

Sudan sorumlu olduğunda suda cimrilik yapma / 24

Suheyb ne güzel kuldur!.. Allah'dan korkmasaydı bile yine O'na isyan etmezdi / 385

Suskun ağız ve himaye eden Rab /208

Ş

Şarkı söyleyene de, dinleyene de Allah lânet eylesin / 240

Şöhret, elbisenin kısılgındadır / 167

T

Takının zekâtı, emanet olarak verilmesidir / 148

Takva sahibi birinin arkasında namaz kılan, sanki bir peygamber arkasında namaz kılan kimse gibidir / 344

Talebe âlimin önüne oturunca, Allah ona yetmiş rahmet kapısı açar .../ 17

Tasavvuf hırkasının giyilmesi, Haşan Basrî'nin bu hırkayı Hz. Ali (r.a) eliyle giymesi / 235

Tekbir cezimdir / 195

Testi, -kırılmaktan- her defasında kurtulmaz / 286

Tırnakların kesilmesi /215

Tırnaklarını (sırasıyla değil de) bir parmak atlayarak kesen kimse, gözlerinde ağrı görmez / 357

Toprak, sümetsizin idrarından dolayı kırk gün necis ... / 52

Türkün zulmü olsun, arabın adâleti olmasın /100

U

Unutkanlık, insanın tabiatıdır / 381

Utangaç ve kibirli olan, ilim öğrenemez / 400

Uyumluluk, arkadaşlığın güzelliğinin alâmetlerindendir / 370

Ü

Üç Şey vardır ki, bunlara az bile olsa meyledilmez: Dünya, sultan, kadın /99

Ümmetim, yetmiş küsûr fırkaya ayrılacak. Bir fırka dışında hepsi Cennete girecektir. Ashab: “Kim bu fırka?” diye sordular ... / 92

Ümmetimden hilâlleyenler ne güzeldir! / 104

Ümmetimden iki adam namaza kalkarlar. Rükûları ve sec-deleri aynıdır... / 461

Ümmetimden iki sınıf insan vardır ki, onların İslâm’dan her hangi bir nasibi yoktur. Bu iki sınıf... / 149

Ümmetimin âlimleri, îsrailoğullar peygamberleri gibidir / . 196

Ümmetimin helâki, günahkâr âlim ve câhil ibadet ehli iledir / 387

Ümmetimin ruhbanlığı mescidde oturmaktır / 143

Üzüm çift çift, hurma tek tek (yenir) / 200

V

Vatanı sevmek imandandır /106

Verecek sadakası olmayan, yahudilere lanet etsin / 366

Y

Ya MuazL Husayb arazisine gelince oradan hızlı geç.. Zira orada huriler vardır / 16

Yağız attan daha uzun yaşayan bir at yoktur. Amca kızı gibi bir hanım da yoktur / 449

Yahudilere muhalefet edin, sarıkları kuyruksuz bırakmayın. Zira sarıkların kuyruksuz olması Yahudilerin kıyafetidir / 120

Yakîn, imanın tamamıdır / 416

Yaratılmışların dilleri Hakkın kalemleridir / 36

Yasin, hangi niyetle okunursa o niyet gerçekleşir / 414

Yaşlıların dinine sarılın /199

Yatsı namazı ile akşam yemeği aynı anda olursa, önce yemekten başlayın / 18

Yemekte lokmayı küçültmekle ve iyice çiğnemekle emrolunduk / 39

Yerle gök arasında bulunan ve kendisine Velhân adı verilen Şeytan'ın yanında ... / 56

Yılandan ancak yılan dünyaya gelir / 396

Yiyecek depolayan, gazaba uğrar /119

Yolculuk, insanların ahlâkım ortaya çıkarır /154

Yurtlarında olduğun müddetçe onlarla iyi geçin /128

(Yüksek sesle Kur'an) okuyan kişi, (yanında) namaz kılana insafı davranmamaktadır / 273

Yüze karşı teşekkür etmek ayıptır /164

Yüzükle kılman namaz, yüzüksüz kılınan yetmiş namaza eşittir / 177
nolu hadisın 378 nolu dipnotu

Z

Zahmet rahmettir / 146

Zâlimin ülkesi, bir müddet sonra bile olsa harabeye ... / 127

Zaruretler, haramları mubah kılar / 182

Zarurî ihtiyacından şikâyet eden kimseye yardımcı olmak vacip olur
/ 343

Zebercedi yüzük taşı olarak kullanın. Zira o, kolaylıktır. On-da
zorluk yoktur / 89

Zeydîler bu ümmetin mecûsîlerıdır / 149

Zinadan doğan çocuk Cennete giremez / 391

Ziyaret etme maksadıyla bize gelen kimsenin (misafirlik) hakkı üzerimize
vâcib olur / 35

Önsöz

Allah'a hamd, O'nun son Rasûlüne salât ve selâm ile...
Din adına işlenen en büyük cinayetlerden biri, Sevgi-
li Peygamberimiz^(s.a.v) adına hadis uydurulmasıdır.
Bu, inkâr edilmeyen üzücü tarihî gerçeklerden biridir.

Mevzû (Uydurma) Hadisler; Peygamberimiz'e yamayan, uydurulmuş, asılsız sözler ya da onun mübarek sözü olmadığı halde ona nisbet edilen başka zevata ait güzel sözlerdir.

Sahabe ve Tabiîn döneminden sonra dini lekeleme ve karalama amacıyla kasıtlı olarak hadis uyduran zındıklar olduğu gibi, ticarî kazanç arzusuyla hadis uyduran çıkarıcılar, yöneticilere şirin görünmek amacıyla hadis uyduran dalkavuklar veya insanları ibadete, hayra ve iyiliğe dâvet etme gibi kendilerine göre iyi niyetle hadis uyduran safdil kimseler de olmuştur. Böylece bazı bid'at ve hurafeler, asılsız inançlar ve çarpık düşüncelerle nezih dinimize leke sürülmek istenmiştir.

Ancak dinini korumayı taahhüt eden Cenab-ı Hakkın izni ve yardımıyla; mütehasıs, münekkıd, müttekî İslâm âlimlerinin ihlaslı gayretleriyle hadis uydurmacıları ve uydurdıkları hadisler tek tek tesbit edilmiş, dinin nezaheti ve sâfiyeti asırlar boyunca aynen korunmuştur.

Bunun yanında gafletle, yanlışlıkla veya gerekli araştırma yapılmaması gibi sebeplerle bazı güzel sözler, bazı İslâmî eserlerde “Hadis” diye yer almıştır. Değerli âlimlerin eserlerinde hadis diye yer alan bu sözler hadis âlimleri tarafından büyük bir dikkat ve itina ile incelenmiş, hadis olmayan sözleri hadis diye nakleden bu eserlerin müellifleri değerli kişiler olsa bile, Allah Rasûlünün şahsiyeti ön plana alınarak bu sözlerin hadis olmadığı açık ve net olarak ifade edilmiştir.

el-Masnu’ fî Ma’rifeti’l-Hadisi’l-Mevzû isimli elinizdeki kitap, uydurma hadisler konusunda yapılan ilmî çalışmaların özü ve hulâsası denilebilecek bir eser olup müellifi Molla Aliyyü’l-Karî’nin hassasiyet ve titizliği, merhum muhakkık Abdülfettah Ebu Gudde üstadımızın dikkat ve itinası sebebiyle ilim dünyasında takdirle anılan eserlerden biridir. Ebu Gudde’nin yazdığı dipnotlar da eserin aslı kadar değerli ilmî gayretin mahsulü olarak kabul edilmelidir.

Bu kitapta gerçekten asılsız uydurma hadisler ele alındığı gibi; halk arasında veya ilim dünyasında “Hadis” olmadığı halde çeşitli sebeplerle “Hadis” diye nakledilen sözler de ele alınmaktadır. Dolayısıyla bu kitabın muhtevasına en uygun başlık belki de “Hadis Diye Nakledilen Meşhur Sözler” olabilir. Bir kısmı mana itibarıyla doğru olan, büyük zevata ait güzel sözler, zaman zaman halkın dilinde ya da bazı eserlerde, yazarlarının derinliğine inceleme imkânı bulamamaları sebebiyle olsa gerek, hadis olarak nakledilmiştir.

Müellifimiz, hadis diye nakledilen bu meşhur sözlerin hadis olmadığını dile getiren bazı âlimlerin ifadelerini şâhid göstererek bu sözlerin asılsız olduğuna/hadis olmadığına işaret etmiştir. Kitapta ele alınan uydurma hadisler, alfabetik olarak düzenlenmiş olup her hadis hakkında ya bizzat müellif tarafından kısa ve özlü hüküm verilmiş, ya da bazı âlimlerin hükümleri müellif tarafından özet olarak nakledilmiştir.

Genel olarak kitaptaki hadisler, halkın veya ilim erbabının dilinde yaygın sözler olduğu için, kitapta verilen bazı hükümlere ilk anda tereddütle yaklaşılsa da; takva sahibi, ehil ve mütehassıs âlimlerin açık ve net hükümleri, bizim için kesin delil ve hüccet manası taşıdığı için aynen kabul edilmelidir.

Peygamberimiz (s.a.v)'in mübarek lisanından sâdır olmayan sözlerin; güzel sözler olsa bile, O'nun adına nakledilmesi, O söylemiş gibi kabul edilmesi, bu sözlerin "Uydurma Hadis" kapsamında değerlendirilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Tercümede mümkün olduğu kadar asla bağlı kalınmış, ilmî tercüme kriterleri göz önünde bulundurulmuş, ancak bazı gerekli notlar tarafımızdan ilâve edilmiştir. Ayrıca ele alınan her hadisin yer aldığı bazı kaynaklar, hadis araştırmacılarına kolaylık olması için dipnotlarda özellikle zikredilmiştir. İlâve notlarımız genellikle "bkz." ile başlamaktadır. Bunun dışındaki ilâvelerde açıklamanın sonuna (Çev.) notu konulmuştur.

Türkçe'ye ilk defa tercüme edilen bu özlü eser, daha çok Hadis ilimleriyle meşgul olanlara hitap etse de, **Hadis âlimlerinin hadis olmadığına ittifak ettikleri uydurma hadisleri** konu edindiği için, inşaallah halkın da istifade edeceği eserlerden biri olacaktır.

İslâmî hassasiyet, ilmî emanet ve hadis nakletmedeki ihtimam, tarih boyunca yaşamış Hadis âlimlerinin en önemli özelliklerindendir. Cenab-ı Hakkın huzurunda mahrum ve Allah Rasûl'ünün önünde mahcup olmama gibi manevî bir ilkedен hareket eden münekkid hadis âlimleri; hadisler ve hadis ravileri hakkında hatır-gönül gözetmeden ve taassuba kapılmadan; daima Hakkın hatırını gözetme azim ve kararlılığıyla dikkatli ve isabetli hüküm vermeye çalışmışlardır.

Hadis âlimlerinin gayretli ve samimî çalışmaları saye-

sinde Allah Rasûlü'nün sahih hadisleri, nesillerden nesillere büyük bir titizlikle devredildiği gibi; uydurma hadisler de dillerin, gönüllerin ve İslâm toplumunun nezih yapısının lekelenmemesi için ümmeti bilgilendirme ve şuurlandırma amacıyla özel olarak telif edilen Mevzû (Uydurma) Hadisler kitaplarında toplanmıştır.

Bazı hadislerin zayıf veya mevzû (uydurma) olduğunda hadis âlimleri arasında ilmî ihtilaflar da yaşanmamış değildir. Aşırı titizliğe sahip âlimlerle aşırı hoşgörülü âlimler bir yana; ilim erbabının büyük çoğunluğu orta yolu izleyerek hadisleri sened ve metin tenkidine tâbi tutmuşlar, hadislerin durumuna uygun isabetli hüküm vermek için azamî gayret sarfetmişlerdir.

Sünnetin yazılı belgeleri olan hadisler hakkında hadis âlimleri tarafından yapılan ilmî çalışmalar sayesinde, sahih hadislerle sahih olmayan hadisler birbirinden ayrılmıştır.

Bize düşen görev; Allah'ın Kitabının açıklaması ve uygulaması niteliğindeki Allah Rasûlü'nün nezih mirası olan sahih ve makbul hadislere sahip çıkmak, uydurma hadislerden, her çeşit bâtıl, bid'at ve hurafe olan inanç, uygulama ve düşüncelerden uzak durmaktır.

“Meşhur uydurma hadislerin tesbit edilmesi” gibi çok önemli ve hayırlı; ama hassas olduğu kadar çok zor bir konuda telif edilen bu eseri ve tercümesini nezdinde makbul kılmasını, hatalarımızı affetmesini Cenab-ı Hak'dan niyaz ederiz.

Dr. Halil İbrahim KUTLAY

Takdim

Her çeşit hayır, lütuf, nimet ve muvaffakiyetin gerçek sahibi Allah'a hamd olsun. Hak ve hikmetle konuşan, Hak Yol'a dâvet eden, Allah'ın kulu ve Rasûlü Efendimiz Muhammed Mustafa'ya; O'nun ehl-i beytine ve abdest âzâları nûrla parlayan şerefli ashabına ve onlara güzellikle uyan âbid, sâlih ve âlimlere salât ve selâm olsun.

Elinizdeki şu eser, –Allah'a ve O'nun değerli lûtfuna hamd olsun– âlimler, talebeler ve kültürlü kesim nezdinde birinci baskısı büyük iltifata mahzar olan; İmam Aliyyü'l-Karî (r.a)'nin *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû* kitabının Arapça yayınlanan ikinci baskısıdır.

Kitabın nüshalarının bir kaç yıl önce tükenmesi sebebiyle kitaba yönelik talep ve arayışın giderek artması üzerine yeni baskıyı yapmış bulunuyorum. Bu baskıda ta'lik ve tahkik, tesbit ve tevsik olarak pek çok ilaveler yaptım. Böylece kitabın bu baskısı, Allah Tealâ'nın lûtfu ve muvaffakiyeti ile önceki baskısına nisbetle daha istifadeli ve okuyucuya yararı açısından daha zengin bir şekle bürünmüş oldu.

Kitaba yazdığım giriş yazısında; cerh ve ta'dil kitapları ile uydurma hadisler kitaplarında, rical âlimleri, muhaddisler ve münekkidler kullandıkları ifadeleri inceleyenle-

rin gördükleri istilâhî lafızların büyük bir kısmının titizlikle derlenmesi ve ihtiva ettiği nâdir ilmî inceleme sebebiyle; inşaallah üstadların da talebelerin de istifade edeceği; konusunda az rastlanan, çok faydalı zengin ilâveler yapmış bulunuyorum.

Bu kitabın; pek çok ilim erbabının dillerinde dolaşan, bir çok yazar ve müellifin yazılarında sık sık rastlanan uydurma hadislerin yaygınlaşmasının sebep olduğu lekelerden İslâmî Kültürün arınmasına yardımcı ve destek olması için; kitaba yeni eklediğim notlar ve ilâvelerde hem ilmî hem de kültürel hususlara ağırlık vermeye özen gösterdim.

Uydurma hadisler; inanç, ibadet, ahlâk, düşünce ve sosyal hayatın pek çok yönüne zarar vermekte, İslâm'ın safiyyetini ve nezahetini bulandırmakta, bunlardan kurtulmak cidden zorlaşmakta; bunun için devamlı şuurlandırmaya, sürekli ve kesintisiz hatırlatmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu kitapla; halkın, öğrencilerin ve kültürlü kesimin kalemlemlerinin, zihinlerinin, dillerinin ve kültürlerinin İslâm'a sokuşturulan her şeyden temizlenmesi ve özellikle Allah Rasûlü'nün hadislerine eklenen asılsız ilâvelerden arındırılması konusunda; Allah Telâ'nın âlimlere ve Sünnet-i Mutahhara'ya hizmet ehline yüklediği büyük görevin bir kısmını olsun yerine getirmiş olmayı ümid ediyorum. Zira atılacak kabukların O'nun hadisinin özüne sokulmasının korkunç tehlikesi, büyük zararı ve derin etkisi olmaktadır.

Sonsuz ikram sahibi olan Allah'tan bu kitabı faydalı kılmasını, gayretlerimi kabul eylemesini ve bunu kendi nezdindeki "sâlih ameller" kefesine koymasını, huzuruna çıkacağımız günde, makamında bizim için istifadeli kılmasını niyaz ediyorum ki;

"O gün Allah; Peygamber'i ve O'nunla birlikte iman edenleri küçük düşürmeyecektir. Onların nûrları, önlerinde ve sağ taraflarında parıldayacak ve şöyle diyeceklerdir: Ey

Rabbimiz!.. Nûrumuzu tamamla. Bizi bağışla Şüphesiz sen, her şeye gucu yetensin.” (Tahrir: 8)

“O gün mü'min erkekler ile mü'min kadınları önlerinde ve sağ taraflarında nûrlar parıldarken görürsün. (O mü'min ve mü'mine kullara şöyle denilecektir.) Bugün size verilecek müjde: İçinde ebedî kalacağınız altlarından ırmaklar akan Cennetlerdir. İşte büyük kazanç budur.” (Hadid: 12)

Allah, bu kitaptan istifade edip de arkamdan sâlih dua ile bana ikramda bulunacak olan ve bu dua sebebiyle, görevli meleğin: “Amin! Din kardeşine yaptığın duanın bir misli de sana olsun!” şeklindeki duasına nâil olacak olan herkesi mükâfatlandırır.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Efendimiz Muhammed Mustafa'ya; O'nu ehl-i beytine, ashabına ve onlara tâbi olanlara kıyamet gününe kadar salât ve selâm olsun.

Riyad, 24/1/1398

Abdülfettah Ebu Gudde*

(Rahmetullahi Aleyh)

---

* Abdülfettah Ebu Gudde'nin (öl. 1997) hayatı hakkında geniş bilgi için bkz. “Abdülfettah Ebu Gudde ve Örnek İlmî Şahsiyeti”, Dr. Halil İbrahim Kutlay, *Yeni Şafak Gazetesi*, 17 Şubat 1999; *Altınoluk Dergisi*, Mart 1999 (Çev.)

Giriş

Hakkı emreden, doğruluğu farz ve yalancılığı haram kılan, bâtıldan uzak durmamızı emreden Allah'a hamd olsun.

“Benim adıma yalan uydurmak, her hangi bir kimse aleyhine yalan uydurmak gibi değildir. Kim benim adıma yalan uydurursa cehennemdeki yerine hazırlansın” buyuran Allah'ın kulu, rasûlü ve nebisi Efendimiz Muhammed Mustafa'ya; O'nun ehl-i beytine, ashabına; tahârif edenlerin tahrifine, bâtil yolda yürüyenlerin çalıp çırpmalarına, yalancıların yalanlarına karşı onun sünnetini savunan; şer'i hükümlerin koruyucuları ve sünnetin râvileri olan âlimlere, ashab-ı kirama güzellikle tâbi olanlara salât ve selâm olsun.

Amellerin en değerlisi, mükâfatların en büyüğü ve manevî gıdaların en bolu; sahih hadisi uydurma olandan, doğru olanı yalan yere uydurulan sözlerden ayırdedebilmektir. Böylece Hak, hak ehline ve sahiplerine ulaştırılmakta, bâtil açığa vurulmakta, bâtil söz sahibi teşhis edilmekte, Sünnet-i Seniyye asılsız ve bâtil sözlerden, desise ve sapıklıklardan uzak tutulmakta, Allah'ın mü'min kulları; kendilerinin güzel davrandıklarını sanarak, yalanla amel etme ayıbından ve bâtila sarılma tehlikesine düşmekten kurtarılmaktadır.

Uydurma hadisi sahihinden ayırdetme konusunu ele alan kitapların halkın hizmetine sunulması, ilim ehli üzerine bir borçtur. Bu hizmet, onların söyledikleri ve delil getirdikleri hadisler konusunda şuur ve basiretlerini artırmakta, dinî kültür üzerine atılan lekeleri temizlemekte, böylece insanların uydurma hadislerden yüz çevirip sahih hadislere yönelmelerine vesile olmaktadır. Bu ise, başlı başına hayırlı bir çalışmadır.

Hatta "uydurma hadis" kitaplarının neşredilmesi; -başkaları bir yana- ilim yolcusuna, hiçbir araştırma ve inceleme yapmadan duyup ezberlediği yalan yere uydurulmuş bâtil hadisleri şahit ve delil getirme tehlikesine düşmekten sakınması hususunda yardımcı olmaktadır. Ne yazık ki, ilim tâlibinin hafızasında bu çeşit hadisler ne kadar da çoktur!.. Zira sık sık okuduğu tefsir, hadis, fıkıh, usûl, ahlâk, edebiyat, tarih, Arap dili ve grameri vb. eserlerde ilmi hiçbir kaydede uyulmaksızın zikredilen pek çok hadis, zihnine takılmakta, o hadisleri okuduğu anda bunları tahkik edebilmek için vakit veya ilmi hazırlık imkânı bulamamakta, böylece bu hadisler ilim talibinin dilinde veya gönlünde yer etmekte, o da bunları okuduğu veya duyduğu gibi nakletmekte, istenmeyen pek çok kötü neticelerde bu durumdan kaynaklanmaktadır.

Şuurlu ve basiretli kişi olması beklenen ilim yolcusundan istenen; "uydurma hadisler" kitaplarına sık sık başvurma ve bu kitapları defaatle gözden geçirmesidir. Zira bu kitaplara defalarca bakması, onun bu çeşit hadislerden daha çok korunmasına ve uzaklaşmasına vesile olacak, gönlünde var olan "Efendimiz Allah Rasûlü^(s.a.v)"nden naklettiği her hadisi mutlaka en iyi şekilde tesbit etme" duygusunu güçlendirecektir. Sonra göz ve basiretle yapılan bu canlı tekrar, ilim tâlibinin gönlünde bâtil olanı sahih olandan, zayıf hadisi sahihinden ayırdedebilme melekesi olarak yerleşecektir. Bu,

çok hayırlı bir husustur.

Şuurlu ve araştırmacı ilim talebesi; uydurma hadisler konusunda bilmediklerini öğrenmek, bildiklerini hatırlamak ya da zayıf veya uydurma hadis olduğu halde yanlış olarak sabit veya sahih hadis zannettiği bir hususu düzeltmek için uydurma hadis kitaplarına çokça nazar etmeye daima ihtiyaç duymaktadır. Sahih hadisleri okuyup inceleme yanında; “uydurma hadisler” kitaplarına çokça nazar etmek, ilim tâlibini bu çeşit uydurma hadisleri kabul edip sürekli delil olarak kullanmasını engelleyecek en hayırlı ustadır. Bu durum, bu çeşit hadisleri öğrenmeleri ve terk etmeleri konusunda halkın şuurlandırılması ve bunların yerine Allah Rasûlü (s.a.v)’den gelen sahih hadisleri öğrenmeleri hususunda en iyi yardımcıdır.

Sahih hadisler, müslümanın dini ve dünyası hakkında ihtiyaç duyduğu her şeyi karşılama konusunda tam anlamıyla yeterlidir. Allah’a hamd olsun ki, Allah, ezelden beri Hakkı var kılmış, bâtila ihtiyaç bırakmamıştır.

Uydurma hadisler, her zaman ve her yerde yaygınlaşınca, eski ve yeni pek çok değerli hadis âlimi, bunları açıklamak için kitap ve risaleler telif etmiş, bu konuda güçlerinin yettiği son noktaya kadar çaba harcamıştır. Allah, İslâm’a ve özellikle Sünnet’e yaptıkları bu hizmetlerine karşılık onları mükâfatlandırsın.

Bu konuda telif edilen en güzel eserlerden biri, muhad-dis, fakih, çok yönlü allâme İmam Aliyyü’l-Karî (r.a)’nin *el-Masnû’ fi Ma’rifeti’l-Hadisi’l-Mevzû* adlı eseridir. Müellif, bu eserinde; küçük hacimli olması ve kolayca istifade edilmesi ve öğrenilmesi için, pek çok âlimin izlediği, zayıf veya sahih hadisleri derleme yolundan ayrılarak sadece uydurma hadisleri ele alma yolunu tercih etmiştir.

Ben de tertemiz nebevî sünneti, sünnetten olmayan şeylerden koruma yolunda bir hizmet sunabilme gayesiyle bu

eseri tanıtmayı ve neşretmeyi arzu ettim. Zira bu ve benzeri kitapların neşredilmesi; dillerin, kalemlerin ve toplumun Allah Rasûlü^(s.a.v) adına yalan yere uydurulmuş hadislerden arındırılması konusunda yardımcı olacaktır. Bu, önemli dinî bir görev olup ben böylece bu görevi bir parça olsun yerine getirmiş olmayı ümid ediyorum.

Muvaffakiyeti lutfedecek olan sadece Allah'tır.

Müellif Aliyyü'l-Karî ve Eseri

Kitabın müellifi, Kıraat ilminde imam olması dolayısıyla "Karî" lakabıyla meşhur olan Nureddin Ali bin Sultan Muhammed el-Karî, el-Herevî, el-Mekkî, el-Hanefî'dir.¹

Aliyyü'l-Karî, en faziletli ilim öncülerinden biri ve en seçkin muhakkiklerin önderi olup; İmam, Muhaddis, Fakih, Usulcû, Müfessir, Kıraat âlimi, Kelâmcı, Münazara Üstadı, Feraiz âlimi, Sûfî, Tarihçi, Arap Dili, Nahiv ve Edebiyat üstadı idi.

Horasan şehirlerinin en büyüğü; makam, ilim ve fazilette en değerlisi olan, –bugün Afganistan sınırları içinde bulunan– Herat'ta dünyaya geldi. Herat âlimlerinden ders aldı. Daha sonra Mekke'ye göç etti ve oraya yerleşti. Mekke'nin meşhur âlimlerinden ilim elde etti. Hem Arap hem de Acem âlimlerinden ilim telakkî etmek suretiyle her iki fazileti bir arada topladı. Anlatıldığına göre; her yıl güzel hattıyla, üzerinde kıraat ve tefsirden inciler bulunan bir mushaf yazıyor, bunu ücretle hediye ediyor, bununla bir yıllık geçim masraf-

---

1 Müellifimiz ülkemizde "Molla Aliyyü'l-Karî" diye tanınmaktadır. Hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bkz.: Halil İbrahim Kutlay, *el-İmam Aliyyü'l-Karî ve Eseruhu fi'l-Hadis*, Darul-Beşairi'l-İslâmiyye, Beyrut 1987; ayrıca *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, "Aliyyü'l-Karî" maddesi: 2/403 (Çev.)

larını karşılıyordu.

Allah, müellifimize nâdir bir zekâ, üstün bir akıl, ince bir anlayış, meseleleri tafsîl ve tetkik hususunda sabır, tahkik konusunda hayrete değer bir aşk ve bunun yanında kolay anlaşılır bir ifade kabiliyeti lutfetmişti. Bu özellikleriyle pek çok ilme dalma imkânı bulmuş, bu ilimlerden en zengin şekliyle hissedar olmuştu.

Müellifimiz; Fıkoh, Hadis, Tefsir, Kıraat, Usûl, Kelâm, Feraiz, Tasavvuf, Tarih, Tabakat, Teracim, Edebiyat, Arap Dili (Lügat), Nahiv, Vaz' İlmi ve benzeri ilimlerde, birkaç sayfalık risale ile on ciltlik kitap arasında değişen boy boy 125'i aşkın pek çok nâdir eser telif etmiştir. Bu eserleri, ana dili Arapça olmamasına rağmen, dilinde herhangi bir yabancılık tesiri hissedilmeksizin, imkânsız derecede basit (sehl-i mümteni') denilebilecek ama gerekli olanı ifade eden, gereksiz olandan uzak bir üslûpla, konuyu tam anlamıyla kuşatan, farklı ve nâdir güzellikte bir ifade tarzıyla kaleme almıştır.

İmam Abdül-Hayy Leknevî, Aliyyü'l-Karî hakkında; "Bütün eserleri, hicrî 1000 yılının başlarında kendisini "müceddid"lik derecesine eriştiren; konusunda nefis, nâdir ve faydalı eserlerdir", demiştir.

Asrında şöhreti pek çok ülkeye yayılmış, layık olduğu ilmi makama nâil olmuştu. Hayatının sonuna kadar ilmi ve eserleriyle insanlığa faydalı olmaya devam etmiş, nihayet hicrî 1014 yılı Şevval ayında (1605 M.) Mekke-i Mükerreme'de vefat etmiş, Malâ kabristanına defedilmiştir.

Vefatından haberdar olan Mısır âlimleri, ilimde ve dindeki imametini takdir etmeleri sebebiyle; Ezher Camii'nde büyük bir cemaatle gıyabi cenaze namazını kılmışlardır.

Allah Tealâ ona rahmet eylesin ve ona bol lütuf ve rızasını ihsan eylesin.

Kitabın Asıl Nüshası

Müellif Aliyyü'l-Karî merhumun biyografisini yazan pek çok ilim erbabı, onun "Uydurma Hadisler" konusunda iki ayrı eseri olduğunu zikretmiş, bazıları birine *el-Mevzûâtü's-Sugra* diğerine *el-Mevzûâtü'l-Kübra* ismini vererek birbirlerinden ayırdetmişlerdir. *el-Mevzûâtü'l-Kübra* diye bilinen bu ikinci kitap, meşhur olan ve âlimlerin elinde dolaşan kitap olup yazma nüshaları da, birkaç baskı yapan matbu nüshaları da çoktur.

Üstad Aliyyü'l-Karî'nin "Uydurma Hadisler" konusunda iki ayrı eseri olduğunu öğrenip de onun bu iki eserinden biri olan *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'sına vâkıf olduğumdan bu yana; yazma eserler kütüphanelerine ve fihristlerine başvuruyor, araştırıyor, hadis-i şerifle meşgul olan âlimlere *el-Mevzûâtü's-Sugra* adlı eserini soruyordum. Ama bu eseri gören ya da bilen birine rastlamıyordum. Bu durum yirmi yıldan uzun bir süredir devam etmişti.²

İki yıl önce (1387 H/1967 M) Cenab-ı Hak, bana Suudi Arabistan'ın Riyad şehrinde Şerîa Fakültesi'nde ders verdiğim sırada *el-Mevzûâtü's-Sugra* kitabının matbu nüshasına vâkıf olmayı nasib etti. Bu nüsha, kitabın Hindistan'ın Lahor şehrinde on dördüncü asır başlarında basılmış eski bir nüshasıydı. Buna vâkıf olmakla çok sevindim. Allah'a hamd olsun, aradığımı bulmuştum. Bu nüsha, matbu olmasına rağmen "Kibrit-i Ahmer'den daha nâdir" denilecek bir nüshaydı.

2 Hindistan'a yaptığım ziyaretlerden birinde Rampur şehri Rıza Kütüphanesinde *el-Masnû' fi Ma'rifeti'l-Mevzû* kitabının iki yazma nüshasına vâkıf oldum. Ziyaret süresinin kısa olması, bana bu iki yazma nüshayı inceleme ve bunlardan istifade etme imkânı vermemişti. İnşallah gelecek bir ziyarette bu fırsatı elde edeceğimi ümid ediyorum.

Kitabın bu ilk baskısı, (Lahor'da Matbau Muhammedî) matbaasında 40 sayfa olarak orta boydan biraz küçük basılmış, üzerinde ne baskı tarihi, ne sahibi, ne de derleyenin ismi bulunmayan, makbul-gayri makbul bazı ta'likatın not edildiği bir nüsha olup haşiyelerinde Muhammed b. Tahir el-Fettenî (r.a)'nin *Mecmeu Bihari'l-Envar* kitabından alınma *Tezkiretü'l-Mevzûât* hulâsası vardı. Kitabın bu baskısı çok hatalı bir baskı olup, tahrifat, değıştirme ve kelime düşüklüğü ile dolu bir baskı idi. Bu baskı hakkında kısaca: "Kitabı temize geçiren, bunun canına okumuş", diyebilirim.

Her neyse, yine de faydalı ve nâdir bulunan bu kitaba erişmemize vesile olması sebebiyle, Allah neşreden kişiyi her hayırla mükâfatlandırırsın, diye dua ediyorum.

Kitabın Tahkikinde İzlenen Yol

Bu kitapta yaptığım ilk çalışma, kitabı önce asıl matbu nüshasında olduğu gibi aynen yazmak, düzenledikten sonra da ikinci defa yazmak oldu.

Daha sonra kitabın ibarelerini ve hadislerini; müellifin diğer kitabı olan *el-Mevzûâtü'l-Kübra'nın* allâme tarihçi ve muhaddis üstadımız Muhammed Ragıb et-Tabbah^(r.a)'ın huzurunda beldemiz Halep'te 1362 H. [1939 M.] yılında okudüğüm bana ait nüshası ile birer birer karşılaştırarak tashih ettim. Aynı zamanda iki ayrı yazma nüsha ile karşılaştırdım. Yine bunu müellifin nakilde bulunduğu ya da müelliften nakil yapan "uydurma hadisler kitapları" ile karşılaştırarak tashih ettim. Nihayet kitap, Allah'ın izniyle ilk düzgün şekline dönmüş oldu.

Kitabın asıl nüshasında ele alınan hadisler, pek çok yerde düzensiz olarak yer almış, zikredildiği (harfte) daha sonra yer alması gereken hadisler daha önce yer almış, daha önce yer alması gerekenler daha sonra yer almıştı. Bunun üzerine

bu hadisleri yeniden kendi harflerinde ve asıl olması gereken yerlerinde düzenli bir şekilde zikrettim.

Bu kitaba yaptığım hizmette ve ta'likatta, okudukları her şeyi açık bir şekilde anlayarak net bilgi arzu eden kültürlü okuyucuların durumunu göz önünde bulundurduğum gibi, ilmi hususları da göz önünde bulundurdum. Rasûlullah^(s.a.v)'e nisbeti sahih olsun-olmasın, manası kapalı olan kelime ve cümleleri şerh ettim. Zira her iki durumda da bunların anlaşılması, iyi bilinmesine ve ezberlenmesine yardımcı olacaktır.

Bazı durumlarda, hadisin derecesini açıklama yanında, delil getirilen lafzın manasını açıkladım ya da hadisin kültürel yönünü gözeterek örnekleri çoğalttım. Bazı sözlerin kendilerine nisbet edildiği şahsiyetler, meşhur imamlardan olmadıkları takdirde, bu zatların biyografilerini kısaca zikrettim.

Zira bir sözün sahibinin hayatının anlatılması, o sözün ya kabul ya da reddedilmesine destek olacak, ya da o sözle anlatılmak istenen asıl maksadı aydınlayacaktır.

Okuyucunun göreceği gibi, pek çok yerde müellif merhumu tenkit ettim. Zira müellifin bazı ifadelerinin bu tenkitleri gerekli kıldığı görüşündeydim. Onun biyografisini veren bazı müellifler; "Onun uydurma hadislerle ilgili her iki kitabı hakkında bazı tenkitler bulunmaktadır", demişlerdir. Bu kitaptan Allah'ın izniyle daha çok istifade edilebilmesi için; açıklama, inceleme, düzeltme ve tamamlama niteliğindeki tenkitleri kitaba ilâve ettim.

Sahih hadislerde uydurma hadise gerek bırakmayacak bir mana bulunduğu takdirde, bizi uydurma hadise muhtaç bırakmaması ve yalan olanın reddedilip onun yerine doğru olanın takdim edilmesi için bu sahih hadisleri zikrettim. Bu da, gerçekten hayırlı, alternatif bir çahşma olmuştur.

Müellif, uydurma hadisin bir kısmına işaret etmişse, bu

konuda ön bilgisi bulunmayan okuyucunun; hakkında hüküm verilen hadisi bilmesi ve verilen hükümden yararlanabilmesi için, bu uydurma hadisi ya tam metniyle ya da okuyucunun zihninde tam metnini canlandırabileceği bir ifade ile zikrettim.

Kitaptaki hadisleri, daha önce işaret edildiği şekilde düzenledikten sonra sırasıyla numaralandırdım. Müellifin kitabın sonunda naklettiği paragrafları da kolaylıkla gönderme yapılabilmesi ve başvuru kolaylığı sağlayabilmesi için aynı şekilde numaralandırmaya tâbi tuttum. Hadisin tarihî veya edebî bir konuyla ilişkisi olduğu takdirde, konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve okuyucunun başka eserlere başvurma ve araştırma yapma zorunda kalmaması için bu hususları da kısaca zikrettim.

Bazen müellifin, aynı hadis hakkında *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabında bu kitapta verdiği hükümden farklı hüküm vermesi ya da farklı söz söylemesi sebebiyle verdiği hükmü tenkit ettim. 149 no.lu hadisin sonunda *Mirkatü'l-Mefatih Şerh Mişkâtü'l-Mesabih* kitabına yaptığı göndermeden; müellifin, bu kitabını *Mirkatü'l-Mefatih* kitabından sonra telif etmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ancak müellif, bu kitabı *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'dan önce telif etmiş olmalıdır. Zira *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da uydurma olduğuna kesin hüküm verildiği halde bu kitapta yer almayan bazı hadisler bulunmaktadır.

Müellifin zayıf, hasen ve sahih hadisleri zikretmeksizin; "sadece (uydurma hadis)leri zikretme" şeklinde izlediği bu metodu, daha sonra Muhammed el-Kavukci et-Tirabulsî (öl. 1305 H.) *el-Lü'lü'l-Marsû fîma Lâ Asle Lehû ev bi-Aslihi Mevzû* kitabında ve Muhammed el-Beşîr Zafir el-Ezherî (öl. 1325 H.) *Tahziru'l-Müslimin mine'l-Ehadisi'l-Mevzûa alâ Seyyidi'l-Murselin* kitabında aynı şekilde uygulamıştır. Ancak bu iki zat kendilerinden önce bu metodu uygulayan kim-

selere işaret etmemişlerdir. Bu son iki kitap da basılmıştır.

Hafız Sehavî'nin; *el-Makasidü'l-Hasene fi Beyani Kesir mine'l-Ehadisi'l-Müştehra ale'l-Elsine* kitabının başında (s. 3) de işaret ettiği gibi; (Uydurma Hadis)'in hadis diye adlandırılması, "Hadis" kelimesinin sözlük manasının dikkate alınması sebebiyledir.

Yalan sözün "Hadis" diye adlandırılmasına İmam Müslim'in *Sahih*'inin mukaddimesinde (1/62) naklettiği şu hadis, şahitlik etmektedir:

"Semura b. Cündüb ve Mugîre b. Şube^(r.a)'den rivayet edildiğine göre; Allah Rasûlü^(s.a.v) şöyle buyurmuştur: **Kim, yalan olduğunu bildiği veya zannettiği bir HADİSİ benden naklederse, o iki yalancıdan biridir.**"

Yani yalan hadis nakleden kimse, bu yalanı ilk söyleyen kişiye katılmış olur. Böylece her ikisi de günah ve sorumlulukta ortak olurlar. Rasûlullah^(s.a.v), bu hadisinde yalan sözü "Hadis" olarak adlandırmaktadır.

Kitabın İsmi

Müellif Aliyyü'l-Karî, bu kitabının başında da, *el-Mevzuâtü'l-Kübra*'sının başında da bu iki kitaptan her biri için özel bir başlık zikretmemektedir. Belki de müellif, bu iki kitaptan her biri için tercih ettiği özel başlığı, bu iki kitaptan her birinin kapağında yazmakla yetinmiş olabilir. Fakat çoğunlukla hattatlar kitabın kapağında zikredilen başlığı aynen koruma konusunda serbest davranabilmekte, bazen bu konulan başlıklarda tasarruf edebilmektedirler. Bu sebeple de kitap başlıklarında bir nüshadan diğerine büyük farklılıklar görülebilmektedir.

Bu iki kitaptan her birinin adlandırılması konusunda âlimlerin ifadeleri birbirlerini tutmamaktadır. Abdülhayy el-Leknevî, *Tuhfetü't-Talebe fi Tahkik Meshû'r-Rakabe* kitabın-

da (s. 4); (Boynu meshetmek, kıyamette boyna halka geçirilmesine karşı güvencedir), hadisi hakkında Aliyyü'l-Karî'nin sözünü nakletmekte ve nakledilen kitabı *el-Masnû fi Ma'rîfeti'l-Mevzû* şeklinde adlandırmaktadır. Halbuki Leknevî'nin müelliften aynen naklettiği ifadesi, *el-Mevzûâtü'l-Küb- ra'da* yer almakta, *Sugra'da* bu ifade yer almamaktadır.

Yine Leknevî, *Tuhfetü'l-Ahyar fi İhyai Sünneti Seyyidi'l-Ebrar* kitabında (s.172) (İhtilâfı Ümmeti Rahmetün) hadisi hakkında Aliyyü'l-Karî'nin sözünü nakletmekte ve nakledilen kitabı *el-Masnû fi Ma'rîfeti'l-Mevzû* şeklinde adlandırmaktadır. Halbuki zikredilen ifade, *Sugra'da* bulunmamakta, tamamıyla *Kübra'da* yer almaktadır.

Leknevî, *es-Siâye fi Keşf ma fi Şerhi'l-Vikaye* kitabında (1/442) (Mü'minin tükürüğü şifadır), hadisi hakkında Aliyyü'l-Karî'nin sözünü nakletmekte ve nakledilen kitabı yine *el-Masnû fi Ma'rîfeti'l-Mevzû* şeklinde adlandırmaktadır. Halbuki müelliften nakledilen bu söz, sadece *Kübra'da* yer almakta; *Sugra'da* hiç zikredilmemektedir.

Yine Leknevî'nin *Rad'u'l-Ihvan an Muhdesat Âhir Cum'ati Ramazan* isimli risalesinde (s. 432) (Kim Ramazan'ın son Cuma günü farz namazlardan birini eda ederse...) hadisi hakkında Aliyyü'l-Karî'nin sözünü naklettiğini, nakledilen kitabı *Tezkiretü'l-Mevzûât* şeklinde adlandığını ve Aliyyü'l-Karî'nin sözü sona erdikten sonra; "Bu ifade, onun uydurma hadisler hakkında yazdığı *el-Masnû fi Ma'rîfeti'l-Mevzû* şeklinde adlandırılan diğer muhtasar risalesinde de aynen yer almaktadır", dediğini görmekteyiz.

Aliyyü'l-Karî'nin bu iki kitabın adlandırılması konusundaki Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa'daki* (1/8) şu ifadesi de çelişkilidir:

"(Karî diyor ki) dediğimde; bununla Molla Aliyyü'l-Karî'nin uydurma hadisler hakkındaki *el-Esrarü'l-Merfûa fi'l-Ahbaril-Mevzûa* şeklinde adlandırılan kitabı murad edil-

mektedir. Bu kitap ise *Sugra* ve *Kübra* diye bilinmektedir.”

Aclunî, bu ifadesiyle aynı ismi iki kitabın ismi olarak kullanmış olmaktadır.

Birkaç sayfa önceki bir dipnotta (s. 20) Hindistan'a yaptığı ziyaretlerden birinde Rampur şehri Rıza Kütüphanesinde Aliyyü'l-Karî'nin *Mevzûat* kitabının iki nüshasını gördüğümü ifade etmiştim. Bu iki nüshadan her birinin üzerinde *el-Masnû fi Ma'rifeti'l-Mevzû* ismi yazılı olup numaraları 897 ve 898 idi. Yine aynı kütüphanede kitabın 899 no.lu bir üçüncü nüshası bulunmakta olup onun üzerinde ise *el-Esraru'l-Merfûa fi'l-Ahbari'l-Mevzûa* yazılı idi. O zaman ziyaret süresinin kısa olması, bana bu iki yazma nüshayı iyi inceleyip isimlerinin muhtevaya uygun olup olmadığını te'kid edip istifade etme imkânını vermemişti.

Değerli hocam Abdülvehhab Abdüllatif'in; İbn Arrak'ın *Tenzihü's-Şeriatü'l-Merfûa* kitabına yazdığı mukaddimede (Sin) sayfasında uydurma hadislerle ilgili eserleri sayarken şu ifadesi yer almaktadır:

“Bu konuda Aliyyü'l-Karî'nin *Tezkiretü'l-Mevzûati'l-Kübrâ ve's-Sugrâ* yani *el-Hibâtü's-Seniyyat ve el-Esraru'l-Merfûa* adlı eserleri bulunmaktadır. Onun aynı zamanda *el-Masnû fi Ma'rifeti'l-Mevzû* isimli bir risalesi de vardır.”

Abdülvehhab Abdüllatif, bu ifadesinde de Sahavî'nin *el-Makasidü'l-Hasene* kitabına yazdığı mukaddimede (H) sayfasındaki ifadesinde de, müellifin *Sugra* eserini *el-Esraru'l-Merfûa* adıyla adlandırmaktadır. Bu ise, az sonra göreceğimiz gibi bir hatadır.

Üstad Abdülvehhab, bu ifadesiyle Aliyyü'l-Karî'nin uydurma hadislerle ilgili kitaplarını üç kitap olarak kabul etmiş olmaktadır. Halbuki müellifin biyografisinde bu konuda zikredilen kitapları ikidir. Üstad Abdülvehhab, *el-Makasidü'l-Hasene* kitabının mukaddimesinde de aynı yolu izlemiştir.

Doğru olan şudur ki; *el-Mevzûâtü's-Sugrâ* kitabı *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* adıyla adlandırılan kitaptır. Bunu bizzat müellif Aliyyü'l-Karî, *Şerhu Şerhi'n-Nuhbe* kitabında Uydurma Hadis konusunda (s. 127) şu ifadesiyle açıkça belirtmektedir:

“-Zerkeşî ve diğerlerinden sonra- Üstadlarımızın üstadı Süyûtî ve Sehavî, halk dilinde meşhur olan hadisleri derlemiş ve bunları gönüllere şifa verici bir şekilde açıklamışlar, bu hadisleri tahrir edenleri belirtmişler ve geniş nakiller yaparak bazılarının batıl olduğuna hükmetmişlerdir.”

“Ben de hadis âlimlerinin uydurma olduğu ve aslının batıl olduğu konusunda ittifak ettikleri hadisleri bir risalede topladım. Buna *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* adını verdim. Hadis talibi, bundan müstağni kalamaz.”

Bu kitaba verilen isim konusunda son söz budur. Ancak Kettanî'nin *er-Risaletü'l-Müstatrafe* kitabında (s. 153) ve Abdurrahman el-Muallimî'nin; Şevkânî'nin *el-Fevaidü'l-Mecmûa* kitabına yazdığı mukaddimede (s. 6) ve Üstad Abdülvehhab Abdüllatifin adı geçen her iki mukaddimesinde kitabın başlığında yer alan (Hadis) kelimesi, müellifin az önce zikri geçen ibaresinde yer almamaktadır.

Bu kelime, *Şerhu'n-Nuhbe* baskısında düşmüş olabileceği gibi; kitabın bazı yazma nüshalarında müellif tarafından veya kitabın konusunu daha açık bir şekilde ifade etmesi için bazı âlimler tarafından ilâve edilmiş olabilir.

Ben de bütün bu sebepleri dikkate alarak, kitabın muhtevasını daha net bir şekilde gösterdiği için, kitabın başlığında bu ilâve kelimeyi kullandım. Kitap için *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Mevzû* başlığı yerine, *el-Masnû fî Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevzû* başlığını tercih ettim.

Uydurma Hadislerle İlgili Bazı İstılâhlar

Değerli hadis âlimlerimizin; kendileri için belirledikleri, kitaplarında ve ifadelerinde üzerinde yürüdükleri, verdikleri hükümlerde mutlak ifadeleri üzerlerine inşa ettikleri özel ilmî istılâhlar vardır.

Bu istılâhları bilenler, doğru ve isabetli olan çizgiyi bulur, bunlardan habersiz olanlar yanlışlık ve tutarsızlığa düşebilirler. Bu ilmî istılâhların pek çoğu, âlimlerin gönüllerinde yaşamakta olup bunları kitaplarında yazıya geçirmemişlerdir. Bu istılâhları yazıp tesbit eden âlimler ise pek azdır.

Bu takdim yazısında; okuyucunun bilgi sahibi olması, uydurma hadislerle ilgili bu ve benzeri kitapları okurken istifade etmesi için; hadis âlimlerinin uydurma hadislerle ilgili hükümlerinde ve sözlerinde riayet ettikleri ama önemli olmasına rağmen, uydurma hadisler konusunda eser veren zevatın büyük bir kısmının dikkatini çekmeyen bu kaidelerden bir kısmını burada zikretmeyi uygun görmekteyiz:

L “Bu hadisın aslı yoktur” (*Lâ asle lehû*)

Hadis âlimlerinin istılâhlarından biri, bir hadis hakkında söyledikleri (Bunun aslı yoktur/*Lâ asle lehû*) ifadesidir. Bu istılâh, farklı yerlerde farklı anlamlarda kullanılmaktadır:

A- Muhaddisler, bazen “Bu hadisin aslı yoktur, bu lafızla aslı yoktur, bunun aslı yoktur, bunun aslı bilinmiyor, aslı bulunamadı” ve benzeri ifadeler kullanmakta; bu ifadelerle söz konusu hadislerle birlikte nakledilen herhangi bir isnadın bulunmadığını anlatmaktadırlar.

Hafız Süyûtî^(r.a.) *Tedribü'r-Ravî*'de (Hadis İlimlerinin Yirmi İkincisi) konusunun sonlarında (s. 195) şöyle demiştir: “Muhaddislerin, bir hadis hakkında; “Bunun aslı yoktur”, sözü hakkında İbn Teymiyye şöyle diyor: Bunun manası, bu hadisin isnadı yoktur, demektir.”

Abdulfettah –Ebu Gudde– diyor ki: Bir hadisin isnadı yoksa; bu hadisin hiçbir değeri olmayıp buna iltifat edilemez. Zira Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in mübarek sözlerinin bize nakledilmesinde ancak sâbit ve sahîh olan bir isnada ya da bunun yerine geçebilecek makbul bir isnada itimad edilebilir. Bu şekilde olmayan isnadın hiçbir değeri yoktur.

Bu kullanımın örneklerinden biri nebevî medihlerde, meselâ: Geyiğin Peygamberimiz^(s.a.v.)'e selâm vermesi hadisi hakkında kullandıkları **“Bu hadisin aslı yoktur, ne söylenmesi ne de şiir olarak okunması caiz değildir”**, ifadesidir. Çünkü bu rivayet, apaçık bir yalandır. Bu yalanın Peygamberimiz^(s.a.v.)'in şemâilî ile ilgili bir konuda söylenmesi, onun haram ve yasak oluşunu kat kat artırmaktadır.

Bu kitabın hadisleri arasında 91. no.lu hadiste müellif Aliyyü'l-Karî'nin şu sözü gelecektir:

“Geyiğin selâm vermesi hadisi” dillerde ve nebevî medhiyelerde meşhur olmuştur. İbn Kesir şöyle demiştir: “Bunun aslı yoktur. Kim, bunu Peygamberimiz^(s.a.v.)'e nisbet ederse yalan söylemiş olur.”³

---

3 Söylenmesi veya şiir olarak okunması aynı şekilde caiz olmayan –uydurma– hadislerden biri, bazı nebevî medihlerde manzum veya nesir olarak söylenen; “Peygamberimiz (s.a.v)'in dünyaya geldiği gün Kisra'nın sarayının burçlarının sarsılması, sarayın on dört

B- Muhaddisler, bazen de isnadı bulunan (müsned) hadis hakkında “Bu hadisin aslı yoktur,” ifadesini kullanmakta; bu ifadeyle söz konusu hadisin nisbet edildiği sahabi

şahnişnin (balkon) yıkıldığı, İran'da bin yıldır sönmeyen ateşin söndüğü, İran şehirlerinden Hemedan ve Kum arasında bulunan susuz ve kurak Sâve golünün taşıdığı, İran hükümdarlarından Lûbezân'ın bir rüya gördüğü ve bu rüyanın Arap Kâhini Satîh tarafından yorumlandığı...” şeklindeki rivayettir.

Hadis olarak nakledilen bu rivayet **sahih değildir**. Ne söylenmesi ne de şiir olarak okunması caiz değildir. Bu yalanın Peygamberimiz (s.a.v.)'in şemâilî ile ilgili bir konuda söylenmesi ve olağanüstü olaylar hakkında olması onun yasak oluşunu kat kat artırmaktadır.

Bazı âlimlerin siyer veya tarih kitaplarında bunu zikretmeleri, meselâ: İbn Cerir et-Taberî'nin *Tarih*'inde (2/131-132); Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin *Delâilü'n-Nübüvve* (s.96-99); Beyhakî'nin *Delâilü'n-Nübüvve* (1/67-71) Kastallânî'nin *el-Mevahibü'l-Ledünniyye* (1/23); Zürkanî'nin *Şerhu Mevahibi'l-Ledünniyye* (1/121-122); Süyûtî'nin *el-Hasaîsu'l-Kubra* (1/51)'da bu gibi haberleri zikretmeleri sakın seni aldatmasın. Zira bu müellifler ve benzerleri, eserlerinde bir konuda nakledilen, **sahih olan-olmayan bütün rivayetleri, doğru ve **sahih** olarak kabul ettikleri için değil; bu rivayetlerin tescil edilip bilinmesi, araştırılıp incelenebilmesi için aynen nakletmektedirler.**

İmam İbn Cerir et-Taberî (r.a), *Tarih*'inin mukaddimesinde şöyle demiştir: “Bu kitabımızı inceleyen şunu iyi bilmelidir ki; burada zikrettiğim bütün rivayetlerde itimadım, rivayet ettiğim haberler ve ravilerine isnad ettiğim nakillerdir. Bu kitabımda geçmişlerin haberleriyle ilgili olarak zikrettiğimiz bir haberin **sahih** bir delilini, hakikî manasını bilemediği için; okuyucunun münker, dinleyicinin **şenî** gördüğü bir haber yer alırsa; okuyucu bu haberin bizim tarafımızdan değil, haberi bize nakleden kimselerden bu şekilde geldiğini, bizim sadece bize gelen haberleri geldiği şekliyle aynen naklettüğümüzü bilmelidir.”

İmam Hafız Süyûtî de *el-Hasaîsu'l-Kubra*'da (1/47-49) Ebu Nuaym el-İsfahânî'nin *Delâilü'n-Nübüvve* kitabında yer alan; Peygamberimiz (s.a.v.)'in doğumu esnasında meydana geldiği söylenen, kasidedi ve hikâyecilerin Mevlid-i Nebî konusunda naklettikleri acaip olayların zikredildiği, yalan olduğu **gayet açık ve net olan, baştanbaşa çirkin ve uydurulmuş acaip haberlerden olan; üç uzun hadis naklettikten sonra; şöyle demiştir: “Bu haber ve bundan önceki iki haber son derece münkerdir. Kitabımda bu hadislerden daha **münker** ha-**

veya tabî'ye, ya da Allah Rasûlü^(s.a.v) ne yalan yere nisbet edilen uydurma bir hadis olduğunu ifade etmektedirler. Bu durum, hadisin bir senedi olup da bu senedinde yalancı veya

dis zikretmedim. Bunları zikretmeye gönlüm râzı değildi. Ancak bu konuda Hafız Ebu Nuaym'e tâbi oldum."

Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*'de (6/410) Efendimiz^(s.a.v)'in iki omuzu arasındaki Peygamberlik Mührü babı'nda Siyer-i Nebî müelliflerinin bu konuda naklettikleri sahîh olmayan haberleri zikrettikten sonra; bu haberlerin zayıf ve bâtıl olduklarını belirtmeksizin, sessiz bir şekilde zikretmelerini yadırgamıştır.

Hafız Zürkânî, *Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledünniyye*'de (1/156-157) bu haberleri zikrettikten sonra Hafız İbn Hacer'in şu sözünü nakletmiştir:

"Şeyhul-İslâm Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Bari*'de şöyle demiştir: Bu hadislerden hiçbirisi sahîb olmamıştır. Bunların bazıları bâtıl, bazıları ise zayıftır. Bu çeşit haberlerin sükût edilerek nakledilmesinin hiçbir anlamı yoktur. Hafız Kutbüddin *Şerhu's-Sire*'de bu haberlerin tamamını zikrederek uzun uzun nakiller yapmıştır. Hafız Moğoltay da *ez-Zehru'l-Basim*'de ona tâbi olmuş, bu hadislerin durumu hakkında bir açıklama yapmamıştır. Doğru olan, zikrettiğim hükümdür. Bu hadislerden İbn Hibban'ın *Sahih*'indeki ifadelere aldanma. Zira o, bu hadislerin durumundan habersiz kalmış, bu hadisleri sahîh olarak kabul ederek, *Sahih* ine almıştır."

İmam Hafız İrakî (r.a) *Elîfy'e*'sinin başında Siyer-i Nebî hakkında şöyle demiştir:

"İlim talibi bilsin ki, Siyer;

Sahihi de, münkeri de ihtiva eder.

İsnadları olmasa da muteber;

Siyer âlimlerinin anlattıklarını hep zikreder."

Abdülfevâh -Ebu Gudde- diyor ki: "Kisra'nın sarayının burçlarının sarsılması... hadisi, isnadının munkatı (kesintili) olması yanında munker hadislerdendir. Hafız Zehebî *Tarihu'l-İslâm*'da (1/28): Bu munker ve garib bir hadistir, demiştir."

Hadis âlimleri, (Münker) lafzını çoğunlukla (Mevzû/Uydurma) anlamında kullanmaktadırlar. Bu ifade ile söz konusu hadisin isnadının zayıflığı ve sabit olmaması yanında manasının münker (yadırganır, kabul edilemez) olduğuna işaret etmektedirler. Nitekim Hafız Zehebî'nin *Mizanü'l-İtidal fi Nakdi'r-Rical* kitabı gibi cerh edilen râvilerle ilgili kitaplarda; İbn Arrak'ın *Tenzihü's-Şeriatü'l-Merfûa ani'l-Ahbari'l-Mevzûa* kitabı ve elinizdeki *Masnâ* kitabı gi-

hadis uydurmacısı bir râvî bulunduğu ya da nakledilen sözün yalan olduğunu haykıran açık bir delil veya karine bulunduğu takdirde söz konusudur. Dolayısıyla muhaddislerin böyle bir hadis hakkındaki; “Bunun aslı yoktur”, ifadesi bu hadisin her hangi bir senedinin bulunmadığı değil, bu hadisin yalan olduğu anlamına gelmektedir.

Bu çeşit kullanımın örneklerinden biri, Hafız İbn Hacer'in *Tehzibü't-Tehzib* kitabında (11/52-53) hadis ravilerinden (Hişam b. Ammar ed-Dimaşkı)'nin biyografisindeki şu ifadesidir: “Ebu Davud diyor ki: Hişam, senedi olan ama hiçbir aslı olmayan dört yüz hadis rivayet etmiştir.” Bu ifadenin benzeri, Hafız Zehebi'nin *Mizanü'l-İtidal* kitabında (2/302) nakledilmektedir.

Bu kullanımın örneklerinden biri, Hafız Zehebi'nin *Mizanü'l-İtidal* kitabında (4/268) hadis râvilerinden (Nuaym b. Hammad)'ın biyografisindeki şu ifadesidir:

“Nuaym, İsa b. Yunus'dan, o Hariz b. Osman'dan, o da Abdurrahman b. Cüheyir b. Nüfeyr'den, o da babasından, babası da Avf b. Mâlik'den merfû olarak –yani senediyle Peygamberimiz (s.a.v)'den– rivayet ediyor: *Ümmetim yetmiş kü-*

---

bi uydurma hadisler kitaplarında bu mananın yaygın olarak kullanıldığını görebilirsiniz. Meselâ, kitabımızdaki 66 ve 398 no.lu hadislerle; 406, 453, 455 ve 463 no.lu paragraflara bakılabilir. Burarlarda (münker) lafzı, (mevzû/uydurma) anlamında kullanılmıştır. Ayrıca şu anda tesbit edebildiğim şu örneklerle de bakabilirsiniz: İbnü'l-Cevzi, *Mevzûât*: 2/13; *Mizanü'l-İtidal*: 1/47; 3/129, 449; 4/211-212; *Tenzihü's-Şeriatü'l-Merfûa*: 1/134 Hadis No: 5; 1/135 Hadis No: 7; 1/146 Hadis No: 35; 1/148 Hadis No: 40; 1/170 Hadis No: 2; 1/171 Hadis No: 6; 1/193 Hadis No: 42; 1/193 Hadis No: 43; 1/308 Hadis No: 81; 1/334 Hadis No: 20; 1/341 Hadis No:1; 1/353 Hadis No: 39; 1/374 Hadis No: 94; 2/32 Hadis No: 16; 2/36 Hadis No: 41; 2/205 Hadis No: 24; 2/292 Hadis No: 33, 34; 2/309 Hadis No: 85; 2/320 Hadis No: 4. Bu konu istifade edilecek konulardan olup bu konuda daha önce yazan bir kimse görmedim. Cenab-ı Hakka ihsan ettiği lütfundan dolayı hamdolsun.

sur fırkaya ayrılacak. Bunlar arasında ümmetim için en büyük fitne: Dini emirlerde kendi görüşleriyle kıyas yapan ve bununla haramı helâl, helâli haram kılanlardır."

Muhammed b. Ali b. Hamza el-Mervezî anlatıyor: Yahya b. Maîn'e bu hadisi sordum. İbn Maîn:

– Bunun **aslı yoktur**, dedi. Bunun üzerine:

– Pekil. Hadisi rivayet eden Nuaym nasıl biridir? dedim.

İbn Maîn:

– Sika (Güvenilir bir ravi)'dir, dedi. Ben:

– Pekil. Böyle güvenilir bir ravi, nasıl **bâtıl** bir hadisi nakledebiliyor? dedim. İbn Maîn:

– Makbul olduğunu zannederek nakletmiş olabilir, dedi.

Ebu Davud diyor ki: Nuaym b. Hammad'ın Peygamberimiz^(s.a.v) den senediyle rivayet ettiği yirmi kadar hadis vardır ki, hiç birinin **aslı yoktur**. Ebu Zür'a ed-Dimaşkî diyor ki: Nuaym b. Hammad'ın bize Velid b. Müslim'den; onun İbn Câbir'den; onun da İbn Ebî Zekerriyya'dan; onun da Reza b. Hayve'den; onun da Nevvas b. Sem'an'dan rivayet ettiği; "*Allah vahiyyle konuştuğu zaman...*" hadisini hocam Dühaym'e arz ettim. Dühaym: **Bunun aslı yoktur**, dedi." Hafız Zehebi'nin *Mizan*'daki ifadesi burada sona ermektedir.

Hafız Süyûtî'nin *el-Leâli'l-Masnûa fi'l-Ehadisi'l-Mevzûa* kitabında ve onun kaynağı olan İbnü'l-Cevzî'nin tenkid edilen kitabı *el-Mevzûât* kitabında pek çok yerde her iki âlimin de senediyle hadisi zikredip: **(Bu hadis bâtıldır, aslı yoktur)**; ya da **(Uydurmadır, Allah Rasûlü'nün sözü olarak aslı yoktur)** dediklerini görüyorsun. Bu örneklerden biri için bakınız: *el-Leâli'l-Masnûa*: 1/11

İşaret ettiğim yerlerden biri de İbnü'l-Cevzî (r.a)'nin; *el-Mevzûât* kitabında (1/331-332) "Hz. Osman b. Affan'ın Faziletleri Babı"nda zikrettiği şu ifadesidir: "İbrahim b. Abdillâh el-Farisi anlatıyor: Bize Yahya b. Şebib el-Yemanî anlattı. Dedi ki: Humeyd et-Tavil'in, bize Enes b. Mâlik'den rivayet

ettiğine göre; Peygamberimiz^(s.a.v) şöyle buyurdu: “Cennete girdim. Bir elma aldım ve onu kestim. İçinden bir hûri çıktı. Gözlerinin kirpikleri kartal tüyleri gibiydi. Bu hûri kıza: Sen kime aitsin? dedim. Ben Osman b. Affan’a aidim, dedi.”

Muhammed b. Serriyy el-Kantarî anlatıyor: Bize Yahya b. Şebib; Humeyd'den; o da Enes'den rivayet ettiğine göre; Peygamberimiz^(s.a.v) şöyle buyurdu: “Cennete girdim. Elime bir elma konuldu. Onu elimde evirip çevirmeye başladım. Elma parçalandı. İçinden hoşlanılacak bir hûri çıktı. Kaşları kartalların pençelerinin tüyleri gibiydi. Bu huri kıza: Sen kime aitsin? dedim. Ben haksız yere öldürülen Osman b. Affan’a aidim, dedi.” Bunu Abbas b. Muhammed el-Alevî, Ammar b. Harun el-Müstemli'den; o Hammad b. Seleme'den; o Sabit'ten; o da Enes'den aynı şekilde rivayet etti.

(İbnü'l-Cevzî diyor ki:) Bu hadisin Allah Rasûlü^(s.a.v)nden nakli **sahih değildir**. İlk iki tarikin birleştiği nokta (Yahya b. Şebib)'dir. Onun hakkında İbn Hibban: Sevrî'nin rivayet etmediği hadisleri Sevrî'den rivayet etmiştir. Bu râvi, hüccet olarak kabul edilemez, demiştir.

Üçüncü tarîk râvileri arasında (Abbas b. Muhammed el-Alevî) bulunmaktadır. İbn Hibban onun hakkında: Ammar b. Harun'dan **aslı olmayan** hadisler rivayet etmektedir, demiştir.

(İbnü'l-Cevzî devamla diyor ki:) Bu hadis, ne Hammad, ne Sabit, ne Enes, ne de Allah Rasûlü^(s.a.v)'nün kelâmından hiçbir aslı bulunmayan bir şeydir. Ukaylî: Bu hadis, uydurmadır, aslı yoktur, demiştir.” İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât*'taki ifadesi burada sona ermektedir.

Gazzalî, *İhyâü Ulûmî'd-Din*'de (4/606) “Her Gün Okunan Evrâdın Tertibi” bölümü birinci babında; Kürz b. Veber'e'nin; Şam halkından bir adamdan, onun da İbrahim et-Teymî'den rivayet ettiğine göre; Hızır aleyhisselâm, İbrahim et-Teymî'ye –iki sayfayı aşan uzun bir dua olan– el-Müseb-

beatü'l-Aşr duasını öğretti ve Bu duayı bana Muhammed (s.a.v) verdi, dedi" hadisini zikretmektedir.

Hafız Irakî de *İhya Tahrici*'nde (4/606) bu hadis hakkında şu notu düşmüştür: "Kürz b. Vebere hadisinin aslı **yoktur**. Hızır'ın Peygamberimiz (s.a.v) ile bulunduğu ya da buluşmadığı, Hızır'ın hayatta olduğu ya da vefat ettiği şeklinde hiçbir hadis **sahih değildir**."

Gördüğünüz gibi, bütün bu hadislerin isnadı bulunmaktadır. Ancak bu isnadlar çürük ve düşük isnadlardır. Bu sebeple hadis âlimleri bu hadisler hakkında: Bunların **aslı yoktur**, demişlerdir. Bu ifadeleriyle bunların uydurma ve yalan hadisler olduklarını anlatmak istemektedirler.

C- Hadis âlimleri bazen de; "Bu hadisin ne kitapta ne de sahih veya zayıf sünnette aslı yoktur", demektedirler. Bununla söz konusu hadisin manasının ve muhtevasının şer'i nasslardan tamamen uzak olduğunu ve bunun manasını genel olarak destekleyecek bir delil bulunmadığını ifade etmektedirler.

D- Hadis âlimleri bazen de; "Bu hadisin ne kitapta ne de sahih sünnette aslı yoktur", demektedirler. Bununla söz konusu hadisin manasının ve lafzî muhtevasının ne Kur'an-ı Kerim'de, ne de Allah Rasûlü (s.a.v)'nden sabit olan sahih bir hadiste yer almadığını ifade etmektedirler. Bu konudaki olumsuz ifadeleri, bu hadisin muhtevasının sabit olan şer'i nasslarda bulunmadığı, zayıf rivayetlerde bulunabileceği şeklinde anlaşılabilir.

Bu ifadeler arasındaki farklılık, bu ilimle meşgul olanlar tarafından kolaylıkla anlaşılmaktadır. Önceki örneklerde geçtiği gibi; bu farklılık bazı karinelerle de anlaşılmaktadır.⁴

4 Yukarıda zikredilen bu ifadeler, (*Lâ asle lehû/Bunun aslı*

II. “Bu hadisi bilmiyorum” (*Ma vakaftü aleyh*)

“Bunu bilmiyorum”, “Bunu bilemedim”, “Buna vâkıf olmadım”, “Bunun aslını bilmiyorum”, “Bunun aslını bulama-

yoktur) olumsuzluk sigasıyla gelmiştir. Bunun yanında olumlu si-ga ile gelen (*Lehû aslün/Bunun aslı vardır*) ifadesi de zikredilebilir.

Hadis âlimlerinin; (*Asıl*) kelimesini hem olumlu hem de olumsuz olarak kullandıklarının belirtilmesi ve bu ifadeler arasındaki farklılığın daha açık şekilde ortaya konulması için burada muhaddislerin (*Lehû aslün/Bunun aslı vardır*) şeklindeki ifadelerini de zikretmeyi arzu ettim. Zira birbirlerine zıt olanlar, birbirlerinin güzelliklerini ortaya koyarlar. Eşya zıddı ile ayırđedilebilir.

(a) Hafız İbn Hacer *Hedyü's-Sari* kitabının sonunda (2/201) İmam Buharî'nin biyografisinde şöyle demiştir: “Süleym b. Mücahid diyor ki: Muhammed b. İsmail –yani Buharî– bana şöyle dedi: Sahabe ve tabiîn hadislerinden –yani mekuf hadislerden– rivayet ettiğim her hadisin mutlaka Allah'ın Kitabından ve Rasûl'ünün Sünnetinden bir aslı vardır.”

Buharî'nin buradaki (Mutlaka onun bir aslı vardır), ifadesi o hadisin Kitab ve Sünnette sâbit olduğunun ifadesidir. Zira sahabe ve tabiînin dini meselelerdeki sözleri, onların Kitab ve Sünnet bilgilerine dayanır. Söz konusu hadisin (aslının var olması)'nın anlamı budur.

(b) İbn Arrak, *Tenzihü's-Şeriatil-Merfûa* kitabında (2/383) şu hadisi nakletmektedir: “*Cennette bir çarşı vardır. Orada alış veriş yok, sadece kadın-erkek sûretleri (resimleri) vardır. Bir erkek bir sûreti beğenirse o sûrete girer. Orada hiçbir kimsenin benzerlerini görmediği güzellikte beyaz gözlu huriler topluluğu vardır. Onlar yüksek sesle şöyle derler: Biz ebediyiz, yok olmayız. Biz râzı olanlarız, hiç kızmayız. Biz yumuşak tenlileriz, hiç kurumayız. Ne mutlu bizi alanlara! Ne mutlu bizim aldıklarımıza!..*”

(İbn Arrak devamla diyor ki:) “Bu hadisi Abdullah b. Ahmed, *Zevâidü'l-Müsne'd* de Hz. Ali (r.a) hadisi olarak rivayet etmiştir. Bu hadis, **sahih değildir**. İsnadında (Abdurrahman b. İshak Ebu Şeybe el-Vasiti) vardır. O, metruk (günlük hayatta yalancılıkla suçlanması sebebiyle terk edilen) bir râvidir.”

İbn Hacer *el-Kavlü'l-Müsaded*'de İbn Arrak'ın bu görüşünü tenkit etmek üzere şöyle demiştir: “Bu hadisi Tirmizi, adı geçen (İbn İs-

dım", "Bunun aslına vakıf olamadım," "Bu lafızla bilmiyorum", "Bu lafızla görmedim", "Bunu bulamadım", "Bunu bu şekilde bulamadım", "Bu konuda hiç bir şey vârid olmadı", "Ne bunu tahrir eden, ne de isnadı bilinmiyor" ve benzeri ifa-

hak) tariki ile tahrir etmiş ve "garibdir", demiş, aynı râvinin bir başka hadisinin "hasen" olduğuna hükmetmiştir. Hakim, bu râvi tarikiyle gelen bir başka hadisin "sahih" olduğuna hükmetmiştir. İbn Huzeyme de *Sahih*'inde onun hadisini tahrir etmiş, ancak "(Abdurrahman) hakkında hâlâ gönlümde bir şeyler var", demiştir.

Bu hadisin Câbir hadisi olarak gelen bir şâhidi bulunmaktadır. Bu şâhidi Taberânî *el-Evsat*'ta; Ebu Nuaym *Sıfatü'l-Cenne* kitabında rivayet etmiştir. Bunun senedinde (Câbir b. Yezid el-Cu'fî) bulunmaktadır. Bu râvi ise, zayıftır.

Bu hadiste garip karşılanan husus, "*Bir erkek -oradaki- bir süreti beğenirse, o surete girer*", ifadesidir. Kanaatimce; orada o süreti beğenen erkeğin şekli değişmekte, oradaki surete benzemektedir, yoksa gerçekte o süretin içine girecek değildir.

Suretler ve resimlerle ilgili cümle hariç; (Cennetteki çarşı) **hadisi-nin aslı** Müslim'in *Sahih*'inde Enes hadisi olarak, Tirmizî ve İbn Mace'de ise Ebu Hureyre hadisi olarak geçmektedir." İbn Hacer'in sözü burada sona ermektedir.

Hafız İbn Hacer, az önce geçen ifadesinde bu hadisin bir kısmıyla ilgili olan ve çeşitli tariklerle gelen sahih bir aslının bulunduğu kanaatine varmıştır. Bu da sonuçta *Musned* hadisinin **bir aslının bulunduğunu**, böylece İbnü'l-Cevzî'nin verdiği "uydurma hadis" hükmünün reddedilmesi gerektiğini göstermektedir.

(c) Allâme Aliyyü'l-Karî'nin *Mirkatü'l-Mefatih Şerhu Mişkâti'l-Mesabih* kitabında (4/445) şu ifade yer almaktadır: "Hadis şarihlerinden biri diyor ki: Akik taşından yüzük kullanılması, onun fakirliği gidermesi, mübarek oluşu ve akik taşından yüzük kullanan kimsenin daima hayır içinde olacağı hakkında rivayet edilen hadislerin hiç biri, hadis hafızlarının ifadelerine göre sabit değildir.

(Aliyyü'l-Karî devamla şöyle diyor:) "Akik taşından yüzük kullanın. Zira o mübarektir", hadisini Ukaylî *Zayıf Râviler* kitabında; İbn Lâî *Mekârimü'l-Ahlâk* kitabında, Hakim *Tarih*'inde; Beyhakî, Hatib, İbn Asakir ve Deylemî *Müsnedü'l-Firdevs* kitabında Hz. Aişe (r.a.nhâ)'dan rivayet etmiştir. Hadis tariklerinin çokluğu **hadisin aslının bulunduğunu** göstermektedir. İbn Adıyy, *Kâmil'de* Enes'den; "*Akik taşından yüzük edinin. Zira o fakirliği giderir, ha-*

deler, tanınmış hadis hafızlarından biri tarafından kullanılıp da bu hükmü —hadis hafızlarından— hiçbir kimse reddetmediği takdirde, bu durum o hadis hakkında uydurma hükmünün verilmesi için yeterlidir.

Süyûtî, *Tedribü'r-Ravî*'de (s.195) Hadis Çeşitlerinin Yirmi Üçüncüsü konusunun sonlarında diyor ki: "Hafız İbn Hacer: Hadisler hakkında derin bilgisi olan münekkıd bir hadis hafızı, bir hadis hakkında; "Bunu bilmiyorum", derse; o hadisin reddi konusunda bu ifadeye güvenilir, demiştir."

* Süyûtî devamla diyor ki: "Zira hadislerin derlenmesinden ve telif edilen kitaplara başvurulmasından sonra, bir hafızın başka hadis hafızlarının ifadeleri hakkında bilgi sahibi olmaması uzak bir ihtimaldir. Tercih edilen görüş, böyle bir hadisin bulunmadığı şeklindedir."

Yine Süyûtî, aynı eserde (s. 180) Hadis Çeşitlerinin Yirmi Birincisi konusunda şöyle diyor: "İbnü's-Sübkî'nin *Cem'u'l-Cevami'* adlı eserinde *Mahsul* ve başka eserlerden naklen deniliyor ki: Yalan olduğu kesin olan hadislerden biri, rivayetler arasında derin araştırma yapıldığı halde ne râvilerin gönüllerinde ne de kitapların derinliklerinde bulunamayan hadislerdir. *Mu'temed* müellifi bu şekilde ifade etmiştir. İzz b. Cemâa da şöyle demiştir: Bu konunun kesinlik ifade ettiği tartışılabilir. Ancak bu durumun zann-ı gâlib ifade etmesi kesin olan son noktadır."

---

disini rivayet etmiştir." Aliyyü'l-Karî'nin sözü burada sona ermektedir.

Aliyyü'l-Karî'nin; (Hadis tarihlerinin çokluğu hadisin aslının bulunduğunu göstermektedir), ifadesi hadisin sonuçta sâbit olduğunu göstermektedir. Bunun örneklerinden biri elinizdeki kitapta "*Din, temizlik üzerine bina edilmiştir*", şeklindeki 86. hadiste gelecektir. Bu hadis hakkındaki notumuzda hadisin aslının bulunduğunu yani sonuçta hadisin sâbit olduğunu göreceksiniz. Bu ifadenin benzerleri, tahrir kitaplarında göreceğiniz gibi, sayılamayacak kadar çoktur.

İbn Arrak *Tenzihü's-Şeriatil-Merfûa*'da (1/7-8) şöyle diyor: "Uydurma hadisin bazı alâmetleri vardır: Bunlardan biri, İmam Fahreddin Razi'nin zikrettiği gibi; hadisin hadislerin istikrar bulup derlenip toplandığı bir zamanda rivayet edilmiş olup araştırıldığı halde ne râvilerin hâfızalarında ne de kitapların derinliklerinde bulunamamasıdır. Sahabe asrına yakın dönemde henüz hadisler istikrar bulup derlenmemişti. O dönemde ravilerden biri başkalarının bilmediği bir hadisi rivayet edebilirdi.

Hafız Alâî diyor ki: "Böyle bir araştırmayı İmam Ahmed, Ali b. Medînî, Yahya b. Maîn ve bunlardan sonra yaşayan Buharî, Ebu Hatim, Ebu Zür'a ile sonrakilerden Nesai, Darakutni gibi; ancak bütün hadisler hakkında ya da hadislerin büyük çoğunluğu hakkında bilgi sahibi olan büyük hadis hafızı yapabilir.

Zira bir hadisin uydurma olduğuna hükmedebilmek, -genellikle- hadisin bütün tariklerinin toplanması ve uzak belelerde rivayet edilen hadislerin tamamı veya büyük bir kısmı hakkında bilgi sahibi olmakla mümkündür. Ravilerin rivayet ettikleri hadislerle rivayet etmedikleri hadisler ancak bu şekilde ayırdedilebilir. Bu mertebeye ulaşmayanlar, bulamadığı bir hadis için nasıl uydurmadır diye hükmedebilirler?

İbn Arrak devamla diyor ki: Bundan anhyoruz ki, Hafız Alâî'nin zikrettiği hadis hafızlarından biri veya onların emsali* böyle bir zat bir hadis hakkında; "**Ben bunu hadis olarak bilmiyorum**", ya da "**Bunun aslı yoktur**", derse bu ifade, o hadisin uydurma olduğuna hükmedilmesi için yeterlidir. Doğrusunu bilen Allah'tır!.. İbn Arrak'ın ifadesi, parantez arası ilavesiyle birlikte burada sona ermektedir.

* Meselâ: Hafız Ziyaeddin Makdisî, İbn Salâh, Münzirî, Nevevî, İbn Dakikî'l-İyd, İbn Teymiyye, Mizzi, Zehebî, Subkî, Zeylaî, İbn Kesir, İbn Receb, Irakî, Heysemî, İbn Hacer, Sehavî, Süyûtî gibi son dönem hadis hafızları da bunlara ilave edilebilir.

III. “Bu hadis sahih değildir” (*Lâ yasihhu*)

Bir hadis hakkında: “Sahih olamaz”, “Sabit olamaz”, “Sahih olmadı”, “Sabit olmadı”, “Sahih değildir”, “Sabit değildir”, “Bu konuda hiçbir şey sabit olmadı” gibi tâbirler zayıf râviler veya **uydurma hadisler** kitaplarında kullanıldığında bu ifadeler; “Bu hadis uydurmadır, kesinlikle sahih (makbul) olarak nitelendirilemez” demektir.⁵

Bu ifadeler, **ahkâm hadisleri** hakkında kullanıldığında ise, bu ifadelerle anlatılmak istenen husus, bu hadisin ıstilahî anlamda “sahih olmaması”dır.

Üstadımız İmam Kevseri^(r.a) *İntikadü'l-Mugnî anî'l-Hıfz ve'l-Kitab* adlı esere yazdığı takdim yazısında (s. 11) diyor ki: “Uyarı: Zamanının nâdir müsnid hadis âlimlerinden İbn Himmat ed-Dimaşkî, *et-Tenkîl ve'l-İfade fî Tahric Ehâdis Hatimetü Sifri's-Seâdeh* kitabında diyor ki: ‘Buharî gibi ahkâm hadisleri hakkında eser yazan âlimler (*Lem yasihhu*/Sahih değildir) ifadeleriyle ıstilahî anlamdaki sahihliği ifade etmektedirler.’ Uydurma hadisler ve **zayıf râviler** hakkında eser yazan âlimler ise (*Lem yasihhu*/Sahih değildir) ve (*Lem yesbüt*/Sâbit değildir) ifadeleriyle daha genel bir manayı ifade etmektedirler. Birinci ifadeye göre; ıstilahî anlamda sahih olmayan hadis; hasen veya zayıf olabilir. İkinci ifade ise hadisin batıl ve asılsız olduğunu gerektirir.”

Üstadımız İmam Kevseri^(r.a) adı geçen kitabın mukaddimesinde (s. 9) Ukaylî'nin *Zayıf Raviler* kitabında *Sahihayn* ricalinden pek çok kimseyi cerh etmesi tavrıyla ilgili olarak diyor ki: “Ukaylî'nin bu kitabı zayıf râviler hakkında olduğu-

5 Hadis hâfızları, kendi görüşlerine göre hadislere verilecek hüküm açık olsa bile; hükümlerinde ve lafızlarında daima gözettikleri ihtiyatlı ifade kullanma prensibini korumaları; açık ve net lafızlara ancak önemli bir münasebet olduğu takdirde nâdiren başvurmaları sebebiyle bu ifadeleri kullanmaktadırlar.

na göre –bir hadis hakkındaki– (*Lâ yasıhh/Sahih* değildir) ve (*Lâ yesbütü/Sabit* değildir) şeklindeki ifadelerden; zamanın nâdır müsnid hadis âlimlerinden İbn Himmat ed-Dimaşkî'nin dediği gibi; o hadisin yalan olarak uydurulmuş manası anlaşılmaktadır.

Yine üstadımız Kevserî, *Mahalâtü'l-Kevserî* kitabında (s. 391) şöyle diyor: “Hadis münekkidlerinin zayıf ve metruk râviler kitaplarında bir hadis hakkındaki (*Lâ yasıhh/Sahih* değildir) şeklindeki ifadeleri, bu ilim ehlinin açıkça ifade ettikleri gibi; bu hadisin bâtıl olduğu manasında olup “sahih olmasa bile hasendir” manasında değildir. *İntihadü'l-Muğn* mukaddimesinde açıkladığım gibi; ahkâm hadisleri kitaplarında durum tamamen farklıdır.”

“Sahih Değildir” (*Lâ yasıhhu*) İstilâhının Özel Kullanımından Habersiz Olan Bazı Günümüz Âlimleri

Abdülfettah (Ebu Gudde) diyor ki: Son dönem ve çağdaş âlimlerden pek çoğu (*Lâ yasıhhu*) istilâhının kullanılış şeklinden habersiz bulunmaktadırlar.

1. Bedreddin ez-Zerkeşi: Bu istilahtan habersiz olan son dönem âlimlerinden biri: İmam, muhaddis, fakîh, usulcû, çok yönlü âlim Bedreddin Ebû Abdillâh Muhammed b. Bahadır b. Abdillâh ez-Zerkeşi eş-Şafîi el-Mısri (r.a)'dir. (745-794).

Süyutî'nin *el-Leâli'l-Masnûa* (1/11), İbn Arrak'ın *et-Tenzihü's-Şeriatî'l-Merfûa* (1/140) ve Leknevî'nin *er-Raf ve't-Tekmil* kitabında (II. bsk s.138) naklettiği gibi; Zerkeşi, İbn Salah'ın *Mukaddime*'si üzerine yazdığı *Nüket*'inde şöyle demektedir:

“Bizim (Bu hadis uydurmadır) sözümüz ile (*Lâ yasıhh/*

Sahih değildir) sözümüz arasında büyük fark bulunmaktadır. Zira birincisi yalan ve uydurmayı isbat etmekte, ikincisi ise hadisin hiç sâbit olmadığını haber vermektedir. Bu ikinci ifadeden hadisin mevcut olmadığı anlamı çıkmaz. Bu mana, İbnü'l-Cevzî'nin (*La yasıhh/Sahih değildir*) ve benzeri ifadeler kullandığı her hadiste bulunmaktadır." Zerkeşî'nin sözü burada sona ermektedir.

Zerkeşî'nin bu sözü iki açıdan tenkide değer bulunmaktadır:

Birincisi: Bu ifadelerin ahkâm hadisleri kitaplarında kullanılması ile uydurma hadisler, zayıf ve metruk râviler kitaplarında kullanılması arasında ayırım yapmaksızın genel bir hüküm verilmesi yanlışır.

İkincisi: Zerkeşî'nin; "Bu mana, İbnü'l-Cevzî'nin (*La yasıhh/Sahih değildir*) ve benzeri ifadeler kullandığı her hadiste bulunmaktadır", ifadesidir ki, bu görüş kesinlikle reddedilmeye layık bir görüştür. Zira İbnü'l-Cevzî kitabını "Ahkâm Hadisleri" konusunda değil, "Uydurma Hadisler" konusunda telif etmiştir. Dolayısıyla onun bu kitabında ele aldığı bir hadis hakkında; (*Lâ yasıhh/Sahih değildir*) veya (*Leyse bi-sabit, Lâ yesbutu/Sabit değildir*) demesi bir başka hadis hakkında (bâtıl) demesi gibidir. İbnü'l-Cevzî, hadisin sahih olmaması ya da sâbit olmaması şeklinde verdiği hükümün manası, o hadisin bâtil olmasıdır, anlayışıyla doğru yolda yürümektedir. Zira onun bu ifadeleri, ahkâm hadisleri hakkında değil, uydurma hadisler hakkındadır.⁶

⁶ Hafız Zehebi (r.a.)'nin *Mizanü'l-İ'tidal fî Esma-i'r-Rical* kitabında (1/521) "Hasen b. Muhammed b. Yahya el-Alevî"nin biyografisinde şöyle deniliyor: Bu zat hayasızlık edip İshak ed-Deberî'den; o da Abdürrezzak'dan –uydurma olduğu– güneş gibi açık bir isnadla "Ali, beşerin en hayırlısıdır. Kabul etmeyen kâfir olur", sözünü hadis olarak nakletmiştir.

Yine –Hatib-i Bağdadi– İshak ed-Deberî'den; o Abdürrezzak'dan, o Ma'mer'den; o Muhammed b. Münkedir'den, o Abdullah b. Sa-

İbnü'l-Cevzî'nin *Meuzûât* kitabında hakkında (*Lâ yasıhh/ Sahih değildir*) ifadesini kullandığı hadisleri saydım. Bunların sayısı üç yüz hadisi geçti. Süyûtî'nin İbnü'l-Cevzî'yi –tenkit ettiği– hadislerdeki tenkidi (*Lâ yasıhh/ Sahih değildir*) sözünün manası hadisin bâtıl olmasıdır, yoksa istilahi açıdan sahih olduğunu reddedip hasen ve zayıf olduğunu isbat etmek değildir. Bu mana, her iki üstadın yani İbnü'l-

mit'ten; o da Ebu Zerr'den merfû olarak: “*Âli ve zürriyeti kıyamet gününe kadar vasîleri mühürlerler*”, sözünü hadis olarak rivayet etmiştir.

Bu iki söz, İshak ed-Deberî el-Alevî'nin yalancılığına ve rafizî olduğuna delâlet etmektedir. Bu Alevî'nin iftirada bulunması şaşılacak bir şey değildir. Asıl hayret edilecek olan şey, Hatib'in –*Tarihu Bağdad* (7/421)'daki– biyografisindeki şu sözüdür: Bize Hasen b. Ebî Talib nakletti, dedi ki: Bize Muhammed b. İshak el-Kanî nakletti, dedi ki: Bana en-Neseb kitabının müellifi Ebu Muhammed Hasen b. Muhammed b. Yahya nakletti, dedi ki: Bize İshak b. İbrahim nakletti, dedi ki: Bize Abdürrezzak nakletti. Bize Servî, Muhammed b. Münkedir'den, o da Câbir'den merfû olarak şu hadisi nakletti: “*Âli, beşerin en hayırlısıdır, kabul etmeyen kâfir olur.*” –*Tarihu Bağdad*'daki ifade ise; “*Âli, beşerin en hayırlısıdır, bundan şüphe eden kâfir olur*”, şeklindedir.

–Hatib– daha sonra şöyle demiştir: “Bu, münker bir hadistir. Bunu bu isnadla Hasen el-Alevî'den başkası rivayet etmemiştir. Bu, **sâbit değildir**.”

Zehebî diyor ki: Hadis hafızları, “Sâbit değildir”, ifadesini bu söz gibi apaçık bâtıl olan bir söz hakkında değil, “*Kulleteyn hadisi*” ve “*Dayı mirasçı olur*”, gibi hadisler hakkında kullanır. Rezil-rusvay olmaktan Allah'a sığınırız.”

Abdulfettah –Ebu Gudde– diyor ki: “Hatib (*Leyse bi-sabit/Sâbit değildir*) ifadesiyle hadisin “batıl” olduğu manasını kasdetmektedir. Hadis hakkındaki “Bu, münker bir hadistir. Bunu bu isnadla Hasen el-Alevî'den başkası rivayet etmemiştir”, sözü bunu desteklemektedir. Bu hadisin bâtıl olduğu şeklindeki hüküm konusunda Hatib-i Bağdadî ile Zehebî (r.a) arasında farklılık bulunmamaktadır. Fakat Zehebî, bu kuraldan habersiz kalmış ve Hatib-i Bağdadî'nin sözü hakkında tamamlayıcı yorum yapmakla acele davranmıştır. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır!..

Cevzî veya Süyûtî^(r.a.)’nin aklından bile geçmemiştir. İbnü’l-Cevzî *Mevzûât* kitabının mukaddimesinde (1/30,52) kitabını “şeriatımızı inanılması imkânsız olan sözlerden uzak kılmak ve meşru olmayan şeylerle amel etmekten sakındırmak için uydurma hadisleri derleyip telif ettiğini” açıkça ifade etmektedir.

Süyûtî ise, *el-Leâli’l-Masnûa* kitabının sonunda (2/474) şöyle demiştir: “İbnü’l-Cevzî *Mevzûât* kitabının mukaddimesinde (1/29,35) şöyle diyor: Hadisler altı kısımdır... Altıncısı: Yalan olduğu kesin olan uydurma hadisler ki bunlar bazen gerçekten uydurma olabilirler. Bazen de başkalarının sözleri olduğu halde Rasûlullah^(s.a.v.) adına uydurulmuş olabilirler.”

2. Süyûtî, İbn Arrak ve Aliyyül-Karî gibi bir grup âlim, bu konuda İmam Zerkeşî’ye tâbi olmuş, onun bu sözünü aynen kabul etmiş, hatta istifade edip takdir ederek nakletmişlerdir.

Bu âlimlerden Süyûtî, *el-Leâli’l-Masnûa*’da (1/11); İbn Arrak *Tenzihü’ş-Şeriatî’l-Merfûa*’da (1/14); müellif Aliyyül-Karî bu kitabın başında (s. 44) ve *el-Mevzûâtü’l-Kübra* kitabının mukaddimesinin sonunda bu görüşü zikretmiş, hatta müellif *el-Mevzûâtü’l-Kübra*’da bu görüşü tatbik etmiş, “Çamur yemek haramdır”, hadisi ile “Kim bu Beyt’i yedi defa tavaf ederse..” hadislerinde bunu uygulamıştır.

3. Abdülhayy el-Leknevî: Yine bu âlimlerden Abdülhayy el-Leknevî, *er-Raf’ ve’t-Tekmil* kitabında (6. Uyarı)’yı bu konuya tahsis etmiş, Zerkeşî ve Aliyyül-Karî’nin sözlerini istifade ve takdir makamında zikretmiş, onların sözleriyle başkalarının bu konudaki sözlerini birbirleriyle kaynaştırmış, ancak *er-Raf’ ve’t-Tekmil* kitabının sonundaki (s. 378-381) bir sözü üzerine yazdığım dipnotta açıkladığım gibi; Leknevî, yaptığı nakilleri tutarlı bir şekilde zikredermemiş, bu konuyu ilmi bir şekilde çözememiştir.

4. Cemaleddin el-Kasimî: Bu âlimlerden Cemaleddin

el-Kasimî, *Kavaidü't-Tahdis* kitabında (I. bsk. s.104) Zerkeşî'nin sözünü yine istifade ve takdir makamında zikretmiştir.

5. Muhammed Hadır Huseyn: Çağdaş âlimlerden olup bu istilahtan habersiz olan âlimlerden biri olan Üstadımız Büyük Allâme Ezher Şeyhi Seyyid Muhammed el-Hadîr Huseyn et-Tunisi el-Misri^(r.a), Ömer b. Bedr el-Mavsilî'nin *el-Muğni anil-Hıfz ve'l-Kitab* kitabına yazdığı mukaddimesinde Zerkeşî'nin görüşünü benimsemiştir. Ayrıca âlimlerden pek çokları da aynı görüşü benimsemişlerdir.

6. Abdurrahman el-Muallimî: Bu zat, Şevkânî'nin *el-Fevaidü'l-Mecmua fi'l-Ehadî-si'l-Mevzûa* kitabına yazdığı ta'likatta (s.19-20) önce Şevkânî'nin şu sözünü zikretmiştir: "*Müezzinin; (Eşhedü enne Muhammeder-Rasûlullah) sözü esnasında şehadet parmakların içini göze sürme hadisi hakkında İbn Tahir Tezkire'de; sahih değildir, demiştir.*"

Allâme Muallimî^(r.a), bu hadis hakkında şu notu düşmüştür: "*(Lâ yasıhh / Sahih değildir)* ifadesi –az da olsa– kuvveti olan bir hadis için kullanılır. Halbuki sünneti bilen kişi, bu hadisin "bâtıl" olduğu konusunda tereddüt etmez.

Yine Şevkânî şöyle demiştir: "*Kim müezzinin; (Eşhedü enne Muhammede'r-Rasûlullah) sözünü işittiğinde, Merhaba ey sevgilim ve gözümün nuru Abdullah oğlu Muhammed, derse ve baş parmaklarını öper ve gözlerine koyarsa, gözleri kör olmaz ve asla göz ağrısı çekmez.*" Bu hadis hakkında Tezkire'de; *sahih değildir, denilmiştir.*"

Allâme Muallimî^(r.a), bu ikinci hadis hakkında ise şu notu düşmüştür: "*Makasıd'da denilmiştir ki: Bu hadisi mutasavvıflardan biri, içinde meçhul râviler bulunan munkatî' (kesintili) bir senedle Hızır'dan (!) nakletmiştir.*" Muallimî diyor ki: Ben de diyorum ki: Bu gibi hadisler hakkında *(Lâ yasıhh / Sahih değildir)* ifadesi ile yetinilir mi?" Muallimî'nin sözü burada sona ermektedir.

Muallimî bu ıstılahı bilseydi; Şevkânî'nin ve onun bu ifadesini nakledenlerin, bu iki hadisin hiç şüphesiz “bâtıl” oldukları görüşüne uygun olarak doğru yolda olduklarını, her hangi bir itiraza gerek olmadığını görecekti.

7. İbn Arrak: *Tenzîhü's-Şeriatî'l-Merfûa*'da (1/140); İbnü'l-Cevzî'nin *Meuzûât* kitabında (1/112) zikredip (*Lâ yasıhh*/ Sahih değildir) hükmünü verdiği şu hadisi zikretmiştir: “*Nefsîm elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah bir peygamberine kendisiyle onun arasında bir vahiy indirmişse, mutlaka Arapça indirmiştir. Sonra o Peygamber de kavmine onların diliyle duyurmuştur.*” İbn Adiyy bunu Ebu Hureyre hadisi olarak tahrir etmiştir. Hadis **sahih değildir**. Senedinde (Selman b. Erkam) vardır. Metruktur, hiçbir şey değildir.”

Bunun ardından İbn Arrak şöyle demiştir: “Zerkeşî, İbn Salah üzerine yazdığı *Nüket*'inde yer alan şu ifadesi sebebiyle tenkide uğramıştır: “Bizim (bu hadis uydurmadır) sözümüz ile (*Lâ yasıhh*/Sahih değildir) sözümüz arasında büyük fark bulunmaktadır. Zira birincisi yalan ve uydurmayı isbat etmekte, ikincisi ise hadisin hiç sabit olmadığını haber vermektedir. Bu ikinci ifadeden hadisin hiç var olmadığı anlamı çıkmaz. Bu mana, İbnü'l-Cevzî'nin (*Lâ yasıhh*/Sahih değildir) ve benzeri ifadeler kullandığı her hadiste bulunmaktadır.”

İbn Arrak diyor ki: “Sanki burada bu şekilde ifade edilen ince bir nükte bulunmaktadır. Zira hadisin uydurma olduğuna delâlet eden bir ipucu ortaya çıkmamıştır. Son noktada ona göre hadis, uydurma olabilir. Zira metruk veya yalancı râvi yoluyla gelmiştir. Bu sebeple uydurma hadisler arasına sokulmuş olabilir. Uydurma hadisler arasına sokulmuş olma ihtimali, hadisin ancak yalancı veya yalancılıkla suçlanan sadece bir kişiden nakledilmesi durumunda caiz olabilir.

Hafız İbn Hacer, bu sonuncusunu –yani yalancılıkla suç-

lanan kişiyi- *Nuhbe*'de (metruk) vasfıyla özel olarak ayırmış, (Uydurma Hadisler) sırasında zikretmemiş; *el-Kavlü'l-Müsedded*'de ise bu hadis için "Uydurma" isminin kullanılabileceğini zikretmiştir.

Göreceksiniz ki; İbnü'l-Cevzî'nin bazı ricali sebebiyle illetli saydığı hadislerin pek çoğunda, tenkit edilen raviler yalnız kalmamışlardır. "Hadis hafızının; (*La yasıhh*/Sahih değildir) ve benzeri ifadesi, benim zikrettiğim nükte sebebiyle ise; bu güzel bir istılahtır." İbn Arrak'ın görüşü budur.

Abdülfettah -Ebu Gudde- diyor ki: "İbn Arrak'ın, İbn Cevzî'nin sözlerinden bu sonucu çıkarması, hatalı bir sonuç çıkarmadır. İbn Arrak, İbnü'l-Cevzî'nin kitabını asıl konusundan çıkarmış, onun zikrettiği uydurma hadisleri (Onun görüşüne göre uydurma olması muhtemel olan hadisler) diye saymıştır!... Bu, son derece hatalı bir ifade şeklidir. Sebebi ise, İbn Arrak'ın bu konudaki önemli kaideden habersiz olmasıdır.

İbn Arrak, İbnü'l-Cevzî'nin sözünde bir parça doğrudan sapma ihtimali görünce; sözün sonunda vardığı netice konusundaki tereddüdünü şöyle ifade etmiştir: "Hadis hafızının; (*La yasıhh*/ Sahih değildir) ve benzeri ifadesi, benim zikrettiğim nükte sebebiyle ise; bu güzel bir istılahtır."

Benim cevabım şudur: Bu kaide, İbn Arrak'ın zikrettiği nükte sebebiyle değil; âlimlerin ifadelerinde gelenek haline getirdikleri ve muhaddis İbn Himmat ed-Dimaşki'nin açık bir ibare ve veciz bir lafızla özetleyip kahba döktüğü kaidedir.⁷

---

7 Ayrıca İbn Arrak, adı geçen kitabında nakledilen sözünün sonunda bu hatalı sonuca varmasıyla ilgili olarak şunu zikretmiştir: "Bu güzel bir istılahtır. Zehebi *Muğnî*'nin sonlarında buna dikkat çekerek yalancılıkları sebebiyle ittifakla terk edilen râvilerden söz söylerken şöyle demiştir: Râvilerden biri tek olarak Allah Rasûlü (s.a.v)'nden bir hadis naklettiği takdirde; o râvinin hadisini rivayet

İbn Arrak'ın kitabı *Tenzihü's-Şeriatil-Merfua anil-Ahbari's-Şeriatil-Mevzua* gibi uydurma hadisler kitaplarından biri açıldığında orada hadisler hakkında yüzlerce defa; "Sahih değildir, sâbit değildir" denilerek hükmedildiği görülmür.

Meselâ: Burada her babın sadece (Birinci Fasil) hadislerinden, yani müellif İbn Arrak'ın mukaddimesinde söyleyip açıkladığı gibi; İbnü'l-Cevzi'nin uydurma olduğuna hükmettiği ve başkaları tarafından muhalefet edilmeyen hadislerden bir kısmını zikrederim: Sayfa 134 Hadis 2; s. 170 Hadis 4; s.

---

etmek, ancak o râvinin durumunu açığa vurmak, onun sâkit (düşük) bir kimse olduğunu açıklamak ve haberinin sahih olmadığını bildirmek şartıyla helâl olabilir. Eğer o hadisin metninde onun uydurma olduğuna dair kaneler (ipuçları) varsa ona dikkat çekilir ve insanlar o çeşit hadislere karşı sakındırılır." İbn Arrak'ın sözü burada sona ermektedir.

Bu ifadede birkaç hata bulunmaktadır:

İlk olarak: Bu sözü Zehebî, *Muğni'nin* sonlarında değil, *Divanü'd-Duafa ve'l-Metrûkin* (s. 273)'de zikretmektedir. Zira Zehebî, *Divanü'd-Duafa ve'l-Metrûkin* kitabının sonunda ricali beş tabakaya ayırmış ve şöyle buyurmuştur: "...Beşinci Tabaka: Ebu'l-Bahterî Vehb b. Vehb el-Kadî, Muhammed b. Said el-Maslub, Mukatil b. Süleyman, Kelbî ve benzerleri gibi; uydurma hadisleri rivayet etmeleri, belâlar getirmeleri ve yalancılıkları sebebiyle terk edilmeleri konusunda ittifak edilen râvilerdir. Bu kişilerden sadece biri, Allah Rasülü (s.a.v)'nden bir rivayette bulunduğu takdirde bunun rivayeti helâl değildir..."

İkinci hata: İbn Arrak'ın naklettiği Zehebî'nin sözü; hakkında (sahih değildir) denilen hadisle (uydurmadır) denilen hadis arasındaki ayırma yapma sonucu değildir. Zehebî, bu sözle hadis uydurmakla meşhur olan yalancılardan birinden bir hadis naklettiğinde durumunu bilmeyen kimse aldanır endişesiyle; o hadisle birlikte onu rivayet eden râvisinin hadis uyduran yalancı biri olduğu da zikredilmelidir. Zehebî, hadis sahih değildir ve uydurma değildir diye hükmedilmemesini kasdetmemiştir. Zehebî'nin sözünde ne bu ıstılaha; ne de İbn Arrak'ın anladığı ayırma dikkat çekilmemiştir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır!..

171 Hadis 5; s. 179 Hadis 32; s. 172 Hadis 9; s. 173 Hadis 10; s. 174 Hadis 14; s. 175 Hadis 17, 19; s. 176 Hadis 25; s. 178 Hadis 28; s. 179 Hadis 32; s. 228 Hadis 3; s. 321 Hadis 4; s. 328 Hadis 12; s. 342 Hadis 7; s. 345 Hadis 10, s. 357 Hadis 52; s. 365 Hadis 71.

İkinci ve Üçüncü Fasil bir yana; hadisleri ittifakla uydurma olan (birinci fasıl)da (*Lâ yasîhh/ Sahih değildir*) ifadesinin yer aldığı bu yerlere bakıldığında; İbn Arrak^(c.s.)’ın beklentisi ve desteklediği görüşün yanlışlığı ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi, daha önce ifade ettiğim gibi, İbn Himmat’ın dile getirdiği kaideden habersiz olmasıdır.

Muhaddislerin, (*Lâ yasîhh*) İfadesini Uydurma Hadisler Kitaplarında “Bâtıl” Mânasında Kullandıklarına Dair Örnekler

Bu şerefli ilme tâlip olanlara açıklayıcı bir örnek olması için; (*bâtıl*) ifadesinin (*Lâ yasîhh, Leyse bi-sahih/ Sahih değildir*) veya (*Lâ yesbütü, Leyse bi-sabit/ Sabit değildir*) ifadeyle aynı manada olduğunu açık bir şekilde ifade eden belirsiz muhaddislerin ibarelerinden bir kısmını burada nakletmeyi uygun görüyorum:

1. İbnü'l-Cevzî, *Meuzûât* kitabında (1/113) Cenab-ı Hak-
kın; “*Ey Musa!.. Sana on bin dil kuvvetiyle konuşuyorum. Bende bütün dillerin kuvveti var. Ben hepsinden daha güçlüyüm*”, ifadelerinin yer aldığı; Allah’ın Hz. Musa’ya Tur
Günü’nde Hz. Musa ile konuşması hadisini ele alınca; bu hadisin hemen ardında; “*sahih değildir*”, dedi. Süyûtî *el-Leâli’l-Masnûa*’da (1/12) bunu; “Ben de derim ki: Bu hadisin uydurma olduğu şeklinde verilen hüküm tartışmalıdır”, diyerek tenkit etti.

Süyûtî’nin bu sözü ile; İbnü'l-Cevzî’nin bu hadis hakkında kullandığı; “*sahih değildir*” ifadesinin “*uydurmadır*”

manasında olduğunu kesin olarak ifade ettiği çok açıktır. Hatta Süyûtî, İbnü'l-Cevzî'nin bu hükmü hakkındaki tenkidinde; "Ben de derim ki: Bu hadisin **uydurma** olduğu şeklinde verilen hüküm tartışmalıdır", ifadesini kullanmıştır.

2. İbnü'l-Kayyim, *el-Menaru'l-Münif* de (s. 67) şöyle diyor: "Hızır konusunun ve Hızır'ın hayatta olduğunun zikredildiği hadislerin hepsi yalandır. Onun hayatta olduğu hakkındaki tek bir hadis bile **sahih değildir**."

3. Yine İbnü'l-Kayyim *el-Menaru'l-Münif* de (s.120) şöyle diyor: "Abdest âzâlarını yıkarken okunacak duaların hepsi **bâtıldır**. Bu konuda **sahih olan hiçbir şey yoktur**."

4. Hafız İbn Receb el-Hanbelî, *Letaifu'l-Maarif fi-ma li-Mevasimi'l-Âm minel-Vezâif* kitabında (s. 123) şöyle diyor: "Receb ayına özel bir namaz yoktur. Receb ayının ilk Cuma gecesi olan Regaib Gecesi Namazının fazileti konusunda rivayet edilen hadisler **yalan ve bâtıldır, sahih değildir**. Bu namaz bütün âlimlere göre bid'attir."

5. Hafız Sehavî, *el-Makasidü'l-Hasene*'de (s.130) "(Gül, Peygamberimiz'in terinden veya Burak'ın terinden yaratıldı), hadisi hakkında şöyle demiştir: "Nevevî: **Sahih değildir**, demiştir. Üstadımız Hafız İbn Hacer de aynı şekilde; Bu hadis **uydurmadır**, demiştir. Daha önce İbn Asakir de aynı görüşü ifade etmiştir." (Aynı ifade kitabımızda 71. Hadiste gelecektir.)

6. Hafız Sehavî, *el-Makasidü'l-Hasene* (s. 49)'da: "Pirinç hadisi **sabit değildir**. Lâm harfinde (*Lev kâne*) hadisi olarak gelecektir." Lâm harfinde (s. 346)'da ise; "*Pirinç adam olsaydı, yumuşak bir adam olurdu*" hadisi hakkında, üstadımız diyor ki: "Üstadımız Hafız İbn Hacer bu hadis **uydurmadır**, demiştir. Bunun **bâtıl ve uydurma** olduğunu açıkça ifade edenlerden biri, Ebu Abdillâh İbnü'l-Kayyim olup, *el-Hedyü'n-Nebevi*'de (3/330) bunu ifade etmiştir."

7- Süyûtî, *Zeylû'l-Meozûât*'ta Kitabü'l-İlim başında (s.

33) şöyle diyor: "Hatib, senediyle İbn Ömer'den merfû olarak; *İlim taşıyanlar, dünyada Peygamberlerin halifeleri, ahirette ise şehidlerdendir*, hadisini rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Hatib diyor ki: Bu cidden münkerdir. Bunu bu isnadla sadece üstadımız Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed el-Bistamî'den yazdık. Bu, **sabit değildir**. İbnü'l-Cevzî, bunu *el-İlel* kitabında zikretmiş, *Mizan* müellifi ise; bu **bâtıl** bir haberdir, demiştir."

8. Süyûtî, yine *Zeylû'l-Mevzûât*'ta (s. 202) diyor ki: "Hafız Mizzî şöyle demiştir: Bu *Ved'âniyye* hadislerinde belirtilen senedlerle Peygamberimiz^(s.a.v)den nakledilen tek bir hadis bile **sahih değildir**. Bunlar çalıntıdır. Bunları İbn Ved'an, ilk defa uyduran kişiden yani Zeyd b. Rifaa el-Hâşimî'den çalmıştır. Zeyd, Allah'ın yaratıkları arasında hadis konusunda en câhil, hayâsı en az, yalan konusunda en cür'etkâr kişi olup bu hadislerin büyük bir kısmını hadis ehli arasında **sahih** ve meşhur olan bazı senedler kullanarak uydurmuştur."

9. Süyûtî, yine *Zeylû'l-Mevzûât*'ta (s. 203) diyor ki: "Nevevî'nin *Fetvalar*'ında veya başka eserlerinde **bâtıldır**, diye zikrettiği hadisler bölümü: Nevevî'ye; *Kim nefsi bilirse Rabbini bilir, Kim Rabbini bilirse dili sürçer*, hadisi **sabit** midir? diye soruldu. Nevevî: **Sabit değildir**, diye cevap verdi. Nevevî'ye; Hz. Ali'nin: *Hz. Peygamber^(s.a.v)i yıkadığımda göz pınarlarının suyunu emdim ve içtim. İlklerin ve sonların ilmine vâris oldum*, sözü sorulduğunda; Nevevî: **Sahih değildir**, diye cevap verdi.

10. Süyûtî *Leâli*'de (1/211) diyor ki: *Ya Ali!.. Tuza devam etmelisin. Zira o, cüzzam, alacalık, cinnet gibi yetmiş derde şifadır*, hadisi **sahih değildir**. Bununla suçlanan Abdullah b. Ahmed b. Amir veya babasıdır. Çünkü bu ikisi ehli beytten hepsi **bâtıl** olan bir nüsha rivayet etmektedirler."

11. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât* kitabında (3/35), Süyûtî

Leâli'de (2/253) ve İbn Arrak *Tenzihü's-Şeriatî'l-Merfua*'da (2/242) diyor ki: Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: *Ehl-i Beytin yemekleri az, karınları nurlu olur, hadisi sahih değildir.* Ukayli diyor ki: Hadisin senedindeki (Abdullah b. Muttalib) meçhuldür. Hadisi mahfuz olmayıp münkerdir. İmam Ahmed diyor ki: İbn Muttalib'in üstadı olan Hasen b. Zekvan'ın hadisleri **bâtıldır.**"

12. İbn Arrak, *Tenzihü's-Şeriatî'l-Merfua*'da Kitabu'l-At'ime'de (2/236) İbnü'l-Cevzi'nin uydurma olduğuna hükmedip de başkalarının muhalefet etmediği hadisler için ayırdığı Birinci Bölümde: *Kim baklayı kabuğuyla beraber yerse, Allah o kimseden yediği kadar dert çıkarır,* hadisi hakkında şöyle demiştir: Bu hadisi Darakutni ve İbn Adiyy Hz. Aişe^(r.a) hadisi olarak rivayet etmişlerdir. **Sahih değildir.** Birinci rivayette Bekr b. Abdillan Ebu Asım, ikinci rivayette ise –meçhul râvi– Abdullah b. Ömer el-Hurasani bulunmaktadır. Abdüssamed b. Mutayr bu ikisini desteklemektedir. Sanki bu hadisi o çalmış ve isnadını değiştirmiş gibidir. Zehebi *Mizan*'da diyor ki: İbn Adiyy: Bu **bâtıldır**, demiş, (Abdüssamed b. Mutayr) hakkında ise: "o, şu **bâtıl** hadisin sahibidir" demiştir.

13. İbn Arrak, yine *Tenzihü's-Şeriatî'l-Merfua*'da (2/193); "İbn Ömer'den rivayet ediliyor: *Kim bir yiyeceği kırk gün saklarsa, o Allah'tan, Allah da ondan uzak olur,* hadisini nakledip şöyle demiştir: "Bu hadisi, Ahmed *Müsned*'inde rivayet etmiştir. **Sahih değildir.** Senedinde Asbağ b. Zeyd vardır ki o, yalnız başına rivayet ettiğinde hüccet olarak kabul edilmez." İbn Arrak'ın bu ifadesini Hafız İrakî ve İbn Hacer tenkid etmişler ve İrakî: Bu hadisin **uydurma** olduğu tartışılır, demiştir."

14. Yine *Tenzihü's-Şeriatî'l-Merfua*'da (2/241) şöyle denilmektedir: İbn Abbas'dan şu hadis rivayet edilmektedir:

Sizden biriniz bir yemeğe dâvet edilir de yemek istemezse; afiyet olsun, demesin. Zira afiyet Cennet ehline aittir. Bu hadisi Darakutnî rivayet etmiştir. Sahih değildir. Zehabî Telhisu'l-Mevzûât'ta diyor ki: Bu bâtıldır. Zira Allah şöyle buyurmaktadır: "Onu afiyetle ve hoşlukla yiyin."

15. *el-Masnû* isimli elinizdeki kitapta 373 no.lu *Ölmeden önce ölünüz*, hadisi hakkında şöyle deniliyor: Askalâni: Bu sâbit değildir, demiştir."

Bu konuda verdiğimiz örneklerden başka sağa sola serpilmiş pek çok örnek daha bulunmaktadır. Araştırmacılar, kaynaklarda bunları göreceklidir. Belirtilen örneklerle yetinelim. Başarı Allah'tandır.

Bu Kitapta Yer Alan Hadisler Hakkında "Uydurmadır, Asılsızdır" Hükmü Verilirken Kullanılan Lafız Sigaları

Bu kitaptaki hadislerle "bâtıl (asılsız, geçersiz)" olduğu hükmü verilirken kullanılan lafız sigaları hakkında bu sigaların hadislerdeki ve paragraflardaki yerlerine işaret ederek, istatistikî bilgi vermeyi uygun gördüm. Bu kitap başka eserler için ölçü kabul edilecek olursa; bu bilgi, her lafzın münekkid hadis hafızlarının sözlerinde az veya çok kullanılışı hakkında istatistikî örnek şeklinde kabul edilebilir.

Bu istatistikî bilgi vesilesi ile, araştırmacının Hadis Ricali, Cerh-Ta'dil ve Uydurma Hadisler kitaplarında gördüğü istilahi lafızların büyük bir kısmını ihtiva eden bir çizelge elde edilebilir.

Hadisin yalan, uydurma ve bâtil olduğu ya da hadis olmadığı şeklinde açıkça ifade edildiği lafızlara temas etmedim. Bu lafızları dokuz grupta topladım. Bütün bu lafızların sayısı aşağıdaki sıralama ile 61 sigayı bulmaktadır:

BİRİNCİ GRUP: (Aşlı yoktur) vb.

كذب لا أصل له.⁸ موضوع لا أصل له. باطل لا أصل له. لا
 أصل له. غير معروف أصله.⁹ لا يعرف له أصل.¹⁰ لم يوجد
 له أصل.¹¹ ليس له أصل.¹² لا أصل له بهذا اللفظ.¹³ لا
 يعرف له أصل بهذا اللفظ.¹⁴ لا أصل له مرفوعاً.¹⁵ ليس له
 أصل مرفوع.¹⁶ ما عرفت أصله.¹⁷ لا أعرف له اصلاً.¹⁸ لم
 أجد له اصلاً.¹⁹ لم أقف له على أصل.²⁰

İKİNCİ GRUP: (Sâbit değildir) vb.

لم يثبت.²¹ لا يثبت.²² لم يثبت فيه شيء.²³ لا يثبت

-
8. Hadis No: 13, 15, 18, 31, 33, 36, 38, 41, 57, 69, 75, 78, 90, 92, 101, 103, 106, 115, 120, 137, 148, 150, 180, 191, 196, 200, 204, 214, 217, 221, 227, 232, 235, 242, 248, 249, 251, 253, 261, 264, 283, 288, 301, 303, 315, 324, 325, 336, 341, 344, 354, 355, 360, 364, 378, 379, 383, 385, 390, 391, 395, 399, 417, 425, 458, 463, 472, 475.

9. Hadis No: 332.

10. Hadis No: 37, 47, 108, 121, 129, 222, 350.

11. Hadis No: 28, 63, 116, 211, 289, 318.

12. Hadis No: 55, 91, 159, 327, 421, 466, 470, 473.

13. Hadis No: 9, 18, 32, 96, 113, 140, 199, 223, 384, 414.

14. Hadis No: 238, 277, 308.

15. Hadis No: 257.

16. Hadis No: 144.

17. Hadis No: 141

18. Hadis No: 74

19. Hadis No: 74

20. Hadis No: 65, 275

21. Hadis No: 85.

22. Hadis No: 139.

فيه شيء.²⁴ لا يثبت بهذا اللفظ.²⁵ لا يثبت أصلاً.²⁶
غير ثابت.²⁷ ليس بثابت.²⁸

ÜÇÜNCÜ GRUP: (Sahib olamaz, Sahib değildir) vb.

لم يصح.²⁹ لا يصح فيه شيء.³⁰ لا يصح من وجه.
لا يصح. لا يصح لفظه مرفوعاً.³¹ لا يصح رفعه.³²
لا يصح حديثاً.³³ ليس بصحيح.³⁴

DÖRDÜNCÜ GRUP: (Bilinmiyor) vb.

لا يعرف له إسناد مرفوع.³⁵ لم يعرف في كتب
الحديث.³⁶ لا يعرف بهذا اللفظ.³⁷ لا يعرف.³⁸ لا

23. Hadis No: 215, 327.

24. Hadis No: 4, 446.

25. Hadis No: 160.

26. Hadis No: 476.

27. Hadis No: 373.

28. Hadis No: 27, 76, 269, 299, 348.

29. Hadis No: 61.

30. Hadis No: 39, 54, 71, 131, 246, 345, 362, 366, 388, 402, 427, 438, 463.

31. Hadis No: 134.

32. Hadis No: 300.

33. Hadis No: 167.

34. Hadis No: 421.

35. Hadis No: 293.

36. Hadis No: 216.

37. Hadis No: 47, 260.

38. Hadis No: 33, 195, 326.

أعرفه في المرفوع.^{٣٩} لا أعرفه مرفوعاً.^{٤٠} لم أعرفه
هكذا.^{٤١} لا أعرفه.^{٤٢} لا أعرفه بهذا اللفظ.^{٤٣}

BEŞİNCİ GRUP: (Bulunamadı) vb.

لم أجده مرفوعاً.^{٤٤} لم أجده هكذا.^{٤٥} لم أجده.^{٤٦} لم
يوجد.^{٤٧}

ALTINCI GRUP: (Bilgi sahibi değilim) vb.

لم أقف عليه مرفوعاً.^{٤٨} لم أره بهذا اللفظ.^{٤٩} لم
أقف عليه.^{٥٠} لم أقف عليه بهذا اللفظ.^{٥١} لم أقف له
على سند.^{٥٢} لم أره في شيء من الروايات.^{٥٣}

39. Hadis No: 282, 329.

40. Hadis No: 309.

41. Hadis No: 43

42. Hadis No: 1, 2, 12, 16, 82, 126, 170, 186, 205, 209, 273, 386.

43. Hadis No: 98, 158, 163, 381.

44. Hadis No: 285.

45. Hadis No: 58, 73, 86.

46. Hadis No: 51, 60, 171, 256, 357.

47. Hadis No: 8, 46, 64, 109, 143, 179, 387, 459, 462.

48. Hadis No: 305.

49. Hadis No: 88.

50. Hadis No: 3, 11, 24, 62, 77, 127, 135, 155, 185, 188, 263, 280, 296, 356.

51. Hadis No: 21, 247, 279, 295.

52. Hadis No: 192.

53. Hadis No: 132.

YEDİNCİ GRUP: (Bilmiyorum) vb.

ما علمته حديثاً.⁵⁴ لا أعلمه بهذا اللفظ.⁵⁵ لا أعلم فيه شيئاً.⁵⁶ لا يعلم من أخرجه ولا إسناده.⁵⁷ ما علمته في المرفوع.⁵⁸

SEKİZİNCİ GRUP: (Hatırlamıyorum) vb.

لا يحفظ مرفوعاً.⁵⁹ ليس في المرفوع.⁶⁰ لم يرد فيه شيء. المسندات.⁶¹ لا أستحضره في المرفوع.⁶² لا أستحضره.⁶³

DOKUZUNCU GRUP: (Münkerdir) vb.

منكر باطل.⁶⁴ منكر جداً.⁶⁵ باطل منكر.⁶⁶ منكر.⁶⁷

Bu giriş bölümünü, bu kitaptaki çalışmayı ilim talebeleri ve diğer mü'minlere yararlanmaları ümidiyle

---

54. Hadis No: 128.

55. Hadis No: 294.

56. Hadis No: 224.

57. Hadis No: 40.

58. Hadis No: 107, 239.

59. Hadis No: 284.

60. Hadis No: 359.

61. Hadis No: 367.

62. Hadis No: 136.

63. Hadis No: 367.

64. Hadis No: 463.

65. Hadis No: 453.

66. Hadis No: 398.

67. Hadis No: 66, 406, 455.

takdim ediyorum. Bu çalışmayı güzel bir şekilde sunabilmek ve kolaylaştırabilmek için elimden geldiği kadar gayret ettim. İşte çalışmam elinizdedir. Bu konuda açıklama yapıp sözü uzatacak değilim. Nezih Sünnet'e hizmet etme, Sünnet'i yaşama, eserlerini ve ilimlerini yayma konusunda beni başarılı kılmasını Cenab-ı Hak'dan niyaz ederim.

Bu çalışmamı kabul etmesini, ecrimi bol kılmasını, hatalarımı ve günahlarımı affetmesini, kusurlarımı ve ayıplarımı örtmesini Cenab-ı Hak'dan ümid ediyorum. O çok çok bağışlayıcı ve son derece merhamet edicidir. Bu kitaptan veya hizmet ettiğim diğer kitaplardan istifade edenlerin bana faydalı olacak sâlih dualarından mahrum kalmayacağım inşallah.

Sözlerimi İmam İbnü'l-Cevzî (r.a.)'nin şu duasıyla noktalıyorum:

“Allahım!.. Senin dinini anlatan dile; sana ulaştıran ilimlere nazar eden göze; sana hizmet yolunda yürüyen ayağa; Rasûl'ünün hadisini yazan ele azab etme! Senin izzetin aşkına, beni Cehennem'e koyma! Ehli gayet iyi biliyor ki, ben senin dinini savunuyordum. Allahım!..”

Amin!.

Beyrut, 01 Cemaziyelevvel 1389 H.
Abdülfeṭṭah EBU GUDDE
(Rahmetullahi Aleyh)

Müellif Aliyyü'l-Karî'nin Mukaddimesi

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla
Allah'a sonsuz hamdolsun... Seçtiği kullarına selâm
olsun...

Her şeyi yoktan var eden Allah'ın rahmetine en muhtaç
kulu **Ali bin Sultan Muhammed el-Karî** diyor ki:

Hadis hafızlarından bir gurubun, halk dilinde meşhur
olan hadisleri derlediklerini; bu hadisler arasında hangileri-
nin sahih, hasen, zayıf veya uydurma olduklarını güzel bir
metotla açıkladıklarını görünce; sâbit olan hadislerin sınırı
hatta sayısı bile tesbit edilemeyeceği için, sadece hakkında
“*Bunun aslı yoktur*” veya “*Bu uydurmadır*” denilen hadis-
lerle yetinerek, bu asılsız ve uydurma hadislerin en güzel şe-
kilde tesbit edilmesine vesile olması için, bu konuda yazılan-
ları özetleme düşüncesi gönlüme doğdu.

Hadis hafızlarının uydurma olup olmadığı konusunda ih-
tilaf ettikleri hadisler, bir rivayette uydurma ama diğer riva-
yette sahih olabileceği için, bu çeşit ihtilaflı hadisleri bu ki-
tapta hiç zikretmedim.⁶⁹

---

69 Bu ifade genel olarak ve çoğunlukla doğru olsa da, bazı dipnot-
larda görüleceği gibi; müellif, bu eserinde uydurma olduklarında ih-

Zira bütün bu görüşler, muhaddislerin hadislerin senedlerini incelemeleri sonucu vardıkları görüşlerdir. Aksi takdirde sahih olarak görülen hadisin gerçekte uydurma, uydurma hadisin ise gerçekte sahih olması; hatta yakînî ilim ifade etme konusunda kesin ve açık olan mütevatir hadis olması bile aklen caiz olacağı için;⁷⁰ itimad konusunda kesinlik aramaya gerek yoktur.

Bu sebeptendir ki, Zerkeşi şöyle demiştir: “Bizim (**Sahih değildir**) ifademizle (**Uydurmadır**) ifademiz arasında açık bir fark bulunmaktadır. Zira bir hadisin uydurma olması, o hadiste yalanın sâbit olması demektir. (**Sahih değildir**) sözümüz ise, hadisin güvenilir râviler kanalıyla sâbit olmadığını bildirmektedir. Bu ifade, hadisin tamamen asılsız olduğu anlamında değildir.”⁷¹

Allah’tan isabetli olanı göstererek muvaffak kılmasını niyaz ediyorum. Doğru yola iletecek olan sadece Allah’tır.

---

tilaf edilen bazı hadislerle, uydurma olmayıp da zayıf, hasen, hatta sahih olan bazı hadislerle de yer vermektedir. Örnek olarak; 25, 58, 73, 93, 94, 95, 103, 104, 111, 118, 142, 201, 203, 220, 237 no.lu hadislerle ve diğerlerine bakabilirsiniz..

70 Bu ihtimal, yalancı râvinin meselâ bir rivayette doğru söylemesi ihtimali gibidir. Bu iki ihtimalden her biri, her hangi bir delilden kaynaklanmamaktadır. Dolayısıyla iltifat edilemeyecek tamamen atılacak yanlış bir kanaat olarak kabul edilmelidir.

71 Evet, bu görüş ahkâm hadisleri konusunda doğrudur. Ancak kılaba yazdığım giriş bölümünde (s. 40) geniş bir şekilde açıkladığım gibi; bu görüş, uydurma hadisler konusunda isabetli bir görüş değildir. Zira uydurma hadisler hakkında kullanılan “*Bu hadis sahih değildir*”, ifadesi; “*Bu hadis bâtıldır*”, ifadesi gibidir. Müellif, bu konuyu derinliğine inceleyememiş, yukarıda geçen ifadesinde Zerkeşi ile birlikte aynı görüşü benimsemiştir. Daha sonra müellif, uydurma olduğunda ittifak edilen bir çok hadis hakkında bu eserde nakledeceği veya söyleyeceği “*Sahih değildir*” veya “*Sâbit değildir*” ifadeleriyle çelişkiye düşecektir.

**Uydurma Olduğunda
İttifak Edilen
Hadis Metinleri**

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱- حدیث: اِنَّ شَرَّ مَنْ اَخْلَتْ اِلَيْهِ.

1. HADIS: “İyilik yaptığın kimsenin kötülüğünden sakın.”⁷² Sehavi: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum, demiştir.⁷³

72. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.46; İbnü'd-Decca: *Temyiz*: s.14; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.105; Aclunî, *Keşf*: 1/44. Sehavi'nin sözünün devamı şöyledir. “Bu söz, setef âlimlerinden birinin sözü olabilir. Herkes için geçerli bir ifade değildir. Bu ifade değerli kimseler hakkında değil, seviyesiz kimseler hakkında söylenmiş olmalıdır” (Çev.)

73. (Lâ a'rifuhu/Bunu bilmiyorum) ifadesi veya benzeri bir ifade, hadis hafızlarından biri tarafından kullanılmışsa ve ciddi bir tenkide uğramamışsa; o hadisin uydurma olduğuna hükmedilmesi için yeterlidir.

İbn Arrak, *Tenzihü's-Şeriatü'l-Merfûa*'da (1/7-8) şöyle diyor: “Uydurma hadisin bazı alâmetleri vardır: Bunlardan biri, İmam Fahreddin Razi'nin zikrettiği gibi; hadisin, hadislerin istikrar bulup derlenip toplandığı bir zamanda rivayet edilmiş olup araştırıldığı halde ne râvilerin hafızalarında ne de kitapların derinliklerinde bulunamamasıdır. Sahabe asrı ile ona yakın dönemde henüz hadisler istikrar bulup derlenmemişti. O dönemde râvilerden biri başkalarını bilmediği bir hadisi rivayet edebilirdi.”

Hafız Alâî diyor ki: “Boyle bir araştırmayı ancak; İmam Ahmed, Ali b. Medinî, Yahya b. Main ve bunlardan sonra yaşayan Buharî, Ebu Hatim, Ebu Zûr'a ile sonrakilere Nesai, Darakut-nî gibi bütün hadisler hakkında ya da hadislerin büyük çoğunluğu hakkında bilgi sahibi olan büyük hadis hafızı yapabilir. Zira

۲- حدیث: **إِنتَقُوا الْبَرْدَ ، فَإِنَّهُ قَتَلَ أَخَاكُمْ أَبَا الدَّرْدَاءِ.**

2. HADİS: “Soğuktan sakınınız. Zira o kardeşiniz Ebu'd-Derdâ'yı soğuk öldürmüştür.”⁷⁴ Sehavi: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum, demiştir.⁷⁵

۳- حدیث: **إِنتَقُوا ذَوَى الْعَاهَاتِ.**

3. HADİS: “Bulaşıcı hastalığa yakalananlardan sakının.”⁷⁶ Sehavi: Bunu –hadis olarak– görmedim, demiştir.⁷⁷

bir hadisin uydurma olduğuna hükmedebilmek, genellikle hadisin bütün tariklerini toplamak ve uzak haldelerde rivayet edilen hadislerin tamamı veya büyük bir kısmı hakkında bilgi sahibi olmakla mümkündür. Râvilerin rivayet ettikleri hadislerle rivayet etmedikleri hadisler ancak bu şekilde ayırd edilebilir. Bu mertebeye ulaşmayanlar, bulamadığı bir hadis için nasıl uydurmadır diye hükmedebilirler?”

İbn Arrak devamla diyor ki: “Bundan anlıyoruz ki, Hafız Alâî'nin zikrettiği hadis hafızlarından biri veya onların emsali (Meselâ: Hafız Ziyaeddin Makdisî, İbn Salâh, Münziri, Nevevî, İbn Dakikâ'l-İyd, İbn Teymiyye, Mizzi, Zehabî, Subkî, Zeylaî, İbn Kesir, İbn Receb, Irakî, Heysemî, İbn Hacer, Sehavi ve Süyûtî gibi son dönem hadis hafızları da bu listeye ilave edilebilir, diyorum. Abdülfettah Ebu Guds) böyle bir zat bir hadis hakkında: “*Ben bunu hadis olarak bilmiyorum*”, ya da “*Bunun aslı yoktur*”, derse bu ifade, o hadisin uydurma olduğuna hükmedilmesi için yeterlidir. Doğrusunu on iyi bilen Allah'dır!” İbn Arrak'ın ifadesi, parantez arası ilavesiyle birlikte burada sona ermektedir. Bu konunun geniş açıklaması mukaddimede (s.28-39 arası) geçmişti. Oraya bakınız.

74. bkz. Sehavi, *Makasid* s.17; Aliyyül-Kari, *Kübrâ* s.104; Aclunî, *Keşf* 1/39; Hut, *Esne'l-Metâlib* s.29.

75. Ebu'd-Derdâ (r.a) sahâbi olup, Allah Rasûlü (s.a.v)'nden sonra da uzun bir müddet yaşamış. Hz. Osman'ın halifeliği esnasında hicri 32 yılında vefat etmiştir. Soğuktan öldüğü sabit değildir.

76. bkz. Şehavî, *Makasid* s.18; İbnü'd-Deyba'î, *Temyiz* s.13; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.104; Aclunî, *Keşf* 1/40; Hut, *Esne'l-Metalib* s.29

77. Şehavî'nin *el-Makasidü'l-Hasene* (s.18)'deki ifadesinin devamı şöyledir: Bulaşıcı hastalığa yakalananlardan sakınma emri, halkın zannettiği gibi bulaşıcı hastalığa yakalananlardan uzaklaşma anlamında- olmayıp hastalığın bulaşmasından korkarak kaçınma anlamında olabilir. Buharî'nin *Sahih*'inde (Tıh 19, *Fethu'l-Barî* 10/158 Hadis No: 5707) ve Müslim'in *Sahih*'inde (Selâm Bab 33, *Şerhu'n-Nevevî* 14/213 Hadis No: 2220) Ebu Hureyre (r.a)'den rivayete göre Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: “*Bulaşma, kuşların uğursuzluğu, baykuş uğursuzluğu. Safer ayı uğursuzluğu yoktur. Cüzam'dan aslandan kaçır gibi kaç.*” Hadisin lafzı Buharî'ye attır. Şehavî'nin ifadesi basit tasarrufla birlikte burada sona ermektedir.

Abdulfettah -Ebu Gudde- diyor ki: Bana göre bu hadisin manası şu şekildedir: (Lâ advâ) “Bulaşma yoktur” demek, birbirinize hastalık bulaştırmayın demektir. Yani bulaşıcı hastalığa yakalanan kişi, Allah'ın takdiriyle hastalığı bulaştırmaktan kaçınarak sağlıklı kişilerle beraber olmaktan sakınsın. Buradaki (lâ advâ) kelimesindeki (lâ); “*Kime bu aylarda hac farz olursa, hacda cinsel davranışlarda bulunmak, günaha yönelmek ve tartışmak yoktur.*” (Bakara: 197) meâlindeki ayetinde geçen (lâ rafese) kelimesindeki (lâ) gibi nehiy (yasaklama ve sakındırma) anlamındadır. Yani hac görevlerini yerine getirme esnasında -ihramlı iken- cinsel davranışta bulunmasın, günaha yönelmesin, tartışmasın, demektir.

Bu sahih hadisin devamındaki (ve-lâ tiyerate) kelimesindeki (lâ) da aynı şekilde nehiy (yasaklama ve sakındırma) anlamındadır. “*Kuşların uğursuzluğu yoktur*”, demek kuşların uçuşunu uğursuz saymayın, demektir. Zira araplar Cahiliye döneminde kuşların uçuşundan uğursuzluk anlamı çıkarırlar, onları gidecekleri yerden engellemeye çalışırlardı.

“*Baykuş uğursuzluğu yoktur*” (ve-lâ hâmete), demek, baykuşu uğursuz saymayın, demektir. Cahiliyette Araplar, öldürülen kişinin intikamı alınmazsa, onun ruhunun baykuş olacağına, bu baykuşun onun intikamı alınmaya kadar “beni kanla sulayın”, dediğine inanırlardı. İslâm, bu çeşit bütün batıl inançları yasaklamıştır.

“*Safer ayı uğursuzluğu yoktur*” (ve-lâ safera), demek Safer ayı-

nı uğursuz saymayın, demektir. Araplar, savaşın, baskınların, intikamın yasaklandığı mübarek haram aylarından çıkıp da ölümün, savaşın, soygun ve baskınların yapıldığı Safer ayına girdiklerinde bu durum onlara çok ağır geliyordu. Bu da, Cahiliyette arapların Safer ayını uğursuz saymalarına sebep olmuştu. İslâm ise bu inancı yasaklamıştır. Zira vakit; sadece vakit olması açısından uğursuzluk veya zarar getirmez. Uğursuzluk veya zarar, insanın bu vakitte yaptığı kötülükten doğmaktadır. Kötü kişi kötülüğü işlemek suretiyle, zamana da zeminine de uğursuzluk getirmektedir, aksi ise doğru değildir.

Peygamberimiz (s.a.v)'in "*Cüzzam'dan aslandan kaçır gibi kaç*", ifadesi; aynı hadisin devamı olup bazı âlimlerin zanettikleri gibi ayrı bir hadis değildir. Böylece hadisin başı ile sonu arasında tam olarak irtibat kurulmaktadır. Hikmet deryası Rasûl-i Ekrem (s.a.v), sağlıklı insanın Allah Teâlâ'nın takdiriyle kendisini koruması için, hastalığa sebep olan şeylerden kaçınmasını emrettiği gibi; bulaşıcı hastalığa yakalanan hastanın da, yine Allah Teâlâ'nın takdiriyle başkalarına hastalığı bulaştırıp onları da hasta etmemesi için, sağlıklı insanlarla birlikte olmasını yasaklamaktadır.

Bu mana, Buharî'nin *Sahihinde* (Tıb 54 *Fethu'l-Barî* 10/243 Hadis No: 5774) ve Müslim'in *Sahihinde* (Selâm Bab 33 *Şerhu'n-Nevevî* 14/215 Hadis No: 2221) Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet ettiği şu hadise tam olarak uygunluk arz etmektedir:

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: "*Hastalıklı olan, sa-
kın sağlıklı olanla beraber olmasın.*" Hadisin lafzı Buharî'ye a-
ittir. Bu hadiste Rasûlullah (s.a.v), hastalıklı develerin sahibi-
ne, bu develeri sağlıklı develerin yanına koymayı yasaklamak-
tadır. Bunun sebebi, Allah Teâlâ'nın takdiriyle meydana gele-
cek olan bulaşma olayıdır.

Dolayısıyla İslâm, maddi varlıklarda bulaşma olayını kabul etmektedir. Hatta manevî konularda bile bulaşma olayı kabul edilmektedir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) buyuruyorlar ki: "*Kişi, arkadaşının dini üzerinedir. Sizden biriniz, kiminle ar-
kadaşlık yaptığına iyi baksın.*" Bu hadisi Ebu Davud (4/259) ve Tirmizi (9/223 Zühd 45); Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir.

Yine Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır: "*Sadece mü'minle
arkadaşlık yap. Yemeğini de sadece takva sahipleri resin.*" Bu
hadisi Ahmed (3/38), Ebu Davud (4/259 Edeb 16), Tirmizi
(9/242 Zühd 56), İbn Hibban (1/383) ve Hakim (4/128); Ebu Sa-
id el-Hudrî'den rivayet etmişlerdir.

۴- حدیث: اِجْتِمَاعُ الْخَضِرِ وَالْيَاسِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فِي كُلِّ عَامٍ فِي الْمَوْسِمِ بِمَنَى.

4. HADİS: “Hızır ve İlyas (a.s)’ın her yıl hac mevsiminde Mina’da buluşması hakkındaki hadis:⁷⁸ Askalâni diyor ki: Bu konuda hiçbir şey sabit olmamıştır.

۵- حدیث: اِجْتَمِعُوا وَارْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ، اجْتَمِعْنَا وَرَفَعْنَا أَيْدِينَ، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ -ثَلَاثًا- كَيْلًا يَذْهَبَ الْقُرْآنُ؛ وَأَعِزَّ الْعُلَمَاءَ، كَيْلًا يَذْهَبَ الدِّينُ.

5. HADİS: “Toplanın ve ellerinizi kaldırın,” dedi. Toplandık ve ellerimizi kaldırdık. Sonra -üç defa- şöyle buyurdu: “Allahım!.. Kur’ân’ın kaybolmaması için öğretmenleri bağışla. Dinin kaybolmaması için âlimleri aziz eyle.”⁷⁹ Uydurmadır.

وَكَذَا: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ، وَأَطِلْ أَعْمَارَهُمْ، وَبَارِكْ لَهُمْ فِي كَسْبِهِمْ.

Yine Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır: “Her doğan çocuk, fitrât üzerine doğar. Onu yahudi, mecusi veya nasrani yapan ana-babasıdır.” Bu hadisi Buhârî (3/197 Cenaiz 80) ve Müslim (16/207 Kader 35) rivayet etmiştir. Bu lafız, Buhârî’ye aittir. Yani ana-baba, çocuğunun yahudi, nasranî ve mecusilerle birlikte olması sebebiyle onun yahudi, nasranî ve mecusi olmasına sebep olmaktadır.

78. bkz. İbn Hacer el-Askalâni, *İsabe*: 2/118; Şehavî, *Makasid*: s.22; İbnü’l-Deyba: *Temyiz* s.14. Aliyyü’l-Karî, *Kübra*: s.106; Aclunî, *Keşf*: 1/49.

79. bkz. Süyûtî, *Leâli*: 1/198; Aliyyü’l-Karî, *Kübra*: s.107; Aclunî, *Keşf*: 1/49.

Aynı şekilde: "Allahım!.. Öğretmenleri bağışla. Ömürlerini uzun eyle ve kazançlarını bereketli eyle."⁸⁰ hadisi de uydurulmuştur. *Leâli'*de böyle denilmiştir.⁸¹

٦- حديث: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ -ثَلَاثًا- كَيْلًا يَذْهَبَ الْقُرْآنُ؛ وَأَعِزَّ الْعُلَمَاءَ، كَيْلًا يَذْهَبَ الدِّينُ.

6. HADİS: "Allahım!.. Kur'anın kaybolmaması için öğretmenleri bağışla. Dinin kaybolmaması için âlimleri aziz eyle."⁸² Uydurmadır. *Leâli'*de böyle denilmiştir.⁸³

٧- حديث: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ ، وَأَطِلْ أَعْمَارَهُمْ، وَبَارِكْ لَهُمْ فِي كَسْبِهِمْ .

7. HADİS: "Allahım!.. Öğretmenleri bağışla. Ömürlerini uzun eyle ve kazançlarını bereketli eyle."⁸⁴ Uydurmadır. *Leâli'*de böyle denilmiştir.⁸⁵

٨- حديث: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَقُولَ فِي الدِّينِ بِغَيْرِ عِلْمٍ.

80. bkz. Süyûtî, *Leâli'* 1/198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.107; Aclunî, *Keşf* 1/49.

81. Süyûtî, *Leâli'* 1/198-199

82. bkz. Süyûtî, *Leâli'* 1/198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.107; Aclunî, *Keşf* 1/49.

83. Süyûtî, *Leâli'* 1/199. Müellif Aliyyü'l-Karî, bu ve bundan sonraki hadisi 5. hadis ile birlikte zikretmiştir. Ben de bu iki hadisi dikkat çekmek için iki ayrı rakamla bağımsız iki hadis olarak zikrettim.

84. bkz. Süyûtî, *Leâli'* 1/198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.107; Aclunî, *Keşf* 1/49.

85. Süyûtî, *Leâli'* 1/198

8. HADİS: “Allahım!.. Din hakkında bilgisizce konuşmaktan sana sığınırım.” Hadis olarak bulunamamıştır.

۹- حَدِيث: اَللّٰهُمَّ اَيِّدِ الْاِسْلَامَ بِاَحَدِ الْعُمَرَيْنِ.

9. HADİS: “Allahım!.. İslâm’ı iki Ömer’den biriyle destekle.”⁸⁶ Bu lafızla aslı yoktur.⁸⁷

۱۰- حَدِيث: اٰخِرُ الطَّبِ الْكُئِى.

10. HADİS: “Dağlama ile tedavi, en son tedavidir.”⁸⁸ İbnü’l-Deyba’nın dediği gibi; bu, hadis değil, (halk arasında yaygın) bir sözdür.

۱۱- حَدِيث: اٰيَةٌ مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ خَيْرٌ مِنْ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ.

11. HADİS: “Allah’ın kitabından bir âyet, Muhammed ve ehl-i beytinden daha hayırlıdır.”⁸⁹ Askalânî: Bunu –hadis olarak– görmedim, demiştir.

86. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.87; İbnü’l-Deyba’: *Temyiz*: s.38; Aliyyü’l-Karî, *Kübrâ*: s.132; Aclunî, *Keşf*: 1/210; Hut, *Esne’l-Metâlib*: s.72.

87. Bunun yerine aynı manadaki şu –hasen– hadis yeterlidir: “Allahım!.. Şu iki adamdan: Ebu Cehil veya Ömer b. Hat-tab’dan hangisi sana daha sevgili ise onunla İslâm’ı aziz et.” Bu hadisi Ahmed *Müsned*’inde (2/25), Tirmizî *Cami*’inde (Menakıb 17), İbn Sa’d *Tabakat*’ta, Beyhakî *Delâil*’de; Harice b. Abdillâh b. Süleyman b. Zeyd b. Sabit’ten; o Nafi’dan; o da İbn Ömer’den bu lafızla merfû olarak rivayet etmiştir. (Sehavî, *el-Makasidü’l-Hasene*: s.87)

88. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.5; İbnü’l-Deyba’, *Temyiz*: s.11; Aliyyü’l-Karî, *Kübrâ*: s.100; Aclunî, *Keşf*: 1/14

89. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.6; İbnü’l-Deyba’: *Temyiz*: s.11. Aliyyü’l-Karî, *Kübrâ*: s.100; Aclunî, *Keşf*: 1/20; Hut, *Esne’l-Metâlib*: s.23. Sehavî, diyor ki: “Bunu –hadis olarak– görmüdim. Benden önce hocam İbn Hacer el-Askalânî de aynı ifadeyi kullanmıştır.”

۱۲- حدیث: أَبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَصِحَّ كِتَابُهُ.

12. HADİS: "Allah, kendi Kitabından başka bir kitabın sahih olmasını murad etmemiştir."⁹⁰ Sehavi: Bunu -hadis olarak- bilmiyorum, demiştir.⁹¹

۱۳- حدیث: أَخْفُوا الْخِتَانَ ، وَأَعْلِنُوا النِّكَاحَ .

13. HADİS: "Çocukların sünnetini gizli tutun. Nikâhı duyurun."⁹² Sehavi diyor ki: Birinci cümlemin ash yoktur.

۱۴- حدیث: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَنْزِلَ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا

نَزَلَ عَنْ عَرْشِهِ بِذَاتِهِ.

14. HADİS: "Allah dünya semasına inmeyi murad edince, arşından bizzat iner."⁹³ Bunu hadis olarak rivayet eden deccaldır.⁹⁴

90. bkz. Sehavi, *Makasid* s.15; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.12 Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.101; Aclunî, *Keşf* 1/35.

91. Bu, İmam Şafî (r.a)'nin sözüdür. Şafî'nin talebesi Müzenî diyor ki: Şafî'ye *Risale* kitabını seksen defa okudum. Her defasında yeni bir hata bulur, "Getir, dur bakalım. Bunu düzeltelim. Allah, kendi kitabından başka bir kitabın sahih olmasını murad etmedi", derdi. Bunu İmam Abdülaziz el-Buharî, İmam Pezdevî'nin *Usulüne* yazdığı *Keşfü'l-Esrar* adındaki şerhinin başlarında (1/4) zikretmiş. İbn Abidin de *Reddül-Muhtar* haşiyesinde (1/19) nakletmiştir.

Hatib Bağdadi, *Müdihu Evhâmü'l-Cem' ve't-Tefrik* kitabında (1/6) Müzenî'nin şu sözünü nakletmiştir: "Bir kitap aşıyla yetmiş defa karşılaştırılrsa bile, yine o kitapta hata bulunur. Allah, kendi kitabından başka bir kitabın sahih olmasını murad etmemiştir."

92. bkz. Sehavi, *Makasid* s.28; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.16; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.111; Aclunî, *Keşf* 1/70. Hut. *Esne'l-Metahib* s.37.

۱۵ - حدیث: - قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - إِذَا أَرَدْتُ أَنْ أُخَرِّبَ

الدُّنْيَا بَدَأْتُ بِبَيْتِي فَخَرَّبْتُهُ، ثُمَّ أَخَرَّبْتُ الدُّنْيَا.

15. HADİS: "Allah Teâlâ buyurdu ki: Dünyayı tahrip etmek istediğimde önce Beyt'imi tahrip ederim. Sonra dünyayı tahrip ederim."⁹⁵ İrakî diyor ki: Bunun aslı yoktur.⁹⁶

۱۶ - حدیث: إِذَا جِئْتُ يَا مُعَاذُ إِلَى أَرْضِ الْحَصِيبِ

فَهَزُولُ؛ فَإِنَّ فِيهَا الْخُورَ الْعَيْنِ.

16. HADİS: "Ya Muaz!.. Husayb⁹⁷ arazisine gelince

93. bkz. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûat*: s.2; Şehavî, *Makasid*: s.15; İbnü'd-Deybâ', *Temyiz*: s.12; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.112; Aclunî, *Keşf*: 1/80.

94. Süyûtî'nin *Zeylül-Mevzûat* (s.2-3)'ında ifade edildiği gibi: Bu sözü hadis olarak rivayet eden kişi, Ebubekir Muhammed b. İsa et-Tarasûsî'dir. Tarasûsî diyor ki: Bize Nuaym b. Hammad rivayet etti. O da şöyle dedi: Bize Cerîr rivayet etti. O Leys'den, o da Bîşr'den, o da Enes'den Allah Rasûlu'nun şöyle buyurduğuna rivayet etti..." Süyûtî, bunu naklettikten sonra bu rivayete şu tenkidî yöneltmiştir: "Nuaym b. Hammad, belâlı pek çok haberleriyle bizi yordu. Onun rivayetlerini ne kadar savunabiliriz ki!.. Bu hadisi Nuaym'den rivayet eden Tarasûsî hakkında İbn Adîyy şöyle demiştir: Rivayet ettiği hadislerin çoğunun mütabii (destekleyici) yoktur. O, hadiste hırsızlık yapan kimseler arasındadır. Başkası ise şöyle demiştir: O, deccal bir muhaddistir. Bu hadisle belâ: ondan mı, yoksa üstadı Nuaym'den mi, bilmiyorum."

95. bkz. Gazzalî, *İhyâ*: 1/243. Dipnot 1; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.112; Aclunî, *Keşf*: 1/81.

96. Hafız Zeyneddin el-İrakî, *Tahrîc Ehâdisi'l-İhyâ*. Kitâbü'l-Hacc. Beytullah'ın ve Mekke-i Muşerrefe'nin Fazileti Babı (Gazzalî, *İhyâ*: 1/243. Dipnot 1)

97. *Kamus*'da deniliyor ki: "Husayb -zübeyr vezninde olup- Yemen'de bir yerdir. Kızları çok güzeldir. *Husayb arazisine* gi-

oradan hızlı geç. Zira orada huriler vardır.”⁹⁸ Bu arazi Yemen’dedir. Şehavî diyor ki: Bunu hadis olarak bilmiyorum.

۱۷- حدیث: إِذَا جَلَسَ الْمُتَعَلِّمُ بَيْنَ يَدَيِ الْعَالِمِ، فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ سَبْعِينَ بَابًا مِنَ الرَّحْمَةِ، وَلَا يَقُومُ مِنْ عِنْدِهِ إِلَّا كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ، وَأَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ حَرْفٍ ثَوَابَ سَبْعِينَ شَهِيدًا، وَكَتَبَ لَهُ بِكُلِّ حَدِيثٍ عِبَادَةَ سَنَةٍ.

17. HADİS: “Talebe alimin önüne oturunca, Allah ona yetmiş rahmet kapısı açar. Talebe, onun yanından kalktığı anda annesinden doğduğu gibi günahsız kalkar. Allah, ona her harfe karşılık yetmiş şehid sevabı verir, her hadise karşılık bir senelik ibadet yazar.”⁹⁹ Zeyl’de: Bu uydurmadır, denilmiştir.¹⁰⁰

۱۸- حدیث: إِذَا خَضَرَ الْعِشَاءَ وَالْعِشَاءَ، فَأَبْدَوْا بِالْعِشَاءِ.

18. HADİS: “Yatsı namazı ile akşam yemeği aynı

---

rince oradan hızlı geç. sözü bu yer hakkındadır.” (bkz. Firûzâbâdî, el-Kamusu'l-Muhît s.95 II.bsk. Daru'r-Risale, Beyrut 1987 M.)

98. bkz. Şehavî, *Mukasid*: s.15; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.19; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*: s.113; Aclunî, *Keşf* 1/88.

99. Devamı şöyledir: “Allah –talebenin okuduğu- her vaprğa karşılık bir şehir bina eder. Bu şehirlerden her biri dünyanın on katı kadardır.”

100. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzuat*: s.47 (bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kubra*: s.113; Aclunî, *Keşf* 1/88.

anda olursa, önce yemekten başlayın.”¹⁰¹ Iraki diyor ki: Hadis kitaplarında bu lafızla ash yoktur.¹⁰²

۱۹- حدیث: إِذَا رَأَيْتَ الْقَارِئَ يَلُودُ بِالسُّلْطَانِ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَصٌّ، وَإِذَا رَأَيْتَهُ يَلُودُ بِالْأَغْيَاءِ فَاعْلَمْ أَنَّهُ مُرَاءٍ، وَإِيَّاكَ أَنْ تُخَدَعَ فَيَقَالَ لَكَ: تَشْفَعُ وَتَذَرُ عَنْ مَظْلُومٍ، أَوْ تَرُدُّ مَظْلَمَةً، فَإِنَّ هَذِهِ خَدَعَةٌ إِبْلِيسَ، اتَّخَذَهَا فُجَارُ الْقُرَاءِ سُلْمًا.

19. HADİS: “Kur’ân okuyanın sultana sığındığını görürsen, bil ki o hırsızdır. Onun ahmaka sığındığını görürsen, bil ki o gösterişçidir. Sana: Sen şefaet et de böylece mazlumun cezasını düşüresin, ya da haksızlığı gideresin, denildiğinde aldanmaktan sakın. Zira bu İblis’in hilesidir. Günahkâr Kur’ân okuyucuları bunu

101. bkz. Sehavi, *Makasid* s.38; İbnü'd-Deyba': *Temyiz* s.20; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.113; Aclunî, *Keşf* 1/90; Hut, *Esne'l-Metalib* s.43.

102. Bunu Iraki *Şerhu Süneni't-Tirmizi*'de söylemiştir. (Sehavi, *el-Makasidü'l-Hasene* s.38) Iraki, *Tahrîcü Ehâdisi't-Ihyâ'da* Yemek Edepleri bölümünde ise şöyle demiştir: “Bu konuda meşhur olan hadis: “Akşam yemeği hazır olur da namaz için kaamet getirilirse, önce yemek yiyin”, şeklindedir.

Iraki'nin işaret ettiği şu sahih hadis, –yukarıdaki– uydurma hadise ihtiyaç bırakmamaktadır: Buhari (9/505) ve Müslim (5/45)'in Enes (r.a)'den rivayetine göre Allah Rasûlü (s.av) şöyle buyurmaktadır: “Akşam yemeği hazır olur da namaz için kaamet getirilirse, önce yemek yiyin”. Bu konudaki “Yemek hazır olduğunda namaz yoktur”, hadisi de sahihtir. Bu hadisi Müslim (5/47) Hz. Aişe (r.a) vasıtasıyla Peygamberimiz (s.a.v)'den rivayet etmiştir. Bu hadis, nehiy –olumsuz ifade– olup, nehiy (yasaklama) anlamındadır. Yani hiç kimse arzuladığı yemek hazır olduğunda namaz kılmasın, demektir.

kendilerine basamak edindiler.” Bu söz, Sevrî'nin sözüdür.¹⁰³

Yine şu söz de Sevrî'nin sözüdür: “Ben kızdığım biriyle karşılaşırım da, o bana, Nasıl sabahladın? derse, kalbim ona karşı yumuşuyor. Ya insan tiritlerini yediği ve yaygılarında oturduğu kimseye nasıl karşı çıkabilir?.”¹⁰⁴

Bu konuda şu zayıf hadis gelmiştir: “*Allahım!.. Hiç bir fâcirin nimetini bana nasib etme ki, kalbim ona meyletmesin.*”¹⁰⁵

Denilmiştir ki: Alim kimse arandığında, o şümdi emirin kapısındadır, denilmesi ne kadar çirkindir!..

۲۰- حدیث: إِذَا صَدَقَتِ الْمَحَبَّةُ سَقَطَتْ شُرُوطُ الْأَدَبِ.

103. Sevrî: İmam, muhaddis, müfesss ve fakih Süfyan es-Sevrîdir. Bu hadisi Ebu Nuaym el-İsbehânî *Hilyetü'l-Evliyâ'da* (6/376-377) Süfyan es-Sevrî'nin hayatını anlatırken nakletmiştir. Asıl nüshada bu hadisin metninde tahrif ve eksiklik olup bu eksiklik *Hilye*'den düzeltilmiştir.

104. Ebu Nuaym, *Hilye*: 7/17

105. Bu hadisi Gazzalî, *İhya'da* (2/149) Helâl ve Haram Bölümünde sultanlar ve zâlimlerle birlikte olmanın helâl olduğu durumlar babında zikretmiştir. Onun lafzı şu şekildedir: “*Allahım!.. Hiçbir fâcirin nimetini bana nasib etme ki, kalbim onu sevmesin.*” Irakî'nin *İhya Tahrici*'ndeki lafzı da bu şekildedir. Irakî diyor ki: “Bu hadisi İbn Murdevcîh *Tefsirde* Kesir b. Atiyye vasıtasıyla ismi bilinmeyen meçhul bir râviden rivayet etmiştir. Bunu Ebu Mansur Deylemî *Müsnedü'l-Fıdevsde* Muaz'dan; Ebu Musa el-Medîni *Tazyîfü'l-Ümürü ve'l-Evâm* kitabında ehli beyt tarikiyle mürsel olarak rivayet etmiştir. Hadisin bütün isnadları zayıftır.”

Gazzalî, bu hadisi ikinci defa *İhya'da* (4/298) Muhabbet, şevk ve ünsiyet bölümünde Muhabbetin Hakikati ve Sebepleri konusunun sonunda nakletmiştir. Irakî burada hadisi Deylemî'den tahrir etmiş ve “Deylemî, bunu zayıf ve munkatî- kesintili- bir senedle rivayet etmiştir,” ifadesini kullanmıştır.

20. HADİS: “Sevgi samimi ise, edep şartları düşer.”¹⁰⁶ İbnü'd-Deyba': Hadis değildir, demiştir.

٢١- حديث: إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَيَّ فَعَمِّمُوا.

21. HADİS: “Bana salâvat getirdiğinizde umumî ifade kullanın.”¹⁰⁷ Sehavî diyor ki: Bu lafızla görmüdüm.¹⁰⁸

٢٢- حديث: إِذَا كَانَ الْفَيْءُ ذِرَاعًا وَنِصْفًا إِلَى ذِرَاعَيْنِ فَصَلُّوا الظُّهْرَ.

22. HADİS: “Gölge bir buçuk iki zira' arasında olursa öğle namazını kılın.”¹⁰⁹ Bâtıldır.

٢٣- حديث: إِذَا كَتَبَ أَحَدُكُمْ كِتَابًا فَلَا يَكْتُبْ عَلَيْهِ: بَلِّغْ؛ فَإِنَّهُ اسْمُ شَيْطَانٍ، وَلَكِنْ يَكْتُبْ عَلَيْهِ: اللَّهُ.

106. bkz. Sehavî, *Makasid* s.40; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.21; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.116; Aclunî, *Keşf* 1/116.

107. bkz. Hatib, *Tarihu Bağdad* 7/281; 8/105; Sehavî, *Makasid* s.40; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.21; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.116; Aclunî, *Keşf* 1/98; Hut, *Esne'l-Metalib* s.45.

108. Sehavî'nin *el-Makasidü'l-Hasene*'deki (s.40) sözünün devamı şöyledir: “Bu ifade, “Bana ve Allah'ın diğer Peygamberlerine salavat getirin. Zira Allah beni Peygamber gönderdiği gibi, onları da Peygamber olarak gönderdi.” hadisinin manasıdır.” Zikri geçen hadisi Beyhakî *Şüabü'l-İman*'da (1/148 No: 131)Ebu Hureyre'den: Hatib Bağdadî *Tarihu Bağdad*'da (7/381) Enes'den şu lafızla rivayet etmişlerdir: “Bana, Allah'ın Nebilerine ve Rasûllerine salavat getirin. Zira Allah beni Peygamber gönderdiği gibi, onları da Peygamber olarak gönderdi.” Bu, zayıf bir hadistir.

109. bkz. Sehavî, *Makasid* s.40; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.21; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.116; Aclunî, *Keşf* 1/101.

23. HADİS: "Sizden biriniz, bir yazı yazdığında o yazıya 'Beleğa' yazmasın. Zira o şeytan ismidir. Sadece 'Allah' yazsın."¹¹⁰ Uydurmadır. *Leâli'* de böyle denilmiştir.¹¹¹

٢٤- حديث: إِذَا كُنْتَ عَلَى الْمَاءِ فَلَا تَبْخُلْ بِالْمَاءِ.

24. HADİS: "Sudan sorumlu olduğunda suda cimrilik yapma."¹¹² Sehavi: Bunu -hadis olarak- görmedim, demiştir.

٢٥- حديث: إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَامْقُلُوهُ ثُمَّ انْقُلُوهُ.

25. HADİS: "Sivrisinek sizden birinizin tabağına düştüğünde onu -yemeğe- iyice batırın."¹¹³ Sahihdir. Ama "yemeğe batırın ve sonra atın" ifadesi uydurmadır.¹¹⁴ *Muğrib*'de böyle denilmiştir.¹¹⁵

110. bkz. Süyûtî, *Leâli'* 1/215; Sehavi, *Makasid* s.40; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.21; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.117; Aclunî, *Keşf* 1/101.

111. Süyûtî, *Leâli'* 1/215

112. bkz. Hatib, *Tarihü Bağdad* 9/52; Ebu Nuaym, *Hilye* 3/14; Sehavi, *Makasid* s.44; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.23; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.117; Aclunî, *Keşf* 1/103; Hut, *Esne'l-Metalib* s.49.

113. Ebu Ubeyd: "Sineğin, hastalığa sebep olduğu gibi şifaya sebep olması için, onu yemeğe veya içeceğe iyice batırın. Bu, Allah Teâlâ'nın sineğe ilhamıyla olur", demiş; Mutarrizî de *Muğrib*'de bunu nakletmiştir. (Biyolojik incelemelere göre; sinek, yiyecek ve içeceklere toksin salgıladığı gibi, antı-toksin de salgılamaktadır Çev.)

114. bkz. Mutarrizî, *Muğrib* 2/187; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.118; Aclunî, *Keşf* 1/108.

115. Mutarrizî, *Muğrib* 2/187

٢٦- حديث: أَرْبَعٌ لَا يَشْبَعَنَّ مِنْ أَرْبَعٍ: أَرْضٌ مِنْ مَطَرٍ، وَأَنْثَى مِنْ ذَكَرٍ، وَعَيْنٌ مِنْ نَظَرٍ، وَعَالَمٌ مِنْ عِلْمٍ.

26. HADİS: Dört şey dört şeye doymaz: Toprak yağmura, kadın erkeğe, göz bakmaya, âlim ilme doymaz.¹¹⁶ İbnü'l-Cevzi bunu “*Mevzûât*” kitabında¹¹⁷ zikretmiştir.¹¹⁸

٢٧- حديث: الْأُرْزُ.

27. PİRİNÇ HADİSİ¹¹⁹: Sâbit değildir. İbnü'd-Deyba' bu şekilde zikretmiştir.¹²⁰

٢٨- حديث: الْأَرْضُ فِي الْبَحْرِ كَالْإِضْطَبَلِ فِي الْبَرِّ.

28. HADİS: Denizdeki toprak, karadaki ahır gibidir.¹²¹ Bunun aslı bulunamamıştır.¹²²

116. bkz. İbnü'l-Cevzi, *Mevzûât* 1/234-236; Zehebî, *Mizan* 1/542; Şehavi, *Makasid* s.47; İbnü'd-Deyba', *Temvîz* s.24; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.118; Aclunî, *Keşf* 1/116; Hut, *Esne'l-Metalib* s.51.

117. İbnü'l-Cevzi, *Mevzûât* 1/234-236

118. Hafız Zehebî, *Mizanü'l-İtidal*'de (1/542) bu “uydurma” hadisi Huseyn b. Ulvan el-Kelbî'nin biyografisinde onun tarikiyle nakletmiş, sonra da şu sözü ilâve etmiştir. “Ben de derim ki: Yalancı da yalana doymaz.”

119. Bu hadis, Lâmi harfinde 252 nolu hadis olarak gelecek olan: “Pirinç adam olsaydı yumuşak huytu olurdu” şeklindeki hadistir.

120. bkz. Şehavi, *Makasid* s.49; İbnü'd-Deyba', *Temvîz* s.25, 152; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.119; Aclunî, *Keşf* 1/126; Hut, *Esne'l-Metalib* s.100.

121. Bazı kitaplarda “topraktaki ahır gibidir”, denilmiştir.

122. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.119; Aclunî, *Keşf* 1/125.

۲۹- حدیث: أَضْفِ الْبَيَّةَ ، وَتَمَّ فِي الْبَرِّيَّةِ.

29. HADİS: "Niyetini saf kıl. Toprakta uyu."¹²³ Hadis değildir. İbnü'd-Deyba' bu şekilde zikretmiştir.¹²⁴

۳۰- حدیث: أَضْلُ كُلِّ دَاءٍ الرِّضَا عَنِ النَّفْسِ.

30. HADİS: "Bütün dertlerin aşlı, insanın kendi nef-sinden hoşnut olmasıdır."¹²⁵ Selef alimlerinden birinin sözü olup hadis değildir. İbnü'd-Deyba' bu şekilde zik-retmiştir.

۳۱- حدیث: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عِمَامَةِ صَمَاءَ.

31. HADİS: "Dilsiz sarıktan¹²⁶ Allah'a sığınırım."¹²⁷ Süyüti diyor ki: Bunun aşlı yoktur.¹²⁸

123. bkz. Sehavi, *Makasid* s.47; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.29; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.122; Acluni, *Keşf* 1/146; Hut, *Esne'l-Metalib* s.58.

124. Yani İbnü'd-Deyba, bu hadisi *Temyizü't-Tayyib Minel Habis Fi-Ma Yedüru Alâ' Elsinetin-Nâs Mine'l-Hadis* kitabında zikret-miştir. Ancak hadis, kitabın yayınlanmış baskılarında yoktur. Da-ha doğrusu ben onu bu baskılarda bulamadım. Kitabın aşlı olan Sehavi'nin *el-Makasidü'l-Hasene Fi Beyan Kesir Mine'l-Ehadiş'l-Müştehra Ale'l-Elsine* kitabında (s.61) mevcuttur. (Not: Bu hadis, *Temyizü't-Tayyib* kitabının elimizdeki Daru'l-Kütübü'l-İlmîyyenin Beyrut 1401/1991 tarihli yeni baskısının 29. sayfasında 144.no.lu hadisin sonunda numarasız olarak yer almaktadır. Muhakkık Abdülfettah Ebu Gude merhumun elindeki nusha, kitabın sonun-daki bibliyografyadan anlaşılacağı gibi 1347/1942 yılında yayımla-nan Muhammed Ali Subavh baskısıdır. (Çev.)

125. bkz. Sehavi, *Makasid* s.62; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.29; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.122; Acluni, *Keşf* 1/147; Hut, *Esne'l-Metalib* s.58.

126. Dilsiz sarık, ucu omuzdan aşağıya sarkıtılmayan sarık demektir.

۳۲- حدیث: أَعِينُوا الشَّارِي.

32. HADİS: “Müşteriye yardım edin.”¹²⁹ Bu lafızla aslı yoktur.

الْمُشْتَرِي مُعَانٌ.

“Müşteriye yardım olunur,” sözü de böyledir. Bu hükmü İbnü'd-Deyba' zikretmiştir.

۳۳- حدیث: أَفْضَلُ الْعِبَادَاتِ أَحْمَرُهَا.

33. HADİS: “İbadetlerin en faziletlisi en zor olanıdır.”¹³⁰ Zerkeşi: Hadis olarak bilini memektedir, demiştir. İbn Kayyım *Şerhu Menazili's-Sairin*'de: Bunun aslı yoktur, demiştir.

۳۴- حدیث: أَكْثَرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْبُلَّةُ، وَعَلِيُّونَ لِذَوِي الْأَبَابِ.

34. HADİS: “Cennet ehlinin çoğu, aptaldır.”¹³¹ Bu hadisi Bezzar zayıf olarak, Kurtubî ise sahih kabul ederek

127. bkz. Süyûtî, *Hâvî* 1/471; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.123; Aclunî, *Keşf* 1/166.

128. Süyûtî, bunu *el-Hâvî fî'l-Fetâvâ*da (1/471) Âli İmran Sûresi'nin 125. âyeti ile ilgili bir meseleyi zikrederken ifade etmiştir.

129. bkz. Şehavî, *Makasid* s.68; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.32; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.123; Aclunî, *Keşf* 1/166; Hut, *Esne'l-Metalib* s.62.

130. bkz. Şehavî, *Makasid* s.69; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.33; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.123; Aclunî, *Keşf* 1/175; Hut, *Esne'l-Metalib* s.64.

131. bkz. Münavî, *Feyzu'l-Kadir*; Şehavî, *Makasid* s.74; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.34; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.125; Aclunî, *Keşf* 1/186; Hut, *Esne'l-Metalib* s.66.

rivayet etmiştir.¹³² Bu hadis “Cennetin en üst makam-
larında olanlar, akıl sahipleridir”, ilâvesiyle rivayet e-
dilmiştir. Bu ilâvenin aslı yoktur.

Hadisin metninde geçen “Bülh” kelimesi, kendi ha-
linde olan anlamındaki “ebleh” kelimesinin çoğuludur.
“Ebleh” ise, kötülüğün farkında olmayan ve her şeyi
iyi zanneden kimsedir.

Sehl et-Tüsteri, böylelerini kalpleri coşkuyla dolu ve
daima Allah ile meşgul olan kimseler olarak açıkla-
mıştır. Yine denilmiştir ki: Ebleh, dünya hakkında bil-
gisiz olup dininde derin anlayış sahibi olan kimsedir.
Makasid’da şöyle denilmiştir: Böyleleri dünya işlerin-
de bilgisiz olanlardır.¹³³

۳۵- حدیث: أَكْرَمُوا طَهْرَكُمْ.

35. HADİS: “Abdest suyuna değer verin.”¹³⁴ İbn
Teyniyye: Uydurmadır, demiş, *Zeyl*’de¹³⁵ ise, Onun de-
diği gibidir, denilmiştir.

۳۶- حدیث: أَلْسِنَةُ الْخَلْقِ أَقْلَامُ الْحَقِّ.

36. HADİS: “Yaratılmışların dilleri Hakkın kalemleri-

132. Müellif Aliyyü'l-Kari, *el-Mevzûatü'l-Kübrâ*’da (s.126) şöyle
demıştır: “Kurtubi, *Tezkire*’de bu hadisin sahih olduğunu be-
hirmiştir. Hallukî böyle değildir. Bılakîs İbn Adıyy bu hadis
hakkında: Münkerdir, demektedir.”

133. Müellifin, *el-Mevzûatü'l-Kübrâ*’da (s.127) ifade ettiği gibi:
Hadiste geçen ebleh (aptal) kelimesi, “geri zekâlı” anlamında
kullanılmamıştır.

134. bkz. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûat* s.203; Aliyyü'l-Kari, *Kübrâ*
s.127; Acluni, *Kaşf* 1/197.

135. Süyûtî, *Zeylü'l-Mevzûat* s.203

dir.”¹³⁶ Aşlı yoktur. Bu hükmü İbnü'd-Deyba' zikretmiştir.

۳۷- حدیث: أَمَانُ الْعَبْدِ أَمَانٌ.

37. HADİS: “Kölenin verdiği eman (güvence) geçerlidir.”¹³⁷ İbnü'l- Hümam:¹³⁸ Bunun aşlı bilinmemektedir, demiştir.¹³⁹

۳۸- حدیث: أَمِرْتُ أَنْ أَحْكُمَ بِالظَّاهِرِ، وَاللَّهُ يَتَوَلَّى

السَّرَائِرَ.

38. HADİS: “Ben, zâhirle (görünen delillerle) hüküm vermekle emr olundum. Gönülleri bilen ise Allah'tır.”¹⁴⁰ Irakî ve başka âlimler, bunun aşlı olmadığını kesin olarak ifade etmişlerdir.¹⁴¹

136. bkz. Şehavî, *Makasid* s.84; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.37, Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.132; Aclunî, *Keşf* 1/205; Hut, *Esne'l-Metalib* s.70.

137. bkz. İbnü'l-Hümam, *Fethu'l-Kadir* 4/302; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.134.

138. İbnü'l-Hümam, *Fethu'l-Kadir*, Kitabu's-Siyer: 4/302

139. Yani Peygamberimiz (s.av)'den senediyle nakledilen bu lafızla bir hadis bilinmemektedir, demektir. Ancak bu söz Hz. Ömer (r.a)'in sözüdür. Bunu Abdurrezzak. *Musannef* inde (5/222) Hz. Ömer (r.a)'in sözü olarak rivayet etmiştir. Yine Hafız Zeylâi, *Nasbu'r-Râye* kitabında (3/396) Hz. Ömer (r.a)'in sözü olarak nakletmiştir. (Said b. Mansûr. *Sünen*: 2/3 Hadis No: 250-251; Beyhaki, *Sünen*: 9/94)

140. bkz. Şehavî, *Makasid* s.91; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.40, Aliyyü'l-Karî. *Kübra* s.134; Aclunî, *Keşf* 1/192-193, Hut, *Esne'l-Metalib* s.73.

141. Bu söz. İbnü'l-Arabî'nin *Ahkâmü'l-Kur'an*ında (1/148) seh-von hadis olarak ifade edilmiştir. Talebesi Kadî İyaz. *Tertibu'l-Medarik* kitabında (1/101 Fas başkısı) ona uvarak şöyle demiştir: “Beşerin iç âlem hakkında vereceği hükmün, Allah'ın hüküm ve

hikmetini değiştirmesi imkânsızdır. Zira Peygamberimiz (s.av) şöyle buyurmuştur: "Biz Peygamberler topluluğu sadece zahir – görünen deliller ile hükmederiz. Gönülleri bilen ise Allah'tır." Bir başka rivayette: "İç âlemi bilen Allah'tır, denilmiştir. Bir rivayette ise "Bana zahirle (görünen delillerle) hükmetmem emredildi. Gönülleri bilen ise Allah'tır", denilmiştir." Kadı İyaz'ın sözü burada sona ermektedir.

Bu ifade ise bazı âlimlerin dikkat çektiği gibi, hiç kuşkusuz yanlış bir ifadedir. Bu rivayetler asılsızdır. Mizzi, İbn Kesir, Zerkeşi, İbnü'l-Mülakkın, İrakî ve Sehavî gibi dahî hadis hafızları ve başkaları: Bu hadisler ne meşhur hadis kitaplarında, ne de yaygın hadis cüzlerinde bulunmaktadır, demişlerdir.

Burada dikkat çekilmesi gerekli bir husus da şudur: Sehavî, *el-Makasidü'l-Hasene*'de (s.91) bu hadisin hükmünü açıklarken yaptığı bir nakilde hata etmiş, ondan sonra gelen müellif Ahyü'l-Karî *el-Mevzuâtü'l-Kubra*da ve Aclûnî *Keşfü'l-Hafâda* (1/192-193) Sehavî'ye uyararak şöyle demişlerdir: "Nevevî, *Sahihi Müslim Şerhi*'nde; "*Ben insanların kalbini açıp bakmakla, göğüslerini yarmakla emrolunmadım*", hadisini şerh ederken aynen şöyle demiştir: "Bunun anlamı şudur: "Ben, zâhirle (görünen delillerle) hüküm vermekle emrolundum. Gönülleri bilen ise Allah'tır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) de böyle buyurmuştur." Nevevî'den nakledilen söz burada son ermektedir.

Bu nakli ilk yapan Sehavî, Nevevî'nin ifadesini tam nakletmemiş, hata ve yanlışlık buradan kaynaklanmıştır. "Nevevî'nin *Sahihi Müslim Şerhi*'ndeki (Kitabü'z-Zekât, Müellefe-i kulûba zekât verilmesi babı: 7/163) ifadesini aynen nakledelim. Nevevî (r.a) şöyle diyor: "Bu hadisin anlamı şudur: Ben, zahirle –görünen delillerle– hüküm vermekle emrolundum. Gönülleri bilen ise Allah'tır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) de böyle buyurmuştur: "*Onlar bunu söylediklerinde –başkalarının hakkı müstesna– kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Hesapları ise Allah'a aittir.*" Yine bir başka hadiste, şu ifade yer almaktadır: "*Kalbini yarsaydın ya!*"

Nevevî'nin bu ifadesinde; (Ben, zahirle –görünen delillerle– hüküm vermekle emrolundum...) cümlesi, Allah Rasûlü (s.a.v)'ne nisbet edilmemiştir. Sadece ele alınan hadis, Allah Rasûlü (s.a.v)'ne nisbet edilmeyen bu ifadeyle açıklanmıştır. Bu hata, Nevevî'nin ifadesine süratle bakıp da (Nitekim Peygamberimiz de böyle buyurmuştur) ifadesini, sonrasıyla değil de, öncesi ile ilişkili saymaktan kaynaklanmıştır.

۳۹- حدیث: أَمْرًا بِتَضْغِيرِ اللَّقْمَةِ فِي الْأَكْلِ وَتَذْقِيقِ الْمَضْغِ.

39. HADİS. “Yemekte lokmayı küçültmekle ve iyice çiğnemekle emrolunduk.”¹⁴² Nevevî: Sahih değildir,¹⁴³ demiştir.

(Zahirle –görünen delille– hüküm verme hakkındaki bazı sahih hadisler)

Hadis olmayan bu söz yerine; Buharî’nın Kitabul-Megazî’de Hz. Ali b. Ebî Talib ve Halid b. Velid’in Veda Haccından önce Yemen’e gönderilmeleri hakkında (*Fethul-Barî* 8/53-54); ve Muslim’in az önce adı geçen konuda (7/163) naklettikleri şu hadis yeterlidir. Ebu Said el-Hudri (r.a) anlatıyor:

Münafıklıkla nitelenen biri Allah Rasûlü (s.av)’ne:

– Allah’dan kork, dedi. Bunun üzerine Halid b. Velid:

– Ya Rasûlallah!.. Bunun boynunu vurayım mı? dedi. Peygamberimiz (s.av):

– Hayır, Belki de o namaz kılan biridir, diye cevap verdi. Halid:

– Nice namaz kılan –münafık– lar var ki, kalbinde olmayan şeyi dilleriyle söylüyorlar, dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.av) şöyle buyurdu: “*Ben insanların kalbini açıp bakmakla, göğüslerini yarmakla emrolunmadım.*”

Şevkânî, *İnsadü’l-Fuhûl*’de (s.255) (Delillerin birbirlerine denk gelmesi ve Tercih) bahsinde diyor ki: “*Biz zahirle –görünen delille– hükmederiz, hadisinin aklı yoktur ama manası doğrudur.*” Hz. Abbas (r.a) Peygamberimiz (s.a.v)’e, Bedr’e zorlama sonucu katıldığını söylediğinde; Peygamberimiz (s.a.v)’in ona: “*Dış görünüşün bizim aleyhimize idi*”, demesi; bir başka hadiste: “*Ben duyduklarımınla hükmederim*”, buyurması gibi bazı hadislerde bu mana ifade edilmektedir.

142. bkz. Sehavî, *Makasid* s.94; İbnü’l-Deyba’, *Temyiz* s.40; Ahyyü’l-Kari, *Kübra* s.136; Hul, *Esne’l-Metalib* s.74.

143. Yani bu hadis bâtıldır, kesinlikle sahih diye nitelendirilmez, demektir. Hadis hakkında “Lâ Yesbüti” (sabit değildir) denildiğinde de böyledir. Mukaddimede üstadımız Kevserî’nin *İntikadü’l-Muğnî sm’l-Hıfz ve’l-Kitab* eserine yazdığı mukaddimede ki şu ifadesi geçmişti: “Uyarı: *Tenkir* muellifi –İbnü’l-Himmat– diyor ki: Fikihî hükümlerle ilgili hadisleri derleyen Buhari ve diğer âlimler: “*Lem yasihh*” (sahih değildir) ifadesiyle istilahi manasıyla sahih değildir, demek istemişlerdir. Uy-

٤٠- حديث: أَنَا أَفْصَحُ الْعَرَبِ، بَيَّدَ أَنِّي مِنْ قُرَيْشٍ.

40. HADİS: "Ben arapların en fasih konuşanıyım. Şu kadar var ki, ben Kureys'liyim."¹⁴⁴ Süyûtî: Ne bunu tahrir eden bir kimse, ne de senedi bilinmektedir, demıştır.

٤١- حديث: أَنَا أَفْصَحُ مَنْ نَطَقَ بِالضَّادِ.

41. HADİS: "Ben dad harfiyle konuşanların –yani Arapların– en fasih konuşanıyım."¹⁴⁵ İbn Kesir ve İbn Cezerî'nin dediği gibi; manası doğrudur, aslı yoktur.

٤٢- حديث: الْأَنْبِيَاءُ قَادَةٌ ، وَالْفُقَهَاءُ سَادَةٌ ،

وَمُجَالَسَتُهُمْ زِيَادَةٌ.

42. HADİS: "Peygamberler lider, Fakihler efendidirler. Onlarla oturmak ziyadedir." *Hulâsa'da*¹⁴⁶ belirtil-diği gibi, uydurmadır.

durma ve zayıf hadisler hakkında eser yazanlar ise "*Lem yasihh*" (sahih değildir) ve "*Lâ resbü'tü*" (sâbit değildir) ifade- siyle umumî manayı murad etmektedirler. Birinci ifadeden ha- disin hasen veya zayıf olmaması gerekmez, ikinci ifadeden ha- disin bâtil olduğu anlaşılır."

144. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.137; Aclunî, *Keşf* 1/132.

145. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.95; İbnü'd-De'vâ', *Temyiz*: s.41; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.136, Aclunî, *Keşf* 1/132; Hut, *Esne'l- Metalib* s.93.

146. Yani bunu tahkik ehli İmam Huseyn b. Abdullah et-Tiybî, *el-Hulâsa fi Marifeti'l-Hadis* adlı kitabında, İmam Saganî'nin *ed-Dürrü'l-Mültekât fi Tebyini'l-Galât* kitabından nakletmiştir.

(Abdülfe'ttah Ebu Gudde diyor ki:) Abdullah b. Mesud'un göyle de- diği rivayet edilmiştir: "Müttekiler efendi, fakihler liderdirler. On- larla oturmak ziyadedir." Bunu Taberani *el-Mu'cennü'l-Kubir*'de rivayet etmiştir. Ravileri güvenilir kimselerdir. (Heysemi, *Mec-*

٤٣- حَدِيث: أَنْصَفَ مَنْ بِالْحَقِّ اعْتَرَفَ

43. HADİS: "Gerçeği itiraf eden insaflı davranmıştır."¹⁴⁷ Sehavi: -Hadis olarak- Bu şekilde bilmiyorum, demiştir.¹⁴⁸

٤٤- حَدِيث: إِنْ كَانَ الْكَلَامَ مِنْ فِضَّةٍ، فَالْسُّكُوتُ

مِنْ ذَهَبٍ.

meu'z-Zevâid: 1/125; Ebu Nuaym, *Hilye*: 1/134) İbn Cevzî, *Kita-bül-Kussas ve Müzekkirûde* (s.44) yukarıdaki sözü, İbn Mesud'a ait uzun bir vaaz metni içerisinde Taberani ve Ebu Nuaym'ın rivayeti gibi rivayet etmiştir. Bu hadis, metnin son cümlesidir.

Bu son derece nefis, doğru bir sözdür. Zira o şöyle demektedir: "Müttekiler efendilerdir." Yani takvaları sebebiyle onların şerefi ve yükseklikleri vardır. "Fakihler liderlerdir." Yani Allah'ın dinini açıklama konusunda onlara kendilerine uyulan kimselerdir. Onlarla yani mütteki fakihlerle oturmak, fakih olmayıp sadece mütteki olanlarla oturmaktan daha faziletlidir. Zira ilimleri, haram ve helâli bilmelerinden istifade edilmesi sebebiyle, mütteki fakihlerin sohbetinde daha fazla hayır vardır. Dolayısıyla mütteki fakihlerle beraber olmak daha faydalı ve daha kazançlıdır.

Belki de İbn Mesud'un bu sözü, burada zikredilen hadisin aslı olup; rivayetlerden biri, bu sözün bazı kelimelerini kendi anlayışına göre değiştirip bu sözü merfû hadis olarak nakletmiş, böylece hem manayı bozmuş, hem de Peygamberimiz (s.a.v)'in söylemediği bir şeyi O'na nisbet etmiş olabilir!..

147. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.102; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.42; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.140; Aclunî, *Keşf*:1/242; Hut, *Esnef-Metalib*: s.95.

148. Sehavi'nin sözünün devamı şu şekildedir: "Fakat Ahmed ve Hakim *Müstedrek*'inde (4/255) el-Esved b. Serî (r.a)'den şu hadisi rivayet etmişlerdir: Hz. Peygamber (s.a.v)'e esir bir bedvi getirildi. Bedvi: Ben Allah'a tevbe ediyorum. Muhammed'e yönelmiyorum, dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v): "*Hakkın ehlini bildi*", buyurdu.

44. HADİS: "Söz gümüşse, sükût altındır."¹⁴⁹ Süleyman aleyhisselâm'ın sözü veya Hz. Lokman'ın oğluna nasihatlerinden biridir. Bunu İbnü'd-Deyba' zikretmiştir.

٤٥ - حديث: إِنْ لَمْ يَكُنِ الْعُلَمَاءُ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ ، فَلَيْسَ لِلَّهِ وَلِيٌّ .

45. HADİS: "Âlimler Allah'ın velî kulları değilse, Allah'ın velî kulu yoktur."¹⁵⁰ Hadis değil, bilakis İmam Ebu Hanife (r.a) ve İmam Şafii (r.a)'nin sözüdür.

٤٦ - حديث: إِنْ اللَّهُ أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ أَنْ يَتَغَضَّ كُلُّ مُنَافِقٍ، وَعَلَى كُلِّ مُنَافِقٍ أَنْ يَتَغَضَّ كُلُّ مُؤْمِنٍ .

46. HADİS: "Allah, her mü'minden her münafıka buğzotme, her münafıktan da her mü'mine buğzetme, sözü aldı."¹⁵¹ Hadis olarak bulunamamıştır.

٤٧ - حديث: إِنْ اللَّهُ لَا يَقْبَلُ دُعَاءَ مُلْحُونًا .

47. HADİS: "Allah, nağmeli duayı kabul etmez."¹⁵² Ashî bilinmemektedir.

149. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.132; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.55; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.152; Aclunî, *Keşf* 1/304; Hut, *Esne'l-Metalib* s.92.

150. bkz. İbn Kesir, *Bidaye*: 13/100; Sehavi, *Makasid*: s.132, İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.55; Aliyyü'l Kari, *Kübra*: s.153; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.92. Not: İlk dört kitapta hadis (İn lem tekün..) şeklinde, son kitapta ise (İn lem yekün..) şeklindedir. (Çev.)

151. bkz. Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.145; Aclunî, *Keşf* 1/273.

152. bkz. Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.144; Aclunî, *Keşf* 1/288.

٤٨- حديث: إِنَّ اللَّهَ لَمَّا خَلَقَ الْعَقْلَ قَالَ لَهُ: أَقْبِلْ، فَأَقْبَلَ، ثُمَّ قَالَ لَهُ: أَدْبِرْ، فَأَدْبَرَ؛ فَقَالَ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي مَا خَلَقْتُ خَلْقًا أَشْرَفَ مِنْكَ، فَبِكَ آخُذُ، وَبِكَ أُعْطِي.

48. HADİS: "Allah, aklı yarattığında ona: Öne geç dedi, o da öne geçti. Geri kal dedi, O da geri kaldı. Sonra söyle buyurdu: İzzetime ve celâlime yemin olsun ki, Ey akıl!. Senden daha şerefli bir yaratık yaratmadım. Seninle verir, seninle alırım."¹⁵³ Âlimler: Bu yalandır, ittifaqla uydurmadır, dediler. *Makasid'* de böyle denilmiştir.¹⁵⁴

٤٩- حديث: إِنَّ اللَّهَ نَقَلَ لَذَّةَ طَعَامِ الْأَغْنِيَاءِ إِلَى طَعَامِ الْفُقَرَاءِ.

49. HADİS: "Allah, zenginlerin yemeğinin tadını fakirlerin yemeğine nakletmiştir."¹⁵⁵ Süyûtî: Bu uydurmadır, demiştir.

153. bkz. Şehavî, *Makasid* s.118; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.49; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.143; Aclunî, *Keşf* 1/275; Hut, *Esne'l-Metalib* s.80

154. Hafız Irakî, *et-Tuhricü'l-Kebir li-Ehadisi'l-İhya* kitabında bu uydurma hadisin tariklerini geniş bir şekilde açıklamış, Al-lâme Zebidî de *İhya Şarhi'nde* (1/453-455) ondan nakletmiştir.

155. bkz. Şehavî, *Makasid* s.119; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.49. (Bu iki eserde de şöyle denilmiştir: İbn Hacer bunun uydurma olduğuna hükmetmiştir. Çev.) Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.145; Aclunî, *Keşf* 1/278, Hut, *Esne'l-Metalib* s.78.

۵۰- حدیث: إِنَّ اللَّهَ وَعَدَ هَذَا الْبَيْتَ أَنْ يَحُجَّهُ فِي كُلِّ سَنَةٍ سِتْمِائَةَ أَلْفٍ، فَإِنْ نَقَّضُوا أَكْمَلَهُمُ اللَّهُ بِالْمَلَائِكَةِ، وَإِنَّ الْكَعْبَةَ تُخْشَرُ كَالْعُرْوِيسِ الْمَرْفُوفَةِ، كُلُّ مَنْ حَجَّهَا يَتَّعَلَّقُ بِأَسْتَارِهَا، يَسْعَوْنَ حَوْلَهَا حَتَّى تَدْخُلَ الْجَنَّةَ، فَيَدْخُلُوا مَعَهَا.

50. HADİS: "Allah, Beytullah'a her yıl altı yüz bin kişinin haccedeceğini vaad etti. Eğer sayı eksik kalırsa Allah, bunları meleklerle tamamlar. Kâbe, mahşerde gerdeğe giren gelin gibi yaratılacak, Beytullah'ı hacce- den herkes onun eteklerine sarılacak, Beytullah Cen- nete girip de hacılar da onunla birlikte Cennete girin- ceye kadar onun etrafında tavaf edeceklerdir."¹⁵⁶ Irakî. Bunun aslını bulamadım, demiştir.

۵۱- حدیث: إِنَّ اللَّهَ يَكْرَهُ الرَّجُلَ الْبَطَالَ.

51. HADİS: "Allah, işsiz adamdan hoşlanmaz."¹⁵⁷ Zer- keşî: Bunu bulamadım, demiştir.¹⁵⁸

156. bkz. Gazzalî, *İhyâ* 1/241 Dipnot 3; Ahyyü'l-Karî, *Kübra*: s.145; Aclunî, *Keşf* 1/278.

157. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.121; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.53; Ahyyü'l-Karî, *Kübra*: s.146; Aclunî, *Keşf* 1/291; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.84.

158. Halk arasında meşhur olan bu söz, "Allah, işsiz kıldan hoşlanmaz" şeklindedir. Bu manada sahabe sözü olarak pek çok ifade nakledilmiştir. Hafız Sehavi, *el-Makasid ul-Hasene*'de (s.126) diyor ki: Said b. Mansur, *Süneninde* İbn Mes'ud'un şu sözünü rivayet etmektedir: "Ben ne dünya işinde ne de ahiret işinde boş olan adamdan hoşlanmam."

۵۲- حدیث: إِنَّ الْأَرْضَ لَتَنْجُسُ مِنْ بَوْلِ الْأَقْلَفِ
أَرْبَعِينَ يَوْمًا.

52. HADİS: "Toprak, sünnetsizin idrarından dolayı kırk gün necis olur."¹⁵⁹ Senedinde hadis uydurmacısı Davud¹⁶⁰ bulunmaktadır.

۵۳- حدیث: إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَحْتَاجُونَ إِلَى الْعُلَمَاءِ
فِي الْجَنَّةِ، وَذَلِكَ أَنَّهُمْ يَزُورُونَ اللَّهَ فِي كُلِّ يَوْمٍ جُمُعَةٍ،

Zemahşeri, *Tefsirinde İnşirah Suresi'nde* Hz. Ömer (r.a.)'ın şu sözünü rivayet etmektedir: "*Ben sizden buranın ne dünya işinde, ne de ahiret işinde boş olmasından hoşlanmam.*"

Beyhaki, *Sülabde Urve* b. Zübeyr tarikıyla şu rivayeti nakl etmektedir: Urve b. Zübeyr'e: Bu âlemde en kötü şey nedir? denildi. Urve: İşsizlik, diye cevap verdi. Bu uydurma hadiste geçen "*Âlem*" kelimesi Aclûni'nin *Keşfü'l-Hafa'da* (1/291) harekeliği gibi lâm harfinin fethasıylaadır.

159. bkz. Zehebî, *Mizan*: 2/8; İbn Hacer, *Lisan*: 2/417; Süyûtî, *Zerhü'l-Mevzûat*: s.97; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.140; Aclûnî, *Keşf* 1/223.

160. Bu hadis uydurmacısının adı Davud b. Süleyman el-Cürcanîdir. Hadiste geçen (el-Aklef); Sünnet olmayan kişi demektir. Kitabın asıl nüshasında ve müellifin *el-Mevzûatü'l-Kübra*'sında ve Aclûni'nin *Keşfü'l-Hafa*'sında (1/223) bu hadiste; (el-Aklef) kelimesi (el-Eb'ar) şeklinde zikredilmiştir ki bu kelimede tabrif yapılmıştır. Doğrusu, Süyûtî'nin *Zerhü'l-Mevzûat*'ında (s.97) olduğu gibi ve benim yukarıda yazdığım şekildedir. Bu uydurma hadisin devamı, Zehebî'nin *Mizanü'l-Fitâid*'de (2/8) ve İbn Hacer'in *Lisanü'l-Mizan*'da (2/417) adı geçen yalancı (Davud b. Süleyman)'ın biyografisinde şu şekilde yer almaktadır: "*Çocuklarımızı yedinci günde sünnet ettirin. Zira bu, daha naziktir ve derinin daha çabuk iyileşmesini sağlar. Toprak, sünnetsizin idrarından dolayı kırk gün necis olur.*"

فَيَقُولُ: تَمَنُّوا عَلَيَّ مَا شِئْتُمْ، فَيَلْتَفِتُونَ إِلَى الْعُلَمَاءِ،
فَيَقُولُونَ: مَاذَا تَمَنُّنِي عَلَى رَبِّنَا؟ فَيَقُولُونَ: كَذَا وَكَذَا...

53. HADİS: "Cennet ehli, Cennet'te âlimlere muhtaç olurlar. Zira onlar her Cuma Allah'ı ziyaret ederler. Cenab-ı Hak:

—Benden dilediğinizi temenni edin, buyurur. Cennet ehli bunun üzerine âlimlere yönelirler:

—Biz, Rabbimizden ne temenni edelim? derler. Âlimler de:

—Şöyle şöyle... temenni edin, derler."¹⁶¹ *Mizan'* da bunun uydurma olduğu ifade edilmiştir.¹⁶²

٥٤ - حديث: إِنَّ الْإِيمَانَ قَوْلٌ وَعَمَلٌ، يَزِيدُ وَيَنْقُصُ.
الْإِيمَانُ يَزِيدُ وَيَنْقُصُ.

54. HADİS: "İman hem söz hem de ameldir, artar ve eksilir" veya "İman hem artmaz ve eksilmez."¹⁶³ Firûz-âbadî: Hiçbiri sahih değildir, demiştir.

٥٥ - حديث: إِنَّ بِلَاكَ كَانَ يُبَدِّلُ الشَّيْنَ فِي الْأَذَانِ سَيِّئًا.

161. bkz. Zehabî, *Mizan*: 3/436; Süyûtî, *el-Camîu's-Sagîr* (Feyzu'l-Kadir: 2/437) Feltenî, *Tezkiretü'l-Mevzûât*: s.18, Aclunî, *Keşf*: 1/263, Hut, *Esne'l-Metalib*: s.77.

162. Hafız Zehabî, bunu *Mizanü'l-İtidâl*'da (3/436) yalancılardan biri olan (Mücaşi' b. Amr)'ın biyografisinde zikretmektedir.

163. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ*: s.142, Aclunî, *Keşf*: 1/22,259.

55. HADİS: “Bilâl, ezanda (şin) harfini (sin) olarak değiştiriyordu.”¹⁶⁴ Bunun aslı yoktur.

٥٦- حديث: إِنَّ شَيْطَانًا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، يُقَالُ لَهُ: الْوَلَهَانُ، مَعَهُ ثَمَانِيَةُ أَمْثَالٍ وَلَدَ آدَمَ مِنَ الْجُنُودِ، وَلَهُ خَلِيفَةٌ، يُقَالُ لَهُ: خَنْزَبٌ.

56. HADİS: “Yerle gök arasında bulunan ve kendisine Velhân adı verilen Şeytan’ın yanında Âdem oğullarının sekiz katı kadar askeri vardır. Onun aynı zamanda Hanzeb denilen bir halifesi vardır.”¹⁶⁵ İbn Cevzî: Uydurmadır, demiştir.

٥٧- حديث: إِنَّ الْعَالِمَ وَالْمُتَعَلِّمَ إِذَا مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْفَعُ الْعَذَابَ عَنْ مَقْبَرَةِ تِلْكَ الْقَرْيَةِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا.

57. HADİS: “Âlim ve talebesi bir kasabaya uğradıklarında; Allah Teâlâ bu kasabanın mezarlığından kırk gün azabı kaldırır.”¹⁶⁶ Hafız Celâlî¹⁶⁷: Bunun aslı yoktur, demiştir.

164. bkz. Sehavî, *Makasid* s.113; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.46; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.140; Aclunî, *Keşf* 1/263; Hut, *Esne'l-Metalib* s.86.

165. bkz. Sehavî, *Makasid* s.112; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.142; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.142; Aclunî, *Keşf* 1/265; Hut, *Esne'l-Metalib* s.86.

166. bkz. Sehavî, *Makasid* s.113; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.46; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.142; Aclunî, *Keşf* 1/256.

167. Bu sözün sahibi Celâleddin Süyûtî'dir.

۵۸- حدیث: إِنَّ الْعَبْدَ لَيُنْشَرُ لَهُ مِنَ الشَّاءِ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، وَمَا يَزِنُ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ.

58. HADİS: "Bir kulun övgüsü doğu ile batı arasında yayılır da, Allah nezdinde sinek kanadı kadar ağırlığı olmayabilir."¹⁶⁸ *İhya*'da bu şekildedir. Irakî ise: Bu şekilde bulamadım, demiştir.

Buharî ve Müslim'in *Sahih*lerinde Ebu Hureyre rivayetiyle şu sahih hadis bulunmaktadır: "*Kıyamet günü iri yapılı, şişman adam gelir. Halbuki Allah nezdinde sinek kanadı kadar ağırlığı yoktur.*"¹⁶⁹

۵۹- حدیث: إِنَّ الْقَصِيرَةَ قَدْ تُطِيلُ.

59. HADİS: "Kısa boylu hanımın boyu uzayabilir."¹⁷⁰ Yani kısa boylu hanım uzun boylu çocuk dünyaya getirebilir. *Kamus* sahibi diyor ki: Bu bir atasözü olup Cevherî'nin zannettiği gibi hadis değildir.

۶۰- حدیث: إِنَّكُمْ فِي زَمَانٍ أَلْهَمْتُمْ فِيهِ الْعَمَلَ، وَسَيَأْتِي قَوْمٌ يُلْهَمُونَ الْجَدَلَ.

60. HADİS: "Sizler, kendilerine amel ilham edilen bir zamandasınız. Öyle bir toplum gelecek ki onlara

168. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.142; Aclunî, *Keşf*: 1/256.

169. Bu sahih hadis, *Sahih-i Buharî*'de (*Fethu'l-Bârî*: 8/324) Kehf Suresi Tefsiri'nde (Bab 6): *Sahih-i Müslim*'de (Nevevî: 17/129; Münafikîn 18) Sıfatü'l-Kıyame kitabının başındadır.

170. bkz. Şehavî, Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.142; Aclunî, *Keşf*: 1/265.

tartışma ilham edilecek.”¹⁷¹ *İhya'* da zikredilmiştir.¹⁷²
İrakî: Bunu bulamadım, demiştir.¹⁷³

٦١- حديث: إِنَّ لِإِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ وَلَأَبِي بَكْرٍ
الصِّدِّيقِ لِحَيَّةٍ فِي الْجَنَّةِ.

61. HADİS: “İbrahim Halil (aleyhisselâm) ve Ebu Bekir
Siddık'ın Cennette sakabı vardır.”¹⁷⁴ Sahih değildir. Musa
ve Harun (a.s) hakkında söylenen hadis de böyledir.¹⁷⁵

٦٢- حديث: إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً تَنْقُلُ الْأَمْوَاتَ.

62. HADİS: “Allah'ın ölüleri taşıyan melekleri var-
dır.”¹⁷⁶ Şehavî: Bunu –hadis olarak– görmedim, demiştir.

٦٣- حديث: إِنَّ لِلَّهِ مَلَكًا مَا بَيْنَ شُفْرَتِي عَيْنَيْهِ مَسِيرَةٌ
خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ.

63. HADİS: “Allah'ın bir meleği vardır ki, iki kaşının

171. (Yani siz ashabım, bugün İslâm'ı yaşayan bir topluluksunuz. Gelecekte ise tartışmacı bir toplum ortaya çıkacaktır, anlamındadır Çev.)

172. bkz. Gazzalî, *İhya'* 1/41; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.148; Aclunî, *Keşf* 1/294.

173. bkz. Gazzalî, *İhya'* 1/41 Dip Not No: 3.

174. bkz. Şehavî, *Makasid* s.116; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.48. Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.143; Aclunî, *Keşf* 1/271; Hut. *Esne'l-Metalib* s.88.

175. Yani bu Peygamberlerin Cennette sakalları olacağına dair söylenen hadis de sahih değildir. (Şehavî, *el-Makasidü'l-Hasene* s.116; Suvûti, *el-Hâvi li'l-Fetâvâ* 2/569-570)

176. bkz. Şehavî, *Makasid* s.127; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.54; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.148; Aclunî, *Keşf* 1/293; Hut. *Esne'l-Metalib* s.89.

arası beş yüz yıllık mesafedir.”¹⁷⁷ Bunun aslı bulunamamıştır.¹⁷⁸

٦٤- حَدِيثُ: إِنَّ الْمَسْجِدَ لَيَنْزَوِي مِنَ النَّحَامَةِ.

64. HADİS: “Mescid, -yere atılan- sümükten ezilip büzülür.”¹⁷⁹ Bulunamamıştır.¹⁸⁰

177. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ*: s.148; Aclûnî, *Keşf* 1/294.

178. Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabında (1/294) bu hadis metninde “İki gözünün kılları arası” ifadesi yer almaktadır. Bu ifade, tahriftir.

179. Hadisin devamı: “...derinin ateşte kızarıp büzüldüğü gibi” şeklindedir. Bu hadisi Gazzalî *İhya'da* (1/102) Akaid Esasları kitabının ikinci faslının sonlarında zikretmiş, Irakî: “Onun aslını bulamadım”, demiştir.

(Ebu Gudsde diyor ki:) Bu söz, Ebu Hüreyre'nin sözüdür. Bunu İbn Ebî Şeybe *Musannef*'de (2/366) Kitabı's-Salat'ta “Mescide tükürmek günahtır, görüşünde olanlar” babında şöyle rivayet etmektedir: Bize Vekî' nakletti: Dedî ki. Bize Mis'ar, Yezîd b. Münkiz'den; Ebu Hüreyre'nin şöyle söylediğini nakletti: “Mescid, -yere atılan- sümükten dolayı derinin ateşte kızarıp büzüldüğü gibi, ezilip büzülür.” İbn Ebî Şeybe, daha sonra aynı sözü bir başka tarikle nakletmiştir.

Yine aynı sözü Abdürrezzak *Musannef* inde Mescide sümük atma babında (1/433); Said b. Mansur *Sünen*'inde ve Buharî *Tarih*'inde rivayet etmiştir.

Hadiste geçen (Yenzevî) kelimesi “ezilip büzülür” anlamındadır. Gazzalî *İhya*'da bunun dinleyicinin kalbinde tesirinin daha fazla olması için istiare ve sembol niteliğinde olduğunu açıklamakta ve şöyle demektedir: “Zira mescidin sümükten dolayı ezilip büzülmeyeceğini görmektesin. Bunun anlamı şudur. Mescidin ruhu ta'zime layıktır. Mescide sümük atılması ise onu küçümsemek demektir. Ateşin deri ile temas etmesi ne kadar birbirine zıt ise; bu durum da mescidin değerine o kadar terstir.”

Müslim'in *Sahihi* inde (5/40) Ebu Hüreyre'den naklettiğine göre; Allah Rasûlü (s.a.v), mescidin kibleşinde bir sümük görmüş ve cemaate yönelerek şöyle buyurmuştu: “Siz ne oluyorsunuz ki, Rabbinizin huzuruna yöneliyorsunuz ve önünüze tükürüp sümük rüyorsunuz. Sizden biriniz, huzurunda yüzüne karşı sümük-

٦٥- حديث: إِنَّ مِنْ أَقَلِّ مَا أُوتِيتُمْ الْيَقِينَ وَعَزِيمَةَ الصَّبْرِ؛ وَمَنْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنْهُمَا لَمْ يُبَالِ مَا فَاتَهُ مِنْ قِيَامِ اللَّيْلِ وَصِيَامِ النَّهَارِ.

65. HADİS: “Size en az verilen şey, yakîn ve sabır a- zîmetidir. Kim bu iki hususta nasib verilmişse gece namazı ve gündüz orucundan kaçırdığı şeye aldırış et- mesin.”¹⁸¹ Gazzalî bunu İhya’da zikretmiş, İrakî ise şö- le demiştir: Bunun aslını görmedim. İbn Abdî'l-Berr, Muaz hadisi olarak şunu rivayet etmiştir: “Allah yakîn- den daha az bir şey indirmemiştir.”

٦٦- حديث: إِنَّ مِنْ تَمَامِ إِيْمَانِ الْعَبْدِ أَنْ يَتَشَبَّهَ فِي كُلِّ حَدِيثِهِ.

66. HADİS: “Kulun her sözünde istisna etmesi –yani inşaallah demesi–, onun imanının kâmil olduğunun alâmetidir.”¹⁸² Münkerdir.¹⁸³

---

rülmesinden hoşlanır mı? Biriniz –mescide– tükürmek zorunda kalırsa soluna ayağının altına tükürsün. Bu inkânı bulamazsa söyle yapsın.” Hadis ravisi Kasım b. Mihran, bu durumu elbise- sini kenarına tükürüp oğuşturarak tarif etti.

180. bkz. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* 2/366; Abdürrezzak, *Musannef* 1/433; Gazzalî, *İhya*: 1/102; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.295; Aclûnî, *Keşf* 1/252.

181. bkz. Gazzalî, *İhya*: 1/72; Zehabî, *Mizan*: 4/134; Süyûtî, *Leâli* 1/42; Şehavî, *Makasid* s.148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.148; Aclûnî, *Keşf* 1/252.

182. bkz. Zehabî, *Mizan*: 4/134; Süyûtî, *Leâli* 1/42; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.150; Aclûnî, *Keşf* 1/295.

183. Yani baidür. Zehabî, *Mizanü'l-İtidal*’de (4/134) Müarrak b. Abbad’ın biyografisinde bu hadisi zikrettikten sonra: “Bu hadis

٦٧- حديث: إِنَّ مِنَ الذُّنُوبِ ذُنُوبًا لَا يُكَفِّرُهَا إِلَّا

الْوُقُوفُ بِعَرَفَةَ.

67. HADİS: "Günahlardan öyleleri vardır ki, bu günahları Arafat'ta vakfeye durmaktan başka bir şey söylemez."¹⁸⁴ Irakî diyor ki: Bunun ashını bulamadım.

٦٨- حديث: إِنَّ مِنَ الْعِصْمَةِ أَنْ لَا تَقْدِرَ.

68. HADİS: "Maddî imkân bulamaman, Allah'ın seni koruduğunun alâmetlerindendir."¹⁸⁵ Tasavvuf erbabının sözlerindendir.

٦٩- حديث: إِنَّ الْمَيِّتَ يَرَى النَّارَ فِي بَيْتِهِ سَبْعَةَ أَيَّامٍ.

69. HADİS: "Ölü, kendi evinde yedi gün ateş (mum) yakıldığını görür."¹⁸⁶ İmam Ahmed ve başkaları diyor ki: Bu batıldır, ash yoktur. Bu (âdet) bid'attır.¹⁸⁷

٧٠- حديث: إِنِّي لَأَجِدُ نَفْسَ الرَّحْمَنِ مِنْ قِبَلِ الْيَمَنِ.

70. HADİS: "Ben Rahman'ın nefesini Yemen tarafın-

---

bâtıldır", demektedir. Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*'da (1/42) Zehbi'nin bu sözünü nakletmiş, bunu kabul etmiş ve şöyle demiştir: "Bu hadisin senedindeki âfet, (Davud b. Muhabber)'dir. O, uydurmacıdır. Deylemî, bunu *Müsnedü'l-Fırdevs*'de onun tahririyle tahrir etmiştir."

184. bkz. Gazzalî, *İhya*: 1/240; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.149; Aclûnî, *Keşf* 1/297.

185. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.149; Aclûnî, *Keşf* 1/299.

186. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.130; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.55; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.151; Aclûnî, *Keşf* 1/298.

187. Yanı ölünün evinde olumundan itibaren yedi gün mum yakılması âdeti, bid'attır.

da buluyorum.”¹⁸⁸ Irakî diyor ki: Bunun ashını bula-
madım.¹⁸⁹

٧١- حديث: إِنَّ الْوَرْدَ خُلِقَ مِنْ عَرَقِ النَّبِيِّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ مِنْ عَرَقِ الْبَرَّاقِ.

188. bkz. Gazzalî, *İhya*: 1/104; 3/222; Hoysemî, *Mecmeu'z-Zevaid*: 10/55; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.154; Aclûnî, *Keşf*: 1/304.

189. Irakî'nin *İhya Tahricinde* (1/104 Dip not 2) Akaid Esasları ki-
tabının ikinci faslının sonlarında gördüğüm ifadesi aynen şu şekil-
dedir. “*Ben Rahman'ın nefesini Yemen tarafında buluyorum.*”
Ahmed b. Hanbel (Müsned'inde 2/541), Ebu Hüreyre'nin hadisi ola-
rak rivayet etmiştir. Bu hadisin ravileri sika/güvenilir kişilerdir.”

Hafız Hoysemî ise *Mecmeu'z-Zevaid*’ de (10/55-56) Ebu Hü-
reyre'den şu hadisi nakletmektedir: Peygamberimiz (s.a.v) bu-
yurdular ki: “*İyi bilin ki; iman Yemen'e mensuptur. Hikmet,
Yemen'e mensuptur. Ben, Rabbinizin nefesini Yemen tarafın-
dan buluyorum.*” Bu hadisi Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri
sahih hadis ravileri olup ancak Şebîh Ebî Ravh müstesnadır.
Ama o da sika'dır.” Beyhakî, bu hadisi *el-Esma ve's-Sıfat*’ ta
sahabî Seleme b. Nüfeyl es-Sekûnî'den rivayet etmektedir. O-
nun hadisinde şu ifade yer almaktadır: Peygamberimiz (s.a.v),
Yemen tarafına sırtını döndüğü bir sırada şöyle demiştir. *Ben
Rahman'ın nefesini işte şuradan duyuyorum.* Bu hadisi Bozzar
Müsned'inde rivayet etmiş, Taberanî *Kebir'de*, Peygamberimiz
(s.a.v) Yemen'e işaret ederek: “*Ben Rahman'ın nefesini işte şu-
radan duyuyorum*”, lafızıyla rivayet etmiştir. Yine Taberani,
Müsnedü's-Şamiyyin'de Ebu Hüreyre'den: “*İman, Yemen'e
mensuptur. Hikmet, Yemen'e mensuptur. Ben, Rahman'ın ne-
fesini Yemen tarafından buluyorum*”, *Evsat* kitabında ise, Ebu
Hüreyre'den “*Ben Rabbinizin nefesini Yemen tarafından duyur-
yorum*”, lafızıyla rivayet etmektedir. Şeyh Muhammed b. Kasım
el-Haydar-Âbadînin, Hasan el-Basrî'nin Hz. Ali (r.a.)'den hadis
işitmesinin isbatı konulu *el-Kavlü'l-Müstahsen fi Fihri'l-Hasen*
kitabında (s.118-120) geniş bir şekilde açıkladığı gibi bu riva-
yetlerin senedleri sahihtir.

Beyhakî, *el-Esma ve's-Sıfat*’ta hadisin manasını; Peygamberi-
miz (s.a.v), bu hadisle, Ben huzur ve rahathğı Yemen tarafın-
dan buluyorum, demek istemiştir, şeklinde açıklamaktadır.

71. HADİS. "Gül, Hz. Peygamber (s.av)'in terinden – veya Burak'ın terinden– yaratıldı."¹⁹⁰ Nevevî: Sahih değildir,¹⁹¹ demiş; Askalanî ve başkaları ise: Uydurmadır, demişlerdir.¹⁹²

۷۲- حَدِيثُ: الْإِيمَانُ عَقْدٌ بِالْقَلْبِ، وَإِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ،

وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ.

72. HADİS: "İman kalple tasdik, dille ikrar, âzalarla ameldir."¹⁹³ İbnü'l-Cevzî, bu hadisin uydurma olduğuna hükmetmiştir. (Abdül Fettah Ebu Gudde: Doğru olan budur, demiştir.)¹⁹⁴

Sehavi ise şöyle demiştir: Bu hadis, İbn Mace'de Abdüsselâm b. Sahh'in hadisi olarak yer almaktadır.¹⁹⁵

190. bkz. *Nevevî, Fetâvâ* s. 288; İbn Hacer, *Lisân* 2/219; Şehavî, *el-Makasid* s.130; Semhudî, *Gammaz* s.46; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.55; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.151; Aclunî, *Keşf* 1/30

191. bkz. *Nevevî, Fetâvâ* s. 288.

192. "Sahih değildir" ve "Uydurmadır" ifadeleri farklı iki ifade olmakla birlikte; kitabımızın mukaddimesinde (s 40) işaret edildiği gibi istilâhî açıdan manaları aynıdır.

193. bkz. İbn Mace, *Sünen* 1/25 (Mukaddime 9); Beyhakî, *Şuab* 1/47 No:16; İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât* 1/128-129; Zehebî, *Mizan* 2/616; Süyûtî, *Leâli* 1/33-36; Şehavî, *Makasid* s.140; Münavî, *Feyzul-Kadir* 3/185; Semhudî, *Gammaz* s.48; İbn Arrak, *Tenzih* 1/79,151; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.59; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.158; Şevkânî, *Fevaid* z.293,452; Aclunî, *Keşf* 1/21; Hu. *Esne'l-Metalib* s.102.

194. Parantez arasındaki bu cümle bir sonraki dipnotun son cümlesi olup önemine binaen metne alınmıştır (Çev).

195. (Ebu Gudde diyor ki.) Hadisin *Sünen İbn Mace*'de olması, onun uydurma olmasına engel değildir. Zira *Sünen İbn Mace*'de otuzdan fazla uydurma hadis bulunmaktadır. (Leknevî *el-Evibetu'l-Fadila* s. 71-72, bk. Abdül Fettah Ebu Gudde).

۷۳- حدیث: إِيَّاكَ وَالسَّجْعَ يَا ابْنَ رَوَاحَةَ!..

73. HADIS: “Ey İbn Ravaha!.. Seci'den (kafiyeli konuşmaktan) sakın.”¹⁹⁶ *İhya'da* böyledir. Irakî şöyle demiştir: “Bu şekilde bulamadım. Hadis, İbn Sünnî'nin *er-Riyada* ve Ebu Nuaym'in *Hilye* kitabında Hz. Aişe (r.a) hadisi olarak sahih isnadla rivayet edilmiştir. Hz. Aişe (r.a) Saib'e şöyle demişti: “Seci'den sakın. Zira Peygamberimiz (s.a.v) ve ashabı seci' yapmıyorlardı.” İbn Hibban rivayetinde: *Seci'den kaçın*, denilmiştir.

Suyûti, bu hadisi *el-Leâli'l-Masnû'a* da (1/33-36) zikretmiş, bu hadis hakkında verilen “uydurma” hükmünün reddedilmesini güçlendiren (mütabi) bazı rivayetler nakletmiştir. İbn Arrak da *Tenzihü's-Şeriatil-Merfû'a* da (1/151-152) Suyûti'yi desteklemiştir.

Ancak bu hadisin ravilerinden olan (Abdüsselam b. Salih el-Herevî) hakkında Ebu Hatim: Bana göre sadûk (doğru sözlü) değildir, demiş; Ebû Zûr'a hadisini kabul etmemiştir. Ukaylî: Rafizidir, habistır, demiştir. İbn Adiyy: Hadis uydurmakla suçlanmıştır, derken; Nesâî: Güvenilir değildir, demiştir. Darakutnî: Rafizidir, habistır. “*İman kalple ikrardır*” hadisini uydurmakla suçlanmıştır, demiştir (Zehabî, *Mizan*: 2/616) Ukaylî ve Muhammed b. Tahir el-Makdisî onun yalancı olduğunu ifade etmişlerdir. İbn Arrak *Tenzihü's-Şeriatil-Merfû'a* da (1/79): “Onu pek çok muhaddis, hadis uydurmakla suçlanmıştır”, demiştir.

İbn Main'den sıkı olduğuna dair gelen rivayeti Allâme Abdurrahman el-Muallimî el-Yemenî (r.a) Şeykanî'nin *el-Fevaidü'l-Mecmua* kitabına yazdığı ta'likatında (s.293-152) güzel bir şekilde cevaplamıştır. Onaya bakılmamalı!

Ayrıca hadisin mezhebi tarifi de açıkça görülmektedir. İbnü'l-Cevzi'den önce Hafız Darakutnî de bu hadis hakkında uydurma hükmünü verenlerdendir. Onun bu görüşü az önce *Mizan'dan* nakledilmişti. Nitekim bu konudaki görüşlerin tamamını İbnü'l-Cevzi *Mevzûât'*ında (1/128-129) nakletmektedir. Doğru olan da budur. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

196. bkz. Gazzalî, *İhya*: 1/35 Dipnot 2; Aliyyul-Karî, *Kübrâ*: s.156.

Buharî'de İbn Abbas'ın sözü olarak benzeri bir ifade nakledilmiştir.¹⁹⁷

٧٤- حديث: أَيُّ شَيْءٍ يَخْفَى؟ قَالَ: مَا لَا يَكُونُ.

74. HADİS: "Gizli olan nedir? denildi. Olmayan şey, dedi."¹⁹⁸ Askalanî: Bunun aslını bilmiyorum, demiştir.

197. Asıl nüshada bu şekilde yer almaktadır. İrakî'nın; *İhya Tahrici*'nde (1/35) İlim bölümünde "İlimlerin lafızlarında değiş-tirilen şeyler" konusunda ifadesi ise şöyledir: "Hadis, Ahmed (6/217) Ebu Ya'lâ, İbnü's-Sünnî ve Ebu Nuaym'ın *er-Riyada* kitabında Hz. Aîşe (r.a) hadisi olarak sahîh isnadla rivayet edilmiştir..." Zebidî, *İhya Şerhi* 'nde (1/246) diyor ki: "*Ey İbn Ravaha!.. Seci'den sakın.*" hakkında İrakî şöyle demiştir: Merfû olarak bulamadım. Ahmed ve Ebu Ya'lâ (*Müsned*lerinde); İbnü's-Sünnî ve Ebu Nuaym ise *Riyadattü'l-Müteallimin* isimli kitaplarında Hz. Aîşe (r.a) hadisi olarak... rivayet etmişlerdir."

198. bkz. Şehavî, *Makasid* s.139; Semhudî, *Gammaz* s.47; İbnü'd-Decyba', *Temyiz* s.68; Aliyyül-Karî, *Kübra* s.157; Aclûnî, *Keşf* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib* s.98.

« ب »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۷۵- حدیث: الْبَاذِنُجَانُ لِمَا أَكَلَ لَهُ.

75. HADİS: "Patlıcan ne niyetle yenilirse o gerçekleşir."¹⁹⁹ Batıldır, aslı yoktur. Hadis hafızları bunu açıkça ifade etmişlerdir.

۷۶- حدیث: الْبَاقِلَاءُ.

76. HADİS: "Bakla hadisi."²⁰⁰ Sâbit değildir.²⁰¹

199. bkz. Schavi, *Makasid*: s.141; İbnü'd-Deyba': *Temyiz*: 60; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.139; Aclûnî, *Keşf*: 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.107.

200. bkz. Süyûtî, *Zeylû'l-Mevzûât*: s.141; Schavi, *Makasid*: s.141; İbnü'd-Deyba': *Temyiz*: 60; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.161; Aclûnî, *Keşf*: 1/252.

201. (Bakla); *Kamus* ve şerhi *Tacü'l-Arus*'da B-K-L maddesinde şöyle açıklanmaktadır: (el-Bakl) topraktan çıkan her yeşil bitkidir. (el-Bakılâ) ve (el-Bakullâ) bakla demektir. Müfredi (Bakr lactün) veya (Bakillatün) şeklinde gelir.

Bakla hadisine gelince: bu uzun bir hadistir. Bu sebeple muclif, hadisin metnini zikretmemiştir. Uydurma hadis konusunda eser telif edenlerin bir çoğu da hadisin uzunluğu sebebiyle sadece işaret etmekle yetinmişlerdir. Bu hadiste baklagillerin pek çok cinsinin faydaları zikredilmektedir. Bakla da bunlarda biridir. Bu sebeple bu hadise kısaca (Bakla hadisi) ismi veril-

miştir. Ben işaret edilen hadisin bilinmesi için hadisin tamamını zikretmek istiyorum:

Bu hadis, Süyûtî (r.a.)'nin uydurma olduğuna hükmettiği hadislerden biri olup Süyûtî, bu hadisi *Zeylül-Mevzuât* kitabında (s.141-142) şu senedle zikretmektedir:

"Bu hadisi Tuyurî, *Tuyurîyyat*"ta şu şekilde tahrir etmektedir: Bize Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Osman es-Sevvak haber verdi: Dedi ki: Bize Ebu'l-Kasım İbrahim b. Ahmed b. Ca'fer el-Huraki haber verdi. Dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed b. Ali b. Büseyra nakletti. Dedi ki: Bana Ebu't-Tayyibî's-Sayyad Muhammed b. İshak el-Huzai nakletti. Dedi ki: Bize Ali b. Huseyn nakletti. Dedi ki: Bize -Muhammed bin-Musa b. İbrahim; Hişam b. Urve'den; o babasından; o da Hz. Aişe'den merfû olarak nakletti:

- 1."Kim yatıı namazından sonra çıtır yer, sonra uyursa cûzzam hastalığı burnundan çıkar gider."
- 2."Kim pırasa yer, sonra uyursa, kokusu çirkin olur, basurdan emin olarak geceler. iki melek sabaha kadar ondan uzak durur."
- 3."Kim kereviz yerse güzel kokuyla geceler, diş ağrılarından emin olarak geceler."
- 4."Kim hindiba otundan yerse, kendisine zehir ve sihir dokunmaksızın geceler. Hayvanlardan yılan ve akrep dahil hiçbirini ona yaklaşmaz."
- 5."Kim cennet baklasını yerse, Allah meleklerle ona haseneler yazmalarını emreder."
- 6."Kim sedef bitkisi yerse, zatülcenb ve taun hastalıklarından emin olarak geceler."
- 7."Kim turp yerse, usanç hastalığından emin olarak geceler."
- 8."Kim soğan-sarımsak yerse, bu mescidimize sakın yaklaşmasın. Zira melekler, Ademgüllerimizin rahatsızlık duydukları şeylerden rahatsızlık duyarlar."
- 9."Kim mercimekle birlikte kabak yerse, Allah'ın adı anıldığı zaman gönlü hassas olur, zihni açılır."
- 10."Kim baklayı kabuğuyla birlikte yerse, Allah yediği kadar derdi ondan çıkarıp atar."
- 11."Kim yemekten önce ve sonra tuz yerse, en basitleri cûzzam ve baras (alacalık) hastalığı olan, üçyüz altmış çeşit derkten emin olur." (Ayrıca 436 nolu paragrafın sonundaki 864 nolu notta bulunan Tuz hadisi'ne bakınız.)

۷۷- حدیث: بُخَلَاءُ أُمَّتِي الْخَيَّاطُونَ.

77. HADİS: "Ümmetimin cimrileri terzilerdir."²⁰² Se-
havi diyor ki: Bunu –hadis olarak– görmedim.²⁰³

İbn Arrak, *Tenzihü's-Seria* da (2/266) bu hadisi Süyûtî'den nakletmekte ve şöyle demektedir: "Süyûtî, bu hadisin illetini (kusurunu) beyan etmemiştir. Bu hadisin senedinde Hişam b. Urve'den rivayette bulunan Muhammed b. Musa b. İbrahim yer almaktadır. Bu kişiyi tanımıyorum. *Lisanü'l-Mizan*'da (5/401) deniliyor ki: Muhammed b. Musa b. İbrahim el-İstahri: Meçhul bir şeyhtir." Bu kişi o mudur, başkası mıdır bilmiyorum " İbn Arrak'ın sözü burada sona ermektedir.

Abdülkettah –Ebu Gudde– diyor ki. İbn Arrak (r.a)'ın burada adı geçen râvinin durumu hakkındaki açıklaması, hadisin uydurma olduğu hükmünü tamamlamak için değil, sadece yalancılığı ve sababını ortaya koymak içindir. Zira adı geçen hadiste yalancılık kokuları her taraftan hissedilmektedir. Bu hadis, senedi araştırılmaya ihtiyaç duyulmayacak kadar asılsız bir hadistir.

Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa*'da (1/339) diyor ki: Zerkeşi diyor ki: Bakla ve mercimek hadisleri batıldır. Necm (el-Gazzî): Bakla hakkın-
da hiçbir şey sahib değildir, demiştir. Firûzâhâdî, uydurma hadisler hakkındaki bazı genel hükümleri açıklamak için tah-
sis ettiği *Sifiri's-Sende* kitabının Hatime bölümünde (s.150) şöyle diyor: "Mercimek, bakla, peynir, ceviz, patlıcan, nar ve kuru üzümün fazileti babında hiçbir şey sahih olmamıştır. Zındıklar –Allah onları rüsvay eylesin– bu konularda hadisler uydurmuşlar ve İslâmı lekelemek için bu uydurdıkları uydur-
ma hadisleri muhaddislerin kitaplarına karıştırmışlardır."

İbnü'l-Cevzi, *Mevzuât* kitabında (2/293) Darakutni taükiyle Hz. Aişe'nin: "Kim baklayı kabuğuyla birlikte yerse, Allah, ondan onun kadar derdi çıkarır," şeklindeki sözünü nakletmiş ve şöyle demiştir: "Bu sahib olmayan bir hadistir. İbn Adıyy: Bu, batıl bir hadistir, demiştir." Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*da (2/218) ve İbn Arrak, *Tenzihü's-Seria* da İbnü'l-Cevzi'nin bu ifadesini kabul etmişlerdir.

202. bkz. Sehavî, *Makasid* s.143; İbnü'd-Deyha: *Temyiz* s.60; Aliyyül-Kari, *Kübra* s.162; Aclûnî, *Keşf* 1/332.

203. İbnü'd-Deyha, *Temyizü't-Tavâib minü'l-Habîs*de (s.60): Bunun aslı yoktur, demiştir. Aclûnî ise, *Keşfü'l-Hafa*'da (1/332)

۷۸- حدیث: الْبَخِيلُ عَدُوُّ اللَّهِ، وَلَوْ كَانَ عَابِدًا.

78. HADİS: "Cimri, çok ibadet eden²⁰⁴ biri olsa bile; Allah'ın düşmanıdır."²⁰⁵ Bunun aslı yoktur.

۷۹- حدیث: الْبَرُّ عَدُوُّ الدِّينِ.

79. HADİS: "Soğuk, din düşmanıdır."²⁰⁶ Hadis değildir, âlimlerden birinin sözüdür.²⁰⁷

۸۰- حدیث: الْبَرَكَةُ فِي صِغَرِ الْقُرْصِ.

80. HADİS: "Bereket, pidenin küçüklüğündedir."²⁰⁸ Nesâî'den bunun hadis olmadığı nakledilmiştir.

۸۱- حدیث: بُرْمَةُ الشَّرْكَ لَا تَقُورُ.

81. HADİS: "Ortaklık tenceresi²⁰⁹ kaynamaz."²¹⁰ Hadis değildir.

söyle demiştir: "İbnu'l-Gars, bu kelimenin bazı yazma nüshalarda buğday satanlar anlamındaki (hannatûn) şeklinde olduğunu zikretmektedir."

204. Asıl nüshada bu şekildedir. Ancak bu hadisi zikreden kıtaplarda (âbid) yerine (rahib) ifadesi yer almaktadır.

205. bkz. Schavî, *Makasid* s.143; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* 61; Aliyyü'l-Karî, *Kubra* s.163; Aclûnî, *Keşf* 1/252.

206. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz* 61; Aliyyü'l-Karî, *Kubra* s.163; Aclûnî, *Keşf* 1/252.

207. Bu sözün sahibi olan zat, İmam Malik ve İmam Evzaî'ye benzetilen, Şam diyarının fakihi ve salih zatı büyük imam Said b. Abdülaziz ed-Dimaşkî et-Tenûhî'dir. 167 yılında vefat etmiştir. (Allah rahmet eylesin.)

208. Hadisin tamamı. "Bereket, pidenin küçüklüğünde, ipin uzunluğunda ve nehrin kuçukluğundadır" şeklindedir.

209. Bu hadis, Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabında (1/331) "*Şirk tenceresi kaynamaz*", şeklinde nakledilmektedir. Bu ifade, ha-

٨٢- حديث: الْبَشَاشَةُ خَيْرٌ مِنَ الْقَرَى.

82. HADİS: "Güler yüzölölük, misafire ikram etmek-
ten daha hayırlıdır."²¹¹ Sehavî: Bunu -hadis olarak-
bilmiyorum, demiştir.

٨٣- حديث: بَشِّرِ الْقَاتِلَ بِالْقَتْلِ.

83. HADİS: "Katile öldürüleceğini müjdele."²¹² Se-
havî: Bunu -hadis olarak- bilmiyorum, demiştir.

٨٤- حديث: الْبَطْنَةُ تَذْهَبُ الْفِطْنَةَ.

84. HADİS: "Şişmanlık, zekâyı giderir."²¹³ Hadis de-
ğildir. Amr b. Âs (r.a) ve başkalarının sözüdür.²¹⁴

٨٥- حديث: الْبَطِيخُ وَفَضَائِلُهُ

85. HADİS: "Karpuz ve faziletleri hadisi."²¹⁵ Zerkeşî:
Sâbit olmamıştır, demiştir.²¹⁶

---

disin tahrif edilmiş şeklidir.

210. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.166; Aclûnî, *Keşf* 1/331.

211. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.145; Semhudî, *Gammaz*, s.50; A-
liyyü'l-Karî, *Kübra*: s.166; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*: 1/252; Hut,
Esne'l-Metalib: s.108; Kavukçi, *Lü'lü'*: s.30.

212. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.145; Semhudî, *Gammaz*, s.50;
İbnü'd-Deyba': *Temyiz* 62; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.166; Aclûnî,
Keşf 1/252; Kavukçi, *Lü'lü'*: s.30.

213. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.145; İbnü'd-Deyba': *Temyiz* 62;
Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.167; Aclûnî, *Keşf* 1/252; Hut, *Esne'l-*
Metalib: s.109.

214. Bu mana, pek çok sahâbîden (r.anhüm) nakledilmiştir.

215. bkz. Deylemî, *Zehru'l-Firdavs* 2/35; İbnü'l-Cevzî: *Mevzuât*,
2/285; Sehavî, *Makasid*: s.146; Semhudî, *Gammaz*, s.50;
Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.166; Aclûnî, *Keşf* 1/252; Hut, *Esne'l-*
Metalib: s.109; Kavukçi, *Lü'lü'*: s.30.

٨٦- حديث: يَنْبِي الدِّينُ عَلَى النَّظَافَةِ.

86. HADİS: "Din, temizlik üzerine bina edilmiştir." ²¹⁷ *İhya*'da zikredilmiş, İrakî şöyle demiştir: ²¹⁸ "Bu şekilde bulamadım. İbn Hıbban'ın *ed-Duafa* (zayıf raviler) kitabında Hz. Aişe hadisi olarak; "*Temiz olun. Zira İslâm temizdir*", rivayeti; ayrıca Taberanî'nin *el-*

216. Müellif. *el-Mevzûatü'l-Kübra* kitabında Zerkeşî'nin bu sözünden sonra şöyle diyor: "Karpuzun faziletine gelince, o da aynı şekildedir. --Yani bu konuda da hiçbir şey *sahih* değildir. Ancak Tirmizî'nin *Şemâilinde* ve başka eserlerde karpuz hakkında gelen, Aleyhissalâtü ve's-Selâm Efendimiz'in karpuz yediği, özellikle taze hurma ile birlikte karpuz yediği şeklindeki rivayet *sabittir*" Bu konudaki hadis *Sünen-i Ebî Davud* ve *Sünen-i Tirmizî*'de Hz. Aişe (r.a) den; Peygamberimiz (s.a.v) *karpuzu taze hurma ile birlikte verdi*, şeklinde yer almaktadır. Ebu Davud rivayetinde şu cümle ilave edilmiştir: "...ve Peygamberimiz (s.a.v): *"Bunun hararetini şunun soğukluğuyla, bunun soğukluğunu şunun hararetiyle kırıyoruz, derdi."*

Tamamlayıcı Bilgi: İmam Ahmed'in; Peygamberimiz (s.av)'in karpuzu nasıl yediğini bilmediği için karpuz yemediği şeklinde zikredilen rivayet *sahih* değildir. Bazı âlimler bu konuda uyarıda bulunmuşlardır. Bunlardan biri İmam İbn Müflih el-Hanbelî'dir. *Furû'* kitabında (6/308) şöyle demiştir: "İmam Ahmed'in; Peygamberimiz (s.av)'in yeme şeklini bilmediği için karpuz yemekten kaçındığı şeklinde nakledilen rivayet yalandır. Bu hükmü üstadımız --yani Şeyh Hafız İbn Teymiyye-- zikretmiştir."

217. bkz. Gazzali, *İhya*: 1/49,125; Sehavî, *Makasid*: s.146; Semhudi, *Gammaz*, s.50; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.62; Ahyyü'l-Karî. *Kübra*: s.167; Aclûnî, *Keşf*: 1/25; Kavukçı, *Lû'lü'*: s.30.

218. İrakî bu sözü, *İhya Tahricinde* (1/49) İlim bölümünde Talebe ve Üstadın Adabı konusunda ve Taharetin Sırları bölümünün başında (1/125) zikretmektedir. Münziri, bu hadisi *Terğibin* başında "Parmakların Hilallenmesi" konusunda zikretmiş ve şöyle demiştir: Bu hadisi Taberanî, *Kabirde* İbn Mesud'dan basen bir isnadla mevkuf (sahabi sözü) olarak rivayet etmektedir. Daha isabetli olan da budur."

Evsat kitabında çok zayıf bir senedle Ibn Mes'ud hadisi olarak: "*Temizlik imana davet eder*", rivayeti bulunmaktadır.²¹⁹

219. Benzeri bir rivayeti, Tirmizî *Süneni*'nde (10/240-241) Edeb bablarında (Temizlik hakkında varid olan hadisler) babında Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a)'dan rivayet etmektedir: Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki: "*Şüphesiz ki, Allah iyidir, iyi sever. Temizdir, temizliği sever. Son derece ikram edicidir, ikramı sever. Cömerttir, cömertliği sever. Evlerinizin avlularını temiz tutun.*" Tirmizî: "Bu, garib bir hadistir, -Senedinde bulunan- Halid b. İlyas zayıf kabul edilmektedir", demiştir. Dolayısıyla hadis, *Mışkâtü'l-Mesabih*'de (2/503) "hasen hadistir", diye not düşülmesine rağmen, Ebubekir İbnü'l-Arabî'nin *Ardatü'l-Ahvezi* ve Mübarek-Fürî'nin *Tuhfetü'l-Ahvezi* kitabında (4/20) dedikleri gibi, zayıf hadistir.

Münavî'nin *Feyzu'l-Kadir*'deki (2/239) ifadesi hatadan uzak değildir. Zira, Tirmizî hasen kabul etmemiş ve Nablûsî'nin *Zehabü'l-Mevaris*'de (1/237) ifade ettiği gibi, hadisi sadece bir tarikile rivayet etmiştir.

Heysemî, *Mecmeu'z-Zevaid*'de (6/132) Hz. Aişe'den; Allah Rasûlü buyurdu ki: "*İslâm temizdir, temiz olun. Zira Cennet'e sadece temiz olanlar girecektir*", hadisini rivayet edip şöyle demiştir: Bu hadisi Taberanî *Evsatta* rivayet etmiştir. Senedinde (Nuaym b. Muveira) bulunmaktadır. O da zayıftır." Sü-yûti de *el-Camû's-Sagîr*'de Ebu Hüreyre'den Peygamberimiz (s.a.v)'ın: "*Gücünüzün yettiği her şerle temizlenin. Zira Allah İslâm'ı temizlik üzerine bina etti. Cennete sadece temiz olanlar girecektir*", hadisini nakletmiş ve şöyle demiştir: Bu hadisi Ebu's-Saalik et-Tarasûsî *Ebu Hüreyre'den Rivayetler* cüz'ünde rivayet etmiştir." Şihab el-Hafaci'nın *Nesaiü'l-Riyaz fi Şerhi's-Şifa bi'l-Kadi İyaz* (1/428) kitabında zikrettiği gibi, Rafii, bu hadisi *Tarihu Kuzvî*'de rivayet etmiştir.

Bütün bu zayıf hadisler, çeşitli tariklerle nakledilmesi sebebiyle bu mananın sabit bir aslının olduğunu ifade etmektedir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'dır!..

۸۷- حَدِيثُ: بَيْتُ الْمَقْدِسِ طَنَّتْ مِنْ ذَهَبٍ مَمْلُوءٍ

عَقَارٍ.

87. HADİS: "Beytü'l-Makdis, akreplerle dolu altından bir taktır."²²⁰ Hadis değildir. Bu söz, Tevrat'a nisbet edilmektedir.

—●—

220. bkz. Sehavi, *Makasid* s.148; İbnu'd-Deyba', *Temyiz* s.63; Aliyyü'l-Karî. *Kübra* s.345, Aclûnî, *Keşf* 1/252.

« ت »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٨٨ - حديث: تَجِئَةُ النَّبِيِّ الطَّوَّافِ.

88. HADİS: "Beytullah'ta tavaf, Tahıyyetü'l-Mescid namazı yerine geçer."²²¹ Şehavî:²²² Bu lafızla görmedim, demiştir.²²³

221. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.65; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.170; Aclûnî, *Keşf* 1/252.

222. Bu hadisi Şehavî'nin *el-Mukasidu'l-Hasene* kitabının elimizdeki baskısında bulamadım. Şehavî, bu hadisi bu eserin bir başka yerinde ya da bir başka eserinde zikretmiş olabilir mi, bilemiyorum. Ancak Şehavî'nin talebesi İbnü'd-Deyba', bu hadisi *Temyizü'l-Tayyib* kitabında zikretmiş ve hadis hakkında yukarıdaki ifadeyi kullanmıştır. Dolayısıyla bu sözün İbnü'd-Deyba'a nishet edilmesi daha doğrudur. (Çev.)

223. Müellif (rahmetullahialeyh), *el-Mevzuâtü'l-Kübrâ*'da şöyle diyor: "Bu ifade, fakihler ve diğer alimlerden sadır olup manası doğrudur. Nitekim *Sahih* hadisler arasında Hz. Aişe validemizden şu hadis yer almaktadır: "Peygamberimiz (s.a.v)'in, Mekk'e'ye geldiğinde ilk yaptığı şey, abdest alıp tavaf etmesi idi." Zira Mescid-i Haram'a giren herkesin önce farz veya nafil olarak tavaf yapması sünnettir. Bir özür veya başka bir şey sebebiyle tavaf yapma niyeti olmadığı takdirde Tahıyyetü'l-Mescid namazı kılabilir. "Beytullah'ta tavaf, Tahıyyetü'l-Mescid namazı yerine geçer", ifadesinin manası, bu konuda bazı zekâ özürhükümlerinin yanlış düşündükleri gibi: Tahıyyetü'l-Mescid namazı bu mescidde kılınmaz, demek değildir.

۸۹- حدیث: تَخْتُمُوا بِالزَّبْرِجِدِ، فَإِنَّهُ يُسِّرُ لَا عُسْرَ فِيهِ.

89. HADİS: "Zebercedi yüzük taşı olarak kullanın. Zira o, kolaylıktır. Onda zorluk yoktur."²²⁴ Askalânî: Uydurmadır, demiştir.

۹۰- حدیث: تَرْكُ الْعَادَةِ عَذَابٌ.

90. HADİS: "Âdeti terk etmek, düşmanlığa sebep olur."²²⁵ Bunun aslı yoktur.

۹۱- حدیث: تَسْلِيمُ الْغَزَالَةِ.

91. HADİS: "Geyiğin selâm vermesi hadisi."²²⁶ Dillerde ve nebevi medhiyelerde meşhur olmuştur. İbn Kesir şöyle demiştir: Bunun aslı yoktur. Kim bunu Peygamberimiz (s.a.v)'e nisbet ederse yalan söylemiş olur.²²⁷

224. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.153; Semhudi, *Gammaz*, s.52; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.66; Aliyyü'l-Kari, *Kühra* 170; Aclûni, *Keşf* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.111; Kavukçi, *Lü'lü'* s.31.

225. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.155; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.66; Aliyyü'l-Kari, *Kühra* s.172; Aclûni, *Keşf* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.112.

226. bkz. İbn Kesir, *Şemai*: s.281; İbn Hacer, *Fethu'l-Barî* 6/434; Sehavi, *Makasid*: s.156; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.67; Aliyyü'l-Kari, *Şerhu's-Sifa*: 1/639; Aliyyü'l-Kari, *Kühra*: s.173; Aclûni, *Keşf* 1/252; Zürkani, *Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledünnayye* : 5/151; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.113.

227. Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Barî*de (6/434): "Geyiğin selâm vermesi hadisi"nin kuvvetli veya zayıf hiçbir senedini bulamadım", demiştir. Sehavi, *el-Makasidü'l-Hasene'* de (s.156) Hafız İbn Kesir'in yukarıdaki sözünü kabul edip naklettikten sonra şöyle demiştir: "Fakat genel olarak geyiğin konuşması –yani geyiğin selâm vermesi değil, sadece geyiğin Rasulullah (s.a.v) ile konuşması– hakkında üstadımız Hafız İbn Hacer'in, İbn

۹۲- حدیث: تَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى بَضْعٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً،

كُلُّهُمْ فِي الْجَنَّةِ إِلَّا فِرْقَةً وَاحِدَةً، قَالُوا: مَنْ هُمْ؟ قَالَ:
الزَّانِدَةُ، وَهُمْ الْقَدَرِيَّةُ.

92. HADİS: “Ümmetim, yetmiş küsür fırkaya ayrılacak. Bir fırka dışında hepsi Cennete girecektir.” Ashab:

–Kim bu fırka? diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle cevap verdi:

–“Bunlar zındıklardır, kadercilerdir.”²²⁸ (Bu lafızla) hadisin aslı yoktur.²²⁹ *Leâli*’de böyledir.²³⁰

Hacib’in Usul-ü Fıkıh hakkındaki kitabı olan “*Muhtasar Kitabının Hadislerinin Tahrici*”nde altmış birinci mecliste yer alan birbunlerini takviye eden birkaç hadis vârid olmuştur.

(Ebu Gudde divor kı:) Bütün bu hadisler, olağanüstü bir olayı isbat konusunda itimad edilemeyecek olan zayıf ve çürük hadislerdir. Hadisin çeşitli tariklerle gelmesi sebebiyle muhaddis uydurma hükmü veremediği takdirde; muhtevasının isbatı ancak tercihe layık olan sahih hadislerle kabul edilip sâbit olabilir. Bu hadislerin isnadları incelendiğinde hadisin derecesini düşüren şiddetli ta’n noktalarından uzak olmadığı ortaya çıkmaktadır. Yine bu hadislerin metinlerini inceleme esnasında aralarındaki şiddetli çelişki açıkça görülmektedir. Allame Zürkanî’nin “*Şerhu’l-Mevahibi’l-Ledünniyye*” kitabında (5/151) işaret ettiği gibi; bu hadislerin arasını bulma konusunda açık zorlama yapılmaktadır.

Müellif Ahyyül-Kari (r.a)’nın Kadı İyaz’ın *Şıfa* kitabına yazdığı şerhte (1/639) yorumladığı gibi: Hafız İbn Kesir’in, yukarıda zikredilen ifadesiyle bu mananın –yani geyiğin selâm vermesi ya da konuşması konusundaki hadisin– hiçbir aslına bulunmadığını ifade etmek istemiş olması da uzak bir ihtimal değildir. Doğrusunu en iyi bilen Allah’tur!..

228. bkz. Hatib, *Tarihu Bağdad*: 13/307; Süyûtî, *Leâli*: 1248; Şehavî, *Makasid*: s.158; İbnü’d-Değba’, *Temyiz*: s.68; İbn Arrak.

۹۳- حَدِيث: تَفَقَّهُوا قَبْلَ أَنْ تُسَوَّدُوا.

93- HADİS: "Evlenmeden önce fıkıh öğrenin."²³¹ Bu, Hz. Ömer (r.a)'ın sözüdür.²³² Bir rivayete göre manası:

Tenzih: 1/310; Aliyyu'l-Karî, *Kübra*: s.173; Aclûni, *Keşf*: 1/369; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.115.

229. Aclûni *Keşfü'l-Hafa'da* (1/369) bu hadis hakkında şöyle demiştir: "*Leâli* müellifi: Bunun aslı yoktur, demiştir, yani bu lafızla aslı yoktur, anlamındadır. Zira hadis, bu lafız dışında makbul vacihlerle rivayet edilmiştir. Bunlardan biri: "*Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır...*" hadisidir. Bunu Tirmizi rivayet etmiş ve "Hasen sahihtir", demiştir. Bu hadisi; Ebu Davud, Hakim, İbn Hibban ve Beyhaki de rivayet etmiş ve sahih olarak kabul etmişlerdir. Bir başka rivayet ise İbn Mace'nın E'bu Hureyre'den naklettiği rivayettir. (Çev.)

230. Asıl nüshada ve muellifin *el-Merzuatü'l-Kübra* adlı eserinde (yetmiş fırka) diye geçmektedir. Düzeltme, Süyûtî'nin *el-Leâli'l-Masnu'a* kitabından alınmıştır. Hadis, (bu lafızla) hiç şüphesiz uydurmaz.

Ustadımız İmam Muhammed Zahid el-Kevserî (r.a)'nın; Poygamberimiz (s.a.v)'den sonra çıkacak mezhep ve fırkalar, bunların sayıları, bunlar arasında kurtuluşa erecek olanlar ya da helâk olacaklar hakkında gelen hadisler konusunda Ebu Muzafer el-İsferayini'nin *et-Tefsîr fi'd-Din* kitabı için yazdığı takdim yazısında ve Ebu Mansur el-Bağdadî'nin *el-Fark beyne'l-Fırak* kitabının takdim yazısında araştırma ve incelemesi bulunmaktadır. Bu inceleme, araştırmacıların mutlaka başvurmaları gerekli olan, takdire değer bir çalışmadır.

231. bkz. Buharî, *Sahih*: İlim 15 (*Fethu'l-Barî* 1/151); Zemahşerî, *Faik*: 1/623; Ebu Ubeyd, *Garibü'l-Hadis*: 3/369; Sehavî, *Makasid*: s.159, İbnü'd-Deyha', *Temyiz*: s.68; Aliyyu'l-Karî: *Kübra*: s.174; Aclûni, *Keşf*: 1/370.

232. Buharî, *Sahih*'inde (İlim 15; *Fethu'l-Barî* 1/151) bu hadisi *muallâk* olarak ve kesin bir sığa ile zikretmiştir. Hadis, Kitabü'l-İlim'de, 15 nolu İlim ve Hikmette İmrenme habında (Ömer dedi ki) ifadesiyle nakledilmiştir. Hadis, isnadı kesin bir sığa ile olarak nakledildiğine göre: Buharî'ye göre Hz. Ömer'e kadar isnadı sahih olan —mevkuf— bir hadistir.

Evlenmeden, ev ve hizmetçi sahibi olmadan fıkıh tahsil edin, demiştir. Bu manada şöyle bir söz nakledilmektedir: İlim, kadınların baldırlarında kaybolmuştur.²³³ Sevri diyor ki: "Kim başkanlığa koşarsa ilmin çoğuna zarar verir. Kim de başkanlığa koşmazsa yazar, yazar sonra yine yazar." Bu mana, daha kapsamlı bir manadır. Doğrusunu bilen Allah'tır.²³⁴

٩٤- حديث: تَفَكَّرْ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ.

94. HADİS: Bir saat tefekkür, bir sene ibadetten daha hayırlıdır.²³⁵ Hadis değildir. ²³⁶ Bu söz, Seriiyy's-Sekati (rh.a)'nin sözüdür.²³⁷

233. Bu son cümle, Bişr el-Hafi'nin sözüdür. Nitekim 181. hadiste de zikredilecektir.

234. Müellif, burada (Bir rivayete göre manası şudur) ifadesiyle gayet güzel bir ifade kullanmış olmaktadır. Zira (*tüsevvedü*) kelimesinin manası hakkında en isabetli ifade, İmam Ebu Ubeyd Kasım b. Sellâm'ın *Garibü'l-Hadis* (3/369) kitabında zikrettiği şu manadır: "Bu hadisin manası şudur: Yaşınız küçükken henüz gözde efendiler, başkanlar olmadan ilim öğrenin. Bu durumdan önce ilim öğrenemezseniz, yaşınız ilerledikten sonra utanır, cahil kalırsınız. O zaman küçüklerden ilim öğrenemezsiniz. Bu durum ise sizi rahatsız eder." Zemahşeri ise *Fâ-ik* kitabında (1/623) bu sözün manası hakkında şöyle demiştir: "-Dil âlûmlerinden- Şemir diyor ki: Evlenmeden, ev sahibi ve aile reisi olmadan önce ilim öğrenin." Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Bari*'de (1/152) bu iki manayı kabul ederek nakletmiş, diğer görüşleri zayıf kabul etmiştir.

235. bkz. Süyûti, *Leâli* 2/327; Münavi, *Feyzü'l-Kadir* 4/443; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.175; Aclunî: *Keşf* 1/370; Hut, *Esnel-Metâlib* s.115; Şevkânî, *Feyaid*: s.242.

236. Hadisin bir başka lafzı, (...Altmış sene ibadetten daha hayırlıdır.) şeklindedir. (Aclunî, *Keşf* 1/370)

237. Zehabi, *el-Iber* kitabında (2/5) şöyle diyor: "es-Seriiyy b. Mugalles es-Sekati, Ebu'l-Hasen el-Bağdadi: Büyük evliyadan biridir. Hüseyin ve diğer muhaddislerden hadis öğrendi. Maruf

۹۵ - حدیث: التَّكْبِيرُ جَزْمٌ.

95. HADİS: Tekbir²³⁸ cezimdir.²³⁹ (yani uzatılmaz.) Nehaî'nin sözüdür.²⁴⁰

el-Kerhî'nin sohbetlerinde bulundu. Onun bazı özel halleri ve kerametleri vardır. Doksan küsur yaşlarında iken 253 yılında vefat etti. Rahmetullahı aleyh.

238. Buradaki tekbir, İmam Abulhayy el-Leknevî'nin *es-Sülye fi keşf ma fi Şerhi'l-Vikaye* kitabında olduğu gibi; ezan, kamet ve namazdaki tekbirler demektir.

239. bkz. Abdürrezzak *Musannef*: 2/74; Tirmizî, *Sünen* (İbn Arabî: 2/91; Mübarek-Fürî: 1/243); İbn Hacer *et-Telhîsu'l-Habîr*: 1/225; Süyûtî, *Hâvî*: 1/535; Şehavî, *Mekasid*: s.160; Semhudî, *Gamauz* s.54; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.68; Aliyyü'l-Karî, *Küh-ra*: s.176; Aclûnî, *Keşf*: 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.118; İbn Abidin, *Reddu'l-Muhtar Haşiyesi*: 1/259; Kavukçı, *Lü'lü'*: s.31.

240. Zehebî, *Iber*'de (1/113) diyor ki: "Bu zat, Irak halkının yaşlı fakihî İmam Ebu İmran İbrahim b. Yezid en-Nehaî'dir. Alkame, Esved ve Mesruk'dan ders almış, çocukken Hz. Aişe'yi görmüştür. 95 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin."

İmam İbrahim en-Nehaî'nin «Tekbir cezimdir» sözünü Tirmizî, *Sünen*'inde (İbn Arabî şerhi: 2/91 ve Mubarek-Fürî şerhi: 1/243) Selâmın hazfının sünnet olduğu hakkında gelen hadisler yanında İbrahim en-Nehaî'den nakletmiştir. Hafız İbn Hacer *et-Telhîsu'l-Habîr*'de (1/225) şöyle demiştir: "Bu hadisin bu lafızla aslı yoktur. Bu, İbrahim en-Nehaî'nin sözüdür. Tirmizî, bunu İbrahim en-Nehaî'nin sözü olarak nakletmiştir." Şehavî, *el-Mekasidü'l-Hasene*'de (s.161) şu tahrirci ilâve etmiştir: "Bu hadisi, onun tarafından yani İbrahim Nehaî'nin sözü olarak-Said b. Mansur *Sünen*'inde (Kıraet cezimdir, Ezan cezimdir) ilâvesiyle rivayet etmiştir. Yine ondan nakledilen bir lafızda: Onlar tekbiri cezmediyorlardı, ifadesi yer almaktadır."

Süyûtî, *el-Hâvî b'l-Fetâvâ*'da (1/535) "(Tekbir cezimdir), hadisi hakkında kesin cevap" konulu fetvada şöyle demiştir: "Bunun hadis olması konusuna gelince, bu sabit değildir. Hafız İbn Hacer'in dediği gibi, bu, İbrahim en-Nehaî'nin sözüdür. Bu sözün Nehaî'den nakledilen şu senedine vakıf oldum Abdürrezzak *Musannef* 'inde (2/74) şöyle demiştir: Yahya b. Alâ', Mugire'den naklediyor: İbrahim en-Nehaî dedi ki: *Tekbir cezumdur. Mânâsı*

sudur. Tekbir uzatılmaz.” Rivayette bu şekilde açıklamalı olarak gelmiştir. Bu açıklama, ya İbrahim en-Nehaî’den rivayette bulunan raviden, veya Yahya b. Alâ’dan, yahut Abdürrezak’dan nakledilmektedir. Bu zatların her biri, bu sözün manasında öncelikle başvurulacak zatlardır.

Hafız İbn Hacer, *et-Telhîsu'l-Habîr*’de(1/225) şöyle demiştir: “Bu manada Tirmizi, Ebu Davud ve Hakim’in Ebu Hüreyre hadisi olarak naklettiği *“Selâmın hazfî sünnettir”*, hadisi bulunmaktadır. Selâmın hazfî demek, selâm vermede suratlı olmak demektir. “Cezim” kelimesiyle anlatılmak istenen budur. İbnü’l-Esir, *Nihaye*’de şöyle demiştir: “Bu sözün manası tekbir ve selâmın uzatılmaması, tekbirin son harfinin harekesinin okunmaması, son harfinin sakın kılınmasıdır.” Muhibb et-Taberî de bu görüşe katılmıştır.

İbn Hacer devamla diyor ki: Bu tartışmalıdır. Zira (hareke) karşılığında (cezim) ifadesinin kullanılması Arap dili alimlerinin yeni istilahıdır. Böyle yeni bir istilah, —bu sözün nebevî bir hadis olduğu farz edilecek olursa— nebevî lafızlar için nasıl kullanılabilir? Zira Muhakkık Allâme İbn Abidin’in *Reddû'l-Muhtar Haşiyesi*’nde (1/259) ifade ettiği gibi: Arap nahiv alimlerinin yeni istilahuna göre (cezim) mutlak olmayıp sadece okuyan kişinin harfin harekesini sükûnla okumasıdır.

Süyûtî, *Hâvî*’de (1/536) şu husus ilâve etmektedir: Tekbirdeki cezzimin, tekbirin sonunun sükûnla okunması olarak açıklanması, ravinin açıklamasına aykırı olduğu için reddedilir. Usûl ilminde kararlaştırıldığı gibi, ravinin açıklamasına başvurulması daha evlâdır. Bu mana, ayrıca hadis ve fıkıh ehlinin açıklamalarına da aykırıdır.”

(Kardeşim!..) Bazı değerli Şafî ve Hanefî fakihleri tarafından (*Ezan cezimdir. İkamet cezimdir. Tekbir cezimdir*) ifadesinin fıkıh kitaplarında nebevî hadis olarak zikredilmesine aldanma. Bu sözün İbrahim en-Nehaî’nin sözü olduğunu, nebevî hadis olmadığını öğrendim. Bu babda itimad edilecek olan görüş, değerli ilim erbabı olmalarına rağmen fıkıh erbabının değil, muhaddislerin görüşüdür. Zira Üstadımız İmam Kevserî, Takıyyü’d-Din es-Sübkî’nin *es-Seyfü’s-Sakîl fî Redd alâ İbn Zefîl* kitabına yazdığı takdim yazısında (s.4-5): “Her ilimde o ilmin imamlarına itimad edilir, başkalarına değil. Zira bir ilimde imam olan kişi, belki başka bir ilimde avam (sıradan insanlar) mertebesinde olabilir.” demiştir.

٩٦- حديث: تَمَكُّثُ إِخْدَاكُنَّ شَطْرَ عُمْرِهَا لَا تَصْلِي.

96. HADİS: "Siz hanımlardan her biriniz, ömrünün yarısını namazsız geçirir."²⁴¹ Hadis hafızları: Bu lafızla aslı yoktur, demişlerdir.²⁴² Manası "sahih" hadiste geçmektedir.²⁴³

Nassların anlaşılması ve bu nasslardan hüküm çıkarılması konusunda yegâne merci, fıkıh alimleri olduğu gibi; Peygamberimiz (s.a.v.)'den nakledilen hadislerin sübutu konusunda baş vurulacak yegâne merci de hadis alimleridir. Diğer ilimlerde de aynı şekilde ehline başvurulur. İmam Abdülhayy el-Leknevî, bu konuyu birkaç kitabında en güzel şekilde incelemiştir. Ben de Leknevî'nin bu ifadelerini *el-Ecvibetu'l-Fâdıle li'l-Es'ileti'l-Aşerati'l-Kâmile* kitabına yazdığım dip notlarda (s.30-32) özetledim. Önemine binaen oraya müracaat edilmelidir. Zira bu malûmat, elde edilmesi için özel yolculuk yapmaya değecek kadar önemli ilmi meselelerdendir!.. (bkz. Hadis No: 96, 109, 344, 357, 414)

241. Bu cümle, hadisin bir kısmıdır. Bu hadisin devamı bazı kitaplarda şu şekildedir. "*Kadınlar akıl ve dinleri noksan kimselerdir. Peygamberimiz'e Dinlerinin noksanlığı nedir? diye soruldu. Şöyle buyurdu: Onlardan her biri ömrünün yarısını namazsız geçirir.*" Bu lafızla aslı yoktur.

242. bkz. İbn Hacer, *et-Telhisu'l-Habir* 1/162; Sebavî, *el-Makasid* s.164; Semhudî, *Gammar* s.55; İbnü'd-Deyyab, *Temyiz* s.70; Aliyyül-Karî, *Kübra* s.177; Aclunî: *Keşf* 1/379; Kavukçi, *Lü'lü'* s.31.

243. Bu sahîh hadis Buharî'nin *Sahihinde* (1/345) Kitabü'l-Hayz'da, 6 nolu Hayızlının orucu terk etmesi babında; Müslim'in *Sahihinde* (2/67) Kitabü'l-İman'da, (133 nolu) Taatlerin eksikliği sebebiyle imanın eksilmesi babında rivayet ettiği şu hadistir. Lafız Buharî'ye aittir. Ebu Said el-Hudrî'den rivayet edildiğine göre;

Rasûlullah (s.a.v) bir Ramazan bayramı ya da Kurban bayramı sabahı namazgâha çıktı ve hanımlara şöyle seslendi:

—"*Ey hanımlar tophuluğu! Sadaka verin. Bana sizlerin Cehen-nem ehlinin çoğunluğu olduğunuz gösterildi.*" dedi. Hanımlar:

-Ey Allah'ın Rasûlü!.. Bu ne sebeptedir? diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle cevap verdi:

-*"Siz çok lânet okuyorsunuz. Beylerimize nankörlük ediyorsunuz. Dengeli bir adamın aklını, akli ve dini noksan olan sizlerden daha çok başından alan kimse göremedim."*Kadınlar:

-Ey Allah'ın Rasûlü!.. Bizim dinimizin ve aklımızın noksanlığı nedir? diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v):

-*"Kadının şahitliği, erkeğin şahitliğinin yarısı değil midir? Dedi. Kadınlar:*

-Evet, dediler. Peygamberimiz (s.a.v):

-*"İşte bu onların akıllarının noksanlığı sebebiyledir. Kadın hayız gördüğü zaman namaz kılmıyor ve oruç tutmuyor, değil mi? dedi. Kadınlar:*

-Evet, dediler. Peygamberimiz (s.a.v):

-*"Bu da onların dinlerinin noksanlığındandır, dedi.*

Müslim, *Sahih'* inde (2/65-68) İbn Ömer ve Ebu Hüreyre'den Ebu Said el-Hudri'nin hadisi ile aynı manada bir hadis rivayet etmektedir. Bu hadisin sonunda şu ifade yer almaktadır: "Sevi-yeli bir kadın: Ya Rasulallah!.. Akıl ve din noksanlığı nedir? diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v): *"Kadının aklının noksanlığı; iki kadının şahitliğinin bir erkeğin şahitliğine denk sayılmasıdır. İşte bu aklının noksanlığıdır. Günlerce namaz kılmadan bekler, Ramazanda da orucunu açar, dedi. Bu da onların dinle-rinin noksanlığıdır, dedi.*

Söz konusu -uydurma- hadise en yakın ifade, Müslim'deki sahih hadiste yer alan (Kadın günlerce bekler de namaz kılmaz) cumle-si olup bu sebeple bu uydurma hadise gerek kalmamaktadır

Şeyh Abdurrahman el-Cezîrî'nin telifi olan *el-Fıkıh alel-Meza-hibi'l-Erbaa'*'nın, Mısır Vakıflar Bakanlığı baskısından ayrı ba-ğimsiz olarak yapılan baskısında (1/128) merhum Cezîrî, Hayız babında hayızın en çok müddetinin on beş gün olduğu görüşün-de olanların delillerini zikrederken şu ifadelere yer vermektedir: Bunlardan biri: Fıkıh kitaplarında meşhur olan şu hadis-tir: Peygamberimiz (s.a.v): "Kadınlar akılları ve dinleri noksan olan kişilerdir, buyurdu. Kendisine: Kadınların dinlerinin nok-sanlığı nedir? diye soruldu. Peygamberimiz (s.a.v). *"Kadınlar-dan her biri ömrünün yarısını namazsız geçirir", dedi. Fakat bu hadis sahih değildir. Gerçek şudur ki: Bu sözün hiçbir anlamı yoktur. Zira kadınların hayızlı iken namaz kılmalarına engel o-lan, bizzat Şeriat koyucunun ta kendisidir. Kadınların günah-*

٩٧- حديث: التَّهْنِئَةُ بِالشُّهُورِ وَالْأَعْيَادِ مِمَّا اغْتَاذَهُ النَّاسُ.

97. HADİS: "İnsanların alışkanlık hâline getirdikleri ayları ve bayramları tebrik etmeleri hadisi."²⁴⁴

ları nedir ki, bu haksız vasılla nitelendirilmektedirler?" Cezîrî'nin sözü burada sona ermektedir.

(Ebu Gudde diyor ki:) "*Hanımlardan her biri, ömrünün yarısını namazsız geçirir*", cümlesi sahih ve sabit olmayan bir ifadedir. Ama hanımların akıl ve din noksanlığıyla nitelendirilmeleri, Buhari ve Müslim'in *Sahih*lerinde nakledildiği gibi; sabit ve sahihtir. Şeyh Cezîrî'nin akılları ve dinlerinin noksan olmasından dolayı kadınların kınandıkları şeklindeki kanaati varid değildir. Bu onların yaradılıştan gelen fitri durumlarıdır. Kınama kanaatinde olan hiçbir kimse yoktur. İlahîz İbn Hacer *Fethu'l-Bari'de* (1/346) ve ona tabi olarak Kastallâni *İrşadü'l-Sari'de* (1/444) şöyle demiştir: "Kadınların akıllarının ve dinlerinin noksan oluşunu zikretmekten asıl amaç; kadınları kınamak değildir. Zira bu durum, yaradılıştan ashında mevcuttur. Fakat buna dikkat çekilmesi, onların fitnesine aldanmaktan sakındırmak içindir. Bu sebeplerdir ki Cehennem azabı, noksanlık dolayısıyla değil; nankörlük ve diğer sebepler dolayısıyla zikredilmiştir."

Diğer taraftan, "*Siz hanımlardan her biriniz, ömrünün yarısını namazsız geçirir*", hadisini bazı Şafîi ve Hanbelî fakihler delil olarak zikretmektedirler. Fettenî, *Tezkiretü'l-Mevzûat*'ta (s.33) şöyle demiştir: "Şafîi imamlardan Beyhâkî diyor ki: Bazı fakihleriniz bunu zikretmektedirler. Bu hadisi çok aradım ama bulamadım. Bunun hiçbir isnadı yoktur. Hanbelî imamlardan İbnü'l-Cevzî diyor ki: Ashabımızdan bazıları bunu zikretmektedirler. Ben bunu -hadis olarak- bilmiyorum. Nevevî bu hadis hakkında: Batıldır, ashı yoktur demiştir. Başkaları da bu şekilde söylemişlerdir."

Bu ifadeler; 95, 109, 344, 357 ve 414 no.lu hadislerde zikrettiğim şu hususu desteklemektedir: Her ilim, bu ilimle meşgul olan ehlinde alınır. Hadis, zirveye ulaşan muhaddislerden; fıkıh da tetkik ehli fakihlerden alınır.

244. bkz. Şehavî, *Mukasid* s.166; Semhüdî, *Gammaz* s.55; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.70; Aliyyü'l-Kavî, *Kübrâ* s.179; Aclûnî, *Kaşf* 1/252; Hut. *Esne'l-Metaleh* s.118.

Bu konuda (hadis olarak) hiç bir şey vârid olmamıştır.²⁴⁵

---

245. Yani Peygamberimiz (s.a.v)'den bu konuda özel olarak bir hadis gelmemiştir. Bazı sahâbî ve tâbiünden bazı işlerde bazı tebrik cümleleri nakledilmiştir. Hafız Sülyûti bu rivayetleri *Vilâsûlul'Emanî bi-Husûlil-Tehîni* ismini verdiği risalede toplamıştır. Bu risale, *el-Hâvi li'l-Fetavî* kitabı içerisinde ve ayrıca müstakil olarak basılmıştır. *el-Mevahibü'l-Ledünniyye*, *Muvatta'* ve başka eserleri şerheden, muhaddislerin son halkası Muhammed b. Abdülbakî ez-Zürkanî'nin tebrikleşme ve bu konuda varid olan hadisler hakkında nefis bir risalesi bulunmaktadır. Bu risale Mısır'da basılmıştır.

« ث »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۹۸- حَدِيثُ: أَلْتَقَّةُ بِكُلِّ أَحَدٍ عَجَزٌ.

98. HADİS: "Herkesi güvenmek âcizliktir".²⁴⁶ Şehavî diyor ki: Bunu bu lafızla bilmiyorum.²⁴⁷

۹۹- حَدِيثُ: ثَلَاثٌ لَا يُرْكَنُ إِلَيْهَا: الدُّنْيَا،

وَالسُّلْطَانُ، وَالْمَرْأَةُ.

99. HADİS: "Üç şey vardır ki, bunlara az bile olsa

246. bkz. Şehavî: *Makasid*: s.168; Semhudi, *Gammaz* s.56; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.72; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.180; Aclûnî, *Kaşf* 1/252; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.119; Kavukçî, *Lü'hi*: s.32.

247. Şehavî'nin; "Bunu bu lafızla bilmiyorum", ifadesi, bu cümlelerin bir başka lafızla nebevî hadis olarak geldiği izlenimi vermektedir. Oysa böyle değildir. Bu ve bu manadaki ifadeler, hadis olarak gelmemiş, bazı muhterem insanların sözlerinde yer almıştır.

Hattabî'nin *Kitabü't-Tazide* (s.64) Abdullah b. Huneyf tarikıyla naklettiği şu rivayette geçen söz de bu güzel sözlerden biridir.

"Ömer b. Abdülaziz (r.h.a), Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'ye:

–Kışının hangi hasletleri onun değerini düşürür? diye sordu. Muhammed b. Ka'b:

–Çok konuşması, sırrını açığa vurmaya ve herkese güvenmesi dir, diye cevap verdi.

meyledilmez: Dünya, Sultan, Kadın".²⁴⁸ Doğru bir sözdür, hadis değildir.

---

248. bkz. Şehavi: *Makasid* s.168; İbnü'd-Devba', *Temyiz* s.72; Aliyyü'l-Kari, *Kübrâ* s.181; Aclûni. *Keşf* 1/386.

« ج »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۰۰ - حدیث: جَوْرُ التُّرْكِ، وَلَا عَذْلُ الْعَرَبِ.

100. HADİS: "Türkün zulmü olsun, arabın adâleti olmasın".²⁴⁹ İbnü'd-Deyba': Düşük bir sözdür, hadis değildir demıştır. Ben de derim ki: Bilakis bu, açık bir inkârcılıktır.

۱۰۱ - حدیث: الْجُوعُ كَافِرٌ، وَقَاتِلُهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

101. HADİS: "Açlık kâfirdir. Onu öldüren Cennet eh-lindendir". Ash yoktur.

۱۰۲ - حدیث: الْحِيزَةُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ.

وَمِصْرُ خَزَائِنِ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ.

102. HADİS: "Cize,²⁵⁰ Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Mısır, Allah'ın yeryüzündeki hazineleridir".²⁵¹ Askalanî diyor ki: Bu yalandır, uydurmadır.

249. bkz. Şehavî, *Makûsîd* s.177; Semhudî, *Gammaz* s.58; İbnü'd-Deyba', *Temvîz* s.75; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.184; Ac-lûnî, *Keşf* 1/404; Kavukçi, *Lü'lü'* s.32.

250. Cize: Nil kıyısında, Kahire'ye yakın bir köydür, şimdi Kahire'ye birleşmiştir.

251. bkz. Şehavî, *Makûsîd* s.178; Semhudî, *Gammaz* s.58; İbnü'd-Deyba', *Temvîz* s.75; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.184. Ac-lûnî, *Keşf* 1/405; Hut, *Esne'l-Mecalib* s.124.

« ح »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۰۳ - حدیث: حُبِّ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ (ثَلَاثُ): النِّسَاءُ وَالطَّيِّبُ وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ.

103. HADİS: “Bana sizin dünyanızdan (üç şey) kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Namaz gözümün nuru kılındı”.²⁵² Bu hadiste yer alan (selâs-üç) kelimesi asılsızdır, uydurmadır. Bu hadisi Nesai *Sünen*’inde, Taberani *Evsat*’ta (selâs-üç) kelimesi olmaksızın rivayet etmiştir. Gazzali ve başkalarının ifadelerinde yer alan (selâs-üç) kelimesi hakkında İmam İbn Fûrek zorlama açıklamalar yapsa bile, hadis hafızlarının dedikleri gibi, bu kelimenin aslı yoktur. Doğrusunu bilen Allah’dır.²⁵³

252. bkz. Nesai, *Sünen*: 7/61 No 3939 (İşretü'n-Nisâ: 1); Şehavi, *Makasid* s.180; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.76; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.186; Aclûni, *Keşf*: 1/405; Hut, *Esne'l-Metalib* s.125.

253. İmam İbn Fûrek'in sabit olmayan bazı uydurma hadislerle ilgili zorlama yorumları tenkit edilmiştir. Bu, onun uydurma hadislerin sabit olduğunu bir an için farz ederek bu hadislerin anlamı hakkında yaptığı şahsi ichtihadıdır. Üstadımız Kevserî (r.a), Beyhaki'nin *el-Esma ve's-Sıfat* kitabına yazdığı uzun mukaddimede (Y) sayfasında şöyle demiştir: “İmam Ebu Bekir Muhammed b. Hasen b. Fûrek'in Allah'ın sıfatları ile ilgili hadisleri te'vil konusundaki kitabı meşhurdur. İbn Fûrek, çok zayıf ve çürük hadislere hiç temas etmeyip sadece sabit olan hadislerle yetinseydi, yorumlarında daha isabetli olurdu”

١٠٤ - حديث: حَبَّذَا الْمُتَخَلِّلُونَ مِنْ أُمَّتِي.

104. HADİS: "Ümmetimden hilâlleyenler ne güzeldir!.."254 Saganî: Bunun uydurma olduğu açıktır, demiş ve bunu abdest alırken parmaklarını hilâllemek veya yemekten sonra dişleri temizlemekle açıklamıştır.255

Yine merhum üstadımız Kevserî, *el-İmta' bi-sireti'l-İnâmeyn Hasen b. Ziyad ve Muhammed b. Şuca'* isimli kitabında (s.64) şöyle diyor: "Bazılarının bazı uydurma rivayetleri uydurma olduğunu kabul ettikleri halde yorumlamalarına gerek yoktur. İbn Füreğ ve başkalarının yaptığı gibi bu uydurma haberlerin sahih olduklarını farz ederek uzun uzun yorum yapmalarına da ihtiyaç yoktur." Zira yorum, sahib ve sâbit olan rivayetler için yapılır. Bu rivayetler kesinlikle sahih ve sâbit olmadığına göre bunların yorumuna ve tevcihine gerek yoktur.

254. bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*: 5/416; Münziri, *Tergîb*: 1/132; Heysemî, *Mecmû'z-Zevâid*: 1/235; İbnü'd-Deyba', *Tem-jiz* s.76; Aliyyül-Karî, *Kübra*: s.192; Aclûnî, *Keşf*: 1/412.

255. (Abdülfevâh Ebu Gude diyor ki) Saganî'nin bu hadis hakkındaki uydurma olduğu iddiası kabul edilemez. Hafız Münziri, bu hadisi *et-Tergîb ve't-Terhîb*' de (1/132-133) Ebû Eyyûb el-Ensari' (r.a) den şöyle rivayet etmektedir:

Allah Rasûlü (s.a.v) yanımıza geldi ve:

— "Ümmetimden hilâlleyenler ne güzeldir!.." dedi. Ashab:

— Hilâlleyenler kimdir ya Rasûlallah? diye sordular. Allah Rasûlü (s a v) şöyle buyurdu:

— "Abdest alırken parmak aralarını hilâlleyenler ve yemekten sonra dişlerini temizleyenlerdir. Abdestte hilâlleme ağza ve bur-na su vermek, parmak aralarını ıslatmaktır. Yemekten sonraki hilâlleme ise, diş aralarındaki yemek artıklarını temizlemektir. İnsanla daima beraber olan iki melek için, namaza durduğunda dişleri arasında yemek artıkları görmelerinden daha sıkıntılı bir şey yoktur". Bu hadisi Taberani *Kebir*' de rivayet etmiştir.

Yine Taberani'nin *Kebir*' de ve İmam Ahmed'in *Müsned*'inde (5/416) Ebû Eyyub ve Atâ'dan rivayetlerine göre. Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden abdest alırken parmak aralarını hilâlleyenler ve yemekten sonra dişlerini temizleyenler ne güzeldir!.." Bu hadisi Taberani *Evsat*'ta Enes hadisi olarak

(Abdülfettah Ebu Gude diyor ki: Saganî'nin bu hadis hakkındaki uydurma olduğu iddiası kabul edilemez.)²⁵⁶

۱۰۵ - حَدِيثُ: حُبُّ الْهَرَّةِ مِنَ الْإِيمَانِ

rivayet etmiştir. Hadisin bütün tarikleri Vasil b. Abdurrahman er-Rakaşî'de birleşmektedir. Şube ve başka âlimler Vasil'ı si-ka/güvenilir olarak kabul etmiştir."

Hafız Münzirî, bu hadise (an) lafzıyla başlamış, sonunda da senedi hakkında bilgi vermiştir. Bu hadis, Münzirî'nin kitabının başında (1/3-4) belirttiği gibi; sahih veya hasen ya da buna yakındır ama zayıf değildir. Zira yine Münzirî, kitabının başında; "Hadis zayıf ise onun başında (Ruviye/rivayet olundu) lafzını kullandığını ve bu durumda hadisin sonunda ravileri hakkında söz söylemediğini" ifade etmiştir.

Hafız Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*'de (1/235) Ebu Eyyub (r.a) hadisini Taberanî'nin *Kebir*'inden uzunca, yine Taberanî'nin *Kebir*'inden ve İmam Ahmed'in *Müsned*'inden kısaca nakletmiş; "Her ikisinin isnadlarında (Vasil er-Rakaşî) vardır. O da zayıftır", demiştir. Heysemî daha sonra *Evsat*'taki Enes hadisini nakletmiş ve "Senedinde (Muhammed b. Hafs el-Ensarî) vardır. Bu raviyi tanıyan, tanıtan birini bulamadım", demiştir. Dolayısıyla hadisin sahih oluşu ihtilaftır.

Fakat Zehabî'nin *Mizan*'da (4/329) Hafız Münzirî'ye nisbet ettiği gibi; Hafız Münzirî (Vasil er-Rakaşî)'nin (Vasil b. Abdurrahman er-Rakaşî) olduğunu belirtmiş; Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib*'de (11/104) bunu şu ifadesiyle reddetmiştir: "Bu ravi, Vasil b. Abdurrahman Ebu Hurra el-Basrî'dir, Rakaşî değildir. Buharî *Tarihinde*, İbn Ebî Halim *el-Cerî ve't-Ta'dîl*'de, Hazrecî *Hulasâda* Vasil b. Abdurrahman Ebu Hurra'nin (Rakaşî) olarak nisbet edildiğini zikretmemiştir. İmam Ahmed'in *Müsned*'indeki senedinde ise babasının ismi zikredilmeksizin (Vasil er-Rakaşî), şeklinde yer almıştır. Böylece Hafız Heysemî'nin sözü tercihe layık olmuştur. Zira (Vasil b. Saib er-Rakaşî), zayıf olduğunda ittifak edilen bir ravidir. Dolayısıyla hadis bu tarikten zayıftır, ama Saganî uydurma olduğu açıktır dese de, uydurma değildir. Doğrusunu en iyi bilen Allah Teâlâ'dır!..

256. Parantez arasındaki bu ifade, bir önceki dipnotun başından alınmış olup, önemine binaen dikkat çekmek için metne alınmıştır. (Çev.)

105. HADİS: “Kediyi sevmek imandandır”.²⁵⁷ Uydurmadır. Bu hükmü Saganî ifade etmiştir.

۱۰۶- حَدِيثُ: حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ.

106. HADİS: “Vatanı sevmek imandandır”.²⁵⁸ Hadis hafızlarına göre bunun aslı yoktur.

۱۰۷- حَدِيثُ: الْخَيْبُ لَا يُغَذِّبُ حَسَنَةً.

107. HADİS: “Sevgili, sevgilisine azab etmez”.²⁵⁹ Sehavî: Bu sözü merfû (Allah Resûlü'nün hadisi) olarak bilmiyorum. demiştir.

۱۰۸- حَدِيثُ: الْحَجُّونُ وَالْبَقِيعُ يُؤْخَذَانِ بِأُطْرَافِهِمَا

وَيُنْزَرَانِ فِي الْجَنَّةِ.

108. HADİS: “Hacûn ve Bakî iki uçlarından alınıp ve Cennette saçılır”.²⁶⁰ Bu iki yer, Mekke ve Medine'nin mezarlıklarıdır. Bu hadisin aslı bilinmemektedir.

۱۰۹- حَدِيثُ: الْحَدِيثُ فِي الْمَسْجِدِ

الْحَسَنَاتِ، كَمَا تَأْكُلُ النَّهْيَةُ الْحَبِيرَ.

257. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.191; Aclûnî, *Keşf* 1/415; Hut, *Esne'l-Metalib* s.126.

258. bkz. Sehavî, *Makasid* s.183; Semhudî, *Gammaz* s. 60; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.77; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.189; Aclûnî, *Keşf* 1/413. Aclûnî, *Keşf*'ü'l-Hafa'da Saganî'nin bu hadisin mevzu olduğunu belirttiğini zikretmektedir.

259. bkz. Sehavî, *Makasid* s.182; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.77; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.188; Aclûnî, *Keşf* 1/411; Hut, *Esne'l-Metalib* s.129.

260. bkz. Sehavî, *Makasid* s.185; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.78; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.193; Aclûnî, *Keşf* 1/419; Hut, *Esne'l-Metalib* s.131

109. HADİS: “Mescidde konuşma, hayvanın otu yediği gibi,²⁶¹ haseneleri yiyip bitirir”.²⁶² Bulunamamıştır. *Muhtasar*’da böyledir.²⁶³

261. Hadis, şu şekilde de nakledilmektedir: “*Mescidde konuşma, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi, iyi amelleri yiyip bitirir.*”

262. bkz. Sefarîni, *Gıvâ’ü’l-Elbab Şerh Manzûmeti’l-Âdâb* 2/2; Gazzalî, *İhya*: 1/152; Zebidî, *İhya Şerhi* 3/31; Subkî, *Tabakatü’ş-Şafiiyye* 4/145; Aliyyü’l-Karî, *Kühra*: s.194; Aclûnî, *Keşf* 1/423.

263. *Muhtasar* kitabı, *Kamus* sahibi Muhammed b. Yakub el-Fîruz-Âbadî’nin eseridir. Fettenî’nin *Tezkiretü’l-Mevzûat* kitabının başında (s.4) belirtildiği gibi; Fîruz-Âbadî, bu kitabında Hafız İrakî’nin *İhya* hadislerinin tahriri hakkındaki *el-Muğnî an Hamli’l-Esfar fi’l-Esfar* kitabını özetlemiştir.

Gazzalî, bu hadisi *İhya*’da (1/152) Esrarî’s-Salat kitabında Mescid’in Fazileti babında zikretmiştir. Hafız İrakî bu hadis hakkında; “Bu hadisin aslını bulamadım”, demiştir. Allâme Zebidî de *İhya Şerhi*’nde (3/31) Hafız İrakî’nin bu sözünü kabul edip nakletmiştir.

Zemahşerî, *Tefsir*’inde iki ayrı yerde (Berae Suresi’nin 18. ayeti ve Lökman Suresi’nin 6. ayetinde) bu hadisi zikretmektedir. Hafız İbn Hacer, *Tahrir Ehadisi’l-Koşaf* kitabında Berae Suresi’nde “Hadisin tahriri Lökman’da gelecek”, Lökman Suresi’nde ise “Hadisin tahriri Berae’de geçti”, ifadesini kullanmıştır. Hafız İbn Hacer’in bu ifadeleri, İrakî’nin: “Bunun aslını bulamadım”, ifadesi makamındadır. Zira İbn Hacer, hadisin aslını bulsaydı, mutlaka zikrederdi.

Allâme Sefarîni, *Gıvâ’ü’l-Elbab Şerh Manzûmeti’l-Âdâb* (2/257) kitabında şöyle demiştir: Dillerde meşhur olan; “*Mescidde konuşma, —hatta bazılarına göre: mübah sözler bile— hayvanın otu yediği gibi, iyi amelleri yiyip bitirir*”; veya “*Mescidde konuşma, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi, iyi amelleri yiyip bitirir*”, sözleri yalandır, aslı yoktur”.

Allâme İbn Abidin, Hanefî mezhebi kitaplarından *Reddü’l-Muhtar* hasiyesinde (1/445) mescidde mübah sözün caiz olduğunu ifade etmiştir. Buna delil olarak Suffe Ashabı’nın daima mescidde bulunduklarını, mescidde konuştuklarını ve uyuduklarını delil olarak göstermiştir. İbn Hazm da *Muhallâ* kitabında (4/241) mescidde günah olmayacak şekilde konuşmanın caiz

۱۱۰- حَدِيثُ: الْحَدِيثُ لَا يُسْرَدُ.

110. HADİS: "Söz, hiç ara vermeksizin peş peşe söylenmez". Selef âlimlerinden birinin sözüdür.

۱۱۱- حَدِيثُ: حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُفْرِسِينَ.

111. HADİS: "Ebrarın (salih kulların) güzel amelleri, Mukarrebilere (Allah'a çok yakın kullara) göre günah sayılır".²⁶⁴ Ebu Said el-Harraz'ın sözüdür.²⁶⁵

---

olduğunu destekleyen delilleri nakletmiştir. Bu ve bundan önceki rivayetler, bu hadisin bâtil olduğunu vurgulamaktadır."

Bu hadis, müfessir, fakih veya sufi pek çok âlimin dillerinde veya kitaplarında meşhur olmuştur. Halbuki öğrendiğiniz gibi, bunun aslı yoktur. Müfessirlerden bazıları Zemahşeri'ye uyarak bunu tefsirlerinde zikretmişlerdir. İmam Fahreddin Razi bu müfessirlerden biridir. Bunu *Tefsir*'inde Berae Suresi'nde zikretmiş, *Keşşaf*'dan naklettiğini açıkça belirtmiştir. Nesefi Lokman Suresi'nde, Ebussuud Berae Suresi'nde, Alûsi Berae ve Lokman surelerinde bunu zikretmiştir. Fakih ve sufilerden az sayılmayacak bir grup âlim de bunu nakletmişlerdir. Kısacası bütün bu âlimler, bu ve benzeri aslı olmayan uydurma hadisleri araştırıp incelemeksizin öncekilere uyarak nakletmişlerdir.

Dolayısıyla derecelerinin yüceliğine, ilimdeki topuklarının yüksekliğine, hadis ilmi dışındaki pek çok ilim dalında büyük önderliklerine rağmen; bu âlimlerin eserlerinde bazı uydurma hadisler bulunmaktadır.

Bunun içindir ki, daha önce 95 no.lu "*Tekbir cezimidir*", hadisinin dipnotunda; ayrıca 96, 344, 357, 414 numaralı hadislerin dipnotlarında zikrettiğim gibi; her ilim dalında o alanda derinleşmiş olan ilim ehline başvurulmalıdır.

264. bkz. Şehavî, *Makasid* s.188; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.79; Aliyyül-Kari, *Kübra* s.195; Aclûni, *Keşf* 1428.

265. Zehebî *İber*'de diyor ki: "Ebu Said el-Harraz diye meşhur olan bu zat, sufiye şeyhi hüyük zahid Ahmed b. İsa'dır 286 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin."

۱۱۲ - حدیث: الْحُسْنُ مَرْحُومٌ.

112. HADİS: “Güzellik, rahmete vesiledir”.²⁶⁶ Tabiinden Ebu Hazim’in sözüdür.²⁶⁷

۱۱۳ - حدیث: حَسِنُوا نَوَافِلَكُمْ، فَبِهَا تَكْمُلُ فَرَائِضُكُمْ.

113. HADİS: “Nafilelerinizi güzelce eda edin ki, farzlarınızdaki²⁶⁸ eksiklikler bunlarla tamamlansın”.²⁶⁹ Bu lafızla aslı yoktur.²⁷⁰

266. bkz. İbn Abdil-Berr, *Nüzhetü'l-Mecalis* 2/19; Sehavi, *Makasid* s.188; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.79; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.195; Aclûni, *Keşf* 1/430; Hut, *Esne'l-Metalib* s.132.

267. Zehbi *Iber*'de diyor ki: “Bu zat, Medine'nin alim, zahid ve vaızı Ebu Hazım Selame b. Dinar el-Medeni el-Arac'dır. Güvenilir bir zattır. Zamanında onun benzeri yoktu. Hikmetli sözleri ve güzel vaazları vardı. 140 yılında vefat etmiştir.” Ebu Hazim'in, “*Güzellik, rahmete vesiledir*”, sözü; bir şeyin güzelliği, ona rahmet ve şefkat gösterilmesine vesile olur, demektir. Bu sözün; Hafız İbn Abdil-Berr *Nüzhetü'l-Mecalis* kitabında (2/19-20) zikrettiği güzel bir hikâyesi vardır.

268. Hadisteki “ferâizüküm” kelimesi kitapta sehven hatalı olarak (ferizüküm) şekilde yazılmıştır. Doğrusu, bu hadisi zikreden diğer bütün kaynaklarda olduğu gibi “ferâizüküm” şeklindedir. (Çev.)

269. bkz. Sehavi, *Makasid* s.188; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.80; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.195; Aclûni, *Keşf* 1/428; Hut, *Esne'l-Metalib* s.127.

270. Mücllif Aliyyü'l-Kari, bu ifadeyle hadisin başka bir lafızla manasının sabit olduğuna işaret etmektedir. Bu, doğrudur. Temim ed-Dari (r.a.)'den rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “*Kulun kıyamet günü ilk hesaba çekileceği şey namazıdır. Eğer namazı tam olarak eda etmişse, ona tam olarak yazılır. Tam olarak eda etmemişse, Allah Teâlâ meleklerine şöyle buyurur: Bakın, kulum için farzlarını tamamlayacağınız nafile ibadet bulabilecek misiniz? Sonra zekât da aynı şekildedir. Sonra diğer ameller de buna göredir*”. Bu hadisi İmam Ahmed (4/103), Ebu Davud (1/229 Salat 145), İbn

۱۱۴- حدیث: حُضُورُ مَجْلِسِ عَالِمٍ أَفْضَلُ مِنْ

صَلَاةِ أَلْفِ رَكْعَةٍ...

114. HADIS: "Bir âlimin meclisinde bulunmak bin rekat namazdan daha faziletlidir..."²⁷¹ *Ihya*'da Ebu Zerr hadisi olarak bu şekilde zikredilmiştir. Irakî: "İbnü'l-Cevzî, bu hadisi *Mevzûât* (Uydurma Hadisler) kitabında Hz. Ömer hadisi olarak zikretmiştir.²⁷² Bunu Ebu Zerr tarikiyle bulamadım, demiştir.

۱۱۵- حدیث: حُكْمِي عَلَى الْوَاحِدِ كَحُكْمِي عَلَى الْجَمَاعَةِ.

115. HADIS: "Benim bir kişi için verdiğim hüküm, bir cemaat hakkında verdiğim hüküm gibidir".²⁷³ Ashî yoktur. Bunu Irakî ve başkaları ifade etmiştir.²⁷⁴

Mace (1/458 İkame 202) ve Hakim (1/263) rivayet etmiştir. Zikredilen lafız, İmam Ahmed'e aittir. Bu hadis, nafielerin farzların eksikliğini tamamlaması konusunda açıktır. Bu manada pek çok sahabiden nakledilen başka sahih hadisler de vardır.

271. bkz. İbnü'l-Cevzi, *Mevzûât*: 1/223; Gazzali, *Ihya*: 1/9, Aclunî, *Keşf* 1/433.

272. İbnü'l-Cevzi, *Mevzûât*: 1/223; Bu, uzun bir hadis olup her cümlesi yalan olduğunu haykırmaktadır.

273. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.192; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.81; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.196; Aclunî, *Keşf* 1/436; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.128.

274. Mana açısından Tirmizî (7/94; Sıyer 37), Nesai (7/149; Bey'a 18) ve İbn Mace'nin *Sünen*'lerinde (2/960; Cihad 43), Malik'in *Muvatta*'da (2/982; Bey'a 2) ve İbn Hibban'ın *Sahih*'inde (7/41 No: 4536) rivayet ettikleri şu sahih hadis dolayısıyla bu uydurma hadise gerek yoktur. (Hadisin lafzı, İmam Malik'e ait olup başka âlimlerden biraz ilâve yapılmıştır).

Ümeyme bt. Rukayka (r.anha) anlatıyor: Bir grup kadınla birlikte İslâm üzerine bey'at etmek üzere Allah Rasûlü'ne gittik. Kadınlar...

–Ey Allah'ın Rasûlü! Biz, sana Allah'a şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarımızı öldürmemek, elleriniz ve ayaklarımız arasındaki yavrularımıza ıftırada bulunup böhlan etmemek, meşrû hususlarda isyan etmemek üzere bey'at ediyoruz (soz veriyoruz)", dediler. Allah Rasûlü (s.a.v):

–"*Gücünüzün ve takatinizin yettiği kadar*" ifadesini kullandı. Hadisin râvisi Umeyme diyor ki: Bunun üzerine bey'at eden kadınlar:

Allah ve Rasûlü bize kendi nefsimizden daha merhametlidir. Haydi sana bey'at edelim, Ya Rasûlallah!.. dediler. –*Fethu'l-Bari*'deki (8/488) bir rivayete göre; Elini uzat, musafaha edelim (tokalaşalım), dediler.– Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu:

–"*Sizin bey'atinizi sözle kabul ettim. Ben kadınlarla tokalaşmıyorum. Benim yüz kadına sözüm, bir kadına sözüm gibidir*".

Sehavi, *el-Makasidü'l-Hasene*'de (s.193) diyor ki: "Nesai'nin lafzı: *Benim bir kadına sözüm, yüz kadına sözüm gibidir*", şeklindedir. Bu hadis, Buhari ve Müslim'in şartlarına uygun olması sebebiyle, Darakutni'nin; Buhari ve Müslim'in *Şahih*lerine mutlaka almalarının gerekli olduğuna hükmettiği hadislerden biridir."

Ebu Gudde diyor ki: *Sünen-i Nesai*'nin elimizdeki matbu nüshasında hadis; "*Benim yüz kadına sözüm, bir kadına sözüm gibidir*", şeklindedir. Sehavi'nin zikrettiği lafız, belki de *Sünen-i Nesai*'nin yazma nüshalarından birinde zikredilmiş olabilir.

Tamamlayıcı Bilgi: Hafız İbnü'l-Cevzi diyor ki: Aleyhis-Selâm'a bey'at eden kadınlardan isimleri tesbit edilebilen kadın sayısı dört yüz elli yedidir. Rasulullah (s.a.v) bunlardan hiçbir kadınla bey'at için tokalaşmamış, hanımların bey'atini sadece sözle kabul etmiştir. (Bu bilgi notu, Fas'lı Hadis Hafızı merhum üstadımız Abdülhayy el-Kettani'nin *et-Teratibü'l-Idariyye* 1/ 222 kitabından alınmıştır.) Şemsü'l-Hak el-Azîm-Âbadi'nin *Sünen-i Darakutni* üzerine yazdığı tıflikatında (4/147) "Nevadir" bahsinde belirttiği gibi; Kadi Beşîrudîn b. Kerîmüddin el-Kannevî el-Hindî (r.a)'nın nâmahrem kadınlarla tokalaşmanın haram olduğunu uzun uzun anlattığı bir risalesi bulunmaktadır.

(Not: Yabancı hanımlarla tokalaşmanın haram olduğu konusunda Suriye'li muasır alimlerden Muhammed el-Hamid'ol. 1970)in *Hukmü'l-İslâm fî Musafahati'l-Mer'ati'l-Ecnebiyye* isimli veciz ve nefis bir risalesi bulunmaktadır. bkz. *Mecmuatü Resaili's-Seyh Muhammed el-Hamid*, Mektebetü'd-Da'veh, Hama, 1.bsk. 1389/1970) (Çev.)

۱۱۶ - حَدِيث: الْحَمْدُ لِلَّهِ رِذَاءُ الرَّحْمَنِ.

116. HADİS: "(Elhamdülillah) Rahman'ın ridâsıdır".²⁷⁵ Aslı bulunamamıştır.

۱۱۷ - حَدِيث: حِينَ تَقْلِي تَذْرِي.

117. HADİS: "Kızarmaya başlayınca bilirsin".²⁷⁶ Hadis değildir.²⁷⁷

275. bkz. Aliyyü'l-Karî. *Kübra*: s.196; Aclunî, *Keşf* 1/443.

276. bkz. *Mecmeu'l-Emsal* 1/138; Sebavî. *Makasid*: s.195; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.82; Aliyyü'l-Karî. *Kübra*: s.197; Aclunî, *Keşf* 1/443.

277. Bu söz asıl nüshada, müellifin *el-Mevzuâtü'l-Kübra*'sında s.97 ve İbnü'd-Deyba'nın *Temyizü't-Tayyib Mine'l-Habîs* kitabında (s.82) bu şekilde gelmiştir. Aslı bir arap atasözü olup lafzı "*Hiyne takline tedrin*"; (manası ise: kızartma yapınca bileceksin), şeklindedir. Bu sözün asıl sebebinin bilinmesiyle mana daha iyi anlaşılacaktır: Meydanî *Mecmeu'l-Emsal*'de (1/138) diyor ki: "Bu sözün sebebi şudur: Bir adam kötü bir kadınla beraber oldu. Ona ücretini verdi ve onun kızartma tavasını çaldı. Ayrılmak istediğinde kadın ona: Ben seni kandırdım. Ben bu işe sende daha çok arzu duyuyordum. Paranı da aldım, dedi. Adam da kadına: Sen kızartma yapınca anlarsın, dedi. Bu söz, başkasını aldattığını zanneden ama asıl kendisi aldanan kişi için atasözü olarak kullanılır oldu."

Bu uydurma hadis, *el-Makasidü'l-Hasene*'de (s.195) ve *Keşfü'l-Hafa*'da (1/443) "Hiyne tülka tedri" şeklinde gelmiştir. Bu lafz, bana göre yukarıdaki atasözünün tahrif edilmiş şeklidir. Bu iki eserin müellifleri, bu söze doğru mana verebilmek için epey zorlanmışlar ve şöyle demişlerdir: "Bu sözün manası sahih olup şu âyet bu manaya işaret etmektedir: *"Onlar azabı görünce kimin yolunun daha sapık olduğunu bilecekler"*. (Furkan: 42) Sonra da dünyada insanlara eziyet eden kişinin kıyamet günü ceza göreceği manasını ihtiva eden ama zikri geçen atasözümüzle hiç ilgisi olmayan uzun bir hadis nakletmişlerdir. Doğrusunu bilen Allah Teâlâ'dır!..

« خ »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۱۸ - حدیث: خَابَ قَوْمٌ لَا سَفِيَةَ لَهُمْ

118. HADİS: "Çoluk-çocuğu olmayan bir toplumun eli boş kahr." ²⁷⁸ Mekhul'un sözüdür. ²⁷⁹

۱۱۹ - حدیث: خَازِنُ الْقَوْتِ مَمْقُوتٌ

119. HADİS: "Yiyecek depolayan, gazaba uğrar." ²⁸⁰
Hadis değildir. ²⁸¹

278. bkz. Sehavi, *Makasid* s.196; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.83; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.198; Aclunî, *Keşf* 1/445; Hut. *Esne'l-Metalib* s.135.

279. Bu zat, Şam fakîhi Ebu Abdullah Mekhul ed-Dimaşkî'dir. Hüzeyl oğullarının azadlı kölesidir. Mevlâsı onu Mısır'da azad etmiştir. Mekhul: "İlim tahsili için pek çok ülke dolaştım. Hiç bir şehir bırakmadım ki, bildiğim kadarıyla o şehrin ilmini almış olmayayım. Sonra aynı şekilde Irak, Medine ve Şam'a gittim", diyordu. Mekhul, tâbiinden olup bazı sahabeden hadis öğrenmiştir. Onun ilminden, aralarında İmam Evzaî'nin de bulunduğu pek çok kişi istifade etmiştir. Ebu Hatim: Şam'da Mekhul'den daha fakîh birini bilmiyorum, demiştir. Mekhul, ikramsever, cömert bir kimse idi. Kendisine bir defasında on bin dinar verilmiş, bunu fakirlere elli dinar, elli dinar dağıtmıştı. 113 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

280. bkz. Sehavi, *Makasid* s.197, Semhudi, *Gammaz* s.63; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.83; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.198; Aclunî, *Keşf* 1/447, Hut. *Esne'l-Metalib* s.135.

۱۲۰- حدیث: خَالِفُوا الْيَهُودَ، فَلَا تُصَمِّمُوا؛ فَإِنَّ

تَضْيِيمَ الْعَمَائِمِ مِنْ زِيِّ الْيَهُودِ.

120. HADİS: "Yahudilere muhalefet edin, sarıkları kuyruksuz bırakmayın. Zira sarıkların kuyruksuz olması Yahudilerin kıyafetidir."²⁸² Süyûtî'nin zikrettiği ne göre, aslı yoktur.

۱۲۱- حدیث: خُذُوا شَطْرَ دِينِكُمْ عَنِ الْحُمَيْرَاءِ.

121. HADİS: "Dininizin yarısını Humeyra'dan²⁸³ alın."²⁸⁴ Bunun aslı bilinmemektedir.²⁸⁵

281. Muslim'in *Sahih*'inde (Müsakat 130 *Nevevî Şerhi* 11/43) rivayet ettiği şu sahih hadis, bu sözle gerek bırakmamaktadır: Ma'mer b. Abdullah'ın rivayetine göre; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "*Günahkâr kimselerden başkaları ihtikâr (karaborsa) yapmaz.*" İhtikâr, yiyeceği kıymetli olduğu zaman da satın alıp onu fiyatı artıncaya kadar depoda tutmak ve fiyat yükselince satmaktır. Allah Rasûlü (s.a.v)'nın "*günahkâr*" ifadesi, hilelere, kasıtlı olarak günah ve masiyet işleyen kimse anlamındadır.

282. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.198; Aclunî, *Keşf*: 1/479.

283. (Humeyra): "hamrâ" kelimesinin küçültme ismidir. Beyaz tenli, beyaz pembe ile doyurulmuş demektir. Araplar beyaz tenli erkeğe "ahmer", beyaz tenli hanıma "hamrâ" derler. Hz. Aişe ((r.a.ha)) beyaz tenli idi. Buradaki "Humeyra" kelimesiyle anlatılmak istenen kişi, Hz. Aişe ((r.a.ha))'dır. Bu küçültme, sevgi için yapılan küçültmedir. 407 no.lu (Ya Humeyra!) hadisinin dipnotunda Kurtubî'den naklettiğimiz ifadeye bakınız.

(Bu bilgiler ışığında Humeyra'yı "Pembe yanaklı küçük sevimli kız" diye tercüme edebiliriz. Tahirü'l-Mevlevî, *Mesnevî Şerhi*'nde Humeyra'yı "Pembecik" diye tercüme etmiştir. -Çev)

284. bkz. İbn Kayyım, *Menar*: s.60; İbnü'l-Esir, *Nihare*: 1/438; Zerküşî, *İcâb*: s.58; Sebavî, *Mukasid*: 198; Semhüdî, *Gammaz*: s.63; İbnü'd-Deybâ', *Tomviz*: s.83; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.198; Aclunî, *Keşf*: 1/449; Hnt. *Esne'l-Metelib*: s.135.

۱۲۲ - حدث: خُضِي حَاكِمِي.

122. HADİS: "Benim hasmım, benim hükmümü verecek olandır."²⁸⁶ Büyüklerden birine ait sözdür, hadis değildir.

۱۲۳ - حديث: الْحُمُولُ نِعْمَةٌ، وَكُلُّ يَأْبَاهَا.

123. HADİS: "Önemli kişi –yani meşhur– olmamak bir nimettir, halbuki hiç kimse böyle bir (önemsiz olmayı) şeyi istemez."²⁸⁷ Selef âlimlerinden birinin sözüdür.

۱۲۴ - حديث: خَيْرَةُ اللَّهِ لِلْعَبْدِ خَيْرٌ مِنْ خَيْرَتِهِ لِنَفْسِهِ.

124. HADİS: "Allah'ın kulu için seçtiği şey, kulun kendi nefsi için seçtiği şeyden daha hayırlıdır."²⁸⁸ Hadis değildir.

۱۲۵ - حدث: خَيْرُ خَيْرٍ، حِينَ يَسْمَعُ الْغُرَابَ.

125. HADİS: "Karga ve benzerlerini görünce; (Hayırdır, hayırdır) denilmesi."²⁸⁹ Hadis değildir.

---

285. Mutlaka 407 no lu (Ya Humeyra!) hadisinin dipnotuna bakınız.

286. bkz. Sehavi, *Makasid* s.199; Ibnu'd-Deyba', *Temyiz* s.84; Aliyyü'l-Karî, *Kubra* s.199; Aclunî, *Keşf* 1/454; Hut, *Esne'l-Metalib* s.136.

287. bkz. Sehavi, *Makasid* s.202; Ibnu'd-Deyba', *Temyiz* s.85; Aliyyü'l-Karî, *Kubra* s.199; Aclunî, *Keşf* 1/460; *Esne'l-Metalib* s.142.

288. bkz. Sehavi, *Makasid* s.209; Ibnu'd-Deyba', *Temyiz* s.87; Aliyyü'l-Karî, *Kubra* s.202; Aclunî, *Keşf* 1/478; Hut, *Esne'l-Metalib* s.138.

289. bkz. Sehavi, *Makasid* s.206; Aliyyü'l-Karî, *Kubra* s.201; Aclunî, *Keşf* 1/469; Hut, *Esne'l-Metalib* s.139.

۱۲۶- حَدِيثُ: الْحَيْرُ فِيَّ وَفِي أُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

126. HADİS: “Hayır, kıyamete kadar bende ve benim ümmetimdedir.”²⁹⁰ Askalânî diyor ki: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum.

---

290. bkz. Sehavi, *Makasid* s.208; Semhudi, *Gammaz* s.65; İbnü'd-Deyyba', *Temyiz* s.87; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.202; Aclunî, *Kaşf* 1/476.

« د »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۲۷- حدیث: دَارُ الظَّالِمِ خَرَابٌ، وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ.

127. HADİS: "Zâlimin ülkesi, bir müddet sonra bile olsa harabeye dönüşür."²⁹¹ Sehavî: Bunu -hadis olarak- görmedim, demiştir.

۱۲۸- حدیث: دَارِهِمْ مَا دُمْتُ فِي دَارِهِمْ.

128. HADİS: "Yurtlarında olduğun müddetçe onlarla iyi geçin."²⁹² Sehavî diyor ki: Hadis olarak bilmiyorum.

۱۲۹- حدیث: دَارُوا سَفَهَاءَكُمْ بِثُلْثِ أَمْوَالِكُمْ.

129. HADİS: "Çoluk-çocuğunuza malınızın üçte birini vererek iyi geçinin."²⁹³ Bunun ash bilinmemektedir.

291. bkz. Sehavî, *Makasid* s.210; Semhudi, *Gammaz* s.66; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.89; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.204; Aclunî, *Keşf* 1/480; *Esne'l-Metalib* s.145; Kavukçi, *Lü'lu'* s.35.

292 bkz. Sehavî, *Makasid* s.210; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.89; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.203; Aclunî, *Keşf*1/479. Hut, *Esne'l-Metalib* s.145.

293. bkz. Sehavî, *Makasid* s.211; Semhudi, *Gammaz* s.66; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.89; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.204; Aclunî, *Keşf* 1/481; Hut, *Esne'l-Metalib* s.145; Kavukçi, *Lü'lu'* s.35.

۱۳۰ - حدیث: دَاوِمِي قَرَعَ بَابَ الْجَنَّةِ؛ قَانَهُ لِعَائِشَةَ.

قَالَتْ: بِمَاذَا؟ قَالَ: بِالْجُوعِ.

130. HADİS: "Cennetin kapısını çalmaya devam et." Peygamberimiz (s.a.v), bunu Hz. Aişe'ye söyledi. O da: Ne ile? diye sordu. Efendimiz (s.a.v): "Açlıkla", diye cevap verdi.²⁹⁴ İrakî diyor ki: Bunun aşmı bulamadım.²⁹⁵

۱۳۱ - حدیث: دُخُولُهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَمَامًا

بِالْجُحْفَةِ.

131. HADİS: "Sallallahu aleyhi ve sellem'in Cuhfe'de²⁹⁶ hamama girmesi hakkındaki hadis:²⁹⁷ Sahih değildir.

۱۳۲ - حدث: الدَّرَجَةُ الرَّفِيعَةُ، فَمَا يُقَالُ نَعْدَ

الْأَذَانِ.

132. HADİS: "Ezandan sonra okunan duada²⁹⁸ (ed-Derecettü'r-Refi'a) ilâvesi.²⁹⁹ Şehavî: Bu ilâveyi rivayetlerin hiç birinde görmedim, demiştir.

294. bkz. Gazzalî, *İhya*: 1/232 Dipnot: 2); Alıyyü'l-Karî, *Kübra*: s.204; *Keşf* 1/499

295. bkz. İrakî, *Tahrîcü't-İhya* (*İhya*: 1/232 Dipnot 2)

296. Cuhfe: *Kamusta* olduğu gibi; Mekke'ye 82 mil uzaklıkta (Mekke - Medine arasında sahilde) bir köydür.

297. bkz. Alıyyü'l-Karî, *Kübra*: s.204; Aclunî, *Keşf* 1/500; Hul, *Esne'l-Metalib* s.146.

298. Yani ezanı dinledikten sonra okunması sunnet olan dua demektir. Bu duayı Buharî (Ezan 8; *Fethu'l-Bârî* 2/77; Tefsir

۱۳۳ - حدیث: اَلْدَّمُ مِقْدَارُ الدِّرْهَمِ يُغْسَلُ وَتُعَادُ مِنْهُ

الصَّلَاةُ.

133. HADIS: "Dirhem kadar kan yıkanır ve bundan dolayı namaz iade edilir."³⁰⁰ Senedinde yalancı (Nuh)³⁰¹ vardır. *Leâli*'de böyledir.

Sure 17 Bab 11; *Fethu'l-Bârî* 8/303) ve başkaları Cabir (r.a)'den rivayet etmişlerdir. Allah Rasûlü buyuruyor ki: "Kim ezanı dinledikten sonra: Ey bu tam davetin ve kılınmakta olan namazın Rabbi olan Allahım!.. Muhammed'e vesileyi, fazileti ver. Onu kendisine vaad ettiğin Makam-ı Mahmud'a ilet. derse; kıyamet günü ona şefaatim helal olur."

Beyhaki'nın *Sünen*'de (1/410 Salât 64 Hadıs No: 1933) Buharî kanalıyla naklettiği rivayetinde aynı hadisin başında; "Allahım!.. Bu tam davetin hakkıyla senden istiyorum..." ifadesi; sonunda ise "Onu kendisine vaad ettiğin Makam-ı Mahmud'a ilet" cümlesinden sonra; "Hiç şüphesiz ki, Sen vaadinden dönmezsin", ifadesi yer almaktadır.

Ama bazılarının bu duada: "Ey bu tam davetin ve kılınmakta olan namazın Rabbi olan Allahım!.. Muhammed'e vesileyi, fazileti ver", cümlesinden sonra yaptıkları (*ed-Dereccetü'r-Refîa*) ilâvesinin aklı yoktur, söylenmesi de uygun değildir.

Hafız Ibn Hacer *et-Telhisu'l-Habîr*'de; "Bu hadisin rivayetlerinden hiç birinde (*ed-Dereccetü'r-Refîa*) zikredilmemiştir. Bazılarının bu duanın sonunda söyledikleri "Ya Erhame'r-Rahimin" ilâvesi de aynı şekilde bu hadisin tariklerinde yoktur", demiştir. Dolayısıyla bu ifadeler söylenmemeli ve bu duaya ilâve edilmemelidir.

299. bkz. Şahavî, *Makasid* s.212; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.90; Ahyyü'l-Karî, *Kübra* s.205; Aclunî, *Keşf* 1/483; Hut. *Esne'l-Metalib* s.149.

300. bkz. Süyûtî, *Leâli* 2/3, *Feyzu'l-Kadir*, Münavi: 3/543; Ahyyü'l-Karî, *Kübra* s.205; Aclunî, *Keşf* 1/500, Hut. *Esne'l-Metalib* s.150.

301. Yanı Süyûtî'nin *Leâli* kitabında (2/3) olduğu gibi senedin de yalancı ravi (Nuh b. Ebi Meryem) bulunmaktadır.

۱۳۴ - حَدِيثُ: الدُّنْيَا سَاعَةٌ، فَاجْعَلْهَا طَاعَةً.

134. HADİS: "Dünya bir saattir, Onu taâtle değerlendire."302 Lafzı merfû olarak sahih değildir.303

۱۳۵ - حَدِيثُ: الدُّنْيَا مَرْزَعَةٌ الْآخِرَةُ.

135. HADİS: "Dünya, ahiretin tarlasıdır."304 Sehavî: Bunu -hadis olarak- görmedim, demiştir.

۱۳۶ - حَدِيثُ: الدِّينُ وَلَوْ دِرْهَمًا، وَالْعَائِلَةُ وَلَوْ بَنَاتًا،

وَالسُّؤَالُ وَلَوْ: كَيْفَ الطَّرِيقُ!؟

136. HADİS: "Bir dirhem bile olsa borç, bir kız bile olsa çoluk-çocuk, Yol nasıl? demek bile olsa sormak305 (düşüklüktür.)!."306 Sehavî: Merfû (Allah Rasûlünün hadisi) olarak hatırlamıyorum, demiştir.

302. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.205, Aclunî, *Keşf* 1/500.

303. Bu sözün merfû olarak nakledilmesi, yani Peygamberimiz (s.av)'e nisbet edilmesi sahih olamaz. Bu, değerli bir insan sözüdür ama hadis değildir.

304. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.217; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.91; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.206; Aclunî, *Keşf* 1/495; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.151.

305. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.219, Semhudî, *Gamînaz*: s.66; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.92; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.207; Aclunî, *Keşf* 1/499; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.152.

306. Bu üç cümlelerin haberi, mahzûf olup takdiri (zâhlîndüşüklüktür) şeklindedir. Asıl nüshada, *el-Mevzûâtü'l-Kübra, el-Makasidü'l-Hasene* ve başka eserlerde hadisin lafzı, (Velev dirhemem...velev binten) yerine; sehven (Velev dirhemün . velev bintün) şeklinde merfû olarak gelmiştir. Düzeltme. Hut el-Beyrûtî'nin *Esne'l-Metalib* kitabından (s.152) yapılmıştır.

« ر »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۳۷- حدیث: رَأَيْتُ رَبِّي بِمِنَى يَوْمَ النَّفْرِ عَلَى جَمَلٍ
أُورَقَ، عَلَيْهِ جُبَّةٌ صُوفٍ، أَمَامَ النَّاسِ.

137. HADİS: "Rabbimi (hacıların) Mina'dan ayrılış günü³⁰⁷ insanların önünde gri renkli bir deve üzerinde, yün bir cübbe ile gördüm."³⁰⁸ Uydurmadır, aslı yoktur. *Zeyl'*de böyledir.³⁰⁹

*Leâli'*de³¹⁰; İbn Abbas'dan gelen mecfû rivayet şöyledir: "Rabbimi bol saçlı bir genç suretinde bir başka rivayette: sakalsız bıyıksız bir genç suretinde- gördüm."³¹¹ (uydurmadır.)

307. Kurban Bayramının üçüncü günüdür. O gün hacılar Mina'dan Mekke'ye hareket ederler. Bu sebeple o gün Nefr (ayrılış) Günü diye isimlendirilmiştir.

308. bkz. Beyhaki, *el-Esma ve's-Sıfat* s.144; Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât* s.2; Süyûtî, *Leâli'* 1/29; Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât* s.2; İbnü'd-Deayba', *Temyiz* s.95; Aliyyül-Karî, *Kühra* s.209; Aclunî *Keşf* 1/526; Hut, *Esne'l-Metalib* s.155

309. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*: s.2

310. Süyûtî, *Leâli'* 1/29-30

311. Bu hadisin senedi. Süyûtî'nin *el-Leâli' el-Masnu'atla* (1/29-30) zikrettiği gibi şöyledir: Hanmad b. Seleme, Katade'den; o İkrime'den; o da İbn Abbas (r.a.)'dan rivayet ediyor. Peygamber

rımız (s.av) şöyle buyurmuştur: “*Rabbimi bol saçlı bir genç suretinde gördüm*”. Beyhakî bu hadisi *el-Esma ve’s-Sıfat* kitabında (s.444-446) çeşitli tariklerle, farklı lafızlarla rivayet etmiştir. Birinde; “*Rabbimi üzerinde yeşil bir elbise ile kıvrıcık saçlı sakalsız bıyıksız halde gördüm*”, bir başka rivayette; “.... *Üzerinde yeşil bir elbise ile kıvrıcık saçlı sakalsız bıyıksız bir genç olarak....*”; bir diğer rivayette; “.... *üzerinde inciden bir elbise ile a-yakları yeşillik içinde sakalsız bıyıksız bir genç olarak gördüm*”, denilmiştir. Beyhakî, bu hadisi bu tariklerden başka yine İbn Abbas (r.a)’dan mevkuf olarak rivayet etmiştir.

Bu rivayetlerde şiddetli tenkit noktaları bulunmaktadır. Bu gibi sakat ve çürük rivayetlerle akide esası tesbit edilemez. İmam Beyhakî(r.a)’nin beyanına göre; bu rivayetlerin tenkit noktaları, ya Hammad b. Seleme’nin hadis kitaplarına hadis ilave eden üvey evladından, ya da İbn Abbas’ın azatlı kölesi (İkrime)’den kaynaklanmaktadır. Beyhakî’nin açıklamasına göre; Said b. Müseyyeb’in İkrime hakkında tenkitleri bulunmaktadır. Aynı şekilde Atâ, Tavs ve Muhammed b. Sirin de İkrime hakkında tenkitte bulunmaktadır. Malik b. Enes, İkrime’den hoşnut değildi. Müslim b. Haccac, sahih hadislerde İkrime’yi hüccet olarak almamıştır. Said b. Müseyyeb, kölesi (Bürd’e hitaben; “İkrime’nin İbn Abbas adına yalan uydurduğu gibi, sen de benim adıma yalan uydurma”, diyordu.

Dolayısıyla senedleri ağır tenkitlere uğramış bu gibi hadislerle itimad etmek doğru değildir. Özellikle Akide konularının en önemlisi olan Cenab-ı Bari (c.c)’nin sıfatlarını isbat etme konusunda bu çeşit uydurma hadisler delil olamaz. Bu sebeple bu gibi hadislerle güvenmek kesinlikle caiz değildir.

İmam Beyhakî’nin bu rivayetler hakkında zikrettiği ağır tenkitlere ilave olarak üstadımız İmam Kevserî (rh.a), Beyhakî’nin *el-Esma ve’s-Sıfat* kitabına yazdığı haşiyelerde (s.444) bu rivayetler hakkında şöyle demiştir:

“(Hammad b. Seleme’nin Allah’ın Sıfatları hakkındaki hadisleri, müstakil bir kitap telifini gerektirecek kadar garib rivayetleri ihtiva etmektedir. İbn Kayyim’in *Nunîyye*’ sine reddiye niteliğinde Takıyy es-Sübki’nin yazdığı *es-Seyfü’s-Sakîl fir’-Redd alâ İbn Zefil* isimli risalenin sonundaki (s.96) tamamlayıcı nota bakınız. Hammad b. Seleme’yi savunma ve bu hadisleri sahih sayma teşebbüsü, ancak söylediğinin farkında olmayan kişilerden sâdır olabilir. Bid’at ehlinin sınıksız sarıldığı konularda hadislerdeki illetler ortaya konulduktan ve bariz kusur-

İbn Sadaka, “Ebu Zür'anın, İbn Abbas hadisi sahihtir, bu hadisi ancak mutezile mezhebine mensup olanlar inkâr eder” dediğini nakletmiştir. Hadisin bazı tariklerinde “Kalbiyle” denilmiştir.

Hadis, “Allah'ı rüyada görme” şeklinde yorumlanırsa problem yoktur.³¹² “Uyanıkken görme” şeklinde yorumlanırsa muhakkik İbnü'l-Hümmam bunun şekli bir hicab olduğunu ifade etmiştir.³¹³

۱۳۸ - حَدِيثُ: الرَّابِعُ فِي الشَّرِّ خَائِرٌ.

138. HADİS: “Kötü yolda kazanan, kaybetmiş o-

lar açıklandıktan sonra bile hâlâ sakat görüşlülere savunmaya teşebbüs eden, İslâm'da putperestliği normal gören akıllara yazıklar olsun. Hidayete erdiren Allah Teâla'dır.”

Kevserî, s. 376 ve 407. sayfalarda ise şöyle demiştir: “Hammad b. Seleme'yi bazı sahih hadis müellifleri himaye etmeye çalışmışlardır. Halbuki onun iki üvey evladı onun kitaplarına münker rivayetleri ve diledikleri belâları sokuşturmushlardır.”

Üstadımız Kevserî (r.h.a), adı geçen *el-Esma ve's-Sıfat* kitabına yazdığı takdim yazısının başında; (Hammad b. Seleme)'nin ve benzerlerinin akaid konusundaki rivayetlerinin durumunu ortaya koyan ilmî bir açıklama yapmıştır. Bu konuyu araştıranlar, mutlaka bu açıklamayı görmelidirler.

Keşke müellif (Aliyyü'l- Karî), *Zeyl'* den naklettiği ifade ile yetinseydi de durumlarını açıklamak için sözü uzatmak zorunda kalmadığımız diğer rivayetleri ilave etmeseydi!... Özrümüzün kabulü ricasıyla...

312. Üstadımız Kevserî şöyle demiştir: “Bu yorumla uydurmacılar hadis uydurmaya teşvik edilmekte, bâtil bir şeyi Allah Rasûlü (s.a.v)'ne nisbet etmeye cür'etli olmaları âdeta tavsiye edilmektedir. Allah Rasûlü -hâşâ- ne uykuda iken, ne de uyanıkken böyle bir söz söyler!..”.

313. Önceki dipnotlarda bu rivayetlerin değerini (!) öğrendiğine göre; artık bundan sonra bu gibi zorlama yorumlara gerek yoktur.

lur.”³¹⁴ Filozofların sözlerindendir.

۱۳۹ - حدیث: رَجِمَ اللَّهُ أَحْيَى الْخَضِرَ، لَوْ كَانَ حَيًّا

لَزَارَنِي.

139. HADİS: “Kardeşim Hızır’a Allah rahmet eylesin. Sağ olsaydı, beni mutlaka ziyaret ederdi.”³¹⁵ Askalâni: Bu sâbit değildir, demıştır.³¹⁶

۱۴۰ - حدیث: رَجِمَ اللَّهُ مَنْ زَارَنِي وَزِمَامُ نَاقَتِهِ بِيَدِهِ.

140. HADİS: “Devesinin yuları elinde olduğu halde beni ziyaret eden kimseye Allah rahmet eylesin.”³¹⁷ Askalâni diyor ki: Bu lafızla ash yoktur.³¹⁸

314. bkz. Sehavi, *Makasid* s.222; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.95; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.211; Aclunî, *Keşf* 1/506; Hut, *Esne'l-Metalib* s.160.

315. bkz. Sehavi, *Makasid* s.225; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.96; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.212; Aclunî, *Keşf* 1/513; Hut, *Esne'l-Metalib* s.157.

316. Hafız İbn Hacer'in sözünün devamı *el-Makasidü'l-Hasene*de (s.225) şu şekildedir: "Bu söz, selef âlimlerinden Hızır'ın sağ olduğunu inkâr eden bir âlimin sözüdür". 251 nolu hadise bakınız

317. bkz. Suyûtî, *Zevlüt-Mevzûât* s.204, Sehavi, *Makasid* s.225; Semhudi, *Gammaz* s.69; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.96; İbn Arrak, *Tenzih* 2/176, Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.212; Aclunî, *Keşf* 1/514; Hut, *Esne'l-Metalib* s.157.

318. Müellifin (Bu lafızla) kaydı, Sehavi'nin *el-Makasidü'l-Hasene* (s.225); İbnü'd-Deyba'nın *Temyizu't-Tayyib mine'l-Habîs*, Aclunî'nin *Keşfü'l-Hafâ* (1/426) ve müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitaplarında da aynen yer almaktadır. (Bu lafızla) kaydı, (ash yoktur) hükmündeki olumsuz manada aşırı ihtiyath olmanın ifadesidir. Yoksa bu kayıtlı; bu hadis bu manada ya da buna yakın bir manada gelmiştir, gibi bir anlam kastedilmemiştir. Adı geçen müelliflerin bu hadisin verine ge-

۱۴۱- حدث: رَدُّ دَانِقٍ عَلَى أَهْلِهِ خَيْرٌ مِنْ عَادَةِ

سَبْعِينَ سَنَةً.

141. HADİS: "Bir dirhem'in altında birinin (yani bu kadar küçük bir meblağın bile) ehil olan kişiye verilmesi, yetmiş yıllık ibadetten daha hayırlıdır."³¹⁹ Askalânî: Bunun aslını bilmiyorum, demiştir.

۱۴۲- حَدِيثُ: رَسُولُ الْمَرْءِ دَالٌّ عَلَى عَقْلِهِ.

142. HADİS: "Kişinin elçisi, onun aklının göstergesidir."³²⁰ Yahya b. Halid'in sözüdür.³²¹

çebilecek makbul her hangi bir hadis zikretmemeleri de bunun delilidir.

Hafız Suyûtî, *Zeyfu'l-Mevzûât*'da (s.204) bu hadisi zikretmiş ve şöyle demiştir: "Hafız İbn Hacer'e bu hadis sorulduğunda; (Bunun aslı yoktur), demiştir." Suyûtî, (Bu lafızla) ifadesini kullanmamış, bu hadisi ele aldığı bölüm için; (s.204) "Hafız İbn Hacer'e sorulup da (Bunların aslı yoktur), diye cevaplandığı ve büyük çoğunluğunu Hafız İbn Hacer'in el yazısından naklettiğim hadisler bölümü" başlığını kullanmıştır. Buna göre; Hafız İbn Hacer'in el yazısında (bu lafızla) kaydı yoksa, o takdirde durum gayet açıktır Yok, eğer bu (bu lafızla) kaydını bizzat Suyûtî hazfetmiş ise bununla güzel bir tasarrufta bulunmuş olmaktadır.

319. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.226; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.96; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ*: s.212; Aclunî, Aclunî, *Keşf*: 1/515; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.158.

320. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.227; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.97; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ*: s.214; Aclunî, *Keşf*: 1/517; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.158.

321. Bu zat, Abbasi Halifesi Harun Reşid'in veziri Yahya b. Halid el-Bermekî'dir. (öl.190 h.)

۱۴۳- حدیث: رَهْبَانِيَّةُ أُمَّتِي الْقُعُودُ فِي الْمَسْجِدِ.

143. HADİS: "Ümmetimin ruhbanlığı mescidde otur-
maktır."³²² Bulunamamıştır.

۱۴۴- حدیث: رِيقُ الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ. وكذا: سُورُ

الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ.

144. HADİS: "Mü'minin tükürüğü şifadır."³²³ Yine
"Mü'minin artığı şifadır."³²⁴ Merfû (Allah Rasûlü'ne
ait) hadis olarak aslı yoktur.

322. bkz. Aliyyül-Karî, *Kübra* s.224; Aclunî, *Keşf* 1/526.

323. bkz. Şehavî, *Makasid* s.231; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.98; Aliyyül-Karî, *Kübra* s.214; Aclunî, *Keşf* 1/525; Hut, *Esne'l-Metalib* s.160.

324. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.98; Aliyyül-Karî, *Kübra* s.214; Aclunî, *Keşf* 1/526; Hut, *Esne'l-Metalib* s.160.

« ز »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۴۵ - حدیث: زَاِمِرُ الْحَيِّ لَا يُطْرَبُ.

145. HADİS: "Mahallenin türkücüsü insanları coşturmaz."³²⁵ Hadis değildir.

۱۴۶ - حدیث: الزَّحْمَةُ رَحْمَةٌ.

146. HADİS: "Zahmet rahmettir."³²⁶ Hadis değildir.

۱۴۷ - حدیث: زَكَاةُ الْجَاهِ إِغَاةُ اللَّهْفَانِ.

147. HADİS: "İtibarın zekâtı, darda kalanların imdadına koşturur."³²⁷ Bu lafızla bilinmemektedir.

۱۴۸ - حدیث: زَكَاةُ الْحُلِيِّ عَارِيَةٌ.

148. HADİS: "Takının zekâtı, emanet olarak verilmektedir."³²⁸ Bu söz, Abdullah b. Ömer'in sözüdür.

325. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.222; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.99; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.215; Aclunî, *Keşf*: 1/527; Hut. *Esne'l-Metelib*: s.163.

326. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.232; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.99; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.215; Aclunî, *Keşf*: 1/527.

327. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.99; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.216; Aclunî, *Keşf*: 1/530.

328. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.234; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.99;

لَيْسَ فِي الْخُلَيْي زَكَاةٌ.

Beyhakî diyor ki: Abdullah b. Ömer'den merfû olarak rivayet edilen; "Takıların zekâtı yoktur",³²⁹ hadisi bâtıldır, aslı yoktur.³³⁰

١٤٩ - حَدِيثُ: الزَّيْدِيُّ مَجُوسٌ هَذِهِ الْأُمَّةُ.

149. HADİS: "Zeydiler bu ümmetin mecûsileridir."³³¹ Uydurmadır.³³² *Makasid* müellifi: Bunu –hadis olarak– görmedim, demiştir.

Fakat bu hadis, bir grup muhaddis tarafından; "*Kaderiyye, bu ümmetin mecûsileridir*", lafzıyla rivayet edilmiştir.³³³

Kazvinî'nin: "*Kaderiyye, bu ümmetin mecûsileridir. Hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin. Öldükle-*

Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.216; Aclunî, *Keşf* 1/530.

329. bkz. Sehavî, *Makasid* s.234; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.99; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.216; Aclunî, *Keşf* 1/530.

330. Bu rivayet: Sehavî'nin *el-Makasidü'l-Hasene* kitabında (s.224) belirtildiği gibi hadis değil, Abdullah b. Ömer'in sözü ve şahsî görüşüdür.

331. bkz. Sehavî, *Makasid* s.234; Semhudi, *Gammaz* s.70; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.100; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.216; Aclunî, *Keşf* 1/534; Hut, *Esne'l-Metelib* s.165.

332. İbnü'd-Deyba': "Zeydiler, bu şekildeki bir hükümden çok çok uzaktır", demiştir. İbnü'd-Deyba' (ra), bu ifadesiyle doğru olanı ifade etmiştir.

333. İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Davud ve Hakim tarafından rivayet edilen "*Kaderiyye, bu ümmetin mecûsileridir*", hadisi; muellif Aliyyü'l-Karî'nin de ifade ettiği gibi uydurma değildir. Bu hadis, az sonra dipnotta Ustad Abdül-fettah Ebu Gude tarafından açıklanacağı gibi: Hafız İbn Hacer'e göre *hasen derecesindedir*. (Çev.)

rinde cenazelerinde bulunmayın", hadisi *Mesabih* hadislerinden olup uydurmadır, ifadesi ile; "*Ümmetimden iki sınıf insan vardır ki, onların İslâm'dan her hangi bir nasibi yoktur. Bu iki sınıf, Kaderiyye ve Mürcie sınıflarıdır*", hadisi de aynı şekilde uydurmadır; ifadesi doğru değildir.³³⁴

Bu iki hadisi tahrir eden muhaddisleri *el-Mirkat Şerhu'l-Mışkât* kitabımızda beyan ettik.³³⁵

334. Bu ifade, asıl nüshada şu şekilde yer almaktadır: "Fakat Kazvinî şöyle demiştir: "*Kaderiyye, bu ümmetin mecûsileridir. Hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin. Oldüklerinde cenazelerinde bulunmayın*", hadisi "*Mesabih*" hadislerinden olup uydurmadır. Ayrıca "*Ümmetimden iki sınıf insan vardır ki, onların İslâm'dan her hangi bir nasibi yoktur. Bu iki sınıf, Kaderiyye ve Mürcie sınıflarıdır*", hadisi de böyledir". Ben asıl nüshadaki bu ibareyi almadım. Bunun yerine, asıl nüshadaki bu ibarede bulunan eksikliklerden uzak olduğu için; müellifin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabındaki ibaresini zikretmeyi tercih ettim.

335. Müellifin bu iki hadisi tahrir eden âlimler hakkındaki beyanı *Mirkat*'da (1/147-149) yer almaktadır. Burada söz konusu olan birinci hadis (*Kaderiyye, bu ümmetin Mecûsileridir*, hadisi) hakkında müellif şöyle demiştir: "Bu hadisi Ahmed b. Haübel ve Ebu Davud rivayet etmişlerdir. Hakım de aynı şekilde Abdullah b. Ömer'den rivayet etmiştir."

Hafız İbn Hacer. *Mişkâtü'l-Mesabih* kitabının (Şam baskısının) sonundaki (3/305) "*Begavî'nin Mesabihu's-Sünen'inde yer alan ve Siraceddin el-Kazvinî'nin inceleme sonucu uydurma olduğuna hükmettiği hadisler hakkında verilen cevaplar*" başlıklı risalesinde (3/305) aynen şöyle demiştir: "Bu hadisi Ebu Davud, Tirmizî ve İbn Mace rivayet etmiştir. Bu âlimler; hadisi senediyle Abdulazız b. Ebî Hazim'den; o babasından; o İbn Ömer'den; o da Peygamberimiz (s.a.v)'den rivayet etmektedir. Hadis hakkında Tirmizî: hasendir, demiş; Hakım ise hadisi tahrir ettikten sonra "senedi sahihtir", demiştir

(İbn Hacer diyor ki) Hakım'ın ricali, sahih hadis ricalıdır. Fakat Ebû Hazim'in yani Seleme b. Dinar'ın- Abdullah b. Ömer'den hadis duymuş olması tartışmalıdır. Münziri, onun İbn Ömer'den hadis duymadığını kesin dille ifade etmiştir. Ebul-Ha-

sen b. Kattan: Ebû Hazım ona yetiştii. Medine'de onunla beraber yaşadı, demiştir. Hadis, Müslim'in görüşüne göre muttasıl (kesintisiz) hadistir. Bu isnad, birincisinden daha kuvvetlidir. Bu, Hasen Hadis'in şartlarındandır.

Kaderiyye hadisi için "uydurma" hükmünü verenlerin dayanağı, belki de Kaderiyye'nin müslüman oldukları halde mecusilikle adlandırılmış olmalarıdır. Bunun cevabı şudur: Burada anlatılmak istenen husus, Kaderiyye'nin mecusilerin bütün inançları konusunda değil; sadece "iki fail güç isbat etme" konusunda mecusiler gibi olmalarıdır. Bundan dolayıdır ki, bu ümmete nisbet edilmeleri caiz olmuştur". Hafız İbn Hacer'in sözü burada sona ermektedir.

Münavi, *Feyzu'l-Kadir*'de (4/354) Peygamberimiz (s.a.v)'in *Kaderiyye'yi bu ümmetin mecusileri* olarak adlandırmasının sebeplerini açıklamak üzere şöyle demiştir: "Zira Kaderiyye mezhobinin hayrı Allah'a, şerri başkalarına nisbet etmesi, mecusilerin kâinattaki olayları, biri hayır ilâhı Yezdan, diğeri şer ilâhı Hüzmüz olmak üzere iki ilâha nisbet etmelerine benzemektedir. Ancak mecusiler, onlar bunu hem olaylar hem de kişiler hakkında söz konusu etmektedirler. Kaderiyye ise bu ayrımı sadece olaylarda yapmaktadır.

(Kaderiyye hakkındaki birinci hadis): "*Kaderiyye, bu ümmetin mecusileridir*" hadisi, Kazvinî'nin iddia ettiği gibi uydurma olması bir yana; Hafız İbn Hacer'e göre zayıf bile değildir, hasen derecesindedir.

Bu hadisin hasen derecesini ve gücünü artıran güzel bir şahidi de bulunmaktadır. Heysemî'nin *Mecmeu'z Zevaid* kitabında (7/205) Enes b. Malik'den rivayet edildiğine göre; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: "*Kaderiyye ve Mürcie bu ümmetin mecusileridir. Hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin. Öldüklerinde cenazelerinde bulunmayın*". Bu hadisi Taberânî, *Evsar*'da rivayet etmiştir. Bu hadisin ricali, sahib hadis ricolidir. Ancak ricalinden Harun b. Musa el-Feravî müstesna. Ama o da sika güvenilir bir ravidir."

(Kaderiyye hakkındaki ikinci hadis): Müellif Aliyyu'l-Kari, yukarıda zikri geçen "*Ümmetimden iki sınıf insan vardır ki, onların İslâm'dan her hangi bir nasibi yoktur. Bu iki sınıf, Kaderiyye ve Mürcie sınıflarıdır*", şeklindeki ikinci hadis hakkında *Mîrkatü'l-Mefatih* kitabında (1/148) şöyle demiştir: "Bu hadis Tirmizî, İbn Abbas (r.a)'dan rivayet etmiş ve "Bu, garib bir hadistir", demiştir. *Hulâsa*'da bu hadis, uydurma hadislerden sa-

yılmıştır. Ancak *Ezhar* müellifi: Hasen ve garibdir demiştir. Zamanımızdaki hadis ehlinde Mevlânazâde şöyle yazmaktadır: Bu hadisi Taberânî rivayet etmiştir, isnadı hasen'dir."

(Abdûlfettah Ebu Gudde diyor ki:) Taberânî'nin *Evsat*'da rivayet ettiği hadis, Ebu Said hadísıdır, İbn Abbas hadisi değildir. Sene-dinde Amr b. Kasım et-Temmar ve üstadı Atıyye el-Avfî bulun-maktadır. Heysemî'nin *Mecmeu'z-Zevaid*'de (7/206) belirttiği gi-bi, her iki ravi de zayıftır.

(Aliyyü'l-Karî devamla şöyle diyor) "Süyûtî, *el-Camiu's-Sagîr*'de söz konusu hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Bu ha-disi, Buharî *Tarih*'inde; Tirmizî ve İbn Mace *Sünen*'lerinde İbn Abbas'dan; yine İbn Mace Cabir'den; Hatib Bağdaî İbn Ömer'den; Taberânî ise *Evsat*'da Ebu Said'den rivayet etmiş-tir. Ebu Nuaym ise aynı hadisi *Hilye*'de Enes'den; "Ümmetim-den iki sınıf insan vardır ki; benim şefaatin onlara erişemeye-cektir. Bunlar Kaderiye ve Mürcie sınıflarıdır". Aliyyü'l-Karî'nin sözü burada sona ermektedir.

Heysemî'nin, *Mecmeu'z-Zevaid*'de (7/207) Enes b. Malik'den ri-vayetine göre; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Ümme-timden iki sınıf vardır ki, ne Kevser havuzunda benim yanına gelecekler; ne de Cennete gireceklerdir. Bu iki sınıf Kaderiyye ve Mürcie'dir." Bu hadisi Taberânî, *Evsat*'da rivayet etmiştir. Bu hadis ricali sahih hadis ricalidir. Ancak ricalinden Harun b. Musa el-Feravî müstesna. Ama o da sika —güvenilir— bir râ-vidir."

Hafız İbn Hacer, az önce sözü geçen *Ecvibe*'sinde şöyle demiş-tir: Bu, hadisi Tirmizî ve İbn Mace rivayet etmiştir. Senedi: Nî-zar b. Hayyan; o İkrime'den; o da İbn Abbas şeklindedir. Tirmi-zî: Bu, hasen ve garib bir hadistir, Nizar muhaddislere göre za-yıftır, demiştir. Bu hadisi, Nizar'dan oğlu Ali b. Nizar rivayet etmiştir. O da zayıf bir ravidir. Ancak onu Kasım b. Habib bir hadisle desteklemiştir. Hadis her ikisi de zayıf olan iki tarik-le geldiği takdirde; iki tarikten biri diğeri ile güçlenir. Tirmizî, bu hadisi bu sebeple "hasen" kabul etmiş olabilir. Yine hadisin Cabir, İbn Ömer, Muaz ve başkalarından gelen şahidlerini de bulduk. Fakat isnadları zayıftır.

Ancak Kazvinî'nin iddia ettiği gibi; hadisin uydurma olduğuna dair bir alâmet bulunmamaktadır. Zira bu iki sınıfın (Kaderiye ve Murcie'nin) müslüman olmadığına ifade edilmesi, bu görü-şü savunamların kâfir olduğunu isbat etmek anlamına gelmez. Zira bu ifade, kâmil bir imanın bulunmaması anlamındadır. Ya

da mana; küfürden nefret ettirmek için mübalağa ifadesi kullanılarak, bu kimselerin kâfirin inancı gibi bir inanç kapıldıklarının ifade edilmesidir, yoksa bu iki sınıf gerçekten kâfir olmuş değillerdir. Peygamberimiz (s.a.v)'in *"Ümmetinden iki sınıf vardır ki"* ifadesiyle bu iki sınıfı "ümmetinden" kabul etmesi de bu manayı desteklemektedir."

Allâme Münavî. *Feyzu'l-Kadir*de (4/208) şöyle demiştir: "Hafız Alâî diyor ki: Gerçek şudur ki, bu hadis uydurma değil, zayıftır."

« س »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۵۰- حدیث: سُورُ الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ.

150. HADİS: "Mü'minin artığı şifadır."³³⁶ Irakî diyor ki: Halk dilinde bu şekilde meşhur olmuştur. Bu lafızla aslı yoktur.³³⁷

۱۵۱- حدیث: سَبُّ أَصْحَابِي ذَنْبٌ لَا يُغْفَرُ.

151. HADİS: "Ashabıma sövmek, affolunmayacak bir günahdır."³³⁸ İbn Teymiyye: Bu yalandır, uydurmadır, demiştir.³³⁹

۱۵۲- حدیث: سَبَابَةُ النَّبِيِّ (صَلِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَتْ

أَطْوَلَ مِنَ الْوُسْطَى.

336. bkz. İbnü'd-Deyha', *Temyiz* s.98,103; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.214; Aclunî, *Keşf* 1/526; Hut, *Esne'l-Metalib* s.160.

337. 144 no. ile geçen hadise bakınız.

338. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.218; Aclunî, *Keşf* 1/537; Hut, *Esne'l-Metalib* s.168

339. Müellifin *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da (s. 218) naklettiği gibi, İbn Teymiyye (rh.a)'nin yukarıdaki sözünün devamı şöyledir "Zira Allah Tealâ buyuruyor ki: "Hiç şüphesiz ki Allah, kendi sine şirk koşulmasını affetmez. Bunun dışındaki günahları dilediği kimse için affeder." (Nisa: 116)

152. HADİS: "Peygamberimiz'in (s.a.v) şehadet parmağı orta parmağından daha uzundu."³⁴⁰ İbn Hacer şöyle demiştir: Bunu söyleyen kimsede hatalıdır. Bu durum Efendimiz (s.a.v)'in ayak parmaklarında vardı.

۱۵۳ - حَدِيث: أَلَسَرُّ عِنْدَ الْأَخْرَارِ. وكذا: صُدُورُ

الْأَخْرَارِ قُبُورُ الْأَسْرَارِ.

153. HADİS: "Sır, hür olanlara aktarılır."³⁴¹ Ayrıca "Hür insanların gönülleri sırların kabirleridir."³⁴² Takva erbabından birinin sözüdür.

۱۵۴ - حَدِيث: السَّفَرُ يُسْفِرُ عَنْ أَخْلَاقِ الرِّجَالِ.

154. HADİS: "Yolculuk, insanların ahlâkını ortaya çıkarır."³⁴³ Hadis değildir.

۱۵۵ - حَدِيث: سَفَهَاءُ مَكَّةَ حَشَوُ الْجَنَّةِ.

155. HADİS: "Mekke'nin beyinsizleri Cenneti dolduracaktır."³⁴⁴ Askalânî: Bunu görmedim, demiştir.³⁴⁵

340. bkz. Sehavi, *Makasid* s.236; Semhudi, *Gammaz* s.72; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.101; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.219; Acluni, *Keşf* 1/539; Hut, *Esne'l-Metalib* s.168.

341. bkz. Sehavi, *Makasid* s.240; Semhudi, *Gammaz* s.72; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.102; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.220; Acluni, *Keşf* 1/546; Hut, *Esne'l-Metalib* s.173.

342. bkz. Sehavi, *Makasid* s.240; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.102; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.220; Acluni, *Keşf* 1/546; Hut, *Esne'l-Metalib* s.173.

343. bkz. Sehavi, *Makasid* s.241; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.103; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.221; Acluni, *Keşf* 1/549; Hut, *Esne'l-Metalib* s.174.

344. bkz. Sehavi, *Makasid* s.241; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.103; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.221; Acluni, *Keşf* 1/550.

۱۵۶ - حَدِيث: السَّلَامَةُ فِي الْعُزْلَةِ.

156. HADİS: "Selâmet, yalnız yaşamaktadır."³⁴⁶ Hadis değildir.

۱۵۷ - حَدِيث: السَّوَالُكَ يَزِيدُ الرَّجُلَ فَصَاحَةً.

157. HADİS: Misvak kullanma, kişinin fesahatini artırır."³⁴⁷ Saganî: Uydurma olduğu açıktır, demiştir.³⁴⁸

345. (Ebu Gudde diyor ki) "Bu söz, bâtil olduğu açık bir sözdür. Zira toprak, isyankâr insanı mukaddes kılmaz. Bununla birlikte Mekke'de işlenen kötü amel, diğer yerlerde işlenen kötü amelden daha çok günaha sebeptir."

346. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.242; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.103; Ahyyü'l-Kari, *Kübra*: s.222; Aclunî, *Keşf* 1/551; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.174

347 bkz. Zehebi, *Mizan* 3/193; Münavi, *Feyzu'l-Kadir*: 4/149; Ahyyü'l-Kari, *Kübra*: s.222; Aclunî, *Keşf* 1/554.

348 Süyûtî *el-Cami's-Sagîr*'de bu hadisi; Ukaylî'nin *Duafa*, İbn Adıyy'in *Kâmil*, Hatîb'in *Cami*' kitabında zikrettiklerini belirtmiştir. Münavi *Feyzu'l-Kadir*'de (4/149) şöyle demiştir: "Ömer b. Davud bu hadisi Sinan b. Ebi Sinan'dan senediyle rivayet etmektedir. İbnü'l-Cevzî: "Bunun aslı yoktur. Ömer ve Sinan meçhul ravilerdir. Hadis münker olup mahfuz değildir", demiştir. Zehebi bu hadisi *Mizan*'da (3/193) Ömer b. Sinan'ın biyografisinde zikretmiş ve "Üstadı Sinan gibi o da meçhuldür. Hadis münkerdir. Bu hadisi, sadece Muallâ b. Meymûn rivayet etmiştir. O da zayıftır", demiştir. Veliyyüddin İrakî, bu hadisi Ukaylî'ye nisbet ettikten sonra şöyle demiştir: "Senedinde Muallâ b. Meymûn el-Mucaşî vardır. O zayıftır. Ömer b. Davud ve Sinan meçhul ravilerdir. Hadiste nekâret (güvenilir ravilere aykırılık) bulunmaktadır." Münavi'nin sözü burada sona ermektedir.

(Ebu Gudde diyor ki.) Bu hadis uydurma değilse bile, onun kardeşidir. *Feyzu'l-Kadir*'de ravilerden (Ömer b. Davud), sonundaki vav harfiyle yani (Amr) şeklinde yazılmıştır. Ben onu *Mizan*'da geldiği şekhyle tashih ettim. Yine *Mizan* (3/259) ve *Lisanü'l-*

۱۵۸ - حدیث: سِيرُوا عَلَى سِيرِ أَوْعَفِكُمْ

158 HADİS: "İçinizde en zayıf olan kişinin hızıyla yürüyün."³⁴⁹ Sehavi: Bu lafızla bilmiyorum, demiştir.³⁵⁰

Mizan'da (4/363) ikinci bir ravi olarak; "Amr b. Davud: Muallâ b. Meymûn'un üstadıdır..." denilmiştir. Belki de aynı ravinin ismi farklı iki şekildedir. Ya da ikisinden biri tahrif edilmiştir?!

349. bkz. Sehavi, *Makasid* s.247; Semhudî, *Gammaz* s.74; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.104; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.224; Ac-lunî, *Keşf* 1/563, Hut, *Esne'l-Metalih* s.172.

350. Sehavi'nin *el-Makasidü'l-Hasen*'teki (s.247) sözünün devamı şöyledir: "Bu hadisin manası Peygamberimiz (s.a.v)'ın; Osman b. Ebî'l-Âs (r.a)'ı Taif Emiri olarak görevlendirdiğinde ona söylediği şu hadiste yer almaktadır: "Ya Osman!.. Namazı hızlı kıldırma. Namazı, cemaat içerisinde en güçsüz olanına göre kıldır. Çünkü aralarında yaşlılar, küçük çocuklar, hastalar, uzak diyardan gelenler ve ihtiyaç sahipleri bulunmaktadır." Osman b. Ebî'l-Âs hakkındaki bu hadisi, Şafii ve Tirmizi *Sünen*'lerinde rivayet etmiş, Tirmizi bunun hakkında "Hasendir", demiş; İbn Mace de *Sünen*'inde (1/316) rivayet etmiştir. Lafız İbn Mace'ye aittir. İbn Ruzeyme ve Hakim bu hadisi sahih olarak kabul etmiş. Hakim *Müstedrek*'te (1/199; 201) bu hadis hakkında; "Müslim'in şartına uygundur", demiştir.

Bu hadisin benzerini Haris b. Ebî Üsame, Ebu Hureyre'den merfû olarak şu şekilde rivayet etmiştir: "Ey Ebâ Hureyre!.. İmam olduğunda cemaati en güçsüz olanına göre kıyas et." Bir başka lafızda ise; "Namaz kıldırırken en güçsüz olan kişiye tâbi ol. Zira aralarında..." denilmiştir." (Sehavi'nin sözü basit bir ilâve ile sona ermiştir.)

Müslim (Salât 183 *Şerhu'n-Nevevî* 4/186); Ebu Davud (1/146; Salât 39; Nesai (2/23 Ezan 32) ve İbn Mace (1/316 İkame 48) bu konuda Osman b. Ebî'l-Âs'ın şu hadisini rivayet etmektedirler. (Lafız Nesai'ye aittir.) Peygamberimiz (s.a.v)'e:

-Ya Rasûlallah! Beni kavmime imam olarak görevlendir, dedim. Elendimiz (s.a.v):

-*"Peki! Sen onlara imam ol. Namaz kıldırırken en güçsüz kişiye tabi ol"*, dedi.

۱۵۹ - حدیث: سَبَّحُ بِلَالٍ عِنْدَ اللَّهِ شَيْنٌ.

159. HADİS: "Bilâl'in (sîn) harfi, Allah nezdinde (şîn)'dir."³⁵¹ İbn Kesîr diyor ki: Bunun aslı yoktur.

(Namaz kıldırırken, en güçsüz kişiye tâbi ol) ifadesi, uzun uzun yapılan kıyam ve kıraet esnasında en güçsüz kimsenin güçsüzlüğünü dikkate al. Sanki sen onun istediği şekilde kıyam ve rukû yapıyormuşsun gibi namazı kıldır. Böylece sanki sen ona uymuş oluyorsun, demektir.

351. bkz. Sehavi, *Makasid* s.247; Semhudi, *Gammaz* s.75; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.104; Aliyyü'l-Karî, *Kutub* s.235; Ac-lunî, *Keşf* 1/564; Hut, *Esne'l-Metalib* s.173.

« ش »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۶۰ - حدیث: شَاوِرُوهُنَّ وَخَالَفُوهُنَّ.

160. HADİS: "Hanımlarınıza danışın ama onların görüşlerine uymayın."³⁵² Bu lafızla sâbit değildir.

۱۶۱ - حدیث: شَرَّارُكُمْ مُعَلِّمُو صِبْيَانِكُمْ، أَقْلُهُمْ

رَحْمَةً عَلَى الْيَتِيمِ، وَأَغْلَظُهُمْ عَلَى الْمُسْكِينِ.

161. HADİS: "En şerli olanlarınız, çocuklarınızın öğretmenleridir."³⁵³ Onlar, yetimlere merhameti en az olan ve yoksullara karşı en katı davrananlardır."³⁵⁴ Uydurmadır. Süyûtî, bunu *Leâli*'de zikretmiştir.³⁵⁵

۱۶۲ - حدیث: شَرُّ الْحَيَاةِ وَلَا الْمَمَاةِ.

352. bkz. Süyûtî, *Leâli*: 1/199; Sehavî, *Makasid*: s.248; Semhüdî, *Gammaz*: s.75; Münavî, *Feyzû'l-Kadir*: 4/263; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.225; İbn Arrak, *Tenzih*: 1/253; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.235; Aclunî, *Keşf*: 2/4; Hut, *Esne'l-Metelib*: s.177; Kavukci, *Lûlû'*: s.44.

353. Süyûtî'nin *Leâli* (1/199) ve İbn Arrak'ın *Tenzihü's-Serîati'l-Mecfûa* kitabında (1/253); *Muslimükümü* Sizin öğretmenleriniz) lafızıyla gelmiştir.

354. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.228.

355. Süyûtî, *Leâli*: 1/199

162. HADİS: "Hayatın kötüsü, ölümden iyidir."³⁵⁶ Fîlozofların sözlerindendir. Bunu İbn Hacer söylemiştir.

١٦٣ - حديث: الشَّفَقَةُ عَلَى خَلْقِ اللَّهِ تَعْظِيمٌ لِأَمْرِ اللَّهِ.

163. HADİS: "Allah'ın mahlûkatına şefkat, Allah'ın emrini ta'zim etmek demektir."³⁵⁷ Sehavî diyor ki: Bunu bu lafızla bilmiyorum.

١٦٤ - حديث: الشُّكْرُ فِي الْوَجْهِ مَذْمُومٌ.

164. HADİS: "Yüze karşı teşekkür etmek ayıptır."³⁵⁸ Hadis değildir. Bunu İbn Deyba' söylemiştir.

١٦٥ - حديث: شَهَادَةُ الْمَرْءِ عَلَى نَفْسِهِ بِشَهَادَتَيْنِ.

165. HADİS: "Kişinin kendi aleyhine şahitliği iki şâhide bedeldir."³⁵⁹ Hadis değildir.

١٦٦ - حديث: شَهَادَةُ الْمُسْلِمِينَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

جَائِزَةٌ، وَلَا تَجُوزُ شَهَادَةُ الْعُلَمَاءِ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ، لِأَنَّهُمْ حُسَدٌ.

356. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.251; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.106; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.228; Aclunî, *Keşf* 2/10; Hut, *Esne'l-Metelib*: s.177.

357. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.253; Semhudi, *Gammaz*: s.76; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.107; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.229; Aclunî, *Keşf* 2/15; Hut, *Esne'l-Metelib*: s.181; Kavukci, *Lü'lü'*: s.45.

358. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.253; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.107; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.229; Aclunî, *Keşf* 2/16; Hut, *Esne'l-Metelib*: s.181.

359. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.255; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.107; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.230; Aclunî, *Keşf* 2/17; Hut, *Esne'l-Metelib*: s.178.

166. HADİS: "Müslümanların birbirleri aleyhine şahitlik etmeleri caizdir. Âlimlerin birbirleri aleyhine şahitlik etmeleri caiz değildir. Çünkü onlar birbirlerine hased ederler."³⁶⁰ Hadis değildir. İsnadı birçok yönden çürüktür. *Leâli*'de böyledir.³⁶¹

۱۶۷- حَدِيثُ: الشُّهْرَةُ فِي قِصْرِ النَّيَابِ.

167. HADİS: "Şöhret, elbisenin kısalığındadır."³⁶² Hadis olarak sahih olamaz.

۱۶۸- حَدِيثُ: شَيَاطِينُ الْإِنْسِ تَغْلِبُ شَيَاطِينَ الْجِنِّ.

168. HADİS: "İnsan şeytanları, cin şeytanlarını yener."³⁶³ İbn Dinar'ın sözüdür.³⁶⁴

۱۶۹- حَدِيثُ: الشَّيْخُ فِي قَوْمِهِ كَالنَّبِيِّ فِي أُمَّتِهِ.

169. HADİS: "Kavmi içindeki şeyh, ümmeti içindeki Peygamber gibidir."³⁶⁵ Bunu İbn Hıbban ve Deylemî

360. bkz. Süyûtî, *Leâli* 2/183; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.230; Aclunî, *Keşf* 2/20.

361. Süyûtî, *Leâli* 2/183

362. bkz. Şehavî, *Makasid* s.255; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.107; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.230; Aclunî, *Keşf* 2/14.

363. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.291; Aclunî, *Keşf* 2/23.

364. Bu zat, tabiînin meşhurlarından, âbid ve zâhid Mâlik b. Dinar el-Basri'dir. Enes b. Mâlik, Hasan el-Basri, İbn Sirin ve başkalarından hadis rivayet etmiştir. Sika –güvenilir– bir râvi ve âbid idi. Ücretle Mushaf yazıyor ve ondan aldığı ücretle geçimini temin ediyordu. Meyve ve benzeri nefsin hoşuna gidecek yiyeceklerden hiçbir şey yemiyordu. Yoksulluk ve sert hayat şartları içinde yaşamayı tercih edenlerdendi. 127 yılında, bir rivayete göre daha sonra vefat etti. Allah rahmet eylesin.

365. bkz. Şehavî, *Makasid* s.257; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.108; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.231; Aclunî, *Keşf* 2/22; Hut, *Esne'l-*

tahric etmiştir. Çok zayıftır. *Makasid'* da şöyle denilmiştir: "Üstadımız³⁶⁶ ve başkaları bu hadisin uydurma olduğunu kesin ifade ile belirtmişlerdir. Bu söz, selef âlimlerinden birinin sözüdür."

Metabir s.182.

366. Bu zat, *el-Makasidü'l-Hasene* kitabının müellifi olan Sehavî'nin üstadı Hafız İbn Hacer el-Askalânî'dir.

« ص »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۷۰- حدیث: صَاحِبُ الْحَاجَةِ أَعْمَى.

170. HADİS: "İhtiyaç sahibi kördür."³⁶⁷ Şehavî: Bunu hadis olarak bilmiyorum, demiştir.

۱۷۱- حدیث: الصَّبْرُ كَثْرٌ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ.

171. HADİS: "Sabır, Cennet hazinelerinden bir hazinedir."³⁶⁸ İrakî: Bunu hadis olarak bulamadım, demiştir.³⁶⁹

۱۷۲- حدیث: صَدَقَةُ الْقَلِيلِ تَدْفَعُ الْبَلَاءَ الْكَثِيرَ.

172. HADİS: "Az sadaka, çok belâyı engeller."³⁷⁰ Hadis değildir.

۱۷۳- حدیث: صَرِيرُ الْأَقْلَامِ عِنْدَ الْأَحَادِيثِ يَغْدِلُ

367. bkz. Şehavî, *Makasid* s.258; Semhudî, *Gammar* s.78; İbnü'd-Deybnî, *Temyiz* s.109; Aliyyü'l-Karî, *Kubra* s.232; Aclunî, *Keşf* 2/24; Hut, *Esne'l-Metalib* s.183. Kavukci, *Lû'lû'* s.46.

368. bkz. Gazzalî, *İhyâ* 4/61; Aliyyü'l-Karî, *Kubra* s.233; Aclunî, *Keşf* 2/37.

369. bkz. Gazzalî, *İhyâ* 4/61 Dip Not 4.

370. bkz. Şehavî, *Makasid* s.261; İbnü'd-Deybnî, *Temyiz* s.110; Aliyyü'l-Karî, *Kubra* s.234; Aclunî, *Keşf* 2/30; Hut, *Esne'l-Metalib* s.184.

عِنْدَ اللَّهِ التَّكْبِيرَ الَّذِي يُكَبَّرُ فِي رِبَاطِ عَسْقَلَانَ وَعَبَادَانَ،
وَمَنْ كَتَبَ أَرْبَعِينَ حَدِيثًا أُعْطِيَ ثَوَابَ الشُّهَدَاءِ الَّذِينَ
قُتِلُوا بِعَبَادَانَ وَعَسْقَلَانَ.

173. HADİS: "Hadis yazarken kalemlerin çıkardığı gıcırta, Allah nezdinde Askalân ve Abadan ribatında getirilen tekbire eşittir. Kim kırk hadis yazarsa, Abadan ve Askalân'da öldürülen şehitlerin sevabı verilir."³⁷¹ *Mizan*'da, Bu, bâtıl bir haberdir, denilmiştir.³⁷²

۱۷۴ - حَدِيث: صِغَارُ قَوْمٍ كِبَارُ آخِرِينَ.

174. HADİS: "Bir toplumun küçükleri, gelecekte o toplumun büyükleridir."³⁷³ (Yani bugünün küçükleri, yarının büyükleridir.) İlim öğrenmeyi teşvik etmek için sahabeden birinin söylediği sözdür.³⁷⁴

371. bkz. Zehebî, *Mizan*: 1/356; Aliyyül-Karî, *Kübra*: s.233; Aclunî, *Keşf*: 2/30.

372. Zehebî, bunu (Bürî b. Fadl el-Hürmüzi)'nin biyografisinde zikretmiştir. (*Mizan*: 1/356)

373. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.261; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.110; Aclunî, *Keşf*: 2/31; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.184.

374. Hafız Şehavî *el-Makasidü'l-Hasene*'de (s.261-262) sahabe ve tabiinden bu manada çeşitli rivayetler nakletmektedir. Söz konusu ifadenin nebevî hadis olduğunu isbat için değil, sadece ihtiva ettiği önemli eğitici ve yönlendirici manalar sebebiyle bu rivayetleri burada zikretmeyi uygun buldum.

Hafız Şehavî (r.a) diyor ki: "Bir toplumun küçükleri, yeni bir toplumun büyükleridir".

Darimî'nin *Sünen*'inde (1/107) ve Beyhakî'nin *Medhal*'de rivayetine göre; Şurahbîl b. Sa'd anlatıyor: Hasen b. Ali b. Ebî Talib (r.a) çocuklarını ve kardeş çocuklarını çağırarak şöyle dedi: "Çocuklarım!.. Yeğenlerim!.. Siz toplumun küçüklerisiniz. Pek

yakında yeni bir toplumun büyükleri olacaksınız. İlim öğrenin. Sizden kim rivayet edemeyecek olursa –ya da ezberleyemeyecek olursa– onu yazsın ve evine koysun”.

İbn Abdil-Berr'in *Camii Beyani'l-İlm ve Fadlih* kitabında (1/82) Ahmed b. Hanbel tarikiyle sonra Muhammed b. Eban tarikiyle rivayetine göre; Hasen b. Ali çocuklarına ve kardeşinin çocuklarına şöyle dedi: “İlim öğrenin. Siz “bugün” toplumun çocuklarısınız Yarın onların büyükleri olacaksınız. Sizden kim ezberleyemeyecek olursa onu yazsın”. (Not: Bu cümledeki “bugün” kelimesi ne *el-Makasidu'l-Hasene*, ne de *Camii Beyani'l-İlm ve Fadlih* kitabında yer almamaktadır. Bu cümlemin bir sonraki cümle ile irtibatlı olması için bu kelimeyi ilâve ettim. Belki de bu kelime ilk kaynaklardan düşmüş olabilir.)

Beyhakî'nin rivayetinde; Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr anlatıyor: Burada Kâbe'nin arkasında bir ilim halkası vardı. Abdullah b. Amr b. Âs tavafa gitti. Tavafını bitirince bu halkaya gitti ve şöyle dedi: “Bana ne oluyor ki, sizin bu gençleri medlisinizden uzaklaştırdığınızı görüyorum. Böyle yapmayın. Gençlere yer açın. Onları yaklaştırın. Onlara hadisi anlatın. Onlar bugün bu toplumun küçükleridir. Pek yakında toplumun büyükleri olacaklardır. Biz de toplumun küçükleri idik, sonra büyükleri olduk.”

Yahya b. Eyyüb, Hişam b. Urve'den rivayet ediyor: Babam – Urve b. Zübeyr– şöyle diyordu: “Biz toplumun küçükleri idik. Ama bugün büyükleriyiz. Siz de bugün küçüksünüz, ama pek yakında büyük olacaksınız. İlim öğrenin ki bununla toplumun lideri olasınız. Size ihtiyaç duysunlar. Allah'a yemin olsun ki, insanlar bana sormaya devam ettiler. Nihayet yaşlandım. Eski bildiklerimi unutmaya başladım.”

Yine İbn Abdil-Berr adı geçen kitabında (2/83) Osman b. Urve kanalıyla babasından naklediyor. Babası Urve çocuklarına şöyle diyordu: “Çocuklarım!.. Bir âlimden en az istifade edenler onun aile halkıdır. Gelin, benden ilim öğrenin. Zira siz yakında toplumun büyükleri olacaksınız. Ben de kendisine pek önem verilmeyen küçük bir çocuktum. Yaşım ilerleyince insanlar bana sorular sormaya başladılar. Bir kişi için en ağır şey, dini hakkında kendisine bir soru sorulduğunda onu bilmemesidir”. Urve'nin sözü basit bir ilâve ile burada sona ermektedir.

Hatib Bağdadi, *Şeref Ashabı'l-Hadis* kitabında (s.65) diyor ki: Bana Hasen b. Ebî Talib haber verdi. Dedi ki: Muhammed b. Abdilllah b. Hemmam el-Küfînin şöyle dediğini işittim: Abdul-

۱۷۵ - حدیث: صَغَرُوا الْخُبَرَ وَأَكْثَرُوا عَدَدَهُ، يُبَارَكُ

لَكُمْ فِيهِ.

175. HADİS: "Ekmeği küçültün ve sayısını çoğaltın ki, size bereket verilsin."³⁷⁵ Çürüktür. İbnü'l-Cevzî bunu *Mevzûat* (Uydurma Hadisler) kitabında zikretmiştir.³⁷⁶

۱۷۶ - حدیث: صَلَاةٌ بِخَاتِمٍ تَغْدِلُ سَبْعِينَ صَلَاةً

بِغَيْرِ خَاتِمٍ.

176. HADİS: "Yüzükle kılınan namaz, yüzüksüz kılınan yetmiş namaza eşittir."³⁷⁷ Askalânî'nin dediği gibi, uydurmadır.

---

lah b. Süleyman'ın şöyle dediğini işittim. -Humus yakınlarındaki- Mennes tepesinde Müsccyeb b. Vahîh'ın şöyle dediğini işittim:

İbnü'l-Mübarek hadis âlimlerinin çocuklarını ellerinde kalem ve mürekkep ile görünce onların kendisine yaklaşmalarını söyler ve şöyle derdi: "İşte bunlar bu dinin fidanlarıdır. Bize haber verildiğine göre; Allah Rasûlü (s.a.v): şöyle buyurmuştur: **"Şüphesiz ki, Allah bu dine sahip çıkan, yeni fidanlar yetiştirmekte, dini onlarla güçlendirmektedir"**. Bugün bu çocuklar, sizin küçüklerinizdir. Sizden sonra pek yakında büyük olacaklardır." Bu sözde geçen hadis, İmam Ahmed'in *Müsned*'inde (4/200) ve İbn Macc'nin *Sünen*'inde (1/5) şu lafızla yer almaktadır: **"Şüphesiz ki, Allah, bu dine sahip çıkan, taatinde kullanaacağı yeni fidanlar yetiştirmeye devam etmektedir"**.

93 nolu hadiste Hz. Ömer (r.a)'ın şu sözü geçmişti: **"Evlenmeden önce fıkıh öğrenin"**.

375. bkz. Deylemî, *Zehru'l-Furdevs* 2/146; İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât* 2/292; Şehavî, *Makûsât* s.262; İbnü'd-Deyha', *Temyiz* s.110; İbn Arrak, *Tenzih* s.2/245; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.234; Aclunî, *Keşf* 2/32; Hut, *Esne'l-Metalib* s.184.

376. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât* 2/292

۱۷۷- حدیث: صَلَاةٌ بِعِمَامَةٍ تَعْدِلُ خَمْسًا وَعِشْرِينَ
 صَلَاةً بِلَا عِمَامَةٍ، وَجُمُعَةٌ بِعِمَامَةٍ تَعْدِلُ سَبْعِينَ جُمُعَةً
 بِلَا عِمَامَةٍ، وَالصَّلَاةُ فِي الْعِمَامَةِ بِعَشْرَةِ آلَافٍ حَسَنَةً.

177. HADİS: "Sarıkla kılınan bir namaz, sarıksız kılınan yirmi beş namaza eşittir.³⁷⁸ Sarıkla kılınan Cuma namazı, sarıksız kılınan yetmiş Cuma namazına eşittir. Sarıkla kılınan namaz, on bin hasene ile mükâfatlandırılır."³⁷⁹ Uydurmadır.³⁸⁰ Menüfî³⁸¹ diyor ki: Bütün bunlar batıldır.

377. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.263; Semhudi, *Gammaz*: s.79; İbnü'l-Deyba', *Temyiz*: s.110; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*: s.234; Aclunî, *Keşf*: 2/33; Hut, *Esne'l-Metahib*: s.184.

378. Asıl nushada bu hadis ile ilgili hüküm, bir önceki hadis ile ilgili hükümle birlikte gelmiştir. Bir önceki hadiste; (176. Hadis. "Yüzükle kılınan namaz, yüzüksüz kılınan yetmiş namaza eşittir". Askalânî'nin dediği gibi, uydurmadır), denilmiştir. -Sarıkla kılınan namazla ilgili 177 nolu- bu hadisin başı başına uydurma bir hadis olarak uydurma hadisler arasına girmesi için; ben bu hadisi bir önceki hadisten ayırdım. Buna yeni bir rakam verdim ve başına da (Hadis) kelumesini ilâve ettim.

379. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.263; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.111; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*: s.234; Aclunî, *Keşf*: 2/33.

380. Bu hadis, *el-Makasidü'l-Hasene* de (s.263) buradaki lafızdan biraz farklı olarak ama çok bozuk bir ifade ile mevcuttur. Bu hadis, bu haliyle *el-Makasidü'l-Hasene* de olduğu gibi; biri İbn Ömer, diğer Enes'den rivayet edilen iki hadisin bir araya getirilmiş şeklidir.

381. Bu zat, Hafız Sehavi'nin talebesi olan Şihabuddin Ahmed b. Muhammed b. Abdisselâm el-Menüfî el-Mısıri'dir. Üstadının kitabı olan *el-Makasidü'l-Hasene*'yi özetlemiş ve buna *ed-Dürretü'l-Lâma fi Beyanı Kesir Mine'l-Ehadiş-i Şâia* adını vermiştir. Menüfî, 931 yılında vefat etmiştir. (*Keşfü'z-Zunûn*: 2/1780)

۱۷۸- حدیث: الصَّلَاةُ خَلْفَ الْعَالِمِ بِأَرْبَعَةِ آلَافٍ وَأَرْبَعِمِائَةٍ وَأَرْبَعِينَ صَلَاةً.

178. HADİS: "Âlimin arkasında kılınan namaz, dört bin dört yüz kırk namaza eşittir."³⁸² Batıldır. *Muhtasar'da* böyledir.

۱۷۹- حدیث: صَلَاةُ الْمُدِلِّ لَا تَضَعُ فَوْقَ رَأْسِهِ.

179. HADİS: "Gururlu kişinin namazı başından yukarı çıkmaz."³⁸³ (Allah'a yükselmez.)

۱۸۰- حدیث: صَلَاةُ النَّهَارِ عَجْمَاءٌ.

180. HADİS: "Gündüz namazı³⁸⁴ dilsizdir."³⁸⁵ Dara-kutnî ve Nevevî: Batıldır, aslı yoktur, demişlerdir.³⁸⁶

قُلْتُ: وَكَذَا أَحَادِيثُ الصَّلَوَاتِ الَّتِي ذَكَرُوهَا فِي الْأَيَّامِ الْمُبَارَكَةِ وَاللَّيَالِي الْمُعَظَّمَةِ.

382. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.266; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.235; Aclunî, *Keşf* 2/37.

383. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.236; Aclunî, *Keşf* 2/35.

384. Yani gündüz namazlarında imam cehren okunmaz.

385. bkz. Zeylai, *Nasbür-Râye*: 2/1; Sehavî, *Makasid*: s.265; Semhüdî, *Gammaz*: s.81; Ibnü'd-Deyhâ, *Temrîz*: s.111. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.236; Aclunî, *Keşf* 2/36; Hut, *Keşf-ü'l-Metalib*: s.184; Kavukci, *Lü'lü'*: s.48.

386. Hafız Zeylai, bunu *Nasbür-Râye'de* (2/1-2) Novevî'den nakledip kabul etmiş ve şöyle demiştir: Bu söz Mucahid ve Ebu Ubeyde b. Abdillâh b. Mes'ud'un sözüdür. Her ikisi de fakih olup tabiidendir. Zeylai, Abdurrezzak'ın *Musannef*'inden naklettiği senedyle bu sözü bu iki zâta nisbet etmiştir.

(Müellif Âliyyü'l-Karî diyor ki:) Ben de derim ki: Mübarek günlerde ve muazzam gecelerde kılınacak namazlarla ilgili olarak bazı alimlerin zikrettikleri hadisler de aynı şekildedir. (Batıl ve asılsızdır.)³⁸⁷

---

387. Müellif, bu ifadesiyle kitabın sonunda 463 ve 464 no.lu paragraflarda zikrettiği şu batıl (asılsız) namazları kast etmektedir: "Cuma günü her rekatta on ihlas okunarak kılınacak on iki rekatlı nafilé namaz ile hafta içinde her gün kılınacak nafilé namazlar hakkında hiçbir şey sahîh değildir, batıldır, aslı yoktur... Aynı şekilde her rekâtında on beş defa —bir rivayette elli defa— (İza Zülzilet) okunarak kılınacak iki rekatlı nafilé namaz; Cuma günleri kılınarak iki, dört, sekiz ve on iki rekatlı nafilé namaz ile; Cuma namazından önce her rekâtında elli defa ihlas okunarak kılınacak dört rekât nafilé namazın da aslı yoktur. Aynı şekilde Aşûra Namazı, Regaib Namazı da ittifakla uydurmadır. Yine Receb Geceleri Namazı, Receb ayının yirmi yedinci gecesi namazı, Şabanın on beşinci gecesi her rekatta on ihlas okunarak kılınacak yüz rekatlı namazın da aslı yoktur. Bu namazların *Kutû'l-Kulûb* ve *İhya'da* ya da Sa'lebî'nin *Tefsirinde* zikredilmesine aldanma".

« ض »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۸۱- حدیث: ضَاعَ الْعِلْمُ فِي أَفْخَاذِ النِّسَاءِ.

181. HADİS: "İlim, kadınların baldırlarında kayboldu."³⁸⁸ Bısr el-Hâfî'nin sözüdür.³⁸⁹

۱۸۲- حدیث: الضَّرُورَاتُ تُبَيِّحُ الْمَحْظُورَاتِ.

182. HADİS: "Zaruretler, haramları mubah kılar."³⁹⁰ Hadis değildir.

388. bkz. Schavî, *Makasid*: s.269; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.113; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*: s.238; Aclunî, *Keşf*: 2/44; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.189.

389. Zehabi, *İberide* (1/399) diyor ki: Bu zat, Rabbanî zâhid ve önder Ebu Nasr, Bısr b. Haris el-Mervezî'dir. Bısr el-Hafî diye meşhurdur. Hammad b. Zeyd, İbrahim b. Sa'd ve bunların tabakasında olan muhaddislerden hadis dinledi. Önce ilme önem verdi. Sonra kendi meşrebine yöneldi ve kitaplarını gömdü. Az hadis rivayet etti. Fıkıh'da Süfyan es-Sevrî mezhebindeydi. Âlimler onun menakıbı ve kerametleri hakkında eserler yazdılar. 75 yaşında iken Bağdat'ta vefat etti. Allah Tealâ rahmet eylesin. Talebesi İbrahim el-Harbi diyor ki: Bağdat, Bısr el-Hafî'den daha kâmil aklı sahip olan ve dilini ondan daha iyi koruyan bir başka birini yetiştirmedi. Onun bir müslümanın gaybetini yaptığı duyulmadı. Sanki onun saçının, sakalının her telinde bir zekâ harikası vardı. Onun aklı, Bağdat halkına dağıtılırdı, hepsi üstün zekâlı insanlar olurlar, yine de onun aklından bir şey eksilmezdi.

۱۸۳ - حدیث: ضعیفان یغلبان قویًا.

183. HADİS: "İki zayıf, bir güçlüyü yener."³⁹¹ Hadis değildir.³⁹²

390. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.269; Semhudî, *Gammaz*: s.83; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.113; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.239; Aclunî, *Keşf*: 2/45; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.190; Kavukcı, *Lü'lü*: s.83.

391. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.269; Semhudî, *Gammaz*: s.83; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.113; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.240; Aclunî, *Keşf*: 2/46; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.189.

392. Bu söz, Aclunî'nin *Keşfü'l-Hafa* da (2/36) dediği gibi: ya bir atasözü ya da şüirden bir mısradır. Kanaatimce, belki de şairin şu ifadesinden alınmıştır:

"Düşman olma, bir kışı sebebiyle bir aile halkına.
Zira iki zayıf bir güçlüyü yener."

« ط »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۸۴ - حَدِيث: الطَّرُقُ وَلَوْ دَارَتْ، وَالْبَكْرُ وَلَوْ

بَارَتْ.

184. HADİS: "Ana yoldan git, yol dolaşsa bile. Bâki-re ile evlen, yaşı geçse bile."³⁹³ Hadis değildir.

۱۸۵ - حَدِيث: الطَّلَاقُ يَمِينُ الْفَسَاقِ.

185. HADİS: "Boşanma, fâsıkların –günahkâr kişilerin- yeminidir."³⁹⁴ Şehavî: hadis olarak göremedim, demiştir.

—●—

393. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.114. Aclunî, *Keşf*: 2/49.

394. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.273; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.115; Aliyyül-Karî, *Kübrâ*: s.241; Aclunî, *Keşf*: 2/52; Hut, *Eşne'l-Metâlib*: s.193.

« ظ »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadis

۱۸۶ - حدیث: ظَهَرَ الْمُؤْمِنُ قِبْلَةً.

186. HADİS: "Mü'minin sırtı³⁹⁵ kıbledir."³⁹⁶ Sehavî:
Bunu bilmiyorum, demiştir.

— ● —

395. Yani namazda ön saftaki mü'minin sırtı, sutre yerine geçer.

396. bkz. Sehavî. *Makasid* s.280; Semhudi. *Gammaz* s.87; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.118; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.243; Aclunî. *Keşf* 2/69.

« ع »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۱۸۷ - حدیث: عَدَاوَةُ الْعَاقِلِ، وَلَا صُحْبَةُ الْمَجْنُونِ.

187. HADİS: "Delinin dostluğu yerine, akıllı kişinin düşmanlığı (tercih edilir.)"³⁹⁷ Hadis değildir.

۱۸۸ - حدیث: اَلْعَدَاوَةُ فِي الْاَهْلِ، وَالْحَسَدُ فِي

الْجِيرَانِ، وَالْمَنْفَعَةُ فِي الْاِخْوَانِ.

188. HADİS: "Düşmanlık ailede, kıskançlık komşular arasında, menfaatçilik de kardeşler arasında olur."³⁹⁸ Se-havî: Bu konuda bilgi sahibi değilim, demiştir.³⁹⁹

397. bkz. Schavi, *Makasid*: s.282; Semhudî, *Gammaz* s.88; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.119; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.245; Aclunî, *Keşf* 2/72; İltut, *Esnet-Metalib*: s.198 (Not: Ahmak dostun olacağına akıllı düşmanın olsun", atasözü aynı manadadır.) (Çev.)

398. bkz. Schavi, *Makasid*: s.282; Semhudî, *Gammaz* s.88; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.119; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.244. Aclunî, *Keşf* 2/72.

399. Schavi'nin *el-Makasidü'l-Hasene*'deki (s.282) ifadesinin devamı şöyledir: "Bunu hadis olarak görmedim. Ancak Beyhaki'nin *Şüabü'l-İman* kitabında ve başka kaynaklarda (Düşmanlık ailededir) yerine (Düşmanlık akrabalıktadır) lafzıyla: Bısr b. Haris el-Hâfî'nin sözü olarak rivayet edilmiştir. Bısr b. Haris el-Hâfî'nin biyografisi 181. hadisin dipnotunda geçmiştir.

۱۸۹ - حدیث: عَدُوُّ الْمَرْءِ مَنْ يَعْمَلُ بِعَمَلِهِ.

189. HADİS: "Kişinin düşmanı,⁴⁰⁰ aynı işte çalışandır."⁴⁰¹ Hadis değildir.

۱۹۰ - حدیث: عَذْرُهُ أَشَدُّ مِنْ ذَنْبِهِ.

190. HADİS: "Özrü, günahından daha büyüktür."⁴⁰² Hadis değildir.⁴⁰³

۱۹۱ - حدیث: أَلْعَرَبُ سَادَاتُ الْعَجَمِ.

191. HADİS: "Araplar, arap olmayanların efendileridir."⁴⁰⁴ Ash yoktur.

۱۹۲ - حدیث: عُرِضْتُ عَلَيَّ أَعْمَالُ أُمَّتِي، فَوَجَدْتُ

مِنْهَا الْمَقْبُولَ وَالْمَرْدُودَ، إِلَّا الصَّلَاةَ عَلَيَّ.

192. HADİS: "Bana ümmetimin amelleri arz edildi. Onların arasında makbul amel de makbul olmayan amel de gördüm. Bana getirilen salavat müstesna.⁴⁰⁵ (Yani salavat daima makbuldür.) Bunun senedini görmedim. Bunu Süyûti zikretmiştir.

400. Yani karşısına çıkacağı veya çatışacağı rakibi demektir.

401. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.120; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.245; Aclunî, *Keşf* 2/73.

402 bkz. Şehavî, *Makasid* s.283; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.120; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.245; Aclunî, *Keşf* 2/76; Hadisin bir başka lafzı: "Özrü günahından daha çirkindir". şeklindedir.

403. Bu söz, atasözlerindendir.

404. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.120; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.245; Aclunî, *Keşf* 2/75.

405. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.246; Aclunî, *Keşf* 2/75

۱۹۳ - حدیث: عَظِّمُوا مِقْدَارَكُمْ بِالتَّغَافُلِ.

193. HADİS: "Bazı şeyleri görmezden gelerek değerinizi yüceltin."⁴⁰⁶ Hadis değildir.

۱۹۴ - حدیث: عَلَى كُلِّ خَيْرٍ مَانِعٌ.

194. HADİS: "Her hayra bir engel vardır."⁴⁰⁷ Hadis değildir.

۱۹۵ - حدیث: عَلَامَةُ الْإِذْنِ التَّيْسِيرُ.

195. HADİS: "(Bir şeye Allah tarafından) İzin verilmesinin alâmeti, onun kolaylaştırılmasıdır."⁴⁰⁸ Bilinmiyor.⁴⁰⁹

۱۹۶ - حدیث: عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ.

196. HADİS: "Ümmetimin âlimleri, İsrailoğulları Peygamberleri gibidir."⁴¹⁰ Demiri, Zerkeşi ve Askalânî'nin dedikleri gibi, ash yoktur.

406. bkz. Sehavî, *Makasid* s.285; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.121; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.246; Aclunî, *Keşf* 2/78; Hut, *Esne'l-Metalib* s.199.

407. bkz. Sehavî, *Makasid* s.289; Semhudî, *Gammaz* s.92; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.122; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.248; Aclunî, *Keşf* 2/89; Hut, *Esne'l-Metalib* s.202; Kavukci, *Lü'lü'* s.51.

408. bkz. Sehavî, *Makasid* s.286; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.121; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* 246; Aclunî, *Keşf* 2/82; Hut, *Esne'l-Metalib* s.206.

409. Bu söz, Sûfiyye'nin sözlerindendir.

410. bkz. Sehavî, *Makasid* s.286; Semhudî, *Gammaz* s.89; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.121; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.247; Aclunî, *Keşf* 2/83;

۱۹۷- حدیث: الْعِلْمُ عِلْمَانِ: عِلْمُ الْأَذْيَانِ، وَعِلْمُ الْأَبْدَانِ.

197. HADİS: "İlim iki çeşittir: Din ilmi, beden ilmi."⁴¹¹ Uydurmadır. *Hulâsa* da böyledir.⁴¹²

*Zeyl*⁴¹³ deniliyor ki: Hasen'den, o da Huzeyfe (r.a)'den müselsel olarak rivayet edildiğine göre;

عَنْ خُذَيْفَةَ قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
عَنْ عِلْمِ الْبَاطِنِ، مَا هُوَ؟ فَقَالَ: سَأَلْتُ جَبْرِيلَ عَنْهُ، فَقَالَ
عَنِ اللَّهِ: هُوَ سِرٌّ بَيْنِي وَبَيْنَ أَجْبَائِي وَأَوْلِيَائِي وَأَصْفِيَائِي،
أُودِعُهُ فِي قُلُوبِهِمْ، لَا يَطَّلِعُ عَلَيْهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ، وَلَا نَبِيٌّ
مُرْسَلٌ.

Huzeyfe (r.a) diyor ki:

-Ben Peygamberimiz (s.a.v)'e "Bâtın İlmi" nedir? diye sordum. Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki:

-Ben bunu Cebrail'e sordum. Cebrail bana dedi ki:

-Allah şöyle buyurdu: "O, benimle sevdiklerim, dostlarım ve seçkin kullarım arasında bir sırdır. Ben bunu onların kalplerine koyarım. Bu konuda Allah'a

411. bkz. Tıybi, *el-Hulâsa fi Ma'rifeti'l-Hadis* s.85; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.247; Acluni, *Keşf* 2/89.

412. Tıybi, *el-Hulâsa fi Ma'rifeti'l-Hadis* s. 85

413. Süyûti, *Zeyli'l-Mevzuât* s. 44

en yakın hiçbir melek ve gönderilen hiçbir Peygamber bile bilgi sahibi olamaz.”⁴¹⁴ Askalânî diyor ki: Uydurmadır, Hasen (el-Basrî), Huzeyfe (r.a) ile görüşmemiştir.

١٩٨ - حَدِيث: أَلْعِلْمُ يُؤْتَى، وَلَا يَأْتِي.

198. HADİS: “İlme gidilir, ilim (kimseye) gitmez.”⁴¹⁵

Bir başka rivayette:

أَلْعِلْمُ يُسْعَى إِلَيْهِ.

“İlme koşulur”,⁴¹⁶ denilmiştir. Bir başka rivayette ise şöyle denilmiştir:

أَلْعِلْمُ أَوْلَى أَنْ يُوقَرَ وَيُؤْتَى إِلَيْهِ.

“İlim, yüceltmeye ve kendisine gidilmeye daha lâ-yıktır.”⁴¹⁷

Bu söz, Abbasî Halifesi Mehdî'nin, iki çocuğunun İmam Malik'den hadis dinlemeleri için onu saraya davet etmesi üzerine, İmam Malik'in Halife Mehdi'ye söylediği sözdür. Yine bu söz, Halife Harun er-Reşid, İmam Malik'den özel ders talep ettiğinde, İmam Malik'in Halife Harun er-Reşid'e söylediği sözdür.

414. bkz. Tıybî, *el-Hulâsa fi Ma'rifeti'l-Hadis* s. 85; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.247; Aclunî, *Aclunî. Keşf* 2/89.

415. bkz. Şehavî, *Makasid* s.288; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.247; Aclunî, *Keşf* 2/87.

416. bkz. Şehavî, *Makasid* s.288; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.122; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.247; Aclunî, *Keşf* 2/87; Hut. *Esne't-Mecalis* s.208

417. bkz. Şehavî, *Makasid* s.288; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.122; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.247; Aclunî, *Keşf* 2/87.

۱۹۹ - حَدِيث: عَلَيْنُكُمْ بِدِينِ الْعَجَائِزِ.

199. HADİS: "Yaşlıların dinine sarılın."⁴¹⁸ Schavî:
Bu lafızla ash yoktur, demiştir.

= حَدِيث: إِذَا كَانَ آخِرُ الزَّمَانِ، وَاخْتَلَفَتِ الْأَهْوَاءُ؛
فَعَلَيْنُكُمْ بِدِينِ أَهْلِ الْبَادِيَةِ وَالنِّسَاءِ.

Saganî: "Dünyanın sonu gelip arzular değiştiğinde, bedevîlerin ve kadınların dinine sarılın",⁴¹⁹ hadisi uydurmadır, demiştir.

۲۰۰ - حَدِيث: أَلْعَبُّ دُو دُو، يَغْنِي ثَنَيْنِ ثَنَيْنِ،
وَالْتَمَرُ يَكُ يَكُ، يَغْنِي وَاحِدَةً وَاحِدَةً.

200. HADİS: "Üzüm çift çift, hurma tek tek (yennin)."⁴²⁰ Bunun ash yoktur.⁴²¹

۲۰۱ - حَدِيث: عِنْدَ ذِكْرِ الصَّالِحِينَ تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ.

418. bkz. Schavî, *Makasid* s.290; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.123; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.248; Aclunî, *Keşf* 2/92.

419. bkz. Süyutî, *Le'âlî* 1/131; İbn Arrak, *Tenzih* 1/136; Münavi, *Feyzu'l-Kadir* 1/425; Schavî, *Makasid* s.290; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.248; Hut, *Esne'l-Metalib* s.47.

420. bkz. İbn Teymiyye, *Mecmû'ul-Fetâvâ* 18/127; Schavî, *Makasid* s.292; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.124; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.248; Aclunî, *Keşf* 2/95; Hut, *Esne'l-Metalib* s.208.

421. Bunu Peygamberimiz (s.a.v)'in, üzüm yerken Selman ol-Farisi'ye söylediği iddia edilmiştir. İbn Teymiyye (r.a) bu hadisi *Mecmû'ul-Fetâvâ*'da (18/127) zikretmiş ve "Bu hâtil bir sözdür", demiştir.

201. HADİS: "Salihlerin anıldığı yere rahmet iner."⁴²² Süfyan b. Uyeyne'nin sözüdür.⁴²³

٢٠٢ - حديث: عَنِ اللّٰوْحِ سَمِعْتُ اللهَ مِنْ فَوْقِ الْعَرْشِ يَقُولُ لِلشَّيْءِ: كُنْ، فَيَكُونُ، فَلَا تَبْلُغُ الْكَافَ النُّونَ إِلَّا يَكُونُ الَّذِي يَكُونُ.

202. HADİS: Levh-i Mahfuz'da (kayıtlı olan bir emir hakkında) "Arşın üzerinden Allah'ın bir şeye "ol!.." dediğini işittim o da oluverdi. Daha Kâf harfi Nûn harfine varmadan olacak olan o şey hemen oluverdi."⁴²⁴ Hiç şüphesiz uydurmadır.

422. bkz. Sehavi, *Makasid* s.292; İbnü'd-Deyha', *Temyiz* s.125; Ahyyü'l-Kari, *Kübra* s.249; Acluni, *Keşf* 2/91; *Esne'l-Metalib* s.205.

423. Bu zat. Süfyan b. Uyeyne Ebu Muhammed el-Hilâli el-Kûfi el-Mekkî'dir. Hicaz halkının üstadı olup meşhur âlimlerdendir. Tabiiinden 87 zata erişmiştir. İmam Şafî onun hakkını da: İbn Uyeyne'deki ilmi zenginliğini hiç kimsede görmedim, demiştir. Yine İmam Şafî: Malik ve İbn Uyeyne olmasaydı Hicaz ehlinin ilmi kaybolurdu, demiştir. Ahmed b. Hanbel ise: Fakihler arasında Kur'an ve Sünneti ondan daha iyi bilen görmedim, demiştir. Hasen b. İmran anlatıyor: Süfyan b. Uyeyne, son hacında Müzdelife'de iken bana: Bu makamda yetmiş defa vakfe yaptım. Her sene: Allahım!.. Bu makamdaki vakfemi son vakfe eyleme, diye dua ettim. Şimdi ben Allah'dan bundan daha fazlasını istemeye hâvâ ediyorum, dedi. Hacdan döndüğünde yeni giren yılda vefat etti. İbn Uyeyne, 198 yılı Recep ayında 91 yaşında vefat etti. Allah rahmet eylesin.

424. bkz. Meydani, *Meccmeu'l-Ensak* 2/10; Ahyyü'l-Kari, *Kübra* s.249; Humud et-Tüveccri, *Fasıl-ı Hitab fî-Redd alâ Ebi Turab* s.69-90

« غ »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadis

۲۰۳ - حَدِيثُ: الْغِنَاءُ رُقِيَّةُ الزَّيْنَاءِ.

203. HADİS: "Müzik zinanın⁴²⁵ nağmesidir".⁴²⁶ Fudayl'in sözüdür.¹²⁷

425. "Zina" kelimesinin hemze ile yazılması bir lügat vechidir. *Kamus* müellifi diyor ki: (Zenâ yezni-zinen ve zina): Gayri meşru ilişki kurdu, demektir. Meydanî'nin *Mecmau'l-Emsal* kitabında (2/10) zikrettiği gibi "*Müzik zinanın nağmesidir*", şeklin de bir rivayet bulunmaktadır. "Zinanın nağmesi" ifadesiyle zinaya çağırır, zinayı özendirir ve kamçılar demektir. Bu söz, Humud et-Tüvöyceri'nin müzik aletlerinin mübah olduğunu iddia eden Ebi Türeb'a cevap olarak yazdığı "*Faslül-Hitab fîl-Redd alâ Ebi Türeb*" adlı eserinde (s.69-90) behrıldığı gibi; Abdullah b. Mes'ud (r.a), şair Hutay'e, Süleyman b. Abdilmelik el-Ümevi, Yezid b. Velid b. Adilmelik ve Fudayl b. İyad'dan nakledilmiştir. Gerçekler pek çok kimse tarafından ifade edilmektedir. Genellikle lafızlar ya aynı ya da benzer olmaktadır.

Bu mana, Peygamberlik lisanında üstün belîğ bir ifade ile yer almaktadır. *Salih-i Buharî*de Kitabü'l-Eşribe 6 no.lu "İçkinin ismini değiştirerek onu haram kılan kimseler hakkında gelen hadisler" babındaki (*Fethu'l-Barî* 10/51 Hadis No: 5590) hadiste; Abdurrahman b. Canm el-Eş'ari diyor ki: Ebu Malik el-Eş'ari vallahi bana yalan söylemedi. O Peygamberimiz (s.a.v.) den şunu işittiğini söyledi: "*Yemin olsun ki, ümmetimden; zina, ipek, içki ve çalgı aletlerini helâl sayan birtakım kimseler olmaktadır*".

Bu hadiste Peygamberimiz (s.a.v.), bu haramlar arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğunu açıklamaktadır. Zira bunlardan her

biri diğerini dâvet etmektedir. Zina, içki içmenin helâl görülmesine ve müzik âletlerini kullanmanın helâl sayılmasına sebep olduğu gibi, erkeklerin ipek elbise ile süslenmelerine de sebep olmaktadır. Halbuki ipek erkeklere haramdır. Müzikle fazla meşgul olanların gönüllerindeki büyük fesad artmakta, buna daldıkları zaman fesad alevi tutuşmaktadır. Allah'tan bizleri fesaddan uzak kılmasını ve iyilik vermesini niyaz ederiz.

426. bkz. Aliyyü'l-Kari, *Kubra*: s.251; Aclunî, *Keşf* 2/106.

427. Bu zat, Harem ve Hicaz ehlinin üstadı, zahid bir şahsiyet olan Fudayl b. İyad Ebu Ali et-Temimî el-Mervezî el-Horasânî'dir. Hadis rivayet etmiş, kendisinden hadis rivayet edilmiştir. Buhari, Muslim, Ebu Davud, Nesai ve Tirmizi kitaplarında onun hadislerini nakletmişlerdir. Hafız Ibn Hacer *Tehzibü't-Tehzib'de* (8/294-297) onun geniş biyografisini vermiştir. İbn Hacer burada şöyle demektedir: İbnü'l-Mübarek diyor ki: Bana göre bugün dünya üzerinde Fudayl'den daha üstün bir kimse kalmamıştır. Yine İbnü'l-Mübarek: O'na baktığımda üzüntüm yenileniyor, nefsimi kızıyordum, dedi ve ağladı. Halife Harun er-Raşid: Âlimler içerisinde İmam Malik'den daha beyberlisini, Fudayl'den daha çok vera' sahibi olanı görmedim, demiştir. Şerik. Fudayl, kendi zamanında yaşayanlar için hüccettir, demiştir. Fudayl b. İyad, Mekke'de 187 yılında vefat etti. Allah rahmet eylesin.

« ف »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۲۰۴- حدیث: الْفَاتِحَةُ لِمَا قُرِئَتْ لَهُ.

204. HADİS: “Fatiha hangi niyetle okunursa; o gerçekleşir”.⁴²⁸ Bu lafızla aslı yoktur.⁴²⁹ Sûrelerin faziletlerine dair bazı müfessirlerin zikrettikleri hadislerin pek çoğu da aynı şekildedir.

۲۰۵- حدیث: فَأَرَّ بِاللَّذَةِ الْجَسُورِ.

428. bkz. Şehavî, *Makasid* s.298; İbnü'd-Deyba', *Temvîz* s.128; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.251; Aclunî, *Keşf* 2/106; Hut, *Esne'l-Metalib* s.216.

429. Müellif Aliyyü'l-Karî *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ*'da şöyle demiştir. Zerkeşi bu hadisi Beyhakî'nin *Şuab*'da rivayet ettiğini ifade etmiş, Süyûtî ise bunu tenkid ederek *ed-Dürrü'l-Müntesirâ*'da bu hadisin *Şuab*'da bulunmadığını, *Şuab*'da bulunan hadisin “*Fatihatu'l-Kitab her derde şifadır*”, şeklinde olduğunu, Beyhakî'nin bu son rivayeti Abdullah b. Cabir el-Beyazî hadisi olarak tahrir ettiğini söylemiştir. Ebu's-Şeyh İbn Hayyan'ın *Kitabu's-Seruh*'ında ise Atâ'nın şu sözü yer almaktadır: Bir ihtiyacın varsa Fatihatü'l-Kitab'ı oku, Allah'ın izniyle ihtiyacın görülsün”. İnsanların ihtiyaçlarının görülmesi için ve önemli arzularının gerçekleşmesi için Fatiha okumayı alışkanlık haline getirmelerinin aslı bu olmalıdır.”

Kur'an ile tedavi olma konusunda gelen hadisler hakkında bilgi sahibi olmak için Rıdvan Muhammed Rıdvan'ın *Fezâilü'l-Kur'an* ve Abdullah b. Sıddik el-Gumari'nin *Kemalü'l-İman fi't-Tedavi bi'l-Kur'an* adlı eserlerine bakılabilir.

205. HADİS: “Cesur olan lezzeti kazanır”.⁴³⁰ Sehavî: Bunu –hadis olarak– bilmiyorum, demiştir.

٢٠٦ - حديث: فَضْلُ شَهْرِ رَجَبٍ عَلَى الشُّهُورِ
كَفَضْلِ الْقُرْآنِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ، وَفَضْلُ شَهْرِ شَعْبَانَ
كَفَضْلِي عَلَى سَائِرِ الْأَنْبِيَاءِ، وَفَضْلُ شَهْرِ رَمَضَانَ عَلَى
الشُّهُورِ كَفَضْلِ اللَّهِ عَلَى سَائِرِ الْعِبَادِ.

206. HADİS: “Recep ayının diğer aylara üstünlüğü, Kur’ân’ın diğer sözlere olan üstünlüğü gibidir. Şaban ayının diğer aylara üstünlüğü, benim diğer Peygamberlere olan üstünlüğüm gibidir. Ramazan ayının diğer aylara üstünlüğü, Allah’ın kullarına olan üstünlüğü gibidir”.⁴³¹ İbn Hacer: Bu, uydurmadır, demiştir.

٢٠٧ - حديث: الْفَقْرُ فَخْرِي، وَبِهِ أَفْتَحِرُ.

207. HADİS: “Fakirlik benim övüncümdür. Ben fakirlikle iftihar ederim”.⁴³² Askalânî ve başkaları: Bu bâtıldır, uydurmadır, demişlerdir.

430. bkz. Sehavî, *Makasid* s.298; Semhudî, *Gammaz* s.65; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.128; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.252; Aclunî, *Keşf* 2/108; Hut, *Esne'l-Metalib* s.213; Kavukci, *Lü'lü'* s.54

431. bkz. İbn Hacer, *Tehyînu'l-Aceb* s.14; Sehavî, *Makasid* s.299; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.128; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.254; Aclunî, *Keşf* 2/110; Hut, *Esne'l-Metalib* s.214.

432. bkz. Sehavî, *Makasid* s.300; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.129; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.254; Aclunî, *Keşf* 2/113; Hut, *Esne'l-Metalib* s.217.

۲۰۸- حدیث: فَمَ سَاكِتٌ رَبُّ كَافٍ. ونحوه: اللَّهُ

وَلِيٌّ مَنْ سَكَتَ.

208. HADİS: "Suskun ağız ve himaye eden Rab."⁴³³ Benzeri "Allah, susan kimsenin dostudur". İbn Deyba': Hadis değildir, manası sahihtir, demiştir. Ben de derim ki: Birinci terkinin ifadesi ilk bakışta küfürdür. Ancak araya bir atf harfi takdir edilirse bu durum değişir.

۲۰۹- حدیث: فِي آخِرِ الزَّمَانِ يَنْتَقِلُ بَرْدُ الرُّومِ إِلَى

الشَّامِ، وَبَرْدُ الشَّامِ إِلَى مِصْرَ.

209. HADİS: "Âhir zamanda Rum diyarının soğuğu Şam'a, Şam'ın soğuğu Mısır'a geçecektir".⁴³⁴ Sehavi'nin, ustadı Askalanî'den naklettiği gibi, bunun aslı yoktur.

۲۱۰- حدیث: فِي الْحَرَكَاتِ الْبَرَكَاتُ.

210. HADİS: "Hareketlerde bereketler vardır".⁴³⁵ Selef âlimlerinden birinin sözüdür.

433. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.300; Semhudi, *Gammaz*: s.95; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.129; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.254; Aclunî, *Keşf* 2/114; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.215; Kavukci, *Lü'lü'*: s.55.

434. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.300; Semhudi, *Gammaz*: s.96; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.129; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.254; Aclunî, *Keşf* 2/114; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.215.

435. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.301; Semhudi, *Gammaz*: s.96; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.130; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.255; Aclunî, *Keşf* 2/115; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.216; Kavukci, *Lü'lü'*: s.55.

« ق »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۲۱۱- حدیث: قَالَ لِجِبْرِيلَ: هَلْ زَالَتِ الشَّمْسُ؟
قَالَ: لَا، نَعَمْ. قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لِمَ قُلْتَ: لَا، نَعَمْ؟
فَقَالَ: مِنْ حِينَ قُلْتُ: لَا، إِلَى أَنْ قُلْتَ: نَعَمْ، سَارَتِ
الشَّمْسُ مَسِيرَةَ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ.

211. HADİS: "Allah Rasûlü Cebrail'e:

- Güneş zevale doğru meyletti mi? diye sordu. Cebrail:

- Hayır ve Evet, dedi. Allah Rasûlü:

- Niçin hem hayır, hem de evet dedin? deyince; Cebrail:

- "Hayır" dememden "Evet" dememe kadar geçen bu kısa süre içerisinde güneş beş yüz yıllık mesafe gitti."⁴³⁶ buyurdu. Bunun aslı bulunamamıştır.

۲۱۲- حدیث: قُدْسُ الْعَدَسِ عَلَى لِسَانِ سَبْعِينَ نَبِيًّا،

آخِرُهُمْ عِيسَى.

436. bkz. Aliyyül-Karî, *Kübra*: s.256; Aclunî, *Keşf* 2/128; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.220.

212. HADİS: "Mercimek, sonuncuları İsa aleyhisselâm olan yetmiş Peygamber tarafından takdis edilmiştir."⁴³⁷ Batıldır. Pek çok hadis hafızı bu hükmü açıkça ifade etmişlerdir.

۲۱۳- حدیث: الْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ، فَمَنْ قَالَ غَيْرَ هَذَا فَقَدْ كَفَرَ.

213. HADİS: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır, Kur'ân sonradan yaratılmamıştır. Kim bundan başkasını söylerse küfre girer."⁴³⁸ Saganî: Bu uydurmadır, demiş; Şehavî ise: Bu hadis bütün yollarıyla batıldır, demiştir. İbnü'l-Cevzî, bu hadisi *Mevzûat* (Uydurma Hadisler) kitabında⁴³⁹ zikretmiştir.

۲۱۴- حدیث: قِرَاءَةُ سُورَةِ الْقَلَاقِلِ أَمَانٌ مِنَ الْفَقْرِ.

214. HADİS: "(Kul) kelimesiyle başlayan sûreleri⁴⁴⁰ okumak, fakirlikten kurtuluş teminatıdır."⁴⁴¹ Şehavî: Bunun aslı yoktur, demiştir.⁴⁴²

437. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.303; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.132; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ*: s.256; Aclunî, *Keşf* 2/120; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.220.

438. bkz. İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûat*: 1/107; Şehavî, *Makasid*: s.304; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.132; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ*: s.257; Aclunî, *Keşf* 2/122; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.226.

439. İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûat*: 1/107-109

440. (Kul) kelimesiyle başlayan sûreler (Kalâkıl Sûreleri) dört tane olup Kâfirûn, İhlas ve Muavvizeteyn Sûreleridir.

441. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.305; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.132. Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ*: s.257; Aclunî, *Keşf* 2/125; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.221.

442. Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûatü'l-Kübrâ* kitabında da Şehavî'nin ifadesi bu şekildedir. Şehavî'nin *el-Makasidü'l-Hasene*

۲۱۵- حدیث: قَصُّ الْأَظْفَرِ.

215. HADİS: "Tırnakların kesilmesi."⁴⁴³ Tırnak kesme şekli veya tırnak kesme için gün belirlenmesi konusunda Peygamberimiz (s.a.v)'den her hangi bir şey gelmemiştir. Şehavî diyor ki: Bu konuda Hz. Ali b. Ebî Talib'e veya üstadımıza⁴⁴⁴ nisbet edilen beyit, her ikisi hakkında da batıldır.

۲۱۶- حدیث: قِصَّةُ عُثْمَانَ: أَنَّهُ لَمَّا خَطَبَ فِي أَوَّلِ

جُمُعَةٍ وَلِيَّ الْخِلَافَةِ، صَعَدَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، فَأُزِجَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرُ كَانَا يُعِدَّانِ لِهَذَا الْمَقَامِ مَقَالًا، وَأَنْتُمْ إِلَى إِمَامٍ فَعَالٍ أَخَوَجُ مِنْكُمْ إِلَى إِمَامٍ قَوَالٍ، سَتَأْتِيَكُمُ الْخُطْبُ بَعْدُ، وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ، وَنَزَلَ، وَصَلَّى بِهِمْ.

216. HADİS: "Hz. Osman halifelîğe geldiğinde ilk Cuma günü hutbe okumak üzere minbere çıktı, Elhamdülillah, dedi ve titredi. Bunun üzerine şöyle dedi: Ebu bekir ve Ömer bu makam için söz hazırlarlardı. Oysa siz konuşan devlet başkanından çok, faal devlet baş-

kitabındaki (s.305) ifadesi ise "Ben bunu hadis olarak bilmiyorum", şeklindedir. Aradaki fark basittir.

443. bkz. Şehavî. *Makasıd* s.306; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.134; Aliyyü'l-Kari, *Kubrâ* s.257; Aclunî. *Kaşı* 2/125; Hul, *Esne'l-Metalib* s.221.

444. Yani Şehavî'nin üstadı Hafız İbn Hacer kastedilmektedir.

kanına muhtaçsınız. Hutbeler daha sonra gelecek. Ben hem kendim için hem de sizin için Allah'dan mağfiret diliyorum, dedi ve minberden inip Cuma namazını kıldırıldı.⁴⁴⁵ İbnü'l-Hüman⁴⁴⁶ diyor ki: Bu hadis, hadis kitaplarında pek geçmez, daha çok fıkıh kitaplarında geçer.⁴⁴⁷

۲۱۷- حَدِيثُ: الْقَلْبُ بَيْتُ الرَّبِّ.

217. HADİS: "Kalb, Rabbin evidir."⁴⁴⁸ Zerkeşi ve başkaları: Ashı yoktur demiş, İbn Teymiyye: Uydurmadır, demiştir. *Zeyl'* de⁴⁴⁹ ise, Bu, aynen onun dediği gibidir, denilmiştir.

۲۱۸- حَدِيثُ: قَلِيلٌ مِنَ التَّوْفِيقِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ مِنَ الْعِلْمِ.

218. HADİS: "Az başarı, çok ilimden daha hayırlıdır."⁴⁵⁰ Bu hadis, *İhya*'da zikredilmiştir.⁴⁵¹

445. bkz. İbn Abdül-Berr, *Behcetü'l-Mecalis*: 1/73; İbnü'l-Hüman, *Fethu'l-Kadîr*: 1/415; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.258.

446. İbnü'l-Hüman, *Fethu'l-Kadîr* (Hidaye Şerhi): 1/415, İbn Abdül-Berr *Behcetü'l-Mecalis* kitabında (1/73) bu kıssayı rivayetleriyle birlikte zikretmektedir.

447. Gözldüğü gibi bu ifadede Peygamberimiz (s.a.v)'e hiçbir şey nisbet edilmemiştir. Hiç kimse de bunu hadis olarak Peygamberimiz (s.a.v)'e nisbet etmemiştir. Bu sebeple olmalı ki, Aclûnî bu haberi *Keşfü'l-Hafa* kitabına almamıştır.

448. bkz. Süyûtî, *Zerhü'l-Mevzuât*: s.203; Sehavî, *Makasid*: s.308; Semhüdî, *Gammaz*: s.99; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.133; İbn Arak, *Tenzih*: 1/148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.258; Aclûnî, *Keşf*: 2/129; Hut, *Esne'l-Metahib*: s.227.

449. Süyûtî, *Zerhü'l-Mevzuât*: s.203

450. bkz. Gazzalî, *İhya*: 1/31; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.259.

Irakî diyor ki: Bunun aslını bulamadım. *Firdevs* sahibi bunu Ebu'd-Derdâ hadisi olarak zikretmiş, ancak (Akıl) yerine (İlim) demiştir. Oğlu *Müsnedü'l-Firdevs* kitabında bunu zikretmemiştir.

(Müellif Aliyyü'l-Kari diyor ki:) Ben de derim ki: Ebu'l-Hattab (İbn Dihye el-Endelüsî,) Irakî'yi tenkit ederek şöyle demiştir. *Firdevs* kitabında zikredilen bu hadisi İbn Asakir Ebu'd-Derdâ' (r.a) dan rivayet etmektedir. Taberani ise bu hadisi İbn Ömer'den; "Az fıkıh, çok ibadetten daha hayırlıdır", şeklinde rivayet etmişlerdir.

« ل »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۲۱۹- حدیث: كَأَنَّكَ فِي الدُّنْيَا وَلَمْ تَكُنْ، وَبِالْآخِرَةِ

وَلَمْ تَزَلْ.

219. HADİS: "Sanki sen dünyadasın ama dünyada hiç bulunmamış gibisin. Sanki sen ahirettesin ama ahiretten hiç ayrılmamış gibisin."⁴⁵² Ömer b. Abdülaziz'in sözüdür.⁴⁵³

۲۲۰- حدیث: كَانَ اللَّهُ... وَهُوَ الْآنَ عَلَى مَا هُوَ كَانَ.

220. HADİS: "Allah vardı. Onunla birlikte hiçbir şey yoktu. O'ndan başka hiç bir şey yoktu. O'ndan önce hiçbir şey olmadı." Bütün bu ifadeler sabittir.⁴⁵⁴

452. bkz. Süyûtî: *Zeylû'l-Mevzuât*: s.203; Sehavî, *Makasid*: s.311; İbnü'd-De'be, *Temyiz*: s.135; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.260. Hut, *Esne'l-Motalib*: s.229.

453. Bunu Ebu Nuaym *Hilye'de* Ömer b. Abdülaziz'den rivayet etmiştir.

454. Yanı sahihtir. Buharî *Sahih*'inde (*Fethu'l-Bari*: 6/205-206) Bed'ül-Halk kitabının başında "Mahlûkatı ilk defa yaratan sonra onları tekrar diriltecek olan O'dur. âyeti hakkında gelen hadisler" babında ve Kitabü'r-Tevhid'de 32 nolu "O'nun arşı suyun üzerinde idi" babında (13/345-347) şöyle rivayet etmektedir. (Rivayetleri topluca zikrediyorum): İmran b. Husayn (r.a) anlatıyor: Peygamberimiz (s.a.v)'in huzuruna girdim. Devemi kapıya bağladım. Ona Temimoğullarından bir grup gelmişti.

Allah Rasûlü (s.a.v):

– *Müjdeyi kabul edin (size müjdeler olsun) Ey Temimoğulları!.. buyurdu. Onlar da:*

– *Bize müjde verdin. O halde ikramda bulun, dediler. Efendimiz (s.a.v)'in yüzünün rengi değişti. O sırada Yemen'den bazı kimse-
ler geldiler. Allah Rasûlü (s.a.v):*

– *Temimoğullarının kabul etmediği müjdeyi siz kabul edin (size müjdeler olsun) Ey Yemenliler!.. buyurdu. Yemenliler:*

– *Müjdeyi kabul ettik Ya Rasûlallah! dediler. Biz din hakkında ilim sahibi olmak ve bu yaradılışın başlangıcı nasıldı? diye sa-
na sormak için geldik, dediler.*

Peygamberimiz (s.a.v) ilk insan yaradılışı ve Arş hakkında ko-
nuşmaya başladı. Şöyle buyurdu: *“Allah vardı. O'ndan başka hiç-
bir şey yoktu.* (Bir rivayette: *Ondan önce hiç bir şey yoktu. Bir
başka rivayette: O'nun dışında hiçbir şey yoktu. Bir başka rivayet-
te: O'nunla birlikte hiçbir şey yoktu.”* Bu son iki rivayet *Fethu'l-
Bariden* alınmıştır: (6/206) *O'nun arşı suyun üzerinde idi. Zikirde
her şeyi yazmıştır. Gökleri ve veryüzünü yaratmıştır...*

İmran b. Husayn devamla diyor ki: Sonra biri bana geldi ve *Ey
İmran!.. Devene yetiş!.. Deve gidiyor, dedi. Ben de deveyi ara-
mak için hızla gittim. Bir de ne göreyim deve ile aramıza serap
girdi. Yemin ederim ki, keşke deve gitsin diye bıraksaydım da
oradan kalkmasaydım.*

Hafız İbn Hacer (rh.a) *Fethu'l-Baride* (6/206-207; 13/346) şöyle
demıştır: Peygamberimiz (s.a.v)'in; *“Allah vardı. O'ndan başka
hiçbir şey yoktu”,* ifadesindeki *Kâne (vardı)* manası Allah için
kullanıldığında geçmiş zaman manasından ayrılır, ezeli mana-
dan haber verir. *“Zikirde her şeyi yazmıştır”* ise zikirde yanı
Levh-i Mahfuz'da her şeyi takdir etmiştir, demektir. Peygam-
berimiz (s.a.v)'in; *“Allah vardı. Ondan başka hiçbir şey yoktu”,*
ifadesi bu âlemin hâdis (sonradan var edilen bir âlem) olduğu-
na delil olarak kabul edilmiştir. Zira *“O'ndan başka hiçbir şey
yoktu”,* ifadesi bu konuda gayet açıktır. Zira Allah dışındaki
her şey daha önce mevcut değildi. Ama sonradan var edildiler.

Peygamberimiz (s.a.v)'in: *“O'nun arşı suyun üzerinde idi”,* ifa-
desi su ve arşın yer ve göklerden önce yaratılmış olduklarına
işaret etmektedir. İmam Ahmed ve “sahihtir” diyerek Tirmizi,
Ebu Rezin, el-Ukayliden mefû olarak; *“Su, arşdan önce yara-
tılmıştı”,* hadisini tahrir etmiştir. Süddî de *Tefsir*'inde farklı
senedlerle: *“Allah yarattıklarından hiçbir şeyi sudan önce ya-
ratmamıştı”,* rivayetini nakletmektedir.

Ancak "Allah, eskiden olduğu gibi şimdi de aynı durumdadır",⁴⁵⁵ şeklindeki ilâve tasavvuf erbabının sözüdür.⁴⁵⁶

۲۲۱- حدیث: الْكَرِيمُ حَبِيبُ اللَّهِ، وَلَوْ كَانَ فَاسِقًا؛
وَالْبَخِيلُ عَدُوُّ اللَّهِ، وَلَوْ كَانَ رَاهِبًا.

221. HADİS: "Cömert, günahkâr olsa bile Allah'ın sevgilisidir. Cimri, ibadet ehli olsa bile Allah'ın düşmanıdır."⁴⁵⁷ Bunun aslı yoktur.

۲۲۲- حدیث: كُفَّ عَنِ الشَّرِّ، يَكْفُ الشَّرُّ عَنْكَ.

222. HADİS: "Kötülükten uzak ol ki, kötülük de senden uzak olsun."⁴⁵⁸ Bunun aslı bilinmemektedir.

İmam Ahmed ve "sahih" diyerek Tirmizi'nin Ubade b. Samit (r.a.)den merfû olarak rivayet ettiği: "*Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Sonra: Yaz, buyurdu. Kalem, kıyamet gününe kadar olacak her şeyi yazdı.*" Bu hadis ile önce suyun sonra arşın yaratılması şeklindeki bir önceki hadis şu şekilde birleştirilmektedir. Kalemın önceliği su ve arş dışındakilere nisbetledir ya da kalemın çıkan şeye nisbetledir. Yani kalem: İlk yaratılan şeyi yaz, denilmiştir.

"Allah'ın ilk yarattığı şey akıldır," hadisine gelince; bunun sabit olan yani delil olarak kabul edilebilecek sahih bir tariki bulunmamaktadır. Sabit olduğu takdir edilecek olursa şu son takdir onun açıklanması olmaktadır. En iyisini bilen Allah'dır. Hafız İbn Hacer'in sözü burada sona ermektedir.

455. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.261.

456. Müellif, *el-Mevzûâtü'l-Kübra*da şu cümleyi ilâve etmiştir: "Bu söz. Vahdet-i Vücut ehlinin iftiralarına benzemektedir."

457. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.316; Semhüdî, *Gannmaz* s.100; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.136. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.263; Aclunî, *Keşf* 2/144; Hut. *Esne'l-Metalib*: s.245

458. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.319; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.137; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.265; Aclunî, *Keşf* 2/149; Hut. *Esne'l-*

۲۲۳- حدیث: الْكَلَامُ صِفَةُ الْمُتَكَلِّمِ.

223. HADİS: “Kelâm, Mütেকellim olan Allah’ın sıfatıdır.”⁴⁵⁹ Hadis değildir. Mutlak ifade olarak kabul edilmez.

۲۲۴- حدیث: الْكَلَامُ عَلَى الْمَائِدَةِ.

224. HADİS: “Sofrada konuşmak⁴⁶⁰ (caiz midir?):”
Sehavî: Bu konuda olumlu veya olumsuz hiçbir şey bilmiyorum, demıştır.⁴⁶¹

Metâlib: s.238.

459. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.319; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.137; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.263; Aclunî, *Kecf* 2/149; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.245.

460. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.320; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.137; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.264; Aclunî, *Kecf* 2/150; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.245.

461. Sehavî'nin *el-Makasidü'l-Hasene* kitabındaki (s.320) sözünün devamı şöyledir: “Evet, Besmele çekmek, önünden yemek, sofrada taze hurma ve benzeri çeşitli meyveler olduğunda meyveleri alıp alıp bırakmak, hurma çekirdeklerini hurma yemeyen kimsenin önüne koymamak gibi çoğu zaman mutlaka sözlü olarak nakledilen yeme âdabını öğretmekle ilgili hadisler gelmiştir. Misafiri yemeğe teşvik etmek gibi misafire sıcak davranma konuları buna ilâve edilebilir. Hakim'in *Menakibü's-Şafî* kitabının sonlarında İmam Şafî'nin; “*Yemek esnasındaki âdabdan biri, az konuşmaktır*”, sözü de yer almaktadır.” Sehavî'nin sözü burada sona ermektedir.

Abdülfettah -Ebu Gudde- diyor ki: Buhari ve Müslim'in *Sahih*lerinde ve diğer kaynaklarda Ebu Hureyre'den rivayete göre; Peygamberimiz (s.a.v) ashabından birinin yemeğine davetli idi. Ona but takdim edildi. Ondan bir parça aldı. Sonra onlara uzun Şefaât hadisini anlattı. Kuşkusuz bu hadis, sofrada ve yemekte konuşulan bir hadistir. Bir kısmını arz edelim:

Buharî, *Sahih*inde (6/346) Ehadisü'l-Enbiya Kitabında “Nuh'u kavmine elçi olarak gönderdik”, (Hud: 25) âyeti ile ilgili 3 nolu

۲۲۵- حدیث: كُلُّ إِنَاءٍ يَتَرَشَّحُ بِمَا فِيهِ.

225. HADİS: "Her kap içindekini sızdırır."⁴⁶² Sûfiyyenin sözlerindendir.

۲۲۶- حدیث: كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، إِلَّا بِدْعَةَ فِي عِبَادَةِ.

226. HADİS: "Her bid'at sapıklıktır. İbadetteki bid'at müstesna."⁴⁶³ Senedinde -hadiste- yalancı bir ravi,

babda ayrıca Kitabü'l-Tefsir'de "Onlar Nuh'la beraber gemiye bindirdiğimiz kimselerin zürriyetleridir. O çok şükreden bir kuldu". (İsra: 3) âyetinin tefsiri konulu 5. babda (8/300) ve yine Kitabü'l-İman'da Şefaatin isbatı ve Tevhid ehlinin Cehennem'den çıkarılması babının sonlarında (3/65,69-70) Şefaati hadisini şu lafızla rivayet etmektedir:

Ebu Hureyre (r.a) rivayet ediyor: Bir dâvette Peygamberimiz (s.a.v) ile beraberdik. Kendisine but takdim edildi. But yemekten hoşlandı. Ondan bir parça kopardı ve şöyle buyurdu: "*Ben kıyamet gününde insanların efendisiyim. Bu nedendir, bilir misiniz? Allah ıkkleri-sonları bütün insanları bir meydanda toplayacak...*"

Müşüm'in lafzı ise şöyledir: Ebu Hureyre (r.a) rivayet ediyor: Allah Rasûlü'nün önüne tirit ve et dolu bir tabak konuldu. Butu eline aldı. Koyun etinin en çok bu tarafını severdi. Ondan bir parça kopardı ve: "*Ben kıyamet gününde insanların efendisiyim, dedi.* Sonra da ashabının soru sormadıklarını görünce;

-"Bu nasıl olacak, diye sormayacak mısınız? dedi. Ashab:

-"Bu nasıl olacak ya Rasûlallah? diye sordular. Efendimiz (s.a.v):

-"*İnsanlar Allah'ın huzurunda toplanacaklar..*" diyerek sözlerine başladı ve devam etti. Bu, iki sayfayı bulan uzun bir hadis olup, yemek esnasında zikredilmiştir. Dolayısıyla yemek esnasında konuşma meşrûdur.

462. bkz. Schavi, *Makasid* s.322; Semhudi, *Gamunax* s.102; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.139; Aliyyü'l-Kari, *Kubra* s.265; Aclunî, *Keşf* 2/157.

463. bkz. İbn Arrak, *Tenzih* 1/320; Aliyyü'l-Kari, *Kubra* s.268; Aclunî, *Keşf* : 2/158.

bir de –günlük hayatında– yalancılıkla suçlanan bir başka ravi bulunmaktadır.⁴⁶⁴

۲۲۷- حدیث: كُلُّ ثَانٍ لَا بُدَّ لَهُ مِنْ ثَالِثٍ.

227. HADİS: “Her ikincinin bir üçüncüsü vardır”⁴⁶⁵ ve sairini: “Bir şey iki defa olmuşsa mutlaka bir üçüncüsü de olacaktır”,⁴⁶⁶ sözlerinin aslı yoktur.

۲۲۸- حدیث: كُلُّ عَامٍ تَزْدَلُونَ.

228. HADİS: “Her yıl –giderek– düşüyorsunuz.”⁴⁶⁷ Hasan el-Basrî’nin sözüdür.⁴⁶⁸

Aynı manada Buharî’nin rivayet ettiği: “Size hiçbir

464. Senedindeki yalancı ravi, (Heysem b. Adiyy et-Tâi’ el-Menbici el-Küfî)’dir. Günlük hayatında yalancılıkla suçlanan diğer ravi ise kıraat âlîmi ve müfessir (Ebu Bekir Muhammed b. Hasen el-Bağdadi en-Nakkaş)’dır. Her ikisinin biyografisi Zehebî’nin *Mizanü’l-İtidal* kitabında mevcuttur. (bkz. 4/324; 3/520) İbn Arrak’ın *Tenzihü’ş-Şeriatü’l-Merfûa* kitabında (1/320) belirtildiği gibi; bu uydurma hadisi Deylemî *Müsnedü’l-Firdevs*’de rivayet etmiştir.

465. bkz. Sehavî, *Makasid* s.323; Semhudi, *Gammaz* s.102; İbnü’d-Deyba’, *Temyiz* s.139; Aliyyü’l-Karî, *Kübra* s.265; Aclunî, *Keşf* : 2/158; Hut. *Esne’l-Metalib* s.240.

466. bkz. Aliyyü’l-Karî, *Kübra* s.265; Aclunî, *Keşf* 2/158.

467. Yani her yıl giderek daha fazla kötülüklerle ve seviye düşüklüğüyle karşılaşacaksınız, demektir. *el-Misbahü’l-Münir*; *Kamûs* ve Kamus şerhi *Tacü’l-Arûs*’da belirtildiği gibi; (*Rezûle-Yerzûlû Razaleten ve Ruzaleten*): değeri düştü, anlamındadır. Muellif *el-Mevziatü’l-Kübra*’da bu ifadedeki fiili “tüzzelûn meçhul sigâ ile” diyerek harekelemiştir. Lügat kitaplarında bu harekeyi destekleyen bir ifade görmedim. Ancak bu şekilde rivayet edilmişse, rivayet aynen korunur.

468. bkz. Sehavî, *Makasid* s.323; Semhudi, *Gammaz* s.102; İbnü’d-Deyba’, *Temyiz* s.140; Aliyyü’l-Karî, *Kübra* s.266; Aclunî, *Keşf* : 2/160; Hut. *Esne’l-Metalib* s.240.

zaman gelmez ki daha sonrası o zamandan daha kötü olmasın. Nihayet Rabbinize kavuşursunuz", şeklinde – sahih– bir hadis bulunmaktadır.⁴⁶⁹

Buna benzer bir ifade, İbn Mes'ud'un sözü olarak rivayet edilmiştir. İbn Mes'ud şöyle demiştir:⁴⁷⁰ "Ben bu

469. Buharî, *Sahiḥ* 'inde Kitabü'l-Fiten'de, "Hiç bir gün gelmez ki, daha sonrası o günden daha kötü olmasın", başlıklı (6 nolu) babdaki senediyle (13/19 Hadis No: 7068) Zübeyr b. Adiyy'den rivayet ediyor:

Enes b. Malik'e gittik. İnsanların Haccac'dan çektikleri sıkıntılar hakkında şikâyetle bulunduk. Enes; Sabredin. Zira "*Rabbinize kavuşuncaya kadar hiçbir zaman gelmez ki, bu zaman bir önceki zamandan daha kötü olmasın*" buyuruldu. Ben bunu hizzat Peygamberiniz (s.a.v)den işittim, dedi.

Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Barî*'de (13/21) diyor ki: "Sadecce Ömer b. Abdülaziz zamanı bile olsa; bazı zamanların önceki zamandan daha az kötü olduğu gerçeği dikkate alınarak, bu mutlak ifadenin problemli olduğu görülmektedir. Zira Ömer b. Abdülaziz'in zamanı, Haccac'ın zamanından az sonra olup Ömer b. Abdülaziz zamanının hayırlı oluşu meşhurdur. Ömer b. Abdülaziz zamanının, kendisinden önceki zamandan daha kötü olması şöyle dursun; "Onun zamanında şer tamamen sönmüştü", denilse; bu söz gerçekten uzak bir ifade sayılmaz.

Hasan el-Basrî, yukarıda geçen hadiste genel durumun ve çoğunluğun dikkate alındığını ifade etmiştir. Kendisine Haccac'dan sonra Ömer b. Abdülaziz'in zamanı geldiği söylendiğinde; İnsanların arada biraz nefes almaya ihtiyacı vardır, demiştir.

Yine Deccal'in zamanından sonra Hz. İsa (a.s) ile birlikte hayırlı yılların yaşanacağı konusu da bir problem olarak görülmüştür. Kirmanî bu soruya; hadisteki ifade ile Hz. İsa (a.s)'dan sonra yaşanacak zaman murad edilmiş olmalıdır, diye cevap vermiştir. Zira günahlardan korunan (masum) Peygamber'in zamanında şer olmayacağı gerçeği, dinen zarurî olarak bilinmesi gereken hususlardandır." Hafız İbn Hacer'in sözü burada sona ermektedir.

470. İbn Mes'udun sözünün tamamı şöyledir: "Hadiste: *Size hiçbir yıl gelmez ki, daha sonrası o yıldan daha kötü olmasın*", buyurulmuştur. Ben bu hadisi; bir yöneticinin ondan sonraki

hadisi: bir yöneticinin ondan sonraki yöneticiden daha hayırlı olacağı, ya da bir senenin ondan sonraki seneden daha hayırlı olacağı manasında anlamıyorum. Ancak ben bu ifadeden şunu anlıyorum: Âlimleriniz ve fakihleriniz –vefat edip– birer birer kaybolacaklar.⁴⁷¹ Sonra sizler, onların yerini tutacak hiç kimse bulamayacaksınız. Onların yerine kendi –şahsî– görüşleriyle fetva veren kimseler gelecektir.”⁴⁷²

Bir başka rivayette: Bu kötü durum, yağmurların çokluğu veya azlığıyla değil, alimlerin vefatıyla yaşanacaktır denilmiştir.⁴⁷³

---

yöneticiden daha hayırlı olacağı, ya da bir senenin ondan sonraki seneden daha hayırlı olacağı manasında anlamıyorum. Ben bu ifadeden şunu anlıyorum: Âlimleriniz, hayırlılarınız ve fakihleriniz –vefat edip– birer birer kaybolacaklar. Sonra sizler, onların yerini tutacak hiç kimse bulamayacaksınız. Onların yerine dinî meseleleri kendi –şahsî– görüşleriyle kıyas eden kimseler gelecektir.” İbn Mesud’un bu sözünü Yakub b. Şeybe *Müsned*’inde ve Darimî *Sünen*’inde (Mukaddime Bab 22) Zamanın değişmesi ve zamanda meydana gelecek şeyler hakkında (1/58) rivayet etmiştir, senedi hasendir. (bkz. *Fethu’l-Bârî* 13/21)

471. Darimî’nin rivayeti şöyledir: “Zira âlimleriniz, hayırlılarınız ve fakihleriniz vefat edip birer birer kayboluyorlar.”

472. Bu ifade, Darimî’nin rivayetindeki şu lafızla aynı manadadır: “Sonra dinî meseleleri kendi şahsî görüşleriyle kıyas eden insanlar gelirler.”

473. Bu rivayetin devamı şöyledir: “Sonra dinî meselelerde kendi –şahsî görüşleriyle fetva veren kimseler ortaya çıkar. Bunlar İslâm’ı zedeler ve yıkarlar.” Bu hadisi Yakub b. Şeybe *Müsned*’inde tahrir etmiştir. (bkz. *Fethu’l-Bârî* 13/21)

Taberânî, sahîh bir senedle Haysemî’den naklediyor. Abdullah b. Mes’ud (r.a) hanımına.

–Bugün mü daha hayırlı, yoksa dün mü? diye sordu. Hanımı:

–Bulmıyorum, dedi. İbn Mes’ud (r.a):

İbn Abbas (r.a), Cenab-ı Hakkını; "Onlar bizim bu dünyanın etrafından eksiltmekte olduğumuzu görmüyorlar mı?",⁴⁷⁴ ayetini bu mana ile açıklamış; "Bu eksiklik, âlimlerin ve fakihlerin vefatıyla yaşanacak eksikliktir", demiştir.⁴⁷⁵

Bu konuda Ebu Ca'fer'in⁴⁷⁶ şu sözü de rivayet edilmektedir: "Bir âlimin ölümü, Şeytan için yetmiş âbidin ölümünden daha sevimlidir."

۲۲۹- حدیث: کُلُّكُمْ حَارِثٌ، وَكُلُّكُمْ هَمَامٌ.

229. HADIS: "Hepiniz kazançlısınız. Hepiniz azimli-siniz."⁴⁷⁷ Hadis değildir.⁴⁷⁸

—Ama ben biliyorum. Dün bugünden daha hayırlı idi. Bugün de yarından daha hayırlıdır. Kıyamet kopuncaya kadar böyle olacaktır, dedi. Bu rivayeti Hafız Heysemî, *Mecmau'z-Zevaid* de (7/286) zikretmiştir.

474. Ra'd: 41

475. İbn Cerir, *Tefsir* inde (13/117) diyor ki: İbn Abbas (r.a): Bu, âlimlerin, fakihlerin ve halkın en hayırlılarının gitmesi demektir, demiştir.

476. Bu zat muhtemelen tabîinden değerli fıkıh âlimi Ebu Ca'fer (el-Bâkır) Muhammed b. Ali b. Huseyin b. Ali b. Ebî Talib el-Hâşimî el-Alevî el-Medenî'dir. 56 yılında doğmuş, 114 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin Muhammed b. Munkedir şöyle denilmiştir: Muhammed b. Ali b. Hüseyin'den daha fazlaletli kabul edilen birini görmedim. Nihayet oğlu Muhammed'i gördüm. Ona bir gün nasihatte bulunmak istedim. O bana nasihatte bulundu. Zübeyr b. Bekkâr diyor ki: Muhammed b. Ali Huseyn'e: "Bakırü'l-İlm," deniyordu. O, bu lakapla meşhur oldu. Bu lakap; ilmi yard, ilmin aşkı ve gizli yönlerini bildi, anlatımadaki (Bakara: ilme bakran) fiilinden alınmıştır.

477. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.138; Aclunî. *Keşf* 2/150; Hut. *Esne'l-Metalib* s 242.

478. Bu konuda bu söze ihtiyaç bırakmayacak şu hadis bulunmaktadır: İmam Ahmed *Müsned* inde (4/345); Buharî *el-*

Edebü'l-Müfred' de Allah Teâlâ'ya en sevimli olan isimler hakkında (s.384); Ebu Davud'un *Sünen'*inde (Edeb, 61 No.lu) İsimlerin değiştirilmesi hakkında (4/287-288) ve Nesâî'nin *Sünen'*inde Kitabü'l-Hay'de (6/218) sahabîhî bulunan Ebu Vehb el-Cüsemî (r.a.)'den rivayete göre; Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: *"Peygamberlerin isimlerini isim olarak alın. İsimlerin Allah'a en sevimli olanı: Abdullah ve Abdurrahman'dır. Gerçeğe en uygun isimler: Haris (kazançlı) ve Hemmam (azimli) isimleridir. En kötü olan isimler ise: Harb (savaş) ve Murre (acı) isimleridir."*

Münavî *Fevzu'l-Kadîr'* de (3/246) diyor ki: "Hadiste; çocuklara Peygamber isimlerini vermek tavsiye edilmektedir. Zira Peygamberler, Ademoğullarının efendileridir. Peygamberlerin ahlâkı ahlâkın en şereflişidir, amelleri amellerin en salihidir, isimleri de isimlerin en şereflişidir. Onların isimlerini almak bu isimlerin sahipleri için şereftir. Bu isimlerin verilmesinde hiçbir fayda olmasa, Peygamber isminin o ismin ilk sahibini hatırlatması ve o mana ile irtibatlı olması bile fayda olarak yeterlidir. Ayrıca yeni doğan çocuklara bu isimlerin verilmesinde Peygamberlerin isimlerinin korunması, anılması ve unutulmaması gibi faydalar da bulunmaktadır. Dolayısıyla Peygamberlerin isimlerini vermek mekruh değil, edbe riayet etmek şartıyla bu isimleri vermek mustehaptır.

Talha b. Ubeydullah (r.a.)'ın on evladı vardı. Her birinin ismi bir Peygamber'in ismi idi. Zübeyr b. Avvam'ın da on evladı vardı. Her biri bir şehidin ismini taşıyordu. Talha Zübeyr'e:

- Ben çocuklarıma Peygamber isimlerini veriyorum. Sen ise onları şehitlerin isimleriyle adlandırıyorsun, dedi. Zübeyr:

-Ben onların şehit olmalarını arzu ediyorum. Sen onların Peygamber olmalarını arzu edemezsin, dedi " Münavî'nin sözü burada sona ermektedir.

Ayrıca Abdullah ve Abdurrahman isimleri ile Abdülkerim, Abdülğani, Abdülfettah gibi benzeri isimler Allah Teâlâya en sevimli olan isimlerdir. Zira bu isimler Allah Teâlâya karşı vacip olan, insan için şart olan ve insanın hakiki vasfı olan "Kulluk" sıfatını ihtiva etmektedir. Bu isimlerde (Abd) kelimesi hakiki bir nisbetle (Rabb'e) nisbet edilmiş olmaktadır. Bu isimlerin sahipleri bizzat bunların manalarını taşıyarak tam anlamıyla gerçeğe uygun olanı seçmiş olmakta, bu isimleri taşımakla şereflenmiş ve bu fazileti elde etmiş olmaktadır.

۲۳۰- حدیث: كُلُّ مَمْنُوعٍ خُلُوْ.

230. HADİS: "Her yasak tatlıdır."⁴⁷⁹ Hadis değildir.

۲۳۱- حدیث: کَلِمَةُ يَسْمَعُهَا الرَّجُلُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ

عِبَادَةِ سَنَةٍ، وَجُلُوسِ سَاعَةٍ عِنْدَ مُذَاكِرَةِ الْعِلْمِ خَيْرٌ مِنْ
عِتْقِ رَقَبَةٍ.

İmam Kadı İyaz merhum diyor ki:

"Son derece mutlu oldum, uçtum sevinçten;

Süreyya yıldızına dokunuyorum Neredeyse

Senin (Ey kullarım!..) hitabının altına girdiğim için,

(Tâ-Hâ)'yı bana Peygamber kıldığım için."

(Haris) ve (Hemmam) isimleri, isimlerin gerçeğe en uygun olanlarıdır. Zira "Haris" kazançlı demektir. İnsan ister dünya nimetleri olsun, isterse ahiret nimetleri olsun kazançtan mahrum kalamaz. "Hemmam" ise bir işi yapmaya teşebbüs etti, azimli oldu manasındaki (*Hemme bil-emri yehümmü bihi*) fiilinden türeyen mübalagahı ismi faildir. İnsan hayır olsun şer olsun mutlaka bir şeye teşebbüs eder. Dolayısıyla hiçbir insan kazanç ve teşebbustan uzak kalmaz. Bu sebeptendir ki her insan Haris (kazançlı) ve Hemmam (azimli)'dir.

Harb (savaş) ve Murre (acı) isimlerine gelince; Harb lafzında sınıkların hatırlatma; Murre lafzında ise acılık hissi uyandırma manası bulunduğu için kötü isimler olarak kabul edilmiştir. Zira Rasûlullah (s.a.v) güzel yorumlamayı ve güzel ismi severdi.

Üzücü olan konulardan biri, bugün Müslümanlar arasında Allah Teâlâ'ya kulluk manası ya da İslâmî kimlik taşıyan isimlerin azalması ya da giderek azalmaya yüz tutmuş olmasıdır. Müslümanlar, kalplerinin İslâm'dan uzak olması sebebiyle; çocuklarına ya da kızlarına İslâmî olmayan, ırkçılık damgası taşıyan isimler ya da tamamen yabancı isimler verir oldular. Allah ıslah eylesin. Halbuki yeni doğan yavrulara verilecek isimlerin güzel isimlerden seçilmesi çocukların ana-baba üzerindeki haklarından biridir.

479. bkz. Süyûtî, *Zeyli'l-Mevzuât* s.195; Şehavî, *Makasid* s.325; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.141; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.268; Aclunî, *Keşf* : 2/168; Hut, *Esne'l-Metalik* s.241.

231. HADİS: "Kişinin –ilim yolunda– dinlediği bir kelime, onun için bir yıl –nafile– ibadetten daha hayırlıdır. Bir saat ilmi meseleleri müzakere meclisinde oturması, bir köleyi azad etmesinden daha hayırlıdır."⁴⁸⁰ Bu ifade, *Zeyl'de*⁴⁸¹ belirtildiği gibi; *Arûs* kitabından alınmıştır.

۲۳۲- حدیث: كُنْتُ كَثْرًا لَا أَعْرِفُ، فَأَخْبَيْتُ أَنْ أَعْرِفَ، فَخَلَقْتُ خَلْقًا فَعَرَفْتُهُمْ بِي، فَعَرَفُونِي.

232. HADİS: "Ben, bilinmeyen bir hazine idim. Bilinmeyi istedim. Mahlûkatı yarattım. Kendimi onlara tanıttım. Onlar da beni tanıdılar."⁴⁸² İbn Teymiyye, Zerkeşî ve Sehavî gibi hadis hafızları, bunun aslının olmadığını açıkça ifade etmişlerdir.⁴⁸³

480. bkz. Süyûtî, *Zeylû'l-Mevzûât* s.195; Aclunî, *Keşf* 2/168.

481. Süyûtî, *Zeylû'l-Mevzûât* s.195

482. bkz. Âlûsî, *Ruhu'l-Maânî* 27/21; Zariyat 56; Sehavî, *Makasid* s.327; Semhudî, *Gummar* s.105; İbnü'd-Deyba', *Temrîz* s.142; Aliy-yû'l-Karî, *Kübra* s.269; Aclunî, *Keşf* 2/173; Hut, *Esne'l-Metalib* s.243; Kavukci, *Lû'lû'* s.61.

483. Mufessir İmam Âlûsî *Ruhu'l-Maani*'de Zâriyat Suresi'ndeki "Ben, insanları ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattım", meâlindeki (56.) âyetin tefsirinde (27/21) şöyle demiştir.

Rivayette gelmiştir ki, "Ben, bilinmeyen bir hazine idim. Bilinmeyi istedim. Bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Bu sözü bu lafızla So'deddin Said el-Ferganî *Münteha'l-Medarik*'de zikretmiştir. Başkaları, meselâ Şeyh-i Ekber (Muhyiddin İbn Arabî) *Fütûhat*'ın Yüz doksan sekizinci babında başka bir lafızla zikretmiştir. Hadis hafızları bu sözü hadis değildir, diye redd etmişlerdir. İbn Teymiyye: "Bu söz Peygamberimiz (s.a.v)'in sözü değildir. Bunun salih veya zayıf bir senedi bilinmemektedir", demiş. İmam Zerkeşî, Hafız İbn Hacer ve başka hadis hafızları da aynı hükmü vermişlerdir.

Sûfiyyeden olup bu sözü hadis diye rivayet edenler, bu sözün

۲۳۳- حَدِيثُ: كُنْتُ نَبِيًّا، وَآدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّينِ.

233. Hadis: "Âdem henüz su ile toprak arasında – yani çamur hâlinde– iken ben Peygamber idim."⁴⁸⁴
Zerkeşi: Bu lafızla aslı yoktur, demiştir.⁴⁸⁵

nakil açısından sabit olmadığını itiraf etmekte; ancak "Bu hadis, keşif yoluyla sabit olmuştur", demektedirler Şeyhü Ekber, adı geçen babda bunu açıkça ifade etmektedir. Hadisin sahîh olduğunun keşif yoluyla tesbit edilmesi, sûfiyyenin sık sık tekrarladıkları sözlerdendir!.. Âlûsî'nin sözü burada sona ermektedir. Abdülfettah -Ebu Guddo- diyor ki: İmam Âhîsî (r.a), bununla hadisin sahîh olduğunun keşif yoluyla tesbit edilmesi görüşünün, muhaddisler nezdinde hiç dikkate alınmadığına işaret etmektedir. Bu doğrudur. Nitekim bunun geniş açıklaması 414 no.lu "*Yasin hangi niyetle okunursa o gerçekleşir*," hadisi için yazılan dipnotta gelecektir. Oraya bakınız. Zira bu notlar, bu ilmi iyi bilen muhaddis hafızların sözlerine sarılmanın gereği hakkında bilgilerimizi güçlendirecek ve istifade edilecek bilgilerdir. Allah Rasûlü'nün Sünnetinden olmayan şeylerin sünnete girmesini engelleyerek Allah Rasûlü'nün (s.a.v) sünnetini korumak için ortaya koydukları muhteşem kaideler sebebiyle Muhaddis Hafızlar; hadisin sahîh ve zayıf olduğu konusunda sözü dinlenecek olan, hak sahibi yegâne mercidirler

484. bkz. Hakim, *Müstedrek*: 2/600; Suyûtî, *Hasais*: 1/4; Serhavi, *Makasid*: s.328; Semhudi, *Gamiaz*: s.104; İbn Arrak, *Tenzih*: 1/341; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.142; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.268; Aclunî, *Keşf* 2/173; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.243.

485. Lâkin bu manada bir başka lafızla ve birkaç yolla bazı hadisler gelmiştir:

a) Bunlardan biri *Meyseretü'l-Fecr* (r.a) hadisidir. Meysere diyor ki: Ya Rasûlallah!.. Ne zaman Peygamber oldun? diye sordum. Allah Rasûlü buyurdular ki: "*Âdem henüz ruh ile cesed arasında iken ben Peygamber idim*." Bu hadis Ahmed *Müsned*'inde, Buharî *Tarih*'inde, Begavî, İbnü's-Sekken ve başkaları "*Sahabe*" kitaplarında, Ebu Nuaym *Hilye'de* (9/53) ve Hakim "*sahihtir*" diyerek *Müstedrek*'de (2/608) rivayet etmiştir

Zebidî, *Şerhu'l-İhya'* da (1/453) "*Âdem henüz ruh ile cesed arasında iken ben Peygamber idim*", hadisinin manası yani henüz ruh ve beden hâlinde değildi, demektir.

۲۳۴- حدیث: كُنْ ذَنْبًا، وَلَا تَكُنْ رَأْسًا، فَإِنَّ الرَّأْسَ

يَهْلِكُ، وَالذَّنْبُ يُسَلِّمُ.

234. HADİS: "Kuyruk ol, baş olma. Zira baş yok olur, kuyruk kurtulur."⁴³⁶ İbrahim b. Edhem'in sözüdür.⁴⁸⁷

b) Bu konudaki bir başka hadis Ebu Hureyre (r.a) hadisidir. Ebu Hureyre (r.a) diyor ki: Peygamberimiz (s.a.v)'e

—Ne zaman Peygamber oldun? Ya da ne zaman Peygamber yazıldın? denildi.

—"*Âdem, ruhla cesed arasında iken*", buyurdu. Bu hadisi Tirmizî (13/99) rivayet etmiş, hasen sahihtir, demiştir. Ayrıca Hakim *Müstedrek*'de (2/609) rivayet etmiş ve sahih olduğunu söylemiştir. Bir rivayette: *Âdem çamur halinde toprağa atılmışken*, denilmiştir.

c) İrbad b. Sariye (r.a) hadisi: "*Ben, henüz Âdem çamur hâlinde iken Allah nezdinde Peygamberlerin sonuncusu olarak yazıldım*." Bu hadisi İbn Hibban ve Hakim (2/600) *Sahih*'lerinde rivayet etmişlerdir.

d) İbn Abbas (r.a) hadisi: Ya Rasûlallah!.. Ne zaman Peygamber olarak yazıldın? denildi. "*Âdem ruhla cesed arasında iken*", diye cevap verdi. Bu hadisi İmam Ahmed ve Darimî *Müsned*'lerinde, ayrıca Ebu Nuaym ve Taberani de rivayet etmiştir. (Bu bilgiler, Şehavî'nin *el-Makasidü'l-Hasene* adlı eserinden (s.327) özelle nakledilmiştir.) Dolayısıyla hadisin aslı vardır ve hadis zikri geçen lafızlarla sabittir.

436. bkz. Şehavî, *Makasid* s.328; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s 142; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s 270; Aclunî, *Kaşf* 2/177; Hut, *Esne'l-Metelib* s.215.

487. Zehabi *Iber*'de (1/238) diyor ki: "Belh'li zahid İbrahim b. Edhem Şam'da Lazikiyye yakınlarında Celbe demlen yerde oturmuş, orada vefat etmiş ve orada defnedilmiştir. Mansûr, Malik b. Dinar ve aynı tabakadan hadis rivayet etmiştir. Nesai ve başkaları onun sıkı (güvenilir ravi) olduğunu söylemişlerdir. Seyyidlerden di. 162 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

« ل »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۲۳۵- حدیث: لُبُّ الْخَزَقَةِ الصُّوفِيَّةِ، وَكَوْنُ الْحَسَنِ

الْبَصْرِيِّ لِبِسَهَا مِنْ عَلِيٍّ.

235. HADİS: Tasavvuf hırkasının giyilmesi, Hasan Basri'nin bu hırkayı Hz. Ali (r.a) eliyle giymesi.⁴⁸⁸ Muhad-disler, bunun aslı olmadığı konusunda ittifak etmişlerdir.

۲۳۶- حدیث: لَمَعَتْ حَيَّةُ الْهَوَى كَبْدِي.

236. HADİS: "Aşk yılanı ciğerimi soktu."⁴⁸⁹ (İki beyit)⁴⁹⁰ İbn Teymiyye diyor ki: Ebu Mahzûra'nın Pey-gamberimiz (s.a.v) huzurunda bu iki beyti okuduğu, bunun üzerine Efendimiz (s.a.v)'in şerefli bürdesinin omuzlarından düştüğü, Suffe Ashabının da bunu elbise-lerine yama yapmak için aralarında paylaştıkları şek-lindeki hadis, hadis ehlinin ittifakıyla yalandır.

۲۳۷- حدیث: اللَّعِبُ بِالْحَمَامِ مَجْلَبَةٌ لِلْفَقْرِ.

488. bkz. Sehavi, *Makasid* s.331; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.145; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.270; Aclunî, *Keşf* 2/180; Hut, *EsneT-Metalib* s.247.

489. bkz. Sehavi, *Makasid* s.333; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.146; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.274; Aclunî, *Keşf* 2/184.

490. Bu beyitler için kitabın sonunda 467 no.lu paragrafa bakınız.

237. HADİS: “Güvercinle oynamak⁴⁹¹ fakirliğe sebep olur.”⁴⁹² İbrahim en-Nehaî'nin sözüdür.⁴⁹³

۲۳۸- حَدِيث: لَعَنَ اللَّهُ الدَّاحِلَ فِينَا بِغَيْرِ نَسَبٍ،
وَالْخَارِجَ مِنَّا بِغَيْرِ سَبَبٍ.

238. HADİS: “İçimize nesebsiz girene de, bizden se-
bepsiz ayrılanı da Allah lânet eylesin.”⁴⁹⁴ Bu lafızla
aslı bilinmemektedir.

۲۳۹- حَدِيث: لَعَنَ اللَّهُ الْكَذَّابَ، وَلَوْ كَانَ مَارِحًا.

239. HADİS: “Mizah yoluyla bile olsa, yalan söyle-
yene Allah lânet eylesin.”⁴⁹⁵ Şehavî: Bunu merfû hadis
olarak bilmiyorum, demiştir.

491. Bu söz, müellifin ifade ettiği gibi, İbrahim en-Nehaî'nin sözüdür. Güvercinle oynamak bir çok hadiste uygun görülme-
miştir. Bunlardan biri Buharî'nin *el-Edebü'l-Müfredde* (s.331),
Ebu Davud (4/285), İbn Mace (2/1238), Ahmed b. Hanbel ve İbn
Hibban'ın sahihtir, diyerek rivayet ettiği, Beyhaki'nin *Şüabü'l-İman*'da “hasen bir isnadla” rivayet ettiği Ebu Hureyre (r.a.)
hadisidir: Peygamberimiz (s.a.v) bir güvercinin peşini takip
eden bir adam gördü ve şöyle buyurdu: “*Şeytan şeytanı takip
ediyor.*” İbn Mace, bu manada birkaç hadis rivayet etmektedir.

492. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.333; Semhudi, *Gammaz*: s.107;
İbnü'd-Deyha', *Temyiz*: s.146; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.275;
Aclunî, *Keşf*: 2/185; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.262.

493. Biyografisi 95 nolu hadis ile ilgili (240 nolu) dip notta geç-
miştir.

494. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.334; İbnü'd-Deyha', *Temyiz*: s.146;
Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.276; Aclunî, *Keşf*: 2/186; Hut, *Esne'l-
Metalib*: s.249.

495. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.335; İbnü'd-Deyha', *Temyiz*: s.147;
Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.277; Aclunî, *Keşf*: 2/187; Hut, *Esne'l-
Metalib*: s.249.

۲۴۰ - حَدِيث: لَعَنَ اللَّهُ الْمُغَنِّيَ وَالْمُغَنَّى لَهُ.

240. HADİS: "Şarkı söyleyene de, dinleyene de Allah lânet eylesin."⁴⁹⁶ Nevevî ve başkaları: Sahih olamaz, demişlerdir.

۲۴۱ - حَدِيث: لِكُلِّ بَلَوَى عَوْنٌ.

241. HADİS: "Her belânın bir yardımı vardır."⁴⁹⁷ Hadis değildir.

۲۴۲ - حَدِيث: لِكُلِّ حُجْرَةٍ أُجْرَةٌ.

242. HADİS: "Her odanın bir ücreti vardır."⁴⁹⁸ Ashî yoktur.

۲۴۳ - حَدِيث: لِكُلِّ سَاقِطَةٍ لَاقِطَةٌ.

243. HADİS: "Her düşük -hatalı- sözü bulacak -tenkit edecek biri vardır."⁴⁹⁹ Selef ahunlerinden birinin sözüdür.

۲۴۴ - حَدِيث: لِكُلِّ مُجْتَهِدٍ نَصِيبٌ.

496. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.335; Semhudi, *Gammaz* s.107; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.147; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.276; Acluni, *Keşf* 2/186; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.250.

497. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.336; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.147; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.277; Acluni, *Keşf* 2/189; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.250.

498. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.337; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.147; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.277; Acluni, *Keşf* 2/189; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.250.

499. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.337; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.148; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.278; Acluni, *Keşf* 2/190; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.251.

244. HADİS: “Her gayretli kişinin bir nasibi vardır.”⁵⁰⁰ Bu mânada şu ifade de vardır:

مَنْ جَدَّ وَجَدَ، وَمَنْ لَجَّ وَلَجَ.

“Kim ciddi çalışırsa –aradığını– bulur. Kim bir işe sınıksız sarılırsa yola girer ve hedefe ulaşır.”⁵⁰¹

۲۴۵- حدیث: لِلْبَيْتِ رَبٌّ يَحْمِيهِ.

245. HADİS: “Beytullah’ı koruyan bir sahibi (Rabbi) vardır.”⁵⁰² Bu sözü, Abdülmuttalib, fillerle –Kâbe’yi yık-maya– gelen Ebrehe’ye söylemiştir.

۲۴۶- حدیث عَلِيٍّ: لَمَّا غَسَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اقْتَلَصْتُ مِائَهُ مَحَاجِرٍ عَيْنِيهِ - أُنِي اِرْتَفَعْتُ
مِائَهُ حَذَقَةٍ عَيْنِيهِ - فَشَرِبْتُهُ، فَوَرِثْتُ عِلْمَ الْأَوَّلِينَ.

246. HADİS: Hz. Ali (r.a) diyor ki: “Peygamberimiz (s.a.v)’i yıkadığımda göz kapaklarında damlalar birikti.”⁵⁰³ Ben de bunu içtim. Böylece öncekilerin ilmine mirasçı oldum.”⁵⁰⁴ Nevevî: Sahih olamaz, demiştir.

500. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.279; Aclunî, *Keşf* 2/191; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.251.

501. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.409; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.182; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.279; Aclunî, *Keşf* 2/191,318; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.290

502. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.337; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.279; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.251.

503. *el-Makasidü'l-Hasene'* de (s.328, 504) ve *Temyizü't-Tayib mine'l-Habis*' de (iktelasat mâu..) lafzıyla gelmiştir. Müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzuâtü'l-Kübra* kitabının inceleme imkânı bulabildiğim yazına nüshalarında da aynı şekilde (iktelasat)

٢٤٧- حديث: لَهْذُمُ الْكَعْبَةِ حَجْرًا حَجْرًا أَهْوَنُ مِنْ

قَتْلِ الْمُسْلِمِ.

247. HADİS: "Kâbe'nin taş taş sökülüp yıkılması, bir müslümanın öldürülmesinden daha basittir."⁵⁰⁵ Sehavî: Bu lafızla görmedim, demiştir.⁵⁰⁶

lafızıyla gelmiştir. Bu ibarede güvenilir lügat kaynaklarına muhalefet bulunmaktadır. Ben lügat kitaplarında (iktelasa) ibaresini bulamadım. Ancak su birikti, çoğaldı anlamında (Kalesa'l-mâ) denilmektedir.

Süyûtî'nin *Zeylû'l-Mevzûat'* ında (s.203) şu ifade yer almaktadır: Nevevî'ye: Hz. Ali'nin; "Hz. Peygamberi (s.a.v)'i yıkadığımda göz kapaklarının suyunu emdim ve içtim. Öncekilerin ve sonrakilerin ilmine mirasçı oldum", ifadesi soruldu Nevevî: Sahih değildir, dedi. (Not: Belki de metinde geçen "iktelasat" lafzı, *Zeylû'l-Mevzûat'* daki "imtesastü" lafzının tahrif edilmiş şeklidir. (Çev.)

İmam Ahmed'in *Müsned'*inde (1/267) Müsned İbn Abbas (r.a) bölümünde; Bize "Yahya b. Yemân; Hasen b. Salih'den; Ca'fer b. Muhammed'in şu sözünü nakletti: Hz. Peygamber (s.a.v)'i, vefatından sonra yıkadıklarında kullanılan su, Hz. Peygamber (s.a.v)'in göz kapaklarında birikiyordu. Hz. Ali (r.a) de o suyu yavaş yavaş emiyordu"; şeklinde yer alan hadisin senedi, zayıf ve kesintili (munkatî') dir.

504. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.281; Aclunî, *Keşf*: 2/195.

505. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.340, İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.149; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.282; Aclunî, *Keşf*: 2/198; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.253.

506. Sehavî *el-Makasidü'l-Hasene'*deki (s.340, 437) sözüne şöyle devam etti: "Fakat bu manada bir çok sahâbeden; Hz. Peygamber (s.a.v)'in Kâbe'ye bakıp; "Allah seni şerefli kıldı. Seni değerli kıldı. Seni ta'zim etti. Mu'min ise hürmet bakımından senden daha büyüktür"; buyurduğu şeklinde bir çok hadis bulunmaktadır:

Bu hadislerden biri: Abdullah b. Amr b. Âs (r.a)'ın şu hadisidir: Allah Rasûlü'nü Kâbe'yi tavaf ederken gördüm. Şöyle diyordu:

٢٤٨- حدیث: لَوْ أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ ظَنَّهُ بِحَجَرٍ، لَتَفَعَّهُ اللَّهُ بِهِ.

"Sen ne güzelsin!. Senin kokun ne güzeli!. Sen ne büyüksün!. Senin hürmetin ne büyük!. Muhammed'in nefsi cinde olan Allah'a yemin olsun ki, mü'minin Allah nezdindeki hürmeti (değeri), malının ve kanının hürmeti, mü'min kula hüsn-ü zan edilmesinin değeri senden daha büyüktür." Bunu İbn Mace (2/1297) zayıf sayılabilecek (leyyin) bir senedle rivayet etmiştir. Bu konudaki bazı hadisler şunlardır:

a) İbn Abbas (r.a) anlatıyor: Allah Rasûlü (s.a.v) Kâbe'ye baktı ve şöyle dedi: "Lâ ilâhe illallah, Allah seni harâm (muhterem, saygın, hürmetine dokunulmaz) kıldı. Mü'minin de malını, kanını, ırzını ve mü'min kuluna su-i zan edilmesini harâm kıldı." Bu hadisi Taberânî, *Kebir*'de rivayet etmiştir. Senedinde Hasen b. Ebî Ca'fer bulunmaktadır. O zayıf, ama bazılarınca güvenilir kabul edilen bir ravîdir (bkz. Heysemi, *Mecmau'z-Zevâid* 3/292)

b) Enes (r.a) den rivayet edildiğine göre; Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Kim bir müslümana haksız yere eziyetle bulunursa, sanki Allah Teâlâ'nın Beyt'ini yıkmış gibidir." Hadisi Taberânî, *Sagîr*'de rivayet etmiştir.

c) Bureyde (r.a) den rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Mü'minin öldürülmesi, bütün dünyanın yok olmasından daha basittir." Hadisi, Nesâî *Sünen*'inde (7/83) ve Zayâ Makdisî *el-Muhtarc*'de rivayet etmiştir.

d) Abdullah b. Amr b. Âs (r.a) dan rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Dünyanın yok olması, Allah'a haksız yere bir mü'minin öldürülmesinden daha basittir." Hadisi, Nesâî (7/82) ve Tirmizî (6/172-173) rivayet etmiştir.

e) Berâ b. Âzib (r.a) den rivayet edildiğine göre; Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Dünyanın yok olması, Allah nezdinde bir müslümanın öldürülmesinden daha basittir." Bu hadisi, İbn Mace (*Sünen*: 2/874 Diyat Bab 1 Hadis No: 2619) ve Münziri *Tergîh*'de 4/72) rivayet etmiş ve isnadı hasendir, demiştir.

Sehavî, bütün bu rivayetleri naklettikten sonra şöyle demiştir: "Tirmizî'ye yazdığım şerhde Kitabü't-Tib bölümüne yakın Mü'minin ta'zim edilmesi hakkında gelen hadisler bahında bu konudaki kelâmı doyurucu olarak naklettim." (Sehavî'nin sözü burada özetle ve bazı ilâvelerle sona ermektedir.)

248. HADİS: "Sizden biriniz Hacer-i Esved'e hüsnü zan ederse, Allah bu hüsnü zannını ona faydalı kılar."⁵⁰⁷ Sehavî: Bunun aslı yoktur demiş; İbn Teymiyye ise: Yalandır, uydurmadır demiştir.

٢٤٩- حديث: لَوْ اغْتَسَلَ اللُّوْطِيُّ بِمَاءِ الْبَحْرِ، لَمْ يَجِئْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا جُنْبًا.

249. HADİS: "Lûtî (homoseksüel), deniz suyu ile yıkanrsa bile, kıyamet günü yine cünüp olarak gelecektir."⁵⁰⁸ Batıldır, aslı yoktur.

٢٥٠- حديث: أَلَلَّوَاءُ يَخْمِلُهُ عَلَيَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

250. HADİS: "Kıyamet günü sancağı Ali taşıyacaktır."⁵⁰⁹ İbnü'l-Cevzî bunu *Mevzûât* (Uydurma Hadisler) kitabında zikretmiştir.⁵¹⁰

٢٥١- حديث: لَوْ كَانَ أَخِي الْخَضِرُ حَيًّا، لَزَارَنِي.

251. HADİS: "Kardeşim Hızır hayatta olsaydı, mutlaka beni ziyaret ederdi."⁵¹¹ Bunun aslı yoktur.⁵¹²

507. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.341, İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.149; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.282; Aclunî, *Keşf* 2/198; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.253.

508. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.342, İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.150; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.283, Aclunî, *Keşf* 2/201; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.253.

509. bkz. İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra*: 1/388-389; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.290; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.262.

510. İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra*: 1/388-389.

511. bkz. İbnü'l-Kayyim, *el-Menarü'l-Münif*: s.67-76, Aliyyü'l-Karî, *el-Masnu'*: Hadis No. 139; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.287; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.257.

۲۵۲- حدیث: لَوْ كَانَ الْأُرْزُ رَجُلًا، لَكَانَ حَلِيمًا.

252. HADİS: "Pirinç adam olsaydı, mutlaka yumuşak huylu biri olurdu."⁵¹³ Uydurmadır. İbnü'l-Kayyim böyle söylemiş,⁵¹⁴ Askalânî de ona tabi olmuştur.⁵¹⁵

۲۵۳- حدیث: لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا دَمًا عَظِيمًا، لَكَانَ قَوْتُ الْمُؤْمِنِ مِنْهَا حَلَالًا.

253. HADİS: "Dünya tamamen taze kan olsaydı, mü'minin dünyadaki rızkı yine helâl olurdu."⁵¹⁶ Zerkeşî: Bunun aslı yoktur, demiştir.⁵¹⁷

۲۵۴- حدیث: لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ، مَا اَزْدَدْتُ يَقِينًا.

254. HADİS: "(Gizli sırlara ait) Perde açılseydi, benim

512. bkz. İbnü'l-Kayyim, *el-Menaru'l-Münif* s.67-76; Aliyyü'l-Karî, *el-Masnu'*: Hadis No. 139.

513. bkz. Sebavî, *Makasid*: s.346; Semhudî, *Gammaz*: s.110; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.152; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.287; Aclunî, *Keşf* 2/208; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.256.

514. İbnü'l-Kayyim, *Zadü'l-Meâd*: 3/330 Peygamberimiz (s.a.v)'in diliyle tavsiye edilen ilaç ve gıdalar konusu; *el-Menaru'l-Münif fi's-Sahih ve'd-Da'if* s.54.

515. İbnü'd-Deyba', *Temyizü't-Tayyib minel-Habîs* kitabında (s.152 Hadis No. 1119) İbn Hacer'in şu sözünü de ilâve etmiştir: "Pirinç hakkındaki bütün hadisler uydurmadır."

516. bkz. Sebavî, *Makasid*: s.346; Semhudî, *Gammaz*: s.112; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.152; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.287; Aclunî, *Keşf* 2/208; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.258.

517. Aclunî *Keşfü'l-Hafa'da* (2/159) diyor ki: Necm el-Gazzî: Bu söz, Fudayl b. İyad'ın sözüdür. Bunun sebebi, mü'minin ancak zaruret kadar yemesidir, demiştir.

yakînî imanum daha fazla artmazdı.”⁵¹⁸ Kuşeyrî, *Risale*'sinde:⁵¹⁹ Bu söz, Âmir b. Abdillâh b. Abdi-Kays'ın sözüdür, demiştir.⁵²⁰

(Müellif Aliyyü'l-Karî diyor ki) Ben de der'im ki: Meşhur olan görüşe göre, bu söz, Hz. Ali'nin kerremallahu veche-hu sözüdür.

۲۵۵- حدیث: لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ.

255. HADİS: “Sen olmasaydın, ben bu kâinatı yaratmazdım.”⁵²¹ Saganî: uydurmadır, demiştir.

518. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.286.

519. Zekerîyya el-Ensârî, *Şerhu'l-Risaletü's-Kuşeyriyye*, (Babü'l-Yakîn). 3/79; 1290 H.

520. Âmir b. Abdillâh b. Abdi-Kays: Âmir b. Abdi-Kays et-Temîmî el-Anberî de denilmektedir. Tabînin seyyidlerinden, zahid ve âbidlerdendir. Basra'da tabîinden olup ibadetle meşhur olan ilk kişidir. Onun hakkında “Bu ümmetin âbidi” denilmiştir. Kur'ân'ı Ebu Musa el-Eş'arî'den öğrenmiş, zühd ve ibadette ondan ders almıştır. Sahabeden pek çok kimseye erişmiş ve onlardan hadis rivayet etmiştir. Kendisinden Hasan el-Basrî ve Ibn Sirin hadis rivayet etmiştir. Uveys el-Karanî ve Ebu Müşîm el-Havlanî'nin yaşatlarındanır. Hafız Ibn Hacer, bu zatın *İsabe*'deki biyografisinde (3/86): İbn Ebî'd-Dünya, onun her gün bin rekat kılmayı kendi nefsinde vacip kıldığını bir çok tarikle rivayet etmektedir, demiştir. Hafız Ibn Hacer, daha sonra onun mübarek kerametlerinden bazılarını zikretmiştir. Âmir b. Abdi Kays, Beytü'l-Makdis'de 55 yılı sonlarında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

521. Halk arasında meşhur hadislerden biri olan bu hadisin uydurma olduğu konusunda âlimler arasında görüş birliği bulunmaktadır. İmam Saganî, *el-Ehadişü'l-Mevzu'a* kitabında (s.7) “Bu hadis uydurmadır”, demiştir. Aliyyü'l-Karî *el-Esrar'ul-Merfua* kitabında (s.288 Hadis No: 385) İmam Saganî'nin bu ifadesini aynen nakletmiş ve bu uydurma hadis hakkında “Fakat manası doğrudur”, demiştir. İmam İbn Asakir bu hadisi henzer bir ifade ile merfû olarak rivayet etmiş: İbn Asakir'in

۲۵۶- حدیث: لَوْ مَنَعَ النَّاسُ عَنْ فِتِّ الْبَغْرِ لَفَتَّوْهُ،
وَقَالُوا: مَا نُهَيْنَا عَنْهُ إِلَّا وَفِيهِ شَيْءٌ.

256. HADİS: "İnsanlara dışkıyı ufalama yasağı getirilseydi, onu da mutlaka ufalarlar ve: Bunda mutlaka bir şey olmalı ki bu yasaklandı, derlerdi.⁵²² Bunu *İhyâ* sahibi⁵²³ zikretmiş ve Irakî: Bunu -hadis olarak- bulamadım, demiştir.⁵²⁴

naklettiği bu rivayeti, *İbnü'l-Cevzî el-Mevzûatü'l-Kübra*'da (1/288) "Bu hadis, hiç şüphesiz uydurma bir hadistir. Sene-
dinde meçhul ve zayıf raviler bulunmaktadır", diye reddetmiş
ve hadisin senedindeki raviler hakkındaki muhaddis imamların görüşlerini nakletmiştir. Bu raviler arasında yer alan (Yahya el-Basrî) hakkında Darakutnî: Metruk (terk edilmiştir) ifadesini kullanmış; Amr el-Fellâs; Bu kişi yalancı idi, uydurma hadisler naklediyordu, demiştir. Ahmed b. Hanbel ise Biz, Yahya el-Basrî'nin hadislerini yaktık, demiştir. İmam Süyûtî de *el-Leâli'l-Masnûa* kitabında (1/272) İbnü'l-Cevzî'nin bu hadis hakkındaki görüşüne katılmıştır. Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa'* da (2/214 Hadis No: 2123) Bu söz, hadis olmasa da manası doğrudur, demiştir. (Çev.)

522. bkz. Irakî, *Tahrîcü'l-İhya (İhya)*: 1/57 Dipnot 1); Sehavî, *Makasid*: s.325; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.288; Aclunî, *Keşf* 2/211.

523. Gazzalî, *İhyau Ulûmü'd-Dîn*: (1/57 Dipnot 1) Kitabü'l-İlm, Mürşid ve muallimin vazifelerinin beyanı babı.

524. Bu ifadeyi Sehavî *el-Makasidü'l-Hasene'* de (s.325 Hadis No: 831) Irakî'den nakletmiş ve: "İhya hadislerini tahrîc eden zat diyor ki: Bunu sadece Hasen-el Basrî'den mürsel hadis olarak bulabildim. Bu zayıftır. Bunu İbn Şahîn rivayet etmiştir", demiştir.

Abdulfettah -Ebu Gudde- diyor ki: Belki de bu ilâve Irakî'nin *et-Tahrîcü'l-Kebir* kitabındadır. Zira elimizde basılı olan *İhya'*nın dipnotlarında (1/57 Dip Not 1) yer alan, küçük hacimli *Tahrîc*'de bu ifade bulunmamaktadır.

۲۵۷- حدیث: لَوْ وُزِنَ خَوْفُ الْمُؤْمِنِ وَرَجَاؤُهُ لَأَعْتَدَلَا.

257. HADİS: "Mü'minin korku ve ümidi tartılsaydı mutlaka birbirine eşit olurdu."⁵²⁵ Bunun merfû hadis olarak aslı yoktur. Bu söz, selef alimlerinden birinden nakledilen bir sözdür. *Makasid*'da böyle denilmiştir. Bir rivayette ise: Bu söz, Sabit el-Bûnanî'nin sözüdür, denilmiştir.⁵²⁶

۲۵۸- حدیث: لَوْ يَغْلُمُ النَّاسُ مَا فِي الْحُلْبَةِ،

لَأَشْتَرَوْهَا؛ وَلَوْ بَوَازِنَهَا ذَهَبًا.

258. HADİS: "İnsanlar, sütleğende⁵²⁷ neler bulunduğunu bilselerdi, onu mutlaka ağırlığınca altın vererek satın alırlardı."⁵²⁸ Süyûtî: Bu, uydurmadır, demiştir.

۲۵۹- حدیث: لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ، لَا يَسْغُنِي فِيهِ مَلَكٌ

مُقَرَّبٌ، وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ.

525. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.350; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.155; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*: s.289; Aclunî, *Keşf* 2/216; Hut, *Esne'l-Metelib*: s.259.

526. Sabit b. Eslem el-Bûnanî el-Basrî, ilim fazilet ibadet ve şeref açısından tabîinin seyyidlerindendir. Enes b. Malik'le kırk yıl birlikte olmuştur. Basra'da 123 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

527. Sütleğen (Hulbe): İbnü'l-Kayyim'in *Zadü'l-Mcâd*'da (3/241-242) ve *Kamus* sahibi Firuzâbadî'nin (H-L-B maddesinde) zikrettiği, baklagillerden, bir çok hastalık için yararlı bir bitkidir.

528. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.350; Semhudi, *Gammaz*: s.110; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.155; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*: s.289; Aclunî, *Keşf* 2/217; Hut, *Esne'l-Metelib*: s.259.

259. HADİS: “Benim Allah’la birlikte özel bir vaktim vardır. Bu vakitte Allah’a yakın bir melek, gönderilen bir Peygamber de benim gönlüme girmez.”⁵²⁹ Sûfiyyeden birinin sözü olup hadis değildir.

---

529. bkz. Sehavi, *Makasid* s.356; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.158, Aliyyü'l-Karî, *Kıbrar* s.291; Aclunî, *Keşf* 2/226; Hut, *Esne'l-Metallib* s.262.

« م »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۲۶۰- حدیث: الْمُؤْمِنُ إِذَا قَالَ صَدَقَ، وَإِذَا قِيلَ لَهُ

صَدَّقَ.

260. HADİS: "Mü'min konuştuğunda doğru konuşur. Ona bir şey söylendiğinde bu sözü hemen doğru bulur."⁵³⁰ Bu lafızla bilinmemektedir.

۲۶۱- حدیث: الْمُؤْمِنُ خُلُوِّيٌّ، وَالْكَافِرُ خَمْرِيٌّ.

261. HADİS: "Mü'min tathıcı,⁵³¹ kâfir içkicidir."⁵³² Askalânî: Batıldır, aslı yoktur demiştir.

۲۶۲- حدیث: الْمُؤْمِنُ غَرُّ كَرِيمٍ، وَالْمُنَافِقُ خَبٌّ لَيْسِمٍ.

262. HADİS: "Mü'min uysal ve cömerttir; Münafık ise sahtekâr ve alçaktır."⁵³³ "Mesabih" hadislerinden olup

530. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.437; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.197; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.349; Aclunî, *Keşf*; 2/385; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.318.

531. Yani mü'min tathıcı, kâfir içkiyi sever.

532. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.438; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.198; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.351; Aclunî, *Keşf*; 2/386; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.318.

533. bkz. Buharî, *el-Edebü'l-Müfred*; Hadis No; 418; Ebu Da-

uydurmadır.⁵³⁴ (Ebu Gudde ise: Hadis hasendir, uydurma değildir, demiştir.)⁵³⁵

vud, *Sünen*; 4/251 Hadis No; 4790; Tirmizî; *Sünen*; *Tuhfe*; 8/14; Hakim, *Müstedrek*, 1/43; Sehavî, *Makasid*; s.438; Münavî, *Feyzu'l-Kadir*; 6/254; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.198; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*; s.350; Aclunî, *Keşf*; 2/387; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.318.

534. Siraceddin el-Kazvinî, *Mesabih* hadislerinden olup uydurma olduğuna hükmettiği on sekiz hadis arasında yer alan bu hadisin de uydurma olduğu kanaatine varmıştır. Bu hadis, *Mişkâtü'l-Mesabih*'de (2/630) yer almış ve Tebrizî şöyle demiştir; Bu hadisi Ebu Davud (4/251 Hadis No; 4790) ve Tirmizî (*Tuhfe*; 8/142) rivayet etmiştir. Müellif, Aliyyü'l-Karî *Mirkat*'ta (4/742) şu ilâveyi yapmıştır; "Bunu Hakim de *Müstedrek*'de (1/43-44) rivayet etmektedir. Beyhakî, bunu Ebu Hureyre'den lafzıyla rivayet etmektedir."

(Ebu Gudde diyor ki:) Bu hadisi yukarıdaki (metinde zikredilen) şekliyle Ebu Nuaym *Hilye*'de (3/110) Haccac b. Fûrafisa'nın biyografisinde, Hatib Bağdadi (9/38) Süleyman b. Davud el-Mübarekî'nin biyografisinde Haccac b. Fûrafisa tarikiyle rivayet etmiştir.

İbn Hacer, zikri geçen onsekiz hadis hakkında, bunların hiçbirinin uydurma olmadığını isbat için yazdığı ve *Mişkât*'ın sonunda (3/312) yayınlanan *Ecvibe*'sinde şöyle diyor;

"Bu hadisi Ebu Davud ve Tirmizî Yahya b. Ebî Kesir kanalıyla, Ebu Seleme'den; o da Ebu Hureyre'den tahrir etmişler, Tirmizî; garibdir, bunu sadece bu vecihle biliyoruz, demiştir. (İbn Hacer diyor ki) Bu hadis bu iki zatın *Sünen*'lerinde "Bîşr b. Rafi'den, o da Yahya b. Ebî Kesir'den.." tarikiyle gelmiştir. Hakim bunu "Haccac b. Fûrafisa'dan; o da Yahya'dan" mevâil olarak rivayet etmekte; ancak mevsul veya mürsel olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir, demektedir. (İbn Hacer devamla şöyle diyor) Haccac'ın hadis hafızları zayıf görmüşlerdir. Bîşr b. Rafi' ise ondan daha zayıftır. Bununla birlikte hakkında uydurma hükmünün verilebilmesi için gerekli şartları taşımadığı için bu hadisin "uydurma" olduğuna hükmetmek uygun düşmez." İbn Hacer'in sözü burada sona ermektedir

Zikri geçen şart, Hafız İbn Hacer'in *Ecvibe*'sinin başında (3/304) açıkladığı "Bir hadisin uydurma olduğuna hükmedebilmek için; o hadis sadece bir yalançı tarafından rivayet edil-

۲۶۳- حَدِيثُ: الْمُؤْمِنُ كَيِّسٌ بِحَقْوَدٍ.

263. HADİS: "Mü'min kindar değildir."⁵³⁶ *İhya'* da⁵³⁷

meli ve başka hiçbir ravi yanında bulunmamalıdır", şeklindeki ifadesidir.

Hafız Münziri *Tergib*'inde (4/161) bu hadisi zikretmiş ve şöyle demiştir; "Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir ki;... Bunu Ebu Davud ve Tirmizi rivayet etmiş; Tirmizi garib hadistir, demiş; Ebu Davud ise zayıf olarak kabul etmemiştir. Bısr b. Rafi dışındaki ravileri güvenilir ravilerdir. Bısr'i zararsız gören muhaddisler de vardır." Münziri, (Bısr b. Rafi)'i kitabının sonunda "Haklarında İhtilaf Edilen Raviler" babında zikretmiş ve şöyle demiştir: "Onu Ahmed ve başkaları zayıf kabul etmiş, İbn Main ve başkaları kuvvetli görmüştür. İbn Adiyy Bısr hakkında: Haberlerinde hiçbir beis yoktur. Ben onun hadisleri arasında münker hadis görmedim, demiştir." Münziri'nin sözü burada sona ermektedir.

Münziri'nin; hakkında ihtilaf edilen raviler babında Bısr b. Rafi hakkındaki sözü delil olarak alınırsa, bu hadis Münziri'ye göre; hasendir, ya da en azından hasen derecesine yakındır. Bunun için (*Tergib ve Terhiib*) kitabının başındaki (1/3-4) prensibi göre; bu hadisi (zayıf hadisleri naklettiği gibi "ruvi-ye" lafzıyla değil, zayıf olmayan hadislerin başında zikrettiği "an" lafzıyla nakletmiş ve sonunda hadisin derecesi hakkında açıklamada bulunmuştur. Münziri'nin kitabındaki bu prensibi hakkındaki bilgi 104 nolu hadisin 225 nolu dipnotunda nakledilmiştir.

Azizi, *Şerhu'l-Cami's-Sagîr* de (3/399); "İsnadı ceyyid (iyice)dir.", demiş; Münavi ise *Fevzu'l-Kadir* de (6/254); "Kazvini, bu hadisin uydurma olduğuna hükmetmiş, İbn Hacer ise bunu reddederek; "Bu hadis, hasen derecesinden aşağıya inmez", demiş ve sebebini ayrıntılı olarak belirtmiştir." Dolayısıyla hadis hasendir, uydurma değildir.

535. Bu cümle, bir önceki dipnotun son cümlesi olup önemine binaen ve dikkat çekme amacıyla parantez arasında kitabın metni içinde yer almasını uygun gördüm. (Çev.)

536. bkz. Gazzali, *İhya'*; 1/46; Şehavi, *Makasid*; s.438; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.198; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.351; Acluni, *Kaşf*; 2/387; Hut, *Esne'l-Metaleb*; s.319.

zikredilmiş; Irakî: Bunu bulamadım, demiştir.⁵³⁸

٢٦٤- حَدِيثُ: الْمُؤْمِنُ مُؤْتَمَنٌ عَلَى نَسَبِهِ.

264. HADİS: "Mümin, kendi nesebi hakkında –verdiği bilgiye– güvenilen kişidir."⁵³⁹ Bunun aslı yoktur.⁵⁴⁰

537. Gazzalî, *İhyau Ulûm'd-Dîn*; (1/46) Kitâbü'l-İlim, Münaza-ra âfetleri babı, (3/181) Öfke ve Kin Tutma Kitabı, Kin tutma-nın anlamı ve doğuracağı sonuçlar babı

538. Irakî'nin (*İhya*; 1/46 Dip Not 2) ifadesi; Bunun aslını bu-lamadım, şeklindedir.

539. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.439; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.198; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*; s.351; Aclunî, *Keşf*; 2/389; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.319.

540. Müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzuâtü'l-Kubra'* da; (s.351) Bu söz "*İnsanlara kendi nesepleri konusunda güvenilmelidir*", lafızıyla, İmam Malik'in veya başka bir alimin sözüdür." demiş-tir.

Fakat Üstadımız İmam Kevserî (ra); Bu söz, mutlak manasıyla kabul edilemez. Zira dinsiz batınilerden Peygamberimiz (s.a.v)' in ehli beytinden olduklarını iddia edenler çıkmıştır. Allah, Rasûl'ünün ehli beytini dinsizliğe davet eden, rezâleti yayan ve İslâm'ın temellerini yıkan kimselerden uzak tutmuş, onları bütün bu dinsizliklerden arındırmıştır. Eşraftan olduklarını iddia edenlerden birçoğu asırlar boyunca neseb belgelerini en ucuz fiyatlarla satmışlardır. Bu konudaki en çirkin örneklerden biri Mısır valisi Büyük Mehmed Ali Paşa zamanında Nakibü'l-Eşraf Ömer Mükrem'e izafe edilen fellahlardan bazılarını hatta bazı kıbtî ve Yahudileri nezih nesebe dahil etmesi şeklindeki uygulamadır. Nihayet aralarında Ezher Üstadlarının Şeyhi Muhammed el-Emir gibi zevatın da bulunduğu bölgedeki âlim-lerin büyük bir kısmı, bu konuda hazırladıkları bir tutanağı Mısır Bölge Valisi'ne ve İstanbul'daki Hılâfet Makamı'na tak-dim etmişler, adı geçen Nakibü'l-Eşraf bu vazifeden uzaklaştırılmıştır. Bunun bir benzeri hicrî on birinci asır Mısır âlimle-rinden Şihabeddin el-İlâfâcî'nin *Reçhanetü'l-Elibba* kitabında zikrettiği olaydır.

"İnsanlara kendi nesepleri konusunda güvenilmelidir", şeklin-deki söze gelince; bir adamın nesebi meçhul olan bir çocuğu, o

۲۶۵ - حَدِيثُ: الْمُؤْمِنُ مُلْقَى، وَالْكَافِرُ مُوقَى.

265. HADİS: "Mü'mine belâlar verilir,⁵⁴¹ Kâfir ise belâlardan korunmuştur."⁵⁴² Hadis değildir.

۲۶۶ - حَدِيثُ: الْمُؤْمِنُ يُخَدَعُ.

266. HADİS: "Mü'min -dünya işlerinde- kolay aldanır."⁵⁴³ Said b. Cübeyr'in sözüdür.⁵⁴⁴

çocuğun malından herhangi bir maddi kazanç elde amacı olmaksızın, kendi nesebine ilhak etme talebinin kabul edilmesi manasındadır. Yoksa meşrû delil olmaksızın nezhil nesebden olduğunu iddia eden herkesin tasdik edilmesinin gerektiği manasında değildir. Aksi takdirde işler birbirine karışırdı." Üstadımız Kevserî'nin sözü basit bir ilâve ile burada sona ermektedir. (bkz. Hammadi el-Yemâni, *Keşf Esrari'l-Batıniyye*, I. Basakı, Matbaatu'l-Envar, Kahire 1357, Kevserî'nin bu kitaba yazdığı Takdim yazısı s. 5-6)

541. Müellif Aliyyül-Karî, *el-Mevzuâtü'l-Kübra*' da (s.351) diyor ki: "Bu sözün manası şudur; Mü'min kula, günahlarına kefaret olması için belâlar verilir. Kâfir ise küfür üzerinde devam etmesi için belâlardan korunur, nimetlerle donatılır. Zira *Dünya* (Cennet'teki nimetlere bakılırsa) *mü'mininin zindanı*, (Cehennem'deki azaba bakılırsa) *kâfirin cennetidir*." Bu hadisi Ahmed, Müslim, Tirmizi ve İbn Mace rivayet etmiştir." Müellifin sözü basit bir ilâve ile burada sona ermektedir.

542. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.439; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.198; Aliyyül-Karî, *Kübra*; s.351; Aclunî, *Keşf*, 2/388; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.320.

543. bkz. Aliyyül-Karî, *Kübra*; s.351; Aclunî, *Keşf*, 2/389.

544. Bu zat değerli tabîinden, kıraat alîmi, fakih, müfessis, muhaddis İmam Said b. Cübeyr b. Hısam Ebu Muhammed el-Esedî el-Valibî el-Küfî'dir. Fakih, faziletli, abid, vera' sahibi; ilimde, hadiste ve Kur'anda imam idi. Küfe'liler, İbn Abbas'dan fetva almak için geldiklerinde: "Sizin içinizde Said b. Cübeyr yok mu? derdi. Meymun b. Mihran: "Said b. Cübeyr vefat ettiğinde yeryüzünde onun ilmüne muhtaç olmayan kimse yoktu", demiştir. Zehebî *Iber*' de (1112) diyor ki; Said b. Cübeyr 95

٢٦٧- حديث: الْمُؤْمِنُ يَسِيرُ الْمَوْنَةَ.

267. HADİS: "Mü'min, külfeti az⁵⁴⁵ olandır."⁵⁴⁶ Saganî: Uydurmadır, demiştir.⁵⁴⁷ (Ebu Gudde diyor ki: Hadis zayıftır, uydurma değildir.)⁵⁴⁸

---

yılında ellî yaşlarında iken Haccac tarafından şehid edilmiştir. Allah rahmet eylesin."

545. Yani mü'min, din kardeşlerine sıkıntısı az olandır, demektir. Kudai; "Yardımları çok olandır", ifadesini de ilâve etmektedir. (bkz. Münavi, *Feyzu'l-Kadîr*; 6/255)

546. bkz. Ebu Nuaym, *Hilye*; 8/46; Hatib, *Tarihu Bağdad*; 5/315; İbnü'l-Cevzi, *Mevzûât*; 2/282; Süyûtî *Leâli*; 2/281; Aliyyu'l-Karî, *Kübra*; s.350; Münavi, *Feyzu'l-Kadîr*, 6/255; Aclunî, *Keşf*; 2/389.

547. Saganî bu hükmünde İbnü'l-Cevzi'ye tâbi olmuştur. İbnü'l-Cevzi, bunu *Mevzûât*'da (2/282) Hatib'den *Tarihu Bağdad*'daki (5/315) tarikiyle zikretmiş ve şöyle demiştir; "Bu hadisi uydurmakla suçlanan kişi, Muhammed b. Sehl el-Attar'dır. Darakutni onun hakkında; Hadis uyduruyordu, demektir." Hafız Suyûtî *el-Leâli'l-Masnûa*'da (2/281) İbnü'l-Cevzi'nin bu hükmünü tenkid etmek üzere şöyle demiştir; "Ebu Nuaym bu hadisi *Hilye*'de (8/46) bu tarikle tahrir etmektedir. Ancak Hadisin Beyhaki'nin *Şuabü'l-İman* kitabında yer alan bir başka tariki de bulunmaktadır", demiş ve o tariki nakletmiştir. Bu ikinci rivayetin senedi zayıftır. Dolayısıyla hadis zayıftır, uydurma değildir. Suyûtî, bu hadisi *el-Camiu's-Sagîr*'de Ebu Hüreyre (r.a)'den gelen ıkkı tariline işaret ederek zikretmektedir (bkz. Münavi, *Feyzu'l-Kadîr*, 6/255)

Ayrıca bu hadisin bir benzeri, Hz. Ali (r.a)'nin sözü olarak rivayet edilmektedir. Kadı İyaz'ın *Tertibü'l-Medarik* kitabında (3/346) şu ifade yer almaktadır; "Süfyan b. Uyeyne diyor ki; Ali b. Ebi Talib (r.a) demiştir ki; "Mü'min, yardımını güzel, külfeti az olandır." Yine aynı eserde (2/67) şöyle denilmektedir; "İbn Vehb diyor ki; İmam Malik'in şöyle dediğini işittim; Deniliyor ki; "Mü'min; yardımını güzel, külfeti az olandır. Facir ise bunun zıddıdır."

548. Bu cümle, bir önceki dipnotun ortalarında yer almış olup önemine binaen ve dikkat çekme amacıyla parantez arasında

۲۶۸- حدیث: الْمُؤْمِنُ يَغِيبُ، وَالْمُنَافِقُ يَحْصُدُ.

268. HADİS: "Mü'min imrenir,⁵⁴⁹ münafık ise kısıkmr."⁵⁵⁰ Fuday'ın sözüdür.

۲۶۹- حدیث: مَا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلِيًّا جَاهِلًا، وَلَوْ اتَّخَذَهُ

عَلَمَهُ.

269. HADİS: "Allah, hiçbir cahili dost edinmemiştir.⁵⁵¹ Böyle birini dost edinecek olsaydı, onu ilim sahibi kıları.⁵⁵² Sehavi: Sabit değildir, demiştir. Fakat manası doğrudur. Yani böyle birini dost edinecek olsaydı önce onu ilim sahibi kılar, sonra dost edinirdi.

۲۷۰- حدیث: مَا اسْتَرْذَلَ اللَّهُ عَبْدًا، إِلَّا خَطَرَ عَلَيْهِ

الْعِلْمُ وَالْأَدَبُ.

270. HADİS: "Allah bir kulu rezil etmek istediğinde onu ilim ve edebden mahrum kılar."⁵⁵³ *Mizan*'da: Bu batıldır, denilmiştir.

kitabın metni içinde yer almasını uygun gördüm. (Çev.)

549. Başkasında gördüğü nimetin benzerini kendisi için temenni eder, ama bu nimet sahibinin bundan mahrum olmasını istemez.

550. bkz. Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.352; Aclunî, *Keşf* 2/389.

551. Burada (veliyen cahilen) ifadesiyle gelmiş, diğer pek çok kitapta ise (min veliyyin cahil) ifadesiyle gelmiştir. İki ifade arasındaki fark basittir.

552. bkz. Sehavi, *Mekasid*; s.361; Semhudi, *Gammaz*; s.121; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.160; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.293; Aclunî, *Keşf* 2/235; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.263.

553. bkz. Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.294; Aclunî, *Keşf* 2/235.

۲۷۱- حدیث: مَا أَعْلَمَ خَلْفَ جِدَارِي هَذَا.

271. HADİS: "Ben bu duvarın arkasını bilemem."⁵⁵⁴ İbn Hacer: Hadis değildir, demştir.

۲۷۲- حدیث: مَا أَفْلَحَ سَمِينٌ قَطُّ.

272. HADİS: "Hiçbir şişman başarılı olamamıştır."⁵⁵⁵ İmam Şafii'nin sözüdür. Ancak İmam Şafii: Muhammed b. Hasen⁵⁵⁶ müstesna, demştir. Kendisine:

-Niçin? denildiğinde, İmam Şafii:

-Akıllı kimse, ya dünyası ya da ahireti için düşünmekten uzak kalmaz. Şişmanlık ile düşünce bir arada bulunmaz. İnsan dünya veya ahiret düşüncesinden uzak kalırsa, dört ayaklı varlıklar seviyesine düşer dedi.⁵⁵⁷ İmam Şafii devamla: Bu konuda şişman hü-

554. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.359; Semhudî, *Gammaz*; s.119; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.159; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.294; Aclunî, *Keşf*, 2/232; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.266.

555. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.282; Aclunî, *Keşf*, 2/233.

556. İmam Şafii, bununla hocası İmam Muhammed b. Hasen eş-Şeybani'yi kastetmektedir. İmam Muhammed b. Hasen, İmam Ebu Hanife'nin ve İmam Malik b. Enes'in seçkin talebelerinden biri olup müctehid imamlardandır. (Çev.)

557. Bu konuda Irak'taki ilim otoritelerinden İmam Ebu Hanife'nin talebesi, hafız, muhaddis, fakih, âbid İmam Vekî' b. Cerrah (öl.197) ile ilgili latif bir olay nakledilmektedir. Said b. Mansûr anlatıyor; Vekî', Mekke'ye gelmişti. Şişman bir kişiydi. Fudayl b. İyad ona:

-Sen Irak'ın çok ibadet eden şahsiyeti olduğun halde bu şişmanlık da nedir? dedi. Vekî';

-İslâm'a duyduğum sevinçten dolayı, diyerek onu ilzam etti.

Zehebî *Tezkiretu'l-Huffaz*'da (1/308) Vekî'nin biyografisinde bu olayı nakletmiş ve şöyle demştir; "Yahya b. Eksem diyor ki;

kümdar ve bu hükümdarın ölüm haberiyle tedavi edilmesi kıssası nakledilmektedir, dedi.⁵⁵⁸

۲۷۳- حَدِيث: مَا أَنْصَفَ الْقَارِئُ الْمُصَلِّي.

273. HADİS: "(Yüksek sesle Kur'an) Okuyan kişi, (yanında) namaz kılana insaflı davranmamaktadır."⁵⁵⁹
İbn Hacer: Bunu -hadis olarak- bilmiyorum, demiştir.⁵⁶⁰

Vekî ile yolculukta ve ikamet halinde arkadaşlık yaptım. Devamlı oruçlu idi ve her gece Kur'an'ı hatmederdi."

Sûfî, muhaddis, hafız İmam Seyfüddin el-Baharî Said b. Mutaşher (öl.659 h.)'in şu şiirini nakletmişlerdir;

"Dedi ki; Sevgililerin cisimleri nahif olur, derler;

Sen ise şişmansın, hiç âşık gibi görünmüyorsun.

Ben de dedim ki; Aşk, tabiatına aykırıdır öylelerinin;

Halbuki benim tabiatıma uygun olup bana gıda olmuştur."

Baharî, aslında bu iki beyti ile meşhur şu iki beyte cevap vermektedir;

"Sevdiğimi söyleyincc; dedi ki; Yalan söylüyorsun sen;

Ne oluyor ki, ben seni şişmanlamış görüyorum.

Söz edilemez aşktan, deri kemiğe yapışmadıkça,

Kendini tamamen kaybedip de seslenen kişiye bile,

Cevap veremeyecek duruma düşmedikçe."

558. Şişman hükümdar kıssası, İmam Şafî'nin sözleri arasında nakledilmektedir. Beyhakî, bu kıssayı *Menakıhu's-Şafî* kitabında (2/120) İmam Şafî'nin "*Hiçbir şişman, başarılı olamamıştır.*" sözü ardından nakletmektedir. (bkz. Beyhakî, *Menakıhu's-Şafî*, 2/120; Şehavî, *el-Makasidü'l-Haşene*; s.125; Aclûnî, *Kaşf*, 1/249)

559. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.361; Semhudî, *Gammaz*; s.120; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.160; Aliyyu'l-Karî, *Kübra*; s.293; Aclûnî, *Kaşf*; 2/234; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.266.

560. Bunun yerine Ebu Davud'un *Sünen*'inde (2/38; Tatavvü' 25) Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiği şu hadis bu konuda yeterli olmalıdır; Allah Rasûlü (s.a.v) mescidde itikâfa durmuştu. Orada bulunan bazıların yüksek sesle Kur'an okuduklarını işittiğinde perdeyi kaldırdı ve şöyle buyurdu; "*Her biriniz*

۲۷۴- حدیث: مَا أُوتِيَ قَوْمَ الْمَنْطِقِ، إِلَّا مُنْعُوا

الْعَمَلِ.

274. HADİS: "Hangi topluma mantık (tartışma kabiliyeti) verilmişse; mutlaka o kavim amelden mahrum kalmıştır."⁵⁶¹ Bunu *İhya* müellifi zikretmiştir. Irakî: Bunun aslını bulamadım, demiştir.⁵⁶²

۲۷۵- حدیث: مَا بُدِئَ بِشَيْءٍ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ، إِلَّا تَمَّ.

275. HADİS: "Çarşamba günü hangi işe başlanmışsa, mutlaka tamamlanmıştır."⁵⁶³ Şehavî: Bunun aslını görmedim, demiştir.

۲۷۶- حدیث: مَا بَعْدَ طَرِيقٍ، أَدَّى إِلَى صَدِيقٍ.

276. HADİS: "Dosta ulaştırıran yol uzak değildir."⁵⁶⁴ Zunnûn el-Mısıri'nin sözüdür.⁵⁶⁵

Rabbimize yalvarıyorsunuz. Sakın birbirinizi rahatsız etmeyin. Kur'an okurken ya da namaz kılariken, seslerinizi birbirinizden fazla yükseltmeyin."

561. bkz Gazzalî, *İhya*; 1/41; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.293

562. Gazzalî, *İhya*; 1/41 (Kitabü'l-İlim, Övülen ilimlerin övgüye değer olan miktarı babı)

563. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.362; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.160; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.294; Aclunî, *Keşf*; 2/237; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.267.

564. bkz Şehavî, *Makasid*; s.364; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.161; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.294; Aclunî, *Keşf*; 2/239; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.267.

565. Zehebî *İber*' de (1/444) diyor ki: "Bu zat, tarikat üstadlarından zahid Zünnûn el-Mısıri'dir. Bu zatın faydalı vaazları ve yüksek sözleri vardır. Abbasi Hahfesi Mütevekkil, sözlerini dinlemek ve istifade etmek için onu huzuruna davet etmiştir.

۲۷۷- حدیث: مَا تَرَكَ الْقَاتِلُ عَلَى الْمَقْتُولِ مِنْ ذَنْبٍ.

277. HADİS: "Katil, öldürdüğü kişinin üzerinde hiç bir günah bırakmaz."⁵⁶⁶ İbn Kesir: Bu lafızla aslı bilinmemektedir, demiştir.⁵⁶⁷

۲۷۸- حدیث: مَا تَعَاظَمَ عَلَى أَحَدٍ مَرَّتَيْنِ.

278. HADİS: "Hiç kimse bana karşı iki defa büyüklük taslayamamıştır."⁵⁶⁸ Selef alimlerinden birinin sözüdür.⁵⁶⁹ Bunun manası "Mü'min, bir delikten iki defa ısırılmaz",⁵⁷⁰ hadisinden alınmıştır.

Zünnün el-Mısri H. 245 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin."

566. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.264; Semhudi, *Gannaz*; s.121; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.162; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.295; Acluni, *Keşf*; 2/240; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.268.

567. Sehavi'nin *el-Makasidü'l-Hasene* kitabında (s.364) dediği gibi; İbn Kesir bu ifadeyi *Tarih*'inde zikretmektedir. İbn Kesir'in sözünün devamı şöyledir; "Bunun manası sahihtir." Hafız Sehavi diyor ki; Bununla meselâ; İbn Hibban'ın İbn Ömer'den merfû olarak rivayet ettiği; "*Kılıç günahları siler*" (*Inne's-seyfe mahhâun lil-hatâyâ*) gibi hadisleri kastetmektedir.

568. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.365; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.162; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.296; Acluni, *Keşf*; 2/241.

569. Dineveri'nin *Mücalese* kitabında zikredilen şu ifade, bu sözün manasını açıklamaktadır; Asmaî'den nakledildiğine göre, Bir bedevî;

-Hiç kimse bana karşı iki defa büyüklük taslayamamıştır, dedi. Kendisine;

-Bu nedendir? denildiğinde; bedevî dedi ki;

-Bana tekrar kibirle davranacak olsa, ona hiç dönmezdim. (bkz. *el-Makasidü'l-Hasene*; s.365)

570. Bu sahih hadisi, Buhari *Sahih*'inde (10/439-440) Kitabü'l-Edeb, 83 no.lu Mü'min bir delikten iki defa ısırılmaz babında ve Müslim, *Sahih*'inin sonunda (18/124) Kitabü'z-Zühd, 63 nolu

۲۷۹- حدیث: مَا خَلَا جَسَدٌ مِنْ حَسَدٍ.

279. HADİS: "Kıskançlık duymayan hiçbir kimse yoktur."⁵⁷¹ Sehavi: Bu lafızla görmedim, demiştir.⁵⁷²

۲۸۰- حدیث: مَا خَلَا قَصِيرٌ مِنْ حِكْمَةٍ.

280. HADİS: "Kısa boylu hiçbir kimse, hikmetli ko-

çeşitli hadisler babında şu şekilde rivayet etmektedir: Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayetle Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki: *"Mü'min bir delikten iki defa ısırılmaz."* Bu mübarek sözü ilk söyleyen Peygamberimiz (s.a.v)'dir. Bunu ilk defa şair Ebu Azze el-Cümahi'ye söylemiştir. Ebu Azze, Bedir günü kâfir olarak esir alınmıştı, Peygamberimiz'e;

-Ya Rasûlallah!.. Ben bildiğin gibi çoluk çocuk ve ihtiyaç sahibi biyım. Bana ikramda bulun, beni affet dedi. Efendimiz (s.a.v);

-*Bana karşı olanlara -şirleriyle- destek vermemen şartıyla,* dedi. Ebu Azze bu konuda söz ve ahit verdi. Peygamberimiz (s.a.v) de onu serbest bıraktı. Ancak Uhud Savaşı Gününde müşriklerin arasına katıldı. Onları savaşa teşvik ediyordu. Savaş sonrası esir alındı. Ebu Azze yine;

-Ya Rasûlallah!.. Bana ikramda bulun, deyince Allah Rasûlü (s.a.v) bu defa;

-*"Mü'min bir delikten iki defa ısırılmaz"*, buyurdu. Yani mü'min olsaydın bizimle savaşmak için tekrar gelmezdin Mekk'e'de yanaklarını şişirip "Muhammed'i iki defa aldattım", demene biz müsaade edemeyiz, dedi. Sonra da öldürülmesini emretti ve öldürüldü. (bkz. Ebu Hilâl el-Askerî, *Cemheretü'l-Ensâ; 2/267-268; Meydanî, Mecmau'l-Ensâ; 2/110*)

571. bkz. Sehavi, *Makasid; s.366. İbnü'd-Deyya', Temyiz; s.163, Aliyyu'l-Kari, Kubra; s.296; Aclunî. Keşf; 2/243; Hut. Esno'l-Metalib; s.268.*

572. Sehavi, *el-Makasidü'l-Hasene* kitabında (s.366) diyor ki; "Fakat bu manada Ebu Musa el-Medîni'nin *Nüzhâtü'l-Huffaz'* da Enes'den merfû olarak naklettiği *"Bütün Ademogullarına hased edilir..."* diye başlayan "senedi zayıf" uzun bir hadis bulunmaktadı.

nuşmadan mahrum kalmaz.”⁵⁷³ Sehavî: Bunu görmedim, demiştir.

۲۸۱- حدیث: مَا رَفَعَ أَحَدٌ أَحَدًا فَوْقَ مِقْدَارِهِ، إِلَّا

وَقَدْ اتَّضَعَ عِنْدَهُ مِنْ قَدْرِهِ بِأَزِيدٍ.

281. HADİS: “Bir kimseye asıl değerinden fazla değer veren kimsenin; muhatabı nezdindeki değeri, daha fazla düşer.”⁵⁷⁴ Merfû (Peygamberimiz’e nisbet edilen) hadisler arasında yoktur. Fakat bunun benzeri İmam Şafî (r.a)’nin sözü olarak gelmiştir.

۲۸۲- حدیث: مَا عَبْدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَعْظَمَ مِنْ جَبْرِ

الْقُلُوبِ.

282. HADİS: “Allah’a, gönül almaktan daha muazam bir şeyle kulluk yapılmamıştır.”⁵⁷⁵ Sehavi: Bunu merfû hadisler arasında bilmiyorum, demiştir.⁵⁷⁶

۲۸۳- حدیث: مَا عَدَلَ مَنْ وَلِيَ وَلَدَهُ.

283. HADİS: “Evlâdından yüz çeviren kimse, insaflı

573. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.366; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.163; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.297; Aclunî, *Keşf*; 2/243; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.269.

574. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.367; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.163; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.297; Aclunî, *Keşf*; 2/244; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.269.

575. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.368; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.164; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.298; Aclunî, *Keşf*; 2/247; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.270.

576. Burada “cebrî'l-kulûb” denilirken; bir başka lafızda “cebrî'l-havâtır” denilmiştir.

davranmamıştır.”⁵⁷⁷ Şehavî'nin dediği gibi, ashı yoktur.⁵⁷⁸

۲۸۴- حَدِيث: مَا عَزَبَ النَّيَّةُ فِي الْحَدِيثِ، إِلَّا لِشَرِّهِ.

284. HADIS: “Hadis öğrenimi yolundaki niyet, sadece hadisin şerefli olması sebebiyle değer kazanmıştır.”⁵⁷⁹ Hatib: Merfû hadis olarak tesbit edilememiştir. Bu söz, İbn Harun'un⁵⁸⁰ sözüdür, demiştir.

۲۸۵- حَدِيث: مَا فَضَّلَكُمْ أَبُو بَكْرٍ بِفَضْلِ صَوْمٍ وَلَا

صَلَاةٍ، وَلَكِنْ بِشَيْءٍ وَقَرَّ فِي قَلْبِهِ.

577. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.368; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.164; Aliyyül-Karî, *Kübra*; s.298; Aclunî, *Keşf*; 2/247; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.270.

578. Müellif Aliyyül-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da bu ifadenin ardından; “Hatta bu söz, lafzı açısından uydurma, manası açısından batıldır”, demiştir. *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da ve Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa*'sında (2/247): “mâ adele” lafzı tahrif edilerek “mâ uzile” denilmiştir. Doğrusu “mâ adele” şeklindedir.

579. bkz. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*; s.40; Aliyyül-Karî, *Kübra*; s.298; Aclunî, *Keşf*; 2/247.

580. Bu zat; zekâ ve feraset sahibi, âbid, fakih, hafız, itkan sahibi, önder, rabbanî imam Yezid b. Harun Ebu Halid el-Vasî'tir. Bir rivayette; Onun meclisinde yetmiş bin kişi bulunuyordu, denilmiştir. Kendisinden İmam Ahmed, İbnül-Medînî, Abd b. Humeyd ve pek çok muhaddis rivayette bulunmuştur. Hicrî 116 yılında dünyaya gelmiş. 208 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin. (Zehabî, *Tezkiretül-Huffaz*; 1/317; İber, 1/350)

Yezid b. Harun'un bu sözü, bazı üstadların yanılması sonucu (Hadis) olarak nakledilmiştir. Hatib Bağdadî *Müddrec* kitabında hocası Ahmed b. Ali et-Tevvezi tarikiyle bu sözü merfû hadis olarak nakletmiş ve şöyle demiştir, “Bu söz Peygamberimiz (s.av)'den her hangi bir şekilde hadis olarak bilinmemektedir. Bu Yezid b. Harun'un kendi sözüdür. Üstadımız İbn Tevvezi bu konuda yanılmıştır. Bunun sebebi üstadımıza hadis içerisinde bir söz olarak gelmiş olmasıdır (bkz. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*; s.40)

285. HADİS: "Ebubekir; ne nafilâ oruç, ne de nafilâ namaz sebebiyle sizden üstün bir derece kazanmış değildir. O, sadece kalbinde kökleşen bir şeyle (imanla) fazilet kazanmıştır."⁵⁸¹ İrakî: Bunu merfû hadis olarak bulamadım, demiştir.⁵⁸²

۲۸۶- حدیث: مَا كُلُّ مَرَّةٍ تَسْلَمُ الْجَرَّةُ.

286. HADİS: "Testi, -kırılmaktan- her defasında kurtulmaz."⁵⁸³ Hadis değildir.

۲۸۷- حدیث: مَا لَا يَجِيءُ مِنَ الْقَلْبِ، عِنَايَتُهُ صَغْبَةٌ.

287. HADİS: "Kalbden gelmeyen şeye önem vermek zordur."⁵⁸⁴ Hadis değildir.

۲۸۸- حدیث: مَا مِنْ جَمَاعَةٍ اجْتَمَعَتْ، إِلَّا وَفِيهِمْ

وَلِيِّ اللَّهِ، لَا هُمْ يَذْرُونَهُ، وَلَا هُوَ يَذْرِ بِنَفْسِهِ.

288. HADİS: "Bir araya gelen hiçbir topluluk yoktur ki, içlerinde bir Allah dostu olmasın. Ne onlar, bu Allah dostunu bilirler. Ne de o Allah dostu, kendisini

581. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.369; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.165; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.298; Aclunî, *Keşf*, 2/248; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.271.

582. Şehavî *el-Makasidü'l-Hasene*'de (s.369) bunun ardından şöyle demiştir; "Bu söz, Hakim et-Tirmizî'nin *Nevadirü'l-İhsûl* kitabında Bekr b. Abdillâh el-Müzenî'nin sözü olarak nakledilmektedir."

583. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.371; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.166; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.299; Aclunî, *Keşf*, 2/251; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.272.

584. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.374; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.168; Aclunî, *Keşf*, 2/256; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.272.

bilir.”⁵⁸⁵ Bunun aslı yoktur. Bu, bâtıl bir sözdür. Zira bir topluluk; küfür ve fücûr üzerine ölen kâfirler topluluğu da, fâcirler topluluğu da olabilir.

۲۸۹- حدیث: مَا مِنْ لَيْلَةٍ، إِلَّا يُنَادِي مُنَادٍ: يَا أَهْلَ الْقُبُورِ: مَنْ تَغْشَوْنَ؟ فَيَقُولُونَ: أَهْلَ الْمَسْجِدِ.

289. HADİS: “Hiçbir gece yoktur ki, o gece bir melek:

–Ey kabir halkı!.. Kime imreniyorsunuz? diye sorunca, onlar da;

–Mescidlerde bulunanlara (imreniyoruz), demiş olmasınlar.”⁵⁸⁶ Bunun aslı bulunamamıştır.

۲۹۰- حدیث: مَا مِنْ مَدِينَةٍ يَكْثُرُ أَذَانُهَا، إِلَّا قَلَّ بَرْدُهَا.

290. HADİS: “Ezana çok olan şehrin soğukluğu az olur.”⁵⁸⁷ Uydurmadır. *Leâli*’de⁵⁸⁸ böyledir.

۲۹۱- حدیث: مَا مِنْ نَبِيٍّ نُبِّيَ، إِلَّا بَعْدَ الْأَرْبَعِينَ.

291. HADİS: “Hiç bir Peygamber yoktur ki, kendisine Peygamberlik kırk yaşından sonra verilmiş olmasın.”⁵⁸⁹ İbnü’l-Cevzî: Bu, uydurmadır demiştir.⁵⁹⁰

585. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.300. Aclunî, *Keşf*; 2/253.

586. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.300.

587. bkz. Süyûtî, *Leâli*; 2/14.

588. Süyûtî, *Leâli*; 2/14.

589. bkz. Şehavî, *Alakasıd*; s.372; İbnü'd-Deyba', *Temvîz*; s.167; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.300; Aclunî, *Keşf*; 2/253; Hut, *Esne'l-Mecâlib*; s.273.

٢٩٢- حديث: مَا النَّارُ فِي النَّارِ، بِأَسْرَعِ مِنَ الْغَيْثِ

فِي حَسَنَاتِ الْعَبْدِ.

292. HADİS: "Ateş, kuru (odun ve benzeri) şeyleri yakma konusunda, kulun güzel amellerini yiyip bitiren gıybetten daha hızlıdır."⁵⁹¹ İrakî: Bunun aslını bulamadım, demiştir.⁵⁹²

٢٩٣- حديث: مَا وَسِعَنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي، وَلَكِنْ

وَسِعَنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ.

293. HADİS: "Ne yeryüzüne sığdım, ne de gökyüzüne. Ama mü'min kulumun kalbine sığdım."⁵⁹³ Bunun merfû

590. İbnü'l-Cevzî'nin sözünün devamı -Şehavî'nin *el-Makasidü'l-Hasene*'de (s.372) naklettiği gibi- şöyledir; "Zira Hz. İsa (a.s.)'ya Peygamberlik verilmiş ve 33 yaşında iken göklere yükseltilmiştir. Dolayısıyla Peygamberler hakkında kırk yaşının şart koşulması, kabul edilebilir bir şart değildir."

Müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra*' da (s. 300) şöyle diyor; "Peygamberlere kırk yaşında peygamberlik verilmesi hadisi, Hz. Yahya (a.s) hakkındaki (Meryem; 12) ayetinin nassına da aykındır; "Biz ona (Yahya'ya) çocukken hüküm verdik." Ayrıca Hz. Yusuf hakkındaki (Yusuf; 15) ayetinin nassına aykındır; "And olsun ki, kardeşlerinin bu durumunu onlara pek yakında sen haber vereceksin. diye ona vahy ettik." Eğer hadis sabit olsaydı, Peygamberlerin büyük çoğunluğu hakkında söylenmiş bir söz olarak kabul edilebilirdi."

591. bkz. Gazzalî, *İhya*; 3/148; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.301; Aclunî, *Keşf*; 2/254.

592. bkz. Gazzalî, *İhya*; 3/148 Dip Not 2.

593. bkz. Süyûtî, *Zerlû'l-Mevzûât*; s.203; Şehavî, *Makasid*; s.373; Semhudî, *Gammaz*; s.130; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.168; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.301; Aclunî, *Keşf*; 2/255; Hut, *Esenet- Metahb*; s.274.

hadis olarak senedi bilinmemektedir. İbn Teymiyye: Bu, uydurmadır, demiştir. *Zeyl'* de⁵⁹⁴: Onun dediği gibidir, denilmiştir. Bu sözün manası: Mü'min kulunun bana ırman etmesi ve beni sevmesi, onun kalbine sığıdı, demektir. Aksi takdirde hulûl (Allah'ın insan vücuduna girmesi) inancı küfürdür. Zerkeşi: Bunu mülhidler (inançsızlar) uydurdu, demiştir.

۲۹۴- حَدِيث: مَث مُسْلِمًا، وَلَا تَبَالٍ.

294. HADİS: "Müslüman olarak öl ve hiçbir şeye aldırış etme."⁵⁹⁵ Sehavi: Bu lafızla bilmiyorum, demiştir.⁵⁹⁶

۲۹۵- حَدِيث: مَحَبَّةٌ فِي الْأَبَاءِ صَلَٰةٌ فِي الْأَنْبَاءِ.

295. HADİS: "Babaları sevmek, çocuklar için sıla-i rahimdir."⁵⁹⁷ Sehavi: Bu lafızla görmedim, demiştir.⁵⁹⁸

594. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*; s.203

595. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.374; Semhudi, *Gammaz*; s.125; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.168; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*; s.302; Actunî, *Keşf*; 2/257; Hut. *Esne'l-Metahib*; s.274.

596. Sehavi'nin *el-Makasidü'l-Hasene*'deki (s.374) sözünün devamı şöyledir; "Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmadan ölen kim senin Cennete gireceğine dair hadisler çoktur."

(Ebu Gudde) diyor ki: Bu uydurma hadis, "Bu konuda gelen sahih pek çok hadisin mânâsına aykırıdır. Zira bu uydurma hadis, İslâm üzere ölen kişiye günahlarının hiç zarar vermeyeceğini ifade etmektedir ki bu batıl—asılsız ve geçersiz— bir manadır. "*Hiçbir şeye aldırış etme*", sözü ne kadar çirkin bir sözdür!.. Bununla birlikte bu söz, bir gerçeği de ifade etmektedir. Zira hak olan kelime-i tevhid, sahibini ebedi olarak Cehennemde bırakmayacaktır. Ancak bununla beraber Kelime-i tevhid getiren mü'min, işlediği bazı masiyet ve günahlardan dolayı azap görebilir. Hakla batıl arasındaki mesafe ne kadar da uzaktır!..."

597. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.377; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.169; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*; s.302; Actunî, *Keşf*; 2/261; Hut. *Esne'l-Metahib*; s.275.

۲۹۶ - حَدِيثُ: الْمَحَبَّةُ مَكْبَةٌ.

296. HADİS: "Sevgi, kusurları örter."⁵⁹⁹ Sehavi: Bu-
nu görmedim, demiştir.⁶⁰⁰

598. Sehavi'nın *el-Makasidü'l-Hasene*'deki (s.377) sözünün devamı şöyledir; "Fakat bu manada Abdullah b. Ömer'in -nak-
lettiği şu sahih- hadisi vardır; "*Babaya itaatın en üstün dere-
cesi, kişinin baba dostlarına iyilik etmesidir.*"

Abdullah b. Ömer (r.a) hadisini Buhari bu lafızla *el-Edebü'l-
Müfred* kitabında (s.29); Müslim *Sahih*'inde, Birr, Sıla ve Âdab
Kitabının "Baba ve annenin arkadaşlarına iyilik" babında
(16/109); Ebu Davud *Sünen*'inde (4/337) ve Tirmizi *Sünen*'inde
(8/98) rivayet etmişlerdir.

Bu hadisin; Buhari ve Müslim'in naklettiği bir hikâyesi de var-
dır. Müslim'in rivayeti şu şekildedir; Abdullah b. Dınar anlatı-
yor; Abdullah b. Ömer (r.a) Mekke yolunda bir bedevi ile karşı-
laştı. Ona selâm verdi. Ona bindiği merkebi verdi. Başındaki
sarığını da onun başına giydirdi. Biz Abdullah'a,

-Allah senin iyiliğini versin. Bunlar bedavidir, az bir şeye bile
râzı olurlar, dedik. Abdullah;

-Bunun babası, babamın (Hz. Ömer b. Hattab'ın) samimi dostu
idi. Zira ben Allah Rasûlü (s.a.v)'nün şöyle buyurduğunu işit-
tim; "*Babaya itaatın en üstün derecesi, kişinin baba dostlarına
iyilik etmesidir.*"

599. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.377; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.169;
Aliyyü'l-Kari, *Kubra*; s.302; Aclunî, *Keşf*; 2/261; Hut. *Esne'l-
Metalib*; s.322.

600. Sehavi'nın; "Bunu görmedim", sözü ne onun *el-Makasidü'l-
Hasene* kitabında (s.377) ne de bu sözü kendisinden nakleden
İbnü'd-Deyba'nın *Temyizü'l-Tayyib mine'l-Habis* kitabında, ne
Aclunî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabında (2/261) ne de muellif Aliyyü'l-
Kari'nin *el-Mevzuâtü'l-Kubra* kitabında (s.302) yer almaktadır.
Sehavi'nın kitabında olan ifade şudur: Bu söz, "*Bir şeri çok sev-
men seni kör ve sağır eder*" hadisi manasındadır."

Benim kasdım; asla "Sevgi kusurları örter", sözünün hadis ol-
duğunu açıklamak değildir. Amacım sadece gerçeği ifade et-
mektir. Bu söz, nebevî hadis olması bir yana, en zayıf beşeri
sözlerindendir. Buradaki ikinci kelimenin harekesi de ihtilafı-

۲۹۷- حدیث: الْمَحْسُودُ مَرْزُوقٌ.

297. HADİS: "Hased edilen kişinin rızkı bollanır."⁶⁰¹
Bilinmemektedir.⁶⁰²

۲۹۸- حدیث: الْمَرْءُ بِسَعْدِهِ، لَا بِأَبِيهِ وَجَدِهِ.

298. HADİS: "Kişi ameliyle bilinir; babasıyla ve dedesiyle değil."⁶⁰³ Hadis değildir.

۲۹۹- حدیث: الْمَرِيضُ أَنِيَهُ تَسْبِيحٌ، وَصِيَا حُهُ

تَكْبِيرٌ، وَنَفْسُهُ صَدَقَةٌ، وَنَوْمُهُ عِبَادَةٌ، وَنَقْلُهُ مِنْ جَنْبٍ إِلَى جَنْبٍ جِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

299. HADİS: "Hastanın inlemesi tesbih, bağırması tek-bir, nefesi sadaka, uykusu ibadet, bir taraftan diğer tarafa dönmesi Allah yolunda cihaddır."⁶⁰⁴ Askalânî: Sabit değildir, demiştir.⁶⁰⁵

---

dır. Aclunî şöyle demiştir: (el-Mehabbetü mükibbe:) yani Sevgi insanı tehlikeye, belâke düşürür. Necm ısc: (el-Mehabbetü mekebbe: Sevgi ayıpları örter.) Bu söz hadis değildir, demiştir. Buna göre (nekebbe) şeklinde okuyuş daha anlamlıdır. İyi düşün." Aclunî'nin sözü burada sona ermektedir.

601. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.377; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.169; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.303; Aclunî, *Keşf*; 2/261; Hut. *Esne'l-Metalib*; s.322.

602. Bilakis uydurma hadisler konusunda eser yazan birçok muellifin ifade ettiği gibi: bu söz hadis değildir.

603. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.377; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.170; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.304; Aclunî, *Keşf*; 2/262; Hul. *Esne'l-Metalib*; s.322.

604. bkz. Hatib, *Tarihü Bağdad*, 2/191. Zehebî, *Mizan*; 1/436; İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizan*; 2/267; Sehavî, *Makasid*; s.381.

Semhudi, *Gammaz*; s.126; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.171; Aliyyu'l-Kari, *Kübrâ*; s.305; Aclunî, *Kaşf*; 2/266; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.323.

605. Bu hadisi Hafız İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizan*'da (2/267-268) (Hasen b. Ahmed el-Belhî'nin biyografisinde şöyle zikretmektedir; "Hasen b. Ahmed el-Belhî; Fadl b. Musa'dan; o da Muhammed b. Amr'dan; o Ebû Seleme'den; o da Ebu Hureyre'den merfû olarak; *"Hastanın inlemesi tesbihtir"*, hadisini rivayet etmiştir. Hatib, bu hadisi *Tarih*'inde (2/191) Ebu Bekir b. Muzaffer'den; o Ebu Muhammed Ahmed b. Şeybe b. Hasen ed-Dabbî'den; o Ebu Şuayb es-Sûsî'den; o da Hasen b. Ahmed el-Belhî kanalıyla aynı şekilde rivayet etmiştir. Hatib şöyle demiştir; Hadisin ricali 'Belhî hariç' güvenilir olarak tanınmış kimselerdir. Belhî ise meçhuldür." Zikredilen sened, Hatib'in senedinden tahrif edilmiştir.

Hatib bu hadisi *Tarihü Bağdad*'da (2/191) Muhammed b. Hasen b. Dabbe el-Bağdadî'nin biyografisinde şu şekilde zikretmektedir; Bana Ebu Bekir Muhammed b. Muzaffer b. Ali b. Mukri' ed-Dineveri haber verdi. Dedi ki; Bize Ebu Ahmed Ubeydullah b. Muhammed b. Şenbe el-Kadı haber verdi. Dedi ki; Bize Ebu Ca'fer Muhammed b. Hasen b. Hüseyin b. Osman b. Habib b. Ziyad b. Dabbe el-Bağdadî haber verdi. Dedi ki; Bize Salih b. Ziyad es-Sûsî Ebu Şuayb haber verdi. Dedi ki; Bize Hüseyin b. Ahmed el-Belhî; Fadl b. Musa es-Sinanî'den; o Muhammed b. Amr'dan, o Ebu Seleme'den o da Ebu Hureyre'nin şöyle dediğini nakletti; Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu; *"Hastanın inlemesi tesbih, bağırması tekbir, nefesi sadaka, uykusu ibadet, bir taraftan diğer tarafa dönmesi Allah yolunda cihaddır. Allah meleklere; Kulum için sağlığındaki yapıyı söylerin en güzelini yazın, der."* Hasta kimse kalkıp yürüdüğünde hiç günah işlememiş gibi kalkar.

Hatib Bağdadî bundan sonra şöyle demiştir: "Ebu Şuayb ve onun üstündekilerin hepsi güvenilir olarak tanınmaktadır. Ancak Belhî müstesna. Zira o meçhuldür."

Hadis, bir başka tarik ile Hz. Ali (r.a.)'den gelmiştir. Onun senedinde (Belhî) yoktur. Ancak senedinde (Haris b. Abdillâh el-Hemedanî el-A'ver) bulunmaktadır. Zehabî *Mizan*'da (1/436) Haris el-A'ver tercemesinde şöyle demiştir; Muhammed b. Yakub b. Abbad, Muhammed b. Davud'dan, o İsmail'den, o İsrâ'il'den, o Ebu İshak'dan, o Haris'den, o da Hz. Ali (r. a)'den rivayet ediyor; Allah Rasûlünü işittim. Şöyle buyuruyordu; *"Hasta"*

۳۰۰- حدیث: مَسَحُ الْعَيْنَيْنِ بِبَاطِنِ أُنْمَلَتِي

الْمُسْبَحَتَيْنِ بَعْدَ تَقْبِيلِهِمَا عِنْدَ سَمَاعِ قَوْلِ الْمُؤَذِّنِ:
"أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ"، مَعَ قَوْلِهِ: أَشْهَدُ أَنَّ

nur inlemesi tesbih, bağırması tekbir, nefesi sadaka, uykusu i-badet, bir taraftan diğer tarafa dönmesi düşmanla çarpışmadır. Onun için sağlığındaki yaptığı amellerin benzeri hasenat yazılır. Hastanın üzerinde hiçbir günah kalmayarak tertemiz kalır."Buhari bu hadisi ed-Duaful kitabında rivayet etmiştir.

(Haris el-A'ver) hakkında çok söz söylenmiş, kimileri güvenilir kabul ederken, kimileri onu zayıf saymıştır. Belki de onun hakkında söylenen en güzel söz, bu ilim dalının önderi Hafız Zehebî (rh.a)'nin şu sözüdür; Haris'in hadisleri dört *Sünen* kitabında yer almaktadır. Nesai, hadis ricali hakkındaki sert değerlendirmelerine rağmen onu hüccet olarak kabul etmiş, onun durumunu güçlendirmiştir. Hadis alimlerinin büyük çoğunluğu, fıkıh bablarında Haris'in hadisini rivayet etmelerine rağmen, onun "zayıf" olduğu görüşündedirler. Meselâ; Şa'bi, hem onu yalancı saymakta, sonra da ondan rivayette bulunmaktadır. Görünen odur ki; Haris, konuşmalarında ve hikâyelerinde yalan söylemiş, ama Hadis-i Nebevî'de yalan söylememiştir. Haris, ilim hazinelerinden biri idi.

Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib*'de (1/141) onun hakkında; "Hz. Ali'nin talebesidir. Şa'bi onun itikadî görüşünü yalanlamıştır. Rafizilikle suçlanmıştır. Hadisinde zayıflık vardır", demiştir. (Ebu Gudsde diyor ki:) Dolayısıyla durumu bu şekilde olan kimsenin hadisi "uydurma" olamaz, ancak "zayıf hadis" olabilir. Hatta boyleleri için "hadisinde zayıflık vardır", dendir. Doğrusunu Allah bilir.

Üstadımız Şeyh Abdülaziz b. Sıddık el-Gumarî'nin (Haris)'i güçlendirmek ve onu savunmak için yazdığı ve *el-Bahis an Helî't-Ta'n fi'l-Haris* adını verdiği faydalı bir risale vardır. Bu risale, Kahire'de Şark Matbaasında tarihsiz olarak (tahminen 1370 yılından sonra) 44 sayfa halinde basılmıştır. Bu kitapta şiddetli ve gayet sert dil sürçmeleri bulunmaktadır.

مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا،
وَبِمُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَبِيًّا.

300. HADİS: Müezzîn'in; "*Eşhedü enne Muhammede'r-Rasûlullah*" sözünü işittiğinde; Ben de şhadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve Rasûlüdür. Rabb olarak Allah'ı, din olarak İslâm'ı, Peygamber olarak Muhammed (s.a.v)'i seçtim; diyerek⁶⁰⁶ ve şhadet parmaklarının uçlarının içlerini öperek gözlere sürmek.⁶⁰⁷ Sehavi'nin dediğine göre, merfû olarak nakledilmesi sahîh olamaz.⁶⁰⁸

606. bkz. Schavi, *Makasid*; s.384; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.171; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*; s.306; Aclunî, *Keşf*; 2/269; Hut. *Esne'l-Metalib*; s.276; İbn Abidin *Reddü'l-Muhtar*; 1/267.

607. Sehavi'nin *el-Makasidü'l-Hasene*'deki (s.384) sözünün devamı, müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da (s.306) naklettiği gibi, şöyledir; "Bunu Deylemî Fırdevs'de Hz. Ebu Bekr Sıddık hadisi olarak zikretmiştir; Hz Ebu Bekr Sıddık (r.a), müezzînin; (Eşhedü enne Muhammede'r-rasûlul-lah) sözünü işittiğinde; İki şhadet parmağının içlerini öper ve bunları gözlerine sürerdi. Zira Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki; "*Kim benim halîlîmin (yani Ebu Bekir Sıddık'ın) yaptıği gibi yaparsa benim şefaatin ona helâl olur.*" Bu hadis, sahîh olamaz."

608. Sehavi'nin (*el-Makasidü'l-Hasene*; s.384 de) bu hadis hakkındaki ifadesi, bir önceki dipnotta geçtiği gibi; (merfû olarak nakledilmesi) ifadesi olmaksızın; sadece "*Sahîh olamaz*", şeklindedir. Bu ifade, Sehavi'nin bu sözünü nakleden talebesi İbnü'd-Deyba'nın *Temyizü'l-Tayyib mine'l-Habis* kitabında, müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabında ve Aclunî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabında (2/270) sadece "*Sahîh olamaz*", şeklindedir.

Sonra müellif Aliyyü'l-Karî'nin; "Sehavi'nin dediğine göre" şeklindeki ifadesi ile Sehavi'nin sözü zayıflatılmaktadır. Bunun delili yoktur. Zira Sehavi, hadisin uydurma olduğunu kesin bir ifade ile belirtmek üzere; *Sahîh olamaz*, demiştir. Kondisinden sonraki hadis hafızları da bu görüşünü ıkrar etmişlerdir. Dolayısıyla bu zayıflatmanın anlamı yoktur.

۳۰۱- حدیث: الْمُشْتَرِي مُعَانٌ.

301. HADİS: "Müşteriye yardım olunur."⁶⁰⁹ Bunun aslı yoktur. İbnu'd-Deyba⁶¹⁰ bu şekilde zikretmiştir.⁶¹¹

Garib bir şeydir kı, müellif Aliyyu'l-Kari, *el-Mevzûstü'l-Kübra'* da Sehavî'nin: "Bu sözü Şeyh Ahmed er-Raddâd, *Mûcibatü'r-Rahme* kitabında senedindeki kopuklukla beraber aralarında meçhul raviler bulunan bir senedle Hızır alcyhissclâm'dan nakletmektedir. Bu konuda rivayet edilen hiçbir şeyin kesinlikle merfû olarak nakledilmesi sahîh olamaz"; sözünü naklettikten sonra şu yorumu yapmıştır. "Bu sözün Hz. Ebubekir Sıddık'a nisbeti sâbit olduğu takdirde Hz. Peygamber Aleyhisselâm'ın, *"Benim sünetime ve benden sonraki râşid halifelerin sünnetine sarılın*, hadisi sebebiyle bununla amel için yeterlidir."

Müellifin bu yorumunun hatadan başka hiçbir anlamı yoktur. Zira bu sözün Hz. Ebubekir'e isnadı sahîh olamaz. Sonra bu hadis, bir önceki dipnotta geçtiği gibi, merfû bir hadistir. Müellif, yorumlarının çoğunda üzerine delil bina edilemeyecek kadar uzak bir yorumla bile olsa not düşmekten hoşlanmaktadır.

Tahtavî'nin; *Merakü'l-Felâh* üzerine yazdığı hasiyede (Ezan) babının sonunda bu hadisi *Firdevs* kitabından nakil yaptıktan sonra; "Hızır'dan bu şekilde rivayet edilmiştir. Bu gibi hadislerle Amellerin Faziletleri konusunda amel edilebilir," şeklindeki sözüne aldanno Zira bu görüş, hadis hafızlarının sözleriyle reddedilen bir görüştür. İbn Abidin *Reddü'l-Muhtar*'da (1/267) bu hadisin batıl olduğunu nakletmektedir. Hafız İbn Teymiyye *Minhacü's-Sunne* kitabında (3/17) "*Firdevs* kitabında maşallah uydurma hadisler holdur", demiştir.

609. bkz. İbnu'd-Deyba', *Temyiz*, s.170; Aliyyu'l-Kari, *Kübra*; s.123; Aclunî, *Keşf* 1/166; Hut, *Esne'l-Metalib*, s.62.

610. İbnu'd-Deyba', *Temyizü't-Tayyib mine'l-Habis*; s.32 Hadis No; 170

611. (301 nolu hadis, kitabın asıl nüshasında burada yer almamaktadır.) Müellif, bu hadisi Elif harfiyle başlayan uydurma hadisler arasında 32 nolu "*Abıya yardım edin*", manasındaki (Eiynu's-Sâri) hadisinden sonra zikretmiş ve İbnü'd-Deyba'nın yukarıdaki sözünü de aynen nakletmiştir. Bu hadis, (mim) harfiyle başladığı için burada ikinci defa zikretmeyi uygun gördüm.

۳۰۲- حدیث: الْمَصَائِبُ مَفَاتِيحُ الْأَرْزَاقِ.

302. HADİS: "Musibetler, rızıkların anahtarıdır.⁶¹² Bilinmemektedir.

۳۰۳- حدیث: مُضَارَعَتُهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبَا

جَهْلٍ.

303. HADİS: "Allah Rasûlü (s.a.v)'nün Ebu Cehil'e gürreşmesi.⁶¹³ Bunun aslı yoktur.⁶¹⁴ Bu hükmü Halebî,⁶¹⁵ *Şîfa Hâşiyesi*'nde zikretmiştir.⁶¹⁶

612. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.387; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.172; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.306; Aclunî, *Keşf*; 2/275; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.325.

613. bkz. İbn Kayyim, *Fürûsiyye*; s.3,32; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.307; Aclunî, *Keşf*; 2/278.

614. Bu uyarıyı Hafız Burhaneddin Halebî'den önce Hafız Mizzi *Tehzibü'l-Kemal* kitabında yapmış, ondan da talebesi İbn Kayyim el-Cevziyye (r.a) *Fürûsiyye* Kitabında (s.3,32-33) nakletmiştir. İbn Kayyim, bu iki yerde de Peygamberimiz (s.av)'in Rukâne (r.a) ile Müsluman olmadan önce gürreşmesinin sâbit olduğunu, bu olayı Ebu Davud ve başkalarının rivayet ettiğini açıklamaktadır.

615. Bu zat, Hafız Burhaneddin İbrahim b. Muhammed Sibtü İbnü'l-Acemi el-Halebî'dir. Haleb'de 841 yılında vefat etmiş ve mahalleimiz el-Cübeyle'de Ebu Zerr Camii'nde defnedilmiştir. Bu camii kendisine nisbet edildiği Ebu Zerr ise Hafız Burhaneddin'in oğlu olan Ahmed b. İbrahim el-Halebî'dir. (öl.884) Ebu Zerr el-Halebî'nin hadis ve diğer ilimlerde eserleri vardır. Tamamlayamadığı *Şîfa Şerhi* de bu eserlerden biridir.

616. Burhaneddin Halebî'nin *Şîfa Hâşiyesi*, muellifin kendi yazıyla yazılmış tam nüsha olup Haleb'de Ahmedîyye Kütüphanesinde bulunmaktadır. Bunu bana üstadımız Allâme Muhaddis Tarihçi Şeyh Muhammed Ragıb et-Tabbah (r.a), kendisine muellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabını 1362 yılı Ramazan ayında Husreviyye Medresesi -şimdi İslâmî İlimler

۳۰۴- حدیث: الْمَضْمَضَةُ وَالْإِسْتِشْقُ ثَلَاثًا فَرِيضَةٌ

لِلْجُبِّ.

304. HADİS: “(Gusül yaparken) Ağza ve burna üç defa su vermek, cünüp için farzdır.”⁶¹⁷ Uydurmadır.

۳۰۵- حدیث: الْمَعَاصِي تُزِيلُ النِّعَمَ.

305 HADİS: “Masiyetler nimetleri giderir.”⁶¹⁸ Sehavi: Bunu görmedim, demiştir.⁶¹⁹ İbnü'd-Deyba' bunun üzerine diyor ki: Yani merfû olarak görmedim, demek istemektedir. Yoksa bu ifade, selef âlimlerinin sözlerinde yer almaktadır. Şair⁶²⁰ diyor ki:

*“Bir nimet içerisinde isen, bil değerini;
Gidermektedir masiyetler niyetleri.”*⁶²¹

Derim ki: Bu mânâda Kur'ân'da âyetler de vardır. Allah Teâlâ buyuruyor ki: *“Bir toplum kendisini değiştirmediğiçe Allah o toplumun durumunu değiştirmez.”*⁶²²

Lisesi-nin bahçesinde minarenin kapısı önünde okuduğum esnada ifade etmişti.

617. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.309; Aclunî, *Keşf*, 2/278.

618. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.389; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.173; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.309; Aclunî, *Keşf*, 2/279; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.325.

619. bkz. Sehavi, *el-Makasidu'l-Hasene*; s.389,121

620. Bu şairin ismi, Sehavi'nin *el-Makasidu'l-Hasene*' de (s.121)'de belirttiği gibi Kadı Ebu'l-Hasen el-Kindî'dir.

621. Aclunî'nin *Keşfü'l-Hafa*' da (s.279) belirttiği gibi, Bu beyitten sonra şu beyit gelmektedir;

Devam et, Allah'ı zikrederek bu yolda;

Zira çok süratlidir Allah azabında.

622. Ra'd: 11

Allah Teâlâ buyuruyor ki: "Allah bir kasabayı örnek vermektedir ki, o kasaba önceden güven içerisinde huzurlu bir kasaba idi. Her taraftan oraya bol bol rızık geliyordu. Fakat o kasaba Allah'ın nimetlerine nankörlük etti. Allah da işlemekte ısrar ettikleri kötülükler sebebiyle o kasabaya açlık ve korku elbisesini tattırdı."⁶²³

Ayrıca Muhaddis, sadece lafzı dikkate almaktadır. Aksi takdirde; hadis alimlerinin "aslı yoktur" veya "uydurmadır", diye zikrettikleri her hadis için Kitab ve Sünnette (kendisini destekleyen) her hangi bir mananın bulunmamasına pek az rastlanmaktadır.⁶²⁴

۳۰۶- حَدِيثُ: الْمِعْدَةُ بَيْنَ الدَّاءِ، وَالْجَمِيَّةُ رَأْسُ

الدَّوَاءِ.

306. HADİS: "Mide dert yuvası, perhiz ise devanın başıdır."⁶²⁵ Tabiblerden birinin sözüdür.⁶²⁶

623. Nahl; 112

624. Bu ifadede fazla mübalâğa yapılmıştır. Zira uydurma hadisler arasında uzaktan-yakından ne aklın ne de şeriâtın çerçevesine girmeyecek belâ ve musibetler vardır. Bu konunun genel ifadeler içerisinde sokularak zorlama yapılması ne kadar kötüdür!..

625. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.389; Semhudi, *Gumma*; s.128; İbnü'd-Dehha', *Temyiz*; s.173; Aliyyü'l-Kari. *Kutiba*; s.309; Aclunî, *Keşf*; 2/279; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.325.

626. Bu sözün sahibi, "Arap Tabibi" diye bilinen Haris b. Kelede es-Sekafi et-Taifi'dir. Peygamberimiz (s.a.v) sahabeden hasta olanlara onun ilaçlarıyla tedavi olmalarını tavsiye ederdi. Hafız İbn Abdil-Berr *İstiab* isimli kitabında bu tabibin oğlu (Haris b. Haris b. Kelede) biyografisinde şöyle demiştir; Haris b. Kelede, İslâm'ın ilk günlerinde ölmüştür. Müslüman olduğuna dair ifadeler sahib olamaz. Rivayet edildiğine göre; Peygamberimiz (s.a.v) Sa'd b. Ebî Vakkas'a Tabip Haris'e gitmesi-

۳۰۷- حدیث: مُعَلِّمُ الصَّبِيَّانِ إِذَا لَمْ يَغْدِلْ بَيْنَهُمَا
كُتِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الظَّالِمَةِ.

307. HADİS: "Çocukların hocası, onların aralarında adâletle davranmazsa kıyâmet günü ismi zâlimlerle beraber yazılır."⁶²⁷ Mekhûl'un sözüdür.⁶²⁸

۳۰۸- حدیث: الْمُعْتَابُ وَالْمُسْتَمِعُ شَرِيكَانِ فِي الْإِثْمِ.

308. HADİS: "Gıybet edenle bunu dinleyen kişi, günahta ortaklardır."⁶²⁹ Bu lafızla aslı bilinmemektedir.⁶³⁰

۳۰۹- حدیث: مَلْعُونٌ مَنْ زَادَ، وَلَمْ يَشْرَ.

309. HADİS: "Satın almayacağı halde fiyatı artıran kişi, lânetlenmiştir."⁶³¹ Şehavî: Bunu merfû hadis olarak bilmiyorum, demiştir.⁶³²

ni, başına gelen bir hastalık sebebiyle onun teşhis koymasını tavsiye etmiştir. Bu da tıp konusunda alanında ehil olma şartıyla ehl-ı küfürle istişare etmenin caiz olduğuna delildir.

627. bkz. Aliyyül-Karî, *Kübra*, s.310; Aclunî, *Keşf*, 2/280.

628. Mekhul'un biyografisi (Kha) harfinde 118 no.lu hadis dipnotunda geçmiştir.

629. bkz. Şehavî, *Makasid*, s.389; İbnü'd-Deyba', *Temviz*, s.174; Aliyyül-Karî, *Kübra*, s.311; Aclunî, *Keşf*, 2/280; Hut, *Esne'l-Metelib*, s.325.

630. İbn Ömer (r.a.)'in şöyle bir hadisi rivayet edilmektedir: "Allah Rasûlü (s.a.v) gıybotten ve gıybetti dinlemekten nehr etmiştir." Heysemî'nin *Meccau'z-Zevaid*' de (8/91) belirttiği gibi, bu İbn Ömer hadisini Taberani, *Kebir* ve *Evsat*' da zayıf bir sunedle rivayet etmiştir.

631. bkz. Şehavî, *Makasid*, s.290; İbnü'd-Deyba', *Temviz*, s.174; Aliyyül-Karî, *Kübra*, s.312; Aclunî, *Keşf*, 2/283; Hut, *Esne'l-Metelib*, s.278.

632. Şehavî, *el-Makasidü'l-Hasene*, s.390. Müslim'in *Sahih*'inde

۳۱۰- حدیث: مَنْ اسْتَرْضَى فَلَمْ يَرْضَ، فَهُوَ شَيْطَانٌ.

310. HADİS: "Razı olması istendiği halde razı olmayan kimse, o şeytandır."⁶³³ İmam Şafî'nin sözüdür. Bu sözün devamı: "*Kızması istendiği halde kızmayan kimse, merkeptir*", şeklindedir.⁶³⁴

۳۱۱- حدیث: مَنْ اسْتَوَى يَوْمَهُ، فَهُوَ مَغْبُونٌ؛ وَمَنْ

كَانَ يَوْمُهُ شَرًّا مِنْ أَمْسِهِ، فَهُوَ مَلْعُونٌ.

311. HADİS: "İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır. Bugünü dününden daha kötü olan kimse, lânetlenmiştir."⁶³⁵ Bu söz, sadece Abdülaziz b. Ebî Ravvad'ın⁶³⁶ rüyada duyduğu hadis olarak bilinmektedir. Ab-

(Nikâh 52; *Nevevî Şerhi*; 9/198) Ebu Hureyre'den rivayet ettiği; Peygamberimiz (s.a.v)'in; "*Ahş-verişte birbirinizi kııştırmayın.*" şeklindeki hadisi buna ihtiyaç bırakmamaktadır. Tena-cüş (Ahş-verişte kııştıрма); Kişinin; satın alma arzusu olduğu halde başkasını hile ile satın almaya zorlama ya da artan fiyatla satıcıya menfaaat sağlama amacıyla eşyanın fiyatını artırması anlamındaki "Naceş" kökünden gelmektedir. Yine bu konuda Tirmizî'nin *Sünen*'inde (Birr 27; *Tuhfe*; 8/123) Hz. Ebubekir Sıddık (r.a)'dan rivayet ettiği Peygamberimiz (s.a.v)'in; "*Mü'mine zarar veren ya da hile yapan mel'undur*", hadisi buna ihtiyaç bırakmamaktadır.

633. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.402; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.179; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.320; Aclunî, *Keşf*; 2/304; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.281

634. Şehavî, *el-Makasidü'l-Hasene*; s.402

635. bkz. Hatib Bağdadî *İktizau'l-İlmü'l-Amel*; s.112; Şehavî, *Makasid*; s.402; Semhudî, *Gammaz*; s.140; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.179; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.316; Aclunî, *Keşf*; 2/305.

636. Abdülaziz b. Ebî Ravvad el-Mekkî; Hadis rivayetinde bulunmuş, kendisinden hadis rivayet edilmiştir. Hadisini Buharî *el-Edebü'l-Mufred*'de, Ebu Davud, Tirmizî ve İbn Mace *Sünen*'lerinde tahrir etmişlerdir. Hafız İbn Hacer *Tehzibü'r-*

dölaziz b. Ebî Ravvad: Bunu bana Allah Rasûlü (s.a.v) rüyada tavsiye etmişti, demiştir. Bu sözün devamı da vardır.⁶³⁷ Bunu Beyhaki rivayet etmiştir.⁶³⁸

lerinde tahrir etmişlerdir. Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib*'de (6/338-339) onun hakkında şöyle demiştir: "Sâlih ve ibadet ehli biri olup vera' ve salah ve nafile ibadetle tanınmıştı. Talebesi İbnü'l-Mübarek; "Konuşurken gözyaşları yanağının üzerine akıyordu", demiştir. Mekke'de 159 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin."

İslâm âlimleri arasında kabul edilen kesin esaslardan biri; rüya gören kim olursa olsun, Peygamberimiz (s.a.v)'ı rüyada görmek suretiyle herhangi bir şer'i hükmün sabit olmayacağı hususudur. Her hangi bir hadisin rüya yoluyla sabit olamayacağı ise öncelikle kabul edilmiş esaslardan biridir.

637. Müellif Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra*'da şöyle demiştir: "Hadisin sonuna ilâve edilen metin şudur; *"Kim bir ziyade içinde olmazsa o eksiklik içindedir."* Bunu Hatib Bağdâdî *Iktizâu'l-İlmü'l-Amel* adlı eserinde (s.112) senediyle şu şekilde rivayet etmiştir: Bize İbn Rızk Muhammed b. Ahmed haber verdi. Dedi ki; Bize Osman b. Ahmed haber verdi. Dedi ki; Bize Muhammed b. Ahmed b. Bera anlattı. Dedi ki; Bize Davud b. Ruşeyd anlattı. Dedi ki; Bize Vehd b. Salih bir adamdan şunu nakletti; İlz. Peygamber (s.a.v)'i rüyada gördüm. Bana dedi ki, *"İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır. Bugünü dününden daha kötü olan kimse, lânetlenmiştir. Nefsindeki eksikliği bilmeyen kimse, giderek daha da noksan olacaktır. Giderek daha noksan olan kimse için ölüm daha hayırlıdır."*

638. Müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabında; "Bunu Beyhaki rivayet etmiştir" denilmiştir. Şehavî, İbnü'd-Devba' ve Aclûnî gibi meşhur uydurma hadisler konusunda eser yazarlar arasında bu hadisi nakledip de bu haberi ve rüyayı zikrettikleri halde Beyhaki'yi zikreden birini görmedim. Korkarım ki ya burada tahrif yapılmıştır, ya da henüz ulaşamadığım bir düşüklük vardır. Doğrusunu bilen Allah'dır.

Şehavî *el-Makasidü'l-Hasene*'de (s.402) bu başlık altında şöyle demiştir: "İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır. Bugünü dününden daha kötü olan kimse, lânetlenmiştir. Nefsindeki eksikliği bilmeyen kimse, giderek daha da noksan olacaktır. Giderek daha noksan olan kimse için ölüm daha hayırlıdır, Cennete ölem duyan hayırlara koşar. Cehennem'den korkan nefsi arzular

(Ebu Gudde diyor ki: Bu hadisi Deylemî, merfû hadis olarak rivayet etmiştir. Deylemî'nin senedi zayıftır. Deylemî'nin bu rivayeti, müellifin; Bu söz, sadece Abdülaziz b. Ebî Ravvad'ın rüyada duyduğu hadis olarak bilinmektedir, ifadesini geçersiz kılmaktadır.)⁶³⁹

۳۱۲- حدیث: مَنْ اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ حَلَالًا، أَعْطَاهُ

اللَّهُ تَعَالَى مِئَةَ قَصْرِ مِنْ دُرَّةٍ بَيْضَاءَ، وَكَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ قَطْرَةٍ ثَوَابَ أَلْفِ شَهِيدٍ.

312. HADİS: "Cünüplükten helâl yolla yıkanan kimseye, Allah Teâlâ ona beyaz inciden yüz köşk verir. Allah ona dökülen her damla suya karşılık bin şehid sevabı verir."⁶⁴⁰ Batıldır, bunu Dinar uydurmuştur.⁶⁴¹

dan uzak kalır. Ölümü gözetleyen kimseye dünya lezzetleri basit gelir. Dünya sevgisinden uzak duran kimseye musibetler basit gelir" Bu hadisi Deylemî, Muhammed b. Süka kanalıyla Haris (bin Abdillâh el-Hemedânî el-A'zer) den; o da Hz. Ali'den bu lafızla merfû olarak rivayet etmiştir. Deylemî'nin senedi zayıftır."

Deylemî'nin bu rivayeti, müellifin; Bu söz, sadece Abdülaziz b. Ebî Ravvad'ın rüyada duyduğu hadis olarak bilinmektedir, ifadesini geçersiz kılmaktadır. Doğrusunu bilen Allah'dır. (Doğrusuyla hadis uydurma değil, zayıftır. Çev)

639. Bu bilgi notu, önceki dipnotun sonunda yer almaktadır. Önemine binaen ve dikkat çekme amacıyla bu notun kitabın metni içinde parantez arasında yer almasını uygun gördüm. (Çev.)

640. bkz. Zehebî *Mizan*; 2/30; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.317; Ac-luni, *Keşf*; 2/300.

641. Dinar Ebu Mıkyes el-Habeşi; Zehebî *Mizanü'l-İtidal* de (2/30) biyografisini vermiş ve onun hakkında; "Bu, yalancılıkla suçlanan değersiz biridir. 240 h. yılında Enes b. Mâlik'den çirkin bir rivayet nakletmiştir", demiştir. Zehebî, daha sonra onun belâhî hadislerinden bir kısmını zikretmiştir. Bu uydurma hadisler arasında yukarıda geçen hadis de benzer lafızla yer al-

۳۱۳- حدیث: مَنْ اكْتَحَلَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ بِالْإِثْمِ، لَمْ تَزَمْدْ عَلَيْهِ أَبَدًا.

313. HADİS: "Muharrem ayının onuncu (Âşûra) günü İsmid⁶⁴² ile kirpiklerine sürme çeken kimse, asla göz ağrısı⁶⁴³ çekmez."⁶⁴⁴ Uydurmadır. Bunu Hz. Hüseyin (r.a)'in katilleri uydurmuştur.

۳۱۴- حدیث: مَنْ انْتَهَرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ، مَلَأَ اللَّهُ قَلْبَهُ أَمْنًا وَإِيمَانًا.

314. HADİS: "Allah, bid'atçıyı azarlayan kimsenin kalbini güven ve imanla doldurur."⁶⁴⁵ Uydurmadır.

۳۱۵- حدیث: مَنْ أَحَبَّ كَرِيمَتِي، فَلَا يَكْتُبَنَّ بَعْدَ الْعَصْرِ.

315. HADİS: "İki değerli âzâsını (yani gözlerini) seven kimse, ikindiden sonra yazı yazmasın."⁶⁴⁶ Bunun aslı yoktur.

maktadır.

642. İsmid; Bir sürme çeşididir.

643. Bir lafızda; (aynâhu/iki gözü) denilmiştir.

644. bkz. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*; 2/203; Zeylai, *Nasbûr-Raye*; 2/455; Şehavî, *Makasid*; s.403; Semhudi, *Ganımaz*; s.123; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.180; Münavî, *Feyzu'l-Kadir*; 6/82; İbn Arrak, *Tenzih*; 2/157; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.320; Aclunî, *Keşf*; 2/306; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.283.

645. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.321; Aclunî, *Keşf*; 2/308.

646. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.313; Aclunî, *Keşf*; 2/290.

۳۱۶- حدیث: مَنْ أَحَبَّكَ لِشَيْءٍ، مَلَكَ عِنْدَ انْقِصَائِهِ.

316. HADİS: "Seni bir şey karşılığında seven kimse, bu (menfaat) sona erince seni usandırır."⁶⁴⁷ Hadis değildir.

۳۱۷- حدیث: مَنْ أَذَلَّ عَالِمًا بِغَيْرِ حَقٍّ، أَذَلَّهُ اللَّهُ يَوْمَ

الْقِيَامَةِ عَلَى رُؤُوسِ الْخَلَائِقِ.

317. HADİS: "Haksız yere bir âlimi zillete düşüren kimseyi, Allah kıyamet günü bütün yaratılmışların huzurunda zelil kılar."⁶⁴⁸ Sem'an b. Mehdi'nin uydurma nüshasındandır. *Zeyl*'de böyledir.⁶⁴⁹

۳۱۸- حدیث: مَنْ أَرَادَ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ عِلْمًا بِغَيْرِ تَعَلُّمٍ،

وَهَدَىٰ بِغَيْرِ هِدَايَةٍ؛ فَلْيَرْهَدْ فِي الدُّنْيَا.

318. HADİS: "Allah'ın kendisine herhangi bir tahsil görmenden ilim vermesini, herhangi bir önder olmaksız-

647. bkz. Sehavî, *Makasid*, s.395; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*, s.176; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*, s.314; Aclunî, *Keşf*, 2/292; Hut, *Esne'l-Metalib*, s.280.

648. bkz. Süyûtî, *Zeylû'l-Mevzuât*, s.41; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*, s.314; Aclunî, *Keşf*, 2/287.

649. Süyûtî, *Zeylû'l-Mevzuât*, s.41 Süyûtî burada şöyle diyor; "Zehebi, *Mizan*'da (2/234): "Enes'den rivayet eden Sem'an b. Mehdi; Neredeyse hiç tanınmamaktadır. Ona -uydurma- bir nüsha yamanmıştır. Bu nüshayı gördüm. Allah onu uyduram rezil eylesin", demiştir. İbn Hacer ise *Lisan*'da (3/114); "Bu nüshayı Muhammed b. Mukatil er-Razî, Caler b. Harun el-Vasitî'den, o da Sem'an'dan rivayet etmektedir, bu nüshadaki hadisleri zikretmiş ve bu nüshada üçrüzden fazla hadis yer almaktadır. Bu hadislerin metinlerinin çoğu uydurmadır", demiştir. İbn Hacer ve Süyûtî, bu hadislerden bir kısmını zikretmişlerdir.

zın hidayet vermesini isteyen kimse; dünya sevgisinden uzaklaşsın.”⁶⁵⁰ *Muhtasar*’da belirtildiği gibi; Bunun aslı bulunamamıştır.

۳۱۹- حدیث: مَنْ أَسْلَمَ عَلَى يَدَيْهِ رَجُلٌ، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

319. HADİS: “Birinin İslâm’a girmesine vesile olan kimseye Cennet vâcip olur.”⁶⁵¹ Saganî: Uydurmadır, demiştir.

۳۲۰- حدیث: مَنْ أَسْمَكَ فَلْيُتِمِرْ.

320. HADİS: “Balık yiyen kimse,⁶⁵² ardından hurma yesin.”⁶⁵³ Askalânî: Bu batıldır, demiştir.⁶⁵⁴

۳۲۱- حدیث: مَنْ أَعَانَ تَارِكَ الصَّلَاةِ بِلُقْمَةٍ، فَكَأَنَّمَا

قَتَلَ الْأَنْبِيَاءَ كُلَّهُمْ.

650. bkz. Aliyyü'l-Kari, *Kübra*, s.313; Aclunî, *Keşf*, 2/287.

651. bkz. Aliyyü'l-Kari, *Kübra*, s.315; Aclunî, *Keşf*, 2/295.

652. Bir rivayette; (Men esmeke fel-yentahl) denilmiştir. Bu sözü Ebu'l-Mehasin el-Kavukçi “*el-Lü'lü'l-Marsû fi-mâ lâ asle lehu ev bi-aslihi mevzû*” (s.75) kitabında zikretmiştir. Bu sözün manası şudur; Kim balık yerse ardından hurma yiyerek onunla ağzını tatlandırırsın, demektir. (Esmeke) fiili lügat kitaplarında yer almamaktadır. Hatta (S-M-K) maddesinden “balık yedi” anlamında bir fiil de bulunmamaktadır. Bu hadisi uyduran sadece hadis uydurmakla kalmamış, bir de yeni bir kelime uydurmuştur. Hadis, İbnü'd-Deyba'nın “*Temyizü't-Tayyib mine'l-Habîs*” kitabında (Men emseke fel-yütnir) lafızıyla yer almaktadır ki, bu bir tahriftir.

653. bkz. Şehavî, *Makasid*, s.397; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*, s.177; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*, s.315; Aclunî, *Keşf*, 2/295; Hut, *Esne'l-Metahb*, s.281.

654. Şehavî, *el-Makasidü'l-Haşene*, s.397

321. HADİS. "Namazı terk eden kişiye bir lokma ile yardımcı olan kimse, sanki bütün Peygamberleri öldürmüş gibi olur."⁶⁵⁵ Raten'in uydurmasıdır.⁶⁵⁶ *Zeyl'* de böyledir.⁶⁵⁷

655. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.317.

656. Burada (Raten) "Te" harfiyledir. Bir rivayette "Ta" ile (Ratan) denilmiştir. İsmi; Raten b. Sâhuk b. Cekenderik ya da Raten b. Kırbal el-Hindî el-Bitrendî'dir. İslâm Tarihçisi Hafız Şemseddin Zehebî (rh.a) *Mizanü'l-İtidal* kitabında (2/45) şöyle demektedir: "Raten el-Hindî; Raten kimdir bilir misiniz? Hierî 600 yılından sonra ortaya çıkan, sahâbî olduğunu iddia eden hiç şüphesiz yalancı deccal bir şeyhtir. Sahabe yalan söylemez. Bu adam Allah ve Rasûlüne karşı cür'ette bulunmuştur. Ben bunun durumu hakkında bir hadis cüz'ü yazdım. Bir rivayete göre 632 yılında, bir rivayette ise daha sonra vefat etti. denilmiştir. Kendisi yalancı olmakla beraber ayrıca onun adına yalan ve imkânsız haberlerin en çirkinlerinden hadisler uydurulmuştur."

(Ebu Gudde) diyor ki: Zehebî bu hadis cüz'üne "*Kesru Veseni Raten*" (Raten Putunun Yıkılması) adını vermiştir. Hafız İbn Hacer *İsabe* kitabında (Râ) harfinde kitaplarda hata ve yanlış eseri sahâbî olarak zikredilen kimselere tahsis ettiği dördüncü kısımda Raten'den uzun nakillerde bulunmuştur. Burada Raten'in durumu hakkında geniş açıklamalarda bulunmuş, *Lisanü'l-Mizan'da* (2/450,452) da Raten'in biyografisinde Raten'den nakiller yapmıştır.

Zehebî onun hakkında şöyle diyor; "Raten'in Peygamberimiz (s.a.v)'den rivayet ettiği bir hadis nüshasına vâkıf oldum. İçerisinde yaklaşık uç yüzden fazla hadis vardı. İbn Hacer diyor ki; Zehebî'nin işaret ettiği hadis cüz'üne ben de vâkıf oldum. İçinde onun dediği gibi üçyüzden fazla hadis vardı. Murtaza ez-Zebîdî *Tacü'l-Arûs'da* Raten hakkında şöyle diyor; Raten'in rivayet ettiği hadisler *Ratenîyyât* adı verilen bir defterde toplanmıştır. Ben buna vâkıf oldum."

Zehebî'nin *Hadis Cüz'ünde* zikrettiği Raten'in hadislerinden biri; "Hendek kazarken Allah Rasûlü ile birlikte bulunduğunu anlattığı hadistir." Bir diğeri şudur; "Hz. Alî'nin Fatıma ile zıfafa girdiği o gece ben bir grup sahabe ile beraberdim. Şarkı söyleyenler vardı. Kalpleriniz âdeta uçuyordu. Ertesi gün Al-

lah Rasûlü bize geceyi nasıl geçirdiğimizi sordu. Biz de anlattık. Bunu yadırgamadı, bize dua etti ve şöyle buyurdu, "Sert hayata alışın. Yaya yürüyün. Allah'ı açıktan göresmiz." Raten'in hadis diye naklettiği bir diğer sözü; "Batını amellerden bir zerre, büyük dağlar gibi zahiri amellerden daha hayırlıdır", sözüdür.

Hafız Zehebî bu ve benzeri bätül haberleri naklettikten sonra şöyle demiştir; "Zannediyorum ki bu hurafeler câhil Musa b. Mücellî'nin uydurmasıdır. Ya da bunları Raten'i icad eden kişi uydurmuş olabilir. Belki de Raten, hiç dünyaya gelmemiş bir kişidir. Onun gerçekten var olduğunu ve altı yüz yıldan sonra ortaya çıktığını doğruladığımız takdirde; bu kişi ya çok uzun bir ömür yaşadığını ve sahâbî olduğunu iddia eden, bu belâh uydurma hadisleri uyduran ve insan şeklinde görünen bir şeytandır. Ya da Hz. Peygamber (s.a.v)'e yalan isnad ederek kendisine Cehennem'de bir ev kuran sapık bir şeyhtir."

Hafız İbn Hacer *İsabe*'de Raten'in biyografisinin sonunda diyor ki: "Arap dili üstadı üstadımız Mecdüddin eş-Şirazi –yani *Kamus* sahibi Firûzâbâdî– Yemen diyarında Baş Kadı iken Yemen'in Zebîd şehrinde görüştüğümüzde onun Zehebî'nin Raten'in varlığını yadırgamasını yadırgadığını gördüm. Bana Hurdistan diyarına gittiğinde Raten'in kasabasına gittiğini, orada babalarından ve dedelerinden Raten kıssasını anlatan ve onun varlığını kabul eden sayılamayacak kadar pek çok insanla karışlaştığını anlattı. Ben de; Zehebî onun var olmadığı konusunda kesin bir ifade kullanmamış, sadece tereddüt etmiştir. Zehebî, bu konuda mazur görülmehtir", dedim.

(Ebu Gudde) diyor ki: Ben de derim ki; Firûzâbâdî *Kamus* kitabında buna işaret etmekte ve şöyle demektedir; "Raten b. Kirbal el-Bitrendî; Sahâbî değildir. O Hindistan'da altı yüz yıldan sonra ortaya çıkıp sahâbî olduğunu iddia eden ve bu iddiası –pek çok kimse tarafından– doğrulanan bir yalancıdır. Bazı –uydurma– hadisler rivayet etmiş olup biz bunları onun talebelerinin talebelerinden işittik."

Hafız İbn Hacer daha sonra şöyle demiştir; Raten uzun bir hayat yaşamış olup birtakım iddialarda bulunmuştur. Bu iddialarını sürdürmüş, nihayet meşhur olmuştur. Eğer doğru sözlü olsaydı; ikinci, üçüncü, dördüncü veya beşinci asırda tanınırdı. Fakat ondan altıncı asrın sonlarında ve yedinci asrın başlarında vefatına yakın bazı rivayetler nakledilmiştir. En doğrusunu bilen Allah'dır."

۳۲۲- حدیث: مَنْ أَفْرَدَ الْإِقَامَةَ، فَلَيْسَ مِنَّا.

322. HADİS: "Kameti tek tek okuyan kimse bizden değildir."⁶⁵⁸ Uydurmadır. *Leâli'* de böyledir.⁶⁵⁹ Muezzin'in sevabı hakkındaki uzunca Cabir hadisi de böyledir. Uydurmadır.⁶⁶⁰

۳۲۳- حدیث: مَنْ أَكَلَ طَعَامَ أَخِيهِ لَيْسَ لَهُ، لَمْ يَضُرَّهُ.

323. HADİS: "Din kardeşini memnun etmek için onun yemeğini yiyen kimseye, bu yemek zarar vermez."⁶⁶¹ Ebu

Raten'in hadislerinden seçmeler; *"el-Erbaûn el-Müntehbat min Müntehebâtı'r-Rateniyyat"* ismiyle, *el-Evâilü's-Sünbüliyye ve Bugyetu Ehli'l-Eser fimenittüfika lehu ve li-ehihi Suhbetu Ehli'l-Beşer* kitabıyla birlikte Mısır'da Muhammed Ali Subayh Matbaasında 1326 ve 1347 yılında iki defa basılmıştır. Bu kitapta belâlı rivayetler ve büyük ayıplar bulunmaktadır. Yardım istenilecek olan sadece Allah'dır!

657. Süyûti, *Zeylû'l-Mevzûât*; s.81. Zehebî, bu rivayeti *"Kesru Veseni Raten"* (Raten Putunu Kırma) isimli hadis cüz'ünde nakletmiş, Süyûti de *Zeyl'* de (s.81-85) Hafız İbn Hacer'in *el-İsabe* ve *Lisanü'l-Mizan* kitaplarında konuyla ilgili olarak Zehebî'den ve başkalarından naklettiği hususları özetlemiştir.

658. bkz. Süyûti, *Leâli'*; 2/14; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.317.

659. Süyûti, *el-Leâli'l-Masnûa*; 2/14

660. Süyûti *Leâli'* de (2/12-13) bu şekilde hükmetmiştir. Burada hakkında hüküm verilen hadisin iyi bilinmesi için hadisin başından birkaç cümle nakledelim; "Müezzînler ve ihramlılar kâbirlerinden çıkarken müezzîn ezan okuyarak, ihramlı da telbiye getirerek çıkarlar. Müezzîn, sesinin vardığı yere kadar affolunur. Onun sesini duyan taş, ağaç, toprak, kuru-yaş her şey ona şahid olur. Onunla beraber o mescidde namaz kılan insan sayısınca onların hasenelerinin bir mishyle hasene yazılır..." Bu gibi batıl ifadeler bir sayfaya yakın devam etmektedir.

661. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.399; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.178; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.318; Aclunî, *Keşf*; 2/300; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.284

Süleyman ed-Dârânî'nin sözlerindendir.⁶⁶²

۳۲۴- حدیث: مَنْ أَكَلَ مَعَ مَغْفُورٍ لَهُ، غُفِرَ لَهُ.

324. HADİS: "Günahları affedilmiş biriyle beraber yemek yiyen kimsenin günahları affolunur."⁶⁶³ Yalandır, uydurmadır, aslı yoktur.

۳۲۵- حدیث: مَنْ بَانَ عُذْرُهُ، وَجَبَتْ الصَّدَقَةُ عَلَيْهِ.

325. HADİS: "Kimin mazereti ortaya çıkarsa, ona sadaka vermesi vacip olur."⁶⁶⁴ Sehavi: Bunun aslı yoktur, demiştir.⁶⁶⁵

۳۲۶- حدیث: مَنْ تَزَوَّجَ امْرَأَةً لِمَالِهَا، حَرَمَهُ اللَّهُ

مَالَهَا وَجَمَالَهَا.

326. HADİS: "Bir kadınla malı için evlenen kimseye, Allah o kadının malını ve güzelliğini haram kılar."⁶⁶⁶ Zerkeşi: (Hadis olarak) bilinmemektedir, demiştir.

662. Bu zat örnek şahsiyetlerden zahid Ebu Süleyman Abdurrahman b. Ahmed b. Atıyye ed-Dârânî'dir. Şam'ın çevre kaskalarından Dârayya'lıdır. Irak ehlinden Rabi' b. Sabih'den ve başkalarından hadis rivayetinde bulundu. Kendisinden Ahmed ibnül-Havâri, Kasım el-Cûi ve başkaları hadis rivayet etti. Zühd ve salâh konusunda eşsiz biriydi. Darânî'nin tasavvuf ve vaaz konularında değerli ifadeleri bulunmaktadır. 205 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

663. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.401; Semhudi, *Gammaz*; s.139; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.178; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.319; Aclunî, *Keşf*; 2/301; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.284.

664. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.404; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.180; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.322; Aclunî, *Keşf*; 2/309; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.286.

665. Sehavi, *el-Makasidü'l-Hasene*; s.404

۳۲۷- حدیث: مَنْ تَرَىٰ بِغَيْرِ زِيَةٍ فَقَتِلْ، فَدَمُهُ هَذَرٌ.

327. HADİS: "Normal kıyafetinden başka bir kıyafette hürünen kimsenin kanını dökmek hederdir (cezayı gerektirmez).⁶⁶⁷ "Bunun güvenilecek aslı yoktur." Bu konuda⁶⁶⁸ Peygamberimiz (s.a.v)'den rivayet edilen Cin hikâyelerinden hiçbir şey sabit olmamıştır.

۳۲۸- حدیث: مَنْ تَكَلَّمَ بِكَلَامِ الدُّنْيَا فِي الْمَسْجِدِ أَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُ أَرْبَعِينَ سَنَةً.

328. HADİS: "Mescidde dünya kelâmı konuşan kimsenin, Allah kırk yıl amellerini boşa çıkarır."⁶⁶⁹ Saganî: Uydurmadır, demıştır.⁶⁷⁰

۳۲۹- حدیث: مَنْ جَالَسَ عَالِمًا، فَكَأَنَّمَا جَالَسَ نَبِيًّا.

329. HADİS: "Bir âlimle oturan kimse, sanki bir Pey-

666. bkz. Schavî, *Makasid*; s.406; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.181; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.325; Aclunî, *Keşf*, 2/312; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.288.

667. bkz. Schavî, *Makasid*; s.407; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.181; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.325; Aclunî, *Keşf*, 2/313; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.288.

668. Yani kendi kıyafetinden başka bir kıyafete hürünen kimsenin kanının heder sayılması hakkında hiçbir hadis sâbit değildir.

669. bkz. Saganî, *Mevzûât*, s.5; Semhudi, *Gammaz*, s.129; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.325; Aclunî, *Keşf*, 2/310; Şevkânî, *Fevaid*; s.24.

670. Bu hüküm doğrudur. 109 no.lu "Mescidde konuşma, hayvanın otu yediği gibi, haseneleri yiyip bitirir", hadisinin (263 nolu) dipnotuna bakınız.

gamberle oturmuş gibi olur.”⁶⁷¹ Sehavî: Bunu merfû olarak bilmiyorum, demiştir.⁶⁷²

۳۳۰- حَدِيث: مَنْ جَهِلَ شَيْئًا عَادَاهُ.

330. HADİS: “Bir şey hakkında bilgisi olmayan, ona düşman olur.”⁶⁷³ Hadis değildir. Şair diyor ki: “Kişi düşmanındır bilmediğinin.”⁶⁷⁴

۳۳۱- حَدِيث: مَنْ حَفَرَ لِأَخِيهِ قَلْبًا، أَوْقَعَهُ اللَّهُ فِيهِ

قَرِيبًا.

331. HADİS: “Allah, kardeşine kuyu kazan kimseyi yakında o kuyu içine düşürür.”⁶⁷⁵ Askalânî: Bunun aslını bulamadım, demiştir.⁶⁷⁶

671. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.308; İbnü'd-Deyba', *Temviz*; s.182; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*; s.326; Aclunî, *Keşf*; 2/318; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.289.

672. Hatib Bağdadî'nin *Şeref Ashab'il-Hadis* kitabındaki (s.46) gayet hoş rivayetlerinden biri şudur; Fıkıh âlimi Ahmed b. Muhammed b. Galib kıraat yoluyla İbrahim b. Muhammed b. Yahya el-Müzekkî'nin şu sözünü naklediyor: Muhammed b. İshak b. Huzeyme'nin şöyle söylediğini işittim; Yunus b. Abdü'l-Alâ anlatıyor; İmam Şafî şöyle diyordu; “Hadis ashabından birini gördüğümde, sanki Hz. Peygamber (s.av.)'i hayatta görür gibi oluyorum.”

Sehl b. Abdillab et-Tüsterî diyor ki; “Peygamberlerin meclislerine bakmak isteyen, alimlerin meclislerine baksın.” (İbnü'l-Kayyim, *Miftah Dâri's-Saadeh*; s.129,181)

673. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.409; İbnü'd-Deyba', *Temviz*; s.183; Aliyyü'l-Karî, *Kubra*; s.328; Aclunî, *Keşf*; 2/320; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.290

674. Kitabın asıl nüshasında ve müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Merzû'âtü'l-Kubrâ* kitabında şûr bu şekildedir. Ancak bu mısraın vezni bozuktur. Aclunî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabında (2/244) şöyle denilmiştir: “Âlimlerden birinin şöyle bir sözü vardır: Kişi bilmediğinin düşmanıdır.”

۳۳۲- حدیث: مَنْ حَلَفَ بِاللَّهِ صَادِقًا، كَانَ كَمَنْ

سَبَّحَ اللَّهَ وَقَدَّسَهُ.

332. HADİS: "Allah'a sâdik olarak yemin eden kimse, sanki Allah'ı tesbih ve takdis etmiş gibi olur."⁶⁷⁷ Bunun aslı bilinmemektedir.

۳۳۳- حدیث: مَنْ دَعَا لِظَالِمٍ بِطُولِ الْبَقَاءِ، فَقَدْ

أَحَبَّ أَنْ يُعْصَى اللَّهُ.

333. HADİS: "Bir zâlîme uzun ömürlü olması için dua eden kimse, Allah'a isyan edilmesini sevmiş olur."⁶⁷⁸ Selef âlimlerinden birinin sözüdür.⁶⁷⁹

675. Bunun manası; Allah, kardeşine tuzak kuran ya da planlayan kişiyi, o tuzaga düşürür, demektir.

676. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.410; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.183; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.328; Aclunî, *Keşf*; 2/321; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.290.

677. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.411; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.183; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.329; Aclunî, *Keşf*; 2/323; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.291.

678. bkz. Gazzalî, *İhya*; 2/87,144; 3/160; Şehavî, *Makasid*; s.412; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.184; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.330; Aclunî, *Keşf*; 2/325; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.292.

679. Bu söz, Hasan el-Basrî'nin sözüdür. Nitekim Gazzalî *İhya'da* (3/160) Dilin Âfetleri bölümünde On sekizinci âfet olan Aşırı Övgü bahında bu sözü Hasan el-Basrî'ye nishet etmiş, Hafız Irakî de bunu tasvib etmiştir. Gazzalî, bu hadisi *İhya'*ın iki ayrı yerinde (2/87) Kazanç ve Geçim Edehleri Kitabı ile (2/144) Helâl ve Haram Kitabının Sultanlarla beraber olmada helâl olan hususlar başlıklı altıncı babın başlarında Peygamberimiz (s.a.v)'den merfû olarak zikretmiştir. Gazzalî'nin hadisi merfû olarak zikrettiği ilk yerde (2/87 Dipnot 1) Hafız Irakî: "Bu hadisi İbn Ebi'd-Dünya *Kitabü's-Samâ't* ta Hasen (el-Bas-

۳۳۴- حدیث: مَنْ رَفَعَ يَدَيْهِ، فَلَا صَلَاةَ لَهُ.

334. HADİS: "Namaz içinde (tekbirlerde) ellerini kaldıran⁶⁸⁰ kimsenin namazı olmaz."⁶⁸¹ Uydurmadır.

۳۳۵- حدیث: مَنْ زَارَ الْعُلَمَاءَ فَكَأَنَّمَا زَارَنِي، وَمَنْ

صَافَحَ الْعُلَمَاءَ فَكَأَنَّمَا صَافَحَنِي، وَمَنْ جَالَسَ الْعُلَمَاءَ فَكَأَنَّمَا جَالَسَنِي، وَمَنْ جَالَسَنِي فِي الدُّنْيَا أُجِلِسَ إِلَيَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

335. HADİS: "Âlimleri ziyaret eden kimse, sanki beni ziyaret etmiş gibi olur. Âlimlerle musafaha eden kimse sanki benimle musafaha etmiş gibi olur. Âlimlerle oturan kimse sanki benimle oturmuş gibi olur. Dünyada benimle beraber oturan kimse, Kıyamet gününde benim yanıma oturtulur."⁶⁸² Senedinde yalancı Hafs⁶⁸³ bulunmaktadır. *Zeyl*'de böyledir.⁶⁸⁴

---

ri)'nin sözü olarak rivayet etmiştir; Musannif (Gazzali) Dilin Âfetleri bölümünde aynı şekilde doğru haliyle -yani Hasan el-Basri'den- rivayet etmektedir", demiştir. Hadis, *İhya*'da zikredildiği üç yerde de (fî ardihî) ilâvesiyle nakledilmektedir.

680. Yani namazda intikal tekbirlerini alırken, yani rükûa giderken ve rükûdan kalkarken ellerini kaldıran kimsenin namazı olmaz, demektir.

681. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.331; Aclunî, *Keşf*; 2/328.

682. bkz. Süyûtî, *Zeylû'l-Mevzûât*; s.35; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.331; Aclunî, *Keşf*; 2/330

683. Hafs, Süyûtî'nin *Zeylû'l-Mevzûât*'da (s.35) belirttiği gibi; Hafs b. Ömer el-Adenî'dir. Süyûtî onun hakkında şöyle demektedir, "Hafız Yahya b. Yahya en-Neysabûri Hafs'ı yalancı kabul etmiş, Buharî ise onun hakkında (Münkeru'l-Hadis) demiştir." İmam Leknevi'nin *er-Rafu ve't-Tekmil fî'l-Cerh ve't-Ta'dil* kitabındaki açıklamada ve benim o kitaba yazdığım dipnotlarda (II. Bsk s.129, s.149-150) gördüğünüz gibi; Buharî bir ravı hak-

۳۳۶- حدیث: مَنْ زَارَنِي وَزَارَ أَبِي إِبْرَاهِيمَ فِي عَامٍ

وَاحِدٍ، دَخَلَ الْجَنَّةَ.

336. HADİS: "Aynı yıl içerisinde hem benî hem de babam Hz. İbrahim'i ziyaret eden kimse, Cennet'e girer."⁶⁸⁵ İbn Teymiyye: "Bu uydurmadır", demiştir. Nevvî de; "Bâtıldır, aslı yoktur"; demiştir.⁶⁸⁶

۳۳۷- حدیث: مَنْ زَرَعَ حَصَدَ.

337. HADİS: "Eken kimse (ektiğini) biçer."⁶⁸⁷ Hadis değildir.

۳۳۸- حدیث: مَنْ سَرَّ فَلْيُولِمَ.

338. HADİS: "Bir şeye sevinen kimse; yemek ziyafeti versin."⁶⁸⁸ Hadis değildir.⁶⁸⁹

kında "Münkeru'l-Hadis" derse; bu ifadesiyle o kimseden hadis rivayeti helâl değildir, manasını kastetmektedir.

684. Süyûtî, *Zeylül-Mevzuât*; s. 35 hadisın bir kısmı az önce (329 no. ile) geçmiştir.

685. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.413; Semhudi, *Gammaz*; s.117, 130; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.185; Aliyyü'l-Karî, *Kühra*; s.331; Aclunî, *Keşf*; 2/329; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.293.

686. Sehavî, *el-Makasidü'l-Hasene*; s.413

687. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.413; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.185; Aliyyü'l-Karî, *Kühra*; s.332; Aclunî, *Keşf*; 2/329; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.293.

688. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.414; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.185; Aclunî, *Keşf*; 2/333; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.294.

689. Hadisdeki (Men Sürre; Sevinen kimse) kelimesi sürürdan gelmektedir. Sehavî'nin *el-Makasidü'l-Hasene* (s.414) kitabına yazdığı dipnotta bu kelimenin "nikâh" manasındaki (sür) kökünden geldiğini söyleyen ve bunu için "Boşanmış kadınlarda

۳۳۹- حدیث: : مَنْ سَرَّ مُؤْمِنًا، فَإِنَّمَا يَسِرُّ اللَّهَ؛ وَمَنْ عَظَّمَ مُؤْمِنًا، فَإِنَّمَا يُعَظِّمُ اللَّهَ؛ وَمَنْ أَكْرَمَ مُؤْمِنًا، فَإِنَّمَا يُكْرِمُ اللَّهَ.

339. HADİS: "Bir mü'mini sevindiren Allah'ı sevin-dirmiş olur. Bir mü'mine saygı gösteren Allah'a ta'zim etmiş olur. Bir mü'mine ikram eden Allah'a ikram etmiş olur."⁶⁹⁰ Bu apaçık bir yalandır. Zeyl'de böyledir.⁶⁹¹

۳۴۰- حدیث: : مَنْ سَرَّ الْمُؤْمِنَ فَقَدْ سَرَّنِي، مَنْ سَرَّنِي فَقَدْ سَرَّ اللَّهَ.

340. HADİS: "Mü'mini sevindiren beni sevindirmiş olur. Beni sevindiren de Allah'ı sevindirmiş olur."⁶⁹²

İbn Hıbban anlatıyor: (Yalancı râvilerden) Cafer b. Eban'ı işittim. Bu hadisi yazdırıyor, şöyle diyordu: Bi-

---

gizlice vaadleşmeyin" (Bakara; 235) âyetini delil gösteren ve âyette geçen (sirran) kelimesini "gizlice" mânasına değil de, "nikâh" manasına alan Üstadımız Abdullah el-Gumari gibi âlimler hata etmektedirler. Zira araştırmacıların lügat kitapla-rında tahkik edebilecekleri gibi; Arapçada "nikâh" manasındaki (sır) kökünden her hangi bir fiil gelmemiştir.

690. bkz. Zehebi, *Mizan*; 3/476; Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*; s.172; Aliyyül-Karî, *Kübra*; s.332; Aclunî, *Keşf*; 2/331.

691. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*; s.172. Müellif Aliyyül-Karî'nin bu uydurma hadis hakkındaki; (Bu apaçık bir yalandır), ifade-si, Süyûtî'nin işaret ettiği gibi; Zehebi'nin *Mizan*'da (3/476) yalancı ravi (Muhammed b. İshak el-Ukkâşî)'nin biyografisinde bu uydurma hadis hakkında zikrettiği ifadesidir. Muellif, bu-rada bu sözün sahibini belirtmemiştir.

692. bkz. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*; s.172; Aliyyül-Karî, *Kübra*; s.332; Aclunî, *Keşf*; 2/332.

ze Muhammed b. Rımh nakletti, dedi ki: Bize Leys, Nafi'den; Nafi' de İbn Ömer'den şu hadisi rivayet etti: *"Mü'mini sevindiren beni sevindirmiş olur. Beni sevindiren Allah'ı sevindirmiş olur."*

Bunun üzerine ben ona:

–Ey Şeyh!.. Allah'dan kork. Allah Rasûlü (s.a.v)'ne iftira etme, dedim. Bana:

–Sen bana haramsın. Siz, benim hadis isnadında bulunmam sebebiyle beni kışkırtıyorsunuz, dedi. Ben onu sultana şikâyet etmekle korkuttum. Nihayet Mekke'de hadis nakletmeyeceğine dair yemin etti.

٣٤١- حَدِيث: مَنْ سَمِعَ الْمُنَادِيَ بِالصَّلَاةِ فَقَالَ: مَرْحَبًا بِالقَائِلِينَ عَذْلًا، وَمَرْحَبًا بِالصَّلَاةِ أَهْلًا؛ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَلْفِي أَلْفٍ حَسَنَةٍ، وَمَحَا عَنْهُ أَلْفِي أَلْفٍ سَيِّئَةٍ، وَرَفَعَ لَهُ أَلْفِي أَلْفٍ دَرَجَةٍ.

341. HADİS: "Müezzin'in namaza davetini (ezanı) işiten kimse, "Doğruyu söyleyenlere merhaba, Namaza merhaba!.." derse; Allah ona iki milyon hasene yazar, Onun iki milyon günahını siler. Onun iki milyon derecesini yükseltir."⁶⁹³ Bunun aslı yoktur.⁶⁹⁴

٣٤٢- حَدِيث: مَنْ سَمِيَ فِي وُضُوئِهِ لَمْ يَزَلْ مَلَكًا

693. bkz. İbn Hacer, *Lisan*; 6/199-200; Süyûtî, *Zeylû'l-Mevzûât*; s.95; Şehavî, Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.333; Aclunî, *Keşf*; 2/333.

694. Bunu Hafız İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizan*'da (6/199-200) zahidlerden (Hemmam b. Müslim)'in biyografisinde senediyle zikretmiş ve "Bu hadis bâtıldır", demiştir.

يَكْتُبَانِ لَهُ الْحَسَنَاتِ، حَتَّى يُحْدِثَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضُوءِ.

342. HADİS: "Kim abdest alırken besmele çekerse o kimse bu abdestini bozuncaya kadar iki melek⁶⁹⁵ onun hasenelerini yazar."⁶⁹⁶ Bu hadisin isnadında Hadis uydurmakla meşhur olan (İbn Ulvan) bulunmaktadır.⁶⁹⁷

۳۴۳- حَدِيث: مَنْ شَكَأَ ضُرُورَتَهُ، وَجَبَتْ مُسَاعَدَتُهُ.

343. HADİS: "Zarurî ihtiyacından şikâyet eden kimseye yardımcı olmak vacip olur."⁶⁹⁸ Selef âlimlerinden birinin sözüdür.

۳۴۴- حَدِيث: مَنْ صَلَّى خَلْفَ تَقِيٍّ، فَكَأَنَّمَا صَلَّى

خَلْفَ نَبِيٍّ.

344. HADİS: "Takva sahibi birinin arkasında namaz kılan, sanki bir Peygamber arkasında namaz kılan kimse gibidir."⁶⁹⁹ Bunun aslı yoktur.⁷⁰⁰

695. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*, s.95'de hadisteki (Melekân) kelimesi (Melekâhu) şeklinde gelmiştir.

696. bkz. Zehebî, *Mizan*; 1/542; Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*; s.95; Aliyyül-Karî, *Kübra*; s.333; Aclunî, *Keşf*; 2/335.

697. Hafız Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*; s.95'de bu hadisi zikretmiş ve şöyle demiştir, "(Bu hadisin senedindeki râvilerden biri olan Huseyn b. Ulvan (el-Kelbi) hadis uydurmakla meşhur olan kişilerdendir."

698. bkz. Şehavi, *Makasid*; s.419; İbnü'd-Deyha', *Temyiz*; s.186; Aliyyül-Karî, *Kübra*; s.333; Aclunî, *Keşf*; 2/336; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.295.

699. bkz. İbnü'l-Hümmam, *Fethu'l-Kadir*; 1/246; Zeylaî *Nasbu'r-Râye*; 2/26; Şehavi, *Makasid*; s.304; İbnü'd-Deyha', *Temyiz*; s.132,186; Aliyyül-Karî, *Kübra*; s.334; Aclunî, *Keşf*; 2/337.

700. Fakih İmam Mergînanî, Hanefî Mezhebi kitaplarından *Hidaye* kitabında, İmamet babında (Men sallâ halfe âlimin takıyy...) lafzıyla zikrettiği bu hadisi şahid olarak kullanmaktadır. Kemal İbnü'l-Hümmam *Hidaye* başıyesi olan *Fethu'l-Kadir*'de (1/246) bu hadis hakkında; "Bu hadisi en iyi bilen Allah Teâlâ'dır!..", demiş, ondan önce de Hafız Zeylaî *Nasbu'l-Râye*'de (2/26); bu hadis hakkında; "Garibdir", demiştir. Zeylaî'nin bu ifadesi, "aslını bulamadığı hadisler" hakkında kullandığı kendine has bir ıstılahıdır. Hafız Sehavî *el-Makasidü'l-Haşene*'de (s.304) "*Hayırîhalarınızı öne geçirin ki, namazınız lekəsiz bir namaz olsun*", hadisinden sonra Hanefîlerin *Hidaye* kitabından bu hadisi nakletmiş ve "Ben bu hadisi bu lafızla bulamadım", demiştir.

Bütün bu ifadeler, 95,96,109,357 ve 414 no.lu hadislerin dip notlarında ifade ettiğim şu hususu te'yid ve te'kid etmektedir; Her ilimde sözlerinin kabul ve reddedilmesi konusunda itimad edilecek kimseler, o ilmi tahsil etmeyi gece-gündüz asıl dertleri ve asıl işleri olarak gören, o ilmi kendilerine meslek seçen, o ilmin ehli ve erbabıdır.

İlk muhaddisler, hadis tefsili yolunda yamp tutuşmuşlar, nihayet hadis ilminin gerçek sahipleri ve bu ilmin bayraktarları olmuşlardı. Hatta asrında İslâm Dünyasının yegâne hükümdarı olan Abbasi halifesi Ebu Ca'fer el-Mansur hile, bu muhaddis âlimlerin şerefine erebilmek için bu âlimlerden biri olmayı temenni etmiştir. Hafız Sem'anî *Edebü'l-İmlâ ve'l-İstimlâ* kitabında (s 19) ve Hafız Süyûtî *Tarihu'l-Hulefa* kitabında (s.177) Ebu Ca'fer el-Mansur'un biyografisinde şöyle demiştir:

Muhammed b. Selâm el-Cumahî anlatıyor: Halife Mansur'a;

—Dünya lezzetlerinden erişemediğin bir şey kaldı mı? diye soruldu. Mansur;

—Evet bir zevk kaldı; O da etrafımda hadis ehli olduğu halde bir yerde oturup hadis rivayetinde bulunup talebenin bana;

—Hocam, Allah size rahmetiyle muamele eylesin. Kimi zikrettiniz? demesi, Benim de;

—Bize falan kimse nakletti; O dedi ki: Bize falan kimse nakletti; o dedi ki; Bize falan Allah Rasûlü (s.a.v)'nden şunu nakletti, dememdir (Sadece bu zevkı tadamadım), dedi.

Ertesi sabah saraydaki vezirlerin çocukları ve çocuk bakıcıları ellerinde kalem ve defterlerle Halife Mansur'a geldiler. Halife Mansur;

۳۴۵- حدیث: مَنْ طَافَ بِهَذَا النَّيْتِ أُسْبُوعًا،
وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ رَكَعَتَيْنِ، وَشَرِبَ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ،
غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ بِالْغَةِ مَا بَلَغَتْ.

345. HADİS: "Beytullah'ı yedi defa tavaf eden, Makam-ı İbrahim arkasında iki rekat (Tavaf Namazı) kılan ve Zemzem suyundan içen kimsenin günahları, nereye ulaşırsa ulaşsın, affolunur."⁷⁰¹

Sehavî:⁷⁰² "Bu hadis sahih (yani sâbit) değildir. Çoğunlukla halk özellikle Mekke'liler bu hadise çok önem vermişlerdir. Mekke'de Zemzem duvarlarına bu hadis yazılmıştır. Mekke'lıler bunun sabit olduğuna dair rüya ve benzeri birtakım delillere sarılmışlarsa da nebevî hadisler bu gibi delillerle sabit olmamaktadır", demiştir.

۳۴۶- حدیث: مَنْ طَافَ حَوْلَ النَّيْتِ سَبْعًا فِي يَوْمٍ
صَائِفٍ شَدِيدٍ حَرًّا، وَخَسَرَ عَنْ رَأْسِهِ، وَقَارَبَ بَيْنَ

–Siz onlar değilsiniz. (Siz hadis ehli değilsiniz) Onların elbiseleri kirlidir. Ayakları çatlamıştır. Saçları uzundur. Onlar ülkeler arası seyyahırlar. Onlar hadis ravileridirler", dedi.

Dolayısıyla Allah Rasûlü (s.a.v)'nden nakledilmesi sahih olan/sahihi olmayan hadisleri tanıma konusunda, bu hadis ehlinen mütehasşis olanlara başvurulmalıdır Allah bu alimlerini hayırla mükâfatlandırsın. Makamlarını yüceltsin.

701. bkz. Taberânî, *Sagîr*; 2/157; Sehavî, *Makasîd*; s. 417; Semhûdî, *Gammaz*; s.137, İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.186; Ahyûtî'l-Karî, *Kübra*; s.335; Aclunî, *Keşf*; 2/340; Şevkânî, *Fevaid*; s.106; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.298.

702. bkz. Sehavî, *Makasîd*; s. 417.

خَطَاؤه، وَقَلَّ التَّفَاهَةُ، وَغَضَّ بَصَرُهُ، وَقَلَّ كَلَامُهُ إِلَّا بِذِكْرِ
 اللَّهِ تَعَالَى، وَاسْتَلَمَ الْحَجَرَ فِي كُلِّ طَوَافٍ مِنْ غَيْرِ أَنْ
 يُؤْذِيَ أَحَدًا، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ قَدَمٍ يَرْفَعُهَا وَيَضَعُهَا
 سَبْعِينَ أَلْفَ حَسَنَةٍ، وَمَحَا عَنْهُ سَبْعِينَ أَلْفَ سَيِّئَةٍ، وَرَفَعَ
 لَهُ سَبْعِينَ أَلْفَ دَرَجَةٍ، وَيُعْتِقُ اللَّهُ عَنْهُ سَبْعِينَ رَقَبَةً، ثُمَّ
 كُلَّ رَقَبَةٍ عَشْرَةُ أَلْفِ دِرْهَمٍ، وَيُعْطِيهِ اللَّهُ تَعَالَى سَبْعِينَ
 شَفَاعَةً، إِنْ شَاءَ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَإِنْ شَاءَ
 فِي الْعَامَةِ، وَإِنْ شَاءَ عُجِّلَتْ لَهُ فِي الدُّنْيَا، وَإِنْ شَاءَ
 أُخِّرَتْ لَهُ فِي الْآخِرَةِ.

346. HADİS: "Kim, Beytullah etrafında çok sıcak bir yaz gününde başı açık bir şekilde yedi defa tavaf eder, adımlarını yavaş atar, sağa sola fazla bakınmaz, harama bakmaz, Allah Teâlâ'yı zikretme dışında çok konuşmaz, kimseyi rahatsız etmeden her şavtta Haceri Esved'i selâmlarsa; Allah yerden kaldırdığı ve yere koyduğu her adım sebebiyle ona yetmiş bin hasene yazar, yetmiş bin günahını siler, o kimsenin yetmiş bin derecesini yükseltir, Allah onun adına her birinin bedeli on bin dirhem olan yetmiş köle azad eder, Allah ona yetmiş şefaathakı verir. Bu hakkı dilerse müslüman aile halkı

için, dilerse halk için verir. Dilerse bu hakkı dünyada acilen verilir, dilerse ahirete ertelenir.”⁷⁰³

Bunu Cenedî, *Tarihu Mekke*’de İbn Abbas’dan merfû olarak rivayet etmiştir. Ayrıca Hasen el-Basri’ye nisbet edilen *Risale*’de ve İbnü’l-Hacc’ın (İbn Emiri’l-Haccın) *Menasik*’inde buna benzer bir rivayet nakle dirmiştir. Bu, bâtıldır.

“Bu batıldır,” ifadesi, Sehavi’nin ifadesidir. Menûfi de bu görüşe katılmaktadır. Gerçek olan şudur ki; Bu hadiste uydurma alâmetleri gayet açıktır. İyi düşün!

۳۴۷- حَدِيث: مَنْ طَلَبَ السَّلَامَةَ سَلِمَ.

347. HADIS: “Selâmeti isteyen selâmete erer.”⁷⁰⁴ Hadis değildir.

۳۴۸- حَدِيث: مَنْ عَرَفَ رَبَّهُ، كَلَّ لِسَانَهُ.

348. HADIS: “Rabbini bilen kimsenin dili susar.”⁷⁰⁵ Nevevî: Sabit değildir, demiştir.⁷⁰⁶

۳۴۹- حَدِيث: مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ، فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ.

703. bkz. Sehavi, *Makasid*; s. 418; Aliyyü’l-Karî, *Kübra*; s.336; Aclunî, *Keşf*; 2/341.

704. bkz. Sehavi, *Makasid*; s. 418; İbnü’d-Deyba’, *Temyiz*; s.187; Aclunî, *Keşf*; 2/342; Hut, *Esne’l-Metahh*; s.298. Sehavi; Manası doğrudur, demiştir.

705. bkz. Süyûtî, *Zeylû’l-Mevzuât*; s. 203

706. Süyûtî’nin; *Zeylû’l-Mevzuât*; s. 203’deki ifadesi şöyledir; İmam Nevevî’ye; “Nefsini bilen, Rabbini bilir. Rabbini bilen kimsenin dili susar”, hadısı sorulmuş,

–Bu hadis sabit midir? denilmiş; Nevevî;

–Hayır, bu hadis sabit değildir, diye cevap vermiştir. Hadisin, ilk cümlesi, asıl nüshadan düşmüş olabilir.

349. HADİS: "Nefsini bilen, Rabbini bilir."⁷⁰⁷ İbn Tey-miyye: Uydurmadır, demiştir.⁷⁰⁸

۳۵۰- حدیث: مَنْ عَصَى اللَّهَ فِي عُرْيَتِهِ، رَدَّهَ اللَّهُ خَائِبًا.

350. HADİS: "Gurbette Allah'a isyan edeni Allah eli boş döndürür."⁷⁰⁹ Bunun aslı bilinmemektedir.

۳۵۱- حدیث: مَنْ عَلَّمَ أَخَاهُ آيَةَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ، فَقَدْ

مَلَكَ رَقَبَتَهُ.

351. HADİS: "Kardeşine Allah'ın Kitabı'ndan bir âyet öğreten kimse onun efendisi olur."⁷¹⁰ İbn Teymiyye: Uydurmadır, demiştir. *Zeyl*'de ise, Hüküm aynen onun dediği gibidir, denilmiştir.⁷¹¹

707. bkz. Nevevî, *Fetavâ*, s.120; Süyûtî, *Havî*; 2/412; *Dürrer*; No; 393; *Zeylül-Mevzûât*; s. 203; Sehavî, *Makasid*; s.419; Semhûdî, *Gammaz*; s.133; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.187; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.337; Aclunî, *Keşf*; 2/337; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.299; *Tezkiretü'l-Mevzûât*; 16; *el-Fetava'l-Hadisyye*; 211.

708. İmam Ebu Muzaffer es-Sem'ânî, Usul-ü Fıkıh'la ilgili *Kavâri'* kitabında; Bu söz, merfû hadis olarak bilinmemektedir. Sadece Yahya b. Muaz'ın sözü olarak nakledilmektedir, demiştir. Bunu Sehavi de *el-Makasidü'l-Hasene*'de (s.419) zikretmektedir. Not. 706 nolu dipnotta İmam Nevevî'nin de bu hadis hakkında: Bu hadis sabit değildir, dediği nakledilmiştir. Çev)

709. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.421; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.188; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.339; Aclunî, *Keşf*; 2/347; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.300.

710. bkz. Heysemî, *Meema*; 1/128; Sehavi, *Makasid*; s.421; Semhûdî, *Gammaz*; s.138; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.188; İbn Arrak, *Tenzih*; 1/284; Fettenî, *Tezkiretü'l-Mevzûât*; 18; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.339; Aclunî, *Keşf*; 2/347; Şevkânî, *Fevaid*; s.283; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.300.

711. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât*; s. 203 (Sehavi'nin *Makasid*' da; s.421 zikrettiği Taberani'nin Ebu Umame'den merfû olarak

۳۵۲- حدیث: مَنْ قَالَ فِي دِينِنَا بِرَأْيِهِ فَاقْتُلُوهُ.

352. HADİS: "Dinimiz hakkında (Kur'ân ve Sünnete aykırı) kendi (şahsi) görüşünü söyleyen kimseyi öldürün."⁷¹² *Veciz*'de; Bunu İshak el-Malatî uydurdu, denilmiştir.⁷¹³

۳۵۳- حدیث: مَنْ قَدَّمَ لِأَخِيهِ إِبْرِيْقًا يَتَوَضَّأُ بِهِ، فَكَأَنَّمَا قَدَّمَ جَوَادًا.

353. HADİS: "Kardeşine abdest alması için bir ibrik sunan kimse sanki cihad için bir at vermiş gibi olur."⁷¹⁴ İbn Teymiyye: Uydurmadır, demiştir. *Zeyl*'de ise; Hüküm onun dediği gibidir, denilmiştir.

۳۵۴- حدیث: مَنْ قَرَأَ الْبَقْرَةَ وَآلَ عِمْرَانَ وَلَمْ يُدْعَ بِالشَّيْخِ، فَقَدْ ظَلِمَ.

354. HADİS: "Bakara ve Âl-i İmran Sûrelerini okuyan kimse "Şeyh/Üstad" diye çağırılmazsa, o kimseye

rivayet ettiği bu manadaki hadis, bu uydurma hadise ihtiyaç bırakmamaktadır. (Çev.)

712. bkz. Zehabî *Mizan*: 1/200-202; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.340; Aclunî, *Keşf*: 2/354; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.302.

713. İshak b. Necîh el-Malatî, Hadis uydurmaya cür'et eden iftiracılar arasında biridir. Zehabî *Mizan*'da (1/200-202) bunun bir-yografisini vermiş ve onun rivayet ettiği, aralarında bu hadisin de bulunduğu bâtil hadislerinden bir kısmını zikretmiştir.

714. bkz. Süyûtî, *Zerhû'l-Mevziât*; s.203; Şehavî, *Makasid*; s.423; Semhûdî, *Gammaz*; s.133; İbnü'd-Deyba', *Temviz*; s.189; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.340; Aclunî, *Keşf*: 2/354; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.303.

haksızlık yapılmış olur.”⁷¹⁵ Schavî: Bunun aslı yoktur, demiştir.

۳۵۵- حدیث: مَنْ قَرَأَ فِي الْفَجْرِ أَلَمْ نَشْرَحْ، وَأَلَمْ تَرَ كَيْفَ لَمْ يَرْمُذْ.

355. HADİS: “Sabah Namazında “Elem neşrah” ve “Elem tera keyfe” sûrlerini okuyan kimse göz ağrısı çekmez.”⁷¹⁶ Sehavi: Bunun aslı yoktur, demiştir.

۳۵۶- حدیث: مَنْ قَصَّدَنَا، وَجَبَ حَقُّهُ عَلَيْنَا.

356. HADİS: “Ziyaret etme maksadıyla bize gelen kimsenin (misafirlik) hakkı üzerimize vâcib olur.”⁷¹⁷ Sehavi: Bunu hadis olarak bilmiyorum, demiştir.

۳۵۷- حدیث: مَنْ قَصَّ أَظْفَارَهُ مُخَالِفًا، لَمْ يَزْ فِي عَيْنَيْهِ رَمْدًا.

357. HADİS: “Tırnaklarını (sırasıyla değil de) bir parmak atlayarak kesen kimse, gözlerinde ağrı görmez.”⁷¹⁸

715. bkz. Sehavi, *Makasid*; s. s.423; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.340; Aclunî, *Keşf*; 2/354; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.303.

716. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.424; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.189; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.340; Aclunî, *Keşf*; 2/355; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.303.

717. Sehavi, *Makasid*; s.425; Semhudi, *Gammaz*; s.133; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.189; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.341; Aclunî, *Keşf*; 2/356; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.304. Sehavi şunu ilâve etmiştir: “Takat aynı manada “Bir istevici, at üzerinde gelse bile; onun hakkı vardır”; hadisi bulunmaktadır.” (bkz. Ebu Davud; Zekât 33. Senedi “hasen” dir.)

718. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.424; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.189;

Sehavi: Bunu bulamadım, demiştir.⁷¹⁹

٣٥٨- حديث: مَنْ قَضَى صَلَاةً مِنْ الْفَرَائِضِ فِي
آخِرِ جُمُعَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، كَانَ ذَلِكَ جَابِراً لِكُلِّ
صَلَاةٍ فَاتَتْهُ فِي عُمُرِهِ إِلَى سَبْعِينَ سَنَةً.

358. HADİS: "Ramazan ayının son Cuma günü farz namazlardan birini kılan kimseye bu namazı, yetmiş yıla kadar ömründe geçirdiği her namaz için keffaret olur."⁷²⁰ Kesinlikle bâtıldır. Zira bu söz, "ibadetlerden her hangi birinin, yıllarca ihmal edilen bir namaz yerine geçmesi mümkün değildir", şeklindeki icma'a aykırıdır. Ayrıca *Nihayeyi* ve *Hidayeyi* şerh eden diğer alimlerin —hadis— nakline itibar edilemez. Çünkü bunlar muhaddis değildirler. Hadisi, hadisleri senedleriyle tahrir eden imamlardan birine isnad etmiş de değildirler.⁷²¹

Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.341; Aclunî, *Keşf*, 2/356; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.304.

719. Yine Sehavi *el-Makasidü'l-Hasene*'de (s.424) şöyle demiştir; "Bu söz, *Muğni* müellifi İbn Kudame el-Hanbelî ve *Gunye* müellifi Şeyh Abdülkadir el-Geylanî gibi pek çok imamın sözleri arasında yer almaktadır." (Ebu Gude diyor ki:) Bu iki zat İslâmî ilimlerde ve özellikle hanbelî fıkıhında imamdırlar, dağ gibi âlimdirler. Ancak 95,96,109,344 ve 414 nolu hadislerin dipnotlarında ifade ettiğim gibi; hadis sadece hadis ehlinden alınır, fıkıh da sadece fıkıh ehlinden alınır.

720. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.342; Aclunî, *Keşf*, 2/357; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.305.

721. Ne güzel söyledin!. Ne güzel söyledin!. (Ey müellif Aliyyü'l-Karî..) Allah Rasülü (s.a.v)'nın hadisine sahip çıkman dolayıyla Allah seni hayırlı mükâfatlandırsın. Bu konuda Abdülhayy el-Leknevi'nin *el-Ecvibetu'l-Fadile* kitabı (s.30-34)'nda

۳۵۹- حدیث: مَنْ كَتَمَ سِرَّهُ مَلَكَ أَمْرَهُ.

359. HADİS: "Sırrını gizleyen kimse işine sahip olur."⁷²² Sehavî: Merfû hadisler arasında yer almamaktadır, demiştir.

۳۶۰- حدیث: مَنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ فِي اللَّيْلِ، حَسُنَ وَجْهُهُ فِي النَّهَارِ.

360. HADİS: "Geceleyin namazı çok olanın, gündüz yüzü güzel olur."⁷²³ Bunun aslı yoktur. Bu, kasıt olmaksızın uydurulan hadislerden biridir. Bu sözün, hocasının huzuruna giren Sabit'e⁷²⁴ onu takdir için hocası Şerik'in⁷²⁵ söylediği bir söz olduğu hususunda hadis hafızları ittifak etmişlerdir.⁷²⁶

---

yazdığım dipnot ve uzun nakillere bakınız. Orada Allâme Ahıyyü'l-Karî'nin bu sözü te'yid edilmekte ve ilim incilerinden sayılmaktadır.

722. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.425; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.190; Ahıyyü'l-Karî, *Kubra*; s.342; Aclunî, *Keşf*; 2/359; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.305.

723. bkz. İbn Mace, *Sünen*; 1/422 (İkametu's-Salat 174); Sehavî, *Makasid*; s.425; Süyûtî, *Tedribü'r-Ravî*; s.188; Semhüdi, *Gammaz*; s.133; Münavî, *Feyzu'l-Kadir*; 6/213; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.190; İbn Arrak, *Tenzih*; 2/367; Ahıyyü'l-Karî, *Kubra*; s.342; Aclunî, *Keşf*; 2/360, Hut, *Esne'l-Metalib*; s.306.

724. Bu zat, ibadet ehli, âmâ Sabit b. Musa ed-Dabbî el-Kûfî'dir. Hadiste zayıftır. Yalancıdır, diyenler de olmuştur. Hicrî 229 yılında vefat etmiştir.

725. Bu zat, meşhur imamlardan biri olan, doğru sözlü, hadis hafızı, kadî Şerik b. Abdillâh en-Nehaî el-Kûfî'dir. Hicrî 177 yılında vefat etmiştir.

726. Sabit, hocası Şerik'in huzuruna girdiğinde, Şerik talebesi ne şu hadisi yazdırıyordu: Bize A'meş, Ebu Süfyan'dan, o da Cabir'den nakletti; Allah Rasûlü (s.a.v) buyuruyor ki, dedi ve

۳۶۱- حدیث: مَنْ لَانَتْ كَلِمَتُهُ، وَجَبَتْ مَحَبَّتُهُ.

361. HADİS: "Sözü yumuşak olanı sevmek vacip olur."⁷²⁷ Hz. Ali (r.a)'nin sözlerindendir. Bunu Hatib (Bağdadi) ifade etmiştir.

۳۶۲- حدیث: مَنْ لَعِبَ بِالشَّطْرَنْجِ، فَهُوَ مَلْعُونٌ.

362. HADİS: "Satranç oynayan, lânetlenmiştir."⁷²⁸ Nevevî: Sahih değildir, bilâkis bu yalandır, demiştir.⁷²⁹

Şerik burada durdu. Senedini naklettiği hadisin metnini zikretmedi. Senedi bitirip de huzuruna yeni giren Sabit'e bakıp: "*Geceleyin namazı çok olanın, gündüz yüzü güzel olur*", dedi.

Şerik bu ifadesiyle zühd ve takva sahibi Sabit'i kastetmişti. Senedini naklettiği hadisin metnini zikretme yerine Sabit'in gece namazının çokluğu ve gündüz yüzünün güzelliği vasıflarını zikretti. Sabit ise Şerik'in bu sözü bu isnadla merfû olarak rivayet ettiğini zannetti. Sabit, bu olaydan sonra Şerik kanalıyla A'meş'den, o Ebu Süfyan'dan; o da Cabir'den; (asılsız olarak) Allah Rasûlü (s.a.v)'nün; "*Geceleyin namazı çok olanın, gündüz yüzü güzel olur*"; buyurduğuna naklediyordu. Bu hadis, bu yanlış şekliyle İbn Mace'nin *Sünen*'inde (1/422 İkametü's-Salat 174) yer almaktadır.

Halbuki Şerik az önceki senediyle A'meş'in, Ebu Süfyan'dan; onun da Cabir'den Allah Rasûlü (s.a.v)'nün; "*Sizden biriniz yatağa yatıp uyduğunda Şeytan onun kafasına üç düğüm atar...*" hadisini rivayet etmek istemişti. Sabit, Şerik'in taltif sözünü hadisin metnine katmış, sonra da Abdülhamid b. Bahr, Abdullah b. Şubrume ve İshak b. Bişr el-Kâhilî gibi bazı zayıf raviler bu hadisi Sabit'ten almışlar ve onu bu yanlış şekliyle Şerik'den rivayet etmişlerdir. (San'ani, *Tavzihu'l-Eikâr*; 2/88-89; Süyûtî, *Tedribü'r-Ravî*; s.188)

727. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.431; Semhûdî, *Gammar*; s.129; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.194; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.343; Aclunî, *Keşf*; 2/376; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.314.

728. bkz. Doylemî, *Zohru'l-Firdavs*; 4/64; İbn Kayyim, *Menar*; s.134; Semhûdî, *Gammar*; s.141; Sehavî, *Makasid*; s.427; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.191; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.343; Aclunî.

۳۶۳- حدیث: مَنْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ، خَفَ مِنْهُ.

363. HADİS. "Kork, Allah'dan korkmayandan."⁷³⁰ Hadis değildir.

۳۶۴- حدیث: مَنْ لَمْ يَدَاوِمْ عَلَى أَرْبَعِ قَبْلِ الظُّهْرِ،

لَمْ تَنْلُهُ شَفَاعَتِي.

364. HADİS: "Öğle Namazından (farzından) önce dört rekat namaza devam etmeyen kimseye şefaatin erişmez."⁷³¹ Askalânî: Bunun aslı yoktur, demiştir.

Keşf 2/363; Şevkânî, *Fevaid*; s.207 Münavî, *Feyzu'l-Kadir*; 6/5. Münavî diyor ki; Zehebi şöyle demiştir; İmam Ebu Hanıf, İmam Malik ve İmam Ahmed satranç oynamanın haram olduğu kanaatinde idirler. Şafii ise; Mekruhtur, haram değildir. Zira Sahabeden bir gurup, tabiinden ve sonrakilerden sayılamayacak kadar pek çok kimse satranç oynamıştır, demiştir. Hafız Ibn Hacer ise; Satranç oynamanın haram olduğu hakkında sahih, veya hasen bir hadis sabit olmamıştır, demiştir. Aliyyü'l-Karî ise *el-Mevzuât-ül-Kübra'* da şöyle demiştir; "Bu konuda "Satranç oynayan lanetlenmiştir. Satranç oynayan kimseye bakan hınzır eti yemiş gibidir", hadisi nakledilmektedir. Süyûtî bunu *el-Camiu's-Sagîr*' de mürsel olarak rivayet etmektedir. Netice olarak el-Camiu's-Sagîr hadisinin senedi zayıftır. Ancak bu hadis, satranç oynamanın kötülendiği diğer hadislerle güç kazanmaktadır." (Çev.)

729. Satranç ve diğer oyunlarda ve yarışmalarda ana ilke şudur; Bu oyun ve yarışmalar kumara vesile olmamalı, namaz ve diğer kulluk görevlerini engellememeli, zaman israfına sebep olmamalı, dini-dünyevî açıdan kişiye veya topluma zararlı olmamalıdır. (Çev.)

730. bkz. Sehavî, *Makasid*; s.427; Semhudî, *Gamiaz*; s.131; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*, s.191; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.344; Aclunî, *Keşf* 2/363; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.309. (Sehavî diyor ki; "Bu sözün manası doğrudur. Zira Allah'dan korkmamak sahibini her çeşit haram ve mekruha düşürür.")

731. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.344; Aclunî, *Keşf* 2/364; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.309.

۳۶۵- حدیث: مَنْ لَمْ يُضْلِحْهُ الْخَيْرُ، يُضْلِحْهُ الشَّرُّ.

365. HADİS: “İyiliğin düzeltmediği kişiyi kötülük düzeltir.”⁷³² Selef âlimlerinden birinin sözüdür.⁷³³

۳۶۶- حدیث: مَنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ صَدَقَةٌ، فَلْيَلْعَنِ الْيَهُودَ.

366. HADİS: “Verecek sadakası olmayan, yahudilere lânet etsin.”⁷³⁴ Sahih değildir.⁷³⁵

۳۶۷- حدیث: مَنْ نَصَحَ جَاهِلًا عَادَاهُ.

367. HADİS: “Cahile nasihat eden onun düşmanlığını kazanır.”⁷³⁶ Selef âlimlerinden birinden nakledilmiş olup müsned hadisler arasında yer almamaktadır. *Makasid*’da: Şu an bunu ‘hadis olarak’ hatırlamıyorum, denilmiştir.

۳۶۸- حدیث: مَنْ يَخْطُبُ الْحَسَنَاءَ، يُعْطِ مَهْرَهَا.

368. HADİS: “Güzel hanıma talip olan, onun mehrini verecektir.”⁷³⁷ Hadis değildir.

732. bkz. İbn Hacer, *el-Metalibü'l-Âliyye*; 2/371; Şehavî, *Makasid*; s.428; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.192; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.344; Aclunî, *Keşf*; 2/367; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.310.

733. Bu söz, İbn Hacer'in *el-Metalibü'l-Âliyye* kitabında (2/371) belirtildiği gibi; sahâbî Ebu Eyyub el-Ensari'nin sözüdür.

734. bkz. İbn Kayyim, *Menar*; s.61; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.345; Aclunî, *Keşf*; 2/364; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.311.

735. İbn Kayyim el-Cevziyye *el-Menaru'l-Münif* kitabında (s.61) bu hadis hakkında; “Sahih değildir. Çünkü lânet hiçbir zaman sadaka yerine geçmez”, demiştir.

736. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.430; Semhûdî, *Gammaz*; s.130; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.193; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*; s.345; Aclunî, *Keşf*; 2/372; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.313.

737. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.431; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.194;

۳۶۹- حدیث: مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ ضَرْبُ الْجَمَالِ.

369. HADİS: “Devecinin dövülmesi Haccın kemalindendir.”⁷³⁸ A’mеш’in sözlerindendir.⁷³⁹ Bunu İbnü’d-Deyba⁷⁴⁰ söylemiştir.⁷⁴¹

(Müellif Aliyyü’l-Kari diyor ki: Ben de derim ki: Hz. Ebubekir Sıddık (r.a)’ın hacda Hz. Peygamber (s.a.v)’in huzurunda devecisini dövdüğü hakkındaki hadisi sahihtir.⁷⁴² Dolayısıyla bu ifade ile murad edilen mana,

---

Aliyyü’l-Kari, *Kübra*; s.346; Aclunî, *Keşf*; 2/376; Hut, *Esne’l-Metalib*; s.314. Sehavi, “Manası doğrudur”, demiştir.

738. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.432, İbnü’d-Deyba, *Temyiz*; s.194; Aliyyü’l-Kari, *Kübra*; s.347; Hut, *Esne’l-Metalib*; s.315

739. A’mеш lakabıyla meşhur olan tabinden İslâm Allâmesi İmam Ebu Muhammed Süleyman b. Mihran el-Esedî el-Kâhili el-Kûfi, mizah sever, şakacı ve nüktedan bir zat olup bu söz, onun nüktelerinden sayılmıştır. A’mеш; doğru sözlülüğü, hafızasının kuvvetli oluşu ve hadisteki sağlamlığı sebebiyle “mushaf” lakabı ile anılır. Abid, zahid, Kur’an alımı, vera sahibi, çok sabırlı, fakir bir kimse olup idarecilerden uzak durdu. İsa b. Yunus; A’mеш gibisini görmedim. İhtiyacına ve fakirliğine rağmen zenginlere ve idarecilere değer vermeyen A’mеш gibi bir kimse görmedim. Vekî diyor ki; Takriben yetmiş sene cemaatte ilk tekberi kaçırmamıştır. Hureybi diyor ki; Öldüğünde arkasında kendisinden daha çok ibadet ehli bir kimse bırakmadı. Sünnete bağlı biriydi. Kûfe’de hieri 61 yılında dünyaya geldi ve 148 yılında vefat etti. (İbn Hacer, *Tehzihü’l-Tehziib*; 4/222-226’dan özetle nakledilmiştir.)

740. İbnü’d-Deyba, *Temyiz*; s.194

741. İbn Müslîh el-Hanbelî *Fürû’* kitabında: “A’mеш’in meşhur sözüne rağmen; devecileri dövmek haccın kemalinden değildir. İbn Hazm, A’mешin sözünün fâsık deveciler hakkında olduğunu ifade etmektedir”, demiştir. Bir önceki dipnottan anlaşıldığı gibi A’mешin bu sözü onun ciddi fetva ve ictihadlarından değil, nükte ve mizahlarındanadır.

742. Bu olay, hadisi Ebu Davud’un (*Sünen*; 2/163 Menasik 30) İhramlının uşağını terbiye etmesi babında; İbn Macc’nin (*Sünen*; 2/978 Menasik 21) İhramda günahlardan sakınma babın-

masdarın mefûlüne izafe edilmesi (devecilerin dövülmesi)dir. Bir başka görüşe göre masdarın failine izafe edilmesi (devecilerin develeri dövmesidir)dir.⁷⁴³

da ve Hakim'in *Müstedrek*'de (1/453) rivayet ettikleri hadiste anlatılmaktadır. Ebu Davud'un ifadesi şu şekildedir;

Esmâ bt. Ebî Bekr (r.a.ha) anlatıyor; Allah Rasûlü (s.a.v) ile birlikte hac yolculuğuna çıktık. Nihayet Arc denilen yere varınca Allah Rasûlü (s.a.v) bineğinden inip orada konakladı. Biz de orada konakladık. Kızkardeşim Âişe (r.a) Allah Rasûlü'nün yanına oturdu. Ben de babamın yanına oturdum.

Allah Rasûlü ile babam Ebubekr'in yolculuk eşyaları birlikte olup Ebubekr'in kölesinin yanında idi. Babam Ebubekir, kölenin gelmesini bekledi. Köle geldiğinde yanında deve yoktu. Babam köleye;

–Deve nerede? diye sordu. Köle;

–Dün gece kaybettim, dedi. Ebubekir;

–Bir deveye mi sahip olamadın? deyip ona vurmaya başladı. Rasûlullah ise tebessüm etti ve;

–“*Şu ihramıya bir de yaptığına bakın buyurdu.*” Hakim; Bu, Müslim'in şartına göre sahih garib bir hadistir. Ama Buhari ve Müslim bunu *Sahih*lerine almamışlardır, demiş, Zehebi de bu görüşü kabul etmiştir.

743. Mucîlîs Aliyyü'l-Karî, *el-Mevzûâtü'l-Kübra* da; “Mana şudur; Hacı, hac yolunda tahammüllü olur. Hatta dövülebilir, horlanabilir”, demiştir. Abdülfettah (Ebu Gudde) diyor ki; Hz. Ebubekir Sıddık (r.a) olayını öğrendikten sonra, bu açıklama dikkate alınmayacak ve reddedilecek bir görüştür.

Şeyh Hüseyin el-Mekkî, *Irşadü's-Savî ilâ Menasik Aliyyü'l-Karî* kitabında (s.80) diyor ki; “Abdülhak İlahâbâdî, Aliyyü'l-Karî'nin *Şerhu'l-Menasik* kitabı üzerine yazdığı *Takrîr*'inde şöyle diyor; *Reddül-Muhtar* sahibi diyor ki; A'meş'den rivayet edilen “*Devecilerin dövülmesi Haccın kemalindendir*”, sözü yorumlanırken, bu, failine izafe edilen bir masdardır (yani devecinin devesini dövmesi anlamındadır), denilmiştir. Fakat Aliyyü'l-Karî'nin *Şerhu'n-Nûkave* kitabında şöyle denilmiştir; Hadiste Hz. Ebubekir Sıddık'ın yoldaki kusuru sebebiyle devecisini dövdüğü nakledilmiştir. Ben de derim ki; Deveci sözle yola gelmeyince; Hz. Ebubekir, deveciyi üzerine düşen görevleri tam yapması ve kervandakilerin hukukunu koruması hususunu ciddiyet ve edeb dersi vermek üzere dövmüştür. Bu sebeple dir ki, devecinin dövülmesinin haccın kemalinden sayılması,

۳۷۰- حدیث: مِنْ حُسْنِ الْمُرَافَقَةِ الْمُوَافَقَةُ.

370. HADİS: "Uyumluluk, arkadaşlığın güzelliğinin alâmetlerindendir."⁷⁴⁴ Hadis değildir.

۳۷۱- حدیث: مِنْ عَلَامَةِ السَّاعَةِ التَّدَافُعُ عَنِ

الْإِمَامَةِ.

371. HADİS: "Kıyamet alâmetlerinden biri, imamlıktan kaçınmaktır."⁷⁴⁶ Hadis değildir.⁷⁴⁶

iyiliği emir ve kötülüğe engel olma anlamında olduğu için doğru görülmektedir." Bütün bu açıklamalar, A'meş'in sözünün ciddi bir söz kabul edilmesi dolayısıyla yapılmaktadır. Halbuki o sözün sadece bir nokteden ibaret olduğu belirtilmektedir..

744. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.432; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.195; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.347; Aclunî, *Keşf*; 2/377; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.315.

745. bkz. Sehavi, *Makasid*; s.433; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*; s.195; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*; s.347; Aclunî, *Keşf*; 2/379; Hut, *Esne'l-Metalib*; s.316.

746. Bunun mânâsı, kişinin imam olması için önce geçmesi teklif edildiğinde kabul etmemesi, başkasını öne geçirmek istemesi, onun da bu görevi kabul etmemesi demektir. Değerli sahabe hanımlarından Selâme bt. Hurr el-Fezariyye (r.anha)'nin şu hadisi yukarıdaki ifadeye gerek bırakmamaktadır; Allah Rasûlü (s.a.v)'nün şöyle buyurduğunu işittim; "Kıyamet alâmetlerinden biri, meşhid ehlinin birbirlerini öne sürmeleri ve kendilerine namaz kıldırarak imam bulanamamalarıdır." Bu hadisi Ahmed *Müsned*'inde (6/381); Ebu Davud (1/159) ve İbn Mace (1/314) rivayet etmişlerdir. Lafız, Ahmed ve Ebu Davud'a attır. Ebu Davud, bu hadis için "İmamlıktan kaçınmanın mekruh oluşu" babı başlığını kullanmıştır.

İmam Ahmed'in ikinci bir rivayeti İbn Mace'nin lafzı ile şöyledir; "Öyle bir zaman gelecek ki, insanlar bir saat ayakta bekleyecekler de, namaz kıldırarak bir imam bulamayacaklar."

۳۷۲- حدیث: مِنْ فِتْنَةِ الْعَالَمِ أَنْ يَكُونَ الْكَلَامُ إِلَيْهِ

أَحَبُّ مِنَ الْإِسْتِمَاعِ.

372. HADİS: "Âlimin fitnesi, konuşmanın kendisine dinlemekten daha sevimli olmasıdır."⁷⁴⁷ *İhya* sahibi hadisi uzun haliyle zikretmiş,⁷⁴⁸ Irakî bu hadis hakkında şöyle demiştir: Bunu Ebu Nuaym (*Hilye*'de) ve İbnü'l-Cevzî *Mevzûât*'da rivayet etmiştir.⁷⁴⁹ *Muhtasar*'da bu şekilde zikredilmiştir.

۳۷۳- حدیث: مُوْثُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا.

373. HADİS: "Ölmeden önce ölünüz."⁷⁵⁰ Askalânî: Bu sabit değildir, demiştir.

747. bkz. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*; 1/265; Gazzalî, *İhya*; 1/62; Aliyyü'l-Karî, *Kühra*; s.348.

748. Gazzalî, *İhyâ Ullûmî'd-Dîn*; (1/62) Kitâbü'l-İlm, 6 nolu İlmîn âfetleri, Ahiret âlimlerinin ve kötü âlimlerin alâmetleri Babı. Gazzalî burada; "Muaz b. Cebel (r.a), mevkuf ve Hz. Peygamber (s.a.v)'den merfû olarak "Alimin fitnesi, konuşmasının kendisine dinlemekten daha sevimli olmasıdır.." hadisini rivayet etmiştir, demiş; bunu yaklaşık bir sayfa halinde uzun bir hadis olarak nakletmiştir. Bu rivayette tasavvur edilemeyecek kadar batıl ifadeler bulunmaktadır. Bu sebeptendir ki İbnü'l-Cevzî *Mevzûât*'da bu hadisi Muaz'ın sözü (mevkuf) olarak ve ayrıca merfû olarak rivayet ettikten sonra şöyle demiştir: "Bu hadis müsned olarak da mevkuf olarak da bâtıldır. Bunu ne Rasûlullah (s.a.v), ne de Muaz söylemiştir!.."

749. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*; 1/265-266

750. bkz. Şehavî, *Makasid*; s.436; Semhûdî, *Gammaz*; s.141; İbnü'd-Deyhâ, *Temyiz*; s.197; Aliyyü'l-Karî, *Kühra*; s.348; Aclunî, *Keşf*; 2/384; Hut, *Esne'l-Metalib*; s. 317

« ن »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۳۷۴- حدیث: النَّاسُ بِزَمَانِهِمْ أَشْبَهُ مِنْهُمْ بِآبَائِهِمْ.

374. HADİS: "İnsanlar babalarıyla değil, zamanlarıyla uyumlu olmalıdırlar."⁷⁵¹ Hz. Ali (r.a)'nin sözlerindendir.⁷⁵²

۳۷۵- حدیث: النَّاسُ بِالنَّاسِ.

375. HADİS: "İnsanlar insanlarla muhatap olur."⁷⁵³ Hadis değildir.

۳۷۶- حدیث: النَّاسُ عَلَى دِينِ مُلُوكِهِمْ.

376. HADİS: "İnsanlar hükümdarlarının"⁷⁵⁴ dini üze-

751. bkz. İbn Kuteybe, *Uyûnû'l-Ahbar*: 2/1; Şehavi, *Makasid*: s.441; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.200; Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.352; Aclunî, *Keşf*: 2/412; Hut, *Esne'l-Metalib*: s. 332.

752. Müellif Aliyyü'l-Kari *el-Mevzuâtü'l-Kübra'* da şöyle diyor: "Bir rivayette: Bu söz Hz. Ömer (r.a)'in sözüdür, denilmiş; bir başka rivayette ise Hz. Ali (r.a)'nin sözüdür denilmiştir. İkinci rivayet, daha meşhur ve tercihe daha layık rivayettir. İbn Kuteybe, *Uyû-nû'l-Ahbar'* da (2/1) bunu Hz. Ömer'e nisbet etmiştir."

753. bkz. İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.200; Aclunî, Aliyyü'l-Kari, *Kübra*: s.352; *Keşf*: 2/414; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.332.

754. Hadisin son kelimesi, (melikihim) şeklinde müfred olarak da rivayet edilmiştir.

rinedirler.”⁷⁵⁵ Sehavî: Bunu hadis olarak bilmiyorum, demiştir.⁷⁵⁶

۳۷۷- حَدِيث: النَّاسُ نِيَامٌ، إِذَا مَا تَوَاتُوا انْتَبَهُوا.

377. HADİS: “İnsanlar uykudadırlar. Ölünce uyanırlar.”⁷⁵⁷ Hz. Ali (r.a)’nin sözlerindendir.

755. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.441; Semhudî, *Gammaz* s.144; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.200; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.352; Aclunî, *Keşf* 2/413; Hut, *Esne'l-Metalib* s.333; Şevkânî, *Fevaid* s. 210.

756. Aclûnî *Keşfü'l-Hafa'* da (2/413) şöyle diyor: Necm (el-Gazzâ) diyor ki: Bu hadisın manası hakkında şu söylenebilir: İnsanlar sultanın/devlet başkanının arzusunı meylederler. Devlet başkanı hangi ilim dalına ilgi duyarsa halk da ona ilgi duymaya başlar. Ya da at yarışları, silah atma gibi hangi çeşit spora ilgi duyarsa halk da ona ilgi duymaya başlar. Bunun manası hakkında en açık ifade Ömer b. Abdülaziz'in şu ifadesidir: “Sultan pazarı temsil eder. Pazarda geçerli olan mal, pazara taşınır.”

Tarihçi Hafız İbn Kesir *Bidaye ve Nihaye* kitabında (9/165) Emevî halifesi Velid b. Abdülmelik'in biyografisinde şöyle diyor: “Bazıları: Halk, hükümdarlarının dini üzerinedir,” diyorlar. Hükümdar/Devlet Başkanı ayyaşsa içki tüketimi artar. Lûti ise o fiil yaygınlaşır. Ağgözlü ve hırslı ise halk da hırslı olur. Devlet Başkanı ıkrâm sever, cömert ve cesur ise halk da böyle olur. Tamahkâr, zâlim, kindar biriyse halk da aynı şekilde olur. Dindar, takva sahibi, iyilik ve ihsan ehli ise halk da böyle olur. Bu, bazı zamanlarda ve bazı kişilerde açıkça görünür.

Emevî halifesi Velid'in ilgi alanı inşaat idi. Halk da onun zamanında inşaata yöneldi. Onun zamanında kişi biriyle karşılaşıncı; Ne binası yaptın? Neyin tamirini yaptın? derdi.

Kardeşi Süleyman'ın ilgi alanı kadınlardı. İnsanlar da bu alana yöneldiler. Onun zamanında kişi biriyle karşılaştığında; Kaç hanımınla evlisin? Kaç cariye var? derdi.

Halife Ömer b. Abdülaziz'in gayreti Kur'an tilâveti, namaz ve ibadet idi. Halk da buna yöneldi. Onun döneminde kişi biriyle karşılaştığında; Evradın ne kadar? Günde kaç sayfa Kur'an okuyorsun? Dün gece kaç rekat kıldın? derdi?

757. bkz. Gazzâlî, *İhya*: 4/20; Semhudî, *Gammaz* s.144; Sehavî, *Makasid*: s.442; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.200, Aclunî, *Keşf*

۳۷۸- حدیث: نَاجِحُ الْيَدِ مَلْعُونٌ.

378. HADİS: “Elle istimnâ (masturbasyon) yapan lânetlenmiştir.”⁷⁵⁸ Ashı yoktur. Ruhâvî bunu açıkça ifade etmiştir.⁷⁵⁹

2/414; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.353; Hut, *Esne'l-Metalib* s.333.

758. bkz. Ruhavî, *Haşiyetü Şerhi'l-Menar*: s.279; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.360; Aclunî, *Keşf* 2/431.

759. Şerafeddin Yahya er-Ruhavî, Ibn Melek'in Hanefî Usul-ü Fıkıh kitabı “*Şerhu'l-Menar*” kitabına yazdığı haşiyesinde (s.279) Nehy ve Nehyin kısımları bahsinin sonlarında İbn Melek'in “*Elle istimnâ (masturbasyon) yapan lânetlenmiştir*”, hadisini delil olarak zikretmesi üzerine şöyle demiştir: “Ben bunu hadis kitaplarında bulamadım. Ancak bunu üstadlar fıkıh kitaplarında zikretmişlerdir”.

Ebu Gudde diyor ki: Bu söz, nebevî hadis ve şahid olarak İmam Kemal İbnü'l-Hümmam tarafından Hanefî fıkıh kitaplarından *Hidayehin* şerhi olan *Fethu'l-Kadir*'de (2/64) Oruç bölümü, Kaza ve keffaret gerektiren şeyler babı'nın başlarında zikredilmiştir. İmam İbnü'l-Hümmam, imamlığı hatta mutlak müctehid derecesine eriştiği kabul edilen, akli-nakli ilimlerde ve istidlâlde tahkik ehli alimlerdendir. Fakat onun bu hadisi şahid olarak kullanması, kitaplarına baktığı fakih ve alimlerden bu hadisi şahid olarak kullananlara uyması sebebiyle olmuştur. İbnü'l-Hümmam bunu araştırmadan önceki âlimlere uyarak zikretmiştir.

İlim erbabı zaman zaman böyle bir durumla karşılaşır. Şahid olarak kullandığı delili her zaman inceleyip araştırma gayreti ve imkânı bulamayabilir. Bu durumda bu delili başkalarına uyarak ya olduğu gibi zikreder ya da reddeder.

Böyle bir durum, İmamlar İmamı Değerli İmam Şafii (r.a.)'nin *Risale* kitabında da yaşanmıştır. Şafii bu kitabında s.286 da namazın ilk vaktinde kılınmasının son vaktinde kılınmasından daha faziletli olduğuna delil getirmek üzere şu uydurma hadisi kullanmıştır. “Peygamberimiz (s.a.v) buyurdu ki: “*Namazın ilk vakti Allah rızasıdır. Son vakti Allah'ın affıdır.*”

Allâme Ahmed Şakur (rh.a) burada şu notu düşmüştür: İmam Şafii bu hadisi gördüğümüz gibi isnadsız olarak nakletmektedir. *İhtilâfü'l-Hadis* kitabında (s.209) da aynı şekilde davranmış, bunu

۳۷۹- حدیث: النَّبِيُّ لَا يُؤَلَّفُ تَحْتَ الْأَرْضِ.

379. HADİS: "Peygamber yer altında bin yılı tamam-
lamaz." (Yani Hz. Peygamberin (s.a.v) vefatından sonra
bin yıl geçmeden kıyamet kopar)⁷⁶⁰ Bâtıldır. Ashı yoktur.

۳۸۰- حدیث: النِّسَاءُ يَنْصُرُ بَعْضُهُنَّ بَعْضًا.

380. HADİS: "Kadınlar birbirlerine yardım eder-
ler."⁷⁶¹ İkrime'nin sözüdür.⁷⁶²

delil olarak zikretmiştir. Hâlâ bu davranışına hayret ediyorum. Zira bu hadis, sâbit hiçbir ashı olmayan uydurma bir hadistir. Bunu Yakub b. Velid el-Medeni isimli bir şeyh rivayet etmektedir. İmam Ahmed o şeyh hakkında: Büyük yalancılardandır, hadis uyduruyordu, demiştir. Ebu Hatim: Yalan söylüyordu. Rivayet ettiği hadis uydurmadır, demiştir. Tirmizi üzerine yaptığım şerhte (1/321) bu hadis hakkında geniş açıklama yaptım."

O halde başkalarına uyan, incelemeyen nakleden âlimlere de-
ğil; araştıran, inceleyen ve tahkik eden âlimlere itimad edilme-
lidir. Doğrusunu en iyi bilen Allah Teâlâ'dır.

Mütabaat/uyma ile *muvafakat/katılma* arasındaki fark hak-
kında Önemli Not: Bu iki ifade arasındaki fark şudur. *Müta-
baat/uyma*, ilim adamının bir hüküm ve görüşte bu görüşün
doğru olup olmadığını tahkik etmeden ilim ehlinde başka bir
rîne tâbi olmasıdır. *Muvafakat/katılma* ise iki alimin bir konu-
daki görüşlerinin bu görüşü gerektiren delillere dayanarak u-
yuşmasıdır. Herhangi bir hadis hakkında meselâ: Hakim bunu
sahih olduğuna hükmetmiş, Zehebi de buna muvafakat etmiş-
tir/katılmıştır, denilir. Bir başka hadis hakkında da meselâ:
Bunu falan sahiih olarak kabul etmiş, ya da delil olarak almış-
tır. Falan da ona tabi olmuştur/uymuştur, denilir. Bazen muva-
fakat yerine mütabaat kelimesi de kullanılmaktadır.

760. bkz. Süyûti, *Havî* 2/166; Sehavi, *Makasid* s.443; İbnü'd-
Deyba', *Temyiz* s.200; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.353; Aclunî, *Keşf*
2/417, Hut, *Esne'l-Metalib* s.334.

761. bkz. Sehavi, *Makasid* s.445; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.201;
Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.354; Aclunî, *Keşf* 2/418; Hut, *Esne'l-
Metalib* s.334.

۳۸۱- حَدِيث: الْإِنْسَانُ طَنَعُ الْإِنْسَانِ.

381. HADİS: “Unutkanlık, insanın tabiatıdır.”⁷⁶³ Se-
havi: Bu lafızla bilmiyorum, demiştir.

۳۸۲- حَدِيث: نُصْرَةُ اللَّهِ لِلْعَبْدِ خَيْرٌ مِنْ نُصْرَتِهِ لِنَفْسِهِ.

382. HADİS: “Allah’ın kuluna yardımı, kulun kendi-
sine yardımından daha hayırlıdır.”⁷⁶⁴ Vüheyb bin Verd’-
in sözlerindendir.⁷⁶⁵

۳۸۳- حَدِيث: النَّظَرُ إِلَى الْوَجْهِ الْجَمِيلِ عِبَادَةٌ.

383. HADİS: “Güzel yüze bakmak ibadettir.”⁷⁶⁶ İbn
Teymiyye: Batıldır, aslı yoktur, demiştir.

762. Nitelikim Bu söz, *Sahih-i Buhari’de* (Libas 23) Yeşil Elbise-
ler Bahında zikredilmiş, İbn Hacer *Fethu’l-Barîde* (10/238)
bunun İkrime’nin sözü olduğunu ifade etmiştir.

763. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.445; İbnü’d-Deyba’, *Temyiz*: s.201,
Aliyyu’l-Karî, *Kübra*: s.354; Aclunî, *Keşf*: 2/419; Hot, *Esne’l-
Metalib*: s.335.

764. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.446; İbnü’d-Deyba’, *Temyiz*: s.201;
Aliyyu’l-Karî, *Kübra*: s.355; Aclunî, *Keşf*: 2/419

765. Vüheyb b. Verd el-Mekki ibadet ehli olup vâz ve sohbetler
ri vardır. Hafız İbn Hacer *Tehzibu’l-Tehzib*’deki (11/170-171)
biyografisinde şöyle demiştir: “İbadet ehlilendi. Hadisleri,
vaazları ve zühdü bilinmektedir. İbn Hubban onu *Sikat*’ (Güve-
nilir Raviler) kitabında zikretmiş ve şöyle demiştir: Dünyayı
terk etmesi sebebiyle dünyalığı bulunmayanlardandı. Süfyan
es-Sevri, hadis rivayetini bitirince talebelerine: Kalkın, hoş
insana -yani Vüheyb b. Verd’e- gidelim, derdi. Vüheyb konu-
şurken gözlerinden yaş damlardı. Ona:

–Allah Tealâ’ya isyan eden ibadetin tadını bulur mu? diye sor-
uldu. Vüheyb:

–Hayır, hatta masiyete yönelen bile bu tadı duyamaz, dedi. Hic-
ri 153 yılında vefat etti. Allah rahmet eylesin.

۳۸۴- حدیث: نِعْمَ الصِّهْرُ الْقَبْرُ.

384. HADİS: "Kabir, ne güzel hısımdır!"⁷⁶⁷ Bu lafızla aslı yoktur.

۳۸۵- حدیث: نِعْمَ الْعَبْدُ ضَهَبٌ، لَوْ لَمْ يَخَفِ اللَّهُ لَمْ يَغْصِهِ.

385. HADİS: "Suheyb ne güzel kuldur!.. Allah'dan korkmasaydı bile⁷⁶⁸ yine O'na isyan etmezdi."⁷⁶⁹ Hadis hafızlarının açıkça ifade ettikleri gibi, bunun aslı yoktur.⁷⁷⁰

۳۸۶- حدیث: نَقْطَةٌ مِنْ دَوَاةٍ عَالِمٍ أَحَبُّ إِلَيَّ إِلَهِ اللَّهِ مِنْ

عَرَقٍ مِئَةِ ثَوْبٍ شَهِيدٍ.

766. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.355; Aclunî, *Keşf* 2/421;

767. bkz. Şehavî, *Makasid* s. 449; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.202; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.356; Aclunî, *Keşf* 2/427; Hut, *Esne'l-Metalib* s.331.

768. Bu ifade ile şu mana anlatılmaktadır: Suheyb (bin Sinan er-Rumî r.a), Allah'a O'nun azabından korktuğu için değil, O'nu sevdiği için itaat etmektedir. Bunu Hafız İbn Hacer söylemiştir. (Şehavî, *el-Makasidü'l-Hasene* s.449)

769. bkz. Ebu Nuaym, *Hilye* 1/177; Semhudi, *Gammaz* s.147; Şehavî, *Makasid* s. 449; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.202; Aliyyü'l-Karî, *Kübrâ* s.356; Aclunî, *Keşf* 2/428; Hut, *Esne'l-Metalib* s.331.

770. Müellif Aliyyü'l-Karî *el-Mevzuâtü'l-Kübrâ*'da (s. 356) şöyle diyor: Hâfız Süyûtî *Nazmu't-Telhis Şerhi*'nde diyor ki: İnsanların "Suheyb ne güzel kuldur!.. Allah'dan korkmasaydı bile yine O'na isyan etmezdi", hadisi hakkındaki soruları çoğaldı. Bazıları bunu Hz. Peygamber (s.av)'e nisbet ettiler. İbn Malik *Şerhu'l-Kâfiye* ve başka eserlerinde Hz.Ömer (r.a)'e nisbet etmiştir. Bahaeddin Subki bu konuda şöyle demiştir: Bu sözü, ısrarlı araştırmalarım rağmen hadis kitaplarının hiç birinde ne mevfû ne de mevkuf olarak, ne Hz. Ömer (r.a)'e, ne de başkasına ait bir söz olarak gördüm."

386. HADİS: "Alimin mürekkebinin bir damlası, Allah'a yüz şehidin kefeninin terinden daha sevimsidir."⁷⁷¹ Raten'in⁷⁷² uydurma hadislerindendir. *Zeyl'* de böyledir.⁷⁷³

---

771. bkz. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât* s.81; Aliyyül-Karî, *Kübrâ* s.358; Aclunî, *Keşf* 2/431.

772. Raten el-Hindî'nin biyografisi 321 no.lu hadis esnasında (656 no.lu dipnotta) geçmiştir.

773. Süyûtî, *Zeylül-Mevzûât* s.81

« ه »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadis

۳۸۷- حدیث: هَلَاكُ أُمَّتِي عَالِمٌ فَاجِرٌ وَعَابِدٌ جَاهِلٌ.

387. HADİS: "Ümmetimin helâki, günahkâr âlim ve câhil ibadet ehli üledir."⁷⁷⁴ Bulunamamıştır. *Muhtasar'* da böyledir.

— • —

---

774. bkz. Firuz-Âbadi, *Muhtasarul-Muğni fi Tahricil-İhya li'l-İraki*; Aliyyü'l-Karî. *Kübra* s.364; Aclunî, *Keşf*: 2/442.

« و »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۳۸۸- حدیث: أَلْوَرْدُ الْأَبْيَضُ خُلِقَ مِنْ عَرَقِهِ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَالْأَخْمَرُ مِنْ عَرَقِ جَبْرِيلَ، وَالْأَصْفَرُ
 مِنْ عَرَقِ الْبَرَقِ.

388. HADİS: "Beyaz gül Peygamberimiz (s.a.v)'in terinden, kırmızı gül Cebrail'in terinden, sarı gül Burak'ın terinden yaratılmıştır."⁷⁷⁵ *Müsnedü'l-Firdevs*⁷⁷⁶ ve başka eserlerde zikredilmiştir. Nevevî: Sahih değildir, demiştir. Başkaları ise: Uydurmadır, demişlerdir.⁷⁷⁷

775. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.130; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.55; Aliyyül-Karî, *Kübra*: s.361; Aclunî, *Keşf*: 1/302; *Esne'l-Metalib*: s.86.

776. Daha önce 300 nolu hadisle ilgili 608 nolu dipnotun sonunda İbn Teymiyye'nin *Firdevs* kitabı hakkındaki sözü nakledilmişti. Oraya bakınız!.

777. Müellif Aliyyül-Karî'nin buradaki ifadesi zayıf olup yanlış bir kanaat vermektedir. Zira bu ifade Nevevî'nin "sahih değildir" şeklindeki sözü ile başka âlimlerin "uydurmadır" ifadeleri arasında farklılık izlenimi vermektedir. Doğru olan, bu iki ifade arasında hiçbir farklılığın bulunmamasıdır. Şehavî'nin *et-Makasidü'l-Hasene*'deki (s.130) ifadesi şöyledir: "Gül Hz. Peygamber (s.a.v)'in terinden yaratıldı." (hadis hakkında); Nevevî sahih değildir, demiştir. Üstadımız Hafız İbn Hacer de aynı

۳۸۹- حدیث: وَصِيَّتِي وَمَوْضِعُ سِرِّي وَخَلِيفَتِي فِي

أَهْلِي وَخَيْرٌ مَنْ أَخْلَفَ مِنْ بَغْدِي: عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ.

389. HADİS: "Benim vasiyyetim, sırdaşım, ailemde benden sonra vekilim ve benden sonra geriye bıraktığım kişilerin en hayırlısı: Ebu Talib oğlu Ali'dir."⁷⁷⁸ Saganî'nin *ed-Durrü'l-Mültekât*'ta dediğine göre uydurmadır.⁷⁷⁹

۳۹۰- حدیث: وَلِذْتُ فِي زَمَنِ الْمَلِكِ الْعَادِلِ.

390. HADİS: "Adâletli hükümdarın⁷⁸⁰ zamanında dünyaya geldim."⁷⁸¹ Hadis hafızları: Bunun aslı yoktur, demişlerdir.

şekilde; "Bu, uydurmadır", demiştir. Ondan önce de İbn Asakir aynı ifadeyi kullanmıştır."

Bu kitabımızın 49-51. sayfalarında "*sahih değildir*" ve "*uydurmadır*" ifadelerinin mevzû hadisler konusunda kullanıldığında aynı manada oldukları, uzun uzun açıklanmıştır. Dilerseniz oraya başvurabilirsiniz.

778. bkz. Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.361; Aclunî, *Keşf*: 2/446.

779. Müellif Aliyyü'l-Karî, (...dediğine göre) ifadesiyle, bu hadis hakkındaki mevzû/uydurma hükmünü zayıflatma amacı taşımaktadır. Bu ifade ile sadece bu hadisin uydurma olduğu görüşünde olan ahîm ismini ve bu ifadeyi zikrettiği kitabın ismini verme amacı taşımaktadır. Zira müellif Aliyyü'l-Karî aynı ifadeyi *el-Mevzuâtü'l-Kübra* kitabında (s. 361) kullanmış, bunun ardından şöyle demiştir: "Bu ifade şianın çirkin iftiralarındandır. Allah belâlarını versin Nereden iftira ediyorlar? Nasıl da iftira edebiliyorlar?"

780. "Adâletli hükümdar" ifadesiyle İran Kistrası Nüşirvan kastedilmektedir. Halimî *Şuab'* da bu hadis hakkında: Sahih değildir, demiştir. Sahih olsa bile, Nüşirvan hakkında "Âdil" denilmesi, âdil olduğu ve onun lehine şâhitlik etmek için değil, meşhur olduğu bu isimle kendisini tarif etmek içindir. Zira

۳۹۱- حدیث: وَلَدُ الزَّانَا لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ.

391. HADİS: "Zinadan doğan çocuk Cennete giremez."⁷⁸² Bunun aslı yoktur.

Allah Rasûlü (s.a.v)'in Allah'ın hükmünden başkasıyla hükmeden bir kimseyi "âdil" olarak adlandırması mümkün değildir. (*el-Makasidü'l-Hasene*: s.454'den kısaltılarak nakledilmiştir.)

781. bkz. Sagani, *Mevzûât*: s.4; Semhudi, *Gammaz*: s.149; Se-havi, *Makasid*: s.454; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.207; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.362; Aclunî, *Keşf* 2/454; Şevkânî, *Fevaid*: s.327; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.339.

782. bkz. İbnü'l-Cevzi: *Mevzûât*: 3/111; Ebu Nuaym, *Hilye*: 3/308; İbn Kayyim, *Menar*: s.133; Süyûtî, *Leâli*: 2/193; Semhudi, *Gammaz*: s.149; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.362; Aclunî, *Keşf* 2/452.

« ﻻ »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

۳۹۲- حدیث: ﻻ أَذْرِي نِصْفَ الْعِلْمِ.

392. HADİS: “Bilmiyorum” sözü,⁷⁸³ ilmin yarısıdır.”⁷⁸⁴
Şa’bî’nin sözlerindendir.⁷⁸⁵

783. Evet, ama Yakut el-Hamevî’nin *Mu’cemûl-Büldan*’da (1/4) ifade ettiği gibi; “Bilmiyorum” ifadesi, ilmin takdir edilmeyen ikinci yarısıdır. İlim en şerefli ve en faziletli ilk yarısı ise “Bil-liyorum”, diyebilmektir. İlimle amel eden tabiîn âlimlerinden Muhammed b. Aclân’ın dediği gibi; gerçek olan husus şudur: İ-lim erbabı “Bilmiyorum” ifadesini göz ardı ettiği takdirde yu-muşak karnından öldürülür.”

Müslim *Sahih*’inde (Sıfatü’l-Münafikin 7; Nevevî Şerhi; 17/141) Abdullah b. Mes’ud (r.a)’un şu sözünü rivayet etmektedir: “*Ëy insanlar!.. Allah’tan korkun. İçinizden kim bir şey biliyorsa bil-diğini söylesin. Bilmeyen kimse; Allahu a’lem (Doğru olanı bi-len Allah’tır), desin.*”

İbn Kayyim el-Cevziyye *İlâmü’l-Muvakkîn* (4/218)’de şöyle demiştir: “İlim ehlinde biri diyor ki: Bilmiyorum demeyi öğ-ren. Bilmiyorum, dersen; bilinceye kadar sana öğretirler. Bil-yorum, dersen; Bilmeyinceye kadar soru sorarlar.”

784. bkz. Darimî, *Sünen*: 1/63; Şehavî, *Makasid*: s.458; İbnü’d-Deyba’, *Temyiz*: s.208; Aliyyü’l-Karî, *Kubra*: s.364; Aclunî, *Keşf*: 2/464; Hut, *Esne’t-Metalib*: s.343

785. Bu sözü Darimî *Sünen*’inde (1/57 Mukaddime 21) Şa’bî’nin sözü olarak rivayet etmiştir. Şa’bî: Tabiînden İmam Ebu Amr Şerahîl el-Hımyerî el-Kûfî’dir. Şöyle diyordu: “Sahabe’den beş yüz kişiye eriştim. Beyaz sayfaya siyah yazı yazmadım. (Yazar-ak hadis ezberledim) Biri bana bir hadis nakleder etmez hemen ezberledim.” Şa’bî Kûfe’de hicrî 19. yılda dünya gelmiş, 103 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

۳۹۳- حدیث: لَا بَأْسَ بِبَوْلِ الْجِمَارِ وَكُلُّ مَا أَكَلَ لَحْمُهُ.

393. HADİS: "Merkebin ve eti yenen her hayvanın idrarında sakınca yoktur."⁷⁸⁶ Uydurmadır. *Leâli'* de⁷⁸⁷ bu şekildedir.

۳۹۴- حدیث: لَا تَتَوَضَّؤُا فِي الْكَنِيفِ الَّذِي تَبُولُونَ

فِيهِ، فَإِنَّ وُضُوءَ الْمُؤْمِنِ يُوزَنُ مَعَ حَسَنَاتِهِ.

394. HADİS: "Küçük su döktüğünüz tuvalette abdest almayın. Zira mü'minin abdest suyu, sevaplarıyla birlikte tartılır."⁷⁸⁸ Bunu Yahya b. Anbese uydurmuştur.⁷⁸⁹

۳۹۵- حدیث: لَا تُسَيِّدُونِي فِي الصَّلَاةِ.

395. HADİS: "Beni namazda "Seyyid" kelimesiyle anmayın."⁷⁹⁰ Şehavî:⁷⁹¹ Bunun aslı yoktur, demiştir.⁷⁹²

Bu söz değerli sahâbî Ebu'd-Derda (r.a)'dan da nakledilmiştir. Aslında ona nisbet edilmesi daha doğrudur. Hafız İbn Abdil-Berr *Camîu Beyanil-İlm ve Fazlihî* kitabında (2/54) "Alime ilmi meselelerden bilmediği bir şey sorulduğunda ızlemesi gereken metod" babında bu sözü Ebu'd-Derda (r.a)'ya nisbet etmiştir. *Intika* kitabında (s.38)'da şöyle demiştir: "Ebu'd-Derda (r.a)'nın; "Bilmiyorum" demek, ilmin yarısıdır", sözü sahih rivayetle nakledilmiştir."

786. bkz. İbnü'l-Cevzi, *Mevzuât*: 2/75; Suyûti, *Leâli'* 2/2; İbn Arrak, *Tenzih* 2/66; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.365; Aclunî, *Keşf* 2/468.

787. Suyûti, *el-Leâli'l-Musnûa*: 2/2

788. bkz. Zehebî, *Mizan*: 4/400; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.365; Aclunî, *Keşf* 2/468;

789. Yahya b. Anbese, durumu açığa çıkmış olan, hadis uyduran yalancı biridir. (bkz. Zehebî, *Mizanü'l-İtidal*: 4/400)

790. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.463; İbnü'd-Deyba', *Temriz* s.210; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.365; Aclunî, *Keşf* 2/478; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.346.

۳۹۶- حدیث: لَا تَلِدُ الْحَيَّةُ إِلَّا الْحَيَّةَ.

396. HADİS: “Yılandan ancak yılan dünyaya gelir.”⁷⁹³ Hadis değildir.⁷⁹⁴

۳۹۷- حدیث: لَا تَنْظُرُ إِلَى مَنْ قَالَ، وَانْظُرْ إِلَى مَا قَالَ.

397. HADİS: “Söyleyene değil, söylediği şeye bak.”⁷⁹⁵ Hz. Ali (r.a.)’nin sözlerindendir.

۳۹۸- حدیث: لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَقْلَ لَهُ.

398. HADİS: “Akıllı olmayanın dini yoktur.” Nesai: Bâtıldır, münkerdir (güvenilir ravilere aykırı çok zayıf bir hadistir), demiştir.

۳۹۹- حدیث: لَا عُذْرَ لِمَنْ أَقْرَ.

399. HADİS: “İtiraf edenin mazereti olamaz.”⁷⁹⁶ As- kalâni: Bunun aslı yoktur, demiştir.⁷⁹⁷

791. Sehavî, *el-Makasidü'l-Hasene*: s.463 No: 1292.

792. Bu söz, uydurma olması bir yana, dil terkihi açısından hata- lıdır. Zira dil açısından doğru olan vav ile (Lâ tüsevidüni) de- nilmesidir. Zira bu fiilin aslı vav’lıdır. (bkz. Aclunî, *Keşf* 2/478 Hadis No: 3018)

793. bkz. Meydanî, *Mecmeu'l-Emsal* 2/141; Zemahşeri, *el- Müstaksâ*: 2/390; Sehavî, *Makasid*: s.465; İbnü'd-Deyba', *Tem- cüz*: s.212; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.366; Aclunî, *Keşf* 2/483.

794. Bu söz yeni dönem arap atasözlerindendir. Nitekim Mey- danî'nin *Mecmeu'l-Emsal* kitabında (2/141) “*Fareden ancak fare, yılandan ancak yılan dünyaya gelir*”, denilmektedir.

795. bkz. ed-*Dürrer el-Mültekata*: No: 461, Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.367; Aclunî, *Keşf* 2/485;

796. bkz. Sehavî, *Makasid*: s.468; Semhudî, *Gammaz*: s.152; İbnü'd-Deyba', *Temcüz*: s.214; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.367; Ac- lunî, *Keşf* 2/493; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.352.

797. bkz. Sehavî, *el-Makasidü'l-Hasene*: s.468 No: 1311.

٤٠٠- حديث: لَا يَتَعَلَّمُ الْعِلْمَ مُسْتَحٌ وَلَا مُتَكَبِّرٌ.

400. HADİS: “Utangaç ve kibirli olan, ilim öğrenemez.”⁷⁹⁸ Buharî’nin *Sahih*’inde⁷⁹⁹ Mücahid’in⁸⁰⁰ sözü

798. bkz. Buharî, *Sahih*: İlim 50; İbn Hacer *Fethu’l-Bari*: 1/202; Sehavî, *Makasid* s.469; İbnü’d-Deyba’, *Temyiz* s.215; Aliyyül-Karî, *Kübra* s.371; Aclunî, *Keşf* 2/499; Hut, *Esne’l-Metalib* s.355.

799. Buharî, *Sahih*: 1/202 (İlim 50) İlimde utanma babı. Bu söz birçok, kitapta bu şekilde nakledilmiştir. Buharî’nin lafzında (müstahy) kelimesi, sonundaki iki yâ harfiyledir. İbnü’d-Deyba’nın *Temyizü’t-Tayyib mine’l-Habîs* kitabında da bu şekilde -iki yâ ile- gelmiştir. İmam Aynî, *Umdu’l-Karî*’de (2/210) şöyle diyor: (istahya–yestahy) fiilinden türeyen (müstahy): Ha harfinin sükûnu ile ve ikincisi sâkın olan iki yâ ile yazılır. Bu kelime de bir yâ ile (Müstahî) denilmesi de, yâsız (müstah) denilmesi de caizdir.” Aynî daha sonra şöyle devam etmiştir: “...ve kibirli olan ilim öğrenemez.” Mütekebbir/Kibirli olan, kendini büyük gören demektir. Böylesi böbürlenip ilim öğrenmeye karşı çekimser/isteksiz davranan kişidir. İstikbar ve te-kebbür böbürlenmek, kendini büyük görmek demektir.”

Hafız İbn Hacer *Fethu’l-Bari*’de (1/202) şöyle diyor: “*Haya iman dandır*”, hadisi daha önce geçmişti. -Şer’i anlamıyla- haya/utanma büyüklere hürmet ve saygı şeklinde meydana gelen utanç duygusudur. Bu övgüye değer olan utanma şeklidir. Şer’i bir emri terk etmeye sebep olan utanma ise kötülenmiştir. Utanmanın bu şekli, meşrû utanma olmayıp bir çeşit zafiyet ve seviye düşüklüğüdür. İmam Mücahid’in “*Utangaç ve kibirli olan, ilim öğrenemez*”, sözüyle anlatılmak istenen de budur.”

800. Bu zat, Tabiînden, ibadet ve vera ehli, güçlü fakihlerden Tefsir, Kıraat, Hadis, Fıkıh ve Kur’ân’da İmam Mücahid b. Cebr Ebu’l-Haccac el-Meklî el-Mahzûmî’dir. Mücahid şöyle diyordu: Kur’ânı İbn Abbas’a otuz defa arz ettim. Bir başka rivayette ise; Kur’ân’ı İbn Abbas’a üç defa arz ederek okudum. Her âyette duruyordum. Bu âyet hangi konuda indi? Nasıl nâzil oldu? diye soruyordum İbn Omer bana dedi ki: Nafi’ de senin ezberin gibi iyi hadis ezberlese, diye temenni ediyorum. Seleme b. Küheyl: Ata, Tavus ve Mücahid kadar bu ilimle Allah rızasını arzulayan kimse görmedim, demiştir. Mücahid hicri 21 yılında Hz.Ömer’in halifeliği döneminde dünyaya gelmiş, Mekke’de 103 yılında secdede iken vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

olarak zikredilmiştir.

٤٠١- حديث: لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ جَهْلُ الْقَرَائِصِ
وَالسُّنَنِ، وَيَحِلُّ لَهُ جَهْلُ مَا سِوَى ذَلِكَ.

401. HADİS: “Müslümanın farzları ve sünnetleri bil-
memesi helâl/caiz değildir. Bunun dışındakileri bilme-
mesi ise caizdir.”⁸⁰¹ Uydurmadır. Zey’de⁸⁰² böyledir.

٤٠٢- حديث: لَا يَسْتَحْيِي الشَّيْخُ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْعِلْمَ،
كَمَا لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَأْكُلَ الْخُبْزَ.

402. HADİS: “Hoca, ekmek yemekten utanmadığı gi-
bi, ilim öğrenmekten de utanmasın.”⁸⁰³ Sahih değildir.

٤٠٣- حديث: لَا يَسْتَدِيرُ الرِّغِيفَ وَيُوضَعُ بَيْنَ يَدَيْكَ،
حَتَّى يَعْمَلَ فِيهِ ثَلَاثُ مِثَّةٍ وَسِتُّونَ صَانِعًا، أَوْ لَهُمْ مِكَائِيلُ.

403. HADİS: “İlki Mikâil olmak üzere üç yüz altmış
meslek erbabı emek vermedikçe, pide yuvarlanıp (sof-
rada) senin önüne konmaz.”⁸⁰⁴ Irakî: Bunun aşım bu-
lamadım, demiştir.⁸⁰⁵

801. bkz. Süyûtî, *Zeylül-Mevzuât*: s.36; Aliyyül-Karî, *Kübra*: s.370; Aclunî, *Keşf* 2/500.

802. Süyûtî, *Zeylül-Mevzuât* s.36

803. bkz. Aliyyül-Karî, *Kübra*: s.371; Aclunî, *Keşf* 2/508.

804. bkz. Gazzalî, *İhya*: 3/94; Aliyyül-Karî, *Kübra*: s.371; Aclunî, *Keşf* 2/509.

805. Bu hadisi Gazzalî, *İhya*’da (3/94) İki şehvetin Kırılması Bölümünde, Mide şehvetini kırma konusunda izlenecek riyazet yolunun açıklanması bahında zikretmiş, Irakî de bu sözünü *İhya Tahriri*’nde (*İhya*: 3/94 dipnot 1) zikretmiştir.

٤٠٤ - حديث: لَا يُعَذِّبُ اللَّهُ بِمَسْأَلَةٍ اخْتَلَفَ فِيهَا.

404. HADİS: "(Âlimler arasında) İhtilâf edilen bir mesele sebebiyle Allah azab etmez."⁸⁰⁶ Sehavî.⁸⁰⁷ Zannedirim ki bu selef âlimlerinden birinin sözüdür, demıştır.

Ben de derim ki: Üstadlarımdan birinin şöyle söylediğini duymuştum: Bir âlime uyan kimse, Allah'a sâlimen kavuşur.

—●—

806. bkz. Sehavî, *Makasid* s.471; Semhüdî, *Gammaz* s.155; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.217; Aliyyü'l-Karî, *Kühre* s.372; Aclunî, *Keşf* 2/504; Hut, *Esne'l-Metâh* s.357.

807. bkz. Sehavî, *el-Makasidü'l-Hasene* s.471 No:1325.

« ی »

Harfiyle Başlayan Uydurma Hadisler

٤٠٥ - حدیث: یَوْمُ الْقَوْمِ أَحْسَنُهُمْ وَجْهًا.

405. HADİS: "Bir cemaate içlerinde yüzü en güzel olan kişi imam olur."⁸⁰⁸ Uydurmadır. *Leâli'* de⁸⁰⁹ bu şekildedir.

٤٠٦ - حدیث: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! إِذَا تَوَضَّأْتَ فَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، فَإِنَّ حَفَظَتَكَ لَا تَسْتَرِيحُ، تَكْتُبُ لَكَ الْحَسَنَاتِ حَتَّى تُخَدِّثَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضْوءِ.

406. HADİS: "Ey Ebu Hureyre!.. Abdest aldığında "Bismillah ve'l-hamdü lillah" de. Zira senin koruyucu meleklerin, bu abdestin bozuluncaya kadar hiç dinlenmeden senin hasenelerini yazmaya devam ederler."⁸¹⁰

808. bkz. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*: 2/100; Süyûtî, *Leâli'* 2/21; İbn Arrak, *Tenzih*: 2/103; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.377; Aclunî, *Keşf*: 2/522.

809. Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*: 2/21. Asıl nushada; "Zey'de bu şekildedir", denilmiştir. Bu, bir kalem sürçmesidir. Zira ben bu hadısı *Zey'de* göremedim, gördüğünüz şekilde *Leâli'* olarak düzelttim.

810. bkz. Taberani, *el-Mu'cemü's-Sagîr*: 1/73; İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*: 2/186; Heysemî *Mecmeu'z-Zevaid*: 1/220; İbn Hacer,

Münkerdir.⁸¹¹ (Ebu Gudde: Bu hadisin bu metniyle uydurma hadisler arasında zikredilmesi imkânsızdır.

Lisanü'l-Mizan: 1/98; Süyûtî *Zeylû'l-Mevzûât*: s.96; Süyûtî, *Leâli*: 2/377; İbn Arrak, *Tenzih*: 2/340; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.373. Heysemî *Mecmeu'z-Zevaid*: 1/220;

811. Yani batıldır. Hadisi Süyûtî *Zeylû'l-Mevzûât*' da (s.96) Taberanî'nin *el-Mu'cemü's-Sagir*'inden senediyle: Amr b. Ebî Seleme, İbrahim el-Basrî, Ali b. Sabit, Muhammed b. Sirin, Ebu Hureyre tarikiyle merfû olarak rivayet etmektedir. Süyûtî şöyle demiştir: Taberanî diyor ki: Bunu Azre b. Sabit'in kardeşinden sadece İbrahim el-Basrî rivayet etmiştir. Süyûtî daha sonra şöyle demiştir: "*Mizan'da* şöyle denilmektedir: Bu hadis münkerdir. Bunun âfeti (uyduran kışısı) İbrahim'dir."

Ebu Gudde diyor ki. Bu haberi *Mizan'da* İbrahim ismini taşıyan ravilerin biyografilerinde görmedim. Daha sonra bunu İbn Hacer'in *Lisanü'l-Mizan*'ında (1/98) İbrahim b. Muhammed b. Sabit el-Ensari'nin biyografisinde gördüm. Süyûtî'nin *Zeyl'de* ki ifadesinin aslı "*Lisanü'l-Mizan'da* şöyle denilmiştir", şeklinde iken, kelime düşüklüğü sebebiyle bu yanlışlık meydana gelmiş olabilir.

Lisan'daki ifade şöyledir: (İbrahim b. Muhammed b. Sabit el-Ensari): Amr b. Ebî Seleme et-Tinnisi'nin üstadıdır. Münker hadisler rivayet etmiştir. İbn Adiyy onun hakkında: Medineli'dir. Kendisinden münker hadisler rivayet edilmiştir, demiş ve onun üç münker hadisini nakletmiş ve sonra da "Onun başka hadisleri de bulunmaktadır. Hadisleri salih olup tahammül edilebilir niteliktedir", demiştir. İbn Hibban bunu *Sıkat*'ta zikretmiş ve Amr b. Ebî Seleme'nin arkadaşısıdır. Muhammed b. Malik vasıtasıyla Bera'dan rivayette bulunmuştur. İbrahim b. Muhammed el-Makdisî isminde zikri gelecektir." demiştir.

İbn Hacer, zikri geçen (İbrahim el-Ensari)'nin biyografisinin ortasında şu hadisi zikretmiştir: Taberanî, *Sagir*'de Amr b. Ebî Seleme, İbrahim b. Muhammed el-Basrî'den, Ali b. Sabit, İbn Sirin sened zinciriyle Ebu Hureyre'den merfû olarak şu hadisi rivayet etmektedir: "*Ey Ebu Hureyre!.. Abdest aldığımda "Bismillâh ve'l-hamdü lillâh" de. Zira senin koruyucu meleklerin, bu abdestin bozuluncaya kadar hiç dinlenmeden senin hasenelerini yazmaya devam ederler.*" Bu münkerdir.

İbn Hacer daha sonra (İbrahim b. Muhammed el-Makdisî)'nin biyografisinde (1/103) şöyle demiştir: Ebu Hatim: Hadisi zayıf-

tır, meçhuldür, demiştir. İbn Hibban ise onu *Sikat* (Güvenilir Raviler) kitabında, Buhari *Tarihinde* zikretmiş, her ikisi de onu Ebu Hafs et-Tinnisi'nin arkadaşı olarak tanıtmışlardır. Buhari, Tinnisi İbrahim'in güvenilir olduğunu ifade etmiştir, demiştir.

(Ebu Gudde diyor ki) İbn Hacer'in ifadesinden anlaşılan; İbrahim el-Ensari ile İbrahim el-Makdisi'nin aynı kişi olduğudur. Durum nasıl olursa olsun, Taberani'nin senedindeki ravi, İbn Hacer ve Süyüti'nin naklindeki gibi (İbrahim b. Muhammed el-Basri)'dir. Görünen odur ki bu ravi zikri geçen iki raviden ayrı üçüncü bir kişidir İbn Ebi Hatim'in *el-Cerh ve't-Ta'dil* kitabında (c.1 Kısım 1 sayfa 150) şu ifade yer almaktadır. İbrahim el-Basri: Hasen'den Cenab-ı Hakın; *"Mücrimleri Cehennemde sürüklüyoruz, (Meryem: 86) meâlindeki âyetini rivayet etmiş, kendisinden de İsmail b. Ebi Halid rivayette bulunmuştur."*

Dolayısıyla bu İbrahim el-Basri, Taberani'nin senedinde geçen İbrahim b. Muhammed el-Basri ile aynı tabakadandır. Belki de ikisi aynı kişidirler. Durum böyle olunca, Abdülhayy el-Leknevi'nin *er-Rafu ve't-Tekmil fi'l-Cerh ve't-Ta'dil* (II.bsk. s.160-161) kitabına yazdığı dipnotlarda geniş açıklamada göreceğiniz gibi; İbn Ebi Hatim'in onun hakkında sükût etmesi/bir görüş bildirmemesi onu tevsik etme anlamına gelmektedir. İbrahim el-Basri ile İbrahim b. Muhammed el-Basri aynı kişi ise ya da İbrahim el-Makdisi ise az önce nakledildiği gibi tevsik edilmiş (güvenilir olduğu ifade edilmiş) demektir. Bu duruma göre *bu hadisin bu metniyle uydurma hadisler arasında zikredilmesi imkânsızdır.*

Hatta Hafız Heysemî *Mecmeu'z-Zevaid'de* (1/220) de bu hadisi zikretmiş ve "Bunu Taberani *Sagir'de* rivayet etmiştir. Isnadı hasendir", demiştir. İbn Hacer de bu hadisi delil olarak kabul etmiştir. Dolayısıyla bu onun uydurma olmadığını göstermektedir. (bkz. *Tenzihü's-Şeriatil-Merfua*: 2/70).

Bu cümleleri yazdıktan sonra İbnü'l-Cevzi'nin *el-Mevzuât* (2/186); Süyüti'nin *Leâli* (2/377) ve İbn Arrak'ın *Tenzihü's-Şeriatil-Merfua* (2/340) kitaplarında Ebu Hureyre'den iki tarik-
le gelen şu hadisi gördüm: Allah Rasûlü (s.a.v) buyurdu ki: *"Eyy Ebu Hureyre!.. Abdest aldığında "Bismillah vel-hamdü lillah" de. Zira senin koruyucu meleklerin hiç dinlenmeden bu abdesti atıncaya kadar senin için haseneleri yazmaya devam ederler. Ey Ebu Hureyre!.. Hanımınla veva cariyeyle beraber olduğunda "Bismillah vel-hamdü lillah" de. Zira senin koruyucu meleklerin hiç dinlenmeden sen gusledinceye kadar senin için ha-*

Zira Heysemi: Bunu Taberani *Sagîr*'de rivayet etmiş, İsnadı hasendir, demiştir....(Yine Ebu Gudde: Ancak bu hadisin bir başka senedle ve bu metne yapılan ilâvelerle rivayet edilen şekli, "hiç şüphesiz uydurmadır" demiştir.)⁸¹²

٤٠٧ - حديث: يَا حُمَيْرًا!

407. HADİS: "Ey Humeyra!.." ⁸¹³ Mizzî: İçinde (Ey Humeyra!..) ⁸¹⁴ ifadesi geçen her hadis uydurmadır. Sadece

---

seneleri yazmaya devam ederler. Ey Ebu Hureyre!.. Bu birleşmeden sana bir evlad nasıb olursa bu çocuğun ve neslinin nefesi sayısınca sana hasene yazılır." Bu hadisi nakleden üç hadis âlimi de şöyle demişlerdir: Bunun senedinde (Hammad b. Amr en-Nusaybî) ve meçhul raviler bulunmaktadır.

(Ebu Gudde diyor ki) 406 nolu Bu hadis, bu son senediyle ve yukarıdaki hadis metnine ilâve edilmiş asılsız metniyle hiç şüphesiz uydurmadır.

812. Parantez arasındaki cümle kitabın metninden olmayıp bir önceki dipnotun ortalarında geçmektedir. Öneme binaen ve dikkat çekmek için burada zikretmeyi uygun gördüm. (Çev.)

813. bkz. Zerkeşî, *el-İcâbe* s.61; Aliyyü'l-Karî, *Kübra* s.373

814. (*Humeyra*): Hamrâ kelimesinin küçültme ismidir. Beyaz tenli, beyaz pembe ile doyurulmuş demektir. Araplar beyaz tenli erkeğe "Ahmer", beyaz tenli hanıma "hamrâ" derler. Hz. Âişe (r.anha) beyaz tenli idi. Buradaki Humeyra kelimesiyle anlatılmak istenen kişi, Hz. Âişe'dir. Bu küçültme, sevgi için yapılan küçültmedir. Nitekim 121 no lu hadis dipnotunda bu bilgi verilmişti. Burada şunu da ilâve edeyim:

Müfthim müellifi Kurtubî diyor ki: Araplar, vücutta ki beyazlık baras/ alaca hastalığına benzediği için beyaz isminden haşlanmamaları sebebiyle, beyaz tenlilere "ahmer/kırmızı" derler. Bu sebeptendir ki Allah Rasulu (s.a.v) Hz. Âişe'ye Ya Humeyra!.. (Pembecek, Pembe yanaklı sevimli kız) derdi. Kurtubî'nin bu ifadesini Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Bârî*'de (7/106 Menakıb ...) Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hz. Hadice (r.a) ile evlenmesi ve Hz. Hadice'nin fazileti babında nakletmektedir.

*Nesai'nin rivayet ettiği bir hadis müstesnadır, demiştir.*⁸¹⁵ (Abdulfettah Ebu Gudde diyor ki: Bu isabetli değildir. Zira

815. Benzeri bir ifade İbn Hacer tarafından da *Fethu'l-Bari'de* (2/370 İydcyn 2) Bayram günü kılıç kalkan oyunu babında nakledilmiştir. Bu iki hadis hafızının bu ifadeleri isabetli değildir. Zira bu hadisten başka ayrıca iki sahih hadiste de (Humeyra) ifadesi sabit olmuştur.

İmam Bedreddin Zerköşi *el-İcabe lî'râd me'stedrakethu Âişe ale's-Sahabe* adlı eserinde (s.61-62) Hz. Âişe (r.a)'nin özelliklerini sayarken şöyle demiştir: "Yirmi Yedinci Özellik: O'nun hakkında (Dininizin yarısını Humeyra'dan alın) hadisi gelmiştir. Hocamız Hafız İmadüddin İbn Kesir'e bu hadisi sordum. Dedi ki: Hocamız Dünya Hafızı Ebu'l-Haccac el-Mizzî (r.a) şöyle diyordu: İçinde Humeyra adı geçen her hadis batıldır. Sadece *Sünen-i Nesai'*de Oruç Bölümündeki bir hadis müstesnadır."

(İbn Kesir diyor ki): "*Sünen-i Nesai'*de yer alan bir başka hadis de buna ilâve edilmelidir: Ebu Seleme'den rivayet edildiğine göre: Hz. Âişe şöyle demiştir: Habeşliler oynamak üzere mescide girdiler. Allah Rasûlu (s.a.v) bana: "*Ya Humeyra!.. Onlara bakmayı arzu eder misin?*" buyurdu. Bu hadisin isnadı sahihtir.

Hakım *Müstedrak'*inde (3/119) Ümmü Seleme'den -bu konuda bir üçüncü hadis- rivayet etmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) mü'minlerin annelerinin savaşa katılacaklarını anlattı. Hz. Âişe (r.a) güldü. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "*Dikkat et Ya Humeyra!.. Bu hanım sen olmayasın*", dedi ve sonra Hz. A-li'ye döndü ve şöyle buyurdu: "*Âişe'nin herhangi bir işi sana ha-vale edilecek olursa, sen ona yumuşak davran*." Hakım diyor ki: Bu hadis, Buhari ve Müslim'in şartına uygun, sahih bir hadis olduğu halde Buhari ve Müslim bu hadisi *Sahih'*lerine almamışlardır. Zehabi ise; (Buhari ve Müslim, hadisin ravilerinden olan) Abdülcebbâr'dan hadis tahrir etmemişlerdir, demiştir." İbn Kesir'in ifadesi ilâve ve düzeltme ile burada sona ermektedir.

Allâme Zürkanî, *Şerhu'l-Mevahib'in-Ledünniyye* kitabında (7/216) Kastallânî'nin bu Ümmü Seleme hadisini Hakım ve Beyhakî'den rivayet etmesinden sonra; "Bu hadis, içinde (Ya Humeyra!..) geçen sahih bir hadistir. İçinde bu ifadenin geçtiği her hadisin uydurma olduğunu iddia eden kimseye bu hadisle cevap verilebilir", demiştir. Zürkanî, işaret edilen iddia sahibi ile İbn Kayyim el-Cevziyye'yi kast etmektedir. Zira İbn Kayyim *el-Menaru'l-Münif* kitabında (s.60); "İçinde (Ya Humeyra!..) ya

bu hadisten başka ayrıca iki sahih hadiste de “Humeyra” ifadesi sabit olmuştur.)⁸¹⁶

٤٠٨ - حديث: يَا شَيْخُ!.. إِنَّ أَرَذْتَ السَّلَامَةَ،
فَاطْلُبْهَا فِي سَلَامَةِ غَيْرِكَ مِنْكَ.

408. HADİS: “Ey Şeyh!.. Selâmette kalmayı arzu ediyorsan, bunu başkalarının senden selâmette olmasında ara.”⁸¹⁷ Bu sözü, Ebu İshak eş-Şirazî'nin Hz. Peygamber (s.a.v)'den rüyada duyduğu rivayet edilmektedir.⁸¹⁸

٤٠٩ - حديث: يَا عَلِيُّ! اتَّخِذْ لَكَ نَعْلَيْنِ مِنْ حَدِيدٍ،
وَأَفِيهِمَا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ.

da sadece (Humeyra) lakabının geçtiği her hadis yalandır, uydurulmuştır”, demektedir.

Abdülfeṭrah (Ebu Gudde) diyor ki: Nesâî'nin burada işaret edilen iki hadisi, onun *es-Sünenü'l-Kübra*sındadır, matbu olan *Sugra*'da (yani elimizdeki meşhur *Sünen* nüshasında) bu hadisler yer almamaktadır.” (bkz. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübra*: 1/553, *Salatü'l-Iydeyn* 31, Hadis No: 1798)

816. Parantez arasındaki bu cümle, kitabın metninden olmayıp bir önceki dipnotun başından alınmış, önemine binaen ve dikkat çekmek için burada metin içerisinde ayrıca zikredilmiştir. (Çev.)

817. bkz. Şehavî, *Makasid*: s.474; İbnü'd-Deyba', *Temyiz*: s.219; Alıyyü'l-Karî, *Kubra*: s.374; Aclunî, *Keşf*: 2/515.

818. Yani bu ifadenin; diğer nebevî hadislerin rivayet edildiği gibi nebevî hadis olarak rivayet edilmesi doğru değildir. Zira daha önce 311 no.lu hadisin dipnotunda geçtiği gibi, âlimler nezdinde kesin olarak kararlaştırılan hususlardan biri şudur: Peygamberî'miz (s.a.v)'i rüyada görmekle şer'i bir hüküm isbat edilemez. Nebevî hadis ise öncelikli olarak rüya ile isbat edilemez.

409. HADİS: “Ey Ali!.. Demirden iki ayakkabı edin. Bunları ilim yolunda eskit.”⁸¹⁹ İbn Teymiyye: Bu hadis uydurmadır, demiş, *Zeyl*’de⁸²⁰: Aynen onun dediği gibidir, denilmiştir.

٤١٠ - حَدِيث: يَا عَلِيُّ! اذْعُ بِصَحِيفَةٍ وَدَوَاةٍ؛ فَأَمَلَى رَسُولُ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَتَبَ عَلِيُّ، وَشَهِدَ جَبْرِيْلُ.

410. HADİS: “Ey Ali!.. Bir sayfa ve mürekkep getir”, dedi. Allah Rasûlü (s.a.v) yazdırdı. Ali yazdı ve Cebrail şâhid oldu.⁸²¹ Ravi diyor ki: Size bu sayfayı yazdıran, yazan ve bu duruma şâhid olandan başkası bu sayfada olanları bildiğini söyleyen kimseyi tasdik etmeyin, demiştir. Bu olay Hz. Peygamber (s.a.v)’in vefat ettiği son hastalığında idi. Saganî *ed-Dürrü’l-Mültekat*’ta: Bu uydurmadır, demiştir.

“Ey Ali!.. Sen bana göre Musa’nın yanında Harun gibisin. Ancak benden sonra Peygamber yoktur”, sahîh hadisi⁸²² müstesna; (Ey Ali!..) kelimesiyle başlayan “Hz. Ali’ye Vasiyetler” nüshasının tamamının uydurma olduğu ileride gelecektir.⁸²³

٤١١ - حَدِيث: يَا عَلِيُّ! إِذَا تَرَوَدْتُ، فَلَا تَنْسَ الْبَصَلَ.

411. HADİS: “Ey Ali!.. Azık edindiğinde soğanı u-

819. bkz. Süyûtî, *Zeylu’l-Mevzuât*: s.203; Aliyyü’l-Karî, *Kübra*: s.376; Aclunî, *Keşf* 2/518.

820. Süyûtî, *Zeylu’l-Mevzuât*: s.203

821. bkz. Aliyyü’l-Karî, *Kübra*: s.376; Aclunî, *Keşf* 2/519.

822. bkz. Buharî, *Sahih*: Fezâilü Ashabî’n-Nebi 9; Muslim, *Sahih*: Fezâilü’s-Sahabe 30, 31

823. Bu konu 436 no lu hadis esnasında ele alınacaktır.

nutma.”⁸²⁴ Sehavî: Bu açık yalandır, demiştir.⁸²⁵

٤١٢- حديث: يَدُ عَدُوِّكَ إِذَا لَمْ تَقْدِرْ عَلَى قَطْعِهَا، قَبْلِهَا.

412. HADİS: “Düşmanın elini, bükemediğin takdirde öp.”⁸²⁶ (Abbasi Halifesi) Mansur’un sözüdür.⁸²⁷

٤١٣- حديث: يُرْقَضُ لِلْقَرْدِ فِي دَوْلَتِهِ.

413. HADİS: “Maymunun devletinde onun için oynanır.”⁸²⁸ Hadis değildir.

824. bkz. Sehavî, *Makasid* s.475; Semhudi, *Gammaz* s.157; İbnü'd-Deyha', *Temyiz* s.220; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.376; Aclunî, *Keşf* 2/519; Hut, *Esne'l-Metalib* s.361.

825. bkz. Sehavî, *el-Makasidü'l-Hasene* s.475 No: 1336.

826. bkz. Sehavî, *Makasid* s.476; İbnü'd-Deyha', *Temyiz* s.220; Aliyyü'l-Kari, *Kübra* s.377; Aclunî, *Keşf* 2/521; Hut, *Esne'l-Metalib* s.362.

827. Süyûtî'nin *Tarihü'l-Hulefâ*'da (s.178) naklettiği gibi; Süli, bu sözü benzeri bir lafızla senediyle Abbasi Halifesi Mansur'dan nakletmektedir. Abbasi Halifesi Ebu Ca'fer Mansur'un nesebi: Abdullah b. Muhammed b. Ali b. Abdillâh b. Abbas şeklindedir. Hicri 95 yılında dünyaya gelmiştir. İlim tahsili için yolculuklar yapmıştır. Süli diyor ki: Zamânında Hadis ve Neseb ilmini en iyi bilen kimse olup hadis tahsili ile meşhur idi. Babasından, Ata b. Yesar ve başkalarından hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de oğlu Halife Mehdi hadis rivayet etmiştir. Çok zengin olmakla birlikte eğlence ve oyuna düşkün olmaması, kâmil akıl sahibi olması, ilim ve edebiyata fiili katılımı, nefsi olgunluğu; heybet, cesaret, ihtiyat, görüş ve azamet açısından Abbasoğullarının yâğıt şahsiyeti idi.

Dünya lezzetlerinden erişemediği hiç bir şey kalmadığı halde sadece hadis ehlinin şerefini temenni etmesi konusundaki sözü 344 nolu hadis (700 nolu) dip notunda geçmişti. Halife Mansur, Mekke'de Hacı için ihramlı olduğu halde hicri 158 yılında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin. (Süyûtî, *Tarihü'l-Hulefâ* s.172-180. Özetlenerek nakledilmiştir.)

٤١٤ - حدیث: یس لِمَا قُرِئْتُ لَهُ.

414. HADİS: "Yasin, hangi niyetle okunursa o niyet gerçekleşir."⁸²⁹ Sehavi: Bunun bu lafızla aslı yoktur, demiştir.⁸³⁰

828. bkz. Sehavi, *Makasid*: s.176; İbnü'd-Deyha', *Temyiz*: s.221; Aclunî, *Keşf*: 2/523; Hut, *Esne't-Metalib*: s.362.

829. Son dönem alimlerinden bazıları: "Bazı tasavvuf erbabı bu hadisin sahih olduğunu kararlaştırmışlardır" diyerek bu hadisi isbat etmeye çalışmışlardır, dolayısıyla uydurma hadis olmamaktadır. Malikî Fakihî ve Mısır Müftüsü Sûfî Allâme Muhakkık Muhammed İllîş (öl 1299 h.) ve üstadı Ebu Yahya bunu gayet güzel bir şekilde cevaplamıştır. Ebu Yahya hadisi isbat ederken senedden başka bir şeye itimad etmeyi reddetmiştir. İsabetli tenkidleri, akıl sahiplerinin şuur ve basiretlerini artırıcı ifadeleri dolayısıyla bu iki zatın sözlerini nakletmek faydalı olacaktır.

Şeyh Muhammed İllîş *Fethu'l-Alıyyi'l-Malik fi'l-Fetva alâ Mezhebi Malik* isimyle adlandırılan *Fetvalarında* (1/45) "Yasin ne niyetle okunursa gerçekleşir" hadisi sahih midir? Bunu sahih olduğunu inkâr eden kimseyi ayıplayan kimseve ne ceza gerekir? sorusuna şu cevabı vermiştir:

"Hafız Sehavi *el-Makasidu'l-Hasene* kitabında bu hadisin aslının olmadığını açıkça ifade etmiş, Seyyid Muhammed ez-Zürkanî de *Muhtasar*'ında aynı görüşü paylaşmıştır. Bu hükmü ayıplayan mezkûr kişi bilgisizce konuşmaya cür'et ettiği için şiddetli bir şekilde tedbîb edilmelidir. Bu adamın halinden anlaşılan, ilim ehlinen biriyle görüşmemiş, katı kalpli câhil bir kişi olduğudur. Böyle birinin hadisler konusuna bilgisizce dalması sebebiyle Allah Teâlâ'nın gazabına uğramasından korkulur. Zira bilgisi olan kişi nass bulunan hususları inkâr etmez. Cehaletin çokluğu, akıl zayıflığı ve dindar olmama bundan daha fazlasına sebep olmaktadır

Ezher Hatibi Şeyh İbrahim es-Sakka da bu soru üzerine şu cevabı yazmıştır: İmam Şa'rani, *el-Bedru'l-Münir* kitabında Hafız Sehavi'nin; bu hadisin bu lafızla aslı olmadığı görüşünü naklederek bu hükmüne katılmış, daha sonra da; "Bu hadis, Şeyh İsmail el-Yemenî cemaatinde kesindir", demiştir. Dolayısıyla bu hadis, âlimlerin üzerinde ihtilaf ettikleri hadislerden-

dir. Dolayısıyla bunun sahih olduğunu inkâr eden kişinin reddedilmesi uygun değildir. Zira Sehavi, bunun sahih olduğunu inkâr etmiştir. Bunu sahih olarak kabul eden kişinin de reddedilmesi de uygun değildir. Zira az önce Şa'ranî'nin ifade ettiği gibi bazı alimler bunu sahih olarak kabul etmektedirler. Yasin'in fazileti ve onun dünyevi ve uhrevi maksatların gerçekleşmesine vesile olması, sadece bu hadise bağlı değildir. Çünkü bu konuda başka hadisler de varid olmuştur. Allah'ın bu fakir kulu İbrahim es-Sakka es-Şafî'ye ilham ettiği budur. Günahların affı.

Üstadımız Ebu Yahya, bu cevaba muttali olduğunda onun üzerine şunu yazmıştır: Bilindiği gibi; Hadislerden her biri, keşif ve kalplerin nurlarıyla değil, sadece senedlerle sabit olmaktadır. Şa'ranî'nin Seyyid İsmail el-Yemenî'den naklettiği husus Müftî Şeyh İbrahim Sakka'nın anladığı gibi lafzın sahih oluşu ise durum senede bağlıdır. Aksi takdirde söyleyen kim olursa olsun, sözü kendisine iade edilir. Allah'ın dininde hatır gözetme olamaz. Velilik ve kerametlerin burada bu konuya müdahalesi olamaz. Bu konuda yetkili merci, sadece bu ilmi bilen hadis hafızlarıdır. Bu hadis, muhaddislere göre aslı olmayan bir hadistir. Aliyyü'l-Karî bunu —elimizdeki *Maşnu* kitabında— zikretmiş ve şöyle demiştir: "Sehavi: aslı yoktur, demiştir." Aliyyü'l-Karî, kitabının başında sabit veya uydurma olup olmadığında ihtilaf edilen hadisleri zikretmeyeceğini ifade etmiştir.

Eğer Seyyid İsmail'in bu sözünden maksat, hadisin manasının doğruluğu ise ki seyyidlere husnû zan etmenin gereği de budur, o takdirde bu durum kabul edilebilir. Zira tevekkülü sahih, ihlası sadık olan kimse Allah'a dua ettiğinde özellikle Kur'anla ona tevessül ettiğinde Allah ona icabet edecektir. Ancak şu an ele aldığımız konu bu değildir.

Müftü Şeyh İbrahim Sakka'nın Sehavi'yi Şa'ranî'nin ibaresinin sonu ile tenkidi yerinde değildir. Zira bu lafzın sahih oluşunun murad edildiği anlayışı üzerine bina edilmiştir. Bunun da senede bağli olması ve hadisin her hangi bir senedinin de bulunmaması sebebiyle sahih olmayacağını öğrendim. Zira hadisin senedi olsaydı hadis hafızları onu bilir ve hadis kitaplarında zikrederlerdi.

"Bu hadis alimlerin üzerinde ihtilaf ettikleri hadislerdendir", sözüne gelince bu ifade de problemlidir. Aliyyü'l-Karî'nin ifadesi, bunu reddetmektedir.

“Bunu sahih olarak kabul eden kişinin de reddedilmesi de uygun değildir”, ifadesi ile sanki ilk muftu –Şeyh İliş– kastedilmektedir. Halbuki o bunu kabul eden kişiyi reddetmemiş, sadece bilgisizce konuşan, bilmediği konuya dalan kimseyi reddetmiştir. Böyle birinin reddedilmesi ise kesin bir görevdir.

Sanki o Muftu Şeyh İbrahim Sakka bunu reddedenin lafızlarını da onu reddetme sebebini de anlamamış gibidir. Nitekim “Ya-sin’in fazileti.” ifadesi sebebiyle Muftu, soruyu da anlamamıştır. Zira Kur’anın tamamının faziletli oluşu konusunda Müslümanlar arasında bir tartişma yoktur.

“Bu, Allah’ın ilham ettiği husustur”, ifadesinin manasını anlamadım. Zira sözünü tenkid ettiği kişinin muradını tahkik etmediği, soruyu iyice anlamadığı ve cevap verenin verdiği cevap hakkında değil de, soruda var olan hususun sorulması sebebiyle soru lüzumsuz olduğu halde onu reddedenin lafızlarını anlamadığđ halde, hangi şey ilham edilmiş olmaktadır? Adamın mâlik olduğu akıl bu ise, Allah’a havale edelim. Ben kubbenin altında Şeyh var zannediyordum. Doğrusunu Allah bilir.”

Abdülfettah Ebu Gudde diyor ki: Bu ifade, daha önce 95, 97, 109 ve 344 no.lu hadislerin dipnotlarında takdim ettiğim şu hakikati te’йд etmektedir: “Hadis, sadece ehlinde alınır. Değeri yüce, şanı yüksek olsa da, başkasından alınmaz.” Hidayete erdiren Allah’dır.

Masn Kitabının sonunda 273. sayfada bu dipnotuna şu ilâve yapılmıştır:

Hadisin sahih veya zayıf olduğunun keşif yoluyla bildirilmesi konusunda vakıf olduğum garip hususlardan biri, İsmail el-Aclûni ed-Dimaşkî’nin *Keşfu’l-Hafa ve Mzih’l-İlbas* kitabının mukaddimesinde (1/9-10) ıkrar ve kabul sadesinde zikrettiği şu ifadesidir:

“Bir hadise “uydurma”, “sahi” ve benzeri bir hükmün verilmesi senedin incelenmesi ve benzeri metotlar sonucunda hadis alimlerinin kanaatine göredir. Yoksa bizzat kesin bir durum değildir. Meselâ: Sahi bir hadis, muhaddisin kanaatine göre zayıf veya uydurma olabilir, ya da tersi olabilir. Mütevatir ise Rasulullah’a nisbeti ittifakla kesin olan hadistir.

Hadisin buna ihtimali olmakla birlikte, muhaddislerin nazarında sabit olan hususa göre amel edilir. Hadisten hüküm istinbat edecekler için hadisten elde edilen şer’i hüküm gcerli olur.

٤١٥ - حَدِيثُ: يَقِي الْحَرَّ الَّذِي يَقِي الْبَرْدَ.

415. HADİS: "Soğuktan sakınan, sıcaktan da sakınır."⁸³¹ Hadis değildir.

٤١٦ - حَدِيثُ: الْيَقِينُ الْإِيمَانُ كُلُّهُ.

416. HADİS: "Yakin, imanın tamamıdır."⁸³² Uydurmadır. Bu hükmü Saganî vermiştir.⁸³³ (Hafız Irakî:

Şeyh-i Ekber Muhyiddin İbn Arabî (k.s.)'nin *el-Fütûhatü'l-Mekkiye* adlı eserinde özetle şöyle denilmektedir: Ravileri yoluyla sahih olan nice hadis vardır ki, keşif ehli bu hadisi Allah Rasûlü (s.a.v)'ne sorup bunun uydurma olduğunu öğrenmesi sebebiyle sahih kabul etmez. Dolayısıyla nakil ehli, tariki sahih olduğu için o hadisle amel etse bile, keşif ehli bu hadisle amel etmez.

Yine ravileri arasında hadis uyduran biri bulunduğu için, tarihinin zayıflığı sebebiyle kendisiyle amel edilmeyen nice hadis vardır ki, keşif ehli bunu Cibril'den Allah Rasûlüne naklederken duydukları için, gerçekte bu hadis sahihtir."

Abdulfettah 'Ebu Gudde' diyor ki: Aclunî'nin naklettiği ve sü-kût edip kabul ettiği ifade budur. Bu tavrından dolayı neredeyse şaşkınlıktan donup kalacaktım. Oysa Aclunî, Buharî'yi şerheden muhaddislerden biridir. Muhaddislerin ilimlerini, hadis ve din kaidelerini hiçe sayan bu ifadeleri nasıl kabul edebilmiştir? Buna göre "keşif ehli" denilen ya da kendisini keşif ehli gören kişiler açısından hadis alimlerinin hadis hakkında verdikleri "sahih" ve "zayıf" hükümleri anlamsız bir şey olmaktadır. Sünnet-i Mutahhara'nın sübutu için, ne zamandan beri biri muhaddislerin sahih nakli, diğeri keşif ehlinin keşfi olmak üzere iki kaynak kabul edilmiştir? Buna aldanmaktan sakın. Allah senin yardımcın olsun ve seni gözetsin.

830. bkz. Süyûtî, *Leâli*: 1/247; Şehavî, *Makasid* s.477; Semhudi, *Gam-maz*: s.157; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.221; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.377; Aclunî, *Keşf* 2/526; Hut, *Esne'l-Metalib* s.362.

831. bkz. Şehavî, *Makasid* s.479; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.222; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.378; Aclunî, *Keşf* 2/532; Hut, *Esne'l-Metalib* s.363.

Bilinen ve sahih olan, bu sözün İbn Mes'udun sözü olduğu şeklindedir, demiştir.)⁸³⁴

٤١٧- حدیث: یَوْمَ صَوْمِکُمْ یَوْمَ نَخْرِکُمْ

832. bkz. İbn Hacer *Fethu'l-Barî* 1/45; Ebu Nuaym *Hilye* 5/34; Hatib, *Tarihü Bağdad* 13/226; Aliyyü'l-Karî, *Kübra*: s.379; Aclunî, *Keşf* 2/537; Zebîdî, *İhya Şerhi* 1/408.

833. Bu hadisi Ebu Nuaym *Hilye*'de (5/34); Hatib *Tarihü Bağdad*'ta (13/226) İbn Mes'ud'dan merfû olarak; "Sabır imanın yarısıdır. Yakîn ise imanın tamamıdır", lafızla rivayet etmiştir. Hafız İrakî *İhya* üzerine yazdığı *et-Tahricü's-Sagîr*'de; Gazzalî'nin hadisi merfû olarak zikrettiği *Kitabü'l-İlim* ilmin âfetleri hakkındaki Altıncı Bab'da şöyle demiştir: Bunu Beyhakî *Zühd* kitabında, Hatib *Tarihinde* İbn Mes'ud'un hadis olarak hasen isnadla zikretmiştir."

Hafız Zebîdî, *İhya Şerhi*'nde (1/408) şöyle demiştir: "İrakî, *et-Tahricü'l-Kebîr*'de şöyle demiştir: Bunu Ebu Nuaym *Hilye*'de, Beyhakî *Zühd*'de ve Ebu'l-Kasım el-Lâlikâî *Kitabü's-Sünne*'de rivayet etmiştir. Sonra da İrakî, İbn Mes'uda varan senedle merfû olarak bu dipnotun başındaki mezkûr lafızla rivayet etmiştir. İrakî daha sonra şöyle demiştir: Bilinen ve sahih olan, bu sözün İbn Mes'udun sözü olduğu şeklindedir. Buharî de *Sahih*'inde muallâk olarak bu şekilde İbn Mes'ud'dan mevkuf hadis olarak zikretmiştir. Taberânî ve Beyhakî *Zühd* kitabında bunu A'meş... tarikîyle muttasıl senedle Abdullah b. Mes'ud'un sözü olarak tahrir etmişlerdir. Beyhakî: Sahih olan bu sözün mevkuf olmasıdır, demiştir."

Buharî, *Sahih*inin başlarında *Kitabü'l-İman*'ın ilk babında bu sözü muallâk olarak zikretmiş, Hafız İbn Hacer *Fethu'l-Barî*'de (1/45) aynı yerde şöyle demiştir: "Bu muallâk hadis, Taberânî'nin sahih bir senedle muttasıl olarak tahrir ettiği bir eserdir, (yani İbn Mes'udun sözüdür). Bunu Ebu Nuaym *Hilye*'de ve Beyhakî *Zühd*'de İbn Mes'ud'un merfû hadisi olarak tahrir etmişlerdir. Merfû oluşu sabit değildir."

834. Parantez arasındaki ifade, bir önceki dipnottan alınmış olup önemine binaen ve dikkat çekmek için metinde zikredilmiştir. (Çev.)

417. HADİS: "Oruca başladığınız gün ile, kurban bayramının ilk günü⁸³⁵ aynı gündür."⁸³⁶ İmam Ahmed ve başkalarının dediği gibi; bunun aslı yoktur.

---

835. Bir başka lafızda ise; "*Oruca başladığınız gün ile, senenin ilk günü aynı güne rastlar*"; şeklindedir. (bkz. Hut, *Esne'l-Metalib* s.364 Hadis No: 1779)

836. bkz. İbn Kayyım, Menar: s.124; Semhudi, Gammaz: s.159; Şehavî, *Makasid*: s.480; İbnü'd-Deyba', *Temyiz* s.223; Aliyyü'l-Kari, *Kubra*: s.380; Acluni, *Keşf* 2/540; Hut, *Esne'l-Metalib*: s.364, Makdisi, el-Fevaidü'l-Mevdün: s. 250.

BAZI HADİS İMAMLARININ BAZI UYDURMA RİVAYETLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ⁸³⁷

418. Üstadlarımızın üstadı Şemseddin es-Sehavî diyor ki:⁸³⁸ İbn Teymiyye şöyle demiştir: İmam Şafî ile İmam Ahmed'in Şeyban er-Raî ile bir araya gelip ona sorular sormalarıyla ilgili meşhur olan rivayet: ilim ehlinin itti-fakıyla batıldır/asılsızdır. Zira bu iki zat Şeyban er-Raî'ye erişememişlerdir.

419. Sehavî devamla şöyle demiştir: İmam Şafî'nin, İmam Ebu Yusuf'la Harun er-Reşid'in huzurunda görüşmeleri rivayeti de aynı şekilde batıldır. İmam Şafî, Reşid'le ancak Ebu Yusuf'un vefatından sonra görüşebilmiştir.⁸³⁹

---

837. Bu başlık, konuyu açıklamak üzere benim tarafımdan ilâve edilmiştir. (Ebu Gudde)

838. Sehavî, *el-Makasidü'l-Hasene*, Son Bölüm: s.480

839. İbn Teymiyye *Minhacü's-Sünneti'Nebeviyye* kitabında (3/265) şöyle diyor: "İmam Şafî ne Ebu Yusuf'la görüşmüş, ne onunla munazara etmiş, ne de ondan hadis dinlemiştir. Bilakis Ebu Yusuf, Şafî Irak'a girmeden önce hicri 183 yılında vefat etmiştir. Şafî ise Irak'a hicri 185 yılında gelmiştir. Bu sebeple Şafî'nin kitaplarında Ebu Yusuf'un görüşleri Muhammed b. Hasen kanalıyla zikredilmektedir."

420. Hafız İbn Hacer diyor ki:⁸⁴⁰ İmam Şafî'nin Halife Harun Reşid'e gittiği ve Muhammed b. Hasen'in Halife Harun Reşid'i Şafî'yi öldürmeye teşvik ettiği rivayetini *Menakıbü's-Şafî'* sahibi Beyhakî ve başkaları nakletseler de bu rivayet yalanlanan, uydurulmuş bir rivayettir.

421. Meymûnî diyor ki: Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediğini işittim: *"Üç çeşit kitap vardır ki bunların asılları yoktur. Megazi, Melahım, Tefsir."*⁸⁴¹

---

840. İbn Hacer, *Tevâlî't-Te'nis* s. 71

841. Yani bu ilimlerin isnadları yoktur. İbn Teymiyye *Minhacü's-Sünneti'n-Nebeviyye* kitabında (4/117) diyor ki: "Sebehi Nüzûl hadislerinin büyük çoğunluğu musned olmayan mürsel hadislerdir. İmam Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: *"Üç çeşit kitap vardır ki bunların isnadı yoktur, bir başka rivayette: Bunların asılları yoktur. Bunlar Megazi, Melahım ve Tefsir kitaplarıdır.* Yani bu kitaplardaki hadisler mürseldir, demektir.

İbn Teymiyye devamla şöyle demiştir. Mürsel hadis, alimlerin kabulü ve reddi konusunda tartıştıkları hadislerdendir. Bu konuda en doğru olan görüş, mürsel hadislerden bir kısmının makbul, bir kısmının merdud, bir kısmının mevkuf (şahabi sözü) olduğu şeklindeki görüştür.

- Durumu incelenip sadece sika/güvenilir ravilerden mürsel hadis naklettiği bilinen bir ravinin rivayet ettiği mürsel hadis kabul edilir.
- Hem güvenilir ravilerden hem de güvenilemeyecek ravilerden mürsel hadis naklettiği bilinen bir ravinin rivayet ettiği mürsel hadis, durumu meçhul olan bir kimseden rivayet şeklinde ise bu hadis mevkufur/sahabi sözüdür.
- Güvenilir ravilere muhalif olan mürsel hadisler merdudur/ reddedilir.
- Mürsel, iki yönlü olursa, iki raviden her biri diğerinin ustadlarından hadis almışsa, bu durum o ravinin doğruluğunu gösterir. Genellikle bu gibi bir ravinin hata etmesi ve kasden yalan söylemesi tasavvur edilemez."

Hatib *Cami'* inde şöyle diyor: Bu ifade, bu üç ilim dahilinde yazılmış olan ama bunları nakleden ravilerin âdil olmamaları ve kıssacıların birtakım ilâvelerde bulunmaları sebebiyle itimad edilemeyecek bazı belirli kitaplara ait olmalıdır.

(Sehavi diyor ki:) Melâhım kitaplarına gelince hepsi bu özelliktedir. Gelecekte yaşanacak kanlı olaylar ve beklenen fitneler hakkında birkaç hadis dışında sahih hadis yoktur.⁸⁴²

422. (Sehavi diyor ki:) Tefsir kitaplarına gelince; bunların en meşhurları arasında *Kelbî Tefsiri*⁸⁴³ ile *Mukatil b. Süleyman'ın Tefsiri*⁸⁴⁴ gelmektedir.

842. İmam Ahmed'in, "*Üç çeşit kitap vardır ki bunların aslı yoktur: Bunlar Megazî, Melahım, Tefsir kitaplarıdır*", sözünün şu şekilde anlaşılması mümkündür: Bu kitaplarda zayıf ve uydurma hadisler yaygındır. Zira bu kitaplar, hadis ve ahkâm kitapları kadar, muhaddis imamların ve tenkid ehli üstadların çalışmalarına konu olmamıştır.

Hafız İbn Hacer, şu sözüyle bu anlayış ve yoruma işaret etmiş olmalıdır: *Lisanü'l Mizan* kitabının mukaddimesinde (1/13); İmam Ahmed'in; "*Üç çeşit kitap vardır ki bunların asılları yoktur: Bunlar Megazî, Melahım ve Tefsir kitaplarıdır*", şeklindeki sözünü naklettikten sonra İbn Hacer, şöyle demiştir. "Fezâil de bunlara ilâve edilmelidir. Bu alanlar zayıf ve uydurma hadis vâdileridir. Zira Megazî konusunda umde olan alimler Vakıdî gibileridir. Tefsirde umde olanlar ise, Mukatil ve Kelbî gibileridir. Melâhım konusunda ise genellikle isrâiliyyata itimad edilir. Fezâil konusuna gelince; rafizîlerin ehli beytin fazileti hakkında ne kadar hadis uydurdıkları sayılamaz. Ehli Sünne'tin cahillerinin de onlara Muaviye'nin faziletleri hakkında, hatta Hz. Ebubekir ve Hz. Omer'in faziletleri hakkında uydurma hadislerle karşılık vermeleri az değildir. Halbuki Allah bu zatları buna muhtaç bırakmamış, mertebelerini bu seviyesizlikten çok yükseklerde kılmıştır."

843. Kelbî nisbetiyle meşhur olan, müfessir, neseb âlimi ve tarihçi, *Tefsir* müellifi Ebu'n-Nadr ve Ebu Said Muhammed b.

Saib el-Kelbi el-Kûfi hakkında Zehebi: Muhaddisler onu terk etme konusunda görüş birliğine varmışlardır. Yalancılık ve rafizilikle itham edilmiştir. Hemmam: Kelbî'nin; Ben Sebâiyim, dediğini işittim, demiştir.

İbn Hıbban şöyle demiştir: Kelbi Sehaî idi, yani Alı ölmedi, dünyaya dönecektir, zulümle dolu olan dünyayı adâletle dolduracaktır, diyen ve bir bulut gördüklerinde, Emirül-Mü'minin Alı bu bulutun içindedir, diyen batıl bir mezhebe mensup idi. Dindeki batıl mezhebi ve açık yalancılığı vasıflarını derinliğine anlatmaya ihtiyaç bırakmayacak kadar açıktır.

İbn Adiyy şöyle demiştir: Kelbî'den Süfyan, Şube ve bir grup âlim hadis nakletmiştir. Tefsir ilminde ondan razı olmuşlardır. Hadîste ise özellikle Ebu Salih vasıtasıyla İbn Abbas'dan naklettiği rivayetlerde münker rivayetleri bulunmaktadır. Hiç kimsenin onun *Tefsir*'inden daha uzun tefsiri yoktur. Meşhur zayıf ravilerden biri olması sebebiyle hadisi yazılabilir. Kûfe'de 146 yılında vefat etmiştir. Bu görüşleri Zehabî *Iber* (1/206) ve *Mizan*'da (3/256-259) İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib*'de (9/178-181) nakletmektedirler.

İbn Hacer, âyetlerin nuzûl sebepleri hakkındaki *el-Ucab fi Beyani'l-Esbab* kitabının başında, Süyûtî'nin; *ed-Dürre'l-Mensûr fi'l-Tefsir bi'l-Me'sûr* kitabının sonunda naklettiği şekliyle Kelbî hakkında şöyle demiştir: "Hadis alimleri Kelbî'yi yalancılıkla itham etmişlerdir. Kelbî ölüm hastalığında yanındakilere: Size, Ebu Salih'den naklettiğim her hadis yalandır, demiştir. Kelbî'nin zayıf olması bir yana; *Tefsir*'ini kendisinden kendisi gibi zayıf ya da daha zayıf olan Muhammed b. Mervan es-Süddiyyü's-Sagîr rivayet etmiştir. Muhammed b. Mervan'dan bu tefsiri kendisi gibi zayıf ya da daha zayıf olan Salih b. Muhammed et-Tirmizi rivayet etmiştir. Kelbî'nin *Tefsir*'ini kendisinden rivayet eden sika/güvenilir âlimler ise Süfyan es-Sevri ve Muhammed b. Fudayl b. Gazvan'dır. Kelbî'nin *Tefsir*'ini kendisinden rivayet eden hafıza açısından zayıf olan raviler arasında Hıbban b. Ali el-Anezi ile "vahi/çürük, çok çok zayıf" olan Cüveybir b. Said de bulunmaktadır."

844 Ebu'l-Hasen Mukatil b. Süleyman b. Beşir el-Ezdi el-Hurasanî el-Belhi, el-Basri: *Tefsir* müellifidir. Onun *el-Hamsü mie/Başrüzüncü* kitabı da bulunmaktadır. Mukatil b. Hayyan: Mukatil b. Süleyman'ın ilmini diğer âlimlerin ilmine göre derva gibi buldum, demiştir. İmam Şafî: Âlimler, tefsir konusunda Mukatil'in çoluk-çocuğu gibidirler, demiştir. İbnü'l-Mubarek

İmam Ahmed *Kelbî'nin Tefsiri* hakkında: Başından sonuna kadar yalandır, demiştir. İmam Ahmed'e:

—O *Tefsir*'e bakmak helâl midir? diye soruldu. O da:

—Hayır, diye cevap verdi.⁸⁴⁵

onun *Tefsir*inden bir şeye baktığı zaman: Ne muazzam bir ilim!.. Bir de kendisi isnadı olsa, derdi. Bir başka rivayette ise: Mukatil'in *Tefsir*'i ne kadar güzeldir!.. Bir de sika/ güvenilir olsaydı!.. Onu kaldır at, Mukatil'i şöyle derken işittim: "Anne sıla-i rahime, baba ise itaate daha layıktır." İbrahim el-Harbi: Mukatil âlimlerin tefsirini toplamış, bunları rivayetsiz açıklamıştır. Ben *Tefsir*'ime ondan hiçbir şey koymadım. Kelbî'nin *Tefsir*'i, Mukatil'in *Tefsir*'i ile aynıdır.

İbn Hibban diyor ki: Mukatil, Yahudi ve Hıristiyanlardan onların kitaplarına uygun Kur'an ilimlerini alıyordu. Müşebbihe'den idi. Rabbü'l-Alemini yaratılmışlara benzetiyordu. Bununla birlikte hadiste yalan söylüyordu.

İbn Adiyy, munkerlerinden bir kısmını naklettikten sonra şöyle demiştir: Mukatil'in zikrettiklerimden başka salih/makbul hadisleri bulunmaktadır. Hadislerinin büyük çoğunluğu mütebihi/destekleyicisi bulunmayan hadislerdir. Bilinen güvenilir âlimlerden pek çoğu ondan hadis rivayet etmiştir. Onun zayıflığına rağmen, hadisi yazılabilir. Halili diyor ki: Onun tefsir ehlinin nezdinde büyük bir yeri vardır. O geniş ilim sahibidir. Fakat hadis hafızları onu rivayette zayıf kabul etmişlerdir. Eskileri görmüş, yaşlı bir zattır. Zayıf raviler ondan munker hadisler rivayet etmişlerdir. Bu konudaki tenkid onlara yöneltilmelidir. Hierî 150 yılında Basra'da vefat etmiştir. Bu görüşler, İbn Hacer'in *Tehzibü't-Tehzib* (10/279-285) ve Zehabi'nin *Mizan*'daki (4/173-175) biyografisinden özetlenmiştir. Ayrıca Hatib'in *Tarihü Bağdad*'ında (13/16-121) Mukatil hakkında bir kitap olabilecek şekilde yüz beş sayfalık bilgi verilmektedir.

845. Hafız Zehabî, *Mizanü'l-İtidal*'de (1/645) (Halid b. Yezid b. Ebî Malik ed-Dimaşkî'nin biyografisinde şöyle demiştir: İbn Ebî'l-Havari diyor ki: Yahya b. Main'in şöyle söylediğini işittim: "İrak'ta gömülmesi gereken bir kitap vardır. Bu kitap. Ebu Salih kanahyla İbn Abbas'dan rivayet edilen Kelbî'nin *Tefsir* kitabıdır."

Ben de derim ki:⁸⁴⁶ Zerkeşi: *Mukatil'in Tefsiri* ona yakındır, demiştir. Hocalarımızın hocası Celâl Süyûtî ise: Tefsirler arasında sahih kitaplar ve muteber nüshalar da bulunmaktadır. Bunların durumunu *et-İtkan fi Ulûmi'l-Kur'an* kitabının sonunda açıkladım. Hepsi ni *et-Tefsiru'l-Müsned'* de belirttim, demiştir.⁸⁴⁷

423. Megazî kitaplarına gelince; bu dalda en meşhur kitap Muhammed b. İshak'ın (*Megazî*) kitabıdır.

---

846. Bu sözün sahibi müellif Aliyyü'l-Karî'dir.

847. Süyûtî (rh.a) *ed-Dürru'l-Mensûr fi't-Tefsir bi'l-Me'sûr* kitabının başında (1/2) şöyle demiştir: "İçindeki hadislerin ve tefsirlerin Allah Rasûlü'ne ve ashabına kadar senediyle nakledildiği tefsir niteliğindeki *Tercümanü'l-Kur'an* kitabını telif ettiğimde ve Allah'a hamdolsun birkaç cilt halinde tamamladığımda bu kitapta zikrettiğim hadis ve görüşleri, bunların tahrir edildiği kaynakların senediyle nakletmiştim. Gayret sahiplerimin çoğunun bunu elde etmede kusurlu olduklarını, ilgilerinin isnada değil, sadece hadis metinlerine yoğunlaştığını gördüm. Bunun üzerine *Tercümanü'l-Kur'an*i özetleyerek, nakledilen hadis ve görüşlerin sadece metnini naklederek ve bunların zikredildiği her muteber kaynağın ismini vermek suretiyle tahrir ederek bu muhtasar kitabı hazırladım. Bu kitaba *ed-Dürru'l-Mensûr fi't-Tefsir bi'l-Me'sûr* adını verdim."

Muhakkık Üstadımız Kevserî (rh.a) *Züvül Tozkireti'l-Huffaz* kitabının mukaddimesindeki (s.9) Süyûtî'nin biyografisinde şöyle demiştir: "Süyûtî, *ed-Dürru'l-Mensûr* kitabında mütekaddim alimlere ait Rivayet Tefsiri kitaplarını, bu kitaplarda yer alan hadis ve görüşlerin senedlerini kaldırarak özetlemiş, ancak bu hadislerin dereceleri hakkında görüş belirtmemiştir. Dolayısıyla bu eser, değerli ile değersiz olanı bir arada toplayan bir eser olmuştur. Bu eserde durumu tavsif edilemeyecek kadar kötü, merdûd -reddedilen- rivayetler de bulunmaktadır."

Ebu Gudsde diyor ki: Bu sebeptendir ki; bu kitap, içinde zikredilen her görüşe aldanan kimse için tehlikeli kaygan zemini olan bir kitaptır. Dolayısıyla sahih olduğu sabit olmadıkça ve sağlan şahidler kabul edilmesini desteklemedikçe; Süyûtî'nin bu kitapta naklettiği her rivayeti almak sahih değildir.

İbn İshak, ehl-i kitaptan nakiller yapıyordu.⁸⁴⁸

424. İmam Şafii diyor ki: Vakıdî'nin kitapları yalandır.⁸⁴⁹ Megazi konusunda Musa b. Ukbe'nin *Megazi* kitabından daha sahih olanı yoktur.⁸⁵⁰

848. Bu söz makbul bir söz değildir. Zira İbn İshak, Megazi âlimlerinin imamıdır. Hadis, tarih ve hadis tenkidî üstadı İmam Şemsüddin Ebu Abdullah ez-Zehebi, *İber* kitabında (1/216) şöyle demiştir: "Muhammed b. İshak b. Yesar el-Muttalibi el-Medenî *es-Sıret* kitabının müellifidir. Sahabeden Enes'i görmüştür. Makburi, A'rac ve bu tabakadan olan pek çok muhaddisden hadis dinlemiştir. Zeki, hafız, ilim talebi arzusuyla dolu, tarihçi, neşeb âlimi ve allâme olup ilim deryalarından biriydi. Şube: İbn İshak, hadiste mü'minlerin emiri idi, demiştir. İbn Main: O sika (güvenilir)'dir ama hüccet (otorite) değildir, demiştir. Ahmed b. Hanbel onun hakkında: Hadisi hasendir demiştir. Doğru olan görüşe göre hicri 151 yılında vefat etmiştir."

849. Vakıdî nisbetiyle meşhur olan Bağdat Kadısı Muhammed b. Ömer b. Vakıd el-Medenî el-Vakıdî, hiç şüphesiz meşhur ilmi şahsiyetlerdendir. Hakkında, ihtilaflardan dolayı araştırmacıların çelişkiye düştüğü övgü ve yergi arasında değişen uzun tartışmalar yapılmıştır. Fakat Kemal İbnü'l-Hüma'n *Fethu'l-Kadir*'de (5/49): "Vakıdî'nin hadisi bize göre "hasen"dir, demiştir. Allâme İbrahim el-Halebi, *Gunyetü'l-Mütemelli* (s.95)'de: "Vakıdî hakkında doğru olan görüş, onun güvenilir olarak kabul edilmesidir, demiştir. Takıyyüddin İbn Dakikü'l-İyd *İmam* kitabında: "Üstadımız hafız Ebulfeth -yani İbn Seyyidi'n- Nas- megazi ve sıyer hakkındaki -*Uyünü'l-Eser*- kitabının başlarında (1/17-21) onu zayıf veya güvenilir kabul edenlerin görüşlerini derlemiş ve sonunda güvenilir olduğunu tercih etmiştir," demiştir.

Üstadımız İmam Kevseri (rh.a), Kahire'de Ustaz Ahmed es-Seravi (rh.a)'nın basmaya başladığı ama baskısı tamamlanmamış olan *Tabakat İbn Sa'd* kitabının takdim yazısında ayrıca Hazni'nin *Şürütu'l-Eimmeti'l-Hamse* kitabının dipnotlarında (s.29) Vakıdî hakkında söylenenleri elden geçirilmiş ve durum hakkında adil bir tavır ortaya koymak için çok hayırlı bir çalışma yapmıştır. Hadis araştırmacısı bu çalışmaya mutlaka vâkıf olmalıdır.

BAZI PEYGAMBERLERE VE SAHABEYE AİT OLDUĞU SÖYLENEN AMA ASLI OLMAYAN KABİRLER

425. (el-Bika) vadisinde ki Lübnan Dağı'nda Hz. Nuh (aleyhisselâm)'ın kabri diye zikredilen kabir, hicri yedinci asırda ortaya çıkarılmıştır.

426. Übeyy b. Ka'b (r.a)'ın Şam'a defnedilmesi şöyle dursun; âlimlerin ittifakıyla Şam'a ayak basmamasına rağmen; Şam'ın doğu kıyısında Übeyy b. Kâ'b'a nisbet edilen ziyaretgâh (sahih değildir.)

427. Abdullah b. Ömer (r.a)'ın Mekke'de vefat ettiği konusunda âlimler ittifak etseler de; Ma'lâ⁸⁵¹ kabristanının yanı başındaki tepede Abdullah b. Ömer'e nisbet edilen mezar yeri: hiçbir şekilde sahih değildir.

Zehabi, *Iber'* de (1/353) şöyle demiştir: "Vakıdî: Benim ezberim, kitaplarımdan daha çoktur, diyordu. Bir defasında taşınmıştı, kitapları yüz yirmi yükü. 207 yılında vefat etti. Allah rahmet eylesin."

850. Müellif Aliyyü'l-Kari tarafından bu son bölümün başında (418-424 nolu paragraflar halinde) zikredilen Sehavi'nun sözleri, burada sona ermektedir.

851. Ma'lâ: Mekke-i Mukerreme ehlinin Hacûn semtindeki kabristanıdır.

428. Mısır'da Karafe⁸⁵² denilen yerde Ukbe b. Âmir (r.a)'e nisbet edilen mezar yeri: Bir zatın vefatından çok uzun bir müddet sonra gördüğü rüya ile tesbit edilmiştir.

429. Askalân'da Ebu Hureyre (r.a)'ye nisbet edilen mezar yeri: Şam'lı hadis hafızlarından birinin kesin olarak ifade ettiği gibi Cendere b. Hayşene (r.a)'ye⁸⁵³ aittir. Fakat İbn Hibban –ve ona tabi olan üstadımız İbn Hacer– kesin ifade ile birinci görüşü⁸⁵⁴ desteklemişlerdir.

430. Kahire'de *el-Meşhedü'l-Huseynî* diye bilinen yere gelince: Hz. Hüseyin (r.a), ittifakla orada medfun değildir. Mısır'lı bazı âlimlerin zikrettikleri ve bazılarının da reddettiği rivayete göre; orada sadece Hz. Hüseyin'in başı bulunmaktadır.

Üstadımız⁸⁵⁵ diyor ki: "İbn Teymiyye de bunu reddeden alimler arasındadır. Onun bu rivayeti şiddetle reddettiği uzun cevabî risalesini okudum."⁸⁵⁶

431. Bazı marifet ehlinin zikrettiklerine göre; Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasen'in oğlu Zeyd'in oğlu Hasen'in

852. Karafe: Mısır'daki kabristanın ismidir. Ukbe b. Âmir, Mısır'da vefat etmiş, Mukattam'da defnedilmiştir. Ona nisbet edilen Karafe' deki mezar yeri ise rüya ile sabit olmuştur.

853. Cendere b. Hayşene (r.a): İbn Hacer'in *el-İsabe* kitabında (1/263; 7/157) belirttiği gibi sahâbî Ebu Kirsafe el-Kinanî'dir. Askalân'a yerleşmiştir (bkz. İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gabe* 1/364)

854. Yani İbn Hibban ve İbn Hacer'e göre Ebu Hureyre'nin kabrı Askalân'dadır

855. Yani Hafız İbn Hacer el-Askalânî.

856. İbn Teymiyye'nin *Ra'sûl-Huseyn (Hüseyin'in Başı)* adı verilen bu cevabî risalesi, 35 sayfa halinde basılmıştır. Bu risale, İbn Teymiyye'ye ait dört risale ile birlikte *Mecmuatü Resail Şeyhü'l-İslâm İbn Teymiyye* başlığıyla Kahire'de es-Sünnetü'l-Muhammediyye Matbaasında hicrî 1368 yılında basılmıştır.

kızı Seyyide Nefise diye meşhur olan ve ziyaret edilmekte olan mezar yeri bizzat onun kabir yeri değildir. Fakat ittifakla bu civarda gömülmüştür.⁸⁵⁷

432. Ben de derim ki: Muhammed İbnü'l-Cezerî: "Peygamberimiz (s.a.v)'in kabrinden başka hiçbir Peygamberin kabrinin kesin ifade ile belirlenmesi sahih değildir. Evet Hz. İbrahim (a.s), el-Halil diye adlandırılan bölgededir. Ancak bizzat ziyaret edilen yerde değildir, demiştir."

Bu ifade ile sanki güneşin ışığından sonra ay ve yıldızların nurunun bulunamayacağına işaret edilmekte; İslâm'dan önceki diğer bütün dinlerin ondan sonraki her zaman ve her yerde mensûh (hükümsüz ve geçersiz) olduğuna îma edilmektedir.

---

857. Zehebi *Iber* kitabında (1/356) şöyle demiştir: "Nefise hanım Mısır'a kocası İshak b. Ca'fer es-Sadık ile birlikte gelmiş. hicri 208 yılı Ramazan ayında vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin."

RİVAYETLERİNİN TAMAMI

UYDURMA OLAN KİTAPLAR

433. *Hulâsa* da⁸⁵⁸ şöyle denilmektedir: Şeyh -Saganî- diyor ki: Hadiste telif edilen bazı kitaplar vardır

858. Buradaki (*Hulâsa*), 42 no.lu hadisin dipnotunda adı geçen İmam Şerafuddin et-Tîbî es-Şafîi (öl.743)'nin *el-Hulâsa fi Ma'rifeti'l-Hadis* adlı kitabıdır. Tîbî'nin burada nakledilen sözü, bu *Hulâsa* kitabının 86. Sayfasında yer almaktadır.

Muallif Aliyyü'l-Karî, daha sonra nakledeceğin ifadelerde açıkça ortaya çıkacağı gibi, bu ibareyi apaçık bir şekilde hatalı nakletmiştir. Zira Tîbî (rh.a), *Hulâsa*'da (s.81) Allah Rasûlü'ne yalan iftira edenlerden ve uydurmacılardan bir kısmını zikrettikten sonra şöyle demiştir:

İmam Hasen b. Muhammed es-Saganî, *ed-Dürrü'l-Mültekat fi Tebyini'l-Galat* kitabında şöyle demiştir: Kudaî'nin *Şihab* kitabında uydurma olduğu açık pek çok hadis bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

"*Sabah namazından sonraki uyku rızık engeller. Mutlu olan, başkalarının başına gelen şeylerden ibret alan kimsedir. Bedbaht olan, ana karında bedbaht olandır.*" Saganî, iki sayfadan daha fazla tutan bu çeşit uydurma hadisleri zikretmiş, daha sonra 84. sayfada şöyle demiştir: "Ukûşî'nin *Şihab*'ın zeyli olarak yazdığı *Nücem* kitabında şöyle denilmiştir: "*Kim Mekke yolunda hacı olarak ölürse, Allah ondan yüz çevirmez, ve onu hesaba çekmez. Kim hacceder de beni ziyaret etmezse, bana cefakârlık etmiş olur...*" Bunun ardından; "Bu iki kitapta bulunan hadislerin sonuncusu budur", demiştir

İmam Tîbî daha sonra 84. sayfada: "İnsanların sözleri arasında Hz. Peygamber (s.a.v)'e nisbet edilerek nakledilen sözlerden bazıları şunlardır", demiş; sonra da yaklaşık bir sayfa halinde

ki, bu kitapların ihtiva ettiği hadislerin tamamı uydurmadır.”

434. Meselâ: “Kudâî'nin *Mevzû Hadisler* kitabı;⁸⁵⁹ (Abdülfettah Ebu Gudde diyor ki: İmam Saganî'nin

bazı uydurma hadisleri zikretmiştir. Daha sonra 85. sayfada şöyle demiştir:

Şeyh dedi ki: “Hadiste telif edilen bazı kitaplar vardır ki, bu kitapların ihtiva ettiği hadislerin tamamı uydurmadır. Bunlardan biri *el-Ved'aniyye* isimlendirilen Kırk Hadis kitabıdır. Bir diğeri: Peygamberimiz (s.a.v)'e nisbet edilen, Peygamberimiz (s.a.v)'in Hz. Ali'ye yaptığı tavsiyelerdir. Bu tavsiyelerde yer alan; “*Sen bana göre Harun'ın Musa yanındaki mertebesinde-sin. Ancak benden sonra Peygamber yoktur*”, şeklindeki birinci hadis hariç, buradaki hadislerin hepsi uydurmadır.

Bundan anlaşılmaktadır ki; İmam Tibî, *el-Erbaûne'l-Vod'aniyye* ve *el-Vesâya'l-Aleviyye* hadisleri hakkındaki hükmünden farklı olarak; Kudâî'nin *Şihab* kitabındaki hadislerin hepsinin uydurma olduğuna hükmetmemiştir.

Yine bu ifadelerden anlaşılmaktadır ki; müellif Aliyyü'l-Karî'nin metindeki (Şeyh) lafızıyla kastettiği kişi Saganî'dir. Bununla müellif Aliyyü'l-Karî'nin sözünde tutarsızlık olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira müellif “İhtiva ettiği bütün hadisler uydurmadır”, ifadesini, Kudâî'nin *Şihab* kitabını da içine alacak şekilde nakletmiştir. Bir sonraki dipnotta açıklanacağı gibi; *Şihab* kitabı böyle değildir. Müellif Aliyyü'l-Karî naklinde; (Şeyh) kelimesini de müphem olarak zikrederek onun Şeyh Tibî olduğu izlenimi vermektedir. Halbuki buradaki Şeyh, Saganî'dir.

859. Bu kitabın adı: *es-Şihab fil-Hikem ve'l-Emsal ve'l-Âdab*'dir. Görünen odur ki; “Bu kitapların ihtiva ettiği hadislerin tamamı uydurmadır” sözünün sahibi olan müellif Aliyyü'l-Karî, Kudâî'nin bu kitabını görmemiş olmalıdır. Zira İmam Saganî'nin *Keşfü'l-Hicab an Ehadisi's-Şihab* kitabında beyan ettiği gibi; *Şihab*'da sahih hadisler de bulunmaktadır. Ama *Şihab*'daki hadislerin çoğu uydurma ve zayıftır.

Şihab kitabı, Magrib yazısı kadesiyle eskiden Fas'ta basılmıştır. Daha sonra Bağdat'ta hicri 1328 yılında Şabender Matbaası'nda basılmış, sonra da memleketimiz Halep'de 1354 yılında merhum hocamız Şeyh Ragıb et-Tabbah'ın Matbaatü'l-İlmîyye'sinde basılmıştır. Bu baskıda Muhammed el-Arabi el-Azzûzi

(rh.a) bunu alfabetik olarak düzenlemiş ve buna *Kabesü'l-Envar ve Tezili's-Siâb fi Tertib Ehadisi's-Şihab* adını vermiştir. Kitabın hadislerini numaralanmış, 1004 hadise kadar ulaşmıştır. Bu sayı, Kettânî'nin *er-Risaletü'l-Müstatrafe'* de (s.76) "Kudâî'nin; kısa hadisleri topladığı latif bir kitaptır. Tamamı, hikmetler ve tavsiyelerden oluşan, isnadları hafız edilmiş olan bin iki yüz hadistir", ifadesinde zikrettiği sayıdan daha azdır.

Alimlerden bir gurubun ihtimamı bu esere yönelmiştir. *Keşfü'z-Zunûn*'da (2/1067) geniş bir şekilde görüleceği gibi; İbrahim el-Vâdiâşi ve Necmeddin el-Gaytî bu eseri özetlemiş, İmam Hasen Saganî düzenlemiş, Ebu Muhammed et-Tûcibî, İbnü'l-Hakim lakabıyla meşhur Ebu Muzaffer Muhammed b. Es'ad, Ebu'l-Kasım b. İbrahim el-Verrak el-Âbî ve Abdurraûf el-Münavi şerh etmiş, Süyûtî ve Münavi tertip etmiştir. Hafız İbn Receb el-Hanbelî'nin *Zeyl Tabakati'l-Hanabile'* dedi (1/420) İbnü'l-Cevzî biyografisinde zikrettiği gibi; İmam İbnü'l-Cevzî'nin *Beyanü'l-Hata ve's-Savab an Ehadisi's-Şihab* isimli 16 cüz halinde bir eseri bulunmaktadır.

Kitabın müelbfi Mısır'ın zahid kadısı Ebu Abdillab Muhammed b. Selâme b. Ca'fer el-Kudâî eş-Şafî'nin; *Şihab'* dan başka *Müsnedü's-Şihab* isimli bir diğer kitabı bulunmaktadır. Bu kitabında *Şihab'* ın hadislerini senediyle zikretmektedir. Bu zatın bu iki eserden başka eserleri de bulunmaktadır. Kahir'e'de 454 yılında vefat etmiştir.

Burada veya ileride uydurma hadisleri çekinmeden nakledebilen kimselerin biyografilerinde zikredilecek olan "Kadı, Zahid" ve benzeri lakaplar, sakın seni ürkütmesin. Zira bu ilim ihtisas ve uzmanlık ilmidir. Bu ilimdeki tenkid ve araştırma ilahî bir lütuftur. İlimin hakikatlerini ve inceliklerini idrak etme kabiliyeti sadece nadir dahi, muhakkık alimlere verilmiştir. Bu çeşit alimler, diğerlerine nisbetle pek azdır! Şu rütbe ve lakap sahipleri arasında bazılarının zekâ ve idrak zafiyeti taşıması bir yana; ilmin dinî bir emanet olduğu anlayış ne kadar azdır? Bu sebeptendir ki; onların nazarında uydurma hadislerin zikredilmesi, derlenmesi, öğretilmesi ve yayılması basit hatta takdir edilecek bir çalışma olmaktadır. Hatta böyleleri, uydurma denilen hadislerden daha kötü olan, aklın asla onaylayamayacağı apaçık yalan ve deli saçması olan aralarında belâlar ve rezillikler bulunan sözleri bile normal görmekteyler.

Usul alimlerinin; meselâ Gazzalî'nin *Mustasfa* (1/183), İbn Kudame el-Hanbelî'nin *Ravzatu'n-Nazir* (s.69) kitabının "İcmâ"

Keşfü'l-Hicab an Ehadisi's-Şihab kitabında beyan ettiği gibi; *Şihab'da* sahih hadisler de bulunmaktadır. Ama *Şihab'daki* hadislerin çoğu uydurma ve zayıftır.)⁸⁶⁰

435. "Bu uydurma hadis kitaplarından biri: *el-Erbaûn el-Ved'aniyye/İbn Ved'an'ın Kırk Hadis Kitabı*'dır."⁸⁶¹

konusundaki şu tesbitleri ne kadar güzeldir: "Bir ilmi elde eden kimse, ilim sahibi olmadığı alanda avam sayılır." Daha açık ve daha zengin bir ibare ile; Bir ilimde imam olan nice alim vardır ki, diğer ilimde avamdan sayılır.

860. Parantez arasındaki bu cümle, bir önceki dipnottan alınmış olup dikkat çekmek üzere ve önemine binaen metne alınmıştır. (Çev.)

861. *el-Erbaûn el-Ved'aniyye* kitabı, İbn Ved'an el-Mavsili diye meşhur olan Musul Valisi Ebu Nasr Muhammed b. Ali b. Ubeydillah b. Ahmed b. Salih b. Süleyman b. Ved'an el-Mavsili'nin kitabıdır. 441 yılında doğmuş, 494 yılında vefat etmiştir. *Keşfü'l-Zunûn* (1/60) sahibinin söylediği gibi; bu kitabında kırk hutbeyi toplamıştır. Biyografisi, Zehebi'nin *Mizan*'da (3/657-659); İbn Hacer'in *Lisanü'l-Mizan*'da (5/305-306) geniş bir şekilde yer almaktadır. İbn Ved'an'ın; *Erbeûn* kitabı Nebhânî'nin "*Erbaîn el-Erbaîn/Kırk Erbaîn*" kitabı çerçevesinde 1329 yılında Beyrut'ta basılmıştır. Kitabın sonunda Şam'daki Zahirîye Kütüphanesi'nde bir şerhinin bulunduğu zikredilmektedir.

Bu *Ved'aniyyat*'ın başında şu -uydurma- hadis yer almaktadır: "Ey insanlar!.. Ölüm, sanki bizden başkasına yazılmış gibi davranıyoruz. Sanki hak bizden başkasına vacip olmuş gibi duruyoruz. Uğurladığımız mevtalar sanki yakında bize dönecek olan elçiler gibi zannediyoruz. Onların kabirlerini hazırlıyoruz. Onların miraslarını yiyoruz. Sanki biz onlardan sonra ebedî kalacakmışız gibi.. Her nasihatçiyi unuttuk. Her felâketten emin olduk. İnsanların ayıplarını bırakıp kendi aybı ile meşgul olana ne mutlu!.. Masiyet olmaksızın -helâlden- kazandığı malı -Alâh yolunda- harcayanlara, fıkıh ve hikmet ehliyle oturanlara, mütevazı kimselerle ve fakirlerle iç içe olanlara ne mutlu!.. Kendi nefsinin zehil gören, ahlaki güzel, gönlü temiz olanlara ve şerri insanlardan uzak olanlara ne mutlu!.. Malının ihtiyacından fazlasını -Allah yolunda- harcayanlara, sözünün fazlasını tutan-

İsra, sünneti yeterli görenlere ve bid'atlere kapılıp nefsi arzulara yönelenlere ne mutlu!..

Bu hadisi Ebu Talib el-Mekki, *Kutü'l-Kulüb* da henzeri bir lafızla nakletmiş. Gazzali de *İhya'* da *Kitabu'l-İlim İlimin Âfetleri* hakkındaki Altıncı babın sonlarında ona uyarak zikretmiştir. Hafız Irakî *İhya Tahrici'* nde bu hadisin bazı cümlelerinin bazı zayıf hadislerde geçtiğini belirtmiştir. Murtaza ez-Zebidi *İhya Şerhi'* nde (1/438) bazı cümlelerinin Vehb b. Münebbih'in sözü olduğunu beyan etmiştir. Edebiyat Üstadı Kalkaşendi, *Subhu'l-Aşâ'* da (1/213) edîbin belagat sahiplerinin hutbelerinden çokça ezberlemesi gereken metinlere örnek olarak ve nebevî hadis olarak nakletmiştir. Burada zikredilen lafız onun lafzıdır.

Bu hadisi bu kitaplardan başka kitaplarda da aynı şekilde görebilirsin. Lafzının tathilîği ve manasının güzelliği sebebiyle buna aldınma. Zira lafzı, manası ve terkibi hoş olan bu cümleler şuradan buradan toplanmış, nebevî hadis hâline sokulmuştur. Bir kısmı hak ve doğru olduğu halde hadis değildir. Dünya Hafızı Ebu'l-Haccac el-Mizzî, bu *Ved'aniyye* Hadisleri hakkında kendisine takdim edilen bir soruya verdiği cevapta şöyle demiştir:

"Allah'a hamdolsun. Kadı Ebu Nasr İbn Ved'an el-Mavali'ye nisbet edilen bu hadislerden hiçbirinin, Peygamberimiz (s.a.v)' den bu isnadlarla bu tarzda nakli sahîh değildir. Ancak bunlardan pek azı, bilinen isnadlarla sahîh olabilir. Bunların temyizini için özel tetebbü ve vakit tahsisine ihtiyaç duyulmaktadır.

İbn Ved'an'ın Kırk Hadisi meşhurdur. Bu hadisler çalıntı hadislerdir. İbn Ved'an bunları ilk uyduran kişiden yani (Zeyd b. Rifaa el-Haşimî)'den almıştır. *İhvanu's-Safa Risaleleri'* ni uyduran kişi de bu Zeyd'dir, denilmiştir. Zeyd, Allah'ın yaratıkları arasında hadis konusunda en cahil, hayası en az, yalan konusunda en cur'etkâr kişi olup bu hadislerin büyük bir kısmını hadis ehli arasında mutehassıs olanın da olmayanın da bildiği, sahîh ve meşhur olan bazı senedler kullanarak uydurmuştur. Bu durum da onun perdesinin yırtılması ve ayıbının açığa vurulması konusunda gayet açık bir işaret olmuştur. Sonra da Zeyd el-Haşimî'nin uydurduğu bu hadisleri ondan İbn Ved'an almış, bu hadisler için kendisi ile Zeyd el-Haşimî'nin rivayet ettiğini iddia ettiği üstadlar arasında yeni senedler düzenlemiştir. İbn Ved'an; bu hadisleri bazen Haşimî'nin kendisinden rivayet ettiği üstadı ile kendi arasındaki bir kişiden; bazen de Haşimî'nin kendisinden rivayet ettiği üstadı ile kendi arasındaki bir başka kişiden rivayet etmektedir. Bu ravilerin çoğu, tanınma-

436. Bu uydurma hadis kitaplarından bir diğeri: Hz. Ali'ye Tavsiyeler' dir. (Vasayâ Ali) Bu hadislerin hepsi uydurulmuştur. Fakat "Sen bana göre Harun'un Musa yanındaki mertebesinde. Ancak benden sonra Peygamber yoktur",⁸⁶² şeklindeki sahih hadis bundan müstesnadır.

---

yan meçhul kişilerdir. Aralarında varlığı şüpheli olan kişiler de bulunmaktadır. Bu hadislerin bazılarında uyduran kişinin rezale-tini ve iftiracının yalanını ortaya koyan açık işaretler bulunmaktadır.

Buradaki sözler güzel, öğütler edebî öğütler olsa da hiç kimse-nin hoşlandığı güzel bir sözü, bu söz bizzat doğru bir söz olsa da Rasûlullah (s.a.v)'a nisbet etme hakkı yoktur. Zira Rasûlullah (s.a.v)'ın söylediği her söz doğrudur. Ama her doğru sözü Rasûlullah (s.a.v) söylemiş değildir. Bu durum iyi düşünülme-lidir. Zira bu durum, ayakların kaydığı, skılların sapıtığı durumdur. Muvaffakiyete erıştiren Allah'tır."

Hafız Mizzi'nin bu cevabı, Süyûti'nin *Zeylû'l-Mevzuât* kitabından (s.202) özetlenerek alınmıştır. Bu cevabın hüâsasını Hafız İbn Hacer *Lisanu'l-Mizan*' da (5/306) nakletmiştir. Hafız Zehebi de yalancı (İbn Ved'an)'ın durumu hakkında hiçbir sözü ihmal etmemiştir. Allah, bize bu malûmatı sunan hadis, din ve ilim ön-derlerine bol mukâfat ihsan eylesin.

862. Bu sahih hadisi Müslim *Sahih*'inde (Fezailu's-Sahabe: 31 Hadis No: 2404; Nevevî Şerhi: 15/174) Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a)'dan şöyle rivayet etmektedir: Rasûlullah (s.a.v) Tebük gazvesi'ne giderken yerine Hz. Ali (r.a)'yi vekil olarak bıraktı. Hz. Ali:

-Ya Rasûlallah! Beni hanımlar ve çocuklar arasında vekil mi bırakıyorsun? dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu:

-*"Sen bana göre Harun'un Musa yanındaki mertebesinde ol-mana razı olmaz mısın? Ancak benden sonra Peygamber yok-tur."*

Hz. Ali (r.a)'ye nisbet edilen ve Rasûlullah adına uydurulmuş olan bu Tavsiyeler birkaç defa basılmıştır. Hâlâ baskıları ve satışı devam etmekte, gafillerin elinde elden ele dolaşmaktadır. Bunun yalancısı günahkârdır, mel'undur. Bunu basan da gü-

Saganî diyor ki:⁸⁶³ Bu nüshalardan biri: Başında "Ey Ali!.. Falanın üç alâmeti vardır", diye başlayan ve sonunda belirli vakitlerde cinsî birleşmeyi yasaklayan Hz. Ali'ye Tavsiyeler'dir. Bunların hepsi uydurulmuştur.

Bu tavsiyelerin sonunda; "Ey Ali!.. Bu tavsiyede sana ilklerin ve sonların ilmini verdim", ifadesi yer almaktadır. Bunu (Hammad b. Amr en-Nasibî) uydurmuştur.⁸⁶⁴

Süyûtî *Leâli'* de⁸⁶⁵ şöyle demiştir: Hz. Ali'ye Tavsiyeler uydurmaktır. Bunu uydurmakla suçlanan (Hammad b. Amr)'dır.

Aynı şekilde Abdullah b. Ziyad b. Sem'an'ın⁸⁶⁶ veya hocasının⁸⁶⁷ uydurduğu Hz. Ali'ye Tavsiyeler de böyledir.

nahkârdır, mel'undur. Bunu satan da günahkârdır, mel'undur. Bunu tasdik eden de günahkârdır, mel'undur. Dinine, İslâm'ına ve aklına sahip çıkmayanları Allah çirkinleştirsin!..

863. Saganî, *Risâletü'l-Mevzûât*: s.2

864. Hafız Zehebî *Mizan'* da (1/598) bunun biyografisini vermiş ve İbn Hibban onun hakkında: Bizzat kasden hadis uyduruyordu, dediğini nakletmiştir. Hafız İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan'* daki (2/351) biyografisinde şöyle demiştir: "Yahya b. Main: Hammad b. Amr, yalancılık ve hadis uydurmacılığıyla meşhur kişilerden biridir, demiştir. Ebu Said en-Nakkaş: Güvenilir ravilerden uydurma hadisler rivayet etmektedir, demiştir. Zehebî'nin *Mizan'* da belirttiği gibi; Hz. Ali (r.a) adına yalan Tavsiyeleri uyduranlardan biri Muhammed b. İbrahim es-Semerikandî'dir.

(Hammad b. Amr en-Nasibî)'nin uydurmakla itham edildiği ve Süyûtî'nin *el-Leâli'l-Masnûa'* da (2/374) zikrettiği Hz. Ali'ye Tavsiyelerden biri: bazı fakih ve tasavvuf erbabının yemeğe başlarken zikrettikleri şu hadistir: "Ya Ali! Yemeğe başlarken tuzla başla, tuzla bitir. Zira tuz, yetmiş derde şifadır. Cinnet, cüzam, alaca, azı dişlerin ağrısı, boğaz ağrısı, karın ağrısı." Bu hadis, İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât'* ta (2/289) ve Süyûtî'nin *Leâli'* de (2/211) zikrettiği gibi başka batıl yollarla rivayet edilmiştir. Ayrıca 76 no.lu hadis dip notunda geçen Tuz Hadisi'ne bakınız.

865. Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa'*: 2/374-375

437. Saganî diyor ki: Bu *Ved'aniyyat* (İbn Ved'an hadisleri)'nin ilki:

كَأَنَّ الْمَوْتَ فِيهَا عَلَى غَيْرِنَا قَدْ كُتِبَ.

"Sanki ölüm başkasına yazılmıştır",⁸⁶⁶ şeklindedir. Bu hadisi Şihab'ın uydurma hadisleriyle birlikte zikrettik.

Ved'aniyyat'ın son uydurma hadisi ise;

مَا مِنْ بَيْتٍ إِلَّا وَمَلَكَ يَقِفُ عَلَى بَابِهِ خَمْسَ مَرَّاتٍ،
فَإِذَا وَجَدَ الْإِنْسَانَ قَدْ نَفَذَ أَكْلَهُ وَانْقَطَعَ أَجَلُهُ، أَلْقَى عَلَيْهِ
غَمَّ الْمَوْتِ، فَغَشِيَتْهُ كُرْبَتُهُ، وَغَمَرَتْهُ سَكْرَتُهُ.

"Hiçbir ev yoktur ki, bir melek, o evin kapısında beş defa durup da rızkı tükenmiş, eceli sona ermiş bir insan bulduğunda o kişiye ölüm üzüntüsü vermesin.

866. Abdullah b. Ziyad b. Sem'an: Medineli bir fakihdir. Zehebi *Mizanü'l-İftidal*'deki (2/423-424) biyografisinde şöyle diyor: "İbn Main: Sika değildir, hadisi hiçbir şey doğıldır, demiştir. İmam Ahmed: İbrahim b. Sa'd'ın; İbn Sem'an yalan söylüyor, diyerek yemin ettiğini duydum, demiştir. Muasırı olan İmam Malik onun hakkında: Yalancıdır, demiştir."

867. Süyûtî'nin *el-Leâli'l-Masnûn*'ında (2/375) olduğu gibi; hocası (Ali b. Zeyd b. Cüd'an)'dır. Zehebi *Mizanü'l-İftidal* (3/127-128)'de biyografisini vermiş ve şöyle demiştir: "Muhaddisler, onun hakkında ihtilaf etmişlerdir. Hammad b. Zeyd: Bize Ali b. Zeyd haber verdi. Hadisleri ters yüz ediyordu, demiştir. Yezid b. Züray': Ali b. Zeyd rafızı idi, demiştir. Ahmed el-İclî: Şia görüşü taşıyordu. Kuvvetli değildir, demiştir. Buharî ve Ebu Hatim: Rivayeti hüccet (otorite, delil) kabul edilmez, demiştir. Hicrî 131 yılında vefat etmiştir."

868. Bu hadisin tamamı, 435 no.lu paragrafın dipnotunda geçmiştir.

Bunun üzerine o kişiyi ölüm endişesi kuşatır, ölüm sarhoşluğu kaplar”, hadisidir.

438. Süyûtî, *Zeyl*’ de⁸⁶⁹ diyor ki: *el-Erbeûn el-Ved’-aniyye* (İbn Ved’an’ın Kırk Hadisi) kitabında bu isnadlarla bu şekilde hiçbir merfû hadis sahih değildir. Buradaki sözler güzel ve öğüt dolu olsa da, bunlardan pek azı sahih olabilir. Zira her doğru söz hadis değildir, Bilakis bunun tersi doğrudur. Bu nüshadaki hadisler çalıntı hadislerdir. (İbn Ved’an), bunları uyduran (Zeyd b. Rifaa)’dan çalmıştır. *İhvan-ı Safa Risaleleri*’ni de uyduran kişinin aynı kişi olduğu söylenmektedir. Bu kişi, hadis konusunda Allah’ın en bilgisiz, en hayasız ve yalan konusunda en cür’etli mahluklarından biridir.

439. Saganî diyor ki: Bu –tamamen uydurma hadis ihtiva eden– kitaplardan biri: Muhaddis Şerafeddin el-Belhî’nin *Fadlû’l-Ulemâ*⁸⁷⁰ (Alimlerin Fazileti) kitabıdır.⁸⁷¹

Bu kitaptaki ilk –uydurma– hadis:

مَنْ تَعَلَّمَ مَسْأَلَةً مِنَ الْفِقْهِ فَلَهُ كَذَا.

“Kim fıkıhtan bir mesele öğrenirse şu kadar ecre erişir”, hadisidir.

869. Süyûtî, *Zeylû’l-Mevzûât*: s.202

870. Bu eser, bazı kitaplarda *Fedâilü’l-Ulemâ* ismiyle yer almaktadır.

871. Muhakkık İleknevi, *Tuhfetü’l-Kemele alâ Havaşî Tuhfetü’l-Talebe* kitabında (s.5) bu eseri “*Fedâilü’l-Ulemâ. li-Muhammed b. Süür el-Belhî*” şeklinde adlandırmaktadır. Nitekim onun bu ifadesini *er-Rafu ve’l-Tekmil* (s.141) kitabına yazdığım notlarda naklettim. Ancak ulaşabildiğim kaynaklar, Belhî’li bu zatın biyografisi hakkında yeterli bilgi vermemektedir.

440. Tek bir sened ile nakledilen uydurma hadis kitaplarından biri: "İbn Ebî'd-Dünya ismiyle bilinen Zâ-tın Hadisleri" dir.⁸⁷² Bu zat, Hz. Ali'ye erişmiş, uzun

872. Bu zat, Hafız Zehebi'nin *Mizanü'l-İftidal* (3/33; 4/522) *Tezkiretü'l-Huffaz* (3/831)'da ifade ettiği gibi; "Ebu Amr el-Belevî el-Mağribî Osman b. Hattab Ebu'd-Dünya el-Eşeccî'dir. (İbn Ebî'd-Dünya) da denilmektedir. Bazıları onu Ebu'l-Hasen Ali b. Osman el-Belevî şeklinde adlandırmışlardır. Yalancıdır. Hierî üçyüz yılından sonra yaşamıştır. Hz. Ali'den hayasızca uydurma hadisler rivayet etmiştir. Bununla rezil olmuştur. 327 yılında vefat etmiştir. İbn Ebî'd-Dünya: Hz. Ebubekir Sıddık zamanında dünyaya geldim. Sıffin günlerinde Hz. Ali'nin katırının üzengisinden tuttum, diyerek uzun bir kıssa anlatmıştır. Hafız İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizan*'da (4/134-140) bu kıssayı zikretmektedir. Bu kıssada bu yalancının iddiasına göre; Hz. Ali (r.a) onun uzun yaşayacağını bildiği için, ona Ebu'd-Dünya ismini vermiş, "Sen uzun ömürlü Ebu'd-Dünya'sın", demiştir.

Yine Hafız Zehebi, *Tezkiretu'l-Huffaz*'da (3/980) Ebu Bekr el-Müfid (Cercerâya Muhaddısı Muhammed b. Ahmed)'in biyografisinde şöyle demiştir: "Ahmed b. Siba'nın hadislerini kendisine okudum. Dedi ki: Bize 641 yılında Atik b. Ebî'l-Fadl hadis nakletti. O da dedi ki: Bize Hafız Ebul-Kasım hadis nakletti. O da dedi ki: Bize Galib b. Benna ve kardeşi Yahya hadis rivayet etti. İkisi de dediler ki: Bize Kıraat Alımı Hasen b. Galib nakletti. O dedi ki: Bize Cerceraya'da Muhammed b. Ahmed el-Müfid ımla ederek hadis rivayet etti. Dedi ki: Bize Osman b. Hattab nakletti. dedi ki: Ben Hz. Ali'yi işittim. Hz. Ali dedi ki: Ben Allah Rasûlünün şöyle buyurduğunu işittim: *"Kim benim adıma kasden yalan uydurursa, Cehennemdeki yerini hazırlasın."*

Bu yalancı; asla Hz. Ali'yi görmediği gibi, yemin olsun ki onu göreni de görmemiştir, diye bildiğim için; bu sened, âli sened olması sebebiyle sevinemeyeceğim bir senedir.

Hafız İrakî, *Elİfyesinin Şerhi*'nde (2/254) (Âlî ve Nazil hadisler) ile ilgili beyitlerin şerhinde şöyle demiştir: "Senedde, bazı ravilerin zayıflığı göz ardı edilerek; özellikle İbrahim b. Hüdbe, Dınar b. Abdillâh, Hıraş, Yağnem b. Salim, Yalâ b. Eşdak, Ebu'd-Dünya el-Eşecc ve benzerleri gibi: sahâbeden hadis duyduklarını söyleyen bazı son dönem yalancıları varsa; senedin

süre yaşamış, Hz. Ali'nin atının üzengisini tutup atına binmiş, atın üzengisinden yaralanmış, ve Hz. Ali de kendisine; "Allah senin ömrünü uzun eylesin", diyerek dua etmiştir, diye iddia ettikleri zattır.

441. İbn Nüstür er-Rûmî'nin hadisleri⁸⁷³ (uydurma-
dır)

âli (kaynağa yakın) oluşuna iltifat edilmez. Hafız Zehebi, *Mizan*'da şöyle demiştir: Ne zaman bir muhaddisin Ebu Hüdbe, Ya'lâ b. Eşdak, Musa et-Tavil, Ebu'd-Dünya ve benzerlerinin âli isnadlarıyla sevindiğini görürsen, bil ki, bu muhaddis her-nüz avamdan (sıradan insanlardan) sayılır.

Bu iki muhaddisten önce Hakim, *Ma'rifetü Ulûm'l-Hadis*'de (s.10) bu iddiacıların bir kısmını zikrettikten sonra şöyle de-miştir: "Kısaca: Hıraş b. Abdillâh, Kesir b. Süleym, Yağnem b. Salim b. Kanber gibilerinin isnadları ve bunların benzerleri memnun olunamayacak, hüccet kabul edilemeyecek isnadlar-dandır. Hadis imamlarının müsnedlerinde bunlardan birinin rivayet ettiği bir hadisin yer alması pek nadirdir."

Daha önce hiç geçmeyen (Kesir b. Süleym) çok zayıftır. *Mizan*'da (3/405) belirtildiği gibi, hicrî 170 yılından sonra vefat etmiş-tir. Hicrî 93 yılında vefat eden Enes'den -vasıtasız- rivayette bulunmuştur. Hıraş ve Yağnem'le birlikte zikredilmesinin se-bebi de budur. Doğrusunu Allah bilir.

873. İsmi Ca'fer b. Nüstür'dur. Nüstür er-Rûmî de denilmekte-dir. Hafız Zehebi *Mizan*'da (1/419; 4/249) şöyle demiştir: "Zayıf ravilerle ilgili kitaplarda bu ravinin ismini gormedim. Bu, ya-lanlarıyla meşgul olmaya değmeyecek kadar düşük bir kişidir. Helâk olmaya layıktır. Cafer b. Nüstür: Ben Tobük Gazvesi'nde Hz. Peygamber (s.a.v) ile beraberdim. Hz. Peygamber (s.a.v)'in elinden kamçısı düşmüştü. Ben atımdan indim ve kamçıyı ken-disine verdim. Hz. Peygamber (s.a.v) bana: Allah senin ömrünü uzatsın, dedi. Ben Hz. Peygamber (s.a.v)'den önce otuz sene, O'nun bu duasından sonra üç yüz sene yaşadım, demiştir. Yine Zehebi, *Tecrid*'de (1/91) bu raviyi zikretmiş ve şöyle demiştir: "Ona kadar varan sened karanlıktır. Metinler de hatırdır. O deccaldır. Ya da böyle bir kişi hiç var olmamıştır. Cafer b. Nüstür, hicrî 350 yılında Farab taraflarında rivayette bulun-muştur."

442. Yüsr⁸⁷⁴ ve Yağnem bin Salim⁸⁷⁵ ile Hıraş⁸⁷⁶'ın Enes'den ayrı ayrı rivayet ettikleri hadisler.

874. Yüsr: Zehebi'nin *Mizan*'da (4/444) belirttiği gibi; "Yüsr b. Abdillâh olabilir. Bu ravi, Hz. Peygamber (s.av)'den asılsız belâlı ve felâket hadisler rivayet etmiştir. Âfet ya kendisinden sonrakilerdedir, ya da böyle bir ravi hiç var olmuştur. Yüsr'den Hasan b. Harice rivayette bulunmuş ve Mısır'da iken üç yüz yaşında idi, demiştir. Harice'ye kadar olan isnad da karanlıktır."

İkinci bir ihtimal olarak Yüsr isimli bu ravi; yine Zehebi'nin *Mizan*'da (4/445) belirttiği gibi; "Enes b. Malik'den rivayet eden Enes'in azaldı kölesi Yüsr de olabilir. Bu ravi hadis rivayetinde "hiçbir şey değil"dir. Sülefi'nin *Mu'cem*'inde senediyle rivayet ettiğine göre; Yüsr şöyle demiştir: Enes b. Malik'in şöyle dediğini işittim: Allah Rasûlü buyurdu ki: "*Allah'ı zikreden kişi kıyamet günü güneşin nuru gibi nurla gelir.*" İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan*'da (6/298) şöyle demiştir: Bu Yüsr, Sülefi'nin meşhur şiirinde "İbn Nüstür, Yüsr ve Yağnem'in hadisleri de.." diyerek sıraladığı kişilerden biridir.

Ebu Gâdde diyor ki: Anlaşılan odur ki, buradaki (Yüsr) bu ikincisidir, sözü ilk geçen (Yüsr b. Abdillâh) değildir. *Lisan*'ın nüshasında çok tahrif bulunmaktadır. Ayrıca müellif Aliyyü'l-Karî'nin (Enes'den) ifadesi sadece Hıraş'a ait olmayıp, (Enes'den rivayet ettikleri hadisler anlamında) her üçüne ait olmalıdır. Doğru olan ve kesinleşen de budur.

875. Yağnem: Zehebi'nin *Mizan*'da (4/459) belirttiği gibi; "Hz. Ali'nin azaldı kölesi Yağnem b. Salim b. Kanber'dir. Enes'den aceip hadisler nakletmiştir. İmam Malik zamanına kadar yaşamıştır. İbn Hibban: Enes b. Malik adına rivayet ederek hadisler uydurmaktadır, demiştir. İbn Yunus: Enes'den rivayette bulunmuş ve yalan söylemiştir, demiştir. İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan*'da (6/315) şunu ilâve etmiştir: Ukaylî diyor ki: Onun Enes'den büyük çoğunluğu münker hadislerden ibaret olan hadis nüshası bulunmaktadır."

İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan*'da (6/169) ikinci bir defa (Enes'den rivayet eden Nuaym b. Temam) adıyla zikretmiş, İbn Neccar tarikiyle batıl bir hadisini nakletmiş sonra da; "Zannediyorum ki bu son harfde -Yâ harfinde- gelecek olan (Yağnem b. Salim)'dir, demiştir. Nuaym b. Temamın denilerek, hem kendi

443. Dinar'ın Enes'den rivayet ettiği hadisler uydurmadır.⁸⁷⁷

isminde de babasının isminde de tashif (harf değişikliği) hatası yapılmıştır", demiştir.

İbn Hacer yine *Lisanü'l-Mizan*'da (6/169) bu raviden bir sonra ki ravi hakkında şöyle demiştir: "Nuaym b. Salim: Enes'den rivayette bulunmuştur. İbnü'l-Kattan: Tanınmamaktadır, demiştir. (İbn Hacer devamla diyor ki) "İsminde tashif (harf değişikliği) hatası yapılmıştır. Aksi takdirde bu ravi tanınan, zayıf lığıyla meşhur olan, hadisi terk edilen bir ravidir. Doğru ismi (Yağnem)'dir. Yani ilk harfi yâ'dır, sonra gayn ve ardından nun harfleri gelmektedir."

(Ebu Gude diyor ki) Bununla anlaşılmaktadır ki; *Lisan*'da (6/315) Yağnem biyografisinin sonunda tahrif olup buna itibar edilmecz. Tahrif yoksa zayıftır, Zehebi, onu İbn Adiyy'in sözlerinde görmüş, ona iltifat etmemiştir. Silefi'den gelen şîr ise onun isminin (Yağnem) olduğunu kesinleştirmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

876. Hıraş, Enes b. Malik'den rivayette bulunan Hıraş b. Abdullah'dır. Zehebi *Mizan*'da (1/651) onun hakkında şöyle demiştir: "Düşüktür, yok hükmündedir. Bu rivayeti yalnızca Ebu Said -Hasen b. Ali- el-Adevi'den başkası nakletmemektedir. Ebu Said, Hıraş'la yüz yirmi kûsûr yılında görüşüğünü zikretmiştir. İbn Adiyy: Hıraş, kendisinin Enes'in azadlı kölesi olduğunu iddia etmiş. Enes'den merfû olarak hadisler rivayet etmiştir. Bu -uydurma- hadislerden biri: "Kim bir gün oruç tutarsa, kendisine yeryüzü dolusu altın verilse bile, hesab günündeki ecrini karşılamaz", hadisidir. Yine bu uydurma hadislerden biri: "Güzel yüz, gözü cilalandırır. Çirkin yüz, muhatahın yüzünü buruşturur", hadisidir.

877. Dinar: Ebu Mikyes Dinar el-Habeşi'dir. Zehebi *Mizan*'daki (2/30) biyografisinde şöyle demiştir: "Şu adam, telef olan, yalancılıkla suçlanan biridir. Bieri 240 yılı sınırlarında Enes b. Malik'den çirkin şeyler nakletmiştir. İbn Hıbban diyor ki: Enes'den uydurma şeyler rivayet etmektedir. İbn Adiyy ise: Zayıftır, gidicidir. Enes'den birtakım hadisler rivayet etmiştir. Bunlardan merfû olan: "Burundaki kıl, cüzam hastalığına karşı teminattır." Yine merfû olarak Allah Teâlâ buyuruyor ki: *Müminin saçının ağarması, benim nurumdur. Ben nurumu ateşimle yakmayacak kadar ıkrım sahibiyim.*" Zehebi, daha

444. Ebu Hudbe İbrahim b. Hüdbe el-Kaysî'nin hadisleri uydurmaktır.^{H78}

sonra Dinar'ın; aklın kabul edemeyeceği belâh ve utanç verici uydurma hadislerinden bazılarını zikretmiştir. Allah onu çirkinleştirsin. Nasıl da yalan söyleyebiliyor?!

878. Ona Ebu Hüdbe el-Farisi el-Basri de denilmektedir. Zehebi *Mizan*'daki (1/71-72) biyografisinde şöyle demiştir: "Bağdat'ta ve başka şehirlerde batıl hadisler nakletmiştir. İbn Main diyor ki: Ebu Hüdbe geldi. Millet etrafına toplandı. Ona: Ayağını göster bakalım, dediler (Yani onlar çok yalan söylemesinden dolayı onun insan olduğunu doğrulamıyor, onun cinni olduğunu zannediyorlardı. Ayağını görmekle onun gerçekten insan olup olmadığını, ayaklarının cinlerin ayaklarına benzer yene inek ayakları gibi olup olmadığını öğrenmek istiyorlardı.) Bu sebeple Zehebi şöyle demiştir: Halk, onun ayağının merkep veya şeytan ayağı olmasından korkuyordu Ebu Hüdbe, hicri 200 yılında acap hadisler ortaya koymuştur. Ebu Hüdbe, Basra'da düğünlere çağırılıp raks ettirilen bir rakkas idi. Bısr b. Ömer diyor ki: Komşularımızda bir düğün vardı. Enes'in ravisi Ebu Hüdbe bu düğüne davet edildi. Yedi, içti, sarhoş oldu ve şu şarkıyı söylemeye başladı:

"Elbiselerimi kapladı bidler.

Ben de raks ettim onlar için."

İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan*'da (1/120) şunu ilâve etmiştir: İbn Hibban onun hakkında; "Deccallerden bir deccaldır, ne hadis rivayetiyle ne de hadis yazmakla tanınmıyordu. Sadece oynatıyor ve kendisiyle eğleniliyordu. Basra'da düğünlere çağırılıp raks ettirilen bir rakkas idi. Yaşı ilerleyip saçları ağırcınca; Enes'den hadis duyduğunu iddia etmiş ve onun adına hadisler uydurmaya başlamıştır", demiştir.

Suyûti de *Zeylû'l-Mevzuât*'ta (s.199-201) Ebu Hüdbe'nin Enes'den rivayet ettiği bu nüshayı nakletmiştir. Hafız Silefi diye meşhur olan, dünyanın isnad alimi, yuz seneyi aşan bir hayatı olan, uzun ömürlü, salih zatlardan, İmam Hafız Ebu Tahir Ahmed b. Muhammed,... b. Silefe el-İsbehani (öl. 576) Allah Rasûlü (s.av)'nın sahabileri olduklarını ve uzun ömür yaşadıklarını iddia eden bu yedi hadis uydurmacısının isimlerini manzume ile vermiştir. Silefi şöyle diyordu:

İbn Nustûr, Yüsr ve Yağnem'in hadisleri,

Mağrib diyarının Eşec'î ve sonra Hıraş'ın iftiraları,

Dinar'ın nüshası ve yaşıtı Ebu Hüdbe el-Kaysî'nin nüshası
Bunların hepsi, kelebek gibidirler.

Nitekim Hafız İbn Hacer de bu ikisini *Lisanü'l-Mizan*' da (6/446-447) sahabî olduğunu ve uzun ömür yaşadığını iddia eden yedi kişinin dışında sekizinci deccal olan (Rabî' b. Mahmud el-Mardinî)'nin biyografisinde zikretmiştir.

Zehabi, *Mizan*' da (2/42) (Rabî' b. Mahmud el-Mardinî) biyografisinde şöyle demiştir: "İftıracı deccaldır. Hicri 599 yılında sahabî olduğunu ve uzun ömür yaşadığını iddia etmiştir. Hafız Vadî-âşî -Batıda ve doğuda ilim yolculukları yapan Muhaddis Muhammed b. Cahir el-Kaysî el-Endelüsî, et-Tunisi (Doğ. 673-Öl. 749)- Hafız Silefî'nin az önce geçen iki beytini bana okudu ve bunu şu beytiyle takviye etti:

"Sekizincisi (Raten), dokuzuncusu (Mardinî)'dir.

İsmi Rabî' b. Mahmud'dur Durumu açığa vurulmuştur."

Tarihçi Makarrî *Nefhu't-Tıyb* kitabında (3/66) Hafız Silefî'nin iki beytini okurken (Yüsr) yerine (Kays) ismini zikretmiştir.

İbn Ât şöyle demiştir: Hafız Silefî bu iki beyti okuduktan sonra bu şeylerin hava gibi olduğuna işaret etmek üzere, ellerine ufluyordu.

Birinci beytin başı, Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabının sonlarında (2/561) (Ehadisü Nüstûr...) şeklinde gelmiştir. Bu ravi, daha önce 441 no.lu paragrafta işaret edildiği gibi; Zehabi'nin *Mizan*' ında (4/249) da (Nüstûr) ismiyle gelmiştir.

Sonra ikinci beytin ilk yarısı Aclûnî'nin *Keşfü'l-Hafa* kitabının sonlarında (2/561) olduğu gibi pek çok kaynakta tahrif edilerek (*Nüşatü Dinar ve Nüşatü Tevbe*) şeklinde hatalı olarak yer almaktadır. Dikkat edilmelidir. Saganî'nin *Risaletü'l-Mevzûât* (s.4) kitabında her iki beytin ilk yarısında tahrif yapılmış; (Yüsr) yerine (Bısr); (*Nüşatü Tırbîhi*) yerine (Ahbaru Şerbetin) şeklinde yazılmıştır. Bu, iltifat edilmeyecek bir tahriftir. *Nefhu't-Tıyb*' de (ve büht) kelimesi (ve ba'de) şeklinde tashif edilmiştir.

Tamamlayıcı Bilgi: Elinizdeki *Masnû* kitabının metninde ve dipnotlarda kendileri sahabî olduğunu ve uzun süre yaşadıklarını iddia eden deccallerden şu kimseler yer almaktadır:

1. İbn Ebî'd-Dünya ya da Ebu'd-Dünya el-Eşecc el-Be'levî el-Mağribî
2. İbn Nüstûr er-Rûmî

3. Yüsr b. Abdillâh el-Misrî
4. Yağnem b. Salım
5. Hıraş b. Abdillâh
6. Dınar el-Habeşî
7. Ebu Hüdbe İbrahim b. Hüdbe el-Kaysî el-Farîsî el-Başrî
8. Rabi' b. Mahmud el-Mardinî
9. Raton el-Hindî

Sahabî olduklarını ve uzun süre yaşadıklarını iddia eden dokuz yalançı deccalın isimleri bunlardır. 476.paragrafta uzun ömürlü şu deccallerin isimleri de zikredilecektir:

10. Muammer Habeşî (?)
11. Muammer Mağribî (?)
12. Muammer b. Büreyk
13. Şemhüres: Sahabî olduğunu ve uzun süre yaşadığını iddia eden cinni bir kimse olduğu söylenmektedir.
14. Kays b. Temim et-Tâî
15. Meklebe b. Melkân el-Hâzremî
16. Cabir b. Abdillâh el-Yemâmî
17. Cübeyr b. Haris
18. Kınnevc hükümdarı Serbâtek

Böylece sayıları on sekiz olmuştur. Bunların biyografilerini İbnü'l-Esir'in *Üsdü'l-Gabe*, Zehebî'nin *Tecrid Esmâ's-Sahabe*, Mizan ve *el-Mugnî fi'd-Duafâ* kitaplarında; İbn Hacer'in *İsabe* ve *Lisanü'l-Mizan* ile İbn Arrak'ın *Tenzihü's-Seriatil-Murfúa* kitabında görebilirsiniz.

19. Mansur b. Hizame: Bunu Tarihçi Makarrî *Nefhu't-Tib'* de (3/11) Doğudan Endülüs'e gelenler hakkındaki 6. babda zikretmektedir. Mansur'un iddiaları arasında Hz. Osman (r.a.)'ın zamanına yetiştiği, Cemel günü Hz. Âişe (r.anhâ) ile birlikte olduğu, Sıffin'de bulunduğu, babası Hizame'yi Allah Rasûlü'nün azad ettiği, kendisinin Endülüs'den Magrib'e 330 yılında geçtiği iddiaları yer almaktadır. Bunları nakleden Makarrî şöyle demiştir: "Bütün bunlar saçmadır, aslı yoktur. Allah Hafız İbn Hacer'e rahmet evlesin. Zira o hafız İbn Beşkuval'in kitabının nüshası üzerine bu sözler hakkında; "Bu hezeyandır. Aslı yoktur. Buna adlanılmasın!.." diye yazmıştır. (Eşeccü'l-Garb)'ın hayatı da aynı şekildedir. Hadis hafızları onun yalan olduğunu da ittifak etmişlerdir.

20. Ömer b. Hafs ed-Dimaşki el-Hayyat el-Muammer: bkz. *Mizan*: 3/190 (Ömer el-Hayyat); 4/ 144 (Maruf el-Hayyat)

21. Muzaffer b. Âsım el-İclî: bkz. *Mizan*: 4/131; *Lisanü'l-Mizan*: 6/53 Ayrıca *Mizan*: 4/178 (Meklebe b. Melkân); *Tecrid Esmâ's-Sahabe*: 2/93.

22. Abdullah b. Ahmed b. Ebî Zabye el-Haccam el-Basrî el-Muammer: bkz. *Lisanü'l-Mizan*: 3/254.

23. Ebu'l-Hasen b. Nevfel er-Râî: bkz. *Mizan*: 4/5151; *Lisanü'l-Mizan*: 6/364.

24. Hüt b. Murre b. Alkame: bkz. *Tenzihü's-Şeriatü'l-Merfûa*: 2/45.

25. İbrahim eş-Şerabî: bkz. *el-Muğnî fi'd-Duafâ*: 1/31.

26. Sa'd b. Ali Ebu'l-Vefa en-Nesevî el-Kadî: bkz. *el-Muğnî fi'd-Duafâ*: 1/255.

Merhum Üstadımız İmam Kevserî'nin "*Atbül-Muğterrin bi Decaciletü'l-Muammerîn*" isimli bir eseri vardır. Kevserî, bu eserinde sahâbî olduklarını ve uzun süre yaşadıklarını iddia eden deccallerin isimlerini toplamıştır. Eser hâlâ yazma olup ben henüz bu esere vâkıf olamadım.

Burada dikkat çekilmesi gereken hususlardan biri şudur: Şevkânî'nin *el-Fevaidü'l-Mecmûa fi'l-Ehadisi'l-Mevzûa* kitabında (s.422,423) (Muammer b. Büreyk) ismi tahrif ederek (Muammer b. Şerik) şeklinde yazılmış; (Ali b. Osman b. Hattab) ismi (Osman b. Hattab)'dan farklı bir isim olarak yer almıştır. Halbuki Zehebî'nin *Mizan*'ında (4/522) belirtildiği gibi; bu ikisi aynı kişi olup bazıları bu şekilde bazıları diğer şekilde adlandırılmışlardır.

Masnû kitabının sonunda 274. sayfada bu dipnotuna şu ilâve yapılmıştır:

27. Ahmed b. Ali en-Nasibî: bkz. *Tenzihü's-Şeria*: 1/31.

28. İbrahim b. Muhammed ... el-Ensarî: bkz. *Lisan*: 1/106.

29. Hasen b. Rekzevan el-Farisi: bkz. *Lisan*: 2/207.

30. Zeyd b. Temim el-Kilâbî: bkz. *Lisan*: 2/502.

31. Musa b. Abdullah et-Tavîl: bkz. *Mizan*: 4/209; *Lisan*: 6/122.

32. Ebu Halid es-Sakka: bkz. *Mizan*: 4/519; *Lisan*: 6/372.

33. Muammer es-Sahabî: Süyûtî *el-Havi li'l-Fetavî*'de "*Rafus-Savt bi-Zebhü'l-Mevt*" risalesinde zikretmiştir 2/185.

34. İsa b. Abdullah el-Osmanî Bağdat'ta Buharî, Müslim ve

445. Tamamı uydurma hadis ihtiva eden kitaplar-
dan biri: *Enes el-Basrî Müsnedi* diye bilinen kitaptır.
Bu kitapta üçyüz hadis yer almaktadır. Bu kitabı
Sem'an b. Mehdî, Enes'den rivayet etmektedir.⁸⁷⁹

Bu kitaptaki ilk uydurma hadis:

أَمَّتِي فِي سَائِرِ الْأُمَمِ كَالْقَمَرِ فِي النُّجُومِ.

"Diğer ümmetlere göre benim ümmetim, yıldızlar
arasındaki ay gibidir", hadisidir.

Zeyl' de⁸⁸⁰ şöyle denilmiştir: "Enes b. Malik'den ri-
vayet eden Sem'an b. Mehdî: Neredeyse hiç tanınma-
maktadır. Ona yalan bir nüsha yamanmıştır. Allah
bunu uydurana çirkinleştirsin."

---

muasrılarının üstadı olan h. 244 yılında vefat eden Ali b.
Hucr'dan hadis rivayet etmiş aynı zamanda Ümeyne bt. Enes
b. Malik'den hadis duyduğunu iddia etmiş ve bu durumu tesbit
edilmiştir. Ümeyne, Hafız İbn Hacer'ın *Takrîb*'inde olduğu gibi
(yâ'dan sonra (nun) harfiyledir. *Mizan* (3/317) ve *Lisan*'da
(4/401) olduğu gibi Âmine değildir.

35. Muammer el-Mağribî: Hafız İbn Hacer'in *Isabe* kitabında
(Mim) harfinin dördüncü kısmında (Muammer el-Mağribî)'nin
biyografisi sonunda şu ifadesi yer almaktadır: "Bu, Raten, Kays
b. Temim, Ebu'l-Hattab, Meklebe, Nustûr cinsindendir. Bunla-
rın biyografilerini *el-Muammerîn* isimli kitapta topladım.
Muvaffakiyet Allah'tandır."

Abdülfevâh (Ebu Gudde) diyor ki: Bu kitabı görmedim. Bu kita-
bın bu konuda yazılmış en kapsamlı kitaplardan olduğunu zan-
nediyorum. Bu konuyla ilgilenen araştırmacı bu kitaba vakıf
olmaya çalışmalı, bu kitabı basıp neşrederek ihya etmelidir.

879. Zehabi, *Mizan*'da (2/234) şöyle demiştir: "Enes b. Ma-
lik'den rivayet eden Sem'an b. Mehdî: Tanınmayan bir hayvan-
dır. Ona yalan bir nüsha yamanmıştır. Bu nüshayı gördüm.
Allah bunu uydurana çirkinleştirsin."

880. Süyûtî, *Zeyl'ü'l-Mevzûât*: s.41

Lisan'da⁸⁸¹ şöyle denilmiştir: "Bu uydurma nüshayı Muhammed b. Mukatil er-Razi, Ca'fer b. Harun'dan; o da Sem'an'dan rivayet etmektedir."

Lisan müellifi, daha sonra bu nüshayı zikretmiş; "Bu nüshada üç yüzden fazla hadis bulunmaktadır. Bu hadislerin metinlerinin çoğu uydurmadır, demiştir.⁸⁸²

446. Saganî şöyle diyor: Tamamı uydurma olan hadis nüshalarından biri: Ahmed ismini alma konusunda rivayet edilen hadislerdir. Bu hadislerden hiçbir şey sabit olmamıştır.⁸⁸³

447. Tamamı uydurma olan hadis nüshalarından biri: Ebu'd-Derdâ'dan merfû olarak rivayet edilen Ve-da Hutbesidir. Bunun başında:

أَلَا، لَا يَزْكَبَنَّ أَحَدُكُمْ الْبَحْرَ عِنْدَ ارْتِجَاجِهِ.

"Dikkat edin. Sakın sizden biriniz, deniz iyice dal-

881. İbn Hacer, *Lisanü'l-Mizan*: 3/114

882. Süyûtî, *Zeyl*'de (s.41) bu uydurma hadisler arasında İbn Şahin tarikıyla Sem'an b. Mehdî'den; o da Enes b. Malik'den şu hadisi rivayet etmektedir: Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Bir adam yemek tabağını yalar gibi iyice temizlediğinde yemek tabağı ona istiğfar eder ve Allahım! Beni Şeytan'dan azad ettiğin gibi, onu da Cehennem'den azad et, der." Yemek tabağının iyice temizlenmesi hakkında bu uydurma hadise gerek kalmadan Müslim'in *Sahih*'inde (Eşribe 129-137; *Şerhu Müslim*: 13/203) rivayet ettiği sahih hadisler vardır.

883. İbnu'l-Cevzi'nin *Mevzuât* (1/154-158); İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *el-Menarü'l-Münif* kitabında (s.57,61) ve müellif Ahyyü'l-Karî'nin *el-Mevzuâtü'l-Kübrâ* sının sonunda ikinci fasılda dediği gibi; Muhammed ismini alma hakkındaki hadisler de aynı şekilde batıldır. Süyûtî'nin *el-Havî li'l-Fetavî* (2/115) kitabında *ed-Dürrü'tü'n-Naciye* sonlarındaki; "Bu hadisin senedi, başa göre hasen şartlarını taşımaktadır", ifadesi Süyûtî'nin bilinen mütesanil (fazla hoşgörü) hükümlerindendir

galandığında gemiye binmesin", uydurma hadisi yer almaktadır.

448. *Le'ali'* de⁸⁸⁴ şöyle denilmektedir: Ebu Hureyre ve Enes'den uzun uzun rivayet edilen "Veda Hutbesi"⁸⁸⁵ uydurmadır. Bunu uydurmakla –Bereketsiz kalasica– Meysere b. Abdi Rabbih itham edilmiştir.

449. *Veciz'* de⁸⁸⁶ şöyle denilmektedir: İbn Adiyy diyor ki: Muhammed b. Muhammed el-Eş'as⁸⁸⁷, Musa b. İsmail b. Musa b. Ca'fer'den; onun Hz. Ali'ye kadar dedelerinden; merfû olarak rivayet ettiği hadisleri yazdım. Zira Muhammed b. Muhammed el-Eş'as, bize bu sözü geçen Musa'nın dedelerinden henüz daha yeni bir yazıyla yazılmış yaklaşık bin hadisi ihtiva eden bir

884. Süyûti, *el-Le'ali'l-Masnûa*'da (2/361-373) bu Veda Hutbesi'ni 13 sayfa halinde zikretmektedir.

885. Bu hutbe, uydurmacının kendisinin uydurduğu ve Rasûlullah (s.a.v)'ın vefatına yakın okuduğunu iddia ettiği huthedir.

886. *Veciz* adlı bu kitap, Fettenî'nin *Tezkiretü'l-Mevzûât* ta (s.4) ifade ettiği gibi; Süyûti'nin kitabıdır.

887. Zehebi *Mizan'* da (4/27-28) onun biyografisinde şöyle demiştir: "Muhammed b.Muhammed b.Eş'as el-Küfi, Ebu'l-Hasen, Mısır'a yerleşmiştir. İbn Adiyy: Ondan Mısır'da hadis yazdım. Şiddetli Şii oluşu, onu bize bin hadise yakın bir hadis nüshası tahric etmesine sevk etmişti. . Bu durumu Mısır'daki ehl-i beytin şeyhi Hüseyin b. Ali el-Hasenî el-Alevî'ye anlattığımızda; Bu Musa b. İsmail, Medine'de kırk yıl benim komşum idi. Ne babasından ne de başkasından her hangi bir rivayeti olduğunu söylemedi, dedi. İbn Adiyy onun uydurma hadislerinden birkaçını zikretmektedir."

İbn Hacer el-Askalâni *Lisanü'l-Mizan'* daki (5/362) biyografisinde şunu ilâve etmektedir: "Sözü geçen bu kitabın –yani– *Alevîyyat* 'ın bir kısmını gördüm. Musa b. İsmail bu kitabı *Sünen* diye adlandırmış, bunu bablara göre tertip etmiştir. Bu kitaptaki hadislerin tamamı, aynı senedle rivayet edilmiştir "

nüsha göstermişti. Bunların büyük çoğunluğu münker hadislerdir.

Darakutnî, *Aleviyyat* adı verilen bu eser hakkında: Bu kitabın uydurulmuş olması, Allah'ın açık mucizelerinden biridir, demiştir.

Askalanî ise: İbnü'l-Eş'as, buna "Sünen" ismini vermiştir. Tamamı aynı senedle rivayet edilmiştir. Bu kitaptaki uydurma hadislerden biri şudur:

لَا خَيْلَ أَبْقَى مِنَ الدُّهْمِ، وَلَا امْرَأَةً كَاتِبَةَ الْعَمِّ.

"Yağız attan daha uzun yaşayan bir at yoktur. Amca kızı gibi bir hanım da yoktur."⁸⁸⁸

450. Abdullah b. Ahmed (bin Amir)⁸⁸⁹, babasından; o Ali er-Rıza'dan; o da dedelerinden uydurma, bâtil bir nüsha rivayet etmektedir. Onu ya kendisi ya da babası uydurmuş olmalıdır.

888. Şevkânî'nin *el-Fevaidü'l-Mecmua* kitabında (s.519) bu şekilde zikredilmiştir. Aslında ve müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabının sonlarında ikinci fasılda (ed-Dühm) yerine (el-Edhem) lafzıyla nakledilmiştir. Fettenî'nin *Tezkiretü'l-Mevzûât*'ında (s.10) ve *Mizan*'da (4/28) (ed-Dühm) lafzıyla gelmiştir. Doğru olan da budur. *Lisanü'l-Mizan*'da (5/362) ve Süyûtî'nin *Zeyl*'inde (s.114) ve *Tenzihü's-Şeria*'da (2/402) ise (..elka) şeklindedir. Bu kelime tahrif yapılmıştır.

889. Bu zat hakkında Zehbi *Mizan*'da (2/390) şöyle demiştir: "Abdullah b. Ahmed b. Âmir babasından; o Ali er-Rıza'dan; o dedelerinden bu batıl uydurma nüshayı rivayet etmiştir. Onu ya kendisi ya da babası uydurmuş olmalıdır. Hasen b. Ali ez-Zuhri: Ümmî idi. Rızâ olunan biri değildi. Hicrî 324 yılında vefat etmiştir." Müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* sonunda ikinci fasılda (Abdullah b. Ahmed)'in nesebi hakkındaki tereddüdü onun kusuru olup hoş değildir.

451. İshak el-Malatî'ninde bâtil rivayetleri vardır. Onlardan bir kaçı şunlardır:

لَا يَجِلُّ لَامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ أَنْ تَضَعَ الْفَرْجَ عَلَى
السَّرَجِ.

1. "Allah'a iman eden bir hanımın fercini, eğer üzerine koyması helâl değildir."

مَنْ مَنَعَ الْمَاعُونَ لَزِمَهُ طَرَفٌ مِنَ الْبُخْلِ.

2. "Kim ikramda bulunmazsa, ona bir parça cimrilik bulaşır."

لَعَنَ اللَّهُ النَّاطِرَ وَالْمَنْظُورَ إِلَيْهِ.

3. "Allah, (Başkasının dizkapağı ile göbek arasına) bakana da bakılana da lânet etmiştir."

لَا تَقُولُوا: مُسَيِّجٌ وَلَا مُصْنِجٌ

4. "Küçük mescid, küçük mushaf demeyin."

5. Allah Rasûlü (s.a.v). –Muhammed, Ahmed, ve benzeri muazzam– isimleri küçültme sigasıyla kullanılmaktan, ayrıca Hamdün, Ulvan veya Ya'mûş⁸⁹⁰ ve benzeri –mübalâğa anlamı taşıyan– isimlerin verilmesinden nehy etmiştir.

452. İshak el-Malatî; İbn Cürcy'den; o Atâ'dan; o Ebu Said'den: Hz. Ali'ye cima (cinsî münasebet) ile

890. Bu son isim, Aclûnî'nin *Keşfü'l-Haflâ*'sında (2/552) (Ya'mûş) yerine sin harfiyle (Ya'mûs); Zehbî'nin *Mizan*'ında (1/202) ise (Na'mûş) şeklinde yani başındaki nun harfiyle zikredilmektedir.

ilgili ve nasıl cimada bulunacağı ile ilgili tavsiyeleri de rivayet etmektedir. İshak denilen şu deccale bakın! Ne kadar da cür'etkâr davranıyor!.

453. Deylemi diyor ki: Ebu'l-Fadl Ca'fer b. Muhammed b. Ca'fer b. Muhammed b. Ali el-Huseynî'nin *Arûs* kitabındaki hadislerin isnadları çürüktür, güvenilemez. Hadisleri ise cidden münkerdir.⁸⁹¹

454. Süyûtî'nin⁸⁹², İbnü'l-Cevzî'den⁸⁹³ naklettiğine göre; Hadisinde uydurma, yalan veya mablûb (hadis ters yüz etme)⁸⁹⁴ bulunan kimseler birkaç kısımdır:

1. Kendini zühde (ibadet ve tâate) veren, hadis ezberlemeyi veya hadisleri temyiz etmeyi ihmal eden kimselerdir.

2. Kitapları kaybolan, bu sebeple ezberinden hadis nakledip hataya düşen kimseler.

3. Sika/güvenilir kimseler olduğu halde hayatlarının sonlarında akılları karışan, hadisleri birbirine karıştırmaya başlayan kimseler.⁸⁹⁵

891. Deylemî'den nakledilen bu bölümü Süyûtî, *Zeylû'l-Mevzûât* kitabında (s.194-195) zikretmiş, ve Deylemî'nin "Hadisleri ise cidden münkerdir", sözünden sonra şu ifadeyi ilâve etmiştir: "Onları tamamen atamadım." Süyûtî daha sonra (s.194-196 arasında) *Arûs* kitabından epeyce hadis nakletmiştir. Burada asıl nüshada eksiklik ya da kısaltma vardı. Ben bunu merhum Süyûtî'nin *Zeyl*'inden tamamladım.

892. Süyûtî, *el-Leâli'l-Masnûa*: 2/467-473

893. İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât* kitabının başlarında: 1/35-47

894. İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât*'ında ve Süyûtî'nin *Leâli* kitabında bu şekildedir. Asıl nüshada ve müellif Aliyyü'l-Karî'nin *el-Mevzûâtü'l-Kübra* kitabının ikinci faslında (el-mablûb) yerine (el-kalb) denilmiştir.

895. Yani Süyûtî'nin *Leâli* kitabındaki (2/467) ifadesinde olduğu gibi; rivayetleri karıştırdılar.

4. Farkında olmadan hatalı rivayeti nakleden, daha sonra doğruyu görüp de bunun doğru olduğuna inandığı halde, kendisine hata nisbet edilmesini yakıştıramayıp gururlanarak hatasından dönmeyen kimseler.

5. İslâm Şeriatî'nî bozma, dinde kuşku uyandırma ve dinle oynama amacıyla bilerek kasıtlı olarak hadis uyduran zındıklar. Bazı zındıklar da hadis üstadının dalgınlığından yararlanarak onun kitabına ona ait olmayan hadisleri ilâve ediyorlardı.⁸⁹⁶

---

896. İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât*'ındaki (1/37) ve Süyûtî'nin *Leâli*'deki (2/468) ifadesinin devamı şöyledir: Bunun örneği Hammad b. Seleme'nin üvey evladı olan zındık –yani kasıtlı dinsiz– Abdülkerim b. Ebî'l-Avcâ'nın; annesinin kocası Hammad b. Seleme'nin kitaplarına hadisler ilâve etmesidir. İbn Adiyy diyor ki: Abdülkerim b. Ebî'l-Avcâ Abbâsî halifesi Mehdi zamanında yakalanıp Basra Emiri Muhammed b. Süleyman b. Ali el-Basrî'nin huzuruna getirildi. Basra Emiri boynunun vurulmasını emrettiğinde Abdülkerim: Helâli haram, haramı helâl kılmak üzere sizin içinizde dört bin hadis uydurdum, demiştir." Süyûtî'nin sözü burada az bir ilâve ile sona ermektedir.

Zındıkların bu çeşit tavrı, Halife Mehdi'nin oğlu Halife Harun Reşid zamanında da tekrarlanmıştır. Hafız Zehebî *Tezkiretü'l-Huffaz*'da (1/273) (Ebu İshak el-Fezari'nin biyografisinde, Hafız İbn Hacer *Tehzibü't-Tehzib*'de (1/152) onun biyografisinde, Hafız Süyûtî *Tarihü'l-Hulefâ*'da (s.194), Müellif Aliyyü'l-Karî *el-Mevzûâtül-Kübra*'da altıncı fasılda şöyle demiştir: İbn Uleyye ve İshak b. İbrahim anlatıyor: Harun Reşid bir zındıkı cezalandırıp boynunun vurulmasını emretti. Zındık ona:

–Niçin benim boynumu vuruyorsunuz? dedi. Reşid:

–Allah'ın kullarını senden (senin şerrinden kurtarıp) rahata kavuşturmak için, dedi. Zındık:

–Ey Mü'minlerin Emiri! Haberin var mı? Ben içinizde bin hadıs (Aliyyü'l-Karî'nin nakline göre dört bin hadis) uydurdum. Bu hadislerle ben, Hz.Peygamber (s.a.v)'in bir harf bile söylemediği konularda helâli haram, haramı helâl kılıyordum, dedi. Reşid ona:

6. Mezhebini desteklemek için hadis uyduranlar.⁸⁹⁷

7. Hayrı özendirme ve kötülüklerden sakındırma amacıyla Allah rızası için hadis uyduranlar.

8. Güzel bir söz için hadis uydurmayı caiz görenler.

9. Sultana yakın olmak maksadıyla hadis uyduranlar.⁸⁹⁸

—Ey Allah'ın düşmanı!.. Ya sen Ebu İshak el-Fezari ve Abdullah b. Mübarek hakkında ne dersin? Onlar hadisleri didik didik ediyor, bu uydurma hadisleri harf harf ortaya çıkarıyorlar, dedi.

897. İbnü'l-Cevzi'nin *Mevzuât*'ındaki (1/38) ve Süyûtî'nin *Leâli*'deki (2/468) ifadesinin devamı şöyledir: "Bu, sapık fırkalardan biri olan Salimiyye mezhebinin bir gurubu hakkında nakledilmiştir." Bu iki müellif, daha sonra işledikleri bid'atlerden tevbe eden "Biz, eskiden bir şeyi arzu ettiğimizde ya da güzel gördüğümüzde onun için hemen hadis uydururduk!..", diyen birtakım bid'atçilerden bazı rivayetler nakletmişlerdir.

898. Gıyas b. İbrahim en-Nehaî'nin yaptığı gibi. Gıyas, Abbasi halifesi Mehdi'nin huzuruna girdiğinde Mehdi guvercinle oynuyordu. Mehdi uzaktan gelen guvercini severdi. Gıyas'a;

—Emirü'l-Mü'minin için bir hadis naklet, denildi. Gıyas:

—Bize falan, o falandan, o da Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "*Yarışma ödü-lü sadece ök, at, deve veya kanatta (yani kuşta) olur*", dedi. Hadise *ev cenah* (veya kanat) kelimesini ilâve etti.

Mehdi ona on bin dirhem verilmesini emretti. Kalkıp giderken de;

—Ben şahadet ederim ki, senin kafan Allah'ın Rasûlü adına yalan uyduran yalancı kafasıdır. Bu günaha ben sebep oldum. Bu adam bana şirin görünmek istedi, dedi. Sonra da guvercinin kesilmesini emretti. Alimler arasında o günden sonra (Gıyas) adı zikredilmedi. Bu olayı Hatib Bağdadi, *Tarihu Bağdad*'da: (1/323-324) Gıyas'ın biyografisinde; İbnü'l-Cevzi, *Mevzuât*'ta: (1/42); Zehebi, *Mizan*'da: (3/338); Süyûtî, *Leâli*'de: (2/470) rivayet etmektedir.

Gıyas'ın babası olan (İbrahim en-Nehaî), meşhur (İmam İbrahim en-Nehaî) değildir. Gıyas'ın babası İbrahim b. Talk b.

10. Kıssacılar. Zira bunlar gönülleri duygulandıracak ve halk içerisinde geçerli olacak hadisleri nakletme amacı taşımaktadırlar.

455. Uydurma rivayetlerden biri: İmam Malik'den rivayet edilen şu ifadedir: Me'mûn'un huzuruna girdim. Meclis dopdolu idi. Halife ile vezirinin arasında bir boşluk vardı. Aralarına oturdum. Halifeye şu merfû hadisi naklettim:

إِذَا ضَاقَ الْمَجْلِسُ بِأَهْلِهِ، فَبَيْنَ سَيِّدَيْنِ مَجْلِسٌ عِلْمٌ

"Bir mecliste, katılanların çokluğu sebebiyle yer darlığı olduğunda, iki efendinin arası âlimin oturacağı yerdir." Zeyl'de⁸⁹⁹, "Bu münkerdir"⁹⁰⁰ denilmiştir. (İbn Asakir şöyle diyor:) İmam Malik, Halife Me'mûn zamanına kadar yaşamamıştır.⁹⁰¹

Muaviye en-Nehaî'dir. Meşhur İmam (İbrahim en-Nehaî ise İbrahim b. Yezid b. Kays en-Nehaî'dir.

Sözü geçen hadis; "ev cenah" (veya kanat yarışı) ilâvesi olmaksızın gelen rivayeti sahihtir, uydurma değildir. Bu sahih hadisi Ebu Hureyre'den; İmam Ahmed b. Hanbel *Müsned*'inin (Müsned Ebî Hureyre) bölümünde birkaç yerde (2/256, 358, 425, 474); Ebu Davud (*Sünen*: 3/29 Cihad 60); Nesai, (*Sünen*: 6/226 Hayl 14); Tirmizî, (*Sünen*: 7/192 Cihad 22); ve İbn Mace: (*Sünen*: 2/960 Cihad 44) ve Hakim sahihdir diyerek *Müstedrek*'de rivayet etmiştir. Burada geçen lafız, Nesai ve Tirmizî'ye aittir.

Hadiste geçen (Sebak) kelimesi; yarışta rakibini geçen kimseye verilmek üzere belirlenen meblağ anlamındadır. (Lâ sebeka) hadisinin manası şudur: "Müşabaka/yarışma yoluyla ancak şu yarışlarda ödül alınması helâldir: Ok yarışı, at yarışı, deve yarışı." Çıyas, sultanın kuşu sevdiğini görerek ona yaranmak için bu sahih hadise "ev cenah" (kanat yarışı) kelimesini de ilâve etmiştir.

899. Süyûtî, *Zeyl'l-Mevzûât*: s.180

900. Yani yalandır.

901. Bu son cümle, bu yalan haberi nakleden Hafız İbn

456. Yine *Zeyl'* de⁹⁰² şöyle denilmektedir: Haris b. Üsâme, *Müsned*'inde Davud b. Muhabber'den; Asakir'ân'ın "Hepsi uydurmadır", dediği otuz kûsûr hadis tahric etmektedir. Bunlardan biri şudur:

إِنَّ الْأَخْمَقَ يُصِيبُ بِحُمَقِهِ أَكْثَرَ مِنْ فَجُورِ الْفَاجِرِ،
وَأَيْنَمَا يَزْتَفِعُ الْعِبَادُ غَدًا فِي الدَّرَجَاتِ، وَيَتَأَلَوْنَ الزُّلْفَى
مِنْ رَبِّهِمْ عَلَى قَدَرِ عُقُولِهِمْ.

"Ahmak kimseye ahmaklığı sebebiyle facirin fücûrundan daha büyük azab isabet eder. Kullar yarın yüksek derecelere, Rablerine yakın makamlara akılları miktardınca nail olurlar."

Bir diğer uydurma hadis:

أَفْضَلُ النَّاسِ أَغْقَلُ النَّاسِ.

"İnsanların en değerlisi, en akıllı olanıdır."

Bir diğer uydurma hadis: "Ya Rasûlallah!.. Bu Hristiyan ne kadar akıllıdır!.. denildi. Allah Rasûlü (s.a.v) bunu reddetti ve şöyle buyurdu:

مَهْ، إِنَّ الْعَاقِلَ مَنْ عَمِلَ بِطَاعَةِ اللَّهِ.

"Sus! Akıllı Allah'a itaatle amel eden kişidir."

Asakir'in söylediği ifadesidir. Süyûtî, *Zeyl'* de (s.181) bu sözü İbn Asakir'den nakletmekte ve bunu ardından da şöyle demektedir: "Bu haberi Deylemî *Müsnedü'l-Firdevs*'de rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer *Zehru'l-Firdevs*'de: Bu, uydurmadır, demiştir."

902. Süyûtî, *Zeyl'ü'l-Mevzuât* s.5-10.

457. Süleyman b. İsa yirmi küsûr hadis uydurmuştur.⁹⁰³

1. Bu uydurma hadislerden biri şudur: Alkame'ye:

– Hristiyanlar, dünyalarında ne kadar da akıllıdırlar?! denildi. Alkame:

– Sus. Zira İbn Mes'ud, kâfiri “akıllı” diye isimlendirmemizi yasaklıyordu, dedi.

2. Süleyman'ın uydurduğu bir başka hadis şudur:

رَكْعَتَانِ مِنَ الْعَاقِلِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً مِنَ الْجَاهِلِ، وَلَوْ قُلْتُ: سَبْعَ مِائَةِ رَكْعَةٍ، لَكَانَ كَذَلِكِ.

“Akıllının iki rekat namazı, cahilin yetmiş rekatından daha faziletlidir. Ben: (Bu iki rekat, cahilin yedi yüz rekatından daha faziletlidir) deseydim, öyle olurdu.”

3. Süleyman b. İsa'nın bir diğer uydurma hadisi şudur: Adıyy b. Hatim –Peygamberimiz (s.a.v)'in yanında- babasını methetmiş, onun itibarlı ve şerefli biri olduğunu ve akli olgunluğunu zikretmişti. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v):

إِنَّ الشَّرَفَ وَالسُّؤْدَدَ وَالْعَقْلَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لِلْعَامِلِ بِطَاعَةِ اللَّهِ.

903. Nitekim Hafız Zehebî, *Mizan*’da (2/218) biyografisinde şöyle demiştir: “Süleyman b. İsa b. Necîh es-Siczî: Helâk olmuş sayılır. (Yani yok hükmündedir.) Cevzecânî: Yalancıdır, yalandan çekinmez, demiştir. Ebu Hatim: Yalancıdır, demiştir. İbn Adî: Hadis uyduruyor, demiştir. Onun iki cilt *Ta’fîlât-ı Akh/ı Akhın Üstünlüğü*” kitabı bulunmaktadır.”

–“Gerçek şeref, itibar ve akli olgunluk; dünya ve ahirette Allah’a itaatle amel eden kişiye aittir”, buyurdu. Adıyy:

–Ya Rasûlallah!. Babam misafir ağırliyordu, yemek yediriyordu, yakınları gözetiyordu, musibete uğrayanlara yardım ediyordu, şunu şunu yapıyordu. Bunlardan her hangi bir şeyin ona faydası olacak mı? dedi. Efendimiz (s.a.v):

لَا، لِأَنَّ أَبَاكَ لَمْ يَقُلْ قَطُّ: رَبِّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ.

–“Hayır!. Zira senin baban hiçbir zaman: (Ey Rabbin!.. Din günü benim günahımı bağışla), demedi”, diye cevap verdi.

458. Yine Zeyl’ de⁹⁰⁴ şöyle denilmektedir: Bilâl’in (Şam’a yerleşmek için) yolculuğu, sonra Peygamberimiz (s.a.v)’i rüyada gördükten sonra Medine’ye dönüşü, Medine’de ezan okuması ve onun ezanıyla Medine’nin titremesi haberinin aslı yoktur. Bunun uydurma olduğu açıktır. Her halde İbn Hacer (el-Heytemî) el-Mekki bunun uydurma olduğunu bilmiyor ki, (Medine’yi) ziyaret konulu kitabında⁹⁰⁵ bu haberi zikretmektedir.

904. Süyûtî, *Zeyl’-Mevzûât*: s.104

905. İbn Hacer el-Heytemî, *el-Cevheru’l-Münazzam fî ziyareti’l-Kabri’ş-Şerifi’n-Nebeviyyi’l-Mükerram*: s.29-30. İbn Hacer el-Askalânî *Lisan’* da (2/108) “Bu uydurma olduğu açık bir kıssadır”, demiştir. Zehebi de *Süner A’lâm’-Nübelâ’* da (1/258): “İsnadı gevşektir. Bu haber münkerdir”, demiştir.

459. Yine *Zeyl'* de⁹⁰⁶ şöyle denilmektedir: Peygamberimiz (s.a.v), Medine Mescidi'ni bina etmek istediğinde Cebrail (a.s) ona gelmiş ve "*Bu mescidi gök yüzüne doğru yedi zira' uzunluğunda, süslü ve nakışlı olmamak üzere bina et*", demiştir. Bu hadis bulunmamıştır.

460. Yine *Zeyl'* de⁹⁰⁷ şöyle denilmektedir: Peygamberimiz (s.a.v) namaz kılarken, bazıları O'nun ruhu olmayan bir cesedinin bulunduğunu zannederdi.

461. *Muhtasar'* da⁹⁰⁸ şöyle denilmektedir:

إِنَّ الرَّجُلَيْنِ مِنْ أُمَّتِي لَيَقُومُونَ إِلَى الصَّلَاةِ،
وَرُكُوعُهُمَا وَسُجُودُهُمَا وَاحِدًا، وَإِنَّ مَا بَيْنَ صَلَاتَيْهِمَا
كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ.

"Ummetimden iki adam namaza kalkarlar. Rükûları ve secdeleri aynıdır. Ama ikisinin namazı arasında yerle gök arası kadar fark vardır." Uydurmadır.

906. Bunun Süyûtî'nin *Zeylül-Mevzûât* kitabında bulamadım. Fettenî, bu hadisi *Tezkiretül-Mevzûât*' da (s.36-37) Firûzâbâdî'nin *Muhtasar'*ına nisbet etmektedir. Yazarın kalemi yanlış olarak bir kitap yerine bir başkasının ismini yazmış olmasıdır.

907. Yazarın kalemi yanlış olarak bir önceki hadiste nakil yapılan kitabın ismini yanlış yazmamışsa; bu hadis de Süyûtî'nin, *Zeylül-Mevzûât* kitabından nakledilmiş olmaktadır. Bu hadisi *Zeyl'*de bulamadım. Fettenî, bu hadisi de *Tezkiretül-Mevzûât*' da (s.38) Süyûtî'nin *el-Leâli'l-Masnûa* kitabına nisbet etmektedir. Bu hadis, gerçekten *el-Leâli'l-Masnûa*'da (2/18) yer almaktadır. Bu durum, bir önceki kitabın isminde hata olduğu görüşünü güçlendirmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

908. bkz. Muhammed b. Yakub el-Firûzâbadî, *Muhtasarul-Muğni fi Tahrici'l-Ihya li'l-Irakî*.

462. Yine *Muhtasar*'da şöyle denilmektedir: Peygamberimiz (s.a.v), namaz kılarken biri yanına otursa, namazını uzatmaz ve namazdan sonra o kişiye yönelir ve: “*Bir ihtiyacın var mı?*” diye sorardı. O kişinin ihtiyacı ile ilgilenmesi sona erdiğinde tekrar namazına dönerdi. Bu hadis bulunamamıştır.

463. Yine *Muhtasar*'da şöyle denilmektedir: “Cuma günü her rekatta on ihlas okunarak kılınacak on iki rekatlı nafil namaz ile hafta içinde her gün kılınacak nafil namazlar hakkında hiçbir şey sahih değildir, batıldır, aslı yoktur.

Aynı şekilde her rekatında on beş defa –bir rivayette elli defa– (İza Zülzilet) okunarak kılınacak iki rekatlı nafil namaz; Cuma günleri kılınacak iki, dört, sekiz ve on iki rekatlı nafil namaz ile; Cuma namazından önce her rekatında elli defa ihlas okunarak kılınacak dört rekat nafil namazın da aslı yoktur.

464. Aynı şekilde Aşûra Namazı, Regaib Namazı da ittifakla uydurmadır. Yine Receb Geceleri Namazı, Receb ayının yirmi yedinci gecesini namazı, Şabanın on beşinci gecesinde her rekatta on ihlas okunarak kılınacak yüz rekatlı namazın da aslı yoktur.

Bu namazların *Kutü'l-Kulûb* ve *İhya*'da⁹⁰⁹ ya da Sa'lebi'nin *Tefsîr*'inde⁹¹⁰ zikredilmesine aldanma.”

909. Gazzalî'nin *İhya* kitabının durumu, bu eserdeki zayıf ve uydurma hadislerin varlığı ve bizzat Gazzalî'nin hadis ilmindeki sermayesinin azlığını itiraf etmesi hakkında, İmam Abdülhayy el-Leknevi'nin *el-Ecvibetü'l-Fadıla lil-Esilet-il-Aşeratil Kâmile* kitabında (s.118-120) yazdığı dip notlara bakınız.

465. İbn Hacer'in⁹¹¹ *Şemâil Şerhü'* nde zikrettiğine göre; Taberani *Evsat* kitabında Peygamberimiz (s.a.v)'in;

إِنَّ جِبْرِيلَ أَطْعَمَنِي الْهَرِيسَةَ، يَشُدُّ بِهَا ظَهْرِي لِقِيَامِ اللَّيْلِ.

"Gece namazı için sırtımı güçlendirmek üzere, Ceb-rail bana herise (kavrulmuş un helvası) yedirdi", bu-yurduğunu rivayet etmektedir. Bu hadis, uydurmadır diye reddedilmiştir.⁹¹²

910. Leknevi'nin *el-Ecvâbetü'l-Fadıla* kitabında (s.101-102) Sa'lebi'nin *Tefsir*'i ve alimlerin bu *Tefsir* hakkındaki görüşleri hakkında yazdığım dip notlara bakınız.

911. Bu zat, fıkıh âlimi İbn Hacer el-Heytemî el-Mekkî'dir.

912. Evet, hadis böyledir. Hafız Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*' de (5/38) bu hadisi zikrettikten sonra: "Senedinde (Muhammed b. Haccac el-Cümahî) bulunmaktadır. Bu hadisi uyduran da odur", demiştir. Hafız Zehebî, *Mizanü'l-İtidâl*' de (3/509) bu ravinin biyografisinde şöyle demektedir: "Heriseci idi, —yani herise (kavrulmuş un helvası) satıyordu.— 181 yılında vefat etti. İbn Adıyy: Herise hadisini o uydurdu, demiştir. Darakutnî: Yalancıdır, demiş, İbn Main ise: Pis yalancıdır, demiştir."

Hafız İbn Hacer *Lisanü'l-Mizan*'da (5/117) bu ravinin biyografisinde şunu ilâve etmiştir: Ukaylî, Muaz b. Müsennâ, Said b. Muallâ, Muhammed b. Haccac, Abdülmelik b. Ömer, Ribî kanalıyla Muaz b. Cebel'den şu hadisi rivayet etmektedir: Muaz anlatıyor: Dedim ki:

—Ya Rasûlallah!.. Cennet'ten yemek getirdin mi? diye sordum. Peygamberimiz (s.a.v):

—*"Evet, Herise (kavrulmuş un helvası) getirdim. Onu yedim. Benim gücümü kırk kişinin gücü kadar artırdı. Cinsî gücümü de kırk kişinin cinsî gücü kadar artırdı"*, diye cevap verdi. Muaz, her yemek yediğinde önce herise ile yemeğe başlardı. Bu son hadis, İbnü'l-Cevzî'nin *Mevzûât* kitabından (3/16) oradaki bazı hatalar düzeltilerek nakledilmiştir.

466. *Mevahib'* de⁹¹³ şöyle denilmektedir: Kıssacıların; Ay, (iki yarılıp parçaya ayrıldıktan sonra) Peygamberimiz (s.a.v)'in cebine girip çıkmıştır, şeklinde zikrettikleri rivayetin aklı yoktur. Nitekim Üstad Bedreddin ez-Zerkeşi, hadis hakkındaki bu hükmü hocası İmad İbn Kesîr'den nakletmektedir.⁹¹⁴

467. Demîrî'nin *Hayatü'l-Hayvan* kitabında şöyle denilmiştir: Hadiste zikredilen "aşk yılanı" haberine gelince; bunu *Avarif* müellifi⁹¹⁵ ile İbn Tahir el-Makdisî Enes hadisi olarak rivayet etmektedir. Bu rivayete göre Peygamberimiz (s.a.v)'in huzurunda bir zat şu şiiri okudu:

"Zehirledi ciğerimi aşk yılanı.
Ne doktoru vardır bunun, ne okuyanı.
Deli gibi âşık olduğum sevgili müstesna.
Odur benim ilacım, odur benim çarem."

Şair bunu okuyunca Peygamberimiz (s.a.v) vecde geldi. Ashabı da vecde geldiler. Hatta Allah Rasûlü'nün ridası omuzlarından yere düştü. Bu durum geçtiğinde herkes yerine döndü.⁹¹⁶ Bundan sonra Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurdu:

913. *Şerhu'l-Mevahibü'l-Ledünniyye* 5/113 (4.Maksad, Ayın Yarılması Mucizesi bahsü)

914. Zürkanî, *Şerhu'l-Mevahibü'l-Ledünniyye* kitabında (5/113): "Bu iki alimden önce Nevevî, *Fetavâ* kitabında hadis hakkında bu hükmü vermiştir."

915. Yani Sühreverdî, *Avarifü'l-Maarif* kitabında Sema konusundaki Edeb ve İtina hususundaki görüşler başlıklı yirmi beşinci babda bu hadisi zikretmektedir. Sühreverdî, burada bu hadisi senediyle İbn Tahir'den; İbn Tahir de senediyle ravisi Enes b. Malik'den rivayet etmektedir. Sühreverdî, daha sonra bu hadisin sahih ve makbul olduğunu reddetmektedir.

916. Bu uydurma rivayette burada şu ifade de yer almaktadır: "Muaviye b. Ebî Süfyan:

لَيْسَ بِكَرِيمٍ مَنْ لَمْ يَهْتَرْ عِنْدَ السَّمَاعِ.

"Semâ' (musikî) anında titremeyen değerli biri değildir." Peygamberimiz (s.a.v) daha sonra ridasını orada bulunanlar için dört yüz parçaya ayırdı. Bu uydurma bir hadistir.

Zehebî'nin⁹¹⁷ ve başkalarının ifade ettiği gibi; Bu hadisi uyduran (Ammar b. İshak) olmalıdır. Zira senedindeki diğer raviler sika/güvenilir ravilerdir. Bu yalan olduğu kesin olan rivayetlerdendir.⁹¹⁸

468. Şehavî'nin *el-Makasidü'l-Hasene* kitabında⁹¹⁹ şöyle denilmiştir: İbn Teymiyye diyor ki: Ebû Mahzura'nın; Allah Rasûlü'nün huzurunda iki beyit okuduğu, bunun üzerine Peygamberimiz'in koştuğu, hatta şerefli hırkasının omuzlarından düştüğü, bu hırkayı Suffe⁹²⁰ ashabının fakirlerinin kendi aralarında parça parça paylaştıkları ve elbiselerine yama yaptıkları şeklinde naklettiği meşhur rivayet, hadis alimlerinin ittifakıyla yalandır. Bu konuda rivayet edilen hadis uydurmadır.

—Oyununuz ne güzel ya Rasûlallah! dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v):

—Sus, ya Muaviye. "*Semâ' (Musikî) anında titremeyen değerli biri değildir.*" dedi. Sonra ridasını orada bulunanlar için dört yüz parçaya ayırdı..."

917. Zehebî, *Mizanü'l-İtidal* 3/164 (Ammar b. İshak'ın biyografisi)

918. Bu rivayetin daha fazla çürütülmesiyle ilgili olarak Fettenî'nin *Tozkiretü'l-Mevziât* kitabına (s.197-198) bakabilirsiniz.

919. Şehavî, *el-Makasidü'l-Hasene*: s.333

920. Suffe: Mescid-i Nebevî'ye bitişik, üzeri hurma dallarıyla örtülü yer olup şehabın fakirleri orada barınır, orada oturur ve orada gecelerlerdi.

İbn Teymiyye'nin bu konuda buna benzer görüşü daha önce de geçmiştir.⁹²¹

469. Yine *Hayatü'l-Hayvan* kitabında⁹²² şöyle denilmiştir: Kurtubi diyor ki: Surad –göçeğen– kuşuna çok oruç tutan anlamında “Savvam” denilir.⁹²³

Abdülbaki İbn Kani'nin *Mu'cem*'inde⁹²⁴ Ebu Galiz b. Ümeyye b. Halef el-Cümahî'nin şöyle dediği rivayet edilmektedir: Surad –göçeğen– kuşu elimde iken Allah Rasûlü (s.a.v) beni gördü ve:

إِنَّ هَذَا أَوَّلُ طَائِرٍ صَامَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ.

“Bu kuş, Aşûra orucu tutan ilk kuştur”, buyurdu. Bu hadis, ravisinin ismi gibi galiz/kaba bir hadistir. Hakim diyor ki: Bu, Hz. Hüseyin'in katillerinin uydurduğu hadislerdendir. Bu, batıl bir hadistir. Ravileri mechûldür. Allah en doğrusunu bilendir.

921. İbn Teymiyye'nin sözü, Lâh harfünde 236 nolu hadiste geçmiştir.

922. Demiri, *Hayatü'l-Hayvan*: 2/61-62 (Surad –göçeğen– Kuşu konusu)

923. Demiri, *Hayatü'l-Hayvan kitabında* (2/61) Surad –göçeğen– Kuşu konusunda şöyle demiştir: “*Surad*: Serçeden büyük, yarısı beyaz, yarısı siyahı bir kuştur. Gagası büyük ve serttir. Parmakları büyükçedir. Ya çalılıkta ya da ağaçta görünür. Gıdası ettir. Onun farklı ötüş şekilleri vardır. Avlamak istediği kuşları görünce kendi diliyle öterek onları kendisine yaklaşma çağrısında bulunur. Kuşlar yanına gelince de birine hücum edip gagasıyla onu gagalar, hemen parçalayıp yer.” (Nakil burada bir parça tasarrufla birlikte sona ermektedir.)

924. bkz. Abdülbaki İbn Kani', *Mu'cemü's-Sahabe*: 3/2034 Hadis No: 576 (bk. Halil İbrahim KUTLAY, nşr. Nizar Mustafa el-Baz, Mekke, 1418/1998); Hatib, *Tarihü Bağdad*: 6/196; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*: 5/234; Zehabi, *Mizan*: 4/137. İbn Hacer, *İsabe*: 7/15

470. "Vahiy günlerinde rüya zamanı altı ay idi", şeklinde alimler arasında meşhur olan rivayet hakkında Türbiştî; bunun aslı yoktur, demiştir.⁹²⁵ Nevevî de *Müslim Şerhi*'nde⁹²⁶ ona muvafakat etmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

471. Dûlâbî'nin⁹²⁷ Hüseyin b. Ali'den rivayetine göre; Allah Rasûlü (s.a.v)'nün başı Hz. Ali'nin kucağında idi. O sırada Allah Rasûlüne vahiy geliyordu. (Güneş batmak üzere idi.) Vahiy sona erip Peygamberimiz (s.a.v) açılınca Hz. Ali'ye;

—İkinci namazını kıldın mı? diye sordu. Hz. Ali (r.a):

—Hayır, dedi. Peygamberimiz (s.a.v):

—*Allahım! Sen gayet iyi biliyorsun ki, O senin tâatinde ve Rasûlünün tâatinde idi. Onun için güneşi iade et*, buyurdu. Allah da onun için güneşi iade etti. Bunun üzerine Hz. Ali (r.a) ikinci namazını kıldı. Sonra da güneş battı.

Alimler: Bu hadis uydurmadır. Güneş hiç kimse için tekrar iade edilmemiştir. Sadece Yûsa' b. Nûn için güneşin batması bir süre ertelenmiştir, demişlerdir. *er-Riyadu'n-Nadira fî Menâkıbî'l-Aşera* kitabında böyle denilmiştir.⁹²⁸

925. Müellif Aliyyü'l-Karî, Türbiştî'nin bu hükmünü *el-Mirkat Şerhu'l-Mişkât* kitabında. 4/336 Kitabü'r-Rûya'nın başlarında nakletmiştir.

926. Nevevî, *Şerhu Sahih i Müslim*: 15/21 (Rüya Bölümü)

927. Dûlâbî lakabıyla meşhur olan Ebu Bîsr Muhammed b. Ahmed b. Hamud ed-Dûlâbî, *el-Esma ve'l-Kunâ* kitabının müellifi olup hicri 310 yılında vefat etmiştir. (Çev.)

928. el-Muhıbb et-Taberî, *er-Riyadu'n-Nadira*: 2/236.

Ancak bu hadis, *Şifa*'da Tahavî rivayetiyle (sahih-tir, denilerek) nakledilmiştir.⁹²⁹ Biz bunun yorumunu *Şifa Şerhi*'nde⁹³⁰ geniş bir şekilde açıkladık.⁹³¹

929. Kadı İyaz, *eş-Şifa bi-Ta'rif Hukukı'l-Mustafa* kitabında Allah'ın; Rasûlü (s.a.v) eliyle ortaya koyduğu delil ve mucizelerle ilgili dördüncü babında, Ayın yarılmaması ve Güneşin batışının ertelenmesi fashında bu hadisin "sahih" olduğunu ifade etmektedir.

930. Aliyyü'l-Karî, *Şerhu's-Şifa*: 1/589-590.

931. Ebu Gudde diyor ki: Allah Rasûlü (s.a.v)'nin duasıyla Hz Ali (r.a) için Güneşin iade edilmesi (Reddû's-Şems) olayı hakkında gelen en sahih rivayet Esmâ bnt. Umeys (r.anhâ) hadisidir. Bu hadisi sadece Esmâ bnt. Umeys (r.anhâ) rivayet etmiştir. Alimler bu hadis hakkında çok söz söylemişlerdir. Alimlerden bu hadisi sahih kabul edenler de reddedenler de bulunmaktadır.

Bu hadisi reddedenler arasında şu alimler bulunmaktadır:

1. Ali ibnû'l-Medîni (et-Tac es-Sübki *Tabakatü's-Şafiyyeti'l-Kübra*: 2/150)
2. Ahmed b. Hanbel: Bu iki zat: "Bunun aslı yoktur", demiştir.
3. İbnü'l-Cevzi, *Mevzûat'ta* (1/355-357)
4. İbn Teymiyye *Minhacü's-Sünneti'l-Nebaviyye*'de (4/185-195) bu iki imama tabi olmuşlardır. İbn Teymiyye'nin talebelerinden şu Hafız İmamlar bu konuda onun görüşüne katılmışlardır:
5. Zehebi (bkz. İbn Arrak, *Tenzihü's-Şeriatü'l-Merfûa* (1/379-380)
6. İbn Kayyim el-Cevziyye *el-Menaru'l-Münif fi's-Sahih ve'd-Daif* (s.57)
7. İbn Kesir (bkz. *el-Bidaye ve'n-Nihaye*: 1/323; Zürkanî, *Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledünniyye*: 5/117)
8. Hafız Delecî.

.....

Bu hadisi kabul eden ve bunun sahih olduğunu ifade edenler arasında şu alimler bulunmaktadır:

1. İmam Ahmed b. Salih el-Misri,
2. İmam Tahavî: *Müşkilü'l-Âsâr*'da (2/8-11)
3. Ebu'l-Kasım el-Âmirî,

4. Hakim en-Neysabûrî,

5. Beyhakî *Delâilü'n-Nübüvve* kitabında,

6. Kadı İyaz *Şifa* kitabında,

7. Hafız Heysemî, *Mecmau'z-Zevaid*'de (8/297),

8. Hafız Veliyyüddin b. Zeyneddin el-İrakî *Tarhu't-Tesrib*'de (7/247) Bu hadisin tariklerini derlemiş ve sahih olduğuna hükmetmişlerdir.

9. Hafız İbn Hacer, *Fethu't-Barîde* (6/155) Bu hadisin tariklerini derlemiş ve sahih olduğuna hükmetmiştir. Hafız İbn Hacer; bu konuya Farzu'l-Humus. (8) nolu "Ganimetler bana helâl kılındı hadisi" başlıklı babda yer alan şu hadisi açıklarken temas etmiştir:

Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre; Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *Peygamberlerden bir Peygamber -ismi Yûşa' b. Nûn'dur- ikindi namazı esnasında ya da ikindiye yakın -fethetmek istediği- kasabaya yaklaşmıştı. (O gün o kasabayı fethetmeliydi. Zira ertesi gün Cumartesi idi. Cumartesi günü savaşamazdı.) O Peygamber (a.s) Güneşe baktı: (Ey Güneş!) Sen de ilahî emre tabisin. Ben de ilahî emre tabiyim. dedi. Allahım!.. Şu güneşi tut, diye niyazda bulundu. Güneş bir müddet durdu. Nihayet Allah onlara fetih ihsan etti.*" (Buharî, *Sahih*: Farzu'l-Humus 8 Hadis No: 3124; Müslim, *Sahih* (*Şerhu'n-Nevvî* 11/51) Cihad 32 Hadis No: 1747)

10. Kastallânî *el-Mevahibu'l-Ledünniyye*'de (5/113-118)

11. Süyûtî *el-Leali'l-Masnûa*'da (1/336-341) bu konuda İbn Hacer'e tabi olmuştur. Süyûtî bu konuda *Keşfü'l-Lebs fi Hadisi Reddi's-Şems* adını verdiği bir hadis cüz'u telif etmiştir.

12. Aynı şekilde Hafız Muhammed b. Yusuf es-Salibî,

13. Sehavî *el-Makasidu'l-Hasene*'de (s.226),

14. İbn Arrak *Tenzihü's-Şeriatü'l-Merfûa*'da (1/378-382)

15. Aliyyü'l-Karî *Şerhu's-Şifa*'da (1/589-590),

16. Aclûnî *Keşfü'l-Hafâ*'da (1/516) Raddu's-Şems konusunda,

17. Üstadımız Kevserî *Makalât*' ta (s.470) Tahavinin Eserleri başlıklı makalesinde bu hadisin tariklerini derleyip hadisin sahih olduğuna hükmetmişlerdir.

Hafız İbn Hacer diyor ki: "Kadı İyaz şöyle demiştir: Hadiste geçen Allah'ın Nebisi Yûşa' b. Nûn (a.s) için Güneşin Hapsedilmesi konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre biraz önceki duruma iade edilmiştir. Bir görüşe göre dur-

472. İmam Muhammed el-Cezerî *Şerhu'l-Mesabîh*'de şöyle demiştir: Namazlardan sonra okunması tavsiye edilen;

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا
الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ.

duasına ilâve edilen;

durulmuştur. Bir başka görüşe göre güneşin hareketi yavaşlatılmıştır. Üç görüş de ihtimal dahilindedir. İbn Battal ve başkalarına göre üçüncü görüş tercihe daha layık olan görüştür."

İbn Hacer daha sonra şöyle demiştir: "Tabavi, *el-Mu'cemü'l-Kebir* sahibi Taberani, Hakim ve *Delâil* sahibi Beyhaki, Esmâ bî Umeyy (r.a.ha)'dan şu hadisi rivayet etmişlerdir: "Peygamberimiz (s.a.v), Hz. Ali'nin dizinde uyuyup da Hz. Ali ikinci namazını geçirince güneş iade edildi. Hz. Ali (r.a) namazını kıldıktan sonra battı." Bu hadis, son derece üstün bir mucizedir. İbnü'l-Cevzî, Hz. Ali için güneşin iade edilmesi hadisini uydurma hadisler arasında zikretmekle; aynı şekilde İbn Teymiyye de bu hadisin uydurma olduğunu iddia ederek Rafizilere Red için yazdığı kitabında bunu zikretmekle hata etmişlerdir."

Allâme Aliyyü'l-Karî *Şerhu's-Sıfâ* kitabında (1/590) şöyle demiştir: Hafız Deleci'nin İbnü'l-Cevzî'ye uyararak; "Bu hadisin sahîh olduğu kanaatine varılsa bile, bu durum Hz. Ali hakkında bir fazilet olmakla birlikte güneşin iade edilmesi, güneşin batması sebebiyle ikinci namazının vakti çıktığı için, bu namazın eda olarak yerine getirildiği manasını ifade etmez", şeklindeki görüşü, karinenin özel bir duruma ait olması sebebiyle reddedilmiştir. Ayrıca bu konuda şu şekilde yorum yapılabilir: "Esmâ'nın; Güneş battı, şeklindeki ifadesi güneş göz önünden kayboldu, ya da neredeyse tamamen batıyordu, veya bir kısmı batmıştı, demektir. Yahut güneşin iade edilmesi, onun hareket etmemesi, aynı durumda kalması, zamanın durulması olayının aksine güneşin hareketinin yavaşlaması sebebiyle seyir zamanının uzaması anlamında olabilir."

وَالَيْكَ يَرْجِعُ السَّلَامُ، فَحَيِّتَا رَبَّنَا بِالسَّلَامِ، وَأَذْجَلْنَا
دَارَ السَّلَامِ.

"Selâm sadece sana döner. Ey Rabbimiz! Bizi selâmınla selâmla. Bizi Selâm Yurdu Cennet'e koy"; şeklindeki ilâvenin aslı yoktur. Bilâkis bu ilâve, bazı kısacıkların uydurmasıdır..

473. Hafız Zeyneddin el-İrakî anlatıyor:⁹³² Halk arasında *kuşluk namazını bazen kılp bazen terk eden kimse*nin *kör olacağı* haberi meşhurdur. Bu sebeple pek çok kimse kuşluk namazını tamamen terk eder olmuştur. Bu söylediklerinin aslı yoktur. Hatta anlaşılan odur ki, bu ifade, halkı pek çok hayırdan mahrum kılmak için şeytanın onların dillerine doladığı ifadelerdendir.

474. Âlimlerden bir grup şöyle demişlerdir: Hasan el-Basrî, Hz. Ali (r.a) den hadis duymadığı halde; bazılarının; Hasan el-Basrî'nin Hz. Ali (r.a) eliyle hırka giydiği şeklinde zikrettikleri rivayet batıldır, asılsızdır.

Herhangi bir zayıf rivayette bile Peygamberimiz (s.a.v)'in tasavvuf erbabı arasında âdet olduğu şekliyle hırka giydiği veya her hangi birine hırka giymeyi emrettiği nakledilmemiştir. Bu konuda sarîh olarak rivayet edilen her hadis batıldır, asılsızdır. Bu hükmü bu şekilde son dönem hadis alimleri zikretmişlerdir.

Evet.. Onlardan⁹³³ bir grup tasavvuf erbabına ben-

932. Hafız Zeyneddin el-İrakî bunu *Şerhu't-Tirmizi'de* ifade etmiş, ondan da oğlu Hafız Veliyyüddin b. Zeyneddin el-İrakî *Tarhu't-Tesrib'de* (3/66) nakletmiştir.

933. Yani mutasavvuf hadis alimlerinden bir grup.

zemek ve onların yolundan bereket elde etmek arzusuyla hırka giymiş ve giydirmişlerdir. Zira hırka giyme haberi Kemil b. Ziyad'dan kesintisiz (muttasıl) sahih senedle rivayet edilmiştir. Kemil, alimlerin ittifağıyla Hz. Ali (r.a) ile birlikte bulunmuştur. Bazı rivayetlerde bu Üveys el-Karani'den kesintisiz olarak rivayet edilmektedir. Üveys ise Hz Ömer (r.a) ve Hz. Ali (r.a) ile görüşmüştür.

475. Yine Peygamberimiz (s.a.v)'in Hz. Ömer (r.a) ve Hz. Ali (r.a)'ye hırkasını Üveys'e⁹³⁴ vermelerini vasiyet ettiği, bu iki zatın hırkayı Üveys'e verdikleri ve bu hırkanın Üveys'den sonra gelecek nesle, sonra da nesilden nesle intikal ettiği haberinin de aslı yoktur.

476. Aynı şekilde *Peygamberimiz (s.a.v) ile musafaha etme* hadisi kesinlikle sabit olmamıştır.⁹³⁵

---

934. Bu zat, tabîinin büyüklerinden meşhur âbid ve zahid Üveys b. Âmir el-Karani'dir. Peygamberimiz (s.a.v)'in zamanında yaşayıp O'nu görme şerefine eremeyenler (Muhadramin)'dendir. Peygamberimiz (s.a.v), onun hakkında; "*Size Yemen'den Üveys b. Âmir gelecek... O, annesine çok saygılıdır. Allah aşkına diyerek bir niyazda bulunsa, Allah onun mahcup etmez. O'ndan senin için istiğfar etmesini isteyebilirsen, bunu iste*", buyurmuştur. Üveys, Yemen'den olup Küfe'ye yerleşmiştir. Siffin'de Hz. Ali ile beraber bulunmuştur. bkz. Müslim, *Sahih*; Fezâilü's-Sahabe 225; İbn Hacer, *İsabe*: 1/118; İbn Esir, *Üsdü'l-Gabe*:1/178 (Çev.)

935. Müellif, burada müselsel hadisler, üstadlar ve icazetler konusunda eser yazan bazı hadis alimlerinin kitaplarında rivayet ettikleri, aynı şekilde bazı tasavvuf erbabının kitaplarında ve müridlerine verdikleri derslerde naklettikleri *Musafaha Hadisi*'ni kastetmektedir.

Muhammed b. Kasım b. Ali el-Hindî el-Haydar-Âbâdî, Hasan el-Basri'nin fazileti hakkındaki *el-Kavlü'l-Müstahsen fi Fahri'l-Hasen* kitabında (s.496) musafahanın yedi ayrı şeklinin bulunduğunu zikretmektedir.

1-2. *el-Musafahatü'l-Aleviyyetü'l-Haseniyye*: Hz. Ali (r.a)'nin Hasan el-Basri ile musafahası. Bu da iki çeşittir.

3. *el-Musafahatü'l-Encsiyye*: Ebu Hüzmü'nün Enes b. Malik ile musafahası.

4. *el-Musafahatü'l-Hadiriyye*: Hızır aleyhisselâm'a nisbet edilen musafaha.

5. *el-Musafahatü'l-Muammeriyye'l-Habeşiyye*: Uzun süre yaşamış Habeşistan'lı bazı zatlara nisbet edilen musafaha.

6. *el-Musafahatü'l-Muammeriyye'l-Mağribiyye*: Uzun süre yaşamış Fas'lı bazı zatlara nisbet edilen musafaha.

7. *el-Musafahatü'l-Cinniyye*: Cinlerden Şemhureş isimli kişiye nisbet edilen musafaha. (Nakledilen kısım, açıklamalarla birlikte burada sona ermektedir).

Bütün bunlar batıldır, asılsızdır, hiç bir değeri yoktur. İlim talebesinin bu haberleri elde etmekle sevinmesi veya bunları doğrulaması doğru olamaz.

Ibn Hacer, bu musafahalardan bazılarına işaret etmiş, bunun şekillerini ve kendisine kadar nakledildiğini zikretmiştir.

Zehabi'nin *Mizan*'da (4/156) hakkında "Bu da Raten el-Hindi tarzında biridir. Yalan söyleyen Allah çirkin kulsun", dediği (Muammer b. Büreyk)'in *Lisanü'l-Mizan*'daki biyografisi ardından bir ikinci (Muammer)'i zikreden Ibn Hacer, bu iki biyografinin sonunda şöyle demiştir: "Bütün bunlar, aklı olanın elde etmekle sevineceği şeyler değildir. Ben bunlara güvenmiyorum. Senedlerinin âli (ravi sayısı az) olmalarına da sevinmiyorum. Bunları sadece bazı ravilerin durumunu tanıtmak için ihtiyaç duyduğumda söz gelişi zikrediyorum. Yardım istenecek olan sadece Allah'tır!.."

Yine Hafız Ibn Hacer, *İsabe* kitabında (Mim) harfinin dördüncü babında (Muammer b. Büreyk) ve (Muammer el-Mağribi)'yi zikretmiş ve onun hakkında; "Bu, mağriblilerden yalancı birinin uydurduğu bir kışıldır", demiş, sonra da onun tarikiyle musafahalı bir hadis zikretmiş ve "Bu Raten, Kays b. Temim, Ebul-Hattab, Meklebe ve Nâstûr cinsindendir", dedikten sonra yalancılığı açık bazı haberlerini zikretmiştir.

Hafız Ibn Hacer, yine *İsabe*'de (Kaf) harfinin dördüncü babında yalan ve iftira ile uzun süre yaşadığını ve sahâbi olduğunu iddia eden (Kays b. Temim)'i zikretmiştir. Ondan önce Hafız Zehabi *Mizan*'da (4/178) de (Kays b. Temim) hakkında uzun bir

477. İbn Emirî'l-Hâcc şöyle demiştir: Zül-Huleyfe'de⁹³⁶ halkın Hz. Ali'nin Kuyuları (Âbârü Ali) adını

biyografi yazmış, Hafız İbn Hacer de *Lisanü'l-Mizan'da* (6/85-87) buna ilâvelerde bulunmuştur.

Yine Hafız İbn Hacer, *İsabe* kitabında (Mim) harfinin dördüncü bahında yalancı (Meklebe)'yi zikretmiştir. Onun adı Meklebe b. Melken el-Harizmi'dir.

Hafız İbn Hacer'in, *İsabe*'de yalancı (Muammer el-Mağribî)'nin biyografisinde zikrettiği (Ebu'l-Hattab)'a gelince; bu kimseyi belirleme imkânı bulamadım. Belki de bu kişi 440 no.lu paragraf dipnotunda zikri geçen (Ebu'd-Dunya el-Eşecc) olabilir. İsmi (Osman b. Hattab) olup daha önce geçtiği gibi (Ebu Amr) şeklinde künyelenmektedir. Onu Ebu Hattab künyesiyle zikredeni görmedim. Belki de İbn Hacer, kişinin babasının ismini künye olarak alması şeklindeki adete uyarak bu şekilde künyelendirmiş olabilir. Ya da (ebu) Lafzı (ibn) lafzından tahrif edilmiş olabilir. Zira (ibn) kelimesinin şekli (ebu) kelimesine yakındır. Bu son ihtimal, bana göre daha yakın bir ihtimaldir. Bu doğrusunu bilen Allah'tır.

Merhum ustamız İmam Kevserî, şer'î ilimler ve doğru nakil konusunda ne kadar titizdi'. Zira hocalarının isimlerinin yer aldığı "*et-Tahriru'l-Veçiz fîma Yebtagihi'l-Müsteciz*" isimli icazetnamesine icazet talebinde bulunan kimseye hitap ederken şu ifade ile başlamıştı:

"Ben bu icazet sahibine; benden rivayet ettiği her şeyde "tesebbüt" ve "zabt" esaslarını gözetmesi şartıyla; birtakım kuşku ların bulunduğu tariklerde yer alan "âli sened" sahibi olmakla bereket elde edilemeyeceği için; icazet veren bazı ustalar bereket elde etmek adına şu veya bu konuda aşırı hoşgörülü davran sa bile; cinnilerden ve sahabe devrinden bu yana uzun süredir yaşadığını iddia eden (yalancı) kimselerden benim tarikimle hiç bir şey rivayet etmemesi, şartıyla; bu icazet sahibinin benden .... şu şu kitapları rivayette bulunmasına icazet verdim. Allah Teâlâ'dan bizi helâk noktalarından korumasını ve yolların en doğrusuna iletmesini niyaz ederiz."

936. *Kamus* sahibi (s.1036) diyor ki: Zül-Huleyfe Medine'ye altı mil (Mekke yolu üzerinde beş km) mesafede bir yerdir. Orada Cüşem Oğullarına ait bir su kuyusu bulunmaktadır. Medine ve Şam halkı için mikat -ihrama girme- yeridir." Not: Ancak bu konudaki İbn Abbas (r.a) hadisi şu şekildedir: "Allah

verdikleri bazı kuyular bulunmaktadır. Hz. Ali'nin bu kuyularda cinlerle çarpıştığı haberi yalandır.

478. Uydurma hadislerden biri; İbn Adiyy'in (Hasen b. Ali b. Zekerriyya b. Salih el-Adevi ez-Zi'b)⁹³⁷ biyografisinde zikrettiği; Hz Hüseyin'den rivayet edilen Peygamberimiz (s.a.v)'e nisbet edilen şu uydurma hadistir:

"Miraca çıkarıldığım gece, benim terimden yeryüzüne bir damla düştü. Ondan gül yeşerdi. Kim benim kokumu koklamak isterse gülü koklasın."

Rasûlü Medine halkı için Zü'l-Huleyfe'yi, Şam halkı için Cubfe'yi mikat olarak tayin etmişti." bkz. Buhari, Hacc 7 Hadis No: 1524, Müslim: Hacc 11 Hadis No: 1181 (Çev.)

937. Zehebi, *Mizanu'l-Fıdal*'de (1/506) bu ravinin biyografisinde şöyle demiştir: "İbn Adiyy diyor ki: Hasan b. Ali hadis uyduruyordu, güvenilir ravilerden batıl rivayetler nakletmiştir. İbn Hubban diyor ki: Güvenilir ravilerden belki de bin civarında uydurma hadis nakletmiştir." Zehebi, daha sonra onun batıl rivayetlerinden birkaçını zikretmiş ve şöyle demiştir: "Hasen b. Ali, iftira ettiği rivayetleri hiç düşünmeyen, hayası az bir hocadır. Kadi İsmail Efendi, onun bu yaptıklarına karşı çıkarak onu hapsedmiştir. Hasan b. Ali, h. 319 yılında vefat etmiştir."

İ n d e k s

ŞAHİS İSİMLERİ

- Abbas (r.a) 83
Abd b. Humeyd, 229.
Abdullah b. Ahmed b. Ebî Zab-
ye el-Haccam el-Basrî, 334.
Abdullah b. Ahmed b. Hanbel
36
Abdullah b. Abdil-Muttalib 51
Abdullah b. Ahmed b. Âmir 53,
339
Abdullah b. Amr b. Âs 164, 209.
Abdullah b. Cabir el-Beyazî
182
Abdullah b. Dinar 234
Abdullah b. Huneyf 120
Abdullah b. Mübarek 181, 218,
245, 312, 342
Abdullah b. Mes'ud 85, 89, 106,
168, 181, 196, 197, 205,
289, 307, 308, 345.
Abdullah b. Ömer 148, 149,
151, 235, 316
Abdullah b. Ömer el-Hurasânî,
52.
Abdullah b. Samit 43
Abdullah b. Sıddık el-Gumârî
182, 260
Abdullah b. Süleyman 165
Abdullah b. Şübrüme 271
Abdullah b. Uhayd b. Umeyr
164
Abdullah b. Ziyad b. Sem'an
325
Abdullah el-Hemdânî el-A'ver
237
Abdurrahman b. İshak el-Vası-
tî 36
Abdurrahman b. Cübeyr 33
Abdurrahman b. Ganm 180
Abdurrahman el-Cezîrî 117
Abdurrahman el-Muallimî 28,
46, 47
Abdülaziz b. Ebî Hazim 149
Abdülaziz b. Ebî Ravvad 244,
245
Abdülaziz b. Sıddık el-Gumârî
237
Abdülaziz el-Buhârî 70
Abdülbaki İbn Kânî 352
Abdülcebbar 299
Abdulfettah Ebu Gudde 4, 8,
13, 29, 31, 39, 41, 43, 47,
59, 63, 64, 78, 98, 125, 148,
151, 193, 217...
Abdülhak İlah-Âbâdî 275
Abdulhamid b. Bahr 271
Abdülhayy el-Kettanî 27, 131

- Abdülhayy el-Leknevi (bk. Leknevi) 222, 237, 245, 248, 272, 279, 280, 287, 291, 299,
 Abdülkadir el-Geylânî 269 301, 311, 313, 323, 324,
 Abdülkerim b. Ebî'l-Avcâ 341, 327, 330, 337, 339, 354,
 363 356, 357, 358, 359, 361
 Abdülmelik b. Ömer 349 Ali b. Huseyn 101, 139
 Abdulmuttalib 207 Ali b. Medîni 38, 63, 355
 Abdülvehhab b. Abdillatif 26, Ali b. Nizar 151, 153
 27 Ali b. Osman b. Hattab 335
 Abdürraûf el-Münavi 107, 150, Ali b. Sabit 295 296
 152, 155, 199, 218, 221, Ali b. Zeyd b. Cüd'an 325
 272, 320 Ali er-Rıza 338
 Abdürrezzak 43, 81, 94, 114, Alkame 114, 485
 115, 167 Alusi 126, 141, 142
 Abdüssamed b. Mutayr 52 A'meş 270, 272, 274, 275, 276,
 Abdüsselâm b. Salih el-Herevî 306
 99 Amir b. Abdillâh b. Abd-i Kays
 Âdem (aleyhisselâm) 345, 346 212
 Adiyy b. Hatim 345 Ammar b. Harun 34
 Ahmed b. Hanbel (pek çok yer- Amr b. Âs 105, 117
 de) Amr b. Ebî Seleme et-Tinnisi
 Ahmed b. Ali et-Tevvezi 229 295, 296
 Ahmed b. Amir 53 Amr b. Kasım et-Temmar 151
 Ahmed b. Ebî'l-Havari 313 A'rac 226
 Ahmed b. İbrahim el-Halebi Asmaî 227
 240 Ata (b. Ebî Rabah) 122, 142,
 Ahmed b. Salih el-Mısri 354 127, 294, 339
 Ahmed b. Siba' 327 Ata b. Yesar 302
 Ahmed b. Muhammed b. Galib Atik b. Ebî Fadl 327
 255 Atiyye el-Avfi 151
 Ahmed el-Idli 325 Avf b. Malik 21
 Ahmed er-Raddad 239 Ayni 39, 292
 Ahmed Şakir 281 Azizi 218
 Aîşe (rh.a) 37, 73, 100, 102, Azra b. Sabit 295
 103, 106, 107, 109, 114,
 134, 138, 298. Bahaeddin es-Sübkî 284
 Alâî el-Hafız 39, 63, 152 Begavi 142, 149
 Ali b. Ebî Talib 36, 51, 81, 98, Bekr b. Abdillâh Ebu Asım 51,
 130, 149, 163, 187, 212, 364

Bekr b. Abdillāh el-Müzenî 229
 Bera' b. Âzîb 147, 296
 Berd (Mevlâ Said b. Museyyeb),
 142
 Beşiruddîn el-Kinnevcî 131
 Beyhakî 29, 37, 69, 75, 89, 98,
 112, 118, 123, 139, 142,
 142, 148, 116, 117, 122,
 127, 144, 152, 173, 182,
 222, 224, 225, 244, 245,
 300, 306, 308, 319, 355,
 356.
 Bezdevî 69
 Bezzar 79, 98
 Bilâl 91, 113, 485
 Bişr b. Enes 71, 333
 Bişr b. Haris 169, 173
 Bişr b. Omer 332
 Bişr b. Râfî 217
 Bişr el-Hafî 113, 120, 121, 122,
 169, 173
 Buharî 36, 38, 39, 63, 64, 65,
 67, 73, 81, 83, 93, 112, 118,
 124, 131, 139, 151, 127,
 131, 135, 136, 139, 142,
 144, 169, 173, 181, 193,
 196, 227, 233, 237, 244,
 259, 292, 296, 306, 325, 355
 Bûrî b. Fudayl el-Hürmüzî 116,
 163
 Büreyde 147
 Cabir b. Abdillāh (r.a) 36, 42,
 139, 151, 153, 252, 266, 272
 Cabir b. Abdillāh el-Yemamî
 333
 Cabir b. Yezid el-Cu'fî 24
 Ca'fer b. Eban 259.
 Ca'fer b. Harun 246, 335.

Ca'fer b. Muhammed 146.
 Ca'fer b. Nastûr 327.
 Cemaleddin el-Kasimî 45.
 Cendere b. Hayşene 228.
 Cenedî 265.
 Cerir 70
 Cevherî 92
 Cevzecanî 486.
 Cezerî 356.
 Cibril, 124, 129, 285, 300, 486,
 489, 351.
 Cübeyr b. Haris, 333.
 Cüveybir b. Said, 312.
 Darakutnî 38, 51, 52, 63, 98,
 99, 103, 104, 115, 119, 131,
 167, 337, 349
 Darimî 116, 138, 143, 197, 299
 Davud b. Muhabber 96, 344.
 Davud b. Ruşeyd 244.
 Davud b. Süleyman el-Cürcanî
 89
 Deccal, 196.
 Delecî, 356.
 Demîrî, 123, 175, 350, 353.
 Deylemî 25, 96, 106, 115, 136,
 160, 165, 195, 238, 245,
 339, 344
 Dimyatî 39.
 Dinar el-Habeşî Ebu Mikyes,
 246, 328, 331, 333.
 Dineverî, 226.
 Duhaym, 32.
 Dulâbî, 353.
 Ebrehe (Fillerle Mekke'ye ge-
 len), 145.
 Ebu'l-Abbas Ahmed el-Bistamî,
 50

- Ebu Abdillâh Muhammed el-Kudâî, 320.
- Ebu Amr el-Belevî el-Mağribî 365
- Ebu Azze 227
- Ebu Bekr es-Siddîk, 92, 130, 230, 238, 239, 243, 275, 276, 327.
- Ebu Bekr Muhammed b. Hasen en-Nakkaş 136, 195
- Ebu Bekr Muhammed b. İsa et-Tarasûsî 71
- Ebu Bekr Muhammed b. Muzafer ed-Dineverî 236
- Ebu Ca'fer el-Mansur, 262, 301
- Ebu Ca'fer Muhammed b. Hasen b. Dabbe, 236.
- Ebu Ca'fer Muhammed b. Ali el-Haşimî 139, 198
- Ebu Cchil 69, 239.
- Ebu Davud es-Sicistânî 32, 67, 106, 115, 129, 150, 113, 127, 139, 144, 149, 151, 152, 156, 181, 199, 225, 233, 240, 244, 275, 278, 343
- Ebu'd-Derda 46, 131, 189, 299, 336
- Ebu'd-Dünya el-Eşecc, 36, 333, 271. bkz. İbn Ebî'd-Dünya.
- Ebu Galib b. Benna, 327.
- Ebu Galiz b. Ümeyye el-Cümahî, 352
- Ebu Eyyüb el-Ensârî 122, 125, 274
- Ebu'l-Fadl Ca'fer b. Muhammed el-Hasenî, 339.
- Ebu Hafis et-Tinnîsî, 296.
- Ebu'l-Hattab 271
- Ebu'l-Hattab b. Dihye el-Endelüsî 189
- Ebu Hanife el-İmam 86, 224.
- Ebu'l-Hasen b. Nevfel er-Râî 334.
- Ebu'l-Hasen el-Kindî el-Kadî 240
- Ebu'l-Hasen b. Kattan 150
- Ebu Hatim er-Razî, 38, 63, 99, 133, 281, 296, 325, 345.
- Ebu Hazim Seleme b. Dinar 129, 150.
- Ebu Hilâl el-Askerî 227.
- Ebu Hüdebe el-Kaysî 331, 332, 333.
- Ebu Hüreyre, 37, 46, 51, 65, 67, 75, 92, 93, 95, 96, 98, 107, 109, 115, 117, 113, 135, 143, 144, 151, 152, 156, 194, 222, 227, 236, 243, 295, 296, 211, 228, 336, 342, 343, 355.
- Ebu Hürmüz 98, 359
- Ebu Imran İbrahim b. Yezid en-Nehaî 114.
- Ebu Isme Nuh b. Ebî Meryem 313.
- Ebu İzze el-Cümahî 227.
- Ebu'l-Kasım b. İbrahim el-Verak el-Ânî 320.
- Ebu'l-Kasım el-Âmirî 355.
- Ebu'l-Kasım el-Hafız 327.
- Ebu'l-Kasım el-Lâlikâî 307
- Ebu'l-Kırsafe el-Kinanî 228.
- Ebu Mahzura 144, 352.
- Ebu Malik el-Eş'arî 126, 180
- Ebu Mansur el-Bağdadi 112
- Ebu Mansur ed-Deylemî 75.
- Ebu Mansur Muhammed es-Sevvak 102

- Ebu'l-Mehasin el-Kavukçi 22, 247.
 Ebu Muhammed b. Şeybe ed-Dabbî 236.
 Ebu Muhammed el-Hasen b. Muhammed 29.
 Ebu Muhammed et-Tüçibî 320.
 Ebu Musa el-Eş'arî 212.
 Ebu Musa el-Medîni 74, 227.
 Ebu'l-Muzaffer b. Hakim 320.
 Ebu'l-Muzaffer el-İsferayîni 112.
 Ebu'l-Muzaffer es-Sem'ânî 265.
 Ebu Müslim el-Havlânî 149.
 Ebu Nuaym el-İsbehânî 29, 30, 36, 73, 84, 100, 132, 142, 143, 151, 190, 222, 278, 306, 308.
 Ebu's-Saalik et-Tarasûsî 106.
 Ebu Said el-Harraz 128.
 Ebu Said el-İlasen b. Ali el-Adevî el-Kezzab, 331.
 Ebu Said el-Hudrî 67, 83, 116, 117, 151, 225, 339.
 Ebu Said en-Nakkaş, 324.
 Ebu Salih, 312, 313.
 Ebu Seleme, 152, 236, 299.
 Ebu's-Suud, 126.
 Ebu Süfyan, 270, 272.
 Ebu Süleyman ed-Dârânî 254.
 Ebu's-Şeyh b. Hayyan 127.
 Ebu Şuayb es-Sûsî 236.
 Ebu Talib el-Mekkî 322.
 Ebu't-Tayyib es-Sayyad el-Huzâi 101.
 Ebu Tûrab 180.
 Ebu Ubeyde 120.
 Ebu Ubeyd b. Sellâm 76, 113.
 Ebu Vehb el-Cüşemî 139.
 Ebu Yahya 302, 304.
 Ebu Yusuf el-Kadî, 309.
 Ebu Zerr (el-Gıfari), 29, 130.
 Ebu Zûr'a ed-Dimaşkî, 32.
 Ebu Zûr'a er-Razî, 38, 63, 99, 120.
 Enes b. Malik, 33, 34, 37, 70, 73, 76, 122, 124, 115, 119, 136, 147, 150, 160, 196, 228, 245, 226, 328, 330, 331, 332, 335, 336, 351, 359.
 Esbağ b. Yezid, 52.
 Esma bt. Ebî Bekr, 275.
 Esma bt. Umeyys, 355, 356.
 Esved b. Serî', 86.
 Eşeccûl-Garb, 333, 334.
 Evzaî, 104, 133.
 Fadl b. Musa es-Sinanî 236.
 Fahreddin er-Razî 38, 63, 128.
 Fatîma 248.
 Fettenî 118, 338, 346.
 Firûzâbadî 91, 103, 251, 346.
 Fudayl b. İyad 126, 127, 149, 180, 181, 222, 224.
 Gazzalî, 34, 73, 75, 93, 123, 127, 130, 138, 162, 188, 189, 258, 278, 294, 306, 23, 349.
 Gıyas b. İbrahim en-Nehaî, 342.
 Haccac b. Fûrafisa, 217.
 Haccac b. Yusuf es-Sekaff, 136, 137, 222.
 Hadır (Hızır), 34, 47, 46, 144, 210, 238, 239, 359.
 Hafs b. Ömer el-Adenî, 259.

Hafaci (bkz. Şihab el-Hafaci)

Hakem b. Hüzeyl 313.

Hakim 24, 25, 67, 86, 114, 129,
113, 134, 142, 143, 150,
152, 156, 192, 275, 276,
296, 299, 300, 328, 343,
353, 355, 356.

Hakim et-Tirmizi 230

Halid b. İlyas 107

Halid b. Yezid ed-Dimaşki, 313.

Halili 313

Halimi, 287

Hammad b. Amr en-Nasibi,
211, 226.

Hammad b. Seleme 33, 34, 141,
142, 143, 341.

Hammad b. Zeyd 121, 169, 325.

Hammadi el-Yemani, 220.

Hanzab 91.

Harice b. Abdillan, 69.

Haris b. Abdillan el-A'ver 236,
237.

Haris b. Ebi Üsame 113, 156,
344

Haris b. Kelede es-Sekafi et-
Taifi, 242.

Hariz b. Osman, 32.

Harun aleyhisselam, 92, 301.

Harun b. Musa el-Feravi, 150,
153.

Harun er-Reşid 124, 127, 147,
177, 309, 323, 341.

Hasan b. Ali b. Ebi Talib, 29,
116, 117, 118.

Hasan b. Ali el-Zühri, 338.

Hasan b. Ebi Ca'fer, 147.

Hasan b. Galib el-Mukri', 327.

Hasan b. Harice, 330.

Hasan b. Imran 125, 179

Hasan b. Salih, 146.

Hasan b. Muhammed es-
Sagani, 318.

Hasan b. Muhammed b. Yahya,
42.

Hasan b. Zekvan, 51.

Hasan b. Ziyad, 122.

Hasan el-Basri, 98, 115, 124,
136, 137, 144, 149, 160,
177, 212, 258, 265, 357,
359.

Hatib el-Bağdadî, 25, 29, 50,
50, 76, 151, 112, 118, 152,
222, 229, 236, 244, 256,
272, 294, 306, 319, 313,
342.

Hattabi, 122.

Hayseme 197.

Hayyan b. Ali el-Anezi, 312.

Hazmi, 315.

Hazreci, 124.

Hemmam, 311.

Hemmam b. Müslim ez-Zahid,
260

Heysem b. Adiyy et-Taî 136,
195

Heysemi, 39, 46, 84, 96, 106,
125, 150, 153, 138, 147,
198, 243, 211, 349, 355.

Hıraş, 327, 328, 330, 331, 333.

Hızame, 334.

Hişam b. Ammar ed-Dimaşki,
21.

Hişam b. Urve 101, 102, 117,
164

Humeyd et-Tavil 33.

Humeyra 134, 211, 298

Humud et-Tüveyceri 179, 180

Hureybî 275.

Huseyn b. Abdillâh et-Tıybî 84.
 Huseyn b. Ahmed el-Belhî 236, 237.
 Huseyn b. Davud el-Belhî 294.
 Huseyn b. Ulvan el-Kelbî 76, 261.
 Huseyn b. Ali 246, 317, 353, 354, 361.
 Huseyn b. Ali el-Hasenî el-Alevî 337.
 Huseyn b. Ali, el-Adevî ez-Zîb 361.
 Huseyn el-Mekkî 276.
 Hutay'e 180
 Hut b. Murre b. Alkame 105, 334
 Huzeyfe 176, 177
 Hürmüz 151
 Hüseyim 113

 Imran b. Husayn 190, 191
 İrakî 31, 35, 39, 52, 46, 71, 73, 74, 80, 81, 87, 92, 93, 95, 96, 99, 100, 105, 125, 126, 130, 138, 153, 112, 116, 131, 150, 153, 162, 189, 226, 229, 232, 258, 278, 294, 306, 322, 327, 357.
 İrbad b. Sâriye 143.
 İliş Muhammed, 296, 303.
 İyad el-Kadî, 80, 122, 140, 222, 354, 355, 356.
 İzz b. Cemâa, 38.

 İbrahim (aleyhisselâm), 92, 317
 İbrahim b. Abdillâh el-Farîf, 33.
 İbrahim b. Ahmed el-Harfî, 101
 İbrahim b. Edhem 203

İbrahim b. Hüdbe el-Kaysî, 327, 328, 331.
 İbrahim b. Muhammed b. Sabit el-Ensarî, 296.
 İbrahim b. Muhammed el-Makdisî, 296, 211.
 İbrahim b. Sa'd 121, 169, 325
 İbrahim b. Talk b. Muaviye, 313
 İbrahim b. Muhammed b. Yahya el-Muzekki, 256.
 İbrahim el-Basrî 295, 211.
 İbrahim el-Harbî 121, 169, 313.
 İbrahim el-Vadî-âşî, 320.
 İbrahim en-Nehaî 114, 115, 205, 342.
 İbrahim es-Sakka, 304, 305
 İbrahim et-Temimî, 34.
 İbn Abbas, 52, 100, 141, 142, 150, 151, 153, 138, 143, 147, 198, 222, 265, 294, 312, 313, 336.
 İbn Abdîl-Berr 95, 129, 117, 131, 164, 188, 299.
 İbn Abidin 69, 114, 115, 127, 239.
 İbn Adıyy, 25, 32, 51, 70, 79, 99, 103, 105, 112, 155, 242, 275, 296, 312, 313, 331, 337, 341, 345, 349, 272.
 İbn Arrak, 25, 31, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 32, 49, 51, 63, 46, 99, 102, 103, 111, 113, 136, 158, 165, 178, 188, 195, 211, 334, 355, 356.
 İbn Ât, 333.
 İbn Asakir 37, 50, 189, 287, 344
 İbn Battal 356
 İbn Bedr el-Mavsilî 45

- İbn Beşküval 334
 İbn Cabir 46
 İbn Cerir et-Taberi 29, 30, 128
 İbn Cüreyc 339,
 İbn Dakikî'l-İyd 39, 46, 315
 İbn Dinar 160
 İbn Ebî Hatim 125, 211.
 İbn Ebî Zekeriyya, 21.
 İbn Ebî'd-Dünya, 149, 258, 326,
 327, 333.
 İbn Ebî'l-Havari, 313
 İbn Emirî'l-Hacc, 272.
 İbn Fûrek, 123, 124
 İbn Hacer el-Askalânî, 29, 30,
 32, 36, 37, 39, 46, 50, 52,
 46, 69, 89, 98, 100, 109,
 110, 113, 114, 115, 119,
 123, 124, 126, 138, 140,
 146, 147, 150, 151, 153,
 111, 114, 115, 118, 119,
 122, 124, 127, 128, 129,
 130, 136, 139, 144, 145,
 148, 149, 150, 151, 154,
 159, 161, 165, 175, 177,
 181, 183, 184, 187, 191,
 192, 196, 225, 236, 237,
 244, 246, 247, 248, 250,
 252, 254, 258, 261, 272,
 274, 275, 279, 282, 284,
 287, 292, 296, 211, 299,
 306, 309, 311, 312, 313,
 228, 317, 321, 323, 324,
 327, 330, 332, 333, 334,
 335, 337, 341, 344, 346,
 349, 350, 351, 355, 356,
 360.
 İbn Hacer el-Mekki, 346, 349.
 İbn Hazm, 127, 274.
 İbn Hibban, 67, 100, 107, 112,
 115, 130, 143, 144, 160,
 226, 260, 296, 311, 313,
 228, 324, 330, 331, 332,
 272.
 İbn Himmat ed-Dimaşki, 29,
 40, 47, 49.
 İbn Huzeyme, 36, 156
 İbn İshak, 226.
 İbn Kayyim el-Cevziyye, 49, 50,
 79, 134, 142, 144, 148, 150,
 240, 256, 274, 299, 300,
 336, 355.
 İbn Kesir, 18, 27, 46, 81, 84,
 111, 113, 157, 226, 280,
 299, 350, 355.
 İbn Kudâme el-Hanbelî, 268,
 321
 İbn Kuteybe, 279.
 İbn Lâl, 37.
 İbn Mace, 37, 99, 112, 129, 130,
 144, 147, 149, 150, 151,
 153, 156, 165, 220, 244,
 275, 278, 343.
 İbn Main, 226, 325, 332, 349.
 İbn Murdeveyh, 75.
 İbn Müslîh el-Hanbelî 106, 274
 İbn Nastûr, 328, 330, 333.
 İbn Ömer, 50, 52, 69, 117, 149,
 119, 131, 150, 151, 153,
 189, 226, 228, 233, 243,
 260, 294
 İbn Receb, 39, 49, 46, 320.
 İbn Revaha, 99, 100.
 İbn Rizk Muhammed b. Ahmed,
 244.
 İbn Sa'd 69
 İbn Sadaka 148
 İbn Sem'an 325.
 İbn Seyyidî'n-Nâs 226, 315.

- İbn Sirin 115, 149, 160, 296.
 İbn Şahin 150, 336.
 İbn Tahir 45, 350, 351.
 İbn Teymiyye, 28, 39, 46, 80,
 106, 111, 125, 131, 141,
 142, 143, 144, 148, 153,
 178, 188, 232, 239, 259,
 265, 266, 284, 300, 309,
 319, 317, 352, 355, 356.
 İbn Uleyye 341.
 İbn Ved'an 50, 321, 322, 323,
 326.
 İbn Vehb, 222.
 İbn Yunus, 319.
 İbnü'd-Deyba' 69, 75, 56, 79, 80,
 86, 101, 104, 105, 122, 133,
 146, 148, 114, 128, 148,
 235, 238, 239, 240, 245,
 247, 275, 292.
 İbnü'l-Arabî 80, 107
 İbnü'l-Cezerî 84, 318
 İbnü'l-Cevzî 31, 33, 34, 376, 41,
 42, 44, 46, 49, 50, 51, 58,
 76, 84, 98, 99, 103, 106,
 119, 129, 130, 112, 118,
 130, 131, 148, 155, 165,
 186, 222, 232, 278, 320,
 324, 336, 339, 340, 341,
 342, 350, 355, 356.
 İbnü'l-Esir 115, 333.
 İbnü'l-Gars 104
 İbnü'l-Hümmam 39, 81, 143, 188,
 280
 İbnü'l-İrakî 355, 357
 İbnü'l-Kattan 330.
 İbnü'l-Medîni 229.
 İbnü'l-Mübarek 118, 127, 165,
 181, 244, 284, 312
 İbnü'l-Mülakkın 39, 81
 İbnü'n-Neccar 330
 İbnü's-Salah 39, 46
 İbnü's-Seken 142
 İbnü's-Sübki 38
 İbnü's-Sünnî 100
 İkrime 141, 142, 153, 281
 İmran b. Husayn 190, 191
 İlyas 46
 İsa b. Meryem 137, 186, 196,
 232
 İsa b. Yunus 32, 275
 İshak b. Bişr el-Kâhili 153
 İshak b. Ca'fer es-Sadık, 317.
 İshak b. İbrahim ed-Deberî, 42,
 341.
 İshak b. Necîb 266.
 İshak el-Malatî, 338.
 İsmail 237.
 İsmail b. Ebî Halid, 211.
 İsmail el-Kadî, 272.
 İsrail, 237.
 Kasım b. Habib 151, 153.
 Kasım b. Mühran 95.
 Kasım el-Cü'î 254.
 Kalkaşendî 322.
 Kastallânî 118, 300, 355.
 Katade 141.
 Kavukçî Ebu'l-Mehasin 23,
 105, 120, 122, 137, 158,
 159, 167, 170, 175, 183,
 184, 249
 Kays b. Temim, 333.
 Kazvîni 148, 149, 150, 151,
 153, 217, 218
 Kemal İbnü'l-Hümmam 261,
 281, 315
 Kemil b. Ziyad 358
 Kesir b. Süleym, 328.

- Kesir b. Atıyye, 75.
 Kelbî, 311, 312.
 Kevserî, 39, 40, 83, 111, 115,
 123, 122, 142, 143, 219,
 226, 315, 335, 356, 360.
 Kinanî, 26, 320.
 Kirmanî, 137.
 Kısra Enû-şirvan, 287.
 Kudat, 222, 318, 319.
 Kurtubî, 79, 134, 299, 353.
 Kuşeyrî, 149.
 Kutbüddin, 30.
 Kümeyl b. Ziyad, 358.
 Kürz b. Vebre, 34.

 Lokman el-Hakim 86
 Leknevi 19, 24, 25, 41, 45, 99,
 114, 116, 259, 270, 211,
 226, 326, 349
 Leys 71, 260

 Makburî, 226
 Malik b. Dinar, 115, 143, 160
 Malik b. Enes 104, 129, 142,
 124, 125, 127, 153, 177,
 222, 325, 330, 343.
 Ma'mer b. Raşid, 29
 Mansur (Halife) 262
 Mansur b. Hızame, 334.
 Ma'ruf el-Hayyat, 334.
 Ma'ruf el-Kerhî, 112.
 Me'arik b. Abbad, 95.
 Mecdüddin eş-Şirazi, 250.
 Mehdi (Abbasi Halifesi) 177,
 302, 341, 342.
 Mekhul, 133, 243.
 Meklebe b. Melkân el-Hârazmî,
 333, 334, 360.
 Mesruk, 114.

 Me'mun, 343, 355.
 Menûfî 119, 166, 265
 Mevlânâzâde 151
 Meydanî, 133, 126, 179, 291.
 Meymûn b. Mihran, 222.
 Meymûnî, 310
 Meysere b. Abdi-Rabbih, 336.
 Meysere el-Fecr 142
 Mikail 293
 Muallâ b. Meymûn, 28, 46, 47,
 155, 156
 Muammer b. Büreyk, 333, 335,
 359, 360
 Muammer b. Şerik, 335.
 Muammer el-Mağribî, 360.
 Musa aleyhisselâm, 92, 323.
 Musa b. İsmail, 337.
 Musa b. Mücellâ, 250.
 Musa b. Ukbe, 315.
 Musa et-Tavîl, 328.
 Muaviye, 311, 351, 352.
 Munz, 72, 75, 95, 151, 153, 277,
 350
 Muaz b. Müsenna, 228.
 Mugire b. Şube, 24, 114.
 Mugiltay el-Hafız, 30.
 Mehmed Ali Paşa, 219
 Muhammed b. Abdillâh el-Kûfî,
 118.
 Muhammed b. Aclân, 289.
 Muhammed b. Ahmed b. Bera,
 244.
 Muhammed b. Ahmed (Cercera-
 ya Muhaddisi) 327.
 Muhammed b. Ali el-Mervezi
 21
 Muhammed b. Amr 236
 Muhammed el-Başir Zafir el-
 Ezherî 23

- Muhammed b. Cabir el-Vadî-
Âşî 333.
- Muhammed b. Davud 237.
- Muhammed b. Eban 117, 164
- Muhammed b. Ebî Hafs el-
Ensarî 125
- Muhammed b. Fudayl b. Gaz-
van 312.
- Muhammed b. Haccac el-
Cümahî 349, 350.
- Muhammed b. Hasen b. Dabbe
el-Bağdadî 236.
- Muhammed b. Hasen eş-
Şeybanî 223, 310, 319.
- Muhammed b. İbrahim es-
Semerkandî, 324.
- Muhammed b. İshak, 226
- Muhammed b. İshak b. Huzey-
me, 256
- Muhammed b. İshak el-Katî'i,
42.
- Muhammed b. İshak el-Ukkâşî,
259
- Muhammed b. Ka'b el-Kurazî,
120
- Muhammed b. Kasım el-Hay-
dar-Âbadî, 98, 358.
- Muhammed b. Malik, 296.
- Muhammed b. Mervan es-
Suddî, 312.
- Muhammed b. Muhammed el-
Eğ'as, 337.
- Muhammed b. Mukatil er-Razî,
246, 335.
- Muhammed b. Musa el-Istahri,
102, 103.
- Muhammed b. Münkedir 42,
139, 198
- Muhammed b. Rumh, 260
- Muhammed b. Sehl el-Attar,
222.
- Muhammed b. Sellam el-el-
Cümahî, 262.
- Muhammed b. Sirin, 142, 295.
- Muhammed b. Sûka, 246
- Muhammed b. Süleyman el-
Abhaşî, 341.
- Muhammed b. Şuca', 122.
- Muhammed b. Tahir el-Fettenî,
21.
- Muhammed b. Yakub b. Abbad,
127, 237.
- Muhammed b. Yusuf es-Salihî,
29, 356.
- Muhammed İbnü'l-Cezerî, 317
- Muhammed el-Arabî el-Azzûzî,
320.
- Muhammed el-Emir, 219
- Muhammed el-Hadır Huseyn,
45.
- Muhammed el-Hut, 140
- Muhammed el-Kavukçı 23
- Muhammed Ragıb et-Tabbah
21, 240
- Mukatil b. Hayyan, 312
- Mukatil b. Süleyman, 312, 313.
- Murginâni, 261
- Musa b. Mücelli 251
- Mübarek-Fûrî 106
- Mücahid b. Cebr 120, 292, 294
- Mücaşî' b. Amr 91
- Münavî (bkz. Abdürraûf el-
Münavî) 107, 113, 139, 152,
155, 158, 178, 199
- Münzirî 39, 46, 106, 122, 124,
125, 150, 147, 152.
- Müseyyib b. Vadîh 118, 165
- Müslim 12, 22, 46, 67, 73, 83,

- 93, 113, 117, 118, 127, 131,
134, 135, 142, 156, 181,
193, 220, 227, 233, 243,
276, 299, 323, 354, 355.
- Mutarrizî, 76.
- Müzenî, 69, 70.
- Nablusî, 107
- Nafî, 69, 260, 294.
- Nebhânî, 321.
- Necmeddin el-Gaytî, 320.
- Necm el-Gazzî, 103, 149, 279.
- Nefise bt. Hasen, 318.
- Nehâf, 114.
- Nesefî, 126.
- Nevevî 39, 50, 46, 81, 83, 98,
106, 118, 120, 145, 167,
259, 265, 272, 285, 287,
350, 353.
- Nevvas b. Sem'an 32,
- Nizar b. Hayyan 38, 63, 99,
104, 123, 129, 113, 127,
139, 143, 147, 151, 237,
244, 292, 299, 300, 343.
- Nuhaleyhisselam 194, 228.
- Nuh b. Ebî Meryem 139
- Nüaym b. Hammad 32, 71
- Nüaym b. Müverri' 107
- Nüaym b. Temam, 330.
- Nüstûr, 333, 360.
- Osman b. Affan, 33, 46, 130,
187, 337.
- Osman b. Ahmed, 244.
- Osman b. Ebî Fadl, 327.
- Osman b. Ebî'l-Âs, 112, 113.
- Osman b. Urve, 117.
- Ömer b. Abdilaziz, 120, 190,
196, 279.
- Ömer b. Bedr el-Mavsilî, 45.
- Ömer b. Davud, 112, 155, 156
- Ömer b. Hafs ed-Dimaşkî el-
Muammer, 334.
- Ömer b. Hattab, 69, 80, 89, 111,
129, 118, 130, 233, 279,
284, 294, 358.
- Ömer Mukrem, 219
- Raca b. Hayve, 32.
- Rafî, 109.
- Razî el-Fahr, 126.
- Rabî' b. Subeyh, 275.
- Rabî' b. Mahmud el-Mardinî,
327, 333, 333.
- Rabibu Hammad b. Seleme,
341.
- Raten el-Hindî 250, 251, 284,
327, 333, 359, 360.
- Razî el-Ukaylî 133.
- Reşid, Harun, 319.
- Rıdvan Muhammed Rıdvan
128, 182
- Ribî 490.
- Ruhavî, 280.
- Rukâne b. Abdi Yezid, 240.
- Saib b. Yezid 100.
- Sabit b. Musa ed-Dabbî 270.
- Sabit el-Bünanî 23, 214, 272.
- Sa'd b. Ali 334.
- Sa'd b. Ebî Vakkas 107, 243,
323.
- Sa'deddin Said el-Ferganî 146,
201
- Saganî, 27, 84, 122, 124, 112,
114, 124, 125, 126, 129,

- 155, 178, 186, 222, 247,
256, 287, 301, 306, 319,
320, 324, 325, 326, 333,
336.
- Said b. Abdilaziz et-Tennuhi,
104.
- Said b. Cübeyr 220, 222.
- Said b. Mansûr 87, 93, 114,
224.
- Said b. Müseyyeb 142.
- Sa'lebî 120, 349.
- Salih b. Ziyad es-Sûsi 236.
- Salih b. Muhammed et-Tirmizî,
312.
- San'ânî 272.
- Sefarîni 127
- Sehavi 33, 38, 39, 50, 63, 46, 65,
69, 70, 72, 75, 76, 77, 81,
86, 87, 93, 98, 101, 103,
104, 109, 114, 122, 123,
125, 130, 138, 139, 140,
146, 148, 112, 114, 115,
116, 119, 121, 122, 124,
128, 129, 130, 134, 141,
143, 145, 146, 147, 148,
150, 223, 226, 227, 228,
229, 232, 233, 235, 238,
240, 243, 245, 254, 256,
259, 261, 265, 265, 266,
268, 270, 279, 282, 284,
287, 291, 295, 301, 302,
304, 305, 309, 315, 352,
356.
- Sehl b. Abdillâh et-Tüsterî 80,
119, 256.
- Selâme bt. Hurr el-Fezariyye,
276
- Seleme b. Kuheyl 294.
- Seleme b. Nüfeyl es-Sekûnî 97
- Selman el-Farîsî 125, 178
- Sem'an b. Mehdî, 246, 248,
335, 336.
- Sem'ânî, 262.
- Semura b. Cündub 24
- Serbatek 333
- Seriyy es-Sekati, 113
- Sevrî, bkz. Süfyan es-Sevrî.
- Seyfeddin el-Baharzi, 224.
- Sibt ibnû'l-Acemî, 239, 240.
- Silefî, 330, 331, 332, 333.
- Sinan b. Ebi Sinan, 112, 155
- Suheyb er-Rûmî, 284,
- Sûlî, 301, 302.
- Sübkî, Takıyyüddin 39, 46, 115,
127, 142.
- Süddî 191.
- Süfyan b. Uyeyne 125, 179, 222
- Süfyan es-Sevrî 29, 73, 111,
121, 169, 284, 312.
- Sühreverdî 351.
- Süleyman b. Mücahid 36.
- Süleyman aleyhisselâm 86.
- Süleyman b. Abdilmelik 126,
180, 280
- Süleyman b. Davud el-
Mübarekî 152.
- Süleyman b. Erkam 32.
- Süleyman b. İsa 345, 346
- Suyûtî 26, 28, 29, 30, 33, 37,
38, 39, 41, 44, 49, 50, 46,
67, 70, 72, 76, 77, 80, 83,
87, 89, 91, 92, 95, 99, 101,
102, 103, 106, 110, 111,
112, 114, 115, 119, 123,
124, 127, 131, 139, 144,
155, 158, 160, 174, 176,
178, 182, 188, 190, 222,
229, 231, 232, 246, 247.

- 252, 259, 260, 261, 262,
265, 266, 272, 284, 285,
291, 294, 295, 296, 211,
301, 302, 312, 313, 313,
226, 320, 323, 324, 325,
332, 335, 336, 337, 338,
339, 340, 341, 342, 343,
344, 345, 346, 355.
- Şa'bi, 237, 299.
Şafii 70, 86, 113, 125, 134, 223,
224, 228, 243, 256, 281,
309, 319, 312, 313, 226.
Şamî es-Salihi, 29, 356.
Şa'rânî, 304, 305.
Şebîb Ebî Ravh, 96.
Şemir, 113
Şemsül-Hakk el-Azim-Âbadi,
130
Şemhureş el-Cinnî 359.
Şerabe 333.
Şerafuddin el-Belhî 326.
Şerik b. Abdullah en-Nehai
127, 270, 272.
Şevkânî 38, 45, 32, 83, 99, 113,
335, 337
Şeyban er-Râi 309
Şihab el-Hafaci 109, 219
Şu'be 122, 312, 226
Şurahbil b. Sa'd 116, 163
- Taberani 36, 84, 98, 106, 115,
123, 122, 124, 125, 151,
153, 131, 138, 143, 147,
189, 197, 243, 295, 296,
211, 306, 308, 349, 354, 356
Tahavî 354, 355, 356
Tahtavî 239
Talha b. Ubeydillah 140, 199
- Tavus 142, 294
Tebrizi 151
Temim ed-Dâri 129
Tirmizi 24, 25, 67, 69, 105, 107,
112, 114, 115, 127, 130,
133, 143, 147, 149, 150,
151, 153, 156, 181, 191,
192, 220, 229, 233, 243,
244, 343
Tevbe 333
Tıybi 124, 176, 177, 318, 319
Tuyurî 102
Türbiştî 353
- Ubade b. Samit 192
Ukayli 34, 37, 41, 51, 99, 112,
155, 191, 330, 350
Ukbe b. Âmir 228
Uklişî 318.
Urve b. Zühayr 89, 117, 164
- Übeyy b. Ka'b 228
Ümeyme bt. Rukayka 130
Ümmü Seleme 299, 300
Üveys el-Karanî 149, 358
- Vakidî, 311, 226, 315.
Vasıl b. Abdurrahman el-Basri,
124, 125
Vasıl er-Rakaşî 122, 124, 125
Vehb b. Münebbih 322 .
Vekî' 93, 223, 275
Velhân, 91.
Velid b. Abdilmelik 279
Velid b. Salih, 244.
Vuheyb b. Verd, 282, 284.
- Yağnem b. Salim, 328, 330,
331, 333, 333.

- Yahya aleyhisselâm, 232
 Yahya el-Basrî 213
 Yahya b. Alâ 114, 115
 Yahya b. Anbese 290
 Yahya b. Benna 327
 Yahya b. Ebf Kesir 217
 Yahya b. Eksem 224
 Yahya b. Eyyüb 117, 164
 Yahya b. Halid el-Bermekî 145
 Yahya b. Şehîb el-Yemani 33
 Yahya b. Main 32, 38, 63, 99,
 152, 313, 324
 Yahya b. Muaz er-Razi 265
 Yahya b. Yahya en-Neysabûrî
 259
 Yahya b. Yeman 146
 Yakub b. Şeybe 137, 138, 197
 Yakub b. Velid el-Medenî 281
 Yakut el-Hamevî 299
 Ya'lâ b. Eşdak 328
 Yezdan 151
 Yezid b. Harun 229
 Yezid b. Münkız 93
 Yezid b. Velid 126, 180
 Yezid b. Züray' 325
 Yunus b. Abdül-A'lâ 256
 Yusuf aleyhisselâm 232
 Yuşa' b. Nûn 354, 355, 356
 Yusr b. Abdillâh (Mevlâ Enes)
 328, 330, 333.
 Zebîdî 87, 100, 127, 128, 142,
 250, 306, 322.
 Zehebi 31, 32, 39, 42, 44, 47, 51,
 52, 46, 76, 89, 90, 95, 99,
 113, 114, 125, 128, 129,
 155, 163, 169, 195, 203,
 220, 223, 225, 229, 236,
 237, 246, 248, 250, 251,
 252, 259, 261, 267, 271,
 281, 290, 299, 311, 312,
 313, 314, 315, 317, 321,
 323, 324, 325, 327, 328,
 329, 330, 331, 332, 333,
 334, 335, 337, 338, 339,
 341, 342, 345, 346, 349,
 351, 354, 359, 361.
 Zekerîyya b. Manzur 152
 Zemahşerî 88, 112, 113, 128,
 291
 Zerkçşi, 27, 42, 44, 45, 47, 61,
 79, 82, 88, 103, 105, 175,
 182, 188, 201, 202, 211,
 233, 254, 299, 350.
 Zeyd b. Rifaa el-Haşimî 52, 322,
 326.
 Zeylaî, 40, 64, 81 167, 262
 Ziya el-Makdisî 39, 64
 Zübeyr b. Adîyy 196
 Zübeyr b. Avvam 199
 Zübeyr b. Bekkâr 198
 Zü'n-Nûn el-Mısırî 225
 Zürkani 30, 31, 111, 119, 299,
 303, 350

YER İSİMLERİ

Âbârü Ali 361
Abadan 163, 317
Askalân 163, 317
Bakıy' (kabristanı) 126
Beytü'l-Makdis 108
Bika' 316
Cize 122
Cuhfe 138
Hacûn 126
Halep 21
Halil (belde) 318
Hindistan 20, 251
Husayb 72
Karafe 317
Lahor 20

Lübnan Dağı 316
Ma'lâ 316
Mekketü'l-Mükerreme 234,
260, 263, 317
Meşhedü'l-Huseynî-Kahire 317
Meşhedü Übeyy b. Ka'b 316
Mısır 122, 184, 317
Mina 67, 141
Rampur 20
Riyad 20
Şam 184, 316, 317
Yemen 72, 251
Zebid 251
Zü'l-Huleyfe 360

Âyet-i Kerimeler

Sayfa	Sûre ve Âyet No	Âyet-i Kerime
65	Bakara 197	فمن فرض فيهن الحج فلا رقت .
79	Âl-i Imran 125	يمددكم ربكم بخمسة آلاف ..
127	Tevbe 18	إنما يعمر مساجد الله من آمن بالله ..
127	Lokman 6	ومن الناس من يشترى لهو الحديث ..
132	Furkan 42	وسوف يعلمون حين يرون العذاب ..
153	Nisa 48	إن الله لا يغفر أن يشرك به .
190	Rum 27	وهو الذي يبدأ الخلق ثم يعيده ..
190	Hud 7	وكان عرشه على الماء .
193	Mü'minûn 23	ولقد أرسلنا نوحا إلى قومه .
193	İsra 3	ذرية من حملنا مع نوح .
198	Ra'd 41	أولم يروا أنا نأتي الأرض ننقصها ..
232	Meryem 12	وآتيناه الحكم صبيًا .
232	Yusuf 15	وأوحينا إليه لتنبئهم بأمرهم هذا .
242	Ra'd 11	إن الله لا يغير ما بقوم حتى يغيروا ..
242	Nahl 112	ضرب الله مثلاً قرية كانت آمنة ..
259	Bakara 235	ولكن لا تواعدوهن سرًا .
297	Meryem 86	ونسوق المجرمين إلى جهنم وردًا .

MÜBAREK SÖZLER

Büyük Zevatın Genellikle Dipnotlarda Zikredilen Sözleri

Sayfa	Sözün Sahibi	Mübarek Söz
70	İmam Şafii	أبي الله إلا أن يكون كتاب صحيحاً غير كتابه.
182	Atâ	إذا أردت حاجة فاقراً فاتحة الكتاب،
255	İmam Şafii	إذا رأيته رجلاً من أصحاب الحديث فكأنما رأيته النبي حياً
163	Urve b. Zübeyr	إنا كنا أصاغر قوم، ثم نحن اليوم كبار،
278	Ömer b. Abdilaziz	إنما السلطان شوق، فما راج عنه حبل إليه.
94	Ebu Hureyre	إن المسجد لينزوي من المغطاط
193	İmam Şafii	إن من الأدب على الطعام قلّة الكلام.
88	H. Ömer	إني لأكره أن أرى أحدكم سبغلاً لا في عقل دنيا ولا في عقل آخرة
163	Hasen b. Ali	تعلموا العلم، فإنكم صغار قوم اليوم، وتكونون كبارهم غداً.
81	Halid b. Velid	كم من مصلّي يقول بلسانه ما ليس في قلبه.
195	Enes b. Malik	لا يأتي عليكم عام إلا وهو شر من الذي كان قبله.
95	Muaz b. Cebel	ما أنزل الله شيئاً أنزل من اليقين.

- 88 Urve b. Zübeyr ما شئ شيء في العالم؟ قال: البطالة.
- 163 Amr b. Âs مالي أراكم تحثيثم هؤلاء الفتيان عن مجلسكم؟ لا تفعلوا..
- 221 Hz. Ali المؤمن حسن المؤمنة، قليل المؤمنة.
- 84 İbn Mes'ud المتقون سادة، والفقهاء قادة، ومجالستهم زيادة.
- 294 Üstadlarımız من تبع عالماً، لقي الله سالماً.
- 219 İmam Malik الناس مؤثنون على أنسابهم.
- 163 İbn Mübarek هؤلاء غرض الدين
- 289 İbn Mes'ud يا أيها الناس! اتقوا الله، من غلب منكم شيئاً، فليقل بما يعلم..
- 163 Urve b. Zübeyr يا بني! أزهذ الناس في عالم أهله، فقللوا إلي، فتعلموا مني.
- 163 Hasan b. Ali يا بني وبني أخي! إنكم صفار قوم يوبئك أن تكونوا كبار آخرين.
- 195 İbn Mes'ud اليوم خير أم أمس؟ أمس خير من اليوم، واليوم خير من الغد.

UYDURMA HADİSLER LİSTESİ

- ۱ -

- ۱- حدیث: اِتَّقِ شَرَّ مَنْ اُحْسَنْتَ اِلَيْهِ
- ۲- حدیث: اِتَّقُوا الْبُرْدَ، فَإِنَّهُ قَتَلَ أَخَاكُمْ أَبَا الدُّرْدَاءِ.
- ۳- حدیث: اِتَّقُوا ذَوِي الْعَاهَاتِ.
- ۴- حدیث: اِجْتِمَاعُ الْخَضِرِ وَالْيَاسِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فِي كُلِّ عَامٍ
- ۵- حدیث: اِجْتَمِعُوا وَارْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ، اجْتَمَعْنَا وَرَفَعْنَا أَيْدِيَنَا،
- ۶- حدیث: اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ -ثَلَاثًا- كَيْلًا يَذْهَبَ الْقُرْآنُ؛
- ۷- حدیث: اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُعَلِّمِينَ، وَأَطِلْ أَعْمَارَهُمْ، وَبَارِكْ لَهُمْ
- ۸- حدیث: اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَقُولَ فِي الدِّينِ بِغَيْرِ عِلْمٍ.
- ۹- حدیث: اَللّٰهُمَّ أَيْدِ الْإِسْلَامَ بِأَخِي الْعَمْرَيْنِ.
- ۱۰- حدیث: آخِرُ الطَّبَعِ الْكُفِيُّ.
- ۱۱- حدیث: آيَةٌ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنْ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ.
- ۱۲- حدیث: أَبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَصْحَحَ كِتَابُهُ.
- ۱۳- حدیث: أَخْفُوا الْخِتَانُ، وَأَغْلُوا النِّكَاحَ.

- ۱۴- حدیث: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَنْزِلَ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا نَزَلَ عَنْ عَرْشِهِ
- ۱۵- حدیث: - قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - إِذَا أَرَدْتُ أَنْ أَخْرِبَ الدُّنْيَا بَدَأْتُ
- ۱۶- حدیث: إِذَا جِئْتُ يَا مُعَاذٌ إِلَى أَرْضِ الْخُصِيبِ فَهَزُولُ؛ فَإِنْ
- ۱۷- حدیث: إِذَا جَلَسَ الْمُتَعَلِّمُ بَيْنَ يَدَيِ الْعَالِمِ، فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ
- ۱۸- حدیث: إِذَا خَضَرَ الْعِشَاءَ وَالْعِشَاءُ، فَأَبْدَوْا بِالْعِشَاءِ.
- ۱۹- حدیث: إِذَا رَأَيْتَ الْقَارِيَّ يُلَوِّذُ بِالسُّلْطَانِ، فَاعْلَمْ أَنَّهُ لِيَصُ...
- ۲۰- حدیث: إِذَا صَدَقَتِ الْمَحَبَّةُ سَقَطَتْ شُرُوطُ الْأَدَبِ.
- ۲۱- حدیث: إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَيَّ فَعَمِّمُوا.
- ۴۵۵- حدیث: إِذَا صَاقَ الْمَجْلِسُ بِأَهْلِهِ، فَبَيْنَ كُلِّ سِتْدَيْنِ مَجْلِسٌ عِلْمٍ.
- ۱۹۹- حدیث: إِذَا كَانَ آخِرُ الزَّمَانِ وَاخْتَلَفَتِ الْأَهْوَاءُ فَعَلَيْكُمْ بِبُيُوتِ
- أَهْلِ الْبَادِيَةِ..
- ۲۲- حدیث: إِذَا كَانَ الْفَيْءُ ذِرَاعًا وَنِصْفًا إِلَى ذِرَاعَيْنِ، فَصَلُّوا الظُّهْرَ.
- ۲۳- حدیث: إِذَا كَتَبَ أَحَدُكُمْ كِتَابًا فَلَا يَكْتُبُ عَلَيْهِ: بَلَعٌ؛ فَإِنَّهُ
- ۲۴- حدیث: إِذَا كُنْتُ عَلَى الْمَاءِ فَلَا تَبْخُلْ بِالْمَاءِ.
- ۲۵- حدیث: إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَاغْلُظْهُ ثُمَّ انْقُلُوهُ.
- ۲۶- حدیث: أَرْبَعٌ لَا يَشْبَعَنَّ مِنْ أَرْبَعِ أَرْضٍ مِنْ مَطَرٍ، وَأَثْنَى مِنْ
- ۲۷- حدیث: الْأَرَرِ
- ۲۸- حدیث: الْأَرْضُ فِي الْبَحْرِ كَالْإِصْطَبْلِ فِي الْبَرِّ.
- ۲۹- حدیث: أَضِفِ الْبَيْتَةَ، وَنَمِ فِي الْبَرِّيَّةِ.

- ۳۰- حدیث: أَضْلُ كُلِّ دَاءٍ الرِّضَا عَنِ النَّفْسِ.
- ۳۱- حدیث: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عِمَامَةِ ضَمَاءٍ.
- ۳۲- حدیث: أَعْيَنُوا الشَّارِي؛ الْمُسْتَرِي مُعَانٌ.
- ۳۳- حدیث: أَفْضَلُ الْعِبَادَاتِ أَحْمَرُهَا.
- ۴۴۷- حدیث: أَفْضَلُ النَّاسِ أَغْفَلُ النَّاسِ.
- ۳۴- حدیث: أَكْثَرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْبَيْلَةُ، وَعَلِيُّ بْنُ لَدْوِي الْأَلْبَابِ.
- ۳۵- حدیث: أَكْرَمُوا طَهُورَكُمْ.
- ۴۴۷- حدیث: أَلَا، لَا يَزَكُّنْ أَحَدُكُمْ الْبُخْرَ عِنْدَ ارْتِجَاجِهِ.
- ۳۶- حدیث: أَلْسِنَةُ الْخَلْقِ أَقْلَامُ الْحَقِّ.
- ۳۷- حدیث: أَمَانُ الْعَبْدِ أَمَانٌ.
- ۴۴۵- حدیث: أُمْتِي فِي سَائِرِ الْأُمَمِ كَالْقَمَرِ فِي النُّجُومِ.
- ۳۸- حدیث: أُمِرْتُ أَنْ أَخْكُمَ بِالظَّاهِرِ، وَاللَّهُ يَتَوَلَّى السَّرَائِرَ.
- ۳۹- حدیث: أُمِرْنَا بِتَضْغِيرِ اللَّقْمَةِ فِي الْأَكْلِ وَتَذْقِيقِ الْمَضْغِ.
- ۴۰- حدیث: أَنَا أَفْضَحُ الْعَرَبِ، بَيْنَ أَنِّي مِنْ قُرَيْشٍ.
- ۴۱- حدیث: أَنَا أَفْضَحُ مَنْ نَطَقَ بِالضَّادِ.
- ۴۲- حدیث: الْأَنْبِيَاءُ قَادَةٌ، وَالْفُقَهَاءُ سَادَةٌ، وَمُجَالِسَتُهُمْ زِيَادَةٌ.
- ۴۳- حدیث: أَنْصَفَ مَنْ بِالْحَقِّ اعْتَرَفَ.
- ۴۴- حدیث: إِنْ كَانَ الْكَلَامُ مِنْ فِضَّةٍ، فَالسُّكُوتُ مِنْ ذَهَبٍ.
- ۴۵- حدیث: إِنْ لَمْ يَكُنِ الْعُلَمَاءُ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ، فَلَيْسَ لِلَّهِ وَلِيٌّ.

- ٤٦- حديث: إِنَّ اللَّهَ أَخَذَ الْعَيْثَاقَ عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ أَنْ يُبَغِضَ كُلُّ مُنَافِقٍ...
- ٤٧- حديث: إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبَلُ دُعَاءَ مَلْعُونًا.
- ٤٨- حديث: إِنَّ اللَّهَ لَمَّا خَلَقَ الْعَقْلَ قَالَ لَهُ: أَقْبِلْ، فَأَقْبَلَ، ثُمَّ قَالَ
- ٤٩- حديث: إِنَّ اللَّهَ نَقَلَ لَذَّةَ طَعَامِ الْأَغْنِيَاءِ إِلَى طَعَامِ الْفُقَرَاءِ.
- ٥٠- حديث: إِنَّ اللَّهَ وَعَدَ هَذَا النَّبِيَّ أَنْ يَحُجَّهُ فِي كُلِّ سَنَةٍ بِسِتْمِائَةٍ أَلْفٍ فَإِنْ تَقَضَّوْا...
- ٥١- حديث: إِنَّ اللَّهَ يَكْرَهُ الرَّجُلَ الْبَطَالَ.
- ٤٤٧- حديث: إِنَّ الْأَخْمَقَ يُصِيبُ بِخُمْقِهِ أَعْظَمَ مِنْ فُجُورِ الْفَاجِرِ
- ٥٢- حديث: إِنَّ الْأَرْضَ لَتَنْجُسُ مِنْ بَوْلِ الْأَقْلَفِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا.
- ٥٣- حديث: إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَخْتَأِجُونَ إِلَى الْعُلَمَاءِ فِي الْجَنَّةِ
- ٥٤- حديث: إِنَّ الْإِيمَانَ قَوْلٌ وَعَمَلٌ، يَزِيدُ وَيَنْقُصُ. الْإِيمَانُ يَزِيدُ وَيَنْقُصُ.
- ٥٥- حديث: إِنَّ بِلَالًا كَانَ يُبَدِّلُ الشَّيْنِ فِي الْأَذَانِ سِينًا.
- ٤٦٥- حديث: إِنَّ جَبْرِيلَ أَطْعَمَنِي الْهَرَبَسَةَ، يَشُدُّ بِهَا ظَهْرِي لِقِيَامِ اللَّيْلِ.
- ٤٦١- حديث: إِنَّ الرَّجُلَيْنِ مِنْ أُمَّتِي لَيَقُومُونَ إِلَى الصَّلَاةِ وَرُكُوعُهُمَا وَسُجُودُهُمَا...
- ٤٥٧- حديث: إِنَّ الشَّرَفَ وَالشُّوْذَ وَالْعَقْلَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لِلْعَامِلِ بِطَاعَةِ اللَّهِ.
- ٥٦- حديث: إِنَّ شَيْطَانًا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، يُقَالُ لَهُ: الْوَلَهَانُ...

٥٧- حديث: إِنَّ الْعَالِمَ وَالْمُتَعَلِّمَ إِذَا مَرُّا عَلَى قَرْيَةٍ، فَلَمَّا رَأَى اللَّهُ تَعَالَى يَرْفَعُ الْعَذَابَ...

٥٨- حديث: إِنَّ الْعَبْدَ لَيُنْشَرُّ لَهُ مِنَ الشَّأْنِ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَ عَيْنَيْ اللَّهِ

٥٩- حديث: إِنَّ الْفَصِيرَةَ قَدْ تُطِيلُ.

٦٠- حديث: إِنَّكُمْ فِي زَمَانٍ أَلْهَمْتُمْ فِيهِ الْعَمَلَ، وَسَيَأْتِي قَوْمٌ يَلْهَمُونَ الْجَدَلَ.

٦١- حديث: إِنَّ لِإِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ وَلِأَيِّى بَكَرِ الصِّدِّيقِ لِحَبَّةٍ فِي الْجَنَّةِ.

٦٢- حديث: إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً تَنْفُلُ الْأَمْوَاتِ.

٦٣- حديث: إِنَّ لِلَّهِ مَلَكًا مَا بَيْنَ شُفْرَتَيْ عَيْنَيْهِ مِيسِرَةٌ خُمْسُ مِثْقَلِ عَامٍ.

٦٤- حديث: إِنَّ الْمَسْجِدَ لَيَنْزَوِي مِنَ النَّحَامَةِ.

٦٥- حديث: إِنَّ مِنْ أَقَلِّ مَا أُوتِيتُمْ: الْيَقِينُ وَغَرِيمَةُ الضُّبْرِ؛

٦٦- حديث: إِنَّ مِنْ تَمَامِ إِيْمَانِ الْعَبْدِ أَنْ يَشْتَتِي فِي كُلِّ حَدِيثِهِ.

٦٧- حديث: إِنَّ مِنْ أَدْنَى ذُنُوبٍ لَا يُكَفِّرُهَا إِلَّا الْوُقُوفُ بِعَرْفَةِ.

٦٨- حديث: إِنَّ مِنْ الْعِصْمَةِ أَنْ لَا تَقْدِرَ.

٦٩- حديث: إِنَّ الْمَيِّتَ يَرَى النَّارَ فِي بَيْتِهِ سَبْعَةَ أَيَّامٍ.

٧٠- حديث: إِنَّنِي لَأَجِدُ نَفْسَ الرَّحْمَنِ مِنْ قِبَلِ الْيَمَنِ.

٧١- حديث: إِنَّ الْوَرْدَ خُلِقَ مِنْ عَرَقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

٤٦٩- حديث: إِنَّ هَذَا أَوَّلُ طَائِرِ صَامِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ.

۷۲- حدیث: الْإِيمَانُ عَقْدٌ بِالْقَلْبِ، وَإِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ، وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ.

۷۳- حدیث: إِيَّاكَ وَالشَّجْعَ يَا ابْنَ رَوَاحَةَ...

۷۴- حدیث: أَيُّ شَيْءٍ يَخْفَى؟ قَالَ: مَا لَا يَكُونُ.

- ب -

۷۵- حدیث: الْبَازِنَجَانُ لِمَا أُكِلَ لَهُ.

۷۶- حدیث: الْبَاقِلَاءُ.

۷۷- حدیث: بُخْلَاءُ أُمَّتِي الْخَيَّاطُونَ.

۷۸- حدیث: الْبَخِيلُ عَدُوُّ اللَّهِ، وَلَوْ كَانَ عَابِدًا.

۷۹- حدیث: الْبِرُّ عَدُوُّ الدِّينِ.

۸۰- حدیث: الْبِرْكَةُ فِي صِغْرِ الْقُرْصِ.

۸۱- حدیث: بُرْمَةُ الشَّرِكَةِ لَا تَقُورُ.

۸۲- حدیث: الْبَشَاشَةُ خَيْرٌ مِنَ الْقِرَى.

۸۳- حدیث: بَشِيرُ الْقَاتِلِ بِالْقَتْلِ.

۸۴- حدیث: الْبَطْنَةُ تَذْهَبُ الْفُطْنَةُ.

۸۵- حدیث: الْبَطِيخُ وَفَضَائِلُهُ

۸۶- حدیث: بُنَى الدِّينُ عَلَى النُّطَاقَةِ.

۸۷- حدیث: يَنْثُ الْمَقْدِسِ طُشَتْ مِنْ ذَهَبٍ مَمْلُوءٍ عَقَارِبَ.

- ت -

- ۸۸- حدیث: تَجِئَةُ النَّبِيِّ الطَّوَأُفِ.
- ۸۹- حدیث: تَحْتُمُوا بِالزَّبْرِجِدِ، فَإِنَّهُ يُسَرُّ لَا عُسْرَ فِيهِ.
- ۹۰- حدیث: تَرَكُ الْعَادَةَ عَدَاوَةً.
- ۹۱- حدیث: تَسْلِيمُ الْغَرَالَةِ.
- ۹۲- حدیث: تَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى بَضْعٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ فِي الْجَنَّةِ إِلَّا فِرْقَةً وَاحِدَةً قَالُوا
- ۹۳- حدیث: تَفَقَّهُوا قَبْلَ أَنْ تُسَوَّدُوا.
- ۹۴- حدیث: تَفَكَّرْ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ.
- ۹۵- حدیث: التَّكْبِيرُ جَزْمٌ.
- ۹۶- حدیث: تَمَكُّتُ إِحْدَاكُنْ شَطْرَ عُمْرِهَا لَا تُضْلِي.
- ۹۷- حدیث: التَّهْنِئَةُ بِالشُّهُورِ وَالْأَعْيَادِ مِمَّا اغْتَادَهُ النَّاسُ.

- ث -

- ۹۸- حدیث: الثِّقَّةُ بِكُلِّ أَحَدٍ عَجْزٌ.
- ۹۹- حدیث: ثَلَاثٌ لَا يَزُكُّنَ إِلَيْهَا: الدُّنْيَا، وَالشُّلْطَانُ، وَالْمَرْأَةُ.

- ج -

- ۱۰۰- حدیث: جَوْرُ الثَّرِكِ، وَلَا غَدْلُ الْعَرَبِ.
- ۱۰۱- حدیث: الْجَوْعُ كَافِرٌ، وَقَاتِلُهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

١٠٢- حديث: الْجِيزَةُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ.

- ح -

١٠٣- حديث: حُبُّ إِلَهِي مِنْ دُنْيَاكُمْ (ثَلَاثُ): الْبَسَاءُ وَالطَّيِّبُ وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي...

١٠٤- حديث: حَبْدًا الْمُتَحَلِّلُونَ مِنْ أُمَّتِي. (قيل إنه موضوع)

١٠٥- حديث: حُبُّ الْهَرَّةِ مِنَ الْإِيمَانِ.

١٠٦- حديث: حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ.

١٠٧- حديث: الْحَبِيبُ لَا يُعَذِّبُ حَبِيبَهُ.

١٠٨- حديث: الْحَجَّوْنَ وَالْبَقِيعُ يُؤْخَذَانِ بِأَطْرَافِهِمَا وَيُثْرَانِ فِي الْجَنَّةِ.

١٠٩- حديث: الْحَدِيثُ فِي الْمَسْجِدِ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ، كَمَا تَأْكُلُ الْبَهِيمَةُ الْحَشِيشَ.

١١٠- حديث: الْحَدِيثُ لَا يُسْرَدُ.

١١١- حديث: حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سِتِّينَ الْمُقَرَّبِينَ.

١١٢- حديث: الْحُسْنُ مَرْحُومٌ.

١١٣- حديث: حَسِّنُوا نَوَائِلَكُمْ، فِيهَا تَكْمُلُ قَرَائِصُكُمْ.

١١٤- حديث: حُضُورُ مَجْلِسٍ غَالِمٍ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ أَلْفِ رَكْعَةٍ...

١١٥- حديث: حُكْمِي عَلَى الْوَاجِدِ كَحُكْمِي عَلَى الْجَمَاعَةِ.

١١٦- حديث: الْحَمْدُ لِلَّهِ رِدَاءُ الرَّخْمَنِ.

۱۱۷- حدیث: جِینَ ثَقْلَی تَذْرِی.

- خ -

۱۱۸- حدیث: خَابَ قَوْمٌ لَا سَفِیةَ لَهُمْ.

۱۱۹- حدیث: خَاَزَنُ الْقُوْتِ مَعْقُوْتٌ.

۱۲۰- حدیث: خَالِفُوا الْيَهُودَ، فَلَا تُضَيِّعُوا؛ فَإِنَّ تَضْيِيعَ الْعَمَائِمِ

۱۲۱- حدیث: خُذُوا شَطْرَ دِينِكُمْ عَنِ الْخُمْبِزَاءِ.

۱۲۲- حدیث: خَضْبِي حَاكِمِي.

۱۲۳- حدیث: الْخُمُولُ نِعْمَةٌ، وَكُلُّ نَابَاهَا.

۱۲۴- حدیث: خَيْرَةُ اللَّهِ لِلْعَبْدِ خَيْرٌ مِنْ خَيْرَتِهِ لِنَفْسِهِ.

۱۲۵- حدیث: خَيْرُ خَيْرٍ، جِینَ يَسْمَعُ الْغُرَابِ.

۱۲۶- حدیث: الْخَيْرُ فِيَّ وَفِي أُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

- د -

۱۲۷- حدیث: دَارُ الظَّالِمِ خَرَابٌ، وَلَوْ بَعْدَ جِینَ.

۱۲۸- حدیث: دَارِهِمْ مَا دُثَّتْ فِي دَارِهِمْ.

۱۲۹- حدیث: دَارُوا سَفَهَاءَكُمْ بِثُلْثِ أَمْوَالِكُمْ.

۱۳۰- حدیث: دَاوِمِي قَرْعَ بَابِ الْجَنَّةِ؛ قَالَ لِعَائِشَةَ. قَالَتْ: بِمَاذَا؟

۱۳۱- حدیث: دُخُولُهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَمَامًا بِالْجُحْفَةِ.

- ۱۳۲- حدیث: الدَّرَجَةُ الرَّفِيعَةُ، فِيمَا يُقَالُ بَعْدَ الْأَذَانِ.
- ۱۳۳- حدیث: أَلَدُّهُمْ مِقْدَارُ الدِّرْهِمِ يُغْسَلُ وَتُعَادُ مِنْهُ الصَّلَاةُ.
- ۱۳۴- حدیث: أَلَدُنِيَا سَاعَةً، فَاجْعَلْهَا طَاعَةً.
- ۱۳۵- حدیث: أَلَدُنِيَا مَرْزَعَةُ الْآخِرَةِ.
- ۱۳۶- حدیث: أَلَدَيْنِ وَلَوْ دِرْهَمًا، وَالْعَائِلَةُ وَلَوْ بِنْتًا، وَالسُّوَالُ وَلَوْ:

- ر -

- ۱۳۷- حدیث: رَأَيْتُ رَبِّي بِمَنْىَ يَوْمَ النَّفْرِ عَلَى جَمَلٍ أَوْزَقٍ،
- ۱۳۸- حدیث: الرَّابِحُ فِي الشَّرِّ خَاسِرٌ.
- ۱۳۹- حدیث: رَجِمَ اللَّهُ أَخِي الْخَضِرَ، لَوْ كَانَ حَيًّا لَرَأَيْتُ.
- ۱۴۰- حدیث: رَجِمَ اللَّهُ مَنْ رَأَى نِيَّ وَرَمَاهُ نَاقِيَةً بِيَدِهِ.
- ۱۴۱- حدیث: رَدُّ دَانِقٍ عَلَى أَهْلِهِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَبْعِينَ سَنَةً.
- ۱۴۲- حدیث: رَسُولُ الْمَرْءِ دَالٌّ عَلَى عَقْلِهِ.
- ۱۴۵۷- حدیث: رَكْعَتَانِ مِنَ الْعَاقِلِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً مِنَ الْجَاهِلِ.
- ۱۴۳- حدیث: رَهَابِيَّةٌ أَقْبَى الْقُعُودِ فِي الْمَسْجِدِ.
- ۱۴۴- حدیث: رَبُّهُ الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ.

- ز -

- ۱۴۵- حدیث: زَامِرُ الْخَنِي لَا يُطْرَبُ.
- ۱۴۶- حدیث: الزَّخْمَةُ رَحْمَةٌ.

۱۴۷- حدیث: زَكَاةُ الْجَاهِ إِغَاةُ اللَّهْفَانِ.

۱۴۸- حدیث: زَكَاةُ الْحُلِيِّ عَارِيَتُهُ.

۱۴۹- حدیث: الرَّيْدِيَّةُ مَجُوسٌ هَذِهِ الْأُمَّةُ.

- س -

۱۵۰- حدیث: سُورُ الْمُؤْمِنِ شِفَاءٌ.

۱۹۷- حدیث: سَأَلْتُ جَبْرِيلَ عَنْ عِلْمِ الْبَاطِنِ فَقَالَ عَنِ اللَّهِ هُوَ سِرُّ

۱۵۱- حدیث: سَبُّ أَصْحَابِي ذَنْبٌ لَا يُغْفَرُ.

۱۵۲- حدیث: سَبَابَةُ النَّبِيِّ كَانَتْ أَطْوَلَ مِنْ الْوُسْطَى.

۱۵۳- حدیث: السِّرُّ عِنْدَ الْأَخْرَارِ.

۱۵۴- حدیث: السَّقَرُ يَنْفِرُ عَنْ أَخْلَاقِ الرِّجَالِ.

۱۵۵- حدیث: سُفْهَاءُ مَكَّةَ حَشَوُ الْجَنَّةِ.

۱۵۶- حدیث: السَّلَامَةُ فِي الْغُرَّةِ.

۱۵۷- حدیث: السَّنَوَالُ يَزِيدُ الرَّجُلَ فَصَاحَةً.

۱۵۸- حدیث: سِيرُوا عَلَى سَبْرِ أَوْعَفِكُمْ.

۱۵۹- حدیث: سَبِيْنُ بِلَالٍ عِنْدَ اللَّهِ شَيْنٌ.

- ش -

۱۶۰- حدیث: شَاوِرُوهُمْ وَخَالَفُوهُمْ.

- ۱۶۱- حدیث: شَرَارُكُمْ مُغْلِمُو صِبْيَانِكُمْ، أَقْلُهُمْ رَحْمَةُ عَلَى الْيَتِيمِ
- ۱۶۲- حدیث: شَرُّ الْحَيَاةِ وَلَا الْمَمَاتِ.
- ۱۶۳- حدیث: الشُّفَقَةُ عَلَى خَلْقِ اللَّهِ تَعْظِيمٌ لِأَمْرِ اللَّهِ.
- ۱۶۴- حدیث: الشُّكْرُ فِي الْوَجْهِ مَذْمُومٌ.
- ۱۶۵- حدیث: شَهَادَةُ الْمَرْءِ عَلَى نَفْسِهِ بِشَهَادَتَيْنِ.
- ۱۶۶- حدیث: شَهَادَةُ الْمُسْلِمِينَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ جَائِزَةٌ وَلَا تَجُوزُ شَهَادَةُ الْعُلَمَاءِ..
- ۱۶۷- حدیث: الشُّهْرَةُ فِي قَضْرِ الثِّيَابِ.
- ۱۶۸- حدیث: شَيَاطِينُ الْإِنْسِ تَغْلِبُ شَيَاطِينُ الْجِنِّ.
- ۱۶۹- حدیث: الشُّنْخُ فِي قَوْمِهِ كَالنَّبِيِّ فِي أُمَّتِهِ.

- ص -

- ۱۷۰- حدیث: ضَاجِبُ الْحَاجَةِ أَغْمَى.
- ۱۷۱- حدیث: الصَّبْرُ كَنْزٌ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ.
- ۱۷۲- حدیث: صَدَقَةُ الْقَلِيلِ تَدْفَعُ الْبَلَاءَ الْكَثِيرَ.
- ۱۷۳- حدیث: صَرِيرُ الْأَقْلَامِ عِنْدَ الْأَحَادِيثِ يَغْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ التَّكْبِيرَ.
- ۱۷۴- حدیث: صِغَارُ قَوْمٍ كِبَارُ آخَرِينَ.
- ۱۷۵- حدیث: صَغَرُوا الْخُبْرَ وَكَثُرُوا عُدَّةً، يُبَارَكُ لَكُمْ فِيهِ.
- ۱۷۶- حدیث: صَلَاةٌ بِخَاتَمٍ تَغْدِلُ سَبْعِينَ صَلَاةً بِغَيْرِ خَاتَمٍ.

- ۱۷۷- حدیث: صَلَاةٌ بِعِمَامَةٍ تُغْدِلُ خَمْسًا وَعِشْرِينَ صَلَاةً
 ۱۷۸- حدیث: الصَّلَاةُ خَلْفَ الْعَالِمِ بِأَرْبَعَةِ آلَافٍ وَأَرْبَعِمِائَةٍ
 وَأَرْبَعِينَ صَلَاةً.

- ۱۷۹- حدیث: صَلَاةُ الْمُدِلِ لَا تُصْعَدُ فَوْقَ رَأْسِهِ.
 ۱۸۰- حدیث: صَلَاةُ النَّهَارِ عَجْمَاءُ.
 ۱۸۰- حدیث: الصَّلَوَاتُ الَّتِي ذَكَرُوهَا فِي الْأَيَّامِ الْمُبَارَكَةِ وَاللَّيَالِي

- ض -

- ۱۸۱- حدیث: ضَاعَ الْعِلْمُ فِي أَفْخَاذِ النَّسَاءِ.
 ۱۸۲- حدیث: الضَّرُورَاتُ تُبِيعُ الْمَخْطُورَاتِ.
 ۱۸۳- حدیث: ضَعِيفَانِ يَغْلِيَانِ قَوْثًا.

- ط -

- ۱۸۴- حدیث: الطَّرْقُ وَلَوْ دَارَتْ، وَالْبَكْرُ وَلَوْ بَارَتْ.
 ۱۸۵- حدیث: الطَّلَاقُ يَمِينُ الْفُسَاقِ.

- ظ -

- ۱۸۶- حدیث: ظَهَرَ الْمُؤْمِنُ فِتْنَةً.

- ع -

- ۱۸۷- حدیث: عِدَاوَةُ الْعَاقِلِ، وَلَا صُحْبَةُ الْمَجْنُونِ.

- ۱۸۸- حدیث: اَلْغَدَاوَةُ فِي الْاَهْلِ، وَالْحَسَدُ فِي الْجِيرَانِ،
 ۱۸۹- حدیث: عَدُوُّ الْمَرْءِ مَنْ يَغْمَلُ بِغَمَلِهِ.
 ۱۹۰- حدیث: عُدُوَّهُ اَشَدُّ مِنْ ذَنْبِهِ.
 ۱۹۱- حدیث: اَلْعَرَبُ سَادَاتُ الْعَجَمِ.
 ۱۹۲- حدیث: عُرِضَتْ عَلَيَّ اَعْمَالُ اُمَّتِي فَوَجَدْتُ
 ۱۹۳ حدیث: عَظَمُوا بِمَقْدَارِكُمْ بِالتَّعَافُلِ.
 ۱۹۴- حدیث: عَلَيَّ كُلِّ خَيْرٍ مَانِعٍ.
 ۱۹۵- حدیث: عَلَامَةُ الْاِذْنِ التَّيْسِيرِ.
 ۱۹۶- حدیث: عَلَمَاءُ اُمَّتِي كَانِيَاءُ بَنِي إِسْرَآئِيلَ.
 ۱۹۷- حدیث: اَلْعِلْمُ عِلْمَانِ: عِلْمُ الْاَدْيَانِ، وَعِلْمُ الْاَبْدَانِ.
 ۱۹۸- حدیث: اَلْعِلْمُ اَوَّلَى اَنْ يُؤَقَّرَ وَيُؤْتَى اِلَيْهِ.
 ۱۹۸- حدیث: اَلْعِلْمُ يُؤْتَى، وَلَا يَأْتِي.
 ۱۹۸- حدیث: اَلْعِلْمُ يُسْعَى اِلَيْهِ.
 ۱۹۹- حدیث: عَلَيْنَاكُمْ بِدِينِ الْعَجَائِزِ.
 ۲۰۰- حدیث: اَلْعَجَبُ دُوْ دُوْ، يَغْنِي ثُنْتَيْنِ ثُنْتَيْنِ، وَالثَّمَرُ يَكْ يَكْ،
 ۲۰۱- حدیث: عِنْدَ ذِكْرِ الصَّالِحِينَ تَنْزَلُ الرُّحْمَةُ.
 ۲۰۲- حدیث: عَنِ اللّٰوْحِ سَمِعْتُ اللّٰهَ مِنْ فَوْقِ الْعَرْشِ يَقُولُ
 لِلشَّيْءِ: كُنْ، فَيَكُونُ..

- غ -

٢٠٣- حديث: الْغِنَاءُ رُقِيَّةُ الزَّيْنَاءِ.

- ف -

٢٠٤- حديث: الْفَاتِحَةُ لِمَا قُرِئَتْ لَهُ.

٢٠٥- حديث: فَارَ بِاللُّذَّةِ الْجُسُورُ.

٢٠٦- حديث: فَضْلُ شَهْرِ رَجَبٍ عَلَى الشُّهُورِ كَفَضْلِ الْقُرْآنِ عَلَى

٢٠٧- حديث: الْفَقْرُ فَخْرِي، وَبِهِ أَفْتَحِرُ.

٢٠٨- حديث: فَمَنْ سَأَلَ رَبَّ كَأَيْفٍ. ونحوه: اللَّهُ وَلِيُّ مَنْ سَكَتَ.

٢٠٩- حديث: فِي آخِرِ الزَّمَانِ يَنْتَقِلُ بَزْدُ الرُّومِ إِلَى الشَّامِ،

٢١٠- حديث: فِي الْحَرَكَاتِ الْبَرَكَاتِ.

- ق -

٢١١- حديث: قَالَ لِجِبْرِيلَ: هَلْ زَالَتِ الشَّمْسُ؟ قَالَ: لَا، نَعَمْ.

٢١٢- حديث: قَدِسَ الْعَدَسُ عَلَى لِسَانِ سَبْعِينَ نَبِيًّا،

٢١٣- حديث: الْقُرْآنُ كَلَامُ اللَّهِ غَيْرُ مَخْلُوقٍ، فَمَنْ قَالَ غَيْرَ هَذَا فَقَدْ كَفَرَ.

٢١٤- حديث: قِرَاءَةُ سُورَةِ الْقَلَاqِيلِ أَمَانٌ مِنَ الْفَقْرِ.

٢١٥- حديث: قَضَى الْأَظَافِرَ.

٢١٦- حديث: قِصَّةُ عُثْمَانَ: أَنَّهُ لَمَّا خَطَبَ فِي أَوَّلِ جُمُعَةٍ

۲۱۷- حدیث: اَلْقَلْبُ بَيْتُ الرَّبِّ.

۲۱۸- حدیث: قَلِيلٌ مِنَ التَّوْفِيقِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ مِنَ الْعِلْمِ.

- ك -

۲۱۹- حدیث: كَأَنَّكَ فِي الدُّنْيَا وَلَمْ تَكُنْ، وَبِالْآخِرَةِ وَلَمْ تَزَلْ.

۴۳۷- حدیث: كَانَ الْمَوْتُ فِيهَا عَلَى غَيْرِنَا فَذُكِّبَ.

۲۲۰- حدیث: كَانَ اللَّهُ... وَهُوَ الْآنَ عَلَى مَا هُوَ كَانَ.

۲۲۱- حدیث: اَلْكَرِيمُ حَبِيبُ اللَّهِ، وَلَوْ كَانَ فَاسِقًا، وَابْجِيلُ

۲۲۲- حدیث: كُفَّ عَنِ الشَّرِّ، يَكْفُفُ الشَّرُّ عَنْكَ.

۲۲۳- حدیث: اَلْكَلَامُ صِفَةُ الْمُتَكَلِّمِ.

۲۲۴- حدیث: اَلْكَلَامُ عَلَى الْمَابِذَةِ.

۲۲۵- حدیث: كُلُّ إِنَاءٍ يَتَرَشَّحُ بِمَا فِيهِ.

۲۲۶- حدیث: كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، إِلَّا بِدْعَةَ فِي عِبَادَةِ.

۲۲۷- حدیث: كُلُّ نَازِلٍ لَا بُدَّ لَهُ مِنْ نَالٍ.

۲۲۸- حدیث: كُلُّ غَامٍ تَزْدُلُونَ.

۲۲۹- حدیث: كُلُّكُمْ حَارِثٌ، وَكُلُّكُمْ هَمَامٌ.

۲۳۰- حدیث: كُلُّ مَفْنُوعٍ خُلِقَ.

۲۳۱- حدیث: كَلِمَةٌ يَسْمَعُهَا الرَّجُلُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ،

وَجُلُوسُ سَاعَةٍ عِنْدَ...

۲۳۲- حدیث: كُنْتُ كَثْرًا لَا أُعْرِفُ فَأَخْبَيْتُ أَنْ أُعْرِفَ، فَخَلَقْتُ خَلْقًا

۲۳۳- حدیث: كُنْتُ نَبِيًّا، وَأَذَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّينِ.

۲۳۴- حدیث: كُنْ ذَنْبًا، وَلَا تَكُنْ رَأْسًا، فَإِنَّ الرُّأْسَ يَهْلِكُ،

- ل -

۲۳۵- حدیث: لُبْسُ الْحِزْقَةِ الصُّوفِيَّةِ،

۲۳۶- حدیث: لَسَعْتُ خِيَةَ الْهَوَى كِبْدِي.

۲۳۷- حدیث: اللَّعِبُ بِالْحَمَامِ مَجْلَبَةٌ لِلْفَقْرِ.

۲۳۸- حدیث: لَعَنَ اللَّهُ الدَّاحِلَ فِينَا بِغَيْرِ نَسَبٍ،

۲۳۹- حدیث: لَعَنَ اللَّهُ الْكَذَّابَ، وَلَوْ كَانَ مَارِحًا.

۲۴۰- حدیث: لَعَنَ اللَّهُ الْمُغْتَبِي وَالْمُغْتَبَى لَهُ.

۲۴۱- حدیث: لَعَنَ اللَّهُ الشَّاظِرَ وَالْمَنْظُورَ إِلَيْهِ.

۲۴۱- حدیث: لِكُلِّ بَلَوَى عَوْنٌ.

۲۴۲- حدیث: لِكُلِّ حُجْرَةٍ أَجْرَةٌ.

۲۴۳- حدیث: لِكُلِّ سَاقِطَةٍ لَاقِطَةٌ.

۲۴۴- حدیث: لِكُلِّ مُجْتَهِدٍ نَصِيبٌ.

۲۴۵- حدیث: لِلنَّبِيِّ رَبٌّ يَخْمِيهِ.

۲۴۶- حدیث عَلِيٍّ: لَمَّا غَسَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

اِقْتَلَصْتُ مِائَةً مَخَاجِرٍ عَيْنِيهِ..

- ۲۴۷- حدیث: لَهْذُمُ الْكَغْبَةَ حَجْرًا حَجْرًا أَهْوَنُ مِنْ قَتْلِ الْمُسْلِمِ.
- ۲۴۸- حدیث: لَوْ أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ ظَنَّهُ بِحَجَرٍ، لَنَفَعَهُ اللَّهُ بِهِ.
- ۲۴۹- حدیث: لَوْ اغْتَسَلَ اللُّوطِيُّ بِمَاءِ الْبَحْرِ، لَمْ يَجِئْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا جُنْبًا.
- ۲۵۰- حدیث: اللَّوَاءُ يَحْمِلُهُ عَلَيَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.
- ۲۵۱- حدیث: لَوْ كَانَ أُجَيُّ الْخَضِرِ حَيًّا، لَرَأَيْتَنِي.
- ۲۵۲- حدیث: لَوْ كَانَ الْأَرَزُّ رَجُلًا، لَكَانَ حَلِيمًا.
- ۲۵۳- حدیث: لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا دَمًا غَرِيبًا، لَكَانَ قُوتُ الْمُؤْمِنِ مِنْهَا.
- ۲۵۴- حدیث: لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ، مَا ارْذَدَّتْ يَقِينًا.
- ۲۵۵- حدیث: لَوْلَاكَ لَمَا خُلِقْتُ أَلْفَلَكَ.
- ۲۵۶- حدیث: لَوْ مَنَعَ النَّاسُ عَنْ قَبِ الْبَغْرِ لَفَتُّوهُ وَقَالُوا مَا نُهِينَا عَنْهُ إِلَّا وَفِيهِ شَيْءٌ.
- ۲۵۷- حدیث: لَوْ وُزِنَ خَوْفُ الْمُؤْمِنِ وَرَجَاؤُهُ، لَاغْتَدَلَا.
- ۲۵۸- حدیث: لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي الْحُلْبَةِ، لَأَسْتَرَوْهَا؛
- ۲۵۹- حدیث: لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ لَا يَسْعُنِي فِيهِ مَلِكٌ مُقَرَّبٌ.
- ۴۶۷- حدیث: لَيْسَ بِكَرِيمٍ مَنْ لَمْ يَهْتَزَّ عِنْدَ السَّمَاعِ.
- ۱۴۸- حدیث: لَيْسَ فِي الْحُلِيِّ زَكَاةٌ.

- م -

- ۲۶۰- حدیث: الْمُؤْمِنُ إِذَا قَالَ صَدَقَ، وَإِذَا قِيلَ لَهُ صَدَقَ.

- ۲۶۱- حدیث: اَلْمُؤْمِنُ خُلُوْبِيٌّ، وَالْكَافِرُ خَمْرِيٌّ.
- ۲۶۲- حدیث: اَلْمُؤْمِنُ غَيْرُ كَرِيْمٍ، وَالْمُنَافِقُ حِبُّ لَيْمٍ.
- ۲۶۳- حدیث: اَلْمُؤْمِنُ لَيْسَ بِحَقُوْدٍ.
- ۲۶۴- حدیث: اَلْمُؤْمِنُ مُؤْتَمَنٌ عَلٰی نَسَبِهِ.
- ۲۶۵- حدیث: اَلْمُؤْمِنُ مُلْقًى، وَالْكَافِرُ مُوقًى.
- ۲۶۶- حدیث: اَلْمُؤْمِنُ يُخَدَعُ.
- ۲۶۷- حدیث: اَلْمُؤْمِنُ يَسِيرُ الْمَوْنَةَ.
- ۲۶۸- حدیث: اَلْمُؤْمِنُ يَغِيْطُ، وَالْمُنَافِقُ يَخْسُدُ.
- ۲۶۹- حدیث: مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلِيًّا جَاهِلًا، وَلَوْ اتَّخَذَهُ عِلْمُهُ.
- ۲۷۰- حدیث: مَا اسْتَرْذَلَ اللّٰهُ عَبْدًا، اِلَّا حَظَرَ عَلَيْهِ الْعِلْمَ وَالْاَدَبَ.
- ۲۷۱- حدیث: مَا اَعْلَمَ خَلْفٌ جِدَارِيْ هَذَا.
- ۲۷۲- حدیث: مَا اَفْلَحَ سَمِيْنٌ قَطُّ.
- ۲۷۳- حدیث: مَا اَنْصَفَ الْقَارِئُ الْمُصْلِيَّ.
- ۲۷۴- حدیث: مَا اُوْتِيَ قَوْمٌ الْمَنْطِقَ، اِلَّا مُنِعُوا الْعَمَلَ.
- ۲۷۵- حدیث: مَا بُدِئَ بِشَيْءٍ يَوْمَ الْاَرْبَعَاءِ، اِلَّا تَمَّ.
- ۲۷۶- حدیث: مَا بَعُدَ طَرِيْقٌ، اَدَى اِلَى صَدِيْقٍ.
- ۲۷۷- حدیث: مَا تَرَكَ الْقَاتِلُ عَلٰی الْمَقْتُوْلِ مِنْ ذَنْبٍ.
- ۲۷۸- حدیث: مَا تَعَاظَمَ عَلٰی اَحَدٍ مُّؤْتِنٍ.
- ۲۷۹- حدیث: مَا خَلَا جَسَدٌ مِنْ حَسَدٍ.

- ۲۸۰- حدیث: مَا خَلَا قَصِيرٌ مِنْ حِكْمَةٍ.
- ۲۸۱- حدیث: مَا زَفَعَ أَحَدٌ أَحَدًا فَرُوقَ مِقْدَارِهِ، إِلَّا وَقَدْ انْضَمَّ.
- ۲۸۲- حدیث: مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَعْظَمَ مِنْ جَبْرِ الْقُلُوبِ.
- ۲۸۳- حدیث: مَا عَدَلَ مَنْ وَلِيَ وَلَدَهُ.
- ۲۸۴- حدیث: مَا غَرَبَ النَّبِيُّ فِي الْحَدِيثِ، إِلَّا لَشَرْفِهِ.
- ۲۸۵- حدیث: مَا فَضَلَكُمْ أَبُو بَكْرٍ بِفَضْلِ صَوْمٍ وَلَا صَلَاةٍ، وَلَكِنْ
- ۲۸۶- حدیث: مَا كُلُّ نَفْسَةٍ تَسْلَمُ الْجُرَّةَ.
- ۲۸۷- حدیث: مَا لَا يَجِيءُ مِنَ الْقَلْبِ عِنَايَتُهُ صَغْبَةً.
- ۴۳۷- حدیث: مَا مِنْ بَيْتٍ إِلَّا وَمَلَكٌ يَقِفُ عَلَى بَابِهِ خَفَسَ مَرَاتِبٍ..
- ۲۸۸- حدیث: مَا مِنْ جَمَاعَةٍ اجْتَمَعَتْ إِلَّا وَفِيهِمْ وَلِيُّ اللَّهِ
- ۲۸۹- حدیث: مَا مِنْ لَيْلَةٍ، إِلَّا يُنَادِي مُنَادٍ: يَا أَهْلَ الْقُبُورِ:
- ۲۹۰- حدیث: مَا مِنْ مَدِينَةٍ يَكْثُرُ أَذَانُهَا، إِلَّا قَلَّ بَرْدُهَا.
- ۲۹۱- حدیث: مَا مِنْ نَبِيٍّ نُبِيٍّ، إِلَّا يَغْدُو الْأَرْبَعِينَ.
- ۲۹۲- حدیث: مَا التَّارُ فِي النَّبَسِ، بِأَسْرَعَ مِنَ الْغَيْبَةِ فِي خَسَنَاتِ الْغَبْدِ.
- ۲۹۳- حدیث: مَا وَسِعَنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي، وَلَكِنْ وَسِعَنِي قَلْبٌ
- غَبْدِي الْمُؤْمِنِ.
- ۲۹۴- حدیث: مَتَّ مُسْلِمًا، وَلَا تُبَالِ.
- ۲۹۵- حدیث: مَحَبَّةٌ فِي الْأَبَاءِ صَلََّةٌ فِي الْأَبْنَاءِ.
- ۲۹۶- حدیث: الْمَحَبَّةُ مَكَّةٌ.

- ۲۹۷- حدیث: الْمَخْسُودُ مَرْزُوقٌ.
- ۲۹۸- حدیث: الْمَرْءُ يَسْغِدُهُ، لَا بِأَبِيهِ وَجَدَهُ.
- ۲۹۹- حدیث: الْمَرِيضُ أَيْئُهُ تَسْبِيحٌ، وَصَبَاحُهُ تَكْبِيرٌ،
- ۳۰۰- حدیث: مَسَحُ الْعَيْنَيْنِ بِبَاطِنِ أُمَّلَتِي التَّسْبِيحَتَيْنِ
- ۳۰۱- حدیث: الْمُشْتَرِي مُعَانٌ.
- ۳۰۲- حدیث: الْمَضَائِبُ مَفَاتِيحُ الْأَزْوَاقِ.
- ۳۰۳- حدیث: مُضَارَعَتُهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبَا جَهْلٍ.
- ۳۰۴- حدیث: الْمَضْمَضَةُ وَالْإِسْتِنْشَاقُ ثَلَاثَا فَرِيضَةٌ لِلْمُحْتَضِرِ.
- ۳۰۵- حدیث: الْمُعَاصِي تُزِيلُ النِّعَمَ.
- ۳۰۶- حدیث: الْمَعْدَةُ بَيْتُ الدَّاءِ، وَالْجَفْنَةُ رَأْسُ الدَّوَاءِ.
- ۳۰۷- حدیث: مُعَلِّمُ الصِّبْيَانِ إِذَا لَمْ يَغْدُلْ يَبْتَنَّهُمْ كُتِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
- ۳۰۸- حدیث: الْمُغْتَابُ وَالْمُسْتَمِعُ شَرِيكَانِ فِي الْإِثْمِ.
- ۳۰۹- حدیث: مُلْعَوْنَ مَنْ زَادَ، وَلَمْ يَشْتَرِ.
- ۳۱۰- حدیث: مَنْ اسْتَرْضَى فَلَمْ يَرْضَ، فَهُوَ شَيْطَانٌ.
- ۳۱۱- حدیث: مَنْ اسْتَوَى نَوْمَاهُ، فَهُوَ مَغْبُونٌ... حدیث ضعیف
- ۳۱۲- حدیث: مَنْ اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ حَلَالًا أَعْطَاهُ اللَّهُ تَعَالَى
- ۳۱۳- حدیث: مَنْ اكْتَحَلَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ بِالْإِثْمِ، لَمْ تَرْمَدْ عَيْنُهُ
- ۳۱۴- حدیث: مَنْ انْتَهَرَ صَاحِبَ بَذْعَةٍ، فَلَا اللَّهُ قَلْبُهُ أَمْنًا وَإِيمَانًا.
- ۳۱۵- حدیث: مَنْ أَحَبَّ كَرِيمَتِيهِ، فَلَا يَكُتِبُ بَعْدَ الْغَضْرِ.

- ۳۱۶- حدیث: مَنْ أَحْبَبَكَ لِشَيْءٍ، مَلَكَ عِنْدَ انْقِصَائِهِ.
- ۳۱۷- حدیث: مَنْ أَذَلَّ عَالِمًا بِغَيْرِ حَقٍّ، أَذَلَّهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُؤُوسِ الْخَلَائِقِ.
- ۳۱۸- حدیث: مَنْ أَرَادَ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ عِلْمًا بِغَيْرِ تَعْلِيمٍ،
- ۳۱۹- حدیث: مَنْ أَسْلَمَ عَلَى يَدَيْهِ رَجُلٌ، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.
- ۳۲۰- حدیث: مَنْ أَسْمَكَ فَلْيُتِمِرْ.
- ۳۲۱- حدیث: مَنْ أَغَانَ تَارِكَ الصَّلَاةِ بِلُقْمَةٍ، فَكَانَتْ قَتْلَ الْأَنْبِيَاءِ
- ۳۲۲- حدیث: مَنْ أَفْرَدَ الْإِقَامَةَ، فَلَيْسَ مِنَّا.
- ۳۲۳- حدیث: مَنْ أَكَلَ طَعَامَ أَخِيهِ لَيْسَرُهُ، لَمْ يَصُرْهُ.
- ۳۲۴- حدیث: مَنْ أَكَلَ مَعَ مَغْفُورٍ لَهُ، غُفِرَ لَهُ.
- ۳۲۵- حدیث: مَنْ بَانَ عُذْرُهُ، وَجَبَتْ الصَّدَقَةُ عَلَيْهِ.
- ۳۲۶- حدیث: مَنْ تَزَوَّجَ امْرَأَةً لِمَالِهَا، حَرَمَهُ اللَّهُ مَالَهَا وَجَمَالَهَا.
- ۳۲۷- حدیث: مَنْ تَزَيَّا بِغَيْرِ زِيٍّ فَقُتِلَ، قَدَّمَهُ هَدْرٌ.
- ۴۳۸- حدیث: مَنْ تَعْلَمَ مَسْأَلَةً مِنَ الْفِقْهِ فَلَهُ كَذَا.
- ۳۲۸- حدیث: مَنْ تَكَلَّمَ بِكَلَامٍ الدُّنْيَا فِي الْمَسْجِدِ، أَخْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُ أَرْبَعِينَ سَنَةً.
- ۳۲۹- حدیث: مَنْ جَالَسَ عَالِمًا، فَكَانَتْ جَالِسَ نَبِيٍّ.
- ۲۴۴- حدیث: مَنْ جَدَّ وَجَدَ، وَمَنْ لَجَّ وَلَجَ.
- ۳۳۰- حدیث: مَنْ جَهِلَ شَيْئًا عَادَاهُ.

- ۳۳۱- حدیث: مَنْ حَفَرَ لِأَخِيهِ قَلْبِيًّا، أَرْقَعَهُ اللَّهُ فِيهِ قَرِيْبًا.
- ۳۳۲- حدیث: مَنْ خَلَفَ بِاللَّهِ صَادِقًا، كَانَ كَمَنْ شَبَّحَ اللَّهَ وَقَدَّسَهُ.
- ۳۳۳- حدیث: مَنْ دَعَا لِطَائِلِمِ بِطُولِ الْبَقَاءِ، فَقَدْ أَحَبَّ أَنْ يُغْضَى اللَّهُ.
- ۳۳۴- حدیث: مَنْ رَفَعَ يَدَيْهِ، فَلَا صَلَاةَ لَهُ.
- ۳۳۵- حدیث: مَنْ زَارَ الْعُلَمَاءَ فَكَأَنَّمَا زَارَنِي،
- ۳۳۶- حدیث: مَنْ زَارَنِي وَزَارَ أَبِي إِبْرَاهِيمَ فِي عَامٍ وَاحِدٍ، دَخَلَ الْجَنَّةَ.
- ۳۳۷- حدیث: مَنْ زَرَعَ خَصْدًا.
- ۳۳۸- حدیث: مَنْ سَرَّ قَلْبِي لِمِ.
- ۳۳۹- حدیث: : مَنْ سَرَّ مُؤْمِنًا، فَإِنَّمَا يَسُرُّ اللَّهَ؛ وَمَنْ عَظَّمَ مُؤْمِنًا، فَإِنَّمَا يُعَظِّمُ اللَّهُ...
- ۳۴۰- حدیث: : مَنْ سَرَّ الْمُؤْمِنَ فَقَدْ سَرَّنِي، مَنْ سَرَّنِي فَقَدْ سَرَّ اللَّهَ.
- ۳۴۱- حدیث: مَنْ سَمِعَ الْمُتَنَادِيَ بِالصَّلَاةِ فَقَالَ مَرْحَبًا بِالْقَائِلِينَ...
- ۳۴۲- حدیث: مَنْ سَمَى فِي وُضُوئِهِ لَمْ يَزَلْ مَلَكًا يَكْتَتِبَانِ لَهُ...
- ۳۴۳- حدیث: مَنْ شَكَأَ ضُرُورَتَهُ، وَجَبَتْ مُسَاعَدَتُهُ.
- ۳۴۴- حدیث: مَنْ صَلَّى خَلْفَ تَقِيٍّ، فَكَأَنَّمَا صَلَّى خَلْفَ نَبِيٍّ.
- ۳۴۵- حدیث: مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ أَشْبُوعًا وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ
- ۳۴۶- حدیث: مَنْ طَافَ حَوْلَ الْبَيْتِ سَبْعًا فِي يَوْمٍ صَائِفٍ
- ۳۴۷- حدیث: مَنْ طَلَبَ السَّلَامَةَ سَلِمَ.
- ۳۴۸- حدیث: مَنْ عَرَفَ رَبَّهُ، كَلَّ لِسَانُهُ.

- ۳۴۹- حدیث: مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ، فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ.
- ۳۵۰- حدیث: مَنْ عَصَى اللَّهَ فِي غُرْبَتِهِ، رَدَّهَ اللَّهُ خَائِبًا.
- ۳۵۱- حدیث: مَنْ عَلَّمَ أَخَاهُ آيَةَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ، فَقَدْ مَلَكَ رَقَبَتَهُ.
- ۳۵۲- حدیث: مَنْ قَالَ فِي دِينِنَا بِرَأْيِهِ فَاقتُلُوهُ.
- ۳۵۳- حدیث: مَنْ قَدَّمَ لِأَخِيهِ إِبْرِيْقًا يَتَوَضَّأُ بِهِ، فَكَأَنَّمَا قَدَّمَ جَوَادًا.
- ۳۵۴- حدیث: مَنْ قَرَأَ الْبَقْرَةَ وَآلَ عِمْرَانَ وَلَمْ يُدْعِ بِالشَّيْخِ،
- ۳۵۵- حدیث: مَنْ قَرَأَ فِي الْفَجْرِ أَلَمْ تَشْرَحْ، وَأَلَمْ تَرَ كَيْفَ
- ۳۵۶- حدیث: مَنْ قَصَدَنَا، وَجَبَ حَقُّهُ عَلَيْنَا.
- ۳۵۷- حدیث: مَنْ قَصَّ أَظْفَارَهُ مُخَالِفًا، لَمْ يَزَ فِي عَيْنَيْهِ رَمْدًا.
- ۳۵۸- حدیث: مَنْ قَضَى صَلَاةً مِنَ الْفَرَائِضِ فِي آخِرِ جُمُعَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ...
- ۳۵۹- حدیث: مَنْ كَتَمَ بِرُّهُ مَلَكَ أَمْرَهُ.
- ۳۶۰- حدیث: مَنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ فِي اللَّيْلِ، حَسُنَ وَجْهُهُ فِي النَّهَارِ.
- ۳۶۱- حدیث: مَنْ لَانَتْ كَلِمَتُهُ، وَجَبَتْ مَحَبَّتُهُ.
- ۳۶۲- حدیث: مَنْ لَعِبَ بِالشَّطْرَنْجِ، فَهُوَ مُلْعُونٌ.
- ۳۶۳- حدیث: مَنْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ، خَفَ مِنْهُ.
- ۳۶۴- حدیث: مَنْ لَمْ يَدَاوِمْ عَلَى أَزْبَعِ قَبْلِ الظُّهْرِ، لَمْ تَنَلْهُ شِفَاعَتِي.
- ۳۶۵- حدیث: مَنْ لَمْ يُضْلِحْهُ الْخَيْرُ، يُضْلِحْهُ الشَّرُّ.

۳۶۶- حدیث: مَنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ صَدَقَةٌ، فَلْيَلْعَنِ الْيَهُودَ.

۴۵۱- حدیث: مَنْ مَنَعَ الْمَاعُونَ لِرِمَّةٍ طَرَفٍ مِنَ الْبُحْلِ.

۳۶۷- حدیث: مَنْ نَصَحَ جَاهِلًا عَادَاهُ.

۳۶۸- حدیث: مَنْ يَخْطُبُ فِي الْحَسَنَاءِ، يُغِطُ مَهْرَهَا.

۳۶۹- حدیث: مِنْ تَمَامِ الْحَجِّ ضَرْبُ الْجَمَالِ.

۳۷۰- حدیث: مِنْ خُسْنِ الْمُرَافَقَةِ الْمُوَافَقَةُ.

۳۷۱- حدیث: مِنْ عَلَامَةِ السَّاعَةِ التَّدَاخُلُ عَنِ الْإِمَامَةِ.

۳۷۲- حدیث: مِنْ فِتْنَةِ الْعَالَمِ أَنْ يَكُونَ الْكَلَامُ إِلَيْهِ أَحَبُّ مِنْ

الْإِسْتِغْنَاعِ.

۳۷۳- حدیث: مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا

۴۵۶- حدیث: مَهْ، إِنَّ الْعَاقِلَ مَنْ عَمِلَ بِطَاعَةِ اللَّهِ.

- ن -

۳۷۴- حدیث: النَّاسُ بِزَمَانِهِمْ أَشْبَهَ مِنْهُمْ بِآبَائِهِمْ.

۳۷۵- حدیث: النَّاسُ بِالنَّاسِ.

۳۷۶- حدیث: النَّاسُ عَلَى دِينِ مُلُوكِهِمْ.

۳۷۷- حدیث: النَّاسُ نِيَامٌ، إِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا.

۳۷۸- حدیث: نَاجِحُ الْيَدِ مُلْعُونٌ.

۳۷۹- حدیث: النَّبِيُّ لَا يُؤَلَّفُ تَحْتَ الْأَرْضِ.

- ۳۸۰- حدیث: الْبَسَاءُ يَنْصُرُ بِمَضُحُهَا.
 ۳۸۱- حدیث: الْبَشِيَانُ طَنَعَ الْإِنْسَانَ.
 ۳۸۲- حدیث: نُصْرَةُ اللَّهِ لِلْعَبْدِ خَيْرٌ مِنْ نُصْرَتِهِ لِنَفْسِهِ.
 ۳۸۳- حدیث: النَّظَرُ إِلَى الْوَجْهِ الْجَمِيلِ عِبَادَةٌ.
 ۳۸۴- حدیث: نَعَمُ الْمَضْهَرِ الْقَبْرِ.
 ۳۸۵- حدیث: نَعَمُ الْعَبْدُ ضَهَبٌ، لَوْ لَمْ يَخَفِ اللَّهُ لَمْ يَعْصِهِ.
 ۳۸۶ حدیث: نَقْطَةٌ مِنْ ذَوَاةِ عَالِمٍ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ عَرَقِ مِثَّةٍ
 ثَوْبٍ شَهِيدٍ.

- ه -

- ۳۸۷- حدیث: هَلَاكَ أُمَّتِي عَالِمٌ فَاجِرٌ وَعَابِدٌ جَاهِلٌ.

- و -

- ۳۸۸- حدیث: الْوَرْدُ الْأَبْيَضُ خُلِقَ مِنْ عَرَفِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،
 ۳۸۹- حدیث: وَصِيَّتِي وَمَوْضِعُ سِرِّي وَخَلِيفَتِي فِي أَهْلِي
 ۳۹۰- حدیث: وَلِدْتُ فِي زَمَنِ الْمَلِكِ الْعَادِلِ.
 ۳۹۱- حدیث: وَلَدَ الزَّانَا لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ.

- لا -

- ۳۹۲- حدیث: لَا أَذْرِي يَضْفُ الْعِلْمُ.
 ۳۹۳- حدیث: لَا بَأْسَ بِتَوَلِّ الْجِمَارِ وَكُلِّ مَا أُكِلَ لَحْمُهُ.

- ۳۹۴- حدیث: لَا تَتَوَضَّؤُوا فِي الْكَئِيفِ الَّذِي تَبُولُونَ فِيهِ...
- ۳۹۵- حدیث: لَا تُسْتَدُونِي فِي الصَّلَاةِ.
- ۴۵۱- حدیث: لَا تَقُولُوا: مُسَيِّجِدٌ وَلَا مُصَيِّجَفٌ
- ۳۹۶- حدیث: لَا تِلْدُ الْحَيَّةُ إِلَّا الْحَيَّةَ.
- ۳۹۷- حدیث: لَا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ قَالَ، وَانْظُرْ إِلَى مَا قَالَ.
- ۴۴۹- حدیث: لَا خَيْلَ أَنْبَقَى مِنَ الدُّهْمِ، وَلَا امْرَأَةٌ كَانَتْهُ الْعَمَى.
- ۳۹۸- حدیث: لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَقْلَ لَهُ.
- ۳۹۹- حدیث: لَا عُذْرَ لِمَنْ أَقْرَأَ.
- ۴۵۷- حدیث: لَا، لِأَنَّ أَبَاكَ لَمْ يَقُلْ قَطُّ: رَبِّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي
- ۴۰۰- حدیث: لَا يَتَعَلَّمُ الْعِلْمَ مُسْتَحْجَ وَلَا مُتَكَبِّرٌ.
- ۴۵۱- حدیث: لَا يَجُلُ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ أَنْ تَضَعَ الْفَرْجَ عَلَى السَّرِجِ.
- ۴۰۱- حدیث: لَا يَجُلُ لِمُسْلِمٍ جَهْلُ الْفَرَائِصِ وَالشُّنَنِ
- ۴۰۲- حدیث: لَا يَسْتَحْيِي الشَّيْخُ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْعِلْمَ،
- ۴۰۳- حدیث: لَا يَسْتَدِيرُ الرُّغِيفُ وَيُوضَعُ بَيْنَ يَدَيْكَ حَتَّى يَغْمَلَ
- ۴۰۴- حدیث: لَا يُعَذِّبُ اللَّهُ بِمَسْأَلَةٍ اخْتَلَفَ فِيهَا.

- ی -

- ۴۰۵- حدیث: يُؤْمُ الْقَوْمُ أَحْسَنُهُمْ وَجْهًا.
- ۴۰۶- حدیث: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، إِذَا تَوَضَّأْتَ فَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ

- ٤٠٧- حديث: يَا حُمَيْرَاءُ!
- ٤٠٨- حديث: يَا شَيْخُ!.. إِنَّ أَرَذْتَ السَّلَامَةَ، فَاطْلُبْهَا فِي سَلَامَةٍ غَيْرِكَ مِنْكَ.
- ٤٠٩- حديث: يَا عَلِيُّ! اتَّخِذْ لَكَ نَعْلَيْنِ مِنْ حَدِيدٍ، وَأَقْبِهِمَا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ.
- ٤١٠- حديث: يَا عَلِيُّ! اذْعُ بِصَحِيفَةٍ وَذَوَاةٍ!
- ٤١١- حديث: يَا عَلِيُّ! إِذَا تَرَوُذْتَ، فَلَا تَنْسَ الْبَصَلَ.
- ٤١٢- حديث: يَدُ عَدُوِّكَ إِذَا لَمْ تَقْدِرْ عَلَى قَطْعِهَا، قَبْلِهَا.
- ٤١٣- حديث: يُرْقَضُ لِلْقُرْدِ فِي دَوْلَتِهِ.
- ٤١٤- حديث: يَسْ لِمَا قُرِئَتْ لَهُ.
- ٤١٥- حديث: يَتَقِي الْخَرُّ الَّذِي يَتَقِي النَّبْذُ.
- ٤١٦- حديث: الْيَقِينُ الْإِيمَانُ كُلُّهُ.
- ٤١٧- حديث: يَوْمٌ صَوْمُكُمْ يَوْمٌ نَحْرُكُمْ.

UYDURMA OLDUĞUNDA
İTTİFAK EDİLEN HADİSLER
-TÜRKÇE ALFABETİK LİSTE-

A

- Abdest suyuna değer verin / 80
- Açlık kâfirdir. Onu öldüren Cennet ehliyandır / 122
- Adâletli hükümdarın zamanında dünyaya geldim / 287
- Âdem henüz su ile toprak arasında -yani çamur bâlinde-
iken ben Peygamber idim / 202
- Âdeti terk etmek, düşmanlığa sebep olur / 110
- Âlür zamanda Rum diyarının soğuğu Şam'a, Şam'ın soğuğu
Mısır'a geçecektir / 185
- Ahmak kimseye ahmaklığı sebebiyle fâcirin fücûrundan da-
ha büyük azab isabet eder... / 344
- Akıllının iki rekat namazı, câhilin yetmiş rekatından daha
faziletlidir ... / 345
- Aklı olmayanın dini yoktur / 291
- Âlim ve talebesi bir kasabaya uğradıklarında; Allah Teâlâ bu
kasabanın mezarlığından kırk gün azabı kaldırır / 91
- Âlimin arkasında kılınan namaz, dört bin dört yüz kırk na-
maza eşittir / 168
- Âlimin fitnesi, konuşmanın kendisine dinlemekten daha se-
vimli olmasıdır / 277
- Âlimin mürekkebinin bir damlası, Allah'a yüz şehidin kefe-
ninin terinden daha sevimlidir / 284

Âlimler Allah'ın velî kulları değilse, Allah'ın velî kulu yoktur / 86

(Âlimler arasında) ihtilaf edilen bir mesele sebebiyle Allah azab etmez / 294

Âlimleri ziyaret eden kimse, sanki beni ziyaret etmiş gibi olur / 257

Allah bir kulu rezil etmek istediğinde onu ilim ve edebden mahrum kılar / 222

Allah dünya semasına inmeyi murad edince, arşından hizzat iner / 70

Allah Rasûlü (s.a.v)'nün Ebu Cehil'le güreşmesi / 240

Allah Rasûlü Cebrail'e: "Güneş zevale doğru meyletti mi?" diye sordu ... / 185

Allah, akıllı yarattığında ona: Öne geç dedi, o da öne geçti... / 87

Allah, Beytullah'a her yıl altı yüz bin kişinin haccedeceğini vaad etti. Eğer sayı eksik kalırsa ... / 88

Allah, bid'atçıyı azarlayan kimsenin kalbini güven ve imanla doldurur / 247

Allah, eskiden olduğu gibi şimdi de aynı durumdadır... / 192

Allah, her mü'minden her münafığa bûğzetme, her münafıktan da her mü'mine bûğzetme, sözü aldı / 86

Allah, hiçbir cahili dost edinmemiştir. Böyle birini dost edinecek olsaydı ... / 222

Allah, işsiz adamdan hoşlanmaz / 88

Allah, kardeşine kuyu kazın kimseyi yakında o kuyu içine düşürür / 255

Allah, Kitabından başkasının sahih olmasını murad etmemiştir / 70

Allah, nağmeli duayı kabul etmez / 86

Allah, susan kimsenin dostudur / 184

Allah, zenginlerin yemeğinin tadını fakirlerin yemeğine nak-

letmiştir / 87

Allah'a sâdık olarak yemin eden kimse, sanki Allah'ı tesbih ve takdis etmiş gibi olur / 256

Allah'a, gönül almaktan daha muazzam bir şeyle kulluk yapılmamıştır / 228

Allah'ım!.. Kur'an'ın kaybolmaması için öğretmenleri bağışla. Dinin kaybolmaması için âlimleri aziz eyle / 67, 68

Allah'ım!.. Öğretmenleri bağışla. Ömürlerini uzun eyle ve kazançlarını bereketli eyle / 68

Allah'ın bir meleği vardır ki, iki kaşının arası beş yüz yıllık mesafedir / 93

Allah'ın kendisine herhangi bir tahsil görmeden ilim vermesini... / 248

Allah'ın kitabından bir âyet, Muhammed ve ehl-i beytinden daha hayırlıdır / 69

Allah'ın kulu için seçtiği şey, kulun kendi nefsi için seçtiği şeyden daha hayırlıdır / 135

Allah'ın kuluna yardım, kulun kendisine yardımından daha hayırlıdır / 282

Allah'ın mahlûkatına şefkat, Allah'ın emrini ta'zim etmek demektir / 159

Allah'ın ölüleri taşıyan melekleri vardır / 93

Allah'ım!.. Din hakkında bilgisizce konuşmaktan sana sığınırım / 69

Allahım!.. İslâm'ı iki Ömer'den biriyle destekle / 69

Ana yoldan git, yol dolaşsa bile. Bâkire ile evlen, yaş geçse bile / 171

Araplar, arap olmayanların efendileridir / 174

Ashabıma sövmek, affolunmayacak bir günahdır / 153

Aşk yılanı ciğerimi soktu / 204

Aşûra Namazı, Regaib Namazı, Receb Geceleri Namazı, Receb ayının yirmi yedinci gecesini namazı... / 348

- Ateş, kuru şeyleri yakma konusunda, kulun güzel amellerini yiyip bitiren ... / 232
- Aynı yıl içerisinde hem beni hem de babam Hz. İbrahim'i ziyaret eden kimse, Cennet'e girer / 258
- Az başarı, çok ilimden daha hayırlıdır / 188
- Az sadaka, çok belâyı engeller / 163

B

- Babaları sevmek, çocuklar için sıla-i rahimdir / 233
- Bakara ve Âl-i İmran sûrelerini okuyan kimse "şeyh=üstad" diye çağırılmazsa ... / 267
- Balık yiyen kimse, ardından hurma yesin / 249
- Bana salavat getirdiğinizde umumi ifade kullanın / 75
- Bana sizin dünyanızdan (üç şey) kadınlar ve güzel koku sevdirildi. Namaz gözümün nuru kılındı / 123
- Bana ümmetimin amelleri arz edildi. Onların arasında makbul amel de makbul olmayan amel de gördüm. Bana getirilen salavat müstesna / 174
- Bazı şeyleri görmezden gelerek değerinizi yüceltin / 175
- Ben arapların en fasih konuşanıyım. Şu kadar var ki, ben Kureyş'liyim / 84
- Ben bu duvarın arkasını bilemem / 223
- Ben dad harfiyle konuşanların -yani Arapların- en fasih konuşanıyım / 84
- Ben Rahman'ın nefesini Yemen tarafında buluyorum / 96
- Ben, bilinmeyen bir hazine idim ... / 201
- Ben, zâhirle (görünen delillerle) hüküm vermekle emr olundum. Gönülleri bilen ise Allah'tır / 81
- Beni namazda "Seyyid" kelimesiyle anmayın / 290
- Benim, Allah ile birlikte özel bir vaktim vardır. Bu vakitte Allah'a yakın bir melek ... / 215

Benim bir kişi için verdiğim hüküm, bir cemaat hakkında verdiğim hüküm gibidir / 130

Benim hasımım, benim hükmümü verecek olandır / 135

Benim vasiyyetim, sırdaşım, ailemde benden sonra vekilim ve ... Ali'dir / 287

Beyaz gül Peygamberimizin terinden, kırmızı gül Cebrail'in terinden ... / 286

Beytullah'ı koruyan bir sahibi (Rabbi) vardır / 207

Beytullah'ı yedi defa tavaf eden, Makam-ı İbrahim arkasından iki rekat (Tavaf namazı) kılan ... / 263

Beytullah'ta tavaf, Tahıyyetü'l-mescid namazı yerine geçer / 109

Bilâl, ezanda (şîn) harfini (sin) olarak değiştiriyordu / 91

Bilâl'in (sîn) harfî, Allah nezdinde (şîn)'dir / 157

"Bilmiyorum" sözü, ilmin yarısıdır / 289

Bir âlimin meclisinde bulunmak bin rekat namazdan daha faziletlidir / 130

Bir âlimle oturan kimse, sanki bir Peygamberle oturmuş gibi olur / 254

Biraraya gelen hiçbir topluluk yoktur ki, içlerinde bir Allah dostu olmasın ... / 230

Bir cemaate içlerinde yüzü en güzel olan kişi imam olur / 295

Bir dirhem bile olsa borç, bir kız bile olsa çoluk-çocuk, "yol nasıl?" demek bile olsa sormak (düşüklüktür)!.. / 141

Bir dirhemin altında birinin (yani bu kadar küçük bir meblağın bile) ehil olan kişiye verilmesi ... / 145

Bir kadınla mahı için evlenen kimseye, Allah o kadının mahını ve güzelliğini haram kılar / 253

Bir kimseye asıl değerinden fazla değer veren kimsenin, muhatabı nezdindeki değeri ... / 228

Bir kulun övgüsü doğu ile batı arasında yayılır da, Allah nezdinde ... / 92

- Bir mü'mini sevindiren Allah'ı sevindirmiş olur ... / 259
Bir saat tefekkür, bir sene ibadetten daha hayırlıdır / 114
Bir şey hakkında bilgisi olmayan, ona düşman olur / 255
(Bir şeye Allah tarafından) izin verilmesinin alâmeti, onun kolaylaştırılmasıdır / 175
Bir şeye sevinen kimse; yemek ziyafeti versin / 258
Bir toplumun küçükleri, gelecekte o toplumun büyükleridir / 164
Bir zâlime uzun ömürlü olması için dua eden kimse ... / 256
Birinin İslâm'a girmesine vesile olan kimseye Cennet vâcip olur / 249
Boşanma, fâsikların -günahkâr kişilerin- yeminidir / 171
Bu kuş, Aşûra orucu tutan ilk kuştur / 353
Bulaşıcı hastalığa yakalananlardan sakının / 64
Bütün dertlerin aslı, insanın kendi nefsinden hoşnut olmasıdır / 78

C

- Cahile nasihat eden onun düşmanlığını kazanır / 273
Cennet ehli, Cennette âlimlere muhtaç olur. Zira ... / 90
Cennetin en üst makamlarında olanlar, akıl sahipleridir / 79
Cennetin kapısını çalmaya devam et... / 138
Cesur olan lezzeti kazanır / 183
Cîze, Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Mısır Allah'ın yer-yüzündeki hazineleridir / 122
Cömert, günahkâr olsa bile Allah'ın sevgilisidir... / 192
Cünüplükten helâl yolla yıkanan kimseye ... / 246

Ç

- Çarşamba günü hangi işe başlanmışsa, mutlaka ... / 225

Çocukların hocası, onların aralarında adâletle davranmazsa ... / 243

Çocukların sünnetini gizli tutun. Nikâhı duyurun / 70

Çoluk-çocuğu olmayan bir toplumun eli boş kalır / 133

Çoluk-çocuğunuza mahnızın üçte birini vererek ... / 138

D

Dağlama ile tedavi, en son tedavidir / 69

Delinin dostluğu yerine, akıllı kişinin düşmanlığı... / 173

Denizdeki toprak, karadaki alur gibidir / 77

Devecinin dövülmesi Haccın kemalindendir / 274

Devesinin yuları elinde olduğu halde beni ziyaret eden kimseye Allah rahmet eylesin / 144

Diğer ümmetlere göre benim ümmetim, yıldızlar arasındaki ay gibidir / 336

Dilsiz sarıktan Allah'a sığınırım / 78

Din kardeşini memnun etmek için onun yemeğini yiyen kimseye, bu yemek zarar vermez / 252

Dinimiz hakkında (Kur'ân ve Sünnete aykırı) kendi (şahsî) görüşünü söyleyen kimseyi öldürün / 267

Dininizin yarısını Humeyra'dan alın / 134

Dirhem kadar kan yıkanır ve bundan dolayı namaz iade edilir / 140

Dosta ulaştıran yol uzak değildir / 225

Dört şey dört şeye doymaz: Toprak yağmura, kadın erkeğe, göz bakmaya, âlim ilme doymaz / 77

Dünya bir saattir, onu taâtle değerlendir / 140

Dünya tamamen taze kan olsaydı, mü'minin dünyadaki rızkı yine helâl olurdu / 211

Dünya, ahiretin tarlasıdır / 140

Dünyanın sonu gelip arzular değiştiğinde, bedevîlerin ve ka-

dınların dinine sarılın / 178

Dünyayı tahrip etmek istediğimde önce Beyt'im... / 70

Düşmanın elini bükemediğin takdirde öp / 302

Düşmanlık ailede, kıskançlık komşular arasında, menfaatçilik de kardeşler arasında olur / 173

E

Ebrarın (sâlih kulların) güzel amelleri, Mukarreblere (Allah'a çok yakın kullara) göre günah sayılır / 128

Ebubekir; ne nafile oruç, ne de nafile namaz sebebiyle sizden üstün bir derece kazanmış değildir ... / 230

Eken kimse (ektiğini) biçer / 258

Ekmeği küçültün ve sayısını çoğaltın ki, size bereket verilsin / 166

Elhamdülillah, Rahman'ın ridâsıdır / 132

Elle istimnâ (masturbasyon) yapan lânetlenmiştir / 280

En şerli olanlarınız, çocuklarınızın öğretmenleridir... / 158

Evlâdından yüz çeviren kimse, insafî davranmamıştır / 228

Evlenmeden önce fıkıh öğrenin / 113

Ey Ali!.. Demirden iki ayakkabı edin. Bunları ilim yolunda eskit / 301

Ey Ali!.. Azık edindiğinde soğanı unutma / 301

"Ey Ali!.. Bir sayfa ve mürekkep getir", dedi. Allah Rasûlü (s.a.v) yazdırdı. Ali yazdı ve Cibrail şahid oldu / 301

Ey Ali!.. Bu tavsiyede sana ilklerin ve sonların ilmini verdim / 324

Ey Ebu Hureyre!.. Abdest aldığında "Bismillah ve'l-hamdülillah" de. Zira senin ... / 295

Ey İbn Ravaha!.. Seci'den (kafiyeli konuşmaktan) sakın / 99

Ey Şeyh!.. Selâmette kalmayı arzu ediyorsan, bunu başkalarının... / 300

Ezandan sonra okunan duada (*ed-Derecetü'r-Reffa*) ilâvesi / 139

Ezanı çok olan şehrin soğukluğu az olur / 231

F

Fakirlik benim övüncümdür. Ben fakirlikle iftihar ederim / 184

Fatiha hangi niyetle okunursa; o gerçekleşir / 182

G

Gece namazı için sırtımı güçlendirmek üzere, Cebrail bana herise ... / 349

Geceleyin namazı çok olanın, gündüz yüzü güzel olur / 270

Gerçeği itiraf eden insafli davranmıştır / 85

Geyiğin selâm vermesi hadisi / 110

Gıybet edenle bunu dinleyen kişi, günahla ortaklırlar / 243

Gizli olan nedir? denildi. Olmayan şey, dedi / 100

(Gizli sırlara ait) Perde açılsaydı, benim yakîni imanım daha fazla artmazdı / 211

Gölge bir buçuk iki zıra' arasında olursa öğle namazını kılın / 75

Gurbette Allah'a isyan edeni Allah eli boş döndürür / 266

Gururlu kişinin namazı başından yukarı çıkmaz / 168

Gündüz namazı dilsizdir / 168

(Gusül yaparken) ağza ve burna üç defa su vermek, cünüp için farzdır / 241

Gül, Hz. Peygamber (s.av)'in terinden –veya Burak'ın terinden– yaratıldı / 98

Günahlardan öyleleri vardır ki, bu günahları Arafat'ta vakfeye durmaktan başka bir şey silemez / 96

Günahları affedilmiş biriyle beraber yemek yiyen kimsenin

günahları affolunur / 253

Güvercinle oynamak fakirliğe sebep olur / 205

Güzel hanıma tâlip olan, onun mehrini verecektir / 273

Güzel yüze bakmak ibadettir / 282

Güzellik, rahmete vesiledir / 129

H

Hacûn ve Bakî iki uçlarından alınır ve Cennette saçılır / 127

Hadis öğrenimi yolundaki niyet, sadece hadisin şerefli olması sebebiyle değer kazanmıştır / 229

Hadis yazarken kalemlerin çıkardığı gıcırta, Allah nezdinde ... / 163

Haksız yere bir âlimi zillete düşüren kimseyi ... / 248

Hangi topluma mantık (tartışma kabiliyeti) verilmişse; mutlaka o ... / 225

Hanımlarınıza danışın ama onların görüşlerine uymayın / 158

Hareketlerde bereketler vardır / 185

Hased edilen kişinin rızıkı bollanır / 235

Hastanın inlemesi tesbih, bağırması tekbir, nefesi sadaka ... / 235

Hayatın kötüsü, ölümden iyidir / 159

Hayır, kıyamete kadar bende ve benim ümmetimdedir / 136

Hepiniz kazançlısınız. Hepiniz azimlisiniz / 198

Her belânın bir yardımı vardır / 206

Her bid'at sapıklıktır. İbadetteki bid'at müstesna ... / 194

Her düşük –hatalı– sözü bulacak –tenkit edecek– biri vardır / 206

Her gayretli kişinin bir nasibi vardır / 207

Her hayra bir engel vardır / 175

Her ikincisinin bir üçüncüsü vardır / 195

Her kap içindekini sızdırır / 194

Her odanın bir ücreti vardır / 206

Her yasak tatlıdır / 200

Her yıl –gidercek– düşünüyorsunuz / 195

Herkese güvenmek âcizliktir / 120

Hızır ve İlyas (a.s.)'ın her yıl hac mevsiminde Mina'da buluşması hakkındaki hadis / 67

Hiç bir Peygamber yoktur ki, kendisine Peygamberlik kırk yaşından sonra verilmiş olmasın / 231

Hiç kimse bana karşı iki defa büyüklük taslayamamıştır / 226

Hiçbir ev yoktur ki, bir melek, o evin kapısında beş defa durup da rızkı tükenmiş, eceli sona ermiş bir insan bulduğunda... / 326

Hiçbir gece yoktur ki, o gece bir melek: –Ey kabir halkı!.. Ki-me imreniyorsunuz? diye sorunca onlar da; –Mescidlerde ... / 231

Hiçbir şişman başarılı olamamıştır / 223

Hoca, ekmeğe yemekten utanmadığı gibi, ilim öğrenmekten de utanmasın / 293

Hür insanların gönülleri, sırların kabirleridir / 154

Hz. Ali diyor ki: “Peygamberimiz (s.a.v)’i yıkadığımda göz kapaklarında damlalar ... / 207

(Hz. Ali için), o senin tâatinde ve Rasûlünün tâatinde idi. Onun için güneşi iade et / 353

Hz. Ali’ye Vasiyetler / 301

İ

İbadetlerin en faziletlisi en zor olanıdır / 79

İbrahim Halil ve Ebu Bekir Sıddık'ın Cennette sakalı vardır / 93

İçimize nesebsiz girene de, bizden sebepsiz ayrılane da Allah
lânet eylesin / 205

İçinizde en zayıf olan kişinin hızıyla yürüyün / 156

İhtiyaç sahibi kördür / 162

İki değerli âzâsını (yani gözlerini) seven kimse, ikindiden
sonra yazı yazmasın / 247

İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır ... / 244

İki zayıf, bir güçlüyü yener / 170

İlim iki çeşittir: Din ilmi, beden ilmi / 176

İlim, kadınların baldırlarında kayboldu / 169

İlim, yüceltmeye ve kendisine gidilmeye daha lâyıktır / 177

İlki Mikâil olmak üzere üç yüz altmış meslek erbabı emek
vermedikçe... / 293

İlme gidilir, ilim (kimseye) gitmez / 177

İlme koşulur / 177

İman hem söz hem de ameldir, artar ve eksilir veya iman
hem artmaz ve eksilmez / 90

İman kalple tasdik, dille ikrar, âzalarla ameldir / 98

İnsan şeytanları, cin şeytanlarını yener / 160

İnsanlar babalarıyla değil, zamanlarıyla uyumlu olmalıdır-
lar / 278

İnsanlar hükümdarlarının dini üzerinedirler / 278

İnsanlar insanlarla muhatab olur / 278

İnsanlar uykudadırlar. Ölünce uyanırlar / 279

İnsanlar, sütleğinde neler bulunduğunu bilselerdi, onu mut-
laka ... / 214

İnsanlara dışkıyı ufalama yasağı getirilseydi ... / 213

İnsanların alışkanlık hâline getirdikleri ayları ve bayramla-
rı tebrik etmeleri hadisi / 119

İnsanların en değerlisi, en akıllı olanıdır / 345

İtibarın zekâtı, darda kalanların imdadına koşmaktır / 147

İtiraf edenin mazereti olamaz / 291

İyiliğin düzeltmediği kişiyi kötülük düzeltir / 273

İyilik yaptığın kimsenin kötülüğünden sakın / 63

K

Kâbe'nin taş taş sökülüp yıkılması, bir müslümanın öldürülmesinden daha basittir / 209

Kaderiye bu ümmetin mecûsileridir / 148

Kabir, ne güzel hısımdır! / 283

Kadınlar birbirlerine yardım ederler / 281

Kalb, Rabbin evidir / 188

Kalbden gelmeyen şeye önem vermek zordur / 230

Kameti tek tek okuyan kimse bizden değildir / 252

Kardeşim Hızır hayatta olsaydı, mutlaka beni ziyaret ederdi / 210

Kardeşim Hızır'a Allah rahmet eylesin. Sağ olsaydı, beni mutlaka ziyaret ederdi / 144

Kardeşine abdest alması için bir ibrik sunan kimse, sanki cihad için bir at vermiş gibi olur / 267

Kardeşine Allah'ın Kitabı'ndan bir âyet öğreten kimse onun efendisi olur / 266

Karga ve benzerlerini görünce; (hayırdır, hayırdır) denilmesi / 135

Katil, öldürdüğü kişinin üzerinde hiçbir günah bırakmaz / 226

Kavmi içindeki şeyh, ümmeti içindeki peygamber gibidir / 160

Kediyi sevmek imandandır / 126

Kelâm, Mütakellim olan Allah'ın sıfatıdır / 193

Kısa boylu hanımın boyu uzayabilir / 92

Kısa boylu hiçbir kimse, hikmetli konuşmadan mahrum kal-

maz / 227

Kıskançlık duymayan hiçbir kimse yoktur / 227

Kıyamet alâmetlerinden biri, imanlıktan kaçınmaktır / 276

Kıyamet günü sancağı Ali taşıyacaktır / 210

Kızarmaya başlayınca bilirsın / 132

Kim abdest alırken besmele çekerse o kimse ... / 261

Kim ciddî çalışırsa –aradığını– bulur. Kim bir işe sınıksız çalışırsa yola girer ve hedefe ulaşır / 207

Kim fıkhıtan bir mesele öğrenirse şu kadar ecre erişir / 327

Kim, Beytullah etrafında çok sıcak bir yaz gününde başı açık bir şekilde yedi defa tavaf eder, adımlarını / 264

Kimin mazereti ortaya çıkarsa, ona sadaka vermesi vacip olur / 253

Kişi ameliyle bilinir; babasıyla ve dedesiyle değil / 235

Kişinin düşmanı, kendi işinde çalışandır / 174

Kişinin elçisi, onun aklının göstergesidir / 145

Kişinin –ilim yolunda– dinlediği bir kelime ... / 201

Kişinin kendi aleyhine şahitliği iki şahide bedeldir / 159

Kork, Allah'dan korkmayandan / 272

Kölenin verdiği eman (güvence) geçerlidir / 81

Kötü yolda kazanan, kaybetmiş olur / 143

Kötülükten uzak ol ki, kötülük de senden uzak olsun / 192

(Kul) kelimesiyle başlayan sûreleri okumak, fakirlikten kurtuluş teminatıdır / 186

Kulun her sözünde istisna etmesi, onun imanının kâmil olduğunun alâmetidir / 95

Kur'ân Allah'ın kelâmıdır, Kur'an sonradan yaratılmamıştır. Kim bundan başkasını söylerse küfre girer / 186

Kur'ân okuyanın sultana sığındığını görürsen, bil ki o hırsızdır ... / 73

Kuyruk ol, baş olma. Zira baş yok olur, kuyruk kurtulur / 203

Küçük su döktüğünüz tuvalette abdest almayın. Zira mü'minin abdest suyu ... / 290

L

Levh-i Mahfuz'da (kayıtlı olan bir emir hakkında) Arşın üzerinden Allah'ın bir şeye "ol!.." dediğini işittim o da oluverdi ... / 179

Lûti (homoseksüel), deniz suyu ile yıkansa bile, kıyamet günü yine cünüp olarak gelecektir / 210

M

Maddî imkân bulamaman, Allah'ın seni koruduğunun alametlerindendir / 96

Mahallenin türkücüsü insanları coşturmaz / 147

Masıyetler nimetleri giderir / 241

Maymunun devletinde onun için oynanır / 302

Mekke'nin beyinsizleri Cenneti dolduracaktır / 155

Mercimek, sonuncuları İsa aleyhisselâm olan yetmiş Peygamber tarafından takdis edilmiştir / 186

Merkebin ve eti yenen her hayvanın idrarında sakınca yoktur / 290

Mescid, -yere atılan- sümükten ezilip büzülür / 94

Mescidde dünya kelâmı konuşan kimsenin, Allah kırk yıl amellerini boşa çıkarır / 254

Mescidde konuşma, hayvanın otu yediği gibi, haseneleri yiyip bitirir / 127

Mide dert yuvası, perhiz ise devanın başıdır / 242

Miraca çıkarıldığım gece, benim terimden yeryüzüne bir damla düştü. Ondan gül yeşerdi... / 561

Misvak kullanma, kişinin fesahatini arttırır / 155

Mizah yoluyla bile olsa, yalan söyleyene Allah lânet ... / 205

- Muharrem ayının onuncu (Âşûra) günü ismid ile kirpikleri-
ne sürme çeken ... / 247
- Musibetler, rızıkların anahtarıdır / 240
- Mü'min –dünya işlerinde– kolay aldanır / 220
- Mü'min imrenir, münafık ise kıskanır / 222
- Mü'min kindar değildir / 218
- Mü'min konuştuğunda doğru konuşur. Ona bir şey söylendi-
ğinde bu sözü hemen doğru bulur / 216
- Mü'min tatlıcı, kâfir içkicidir / 216
- Mü'min uysal ve cömerttir; münafık ise sahtekâr ve alçaktır
/ 216
- Mü'min, külfeti az olandır / 221
- Mü'mine belâlar verilir, kâfir ise belâlardan korunmuştur /
220
- Mü'mini sevindiren beni sevindirmiş olur... / 259
- Mü'minin artığı şifadır / 146, 153
- Mü'minin korku ve ümidi tartılsaydı mutlaka birbirine eşit
olurdu / 214
- Mü'minin sırtı kabledir / 171
- Mü'minin tükürüğü şifadır / 146
- Müezzin'in namaza dâvetini (ezanı) işiten kimse, "Doğruyu
söyleyenlere merhaba... / 260
- Müezzin'in; "Eşhedü enne Muhammede'r-Rasûlullah" sözü-
nü işittiğinde; ... gözlere sürmek / 238
- Mümin, kendi nesebi hakkında –verdiği bilgiye– güvenilen
kişidir / 219
- Müslüman olarak öl ve hiçbir şeye aldırış etme / 233
- Müslümanın farzları ve sünnetleri bilmemesi helâl/caiz de-
ğildir. Bunun dışındakileri bilmemesi ise caizdir / 293
- Müslümanların birbirleri aleyhine şahitlik etmeleri caizdir.
Âlimlerin birbirleri aleyhine şahitlik etmeleri ... / 160

Müşteriye yardım edin / 79

Müşteriye yardım olunur / 79, 239

Müzik, zinanın nağmesidir / 180

N

Nafilelerinizi güzelce eda edin ki, farzlarınızdaki eksiklikler bunlarla tamamlansın / 129

Namaz içinde (tekbirlerde) ellerini kaldıran kimsenin namazı olmaz / 257

Namazı terk eden kişiye bir lokma ile yardımcı olan ... / 250

Ne yeryüzüne sığıdım, ne de gökyüzüne. Ama mü'min kulunun kalbine sığıdım / 232

Nefsini bilen, Rabbini bilir / 266

Niyetini saf kıl. Toprakta uyu / 78

Normal kıyafetinden başka bir kıyafete bürünen kimsenin kanını dökmek / 254

O

Oruca başladığınız gün ile, kurban bayramının ilk günü aynı gündür / 308

Ö

Öğle namazından (farzından) önce dört rekat namaza devam etmeyen kimseye şefaatin erişmez / 272

Ölmeden önce ölünüz / 277

Ölü, kendi evinde yedi gün ateş (mum) yakıldığını görür / 96

Önemli kişi –yani meşhur– olmamak bir nimettir, halbuki hiç kimse böyle bir şeyi istemez / 135

Özrü, günahından daha büyüktür / 174

P

- Peygamber yer altında bin yılı tamamlamaz / 281
- Peygamberimiz (s.a.v)'in Hz. Ömer (r.a) ve Hz. Ali (r.a)'ye hırkasını Üveys'e vermelerini vasiyet ettiği ... / 358
- Peygamberimiz'in (s.a.v) şehadet parmağı orta parmağından daha uzundu / 154
- Peygamberler lider, Fakihler efendidirler. Onlarla oturmak ziyadedir / 84
- Pirinç adam olsaydı, mutlaka yumuşak huylu biri olurdu / 77, 211

R

- Rabbimi (hacıların) Mina'dan ayrılış günü insanların önünde gri renkli bir deve üzerinde, yün bir cübbe ile gördüm / 141
- Rabbini bilen kimsenin dili susar / 265
- Ramazan ayının son Cuma günü farz namazlardan birini kılan kimseye ... / 269
- Razı olması istendiği halde razı olmayan kimse, o şeytandır / 244
- Recep ayının diğer aylara üstünlüğü, Kur'ân'ın diğer sözlere olan üstünlüğü gibidir. Şaban ayının diğer aylara üstünlüğü ... / 183

S

- Sabah namazında "Elem neşrah" ve "Elem tera keyfe" sûrelerini okuyan ... / 268
- Sabır, Cennet hazinelerinden bir hazinedir / 162
- Sâlihlerin anıldığı yere rahmet iner / 179
- Sallallahu aleyhi ve sellem'in Cuhfe'de hamama girmesi / 139
- Sanki ölüm başkasına yazılmıştır / 325

Sanki sen dünyadasın ama dünyada hiç bulunmamış gibisin
... / 190

Sarıkla kılınan bir namaz, sarıksız kılınan yirmi beş nama-
za eşittir ... / 167

Satın almayacağı halde fiyatı artıran kişi, lânetlenmiştir /
243

Satranç oynayan, lânetlenmiştir / 271

Selâm sadece sana döner. Ey Rabbimiz! Bizi selâmınla se-
lâmla. Bizi Selâm Yurdu Cennet'e koy / 357

Selâmet, yalnız yaşamaktır / 155

Selâmeti isteyen selâmete erer / 265

Semâ' (musikî) anında titremeyen değerli biri değildir / 351

Sen olmasaydın, ben bu kâinatı yaratmazdım / 212

Seni bir şey karşılığında seven kimse, bu (menfaat) sona
erince seni usandırır / 248

Sevgi samimi ise, edep şartları düşer / 75

Sevgi, kusurları örter / 234

Sevgili, sevgilisine azab etmez / 126

Sır, hür olanlara aktarılır / 154

Sırrını gizleyen kimse işine sahip olur / 270

Sivrisinek sizden birinizin tabağına düştüğünde onu
-yemeğe- iyice batırın / 76

Siz hanımlardan her biriniz, ömrünün yarısını namazsız
geçirir / 116

Sizden biriniz Hacer-i Esved'e hüsnü zan ederse, Allah bu
hüsnü zannını ona faydalı kılar / 210

Sizden biriniz, bir yazı yazdığında o yazıya 'Beleğâ' yaz-
masın. Zira o şeytan ismidir. Sadece 'Allah' yazsın / 76

Size en az verilen şey, yakîn ve sabır azîmetidir. Kime bu iki
hususla nasib verilmişse ... / 95

Sizler, kendilerine amel ilham edilen bir zamandasınız. Öyle

- bir toplum gelecek ki ... / 92
- Sofrada konuşmak / 193
- Soğuktan sakınan, sıcaktan da sakınır / 306
- Soğuktan sakınınız. Zira o kardeşiniz Ebu'd-Derdâ'yı soğuk öldürmüştür / 64
- Söyleyene değil, söylediği şeye bak / 291
- Söz gümüşse, sükût altındır / 86
- Söz, hiç ara vermeksizin peş peşe söylenmez / 128
- Sözü yumuşak olanı sevmek vacip olur / 271
- Sudan sorumlu olduğunda suda cimrilik yapma / 76
- Suheyb ne güzel kuldur!.. Allah'dan korkmasaydı bile yine O'na isyan etmezdi / 283
- Suskun ağız ve himaye eden Rab / 184

Ş

- Şarkı söyleyene de, dinleyene de Allah lânet eylesin / 206
- Şöhret, elbisenin kısalığındadır / 160

T

- Takının zekâtı, emanet olarak verilmesidir / 147
- Takva sahibi birinin arkasında namaz kılan, sanki bir peygamber arkasında namaz kılan kimse gibidir / 261
- Talebe âlimin önüne oturunca, Allah ona yetmiş rahmet kapısı açar .. / 72
- Tasavvuf hırkasının giyilmesi, Hasan Basrî'nin bu hırkayı Hz. Ali (r.a) eliyle giymesi / 204
- Tekbir cezimdir / 114
- Testi, –kırılmaktan– her defasında kurtulmaz / 230
- Tırnakların kesilmesi / 187
- Tırnaklarını (sırasıyla değil de) bir parmak atlayarak kesen kimse, gözlerinde ağrı görmez / 268

Toprak, sünnetsizin idrarından dolayı kırk gün necis ... / 89
 Türkün zulmü olsun, arabın adâleti olmasın / 122

U

Unutkanlık, insanın tabiatıdır / 282
 Utangaç ve kibirli olan, ilim öğrenemez / 292
 Uyumluluk, arkadaşlığın güzelliğinin alâmetlerindendir / 276

Ü

Üç şey vardır ki, bunlara az bile olsa meyledilmez: Dünya, sultan, kadın / 121
 Ümmetim, yetmiş küsûr fırkaya ayrılacak. Bir fırka dışında hepsi Cennete girecektir. Ashab: "Kim bu fırka?" diye sordular ... / 112
 Ümmetinden hilâlleyenler ne güzeldir! / 124
 Ümmetinden iki adam namaza kalkarlar. Rükûları ve secdeleri aynıdır... / 348
 Ümmetinden iki sınıf insan vardır ki, onların İslâm'dan her hangi bir nasibi yoktur. Bu iki sınıf ... / 149
 Ümmetimin âlimleri, İsrailoğulları peygamberleri gibidir / 175
 Ümmetimin belâki, günahkâr âlim ve câhil ibadet ehli ile dir / 285
 Ümmetimin ruhbanlığı mescidde oturmaktır / 146
 Üzüm çift çift, hurma tek tek (yenir) / 178

V

Vatanı sevmek imandandır / 126
 Verecek sadakası olmayan, yahudilere lânet etsin / 278

Y

Ya Muaz!.. Husayb arazisine gelince oradan hızlı geç. Zira orada huriler vardır / 72

Yağız attan daha uzun yaşayan bir at yoktur. Amca kızı gibi bir hanım da yoktur / 338

Yahudilere muhalefet edin, sarıkları kuyruksuz bırakmayın. Zira sarıkların kuyruksuz olması Yahudilerin kıyafetidir / 134

Yakîn, imanın tamamıdır / 306

Yaratılmışların dilleri Hakkın kalemleridir / 80

Yasin, hangi niyetle okunursa o niyet gerçekleşir / 303

Yaşlıların dinine sarılın / 178

Yatsı namazı ile akşam yemeği aynı anda olursa, önce yemekten başlayın / 73

Yemekte lokmayı küçültmekle ve iyice çiğnemekle emrolunduk / 83

Yerle gök arasında bulunan ve kendisine Velhân adı verilen Şeytan'ın yanında ... / 91

Yıldan önce yılan dünyaya gelir / 291

Yiyecek depolayan, gazaba uğrar / 133

Yolculuk, insanların ahlâkını ortaya çıkarır / 155

Yurtlarında olduğun müddetçe onlarla iyi geçin / 137

(Yüksek sesle Kur'an) okuyan kişi, (yanında) namaz kılana insaflı davranmamaktadır / 224

Yüze karşı teşekkür etmek ayıptır / 159

Yüzükle kılınan namaz, yüzüksüz kılınan yetmiş namaza eşittir / 166

Z

Zahmet rahmettir / 147

Zâlimin ülkesi, bir müddet sonra bile olsa harabeye ... / 137

Zaruretler, haramları mubah kılar / 170

Zarurî ihtiyacından şikâyet eden kimseye yardımcı olmak vacip olur / 261

Zebercedi yüzük taşı olarak kullanın. Zira o, kolaylıktır. On-
da zorluk yoktur / 110

Zeydîler bu ümmetin mecûsîleridir / 148

Zinadan doğan çocuk Cennete giremez / 288

Ziyaret etme maksadıyla bize gelen kimsenin (misafirlik)
hakkı üzerimize vâcib olur / 268

DİPNOT KAYNAKLARI

Abdurrahman el-Ceziri, *el-Fıkh ale'l-Mezahibi'l-Erbaa*, Mısır Evkaf Bakanlığı baskısından ayrı özel baskı.

Abdülaziz el-Gumari, *el-Bahıs an İleli't-Ta'n fi'l-Haris*, Şark Matbaası, tarihsiz.

Abdülhayy el-Kettani, *et-Teratibu'l-İdariyye*, Ribat 1347 H.

Abdülhayy el-Leknevi, *el-Ecvibetü'l-Fädıla*, Haleb, Asıl Math., 1384 H.

———, *İmamü'l-Kelâm fi-ma Yeteallahu bi'l-Kırâe Halfe'l-İmam* Leknev, 1304 H.

———, *Rad'u'l-Ihvan an Muhdesâti Âhiri Cüm'ati Ramazan*, Leknev.

———, *er-Rafu ve't-Tekmil*, II. bsk. Dar Lübnan, Beyrut, 1389 H.

———, *Tuhfetü'l-Kemele Haşiyetü Tuhfeti't-Talebe*, Leknev, 1337

———, *Tuhfetü'l-Talebe fi Tahhik Meshu'r-Rakabe*, Yusufi Matbaası, Leknev, 1337 H.

Aclûni, *Keşfü'l-Hafa ve Muzilü'l-İlhas*, Muessesetü'r-Risale, Beyrut, 1403 H.

Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Meymeniyye, 1313 H.

Alâeddin el-Buhari, *Keşfü'l-Esrar Şerhu Usûli'l-Pezdevi*, İstanbul 1304 H.

Aliyyü'l-Kari, *el-Mevzûâtü'l-Kübrâ*, Şeriketü's-Sihafeti'l-Usmaniy-ye, 1308'den sonra.

———, *el-Mirkat Şerhu'l-Mişkât*, el-Meymeniyye 1309 H.

———, *Şerhu Şerhu'n-Nuhbe*, İstanbul, 1327 H.

———, *Şerhu's-Şifa*, İstanbul, 1315 H.

Ayni, *Umdetü'l-Karî Şerhu'l-Buhari*, el-Müniriyye, 1348 H.

Azizi, *Şerhu'l-Câmi'i's-Sagîr*, Mustafa el-Babî el-Halebî, 1357 H.

Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, el-Meclisü'l-A'lâ li's-Şuûni'l-İslâmiyye, 1389 H.

———, *el-Esma ve's-Sıfat*, es-Seadeh, 1358 H.

———, *es-Sünenü'l-Kübra*, Haydar-Âbad ed-Deken, 1344 H.

———, *Menakibü'l-İmami's-Şafîi*, Daru'n-Nasr li't-Tibâah, 1391

Buharî, *el-Edebü'l-Mufred*, es-Selefiyye II. bsk. 1379 H.

———, *et-Tarihu'l-Kebîr*, Haydarâbad ed-Deken, Hindistan, 1375

———, *Sahihu'l-Buharî (Fethu'l-Barî şerhi ile)* Bulak, 1300 H.

Cemaleddin el-Kasımî, *Kavaidü't-Tahdis*, İbn Zeydün Matbaası, Dimaşk, 1353 H.

Darimî, *Sünen*, Şeriketü'l-Tibâati'l-Fenniyyeti'l-Müttehide, 1386 H.

Ebu Davud, *Sünen*, Mustafa Muhammed Matbaası, 1354 H.

Ebü Hilâl el-Askerî, *Cemheratü'l-Emsal*, el-Hayriyye, 1310 H.

Ebu Mansur el-Bağdadî, *el-Fark Beyne'l-Firak*, Maarif Matb., 1910.

Ebu Nuaym el-İsbehânî, *Delâilü'n-Nübüvve*, Haydarâbad ed-Deken, II. bsk. 1369 H.

———, *Hilyetü'l-Evliyâ*, es-Seadeh, 1351 H.

Ebu Ubeyd b. Sellâm, *Garibü'l-Hadis*, Haydarâbad ed-Deken, 1344

Ebu Zûr'a el-İrakî, *Tarhu't-Tesrib*, Cem'iyetü'n-Neşri'l-Ezheriyye, 1352 H.

Fettenî el-Hindî, *Tezkiretü'l-Mevzûât*, el-Müniriyye 1343 H.

Feyyûmî, *el-Misbahu'l-Münir*, Mustafa el-Babî el-Halebî Matb., 1369 H.

Firûzâbadî, *el-Kamusü'l-Muhit*, el-Huseyniyye el-Mısriyye 1344 H.

———, *Sifru's-Seadeh*, Müniriyye, 1346 H.

Gazzalî, *el-Ihya*, Lecnetü's-Sekafeti'l-İslâmiyye, 1356 H.

———, *el-Mustasfâ min İlmi'l-Usûl*, Bulak 1322 H.

Hacı Halife, *Keşfü'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Funûn*, İstanbul, 1360 H.

Hafacî, *Şerhu's-Şıfa*, (bkz. Nesimü'r-Riyaz)

Hafacî, *Nesimü'r-Riyaz Şerhu's-Şıfa li'l-Kadı İyaz*, İst. 1312 H.

Hakim, *el-Müstedreh ale's-Sahihayn*, Haydarâbad ed-Deken, 1333

———, *Ma'rifetu Ulûmi'l-Hadis*, Daru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1356

Hakim et-Tirmizî, *Nevadiru'l-Usûl*, İstanbul 1293.

Hatib Bağdadî, *İhtizau'l-İlmi'l-Amel*,

———, *Müdihu Evhâmi'l-Cem' ve't-Tefrik*, Haydarâbad ed-De-

ken, 1378 H.

———, *Şerefu Ashabi'l-Hadis*, A. Ü., Ankara, 1971 M.

———, *Tarihu Bağdad*, es-Seâdeh, 1349 H.

Hattabî, *el-Uzle*, İzzet Attar bsk. 1356 H.

Haydar-Âbadî, *el-Kaulü'l-Müstahsen fi Fahri'l-Hasen*, Haydar-âbad, 1312 H.

Hazîni, *Şurâtu'l-Eimmeti'l-Hamse*, Mektebetü'l-Kudsi, 1357 H.

Heysemi, *Mecmau'z-Zevâid*, Mektebetü'l-Kudsi, 1352 H.

Husameddin el-Kudsi, *Intihadü'l-Muğni ani'l-Hıfz ve'l-Kitab*, Dimaşk, 1343 H.

Huseynî, *Zeyl Tezkireti'l-Huffaz*, Tevfik Matbaası, Dimaşk, 1347 H.

Irakî, *Elfiyetü Mustalahi'l-Hadis*, Fas, 1345.

———, *Tahricü Ehadisi'l-Ihyâ*, (Gazzalî'nin *Ihya* kitabının dipnotunda) Lecnetü's-Sekafeti'l-İslâmiyye, 1356 H.

İlliş, *Fethu'l-Aliyyi'l-Malik*, et-Tekaddum el-İlmiyye Matbaası, 1319 H.

İbn Abdî'l-Berr, *Behcetü'l-Mecalis (Nüzhetü'l-Mecalis)*, Daru'l-Cil, tz.

———, *Camuu Beyani'l-İlm ve Fazlihi*, el-Müniriyye, tarihsiz.

———, *el-İntika fi Fedâilü's-Selâseti'l-Eimmeti'l-Fukahâ*, el-Maa-hid, 1350 H.

———, *el-İstîâb fi Ma'rifeti'l-Ashab*, et-Ticariyye el-Kubrâ, 1358

İbn Abidîn, *Raddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar*, Bulak,

İbn Arrak, *Tenzihü's-Şeriatü'l-Mutahhera*, Atıf Matbaası, 1378 H.

İbn Bedr el-Mavsili, *el-Muğni ani'l-Hıfz ve'l-Kitab*, Selefiyye 1342

İbn Cerir et-Taberî, *Tefsir*, Bulak bsk. 1323 H.

İbn Ebî Hatim, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, Haydarâbad ed-Deken, 1371 H.

İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, Haydarâbad ed-Deken, 1386 H.

İbn Hacer, *Ecvibetu'bni Hacer alâ Ehadisi'l-Mesabih*, Dimaşk (*Mışkât* kitabının sonunda)

———, *el-İsabe fi Temyizi's-Sahabe*, et-Ticariyye el-Kubrâ, 1358

———, *el-Metalihü'l-Âliyye*, Asriyye Matbaası, Kuveyt, 1390 H.

———, *et-Telhisu'l-İabir*, Şeriketü'l-Tibaati'l-Fenniyyeti'l-Müt-tehude, 1384 H.

———, *Fethu'l-Bari bi-şerh Sahihu'l-Buhari*, Bulak 1300 H.

———, *Hedyu's-Sari Mukaddimetü Fethi'l-Bari*, Müniriyye, 1347

- , *Lisanü'l-Mizan*, Haydarâbad ed-Deken, 1329 H.
- , *Tevâli'l-Te'nîs bi-Meâli İbn İdris*, Bulak 1301 H.
- , *Tehzibü'l-Tehzib*, Haydarâbad ed-Deken, 1325 H.
- İbn Hacer el-Heytemî, *el-Cevherü'l-Munazzam fî Ziyareti'l-Kabrî'n-Nebeviyyi'l-Müherram*, Bulak 1279 H.
- İbn Hazm, *el-Muhallâ*, Müniriyye, 1347 H.
- İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Saadeh 1351 H.
- İbn Kudâme, *el-Muğnî fi'l-Fikhi'l-Hanbelî*, Menar, 1342 H.
- İbn Kuteybe, *Uyûnü'l-Ahbar*, Daru'l-Kütübî'l-Misriyye, 1348 H.
- İbn Mace, *Sünen*, İsa el-Babî el-Halebî Matbaası, 1382 H.
- İbn Melek, *Şerhu'l-Menar*, Daru's-Seadeh, İstanbul, 1315 H.
- İbn Müslîh el-Hanbelî, *el-Fürû'*, Dar Mısır li't-Tibâah, 1379 H.
- İbn Receb, *Letâifu'l-Maarif*, Dar İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1343 H.
- İbn Seyyidî'n-Nâs, *Uyûnü'l-Eser*, Mektebetü'l-Kudsi, 1356 H.
- İbn Teymiyye, *Minhacü's-Sünneti'n-Nebeviyye*, Bulak 1321 H.
- İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetavâ*, Riyad Matbaası, Riyad, 1381 H.
- İbnü'd-Deyba', *Temyizu't-Tayyib mine'l-Habîs*, Muhammed Ali Sabîh bsk. 1347 H.
- İbnü'l-Arabî, *Ahhâmü'l-Kur'ân*, İsa el-Babî el-Halebî Matb., 1387.
- , *Âridatü'l-Ahvezî*, Misriyye Matbaası, 1350 H.
- İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, Mecd Matbaası, 1386 H.
- , *Kitabü'l-Kussas ve'l-Muzekkirîn*, Daru'l-Mağrik, Beyrut, tz.
- İbnü'l-Esir, *en-Nihaye fî Garibi'l-Hadis ve'l-Eser*, Osmaniyye 1311
- İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gabe fî Teracimî's-Sahabe*, el-Vehbiyye Matbaası, 1386 H.
- İbnü'l-Hümmam, *Fethu'l-Kadir*, Bulak 1315 H
- İbnü'l-Kayyim, *el-Fürûsiyye*, el-Envar, 1360 H.
- , *Miftahu Dari's-Seadeh*, Mahmud Rabî baskısı, 1358 H.
- , *el-Menaru'l-Munîf fi's-Sahih ve'd-Daif*, Daru'l-Kalem, Beyrut, 1390 H.
- , *I'lâmü'l-Muvahhidin an Rabbi'l-Âlemîn*, Saadeh, 1374 H.
- İbrahim el-Halebî, *Gunyetü'l-Mütemelli Şerh Münyetü'l-Musalli*, İstanbul 1325 H.
- İsferâyini, *el-Tabsir fi'd-Din*, İzzet el-Attar bsk. Kahire.
- Kadı İyaz, *eş-Şifa fî Hukukî'l-Mustafa*, (Şerhi ile birlikte)

- , *Tertübü'l-Medarik*, Fas Evkaf Bakanlığı bsk. 1384 H.
- Kalkaşendî, *Suhbu'l-A'şâ fî Sinuati'l-Inşâ*, el-Emiriyye, 1332 H.
- Kastallânî, *el-Mevahibü'l-Ledunniyye*, Şarkıyye Matbaası, 1326 H.
- , *Irşadü's-Sarî*, Bulak, V.bsk. 1293 H.
- Kavukçı, *el-Lü'lü'l-Marsû' fî-ma Lâ Asle lehu ve bi-aslihi Mevzâ'*, Mısır, tz.
- Kevserî, *el-İmtâ' bi-Sırateyni'l-İmameyn el-Hasen b. Ziyad ve Muhammed b. Şuca'*, el-Envar, 1368 H.
- , *Tekmilâtü'r-Redd alâ Nûniyyeti İbnî'l-Kayyim*, es-Seâdeh, 1356 H.
- Makarri, *Nefhu't-Tıyb*, thk. İhsan Abbas, Beyrut 1388 H.
- Malik b. Enes, *el-Muvatta*, İsa el-Babî el-Halebî, tarihsiz.
- Meydanî, *Mecmau'l-Emsal*, el-Hayriyye 1310 H.
- Muhammed el-Hut el-Beyrutî, *Esne'l-Metalib fî Ehâdis Muhtelifeti'l-Meratib*, Mustafa Muhammed Matbaası, 1355 H.
- Muhıbb et-Taberî, *er-Riyadu'n-Nadira*, Daru't-Te'lif, 1372 H.
- Murginânî, *el-Hidaye*, (*Fethu'l-Kadir* ile birlikte) Bulak, 1315 H.
- Mutarrizî, *el-Muğrib fî'l-Lugah*, Haydar-Âbad ed-Deken, 1328 H.
- Mübarek-Fürî, *Tuhfetü'l-Ahvezi bi-Şerh Süneni'l-Tirmizî*, Dihlî Hindistan, 1346 H.
- Münavi, *Feyzu'l-Kadir bi Şerhi'l-Camû's-Sagîr*, Mustafa Muhammed, 1356 H.
- Münzirî, *et-Tergîb ve't-Terhib*, Mustafa el-Babî el-Halebî Matbaası, 1353 H.
- Müslim, *Sahih Müslim* (Nevevî Şerhi ile birlikte) Mısıriyye Matbaası, 1347 H.
- Nablusî, *Zehâiru'l-Mevâris*, Cem'hiyyetü'n-Neşri'l-Ezheriyye, 1352.
- Nevevî, *Şerh Sahih-i Müslim*, Mısıriyye Matbaası, 1347 H.
- Ruhavî, *Haşiyeti'r-Ruhavî alâ Şerhi'l-Menar li'bn Melek*, Daru's-Seâdeh, İstanbul, 1315 H.
- Saganî, *Risaletü'l-Mevzâât*, el-Barûniyye, tarihsiz.
- Said b. Mansûr, *Sünen*, el-Meclisü'l-İlmî, Karaçi, 1387 H.
- Salihî, *Sübülü'l-Hüda ve'r-Reşâd*, el-Meclisü'l-A'lâ li'ş-Şuûn'il-İslâmiyye, 1392 H.
- Sehavî, *el-Makasidü'l-Hasene*, Daru'l-Edebi'l-Arabî, 1375 H.
- Sühkî, Taceddin, *Tabakatü's-Safıyyeti'l-Kubra*, İsa el-Babî el-

Halebi, 1382 H

Sübki, Takıyyüddin, *es-Seyfû's-Sakîl*, es-Seâdeh, 1356 H.

Süyûti, *ed-Dürratü'n-Naciye* (bkz Süyûti'nin *el-Hâvî li'l-Fetâvî* kitabı içinde) Seâdeh 1378 H

———, *ed-Durru'l-Mensûr fî Tefsiri'l-Kur'an bi'l-Me'sûr*, el-Meymeniyye, 1314 H.

———, *el-Hasâisu'l-Kübra*, Haydarâbad ed-Deken, I. bsk. 1371 H.

———, *el-Hâvî li'l-Fetâvî*, Seâdeh, 1378 H.

———, *el-İkhan fî Ulumi'l-Kur'an*, el-Meşhedü'l-Huseynî Matbaası, 1387 H.

———, *el-Leâli'l-Masnûa fî'l-Ehadisi'l-Mevzûa*, el-Huseyniyye, 1352 H

———, *Tarihu'l-Hulefa*, Müniriyye, 1351 H.

———, *Tedribü'r-Ravi Şerh Takribi'n-Nevavî*, el-Mektebetü'l-İlmiyye 1379 H.

———, *Vusûlü'l-Emani bi-Usûli't-Tehâni* (Süyûti'nin *el-Havî li'l-Fetâvî* kitabı içinde)

———, *Zeylû'l-Mevzûât*, el-Alevî Matbaası, Leknev, 1303 H.

———, *Zeyl Tezkireti'l-Huffaz*, Tevfik Matbaası, Dimaşk, 1347 H.

Sühreverdî, *Avarifü'l-Maarif*, (Gazzalî'nin *İhya* kitabı ile birlikte)

Seferini, *Gızzâ'l-Elbab*, Nîl Matbaası, 1325 H.

Sem'ânî, *Edebü'l-İmlâ ve'l-İstimlâ*, Liden bsk. 1952 M.

Semhudî, *el-Gammaz ale'l-Lemmaz*, Daru'l-Liva, Riyad 1401 H.

Şafîî, *İhtilafu'l-İadis*

———, *er-Risale*, Mustafa el-Babî el-Halebî Matbaası, 1358 H.

Şevkânî, *İrşadu'l-Fuhûl ilâ İlmî'l-Usûl*, es-Seadeh, 1327 H

Şevkânî, *el-Fevaidü'l-Mecmua*, es-Sünnetü'l-Muhammediyye Matbaası, 1380 H.

Şurunbilâkî, *Merakû'l-Felâh bi-Haşıyeti't-Tahtâvî*, Bulak 1269 H.

Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, Haydarâbad ed-Deken, 1333 H.

Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesabih*, el-Mektebu'l-İslâmî, Dimaşk, 1380 H.

Tirmizî, *Sünen*, (İbnü'l-Arabî Şerhiyle) Mısıriyye Matbaası, 1382 H.

Tıybî, *el-Hulâsa fî Ma'rifeti'l-İadis*, Daru'l-İrşad, Bağdat 1391 H.

Tüveycerî, *Faslû'l-Hutab fî'r-Raddi alâ Ebî Tûrab*, Nasr Matbaası, Riyad, 1388 H.

Yusuf en-Nebhani, *Erbain el-Erbain*, Beyrut 1329 H.

Zafir el-Ezherî, *Tahziru'l-Müslimîn mine'l-Ehadisi'l-Mevzûa alâ Seyyidi'l-Murselin*, Ceridetü'r-Ravi Matbaası, el-Yevmiyye, 1321 H.

Zebîdî, *Tacü'l-Arûs min Cevahiri'l-Kamus*, el-Hayriyye 1306 H.

———, *Şerhu'l-Ihyâ*, el-Meymeniyye, 1311 H.

Zehebi, *el-Iber fi haberî Men Gaber*, Kuveyt, 1380 H.

———, *el-Muğni fi'd-Duafâ*, Belâga Matbaası, Haleb, 1391 H.

———, *et-Tecrid li-Esmâi's-Sahabe*, Haydarâbad ed-Deken, 1315.

———, *Mizanü'l-İtidâl*, İsa el-Babî el-Halebî, 1382 H.

———, *Tarihu'l-İslâm*, Hüsameddin el-Kudsî, Kahire.

———, *Tezkiretü'l-Huffaz*, III. bsk. Haydarâbad ed-Deken, Hindistan, 1375 H.

Zemahşerî, *el-Fâik fi Garibi'l-Hadis*, İsa el-Babî el-Halebî, 1364 H.

———, *Keşşaf*, Mustafa Muhammed, I. bsk.

Zerkeşî, *el-Ecuibe li-irad Me'stedrahathu Âişe ale's-Sahabe*, Dimaşk 1358 H.

Zeylaî, Nasbu'r-Raye, *el-Meclisü'l-İlmî el-Hindî*, Daru'l-Me'mun, Kahire, 1357 H.

Zürkanî, *Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledünniyye*, Ezheriyye Matb., 1325 H.

المَصْنُوعُ فِي مَعْرِفَةِ الْحَدِيثِ الْمَوْضُوعِ

وهو الموضوعات الأصغرى

للإمام العلامة الفقيه المحدث علي القاري الهروي المكي

توفي بمكة المكرمة سنة ١٠١٤ هـ رحمه الله تعالى

حَقَّقَهُ وَزَاجَعَ نَصْرُوحَهُ وَعَلَّقَ عَلَيْهِ

عبد الفيلاح البوغدة

الناشر

مكتب المطبوعات الإسلامية

باب الحديد - مكتبة النهضة - هاتف ٣٥٢٩١

بيروت ص.ب ٦٣٤٧ هاتف ٢٢٥٢٧١

دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع